MANOLE NEAGOE

TESTAMENTUL

roman

CR

CARTEA ROMÂNEASCĂ

TESTAMENTUL

MANOLE NEAGOE

TESTAMENTUL

– roman –

Versiunea digitală 2.0 – octombrie 2022

Realizată după volumul apărut la Editura Cartea Românească,
București, 1985

I

De când se înscăunase cu adevărat măria sa Ștefăniță Vodă se împlinea un an bun și cu belșug pentru țara Moldovei. Era liniște la hotare și domnul trăia în bună pace cu crăiile de prin prejur. Dinspre Țarigrad se zvonea că nu veneau vești prea bune, sultanul fiind mâniat pentru că tânărul domn nu pornise cu oaste în Transilvania la cererea lui. Supărarea sultanului nu îngrijora pe nimeni deocamdată, pentru că împărăția turcească își avea necazurile ei spre latura de răsărit, unde șahul Perșilor da mereu semne că nu se împacă deloc cu lățirea acesteia peste neamurile de sub munții Caucazului. Cel puțin așa spuneau negustorii veniți de la Crâm, după cum aflaseră și ei, la rândul lor, de la alți negustori care veneau dinspre inima Asiei. Îl mai supărau pe Suliman sultan cavalerii din insula Rodului, care-i stau în coastă și stânjeneau mișcările din Arhipelag și spre Europa. Era un cuib de viteji care puteau primi oricând sprijinul papei de la Roma și al altor principi străini spre marele necaz al împărăției, din care pricină a hotărât sultanul să pornească împotriva rodenilor cu mare oaste pe apă și pe uscat. Iscoadele noastre aflate în împărăție trimeteau vești despre toate aceste pregătiri, așa că sultanul putea să spună deocamdată ce vrea, iar vodă avea să vadă el ce-i prieste sau nu țării sale, neavând a se teme de nimeni.

Așa că sărbătorile din primăvara acelui an aveau să fie un prilej de mare desfătare aproape pentru toți locuitorii țării, mai multă și felurită pentru cei mari și avuți, mai puțină pentru cei de jos.

Este adevărat că înlăuntrul țării se întâmplaseră unele lucruri nu prea lămurite dar care ar fi putut stârni îngrijorarea unora. Cu puțină vreme în urmă postelnicul Cosma Șarpe fugise în Polonia, hiclenind pe domnul său. Erau multe prepusuri în legătură cu această fugă și după cum șopteau unele bărbi cărunte erau de așteptat mari nemulțumiri și tulburări în Moldova. Dar asta-i privea numai pe unii, gândeau oamenii de rând, iar unii boieri erau de părere că fuga lui Cosma n-avea niciun rost. Hicleni se mai văzuseră în țara Moldovei și-aveau să se mai vadă. Nu era nicio pricină de întristare acum când rodul pământului, cercetat de oameni care-i cunoșteau toate rosturile, arăta că va fi mare bogăție la vii și la grâu.

Singurul îngrijorat era domnul. Ștefăniță simțise o vânzoleală în rândul marii boierimi și de aceea dorise să vadă mai multe fețe boierești, să stea de vorbă cu unii, să-i ispitească pe alții în legătură cu trebile țării și ale domniei. Voia să știe pe cine se poate bizui, cine șovăie și să afle, dacă era cu putință, cine-i era potrivnic. De aceea fuseseră chemați cei mai de seamă boieri ai țării la ospățul domnesc și cum se poruncise și căutarea oastei în duminica Tomii, care cădea în anul acela în ziua a douăsprezecea a lunii aprilie tot în cetatea de

scaun a Moldovei, pe ulițele acesteia era însuflețire și o vânzoleală cum rar se mai văzuse.

Domnul le îngăduise tinerilor să tocmească jocuri și întreceri, la unele zvonindu-se că va fi de față însăși Măria sa cu întreaga curte. Prostimea avea la ce să caște gura, săracii aveau de ce să suduie și mai amarnic, iar boierii găseau prilejul bine venit să arate ce înseamnă puterea banului. Strălucirea hainelor de preț, a nestematelor, a aurului și argintului vădeau cât agonisiseră unii din sudoarea celor mulți. Atâta bogăție și lucruri scumpe uimeau până și pe străinii care se aflau în trecere prin Moldova.

Printre tinerii care-și arătau straiele mândre și caii năzdrăvani, speriindu-i pe cei care nu săreau în lături la timp, gata să răstoarne pe neprevăzători, făcându-le pe fete să țipe de spaimă prefăcută și pe nevestele mai trecute să ofteze în dorul altor timpuri, era și Ion Movilă, fiul lui Cosma Movilă, intrat în legendă în lupta de la Șcheia, cel care a dat numele unui neam de pomină nu numai în Moldova dar și în ținuturile aflate sub coroana Poloniei. Ion Movilă avea optsprezece ani. Fața îl arăta mai tânăr, iar purtările lui vădeau încă o minte necoaptă, de copil. Când îl însoțea frățâne-său Văscan, mai mic cu doi ani, oricine l-ar fi luat mai vârstnic pe cel mic și mai tânăr pe cel mare. Era bine legat la trup și avea o putere pe care nimeni nu i-ar fi bănuit-o. Chipul lui era frumos, iar de sub tichia de modă frâncească, cu vârful ascuțit în sus, lucrată din frenghie și împodobită cu două rânduri de mărgăritare, ieșeau plete negre, bogate care-i cădeau până pe umeri. Avea pielea feții nu prea albă, înăsprită și întunecată și mai mult de vânt și de soare, culoare care-i sta bine, lăsând să se ghicească sănătatea sălbăticiunii crescută în miresmele câmpurilor și în aerul tare de munte și de pădure. Îi jucau ochii în cap, ochi plini de lumină, pe care cu greu îi putea stăpâni ceva și nu pentru că era nestatornic, dar pentru că-și închipuia că toată lumea este a lui și nimic din ce era sub soare nu trebuia să-i scape, fiecare lucru nou sporindu-i bucuria de a trăi. Se ținea mândru în șaua bătută cu argint și pietre, iar armăsarul roib era o minune de cal, plin de neastâmpăr ca și stăpânul său. De sub caftanul de catifea înflorat cu fir de argint și de aur se vedea jupa de mătase galbenă, cu delicate alesături tot din mătase și fir. Că straiele erau pe măsura frumuseții stăpânului nu era de mirare, numai că unii murmurau, cum poate panul Moghilă, om așezat, să-i dea drumu-n lume unei asemenea sălbătăciuni în stare să ridice în sus un târg ca Suceava. Se îmbătase cu alți câțiva fii de mari dregători, care nu erau cu nimic mai prejos ca strălucire a hainelor și larma stârnită de tropotul cailor porniți sălbatic pe străzile înghesuite făcuse ca în două zile să li se ducă buhul. Oamenii cumințți și așezați îi priveau cu mâhnire, gândind cu glas tare că pe vremea lor tineretul se purta mult mai cuviincios și-l socoteau pe Ion capul tuturor răutăților,

cu toate că între tovarășii săi de petrecere erau unii mai mari decât el. Era și asta încă o dovadă că sămânța rea dă roade și o strică și pe cea bună. Gânduri și clevetiri care n-aveau cum să ajungă la urechile tânărului boier, care numai de asta nu avea timp și grijă. Pentru el toate se petreceau ca într-un vis dulce și părea că nimic nu se poate atinge de el ca să strice vraja zilelor pline de strălucire ale primăverii. Asta până în Joia Mare când pe Ulița Pielarilor a trebuit să facă loc rădvanului unui mare boier. Se vedea de departe că e vorba de un mare boier pentru că în față și în spate mergeau slugi călări îmbrăcate în haine bune, cu săbii la șold și lănci înfipte în scara de la șa. Iscodind cu ochii să vadă despre cine este vorba, i s-a întâmplat ceva ce nu i se mai întâmplase niciodată. Pe lada rădvanului în față, lângă vizitiu, o făptură plăpândă, cu cosițe aurii, cu ochii verzi, mari, așa de mari și de frumoși că nu păreau să se întrupeze într-o ființă pământeană, cu o gură bine alcătuită, cu o bărbiță mică, rotundă, privea cu uimire și bucurie neprefăcută la lumea din jur. În fața acestei vedenii, tânărul simți cum se cutremură și ceva, ca o lamă fierbinte, îl străpunge. Năuc, încercă cu disperare să se facă văzut, dar rădvanul s-a strecurat pe lângă el fără ca minunea cu ochii verzi să-l zărească.

După ce a rămas încremenit o vreme în șa, o clipă cât un veac, i s-a părut că se întoarce de pe altă lume, a tras dârlogul calului și a pornit în urma rădvanului. În purtarea lui nu mai era nici mândria și nici cutezanța de până atunci. S-a apropiat de ultimul slujitor și l-a întrebat cu înfrigurare cine-i boierul și mai ales cine-i jupânița din față. Slujitorul s-a uitat la el, mirat, l-a măsurat de sus până jos și și-a dat seama că are în față pe cineva de neam, așa că i-a răspuns destul de cuviincios, dar pe un ton hotărât:

— Vezi-ți domnia-ta de drum, jupânița este fata pârcălabului Condrea de la Neamț.

A încetinit mersul calului. S-a aplecat și l-a bătut cu palma pe gât, mormăind:

— Hei, prietene, mi-e teamă că am dat de belea! După rădvanul din față m-aș duce până la capătul pământului…

S-a întors și la pas s-a dus să-și întâlnească tovarășii de petreceri. Pe Nicoară, slujitorul lui, l-a pus să iscodească unde stă Condrea cu ai săi. L-a urmărit toată ziua chipul jupâniței, care se topea acoperit parcă de un abur; ar fi vrut să se ducă, să bată în ușa unde trăseseră ai ei și s-o scoată afară, ca s-o vadă bine, dacă era chiar așa de frumoasă cum i se păruse lui sau era numai o închipuire. Dar n-a făcut nimic. Și nici n-a spus cuiva vreo vorbă.

Până atunci se jucase de-a dragostea și multe se zvoneau despre isprăvile lui, dar pe nedrept, pentru că vinovatul nu era el, ci fetele sau nevestele care ar fi dorit să fie iubite de el. Luase totul destul de

ușor, sufletul lui însă avea adâncimi pe care nici el nu și le cunoștea și nici nu le bănuia.

Slujitorului nu i-a fost greu să afle casa în care erau ai lui Condrea. Dar asta nu însemna nimic. Vroia s-o vadă pe fată și era cu neputință să afli când iese, unde merge și cât va sta acolo, decât dacă ar fi stat toată ziua la pândă. Asta nu se făcea. Sărbătorile, petrecerile tocmite la curte aveau s-o scoată și nu mai departe decât în ziua următoare, la deniile mari, și ea și părinții aveau să meargă undeva, nu aveau cum să rămână în casă. Era sfatul lui Nicoară și Ion l-a găsit bun.

— Numai să nu fie prea mult până mâine, stăpâne, să nu răsară alți ochi mai frumoși, rânji pe sub mustață Nicoară.

— Nu șugui omule. Om vedea noi mâine.

Ziua de Vineri a trecut destul de ușor. Jupânița de ieri era acum ca un vis. Ion a rămas spre seară acasă, în timp ce Nicoară a plecat să ia urma vânatului scump, cum îi spunea el. Când s-a înnoptat de-a binelea, Nicoară era acasă cu vești bune: pârcălabul și jupâneasa lui s-au dus la curte. Aveau să ia parte împreună cu domnul la slujba din seara aceea. Jupânița cea bălaie și frățiorii ei, însoțiți de două femei în vârstă au mers la Sfântul Gheorghe. Ion a țâșnit din casă. Parcă prinsese aripi la picioare. O va recunoaște? a fost întrebarea care i s-a înfipt în minte, și va fi ea tot așa de frumoasă? N-a fost vorba numai de-o simplă nălucire? Și dacă avea să fie așa cum dorea el? Planuri peste planuri se învălmășeau, luând locul unul altuia, mai înainte ca unul dintre ele să se clădească așa cum trebuia. De fapt, pentru vârsta tânărului nostru, drumul a durat mult numai din pricina nerăbdării sale; în schimb, pentru Nicoară, i se părea că e purtat pe sus, izbutind cu greu să se țină după stăpânul său.

Au intrat sub bolțile înalte de catedrală. Era lumină multă de la lumânările de ceară care își jucau flăcăruile în tot lăcașul. Închipuirile de pe pereți, în culori proaspete, vorbeau despre o altă lume, de demult, cu alte obiceiuri și întâmplări care s-au petrecut sub un alt cer, mai blând și mai luminos decât al nostru. Glasurile înalte ale preoților acopereau zumzetul șoaptelor scăzute ale mirenilor. Norod mult, cum se cuvenea într-o asemenea zi. Ion, cu Nicoară după el, se strecura încet, în față, căutând cu înfrigurare un anume chip. Cosițele bălaie erau un îndreptar, numai că în Țara de Sus, multe jupânițe aveau părul de culoarea mierei și a soarelui. Când credea că a găsit-o, îl prindea un soi de neastâmpăr, dar după o cercetare mai de-aproape și mai cu grijă se liniștea. Nu era ea. Până la urmă a deslușit-o într-un grup de jupânițe și de tineri, care se alcătuise în vederea cântărilor, lângă strana din stânga. Când a văzut-o și și-a dat seama că e ea și nu altcineva, a simțit cum i se topesc picioarele și cum îl cuprinde o ușoară și dulce amețeală. Era mult mai frumoasă decât așa cum o văzuse cu o zi mai înainte. Lumina mai slabă a lumânărilor indicând

părțile mai colțuroase și umbrind trăsăturile mai puțin izbutite, face uneori ca un chip aproape obișnuit să capete un farmec aparte. Sub aceeași lumină, jupânița lui Condrea era frumoasă ca o vedenie din altă lume. Chipul ei nu mai avea strălucirea tinereții de ieri, ci o căldură pe care o sporeau și mai mult ochii de smaragd cu ape adânci și liniștite. Pe cap purta o cunună formată din două șiruri de mărgăritare cu pietre din loc în loc. Cele două șiruri îi acopereau o parte din frunte, iar în dreptul urechilor, pe sârma de aur, coborau înșirate mai multe rânduri de mărgăritare până la rădăcina urechii, iar de acolo se desfăceau trei perechi de pietre nestemate înconjurate de mărgăritare. O mantie din catifea florentină, de culoarea zmeurei, brodată cu fir de argint aurit, lăsa să se vadă rochia de serasir cu sponcile de argint poleite. Mâinile și le petrecuse prin despicătura mantiei și se împreunau în jurul buchetului de flori din care răsărea lumânarea de ceară albă. Mânecile erau cusute cu altiță în mai multe rânduri, pe umeri în latul mânecii, iar de la umeri cobora în râuri până la mânecă o alesătură din fir de aur și mătase, a cărei bogăție era sporită de fluturi de aur presărați peste tot. Mâneca era cusută din fir de aur și împodobită cu mărgăritare ca și gulerul cămășii.

O asemenea risipă de bogăție care să încadreze un chip atât de delicat nu mai văzuse. Abia acum Ion înțelegea că în viața lui se întâmplă ceva năprasnic, că această închipuire învăluită în aur și argint înseamnă pentru el începutul și sfârșitul lumii. Și cum să ajungă la ea? Îndrăzneala și nepăsarea cu care pătrunsese până atunci oriunde, dispăruseră și se simțea sub bolțile înalte și în mulțimea care se înghesuia, singur, neputincios. Se simțea părăsit și stingher, mâinile i se păreau de prisos și nu știa ce să facă cu ele, se schimba de pe un picior pe altul ca un bâtlan neajutorat, simțea că ce face nu-i bine și asta-l stingherea și mai mult. Noroc că toată nemulțumirea lui n-avea cum să fie văzută. S-a apropiat de grupul ei, într-o latură, în față-i ca s-o poată vedea bine, să-și satureze sufletul de atâta frumusețe. Era o bucurie pe care nimeni nu i-o putea lua pentru câteva ceasuri.

În biserică, lumea era împărțită în trei părți bine deosebite: copiii care se zbenguiau, străini cu totul de ceea ce se petrece în jurul lor, înfiorați doar din când în când de arătările cam prea țepene cu uitătură încremenită de pe pereți sau de privirile aspre și vorbele sâsâite pe care cei mari le aruncau pentru a-i domoli; babele și moșnegii care credeau în tot ce se oficia și erau în același timp scandalizați de lipsa de pioșenie a celor din jur și, în fine, tinerii, pentru care seara asta mare de primăvară era un nimerit prilej de a-și arăta frumusețea și bogăția, de a fi văzuți și de a-i vedea pe alții, cu sângele ațâțat de prefacerile care aveau loc în văzduh și pe pământ și de care nici ei nu puteau să scape. Veniseră cu gânduri nelămurite în dorul unor împliniri pe care nu îndrăzneau să le deslușească până la

capăt.

Ion se uita la jupâniță ori de câte ori privirile ei erau în altă parte. Când simțea că va da cu ochii și de el, privirile lui alunecau peste făptura ei, de parcă pe peretele din față genunchii ascuțiți și armurile colțuroase și înțepenite ale sfinților luptători îl atrăgeau în chip deosebit. N-a trecut însă multă vreme și când a început prohodul, fata și-a dat seama că cineva, din lumea care se afla în fața ei, o privește mai mult decât s-ar fi cuvenit. Când a înțeles acest lucru și-a pus în gând să nu se uite și să nu-i pese de nimeni și de nimic.

Buna creștere o împiedica să iscodească ceea ce nu se cuvenea pentru o jupâniță de cinul ei. Știa că este frumoasă și se știa privită în fel și chip de oameni, după vârsta și rangul lor. Mama ei o povățuise să nu ia în seamă asemenea fleacuri. Ea avea dreptul să năzuiască oricât de sus, iar cel care i-ar fi fost hărăzit de părinți – pentru că voința lor nu trebuia în niciun chip nesocotită – și de soartă, trebuia să vină la curtea lor și să-și spună cinstit gândurile și planurile. Numai fetele de rând sau din neamurile proaste care s-au ridicat în număr prea mare în vremurile lui Ștefan cel Bătrân, își îngăduiau să încalce asemenea obiceiuri pe care cei cu adevărat de neam ales trebuiau să le păzească cu sfințenie. Jupânița cunoștea de-a fir-a-păr toate aceste sfaturi folositoare, dar într-o seară ca asta, într-un loc unde nu trebuie să încapă păcatul își putea totuși îngădui să afle, fără a fi prinsă, cine-i voinicul care îndrăznește s-o privească așa cum o face numai furul? Și când privirea ei s-a prelins peste lume în așa fel încât și fața lui să intre în raza ochilor săi, când a rămas aninată doar pentru o clipă de fața tânărului, și-a dat seama că un asemenea chip merită să fie privit și a doua oară. Acest lucru îl arătau și hainele tânărului. Caftanul lui de mare preț era un semn că nu era un fite-cine, iar întreaga-i înfățișare era mândră și avea ceva care-l deosebea de flăcăii pe care-i cunoscuse sau pe care-i avea acum în față și cântau împreună. L-a privit încă o dată și când se aștepta mai puțin s-a simțit fulgerată de lumina neagră a ochilor lui. Genele s-au zbătut speriate pentru o clipă și smerită și-a lăsat privirea în jos punând multă dăruire în strofa pe care tocmai începea s-o cânte ceata ei.

Ion a înțeles că momentul hotărâtor era cel de acum. Dacă se va mai uita, înseamnă că nu-l lepăda de la ea, dacă nu se va mai uita, n-avea decât să rămână cu sufletul întunecat și cu dorul neostoit al unei dulci vedenii. Pentru că acum înțelegea că este în stare să iubească cu adevărat pentru întâia oară în viața lui și că dragostea e un lucru cu mare primejdie pentru tihna sufletului omenesc.

Și nălucirile care-i bântuiau fără noimă mintea erau o dovadă la ce grea și neîndurătoare slujbă e gata să intre fără să-l silească nimeni. N-ar vrea el să dea tătarii acum și el s-o ia pe jupâniță să-i scape viața și să-l apuce de grumaz pe Alb sultan și să-l arunce în genunchi în fața

lui Vodă spre mirarea tuturor și drept mulțumire să i se… Prostii… Simte cum o ia razna și jupânița cântă, iar când își ridică privirea nu se uită nicăieri…

Încet, încet s-a apropiat și el de cei din jurul ei și și-a unit glasul cu al celorlalți. Jupânița a simțit această apropiere și cu îndărătnicie nu s-a mai uitat nicăieri. Abia la glasul al treilea când și-a ridicat ochii, privirile lor au rămas țintuite. Cântau, dar nu știau ce cântă, încercau să măsoare și să înțeleagă necuprinsul ființei lor care ieșea la lumină prin lumină. Și-a lăsat iarăși privirea. A înțeles și jupânița că-i primejdie mare. Dar nu peste multă vreme s-a uitat iar la el, de data asta ca să-i vadă mai bine fața și ceva tainic a făcut-o să priceapă că pe chipul frumos al tânărului se poate ceti ca într-un ceaslov tot ce cuprinde inima lui și că această inimă este gata să se dea roabă inimii ei. Și i-a plăcut și s-a bucurat, că o ființă plăpândă cum este ea are o putere atât de mare asupra unui tânăr cum era cel din față și-i era în același timp frică pentru ea, să n-ajungă la rându-i roaba unei puteri asemănătoare. Se priveau din când în când, în fugă, ferindu-se parcă unul de altul, era vădit însă că între ei se înfăptuiește încet, încet o legătură care le umplea sufletul de bucurie, dar și de dorința de a ști câte ceva mai mult despre cealaltă ființă.

Când cântarea era spre sfârșite, Ion s-a uitat lung la Măgdălina, i-a primit deschis privirea, și au simțit amândoi cum îi cuprinde o dulce amețeală.

Alunecau într-un spațiu de lumină fără sfârșit, nicio mișcare pe fața lor care să trădeze o bucurie ușurelnică, ci o sorbire cu nesaț a celei mai plăcute otrăvi care începea să-i mistuie din tălpi până-n creștet. Dragostea creștea în ei furtunos, zguduindu-le întreaga lor ființă. Fata l-a văzut pe Ion cum pălește sub dogoarea ochilor ei și s-a aprins puțin la față. Noroc de lumina slabă care-i tăinuia zbaterea ce răzbătea pe chipul ei frumos.

Când a sosit clipa în care trebuiau să iasă afară și să înconjoare lăcașul, niciunul dintre ei n-a știut cum s-a făcut c-au ajuns dincolo de prag, unul alături de celălalt. „Mergi la cer” suna cântecul și amândoi simțeau că plutesc spre înălțimi. Întâi și-au descoperit glasurile. Al lui adânc, plăcut, iar al ei era ca un clinchet care picura curat ca un cleștar. Au dat ocol o dată, când au fost a doua oară, jupânița s-a descumpănit o clipă, atât cât a fost nevoie să se sprijine ușor de brațul lui. Era un semn că avea încredere în el și că i-ar fi putut deveni un reazăm. Când s-a terminat totul și trebuiau să o pornească spre casă, fata și-a întors fața spre el, l-a privit drept în ochi. Și din toate vorbele pe care le mestecase o seară întreagă în minte și pe care dorea să le spună cu mare meșteșug, Ion s-a trezit rostind numai cinci cuvinte care veneau de departe, de pe alt tărâm:

— Jupâniță, ai milă de mine.

Măgdălina a zâmbit, în ochii ei se bănuia bucurie amestecată cu tristețe. A alunecat pe lângă el, i-a prins mâna și i-a strâns-o ușor. Doica, fratele și sora ei mai mică au luat-o între ei și împreună cu alte neamuri au pornit-o spre casă.

Fulgerat, Ion n-a mai putut spune nimic și nici nu știa ce să facă cu el. În spate a simțit că Nicoară i se alătură.

— Stăpâne, mergem acasă? Calul e afară.

— Nicoară, omule, dă-mi calul și te du. O să vin și eu.

A încălecat, a trecut dincolo de cetatea care-și înălța zidurile în lumina albă a lunii și s-a lăsat în voia calului. Aerul rece îi biciuia fața și-i făcea bine, nu că i-ar fi potolit arșița care creștea în el, dar îl limpezea treptat: acum știa bine și temeinic că o uitătură și numai o strângere ușoară de mână pot să te facă cel mai fericit, dar și cel mai nefericit om din lume.

*

În prima și a doua zi de Paști, bucuria a cuprins întregul târg al Sucevei. Era larmă mare, sunau trâmbițele de pe zidurile cetății din față, vestind voia bună a domnului, băteau clopotele de la Sfântu Nicolae a Mirăuților, de la Sfântu Gheorghe și de la alte lăcașuri în semn de sărbătoare, răsunau sunete de cimpoi, de cobză, de țimbale, era forfotă mare și cu greu se putea răzbate spre inima târgului.

Luni, dincolo de cetate, pe platoul care se întinde spre miazăzi, au fost tocmite întrecerile între tineri. S-a ridicat un foișor pentru măria-sa și ambele laturi ale foișorului au fost alcătuite din blăni mari de stejar și de brad ca un fel de prispă. În dimineața acelei zile soarele a străpuns norii și vântul i-a grămădit spre soare-apune, dincolo de obcini. Maria-sa îmbrăcat în haine de mare sărbătoare, însoțit de fratele său Petru și de Ruxanda, văduva părintelui său Bogdan Vodă, a luat loc în foișor, iar marii boieri s-au rânduit cu jupânesele pe cele două laturi. Tinerii l-au întâmpinat pe domnul care era de o vârstă cu ei cu chiote de bucurie, după care au împins caii la pas și când au ajuns aproape de foișor, au pus mai întâi piciorul, apoi genunchiul pe pământ în semn de închinăciune și cinstire. Măria-sa a zâmbit și le-a făcut semn cu mâna că pot să înceapă întrecerile. Demult nu s-a mai văzut atâta iscusință în călărie și în mânuirea lăncilor ca în ziua aceea, iar printre cei care s-au străduit să-și arate priceperea, un tânăr de optsprezece ani avea să dea dovadă de mare putere și meșteșug. Și a mai făcut tânărul încă un lucru mai puțin obișnuit în timpurile de față, care a stârnit plăcere unora, mânie prefăcută sau mirare altora: înainte să-și înfrunte potrivnicul cu lancea, și-a strunit calul care juca nebunește pe picioare, întărâtat de zarva din jur, l-a cumințit și l-a supus puterii sale și în buestru l-a apropiat de locul unde priveau marii dregători, s-a oprit în fața pârcălabului Condrea, și-a ridicat

cușma, privind-o țintă pe jupâniță Măgdălina, după care a ridicat capul și lancea de care erau legate două panglici de mătase – una verde, alta de culoarea aurului, după care și-a smucit calul și a pornit-o ca o săgeată spre locul de unde trebuia să pornească în întâmpinarea adversarului.

Se spune că jupânița s-a făcut mai întâi stacojie, după care a apucat-o un fel de slăbiciune a inimii și a trebuit să fie sprijinită de jupâneasa Nastasia, mama ei. Jupân Condrea ar fi încruntat sprâncenele și ar fi pufnit mânios când a văzut îndrăzneala fără pereche a tânărului, iar jupâneasa Nastasia s-ar fi bătut cu palma peste gură: nu-și închipuise că o să se petreacă asemenea faptă al cărei tâlc să nu-l priceapă în niciun chip. Unele jupânițe și jupânese din jurul familiei pârcălabului Condrea ar fi scos un ușor țipăt de mirare, iar marii dregători ar fi mormăit în bărbile lor cuvinte de neînțeles.

Jupânița Măgdălina, mai mult moartă decât vie, a urmărit cu inima strânsă întrecerile și în tainița sufletului s-a bucurat nespus când l-a văzut pe „nebunul ei”, cum l-a alintat în minte fără să știe nici ea cum, că nu poate fi doborât de nimeni, că zvârle din fuga calului sulița la țintă și săgeata aruncată de el n-a fost întrecută decât cu o palmă numai de doi inși.

Și tot acum a aflat cine este nebunul acela și s-a bucurat în sine că e de neam mare. Însuși Pârcălabul Condrea s-a mai îmblânzit când i s-a spus că Ion este fiul lui Cosma Moghilă, fost ceașnic sub trei domni. Se trage deci din neamul vestit al Hudiceștilor, unul dintre cele mai vechi și puternice din țara Moldovei.

Ziua s-a încheiat cu un ospăț dat de domn și în timp ce vârstnicii se întreceau cu închinatul pocalelor, tinerii s-au prins în horă. Ion a cutezat să se prindă lângă Măgdălina și în timpul danțului au putut să-și vorbească. Pluteau amețiți de bucuria care-i cotropise, abia atingeau pământul cu picioarele, simțeau urcând din ei o putere care-i făcea mai ușori. Muzica și danțul când legănat, când iute îi ațâța și mai mult. Era lesne pentru oricine să vadă, chiar dacă nu fusese de față la cele întâmplate de dimineață, că cei doi tineri – fata abia împlinise 16 ani – erau legați de o vrajă pe care nimeni nu putea s-o destrame. Când s-au despărțit, a însoțit-o până la părinții ei, a făcut o plecăciune cuviincioasă, s-a mai uitat odată la chipul Măgdălinei ca și cum ar fi vrut să i se întipărească desăvârșit în minte, s-a întors spre pârcălab și pârcălăbeasă și a spus mai mult șoptit:

— Cer îngăduință domniilor voastre să nu mă alungați când oi veni la curtea voastră.

Pârcălabul n-a spus nici da, nici nu, iar pârcălăbeasa a plecat puțin capul în semn de rămas bun și s-au dus. Acasă, jupâneasa Nastasia a început să-și ispitească fata. Cum de s-a întâmplat una ca asta și când. Fata ei cuminte să nu-i mărturisească nimic? Nu se poate ca totul să se

fi iscat așa, dintr-odată, într-o împrejurare în care orice creștin trebuie să fie îndurerat. Cum? N-au apucat să-și vorbească? Atunci cum să-i placă de un străin, despre care nu se știe nimic? Doar e o fată cuminte și cu creștere aleasă. Nu este urât? Da' ce numai un bărbat chipeș e pe lume? Și înainte de toate, chiar dacă este chipeș trebuie să-l cunoști, să vezi ce purtări are. Și ce dacă a arătat el mare meșteșug și putere, un bărbat se cuvine să aibă și alte însușiri ca să fie vrednic de dragostea unei fete ca a ei. I-a vorbit abia în după-amiaza asta? Și ce-a spus?

— Mamă, nu știu.

— Cum nu știi?

— Toate se învălmășesc în mintea și în sufletul meu.

— Prostii.

— Înțelege-mă, mamă. Nici eu nu știu ce-i cu mine, dar niciodată n-am simțit ce simt acum.

— Adică ce simți, fata mamii, înălță glasul jupâneasa Anastasia.

— Nici eu nu știu, mamă.

— Vai de mine, se minună jupâneasa, da' fătuca mamii, tu văd că nimica nu știi. Cum vine asta?

Măgdălina își ridică privirea spre maică-sa și ochii ei frumoși și cuminți cerșeau înțelegere și îndurare. Cu ce puteri să destrame și să descurce ceea ce în inima ei se învolbura și o cuprindea ca într-un vârtej care nu-i da timp nici să vadă, nici să înțeleagă ceva.

Pârcălăbeasa se uita la fiica ei și nu-i venea să creadă. Copilul ei cuminte, fetița mamii pe care o crescuse cu atâta grijă și pe care o îndrăgea atât de mult, să fie cuprinsă așa, tam-nisam de un pârjol mare pe care-l întrevăzuse dumneaei, dar nu se așteptase că se va abate așa de năprasnic și tocmai pe capul odorului ei.

— Ai, fătuca mamii, a putut să spună, și purtată ca de furtună, a trecut în odaia în care era pârcălabul.

— Jupâne pârcălab, trebuie înlăturată primejdia, să plecăm, să facem ceva.

— Ce te-a apucat, femeie? Nu știi că mâine trebuie să fiu alături de domn, cu ceilalți mari dregători?

— Bărbate, ascultă-mă! Primejdie mare!

— Dau tătarii, Nastasie?

— Îți arde de șagă și mie nu. Fata noastră e-n primejdie.

— Care primejdie, nevastă?

— Cum, tu n-ai văzut?

— Am văzut.

— Și nu zici nimic?

— Ce să zic?

— Că trebuie să facem ceva, să-mi scap fata din mâna balaurului.

— Care balaur, Nastasie. Că o fi ăsta sau altul, nu tot o să ți-o fure

careva?

— Da' jupâne pârcălabe, dar domnia ta aflat-ai ce-i poate capul nemernicului?

— S-a văzut astăzi.

— Da', da nu s-a văzut că-i place băutura după cum am auzit-o pe nevasta vistiernicului Ieremia și nici că-i plac prea mult muierile, cum spunea jupâneasa Marica, a lui Săcuian ceașnic.

— Și ce-ai fi vrut, Nastasie, să vină un călugăr să-ți ceară fata?

Jupâneasa holbă ochii. Nu se așteptase la asemenea vorbe din partea bărbatului ei. Trăise cu el o viață. I se părea mai mult aspru și îndărătnic, gata să spună nu, chiar și atunci când era vădit că trebuie să spună da. Și acum? Izbuti să-l mai întrebe doar atât:

— Și ce vezi bun domnia ta în toate astea?

Pârcălabul Condrea își mângâie barba, își potrivi mustățile și grăi rar, de parcă n-ar fi fost în odaia în care era și jupâneasa Nastasia:

— Văd, nevastă, Bașeul și satele de pe el, văd turme de oi în poienile de la munte și cirezi de vite pe valea Siretului, a Prutului și Viliei. Băiatul are frați, Nastasie, dar averea Hudicești lor e mare.

Dacă ar fi căzut atunci trăsnetul între ei și pe chipul pârcălăbesei nu s-ar fi citit atâta uimire. Îi venea greu să mai priceapă ceva. Nu-și înțelegea nici fiica și nu-l înțelegea nici pe bărbat. Se pomeni zicând doar atâta:

— Doamne, apără-mă!

II

Era pe la sfârșitul lunii aprilie. După câteva zile cu ploaie și vânturi reci, soarele strălucea din nou iar pământul începuse să se zbicească bine în locurile mai înalte. Boierul Cosma Movilă, încă în putere deși trecuse de cincizeci de ani, sta pe prispă, se bucura de căldura soarelui, se mai bucura că-l lăsaseră durerile de la încheieturi care nu-i îngăduiseră să meargă la Suceava, la chemarea domnului, și-i făcea mare plăcere să simtă în preajma lui zvon de oameni aflați la muncă, sunet de tălăngi care urca spre sat din lunca Bașeului, ciripit de păsări și cloncănitul celor din curte, zumzetul de albine pornite să culeagă dulceața pământului din florile care se desfăcuseră peste tot.

Curțile boierești se aflau în marginea satului Hudești, moșia de baștină a Hudicești lor, părintele și moșii lui pan Cosma Movilă. În uricile pe care le-a primit de la domnii de la începutul veacului trecut, se spunea că acest sat și altele, aflate în diferite ținuturi ale Moldovei, erau sate vechi, pe care Hudicești i le stăpâneau de la întemeierea țării. Așa se pomenește în uricul pe care l-a avut bunicul Petru Hudici de la Alexandru cel Bun, așa se spunea și în uricul lui Iațco Hudici, tatăl lui Cosma, boierul nelipsit din sfatul lui Ștefan cel Mare timp de aproape 30 de ani, lucru ce nu se mai pomenise până atunci în Țara Moldovei. Cosma Movilă se bucura de faima neamului său, unul dintre cele mai avute și mai puternice. Neam din neam făcuseră parte din sfatul domnesc fie ca mari dregători, fie numai ca mari boieri de a căror pricepere domnii simțeau nevoia să se folosească. Și asta nu era lucru rău, căci Hudicești i, au fost întotdeauna cu mare credință față de domnii Moldovei. Boierul Cosma, căruia-i plăcea să fie numit după moda polonă, pan, știa că și numele lor cel adevărat nu era Hudici ci Hudescul, dar, în veacul în care încuscririle domnilor Moldovei cu domnițe aduse din crăia vecină erau o modă, mulți își schimbaseră sfârșitul numelui ca să sune mai frumos atunci când duși de năcazurile sau de treburile lor aveau să se miște printre șleahticii rusneci de la Snyatin, sau de la Liov.

Cu el, cu pan Cosma, în loc de Hudici, a început să se numească neamul lui cu un alt nume, pe care îl căpătase domnia sa cu mare cinste în lupta de la Șcheia. Cum s-a întâmplat aceasta, tocmai se necăjea să-l lămurească acum pe boierul Maxin Udrea, care picase cu puțin timp înainte de amiază la curțile din Hudești. Luându-se cu vorba, din una în alta, ajunseseră la povestea asta pe care boierul Cosma n-o mai putea suferi. În tinereță se mândrise cu isprava lui de la Șcheia, dar o povestise de atâtea ori că i se înăcrise. Ar fi tăcut și acum, dar nu se putuse stăpâni când Maxin îl împunse cu o întrebare care i se păru nelalocul ei.

— Ce nu înțeleg eu, se mira Maxin, e povestea cu calul.

— Care cal?

— Calul lui vodă.

— Și ce-i cu calul lui vodă?

— Se zice, așa am auzit și eu vorbindu-se, c-a pornit-o calul cu vodă în jos.

— Unde în jos?

— Asta te întreb și eu pe dumneata și te rog lămurește-mă, cum vine asta.

— Și ce se mai spune?

— Că a zăcut domnul printre morți până la amiază și abia atunci ai venit domnia ta și l-ai scos dintre morți și l-ai pus pe cal, în timp ce alt boier, nu-i mai țin minte numele, ar fi oblicit unde era dușmanul lui și i l-a adus lui Vodă de grumaz și acolo au pus de i-au tăiat capul, și așa a biruit Ștefan pe vrăjmașii săi.

— Așa se spune, Maxine?

— Așa.

— Măi, ce ți-e cu gura lumii! Acuma stai și dumneata și judecă, cum ar fi putut să stea lupta fără domn și cum de n-a băgat nimeni de seamă că măria-sa, cel care se aflase mereu în fruntea a lor săi, s-a topit ca fumul din locul care-i era hărăzit?

— Care-i atunci adevărul, jupân Cosma?

— Lupta era fierbinte, de ambe părțile. Hroiot venise în vreme de iarnă când toți erau la cășile lor. Domnul a strâns degrabă oastea, câtă s-a putut și i-a ieșit în întâmpinare, cum știe toată lumea, la Șcheia. Dușmanul nu se lăsa răpus cu una cu două, cu toată vitejia alor noștri și domnul a trebuit să-și îndemne oamenii să pornească cu și mai multă inimă. Măria sa era în fruntea călărimii când a pornit a nu știu câta oară asupra dușmanului, și în fierbințeala luptei, calul măriei sale a fost săgetat în grumaz. Eu, ca aprod, mă aflam în preajmă. Mă porecleau „Purece”, pentru că eram scund, nu prea crescusem pentru ăi optsprezece ani ai mei. Și mărturisesc că și inima se făcuse în mine, de frică, tot ca un purece. Era prima bătălie cruntă în care am intrat cu adevărat și nu mi-a fost ușor să văd cum cad capete și cum să prăbușesc în jurul meu oșteni cât bradul. Când a fost lovit calul domnului, s-a ridicat în două picioare, a nechezat ca un fel de țipăt și s-a prăbușit. Domnul, de-asta zic eu că a fost mare, nu și-a pierdut cumpătul și a lunecat într-o parte, ca să nu-l prindă calul sub el. L-ar fi strivit și atunci s-ar fi dus și lupta, s-ar fi dus și scaunul măriei sale în ciuda atâtor isprăvi și vitejii pe care puțini domni le-au făcut, așa cum le-a făcut măria sa Ștefan. Când l-am văzut pe domn că se ridică cu sabia goală în mână și privește crunt în juru-i, am făcut o săritură cu calul și într-o clipită am fost alături. Am pus piciorul pe pământ și, știindu-l mic de stat și că nu-i vreme de pierdut, m-am ghemuit în chip de movilă ca să se poată înălța, și măria sa a încălecat degrabă, și de

aici mi se trage numele cel nou, pentru că și-n urice și-n orice altă împrejurare, toată lumea-mi spune Movilă, așa cum mi-a spus măria sa atunci și până la moartea sa, după aceea. Așa a fost acolo la Șcheia, iar ce băznește lumea îs numai vorbe de clacă.

Soarele se urcase în crucea cerului. Jupâneasa Teodosia i-a poftit pe cei doi la masă și după ce s-au ospătat din bunătățile pregătite de jupânească, s-au tras iarăși afară, să stea la sfat tainic, așa cum ceruse Maxin Udrea.

Jupân Cosma Movilă nu-l ispitise deloc pe oaspetele lui. Știa că o să-și dezlege singur desaga dacă avea ceva de spus. L-ar fi întrebat în legătură cu cele petrecute în luna lui aprilie, fapte năprasnice, care cutremuraseră Moldova.

Sfatul l-a început oaspetele. Și ceea ce l-a mirat foarte mult pe boierul Cosma Movilă a fost jurământul strașnic pe care i l-a cerut Maxin Udrea, că nicio vorbă din cele spuse între ei doi nu vor ajunge în altă parte. Pan Cosma a jurat cum i-a cerut oaspetele și acesta a început să se destăinuie:

— O să mă întrebi domnia ta, chiar dacă n-ai făcut-o până acum, de unde vin, încotro mă duc și ce gânduri port cu mine. Drumul meu este de la Suceava spre cetatea Hotinului, iar rânduiala mea este să stau de vorbă și să-i cerc pe cei mai de seamă boieri din părțile acestea de țară, ultimul sfat având să-l fac cu cei doi pârcălabi de la Hotin, cu pan Grincovici și cu pan Talabă. Domnia ta știi ce s-a petrecut la curtea domnească din Hârlău, acum două săptămâni.

— Am auzit ceva, deși veștile ajung mai greu până la noi. Nu înțeleg ce-a fost cu Arbure și cu fiii săi.

— Asta n-o înțeleg mulți dintre noi. Știi și domnia ta credința lui Arbure față de domnie.

— A fost ca un stâlp, iar pe măria sa Ștefăniță, l-a crescut ca pe un copil al său. Și acum, în loc de răsplată, i-a luat mai întâi dregătoria de portar al Sucevei și nu după multă vreme, i-a luat capul, și lui și feciorilor săi.

— S-a făcut Arbure vinovat cu ceva față de domnul său?

— Nu s-a făcut.

— Atunci cum a fost cu putință una ca asta? L-au judecat și l-au aflat vinovat?

— Nici asta nu s-a făcut.

— Atunci cum să-i ucizi, frate, pe cei mai de seamă oameni ai țării, fără nicio socoteală?

— Asta a fost treaba unor nemernici pizmătăreți. Li s-a părut că Arbure e prea puternic, că este prea înțelept și pentru a nu-l umbri pe un domn tânăr, care abia acum a luat frâiele țării în mână, i-au cântat măriei sale la ureche vorbe pline cu venin, până l-au pierdut.

— Până nu faci foc, nu iese fum Maxine!

— Așa este, dar Arbure era nevinovat. Știu bine ce spun. Cât a fost măria sa copil trebile țării au căzut pe umerii lui Arbure și ai boierilor din sfat și nu se poate spune că a fost rău. I-am bătut strașnic pe tătari și asta spre cinstea lui Petrea Cărăbăț, vornicul Țării de Jos. Am scăpat țara de necazuri în anul în care Suliman sultan a luat Beligradul de la Unguri. Ne-am înțeles bine cu leșii și solia lui Cârje la Jicmont craiul, a fost purtată cu multă cinste și înțelepciune. Boierii și-au dovedit destoinicia în toate trebile țării. Dar măria sa, acum că a crescut, vrea să cârmuiască fără să țină seama de meritele boierilor și fără să le arate cinstirea și recunoștința care li se cuvine.

— Poate că și boierii vor cam multe, Maxine.

— Adică ce să dorească ei ca să-l supere pe vodă?

— S-au învățat fără stăpân, cred eu, și când stăpânul și-a înțeles rostul, acum le vine greu.

— E dreptul lor, pane Cosma, să se bucure de putere, pentru că puterea domnului nu face nimic fără înțelegerea cu boierii.

— Eu nu zic Maxine ca domnul să se lepede de boieri, dar nici boierii nu trebuie să-l părăsească pe domn. Ăst an, când au fugit în Polonia boierii Isac și Cârlan, se zvonea că cei doi, și cu ei și alți mari boieri, s-ar fi gândit să ridice în scaun un alt domn, pe Petru, fratele nevârstnic al lui Ștefăniță. Nu ți să pare Maxine că a început boierilor noștri să le placă a crește copii în scaunul Moldovei? E bine să fie țara iară fără domn?

— Până ăst an n-a fost deloc rău.

— N-a fost, dar țara fără un stăpân destoinic poate să treacă prin mari năcazuri.

— Un domn destoinic nu este tiran, nu poate să-și întoarcă fața de la cei care sunt temelia tării.

— Maxine, de ce-a fugit Cosma Șarpe în Polonia?

— De frică.

— De frica cui?

— A domnului.

— Dacă n-avea nimic pe cuget, de ce să-i fi fost frică?

— Cosma Șarpe s-a gândit la binele boierilor și dacă s-a gândit la binele boierilor înseamnă că s-a gândit la binele țării.

— Hiclenindu-l pre domnul său și punându-și țara în primejdie?

— Când îți aperi capul și cinul din care faci parte nu hiclenești pe nimeni, pane Movilă.

— Din câte știu eu, Maxine, nimeni nu l-a amenințat pe Cosma Șarpe și nici pe alții.

— Atunci, dacă spui domnia ta așa, că nimeni n-a fost amenințat, de ce au căzut capetele lui Arbure și ale fiilor săi?

— Nu înțeleg nici eu ce-a fost cu Arbure, dar tare mă tem că prostia și cleveteala unora și faptele altora l-au pierdut pe unul dintre cei mai

de seamă boieri ai țării. Arbure n-ar fi pierit dacă toți boierii i-ar fi fost cu credință domnului. Fuga unora, vorbele care umblă, în legătură cu alții le-au dat apă la moară celor care-i pizmuiesc pe oamenii vrednici, cum a fost Arbure. A fost vreo legătură între Arbure și Cosma Șarpe?

— Nu știu.

— A încercat domnul să se sfătuiască cu boierii săi?

— I-a chemat la Suceava de Paști, dar nu s-a făcut nimic. Nici domnul n-a avut curajul să ia taurul de coarne, nici sfetnicii săi, Arbure, Săcuian paharnicul, Stârcea Stolnicul, comisul Cățelan, pârcălabii de la Neamț, Costea și Condrea, Negrilă, Grincovici sau Hrană spătar n-au îndrăznit să spună ce au pe cuget, ce gândește țara și ce trebuie făcut. Domnul a plecat la curțile sale de la Hârlău și cu el au mers o parte din boierii din sfat. Fără să-i judece și fără să spună ceva cuiva, Ștefăniță l-a numit hiclean pe Arbure și a pus să i se reteze capul. Cum era firesc, ceilalți boieri s-au speriat și mulți se tem să nu cadă și capetele lor. De aceea au început să se sfătuiască între ei ce trebuie făcut să scape de năpastă.

— Maxine, mă iartă că-ți curm vorba, dar domnul n-a lăsat să se înțeleagă ce avea cu Arbure, că doară toată lumea știe că acest boier l-a îngrijit și l-a crescut pe palmele sale ca pe feciorul său?

— A umblat numai un zvon, cum că măria sa l-a bănuit pe bătrân că ar fi în legătură cu Petru pribeagul, cu Cosma Șarpe și alți pribegi.

— A fost numai o bănuială?

— A fost!

— Și acum?

— De asta sunt pe drum și mă aflu în fața domniei tale. Ești unul dintre cei mai mari boieri ai țării. Puterea domniei tale este cunoscută, ca și buna înțelegere și legăturile pe care le ai cu unii boieri de peste hotar. Mulți boieri își pun nădejdea în sfatul și în puterea domniei tale.

— Și anume, cine?

— Nu pot să spun numele tuturor. De-ajuns că sunt cei mai de seamă oameni ai țării, cea mai mare parte dintre ei aflându-se în cele mai mari dregătorii.

— Cu ce le pot fi eu de ajutor?

— Toți marii boieri doresc ca să fie unire între ei, spre binele țării și spre binele lor. Toți gândesc că nu poate fi scăpare pentru capetele lor decât dacă se face o schimbare acolo unde trebuie.

— Și pe ce se bizuie ei?

— Pe slugile pe care le au, pe banii lor și pe înțelegerea dintre ei și pribegi. Iar pribegii lucrează peste tot, în Țara muntenească, în Transilvania, și mai ales în Lehia.

— Li s-a făgăduit ceva?

— Craiul Jicmont a încuviințat planurile făcute de ei și a făgăduit sprijinul său. Cosma Șarpe a fost bine primit la curtea craiului, iar când domnul i-a cerut să-i dea prinși pe Isac și Cârlan, fugari în Polonia, craiul i-a răspuns că nu are știre că cei doi s-ar afla pe pământurile care țin de coroana lui. Semn că regele este alături de boieri și ăst lucru trebuie să-i dea de gândit tânărului domn și răilor săi sfetnici. Suntem mulți, pane Cosma, și datoria noastră este aceea de a ne apăra drepturile noastre. Nu se poate să nu câștigăm. De aceea te rugăm pe dumneata să stai cu toată puterea pe care o ai alături de noi și dacă domnii te-au cam uitat demult pe la moșiile domniei tale, altfel va fi atunci când vom scăpa de năpastă.

— Eu nu am a mă plânge de nimeni, Maxine. Truda mi-a fost răsplătită cum se cuvine și dacă omul este înțelept găsește multe și nebănuite bucurii și în casa lui.

— Este cunoscută înțelepciunea dumitale, dar n-o să mă facă domnia ta să cred că unele lucruri pot fi uitate. Dacă toate s-ar fi făcut după voia părintelui domniei-tale, te-aș fi găsit, poate, acum la curțile din Mândrești, pe apa Siretului și nu aici. Cu ce-a răsplătit un domn mare și bun, cum ne place să-i spunem, truda lui Iațco Hudici? Părintele domniei tale a fost la Valea Albă și a scăpat cu greu, după câte am auzit, cu rane multe pe trupul său. Și în loc de răsplată s-a pomenit fără curțile de la Mândrești, pentru că uricul vechi, prin care moșii săi căpătaseră întărire pe acel sat, a ars împreună cu tot ce se afla atunci în sat, când urdia turcească a trecut pe acolo. Asta-i recunoștința domnilor, pane Cosma. Iar ca să împiedicăm asemenea samavolnicii trebuie ca să ne unim noi cei mari și să-l facem pe domn să ne respecte, nu să ne batjocurească, așa cum o faci cu un om de rând. Cei mai mulți dintre noi cred că acum este clipa cea mai prielnică. Dacă izbutim, nimeni nu ne mai poate pune jugul pe grumaz și nici nu ne mai poate reteza capetile fără judecată. Trebuie să avem o țară așezată, iar domnul să nu lege și să dezlege după pofta inimii lui. Pentru asta am venit la domnia ta. Dumnezeu să-ți dea gândul cel bun ca să mergi cu cei de seama domniei tale.

— Știu eu, Maxine! Ce-mi spui tu sunt lucruri cu mare primejdie. Să nu uitați că ce vreți voi să faceți nu s-a mai întâmplat niciodată, după câte știu, în Țara Moldovei. Și încă ceva de mare însemnătate, de care iarăși trebuie să se ție sama: domnul nu este un boier ca mine sau ca altul, el este unsul lui Dumnezeu, domnește prin puterea Celui de Sus…

— Ar fi așa, jupân Cosma, dacă s-ar ține de învățăturile lui Dumnezeu. Dar domnul de acum nu e nici bun, nici drept, nici îndurător, ci un tiran însetat de sânge nevinovat și tot la Carte se spune că cine scoate sabia de sabie va pieri.

— Nu este vorba nici de ce face domnul și nici de ce scrie la Carte,

Maxine, ci de ce crede țara după ce l-a pomăzuit mitropolitul.

— Țara suntem noi!

— Om fi, dar nu trebuie să-i uităm pe ceilalți, care-s mulți și datori cu slujbă față de domnul lor tocmai pentru că el este unsul.

— Sunt mulți, da' prostime, fără mare tocmeală și mai cu seamă se mișcă greu. Noi trebuie să fim uniți și să lucrăm iute.

— Maxine, eu n-am făgăduit nimic și nu-ți spun nici da, nici ba. Nu mă pot hotărî într-o clipită pentru că nici nu m-am gândit până acum la tot ce mi-ai spus. Ți-am jurat că voi păstra numai pentru mine ce-am vorbit noi acum. Dar, Maxine, să fii cu mare băgare de seamă, căci noi toți am jurat mai întâi credință domnului, atunci când l-am ales și s-ar putea ca primul jurământ să fie mai tare și toată urzeala voastră să fie destrămată cu multă ușurință și cu pierderea multor capete, oricât ar fi ele de sus-puse.

— Îți mulțumesc și pentru atât și Dumnezeu să ne ajute. Rămâi cu bine pane Cosma și cheam-o și pe jupâneasă să-i mai mulțumesc încă o dată pentru masă și buna primire ce mi-a făcut.

Jupâneasa Teodosia a venit degrabă la chemarea bărbatului, i-a plăcut felul cum i-a mulțumit jupân Maxin Udrea și s-a mirat de graba mare care-i lipsește pe cei de la Hudești de bucuria de a-l avea oaspete peste noapte și în ziua următoare și l-au petrecut cu privirea până ce a pornit-o pe drumul Hotinului, în sus, spre Darabani.

Jupâneasa Teodosia a ghicit că s-au petrecut lucruri deosebite din neastâmpărul care-l cuprinsese pe bărbat. A vrut să-l ispitească, dar Cosma s-a uitat așa de înfricoșat la ea, încât a crezut că este mult mai bine să-și vadă de-ale femeilor și s-a strecurat, foșnindu-și fustele, înlăuntrul casei. Rămas singur, pan Cosma a strigat să i se înfățișeze logofătul său. În scurtă vreme, s-a înființat un bărbat cu părul cânepiu, cu ochii albaștri, cu o mustață pleoștită la colțurile gurii în jos, nici prea înalt, dar nici mărunt, bine legat. Călca repede și apăsat ca cel care-și cunoaște puterea trupească și sufletească.

— La porunca domniei tale stăpâne, a glăsuit scurt, fără să-și plece privirea Ioan Blândul.

— Blândule, mâine o pornim la Brăscăuți și la Hrețeni, de aici vom merge la Verbia și Cobăliia, pe Jijia în jos, vom cerceta apoi bălțile și iazurile de la Prut și o să ne repezim la Todireni. Grijește-te căci mâine o pornim la drum lung.

A strigat strașnic spre odăile femeilor și când s-a ivit jupâneasa, înfricoșată, a mormăit, parcă ceva mai îmbunat:

— Teodosie, să pregătești cele de trebuință. Mâine plec cu logofătul meu ca să cercetăm satele, turmele și cirezile pe care le avem aici, în Țara de Sus.

— Să vină Ion, a tunat boierul și băiatul lui cel mare, care o pornise de dimineață să bată dealurile cu păduri dinspre Mlenăuți, celălalt sat

al Movileștilor, trup din moșia de baștină, a neamului, i s-a înfățișat spre sară supus și îngândurat.

III

Ion venise de la Suceava de o săptămână. A stat până s-au încheiat toate sărbătorile. A întârziat în nădejdea că se va ivi și un alt prilej s-o vadă pe fata lui Condrea. De văzut a văzut-o, dar de stat de vorbă n-a prea avut cum. Părinții ei erau grăbiți și datori să vadă și să primească. Pârcălabul Condrea nici nu l-a băgat în seamă. Avea domnia sa, se vede, lucruri mult mai însemnate de tăinuit cu dregătorii domniei, cu boierii mai de seamă ai țării. Jupâneasa Nastasia l-a întâmpinat cu o privire mândră și rece. Jupânița, în schimb, i-a surâs și i-a făcut un semn cu mâna, dintr-o parte, în așa fel ca să n-o vadă nimeni.

Vorbele pârcălabului n-au avut darul s-o înduplece pe jupâneasa Nastasia. A luat-o după aceea pe Măgdălina lângă ea și mângâind-o și alintând-o, a încercat s-o dumirească asupra multor lucruri din lumea asta și mai ales să-i arate că unii oameni sunt primejdioși și nu merită să te uiți la ei, pentru că nu se știe ce nenorociri pot ieși atunci când nu se mai poate îndrepta nimic. Jupâneasa Nastasia îi arăta odorului său că nu are nimic cu flăcăul lui Movilă, dar lumea, iaca, vorbește una și alta și vorbele nu ies ele fără niciun temei. Ea nu-i dorește decât binele puiului ei și de aceea ar fi bine să se ferească. Mai sunt mulți tineri frumoși, vrednici și cu purtări alese, nu s-a început și nici nu s-a sfârșit lumea cu bezmeticul de ieri și de alaltăieri care-și juca ochii în cap și își rânjea dinții de sălbătăciune de pradă.

— Și dacă nu este așa cum spune lumea, mamă?

— Vai, fătuca mamii, cum poți vorbi una ca asta? Da' ce, lumea nu știe ce spune?

— Și dacă nu știe, mămucă? s-a alintat cu nevinovăție Măgdălina.

— Ehei, fata mamii, ce știi tu ce-i pe lumea asta?

Măgdălina își da seama că nu știe ea ce-i pe lumea asta, dar simțea că pe ea o împinge o putere mare, pe un drum pe care nu se poate să dea greș. Și când jupâneasa Nastasia a crezut c-a biruit înțelepciunea domniei sale, pentru că odorul ei a lăsat-o s-o dădăcească atât cât a vrut fără să i se împotrivească, abia atunci a văzut câte cute necunoscute ei are sufletul copilului său. Când au ieșit să cumpere niște bogasii, Ion, care pândea casa Condreștilor de parcă l-ar fi tocmit cineva în leafă ca să vegheze, și-a împins calul lângă rădvanul boieresc, și când s-au oprit, a pus piciorul jos, s-a înclinat adânc în fața celor două boieroaice, a cerut îngăduința să le ajute să coboare. Era atâta liniște și bună-cuviință în vorbele și mișcările tânărului încât jupâneasa Nastasia n-a mai avut ce să spună, mai ales că nu se așteptase la o asemenea îndrăzneală din partea lui. Și mai mirată a fost atunci când Ion i-a spus Măgdălinei:

— Jupâniță scumpă, roag-o pe mama domniei tale și cere-i

îngăduința să te pot vedea și să-ți pot vorbi. Dumnezeu mi-e martor că gândurile mele-s mai curate decât apa izvorului de munte neatinsă de nicio vietate și făgăduiesc și mă leg cu cel mai strașnic jurământ că n-am să fac niciun pas pe care domnia ta sau părinții domniei tale să nu-l îngăduie.

Măgdălina l-a săgetat odată cu privirea după care și-a plecat ochii în jos și i-a spus cu glas stăpânit:

— Vino domnia ta la Neamț și acolo om sta de vorbă.

A făcut un semn abia ghicit de despărțire, l-a împuns cu privirea dintr-o latură, făcând să strălucească în soare apele verzi, de smaragd, care să tălăzuiau fără fund, sub sprâncenele frumos arcuite, s-a lipit de jupâneasa Nastasia și-au dispărut în dugheană.

Îndrăzneala fetii a uluit-o cu totul pe jupâneasa Nastasia. Pierindu-i graiul nu i-a rămas alta decât să-și urmeze odrasla, care se dovedea mult mai tare decât ar fi bănuit ea vreodată.

Ion a înțeles că nu mai are de ce să rămână în Suceava. A săltat ușor în șa, s-a dus la gazda lui, i-a spus lui Nicoară să se pregătească de drum că vor pleca neîntârziat acasă.

— Și cu fata cum rămâne stăpâne?… a vrut să știe Nicoară, căruia-i plăcea Suceava și mai ales un han unde era vin bun și o slujnică cu ochi de păcură, cu sânii bogați care se lăsau cu greu struniți de șireturile de la rochie.

— Nicicum, Nicoară. Vânatul meu este scump și pentru el trebuie să bat multe și lungi drumuri.

Nemaiavând ce face în cetatea de scaun, Ion a pornit-o spre casă, apucând drumul Dorohoiului. Până seara avea să ajungă la Hudești. Străbătuse drum lung, simțea cum îl pătrunde oboseala și-i făcea bine. A îmbucat ceva și a adormit buștean. Jupâneasa Teodosia ar fi vrut să afle multe lucruri dar a doua zi și-a dat repede seama că bărbații nu-s pricepuți la nimic. Iar feciorul său, mai rău ca alții. În schimb s-a bucurat jupân Cosma când i-a povestit ce întreceri au fost, câte a câștigat, ce boieri au fost de față, ce-a grăit domnul în fața oștenilor, cine a avut cea mai bună și mai scumpă platoșă, cine a adus caii cei mai de soi, și câte altele. Boierul Cosma vedea că fiul lui se poartă ca un bărbat și-i făcea plăcere.

Mama a văzut însă în ochii feciorului său ceva ce tatăl n-avea cum să vadă. Când s-a amestecat dânsa în vorbă și l-a întrebat dacă la Suceava n-au fost și niscai jupânițe de soi, ochii băiatului au lucit într-un fel anume, culoarea feții i s-a schimbat ușor și aceste lucruri nevăzute pentru alții nu i-au scăpat jupânesei Teodosia. Băiatului îi era rușine să mărturisească pârjolul care-i pustia sufletul și mama l-a îmbiat spre cuhnie cu chipul că i-a pregătit numai lui ceva anume, care știa că-i place de când era de-o șchioapă. Ion își pusese în minte să nu povestească deocamdată nimic. Mai întâi, credea el, că e bine ca

un bărbat să se stăpânească. Al doilea, cum să spui că inima ta se află pe șleaul Neamțului fără să te rușinezi. Al treilea, dragostea asta nouă pe care n-o mai cunoscuse, era ca o otravă, plăcută însă, care se strecura până în cele mai tainice unghere ale ființei lui și era și bucurie și durere în același timp, și încă nu se dumirea ce este potrivit să faci, și ce nu este potrivit într-o asemenea împrejurare. De aceea i-ar fi plăcut ca nimeni să nu afle până nu va simți el nevoia să se destăinuiască.

Când au intrat în odăile dinspre cuhne, mama l-a întors cu fața spre ea, i-a pus mâna pe braț, deși ar fi vrut să-i culeagă cu mâna arșița de pe frunte, dacă nu i-ar fi fost teamă că-l rușinează, și l-a întrebat pe un glas care arăta că este vorba numai de o taină a lor:

— Ce culoare au ochii fetei?

— Care fată, mămucă, s-a bâlbâit feciorul, roșindu-se până în albul ochilor.

— Cea care te-a fermecat la Suceava.

— Nu m-a fermecat nimeni.

— Pe mine nu mă poți minți, băiatul mamii, și poți să-mi spui, ca să te pot scăpa de farmece.

Ion se uita la mama lui, ar fi mângâiat-o, ar fi răsucit-o ca pe un copil, dacă nu i-ar fi fost rușine, i s-ar fi ascuns bucuros la piept, acolo unde găsea liniște și ocrotire când era mic, dar cum să mai facă așa ceva acum?

— Și dacă-mi place să fiu fermecat, mămucă? oftă feciorul și încercă să-i zâmbească mamei lui cuminți și bună, singurul om de pe pământ în care avea o încredere desăvârșită, pentru că știa că ține la el, cum cearcă să-l ferească și acum de tot ce-i rău, fără să fie însă nimic supărător în vorbele și în faptele ei, lui plăcându-i să știe că se poate bizui pe cineva, în orice împrejurare, mama bucurându-se că-și poate încă ajuta în multe feluri copilul. Un copil care arăta ca un bărbat zdravăn, cum i-ar fi vrut să-i vadă și pe ceilalți doi feciori ai ei, dar pe care-l simțea mai puțin ocrotit din pricina firii lui foarte deschise și cinstite. Era prea încrezător în alții și putea să fie lovit cu ușurință. Viața nu-i descoperise capcanele și nu-l încovoiase încă, dar cine știe câte i se puteau întâmpla și atunci, dezamăgit, va simți nevoia unui sprijin, undeva, iar acel sprijin avea să fie ea, omul care-l înțelegea mai bine ca oricare altul.

— E semn că intri la grea slujbă, Ioane, grăi mama, îngrijorată și temându-se ca soarta să nu-i fi scos în calea băiatului ei cine știe ce năpastă. La anii lui, ușor îi poate suci capul o diavoliță. S-au văzut doar mulți bărbați nenorociți din pricina unei femei pe care o întâmplare nefericită i-a scos-o în calea lor, și cu inima strânsă, mama își ispiti feciorul să-i spună cine, cum și când s-a întâmplat povestea asta.

— E fată de boier mare, mămucă, nu-ți fie teamă.

— E bine atunci, băiete, grăi jupâneasa Teodosia și fața i se luminase spre bucuria feciorului.

— E fiica pârcălabului Condrea de la Neamț.

— Nu știu ce avere au.

— Dumneata, mămucă, nu știi ce fată au.

— Și cumu-i?

— Iacă așa, subțirică, cu păr bălai și ochi verzi și frumoși cum n-am văzut.

— I-ai vorbit?

— Puțin.

— I-ai cunoscut părinții?

— Nu am avut când și cum. M-a poftit la Neamț și de atunci gândurile mele sunt numai la domnițe ferecate după ziduri groase de cetate în care nu prea am cum să pătrund fără ajutoare.

— Care ajutoare? întrebă jupâneasa Teodosia, râzând.

— Cel mai mare și mai tare ai fi matale.

— Cum adică eu, feciorul mamii?

— Ești mai tare decât balimezul cel mare pe care am auzit că l-a turnat Mehmet Sultan chiar sub zidurile cetății. Pentru că mai întâi trebuie urnit pan Cosma Movilă, prea cinstitul meu părinte, iar cetatea asta n-o putea cuceri nimeni altul decât jupâneasa Teodosia. După aceea, unind pohfala lui pan Cosma cu înțelepciunea jupânesei domniei sale și pornind cu toată puterea spre Neamț, văd cum cei doi pârcălabi înfricoșați, ar coborî podul și, cu mare supunere, ar închina cetatea și ar deschide porțile în care Movileștii ar intra ca niște biruitori.

Feciorul șuguia, jupânesei îi luceau ochii de încântare că are un asemenea fecior și, amenințându-l cu degetul și făcându-l fur mare, i-a făgăduit că va face ea în așa fel ca bărbatul dumneaei să supună o anume cetate, dacă altfel nu se poate.

Zilele se scurgeau încet la Hudești. Se semăna grâul și meiul, vremea fiind numai potrivită pentru o așa muncă. Călărea pe câmp în tovărășia celor doi frați mai mici, Văscan și Gavril. Se duceau la helăștaele făcute pe Bașeu, apoi la morile unde erau datori să macine oamenii din satele lor, au colindat fânețele și pădurile din hotarul Hudeștilor și Hrețenilor și n-a cârtit atunci când tatăl a fost de părete că trebuiesc văzute și bălțile lor de la Prut. Acolo, a mers cu Nicoară, omul de care nu se despărțea niciodată când părăsea Hudeștii. S-a întors și Cosma Movilă a fost mulțumit că toate-s la locul lor și mai ales că se poate bizui, de acum, pe ajutorul unui bărbat. Între timp, jupâneasa Teodosia i-a povestit cele ce i se întâmplase feciorului lor la Suceava. Bărbatul a ascultat. Nici nu s-a bucurat, nici nu s-a mâhnit. Așa ceva trebuia să se întâmple, dar i se pare cam cu grabă ceea ce

dorește Ion al lor. N-ar avea nimic împotriva fetii lui Condrea, deși Condreștii au sate cam puține, dar fiind vorba de o fată, niciodată nu poți spune nimic până nu știi ce cuprind sipetele ei de zestre. Până să pornească el, bătrânul, războiul cu cetatea Neamțului, ar fi mai potrivit să se gândească la o slujbă pentru feciorul lui, o slujbă măcar pe lângă un mare dregător dacă nu la curtea domnească. Asta mai întâi, căci nu se cuvine ca un Movilă să stea deoparte. Al doilea – să se ducă singur feciorul lui la Neamțu și să se dumirească bine dacă fata-i place tot atât de mult cum i s-a părut lui acum. Căci, din câte știe el, primăvara nu este potrivit să-ți alegi mireasă, pentru că de prea multă lumină nu vezi ce alegi.

Când s-a întors Ion de la bălțile de pe Prut, jupâneasa Teodosia i-a arătat ce crede bătrânul și feciorul s-a întristat. Deși dumneaei l-a îndemnat să nu-și facă griji, pentru că până la urmă va ieși așa cum dorește feciorul ei. Ion se simțea ca o pasăre în colivie.

În ziua când a poposit la Hudești Maxin Udrea, el o pornise pe dealuri făcându-și de lucru cu un erete. Când a strigat tatăl său să i se înfățișeze, a făcut-o cu inima îndoită, bănuind că nu poate fi nimic bun pentru el. Altfel ar fi aflat de la maică-sa. Bătrânul, fără să-i pese de nimeni, cine știe pe unde ar fi dorit să-l mai trimită, ceea ce însemna iarăși așteptare. Când și-a ridicat ochii spre tătăne-său, n-a mai înțeles nimic.

De obicei, jupân Cosma când împărțea porunci, îi fulgera pe toți cu privirea și nu era chip să i te împotrivești. De data asta nu se uita nicăieri anume, se vedea că îl frământă ceva care-l face să nu mai fie atât de aprig în purtare. Când l-a zărit pe Ion, l-a îmbiat să stea pe laviță, nu departe de el. Jupâneasa Teodosia răsărise din întunericul odăilor și sta în prag, neînțelegând ce se întâmplă. Cosma s-a uitat, la muiere, apoi la băiat și, clătinând din cap a nemulțumire, le-a grăit:

— Ceva rău se-ntâmplă în Țara Moldovei. S-au înfierbântat capetele unora și nu știu ce-a să iasă de aici. Oricum, bine nu va fi. Tu, Ioane, ești mare și trebuie să am încredere în tine, iară tu să nu ieși din vorba mea, dacă vrei să fie bine. Am nevoie de tine și doresc să mergi în Țara de Jos, la satele noastre de pe Tutova și la locurile de pe Milcov. Nu te schimba la față că n-a căzut cerul pe tine. Știu ce te frământă și n-am spus că nu mi-ar place o încuscrire cu Condrea. Și acum, după câte am aflat, tare mi-ar fi plăcut ca nunta ta să fi fost singura grijă pe capul meu. Dar mi-e teamă că ne-așteaptă o altfel de nuntă, cu mare primejdie pentru capetele multora. Grija noastră de căpetenie acum, este aceea de a ne scăpa capetele și averile. Drumul spre Țara de Jos poate să treacă de-a dreptul prin Ieși, dar dacă este neapărat nevoie, el se poate abate și prin Suceava și de acolo, pe sub munte, ceva mai la vale. N-am nimic împotrivă s-o apuci pe unul sau pe altul, dar un lucru-ți cer: fii cu băgare de seamă. Și mai ales, dacă poți, nu vorbi

sau vorbește cât mai puțin și ascultă cât mai mult. Și-ți poruncesc cu strășnicie să nu făgăduiești nimănui nimic, chiar de-o fi să plesnească pielea pe tine. Nu-ți pot deslușì mai multe, însă nicio clipă să nu uiți că tu ești sluga domnului, el este stăpânul nostru hărăzit de Dumnezeu și lui îi suntem datori cu slujbă neclintită. Asta să n-o uiți, orice ți se va spune. Ți-l dau pe Nicoară și aș dori să mai iei încă vreo câțiva slujitori. În satele noastre spune-le slugilor să fie pregătite cu cai, cu arme, cu tot ce trebuie.

— Doamne, apără-ne, se trezi jupâneasa Teodosia vorbind. Pane Cosma, o să fie război și mie nu-mi spune nimeni nimica?

— Liniștește-te femeie. Nu-i vorba de niciun război! Am spus că se pot întâmpla multe, nici eu nu știu ce. Nu trebuie să-i spăriem pe oameni, dar slugilor noastre le putem cere să fie pregătite. Când le vom da veste, să purceadă de sârg spre Todireni, pe Jijia, unde ne vom afla și noi, de va fi nevoie. Să nădăjduim că nu va fi nimic. Și încă ceva, lucru pe care nu trebuie să-l uiți: slugile care se îngrijesc de cirezile noastre de la Lumireani să fie cu băgare de seamă și dacă se ivește vreo primejdie dinspre Dunăre, să se afunde cu ele în pădurile de sub munte. Iară pietrile noastre de ceară culese de la prisăcile lui Chiprian și Petelea de pe Milcov, să fie trimise neîntârziat la Suceava și să le descarce la Cricor armanul. Umblă repede, fătul meu, și cu mare fereală. Dacă poți, pleci mâine. Dacă nu, să-l pregătești jupânească pentru poimâine. Eu pornesc mâine ceva mai pe aproape. Trebuie să fiu în preajma fraților și surorilor tale, ca să pot pune la adăpost pe toată lumea în caz că va fi nevoie. Trag, totuși, o nădejde că nu se va întâmpla nimic rău ș-om petrece și anul ăsta cu bine. Ai înțeles Ioane ce ți-am spus?

— Am înțeles tătucă, fii fără grijă.

— Atunci ia-ți feciorul nevastă și dădăcește-l, nu mai înainte de-a te-ngriji de cină. Nicoară! răcni boierul, să vină după cină Nicoară.

Pentru Ion masa a fost mai mult un chin. În loc să mănânce ar fi fost mai potrivit să bată câmpii și dealurile Hudeștilor. Nu înțelegea ce se întâmplă cu tatăl său, nici rostul sfaturilor. Bănuia că trebuie să fie ceva rău, dar ce anume și cât de rău ca să-l înstrăineze pe tătâne-său de ceea ce-i era lui pe inimă și-l ardea acum? Când s-a terminat cina, bătrânul Cosma Movilă s-a uitat cu îngăduință la feciorul lui cel mare, lucru mai puțin obișnuit în purtările sale și i-a spus, zâmbind în barbă:

— Bagi bine de seamă ce-i cu fecioara lui Condrea. De-o vei găsi frumoasă cum zici tu că este și-ți va plăcea așa de mult încât nu mai dorești să trăiești fără să-ți bagi grumazul sub jug, atunci să-i spui pârcălabului că-ndată ce-om avea răgaz și de va fi și pace în Țara Moldovei, ne-om ridica cu mic cu mare și vom urca spre munte ca să-i cerem fata după obicei.

Ca să nu i se îndulcească glasul mai mult decât se cuvenea pentru

un bărbat ca domnia sa, Cosma biv-ceașnic s-a întors cu spatele spre ai săi și a pășit în tindă unde-l aștepta Nicoară cu care avea să lege sfat până spre miezul nopții.

IV

Miercuri, a patra zi din luna mai, Cosma Movilă o pornea cu Oancea logofătul său și cu alte două slugi spre Herțeni și apoi în jos pe apa Jijiei. Jupâneasa Teodosia nu mai prididea cu pregătirea calabalâcului feciorului ei care pornea spre Țara de Jos în ziua următoare. Nouri negri se grămădiseră spre apus și jupâneasa ar fi vrut ca Ion să aștepte schimbarea vremii, dar feciorul ardea de nerăbdare să se arunce în șa și să pornească. Avea în fața lui drum lung și o parte din el l-ar fi făcut ca o nălucă, fără popas, fără hrană, dacă însoțitorii și dobitoacele care-i purtau ar fi fost mânați de la spate de aceeași patimă. Nicoară se bucura de drum, nu-i plăcea la Hudești, în ochii stăpânului, nu-l trăgea inima spre trebile gospodăriei, deși era vrednic și ducea totul la îndeplinire la timp și bine. Alesese pentru drumul de acum alte două slugi boierești: pe Pătru Manciul și pe Cârstea, doi oameni care se înțelegeau de minune deși ca fire și ca înfățișare nu se asemănau în niciun chip. Pătru era mare la trup, puternic ca un taur. Nu se știa de unde vine, din ce neam este, dacă a fost vecin sau răzăș, dacă s-a născut în Țara de Sus sau în Țara de Jos, om de la munte sau de la câmpie. L-a cules Cosma Movilă cu cinci ani în urmă când cu năvala lui Alb-Sultan. Boierul a rămas cu gura căscată când l-a văzut pe Pătru cum doboară cu un pumn izbit cu sete între urechi, un cal care nu vroia să i se supună. Când s-a prilejit să stea de vorbă cu el, l-a întrebat încotro o s-o apuce atunci când s-or slobozi oștile. Răspunsul iarăși l-a mirat pe boier. Pătru a săltat din umeri, și-a strâmbat chipul în semn că nici el nu știe. La întrebarea dacă nu vrea să-l urmeze, n-a zis nimic, dar din clipa aceea s-a ținut de urma boierului, gata oricând să dea o mână de ajutor la strâns tarhaturile de pe cai, la făcut focul și întocmirea locului de mas peste noapte, la dus caii la adăpat și câte treburi sunt de făcut atunci când ești la oaste. Și de atunci a rămas lângă boier. N-a cerut și nici nu s-a tocmit pentru simbrie. Un singur lucru l-a rugat pe pan Cosma: când i-o veni să-și ia lumea în cap să nu i se pună nimeni împotrivă. Boierul a crezut că un asemenea om n-o să facă pureci mulți într-un loc, au trecut însă cinci ani și Pătru tot pe lângă Cosma Movilă a rămas.

Cârstea era subțire, nu prea înalt, se strecura ca un țipar, fără zgomot. Nici câinii nu-l simțeau atunci când se furișa prin grădinile de la curțile oamenilor. Avea mișcări atât de iuți, încât Pătru se minuna întruna pentru că nu pricepea cum să fie cu putință una ca asta. Cârstea făcea un semn pe un copac și până să se dumirească Pătru de unde, când și cum a făcut, stiletul talienesc al tovarășului său sbărnaia în lama înfiptă. Cârstea mai era și un arcaș neîntrecut. Pătru se mai minuna și de altceva: nu se dumirea iarăși cum poate să iasă asemenea glas gros dintr-un trup așa de subțire. Asta l-a făcut mai mult să se

apropie și să se împrietenească cu Cârstea. Râzând pe nas, mai degrabă un rânchezat, Pătru îi spunea din când în când lui Cârstea:

— Să fi fost ca tine, mă, hoț de cai mă făceam. Aș fi bătut toată țara și toată Europa și m-aș fi pricopsit.

Pe cei doi îi ceruse Nicoară lui pan Cosma și vineri de dimineață Ion Movilă și oamenii săi o porneau spre Suceava. Așa hotărâse feciorul de boier și spre seară făceau primul popas în lunca Siretului, după cum rânduise Nicoară. Caii nu trebuiau sleiți cu alergătura și la fiecare oprire trebuiau să fie bine hrăniți. În ziua următoare au ajuns pe apa Moldovei, au tras la un han unde li s-a dat cailor orz din belșug. A treia zi înainte de amiază intrau în Târgu-Neamț. Au tras la han să se curețe de glod, să se hrănească și să se hodinească. Cu haine schimbate și însoțit de Nicoară, Ion a îndrăznit spre seară să bată la casele unde își afla locuința pârcălabul Condrea. Spre norocul lui, Condrea era acasă, la cetate fiind rânduit în ziua aceea Costea, cel de-ai doilea Pârcălab al Neamțului. Ion a cerut slugilor să fie primit de stăpânul lor. Îi era teamă. Dacă jupân Condrea nu-l îngăduia în locuința sa și i-ar fi trimis vorbă să-și înfățișeze plângerea a doua zi la pârcălăbie? El nu avea să lămurească vreo pricină cu dregătorul domnesc, nu venea pentru dreptatea pe care i-ar fi putut-o face pârcălabul. Pricina lui era mult mai gingașă și nu se putea lămuri decât în casa pârcălabului. Și dacă nu se lămurea, ce-ar fi trebuit să facă s-o vadă măcar pe fata pârcălabului? Aștepta cu nerăbdare dezlegarea atâtor îndoieli și de felul cum își frământa mâinile, și din neastâmpărul care-i frământa tot trupul se putea ghici ce-i în sufletul său.

N-a trebuit să aștepte mult și sluga a deschis poarta poftindu-l în curte. A trecut dârlogii calului lui Nicoară și a pășit în pridvorul casei unde se afla jupân Condrea, un bărbat îndesat, cu o barbă mare și ochi ageri. Deși ar fi dorit să pășească falnic și să se poarte fără nicio sfială, Ion simțea cum îl cuprinde o neputință în fața acestui om pe care nu-l cunoștea și căruia dorea să-i ceară, nici mai mult nici mai puțin, pe singura odraslă, faptă care se cuvine să fie făcută nu de un țânc neputincios ca el, ci de oameni în toată firea. Îi venea să intre în pământ de rușine, dar acum se prinsese, besmetic, în horă și de felul cum va ști să se poarte avea să cunoască sau nu marea bucurie la care se gândise clipă de clipă în săptămânile ce trecuseră de când o văzuse pe fată.

Pârcălabul l-a măsurat din creștet până-n tălpi, ceea ce a sporit și mai mult încurcătura care se citea lămurit pe fața lui Ion și mulțumit de puterea pe care o avea asupra lui, l-a întrebat cu un glas șters:

— Ce vânt te-aduce pe coclaurile noastre, tinere?

— M-a trimis părintele meu să cercetez averile noastre din Țara de Jos. Când am plecat de-acasă mi-a spus să mă abat pe la domnia

voastră și să vă închin sănătate din partea domniei sale și să vă fac cunoscut că-i pare rău că n-a putut să facă același drum cu mine ca să fie acum unde mă aflu eu, dar treburi, care nu sufereau întârziere, l-au mânat în altă parte.

— Mă bucură cinstirea pe care mi-o arată pan Cosma, deși nu-i cunosc pricina și dacă-mi îngădui, tinere, ce treburi l-au împiedicat să vină la Neamț?

— Luminate boierule, părintele meu nu mi-a deslușit nimic. Mi-a spus doar că s-ar putea să vină vremuri grele și că trebuie să fim cu mare băgare de seamă.

Pârcălabul Condrea, fără să-și schimbe înfățișarea plină de măreție de până atunci, întrebă cu un glas în care se simțea o schimbare:

— Ți-a vorbit despre anume fapte și s-a gândit părintele tău la anumiți oameni?

— V-am spus că nu mi-a deslușit nimic. Mi-a zis doar că-i este teamă. De aceea a plecat să vadă satele noastre din Țara de Sus, iar pe mine m-a trimis într-acoace.

— N-a stat de vorbă cu boieri de prin preajmă, nu s-a sfătuit cu nimeni?

— A trecut un singur boier, Maxin Udrea, acum câteva zile pe la noi pe la Hudești, dar ce-au vorbit și ce-au pus la cale nu știu.

— Ți-a poruncit să-mi aduci mie o veste anume?

— N-aș putea spune că este o veste. Mi-a cerut să vă închin urările sale de sănătate și dac-ai îngădui domnia ta, atunci când se vor limpezi toate, a veni și tata și mama la Neamț ca să vă cunoașteți mai bine și să chibzuiți împreună ce-i bine de făcut cu noi cei tineri.

— Care voi, cei tineri? se burzului pârcălabul.

— Cu mine și Măgdălina, avu putere să bâlbâie mai departe Ion.

— Ehei, așa de năprasnici și de neîmblânziți sunteți voi, cei din Țara de Sus? Nu ți se pare că este cam prea pe grabă, tinere? Deci asta-i pricina ce mi te aduce, ca să-mi faci pe pețitorul?

— Mă rog de domnia ta să nu creadă una ca asta. Mi-i dragă fiica domniei tale, dar nu am venit ca s-o cer, căci nu mie mi se cuvine să fac așa ceva. Am părinți și Măgdălina are părinți și numai ei în de ei vor hotărî cum e bine sau nu. Eu, pane Condrea, numai un lucru știu, că mi-i dragă fata și pentru ea sunt în stare să-mi pun și capul. Tătuca zicea c-ar putea fi bun și la altceva, dar eu nu cred.

— Și mă rog, când ai avut vreme să mi te aprinzi așa?

— Nu-i nevoie de prea multă vreme jupân Condrea, când ți se arată o minune cum este Măgdălina, iar eu am venit să cer îngăduința domniei tale să văd această minune. Vin cu gânduri curate și cu încuviințarea părinților mei.

— Și dacă părinții nu ți-ar fi dat încuviințarea lor?

— M-aș fi aruncat la picioarele domniei tale și aș fi cerut îndurare.

Așa, cei care trebuie să aibă milă de mine sunt părinții mei și este mai bine că am înțelegerea lor. Rămâne ca ei să câștige înțelegerea domniei tale după datina străbună.

Pârcălabul simțea cum i se topește îndârjirea. Tânărul lui Cosma Movilă arăta cam prea multă înflăcărare, dar asta-i a vârstei. Ceea ce-i plăcea la el era însă buna-cuviință, lucru mai rar la tineretul din ziua de azi. Ar fi putut să fie un înfumurat și rangul i-o îngăduia, dar tânărul din fața sa nu era nici trufaș, nici bezmetic, așa cum păruse multora cu puțină vreme în urmă. Supus, el căuta să-și câștige dreptul de a fi fericit prin cinste, și privirea lui arăta că nimic nu-i umbrește cugetul. Era mai bine să fi venit părinții lui, dar și el ar fi avut putința să-și agonisească dragostea pe căi ocolite spre rușinarea tuturor. E prea tânăr, dar e neam prea bun ca să-l alung ca pe un oarecare. Pârcălabul știa că-s vremuri tulburi și-l înțelegea pe Cosma Movilă că poartă grija casei sale. O încuscrire cu un asemenea om ca Movilă în clipele acelea nu era de lepădat. Ba s-ar putea să aducă mari foloase celor din cinul lui și venirea lui Ion Movilă la Neamț, tocmai acum, nu pica rău. Băiatul sau nu aflase nimic sau se vede că știe să-și țină gura, încă o dovadă de înțelepciune pentru vârsta lui. Faptul că-i este dragă Măgdălina este iarăși un lucru bun. Acolo unde va fi ea o să fie și el. Nu numai că nu trebuie alungat țâncul ăsta care așteaptă cu sufletul la gură o dezlegare, ba, dimpotrivă, trebuie să fie alături de noi, și prin el, tot neamul și puterea Hudicești lor. Iaca cum o judecată cumpătată vine în folosul lui.

— Cât timp vrei să rămâi la Neamț?

— Atât cât îmi va fi îngăduit s-o văd pe jupâniță. La Suceava n-am avut când să stau cu dânsa de vorbă. Ar trebui s-o văd și să mă lămuresc pe mine dacă nu-i numai o nebunie a mea. Dacă nu este așa, nu rămâne decât să cobor cât mai grabnic la Milcov, să mă întorc de istov la Hudești și cu îngăduința domniei voastre s-o pornim cu toții spre Neamț pentru a hotărî împreună, toate cele cuvenite.

— Eu zic, tinere, s-o luăm mai domol. Trebuie să stau mai întâi de vorbă cu jupâneasa mea și să vedem, mai apoi, ce zice și fata. Să-mi spui la ce han ai tras și am să trimit pe cineva să te găsească atunci când va fi nevoie.

— Mulțămesc din toată inima jupân pârcălab și-ți urez domniei tale, jupânesei și jupâniței multă sănătate. Am să aștept porunca domniei tale, la hanul lui Oană Slutul.

Ion făcu o plecăciune adâncă în fața lui Condrea, și părăsi casele pârcălabului, plutind. La han a așteptat până spre seară când o slugă a lui Condrea i-a adus vestea cea bună că a doua zi, de dimineață, să se înfățișeze pârcălabului. Seară lungă postită, noapte nesfârșită, somnul neizbutind să-i toropească pe de-a-ntregul mintea și trupul. În zori se primeni și, îmbrăcat cu mare grijă, a pornit-o în buestru în jurul

târgului ca aerul tare de dimineață să-i învioreze fața și să-i treacă timpul până la sorocul potrivit.

I s-au deschis porțile numaidecât și a fost poftit în pridvor, ca și în seara trecută. Pârcălabul i-a ieșit în întâmpinare și din primele vorbe se arătă că este în toane bune.

— Până a să vină jupâneasa Nastasia, te poftesc să iei loc. Am vorbit cu dumneaei și nu s-a arătat mulțumită de graba ta și c-ai îndrăznit să vii singur. Ce-o să spună lumea? s-a întrebat dânsa, iar eu i-am spus că n-o să zică nimica pentru că noi nu avem de dat seamă nimănui, iară tu n-ai să vorbești nimănui ce treburi te-au adus la Neamț. Să-ți pecetluiești gura și vom da în vileag logodna sau cununia atunci când noi părinții vom hotărî, una sau alta dacă va fi nevoie. Jupânița n-a mărturisit nimic, a cerut numai îngăduința să vă vedeți și să vă mărturisiți voi în de voi dacă aveți ce. Eu astăzi voi fi la cetate. Dumnealor, jupâneasa și jupânița au a merge până la mănăstirea Neamțului. Îți îngădui să le însoțești. Cum ai să te descurci, te privește.

Lui Ion i se părea că ograda și casele pârcălabului o iau razna, purtate de vârtej, și nu știa ce să spună, cum să-i mărturisească recunoștința pe care i-o purta lui Condrea. Faptul că jupânița tăcuse era semn bun. Poate că se temea și dânsa, așa cum se temea și el că o fericire atât de mare pe care o visează orice tânăr nu-i cu putință. Și încă atât de neașteptat și de repede, fără nicio împotrivire din nicio parte. Fata se întrebase dacă nu cumva totul nu-i decât o închipuire care se va destrăma atunci când va da iarăși cu ochii de ei. Ar fi dorit să nu se amăgească, pentru că se temea de suferință, iar jupâneasa Nastasia avusese dumneaei grija să-i împuie capul cu primejdiile nenumărate care-i pândesc pe niște tineri care nici nu știu ce-i pe lume și nici nu pot gândi. Că trebuie să fie cu mare băgare de seamă, pentru că ce poți face dintr-o slăbiciune a tinereții, nu mai poți drege până la bătrânețe și căința nu mai ajută la nimic. Îi era teamă, și când jupâneasa Nastasia i-a spus că nebunul de Movilă e în târgul Neamțului și a mai avut și mare îndrăzneală să calce pragul unui dregător domnesc, Măgdălina a simțit că-i stă inima-n loc. Apoi a cuprins-o o dulce amețeală. Nebunul ei n-o uitasă și asta era cel mai de seamă lucru de pe lume, mai mult, acel nebun era în stare să bată război cu toată lumea pentru dânsa. A ispitit-o jupâneasa Nastasia în fel și chip ca să afle dacă-i mai este drag Movilă, dar Măgdălina a tăcut sau a spus „nu știu”.

— Să-mi îngăduiți să stau de vorbă cu el, mămucă. Și atunci s-or lămuri multe. În fața mea a grăit numai câteva vorbe, pe cele mai multe le-ai auzit și domnia ta, dar ce poți alege din ele?

În sfatul care-a urmat între Condrea și nevastă, jupâneasa s-a arătat împotriva lui Movilă. Fără să-i destăinuiască ce-l face să fie atât de

îngăduitor cu tânărul, Condrea a fost de părere că cel care are dreptate este numa fata lui. Cum a doua zi mama și fiica aveau să meargă la mănăstirea Neamț, unde se afla călugăr un văr bun al jupânesei Nastasia, pentru a-i încredința pentru o vreme câteva lucruri de mare preț, Condrea a fost de părere să le însoțească și tânărul Movilă. În legătură cu acele lucruri care trebuiau duse la Neamț, jupâneasa se arătase la început nemulțumită. Domnia sa nu știa, așa cum știa toată lumea, că nu era loc mai potrivit pentru a-ți pune la adăpost averea decât Cetatea Neamțului. Aici își trimetea domnul familia în clipele de mare primejdie, aici își aduceau boierii mari lăzile pline de scule și haine. S-a dovedit că vrăjmașul poate călca toată țara Moldovei de-a lungul și de-a latul, dar cetatea Neamțului a rămas neclintită, în puterea oamenilor rânduiți de domnie cu apărarea ei. Dacă acum era nevoie de adăpost, putea fi altul mai bun ca cetatea unde se afla pârcălabul chiar stăpânul acelor bunuri?

Pârcălabul Condrea n-a îndrăznit să-i deslușească jupânesei sale unele lucruri pe care le socotea deasupra înțelegerii unei femei. A stăruit cu lămuririle sale ocolite până când Nastasia n-a înțeles despre ce este vorba dar a priceput că așa trebuie să facă, dacă soțul ei ține morțiș să se facă așa și nu altfel. Era vorba de două paftale și de niște bente de mânecă muierească, toate bătute în pietre nestemate și mărgăritare, mai erau niște inele de mare preț, cercei și pandelocuri, unele mai scumpe ca altele. Numai acele scule trebuiau lăsate în mare taină călugărului sub strașnic jurământ. Altele, de va fi nevoie, or vedea ei ce trebuie făcut cu ele. De ce se teme pan Condrea? Jupâneasa Nastasia n-a înțeles nici asta, dar un bărbat ca pârcălabul nu-și poate face o grijă fără să fie ceva la mijloc pe care domnia sa nu-l poate mărturisi deocamdată. Domnia sa mai spunea că s-ar putea să nu se întâmple mai nimic. Și că i-ar place să joace la nunta fetei sale, în ăst an, sau în cel de vine, dacă s-ar înțelege cu Movileștii. Jupâneasa Nastasia s-a arătat iarăși nemulțumită și până la urmă s-a hotărât ca tânărului Movilă să i se îngăduie să le însoțească la Neamț și cu acest prilej se vor limpezi mai multe.

Cei doi bărbați n-au așteptat mult și jupâneasa Nastasia și-a foșnit rochia-i scumpă în pridvor, urmată de Măgdălina care călca sfioasă pe urmele mamei sale. Jupâneasa se arăta tulburată de grija pe care trebuia s-o poarte tuturor, a înclinat capul la salutul tânărului fără să-i arate că-i face plăcere sau nu. Măgdălina a răspuns la binețe fără să ridice ochii. Lui Ion i s-a părut cu mult mai frumoasă ca la Suceava. Atunci era ca o domniță din cadră, așa cum se vedeau zugrăvite domnițele în casele domnești. Acum, însă, era, sub vestmintele lipsite de podoabe deosebite, atât de plăpândă, încât lui Ion îi era teamă ca atingând-o să nu se destrame ca un abur, deși în fața lui se afla o făptură alcătuită din carne și oase. Când rădvanul a tras în fața

pridvorului, boierii au coborât mai întâi, și a pășit mlădioasă fata și ei i-a urmat Ion. Femeile s-au urcat în rădvan, patru slujitori au încălecat, în același timp și Ion cu Nicoară s-au amestecat cu ei. După ce au trecut de Vânători, Ion și-a îmboldit calul, alăturându-se rădvanului în așa fel încât s-o poată zări pe fată. Drumul a fost o frământare și un chin. Era aproape de vedenia lui, dar nu putea nici s-o atingă nici să-i vorbească. Grea muncă!

La mănăstire le-a ieșit în întâmpinare chiar starețul care s-a bucurat de așa oaspeți și s-a bucurat și mai mult când a izbutit s-o facă pe jupâneasa Nastasia să rămână la prânz.

După ce s-a lămurit cu ce prilej a venit pârcălăbeasa la mănăstire, jupâneasa Nastasia a fost poftită la sfatul de taină pe care l-a cerut cu fratele Nectarie, vărul domniei sale. Starețul a pornit să poruncească cele cuvenite pentru pregătirea mesei, iar Măgdălinei i s-a îngăduit să-i arate lui Ion Movilă așezarea monastică pe care n-o mai văzuse până atunci. Fetii i s-a dat calul unuia dintre slujitorii care-i însoțiseră și cei doi au pornit-o pe cărările care străbăteau poienile dinspre miazăzi și asfințit. Soarele strălucea pământul, ierburile, și pădurea care era la doi pași își revărsau aromele tari în văzduhul încins, se înălța zvon de păsări și de vietăți care sălășluiau în ierburile de un verde crud, ce creșteau puternice, o liniște se înstăpânea în anume clipe de parcă toată firea ar fi încremenit, ca o boare de vânt să pună iarăși totul în mișcare. Cei doi simțeau cum crește în ei o bucurie necuprinsă ce se adăuga unei sfieli neînțelese și le sugruma cuvintele mai înainte de a fi rostite. Găseau că tot ce le trece prin minte nu merită să fie rostit și un gând îl alunga pe altul. Se uitau unul la altul și inima le bătea cu putere, își întorceau privirile, îmboldeau caii să meargă și iar se alăturau fără să fie în stare să vorbească. Se priveau și ochii lor spuneau mai multe decât ar fi fost în stare să cuprindă cuvintele. Într-un târziu, Ion a început să smulgă cuvânt cu cuvânt ca să-i spună fetei că de când a văzut-o n-a mai cunoscut nici bucurie, nici odihnă.

— Nu-s și alte fete în Țara de Sus? l-a întrebat Măgdălina, mai mult ca să spună ceva, și îndată i-a părut rău de asemenea vorbe. Peste fața băiatului a trecut o umbră, a privit-o lung ca și cum nu s-ar fi săturat privind-o, și i-a răspuns rar, cu un glas care izvora din cele mai tainice cute ale sufletului său.

— Multe fete sunt sub soare, jupâniță, dar pentru mine, din ziua în care te-am văzut și mai cu seamă din seara aceea, în care am putut să te privesc, nu este decât o fată și aceea ești domnia ta. Am trăit ca pe jăratec și am pornit, cum s-a ivit întâiul prilej, să te caut. Am visat în fel și chip clipa în care am să te văd iarăși. Uneori mi-era teamă că n-o să mi se îngăduie să ajung la domnia ta, dar soarta a fost de partea mea. Și nici acum nu mă dumiresc cum de-am putut să am atâta noroc.

Au îmboldit iarăși caii care-și plecaseră capul să culeagă fire de iarbă mai înaltă și în trap ușor au ajuns la marginea pădurii. Băiatul a sărit de pe cal și a ajutat-o pe fată să coboare. Parcă nu era făptură pământească, așa era de ușoară și de mlădioasă. Fața i se aprinsese de soare și de aerul tare, iar ochii îi străluceau. Au mers câțiva pași cu caii de dârlogi, și fără să știe cum, s-au apropiat, împinși de o putere pe care n-o pricepeau, și băiatul i-a cuprins mai întâi mâna. Și-au vorbit nimicuri, sugrumați de tulburarea care-i stăpânea, și fiecare își dădea seama că altceva trebuiau să-și spună. Își pândeau mișcările într-o mare încordare și în așteptarea acelei clipe în care dragostea lor avea să fie pecetluită. După o vreme băiatul s-a oprit și fata i-a făcut față. A înțeles după privirea lui care cerșea înțelegere că ar vrea să-i spună ceva de care atârnă viața și fericirea lui. S-a apropiat de el, a săltat fața supusă și în loc să-i vorbească, Ion, pierit cu totul, și-a lipit sfios buzele de gura ei. Zguduiți parcă de ceva s-au tras un pas înapoi, s-au privit cu disperare, după care fata și-a încolăcit brațele după grumazul puternic al băiatului, el i-a cuprins mijlocul delicat, a înălțat-o ca pe un fulg și s-au sărutat îndelung, frământându-și buzele și căutându-se cu disperare ca și cum ar fi dorit să se topească unul într-altul și să nu mai fie, dacă era cu putință, decât o ființă, singură și nedespărțită.

Întoarcerea spre lumea din afară s-a făcut greu și cu părere de rău. Erau fericiți. Parcă s-ar fi desfăcut de o mare povară, se puteau privi mai slobod, vorbele curgeau firesc și o mărturie de dragoste și cât de mare era această dragoste se pecetluia cu un alt sărut pe care și-l împărtășeau cu dăruire și cu dorința de a fi urmat de altul.

— Măgdălină, Măgdălină, lumina și bucuria mea, acum știu că nimeni nu mi te mai poate lua și nicio putere din lume nu ne mai poate înstrăina. Ce-mi trebuie este tăria de a răbda până la vară sau până în toamnă când părinții noștri vor hotărî nunta. E mult până atunci, n-aș vrea să plec de la Neamț, dar știu că nu se poate altfel. Când m-oi întorna spre Hudești, de pe Tutova am să fac un nou ocol să vin să te caut. Asta înseamnă că nu vor trece nici două săptămâni și am să te văd iarăși.

Au încălecat, el a ajutat-o să stea în șaua prea mare, bărbătească și în pasul domol al cailor s-au îndreptat spre mănăstire. Ion nu credea că trăiește aievea. Prea i se împliniseră toate fără nicio piedică. Nimeni, din nicio parte nu s-a ridicat împotriva dragostei lui. Nu-l speria nici înfățișarea jupânesei Nastasia. Sta dumneaei cam țeapănă în scaun, răspundea mai mult din vârful buzelor când era vorba de feciorul lui Cosma Movilă și avea priviri care voiau să spună că nu-i este prea pe plac ce se întâmplă sub ochii ei. Jupâneasa dorise în sufletul său ca să-și poarte copila până la măritiș după placul inimii sale. Să-i fie sfetnicul de taină și îndrumătorul care știe ce vrea. Și

iaca, acum răsărise acest flăcău și o dăduse pe dumneaei la o parte, cu mult prea multă ușurință, iar zgâtia ei de fătucă se bucura mai mult decât se cuvine de o ispravă care era numai a ei. Asta se simțea din felul cum îi luceau privirile atunci când se uita la el și din zâmbetele pe care știa să le stăpânească, stârnite de vorbele lui. Simțea cum crește o anumită tărie în făptura asta plăpândă pe care o văzuse lipsită de apărare și refugiindu-se veșnic la sânul ei ocrotitor și cum ceea ce se născuse în sufletul ei o împingea departe de dumneaei.

Au plecat pe chindie spre Neamț. S-au abătut pe la cetate unde se afla pârcălabul și spre seară au ajuns în târg. Nu l-a poftit nimeni să intre așa că a trebuit să se închine în fața domniilor lor și să se despartă în fața porților. I se îngăduia să se abată la Neamț când va face drumul întors. Numai să fie liniște și pace, iar lui Ion aceste lucruri i se păreau a fi cele mai la îndemână. Țara nu era amenințată de nimeni, vremea se anunța frumoasă, nimic nu întuneca zarea spre care se îndreptau toate nădejdile lui Ion. Asta însemna că în toamnă, când se va frământă prima pâine, va fi veselie mare nu numai la curțile din Hudești, oamenii vor avea cu ce să se veselească, iară nunta lui avea să fie o nuntă ca-n povești.

A adormit greu. Era prea multă bucurie în el ca somnul să i se lipească de gene. I-a lăsat în plata domnului pe cei trei tovarăși de drum, cu singura condiție ca a doua zi să plece cât mai devreme. Și, într-adevăr, când răsărea soarele, cei patru se aflau în șa și porneau spre Țara de Jos.

Mai înainte să părăsească târgul, un pâlc de călărești, care venea în mare grabă dinspre Fălticeni se rupse în două și Ion i-a auzit pe doi dintre ei, pesemne căpeteniile acelor călărești, cum se îndrumau ca unul să-l caute pe pârcălabul Condrea, iar celălalt pe pârcălabul Costea, de s-ar afla în târg sau la cetate. Deși îl ispitea demonul să afle ce doreau acei călărești de la pan Condrea, și-a împins calul spre Ozana care-și juca apele în lumina soarelui și după ce a trecut prin vad pârâul, a apucat-o prin Bălțătești, spre Piatra, cu cei trei însoțitori ai săi. Se întreceau cucii în sălciile de pe malurile Ozanei și din livezile dinspre Humulești, se vădea a fi încă o zi frumoasă și cu toate că i-ar fi plăcut mai mult decât orice să mai rămână la Neamț, Ion Movilă își îmboldea calul spre miazăzi, ca să scurteze cât mai mult răstimpul cât n-avea s-o vadă pe jupânița cu cei mai frumoși ochi de pe lume.

V

Cât a stat la Suceava, fiind zile de mare sărbătoare și nici prilejindu-se întâmplări deosebite, care să-i îngăduie să afle o parte din tainele care învăluiau gândurile și faptele boierilor săi, după sărbătorile petrecute la Suceava, măria sa Ștefăniță a poftit să meargă cu întreaga sa curte la curțile domnești pe care le ridicase bunicul său, Ștefan vodă, la Hârlău. Față de supușii săi a arătat un obraz de adevărat stăpân pe care nici greutățile și nici unele necazuri care se abat în chip obișnuit asupra oricărui domn nu trebuie să-l schimbe. Fuga lui Cosma Șarpe, postelnicul, în Lehia nu l-a tulburat prea mult pe Ștefăniță. Se știa nu de ieri de azi, ci de multă vreme, că boierii moldoveni sunt nestatornici ca și vântul. Măria sa Ștefan vodă, bunicul domniei sale, avusese grijă să scurteze fără nicio șovăire mai mulți boieri, fie ei cât de mari și nici lacrimile surorii sale n-au împiedicat tăierea capului bărbatului ei Isaia. Iar când a fost la moartea marelui și prea bunului domn, alți zavistnici, care vroiau domn pe alt fecior decât pe Bogdan, pe care domnul îl hărăzise drept urmaș, au trebuit să-și piardă capetele ca niște nemernici. Domnia lui Bogdan a fost destul de lină, fără hiclenii, boierii din sfatul bătrânului Ștefan izbutind cu dibăcie să țină țara în liniște pe dinlăuntru. Bogdan voievod, părintele lui Ștefăniță a condus țara cu ajutorul aceluiași Sfat cu care o condusese tătâne-său. Schimbările care s-au făcut au venit în chip firesc. Unii dintre boieri au îmbătrânit și locul lor a fost luat de alții mai tineri, iar unii dintre dregători au primit alte dregătorii, după cum crezuse domnul că este spre folosul său și al țării. Sfatul lui Bogdan a condus țara și în primii ani ai domniei lui Ștefăniță, când domnul era prea tânăr ca să poată hotărî singur ceva. Printre boierii care fuseseră sfetnici pe vremea lui Ștefan cel Mare se număra și Cosma Șarpe care rămăsese neschimbat în dregătoria de postelnic, dregătorie de mare răspundere, în nemijlocită legătură cu curtea domnească. Puterea și averea acestuia crescuse în vremea lui Bogdan, prin cumpărări de noi sate. Avea toate temeiurile pentru a fi un boier credincios și, acum, în loc de credință el l-a trădat pe domn și prin domn, țara, fugind în Lehia, unde, după câte se spunea, uneltea împotriva fostului său stăpân. Cu ajutor din țara vecină el ar fi vrut să pună alt domn în Moldova, – pe Petru Pribeagul.

Printre cei care se aciuiaseră pe lângă domn, acum când Ștefăniță, bărbat în toată firea, dorea să conducă țara ca singurul și adevăratul ei stăpân, unii i-au șoptit măriei sale că Arbure, portarul Sucevei, mare hatman, cel mai de seamă dregător al țării, pe a cărui slujbă credincioasă se sprijiniseră până atunci trei domnii, n-ar fi străin de uneltirile lui Cosma Șarpe. În urma acestor intrigi, domnul l-a numit pe Petrică, pârcălabul de la Roman, în locul lui Arbure, bătrânul boier

rămânând în Sfat, dar fără dregătorie. Această schimbare făcută peste noapte, fără niciun sfat, a produs mare turburare printre ceilalți dregători și mari boieri.

La sfârșitul lunii aprilie, domnul și curtea sa au mers de la Suceava la Fălticeni, unde s-a făcut întâiul popas. De la Fălticeni au coborât pe Șomuzul Mare până în valea Siretului, după care s-au îndreptat spre Probota, unde s-a făcut al doilea popas. Cel de-al treilea popas, înainte de a ajunge la Hârlău, a fost făcut la Cotnari. La cele trei popasuri, marii boieri s-au sfătuit între ei, cercând gândul unul altuia pentru a vedea ce trebuie făcut în împrejurările de față. Încet, încet lucrurile au început să se limpezească. Era vădit că Arbure, chiar dacă nu era în legătură cu Cosma Șarpe, nu putea fi mulțămit de felul cum îi fusese luată dregătoria. Pentru grija pe care o avusese față de domn, pentru slujba sa credincioasă de peste 30 de ani ca portar al Sucevei, Luca Arbure se credea îndreptățit să se aștepte la cinstire și răsplată domnească și nu la umilință. Petru vornicul și Vasco, boier mare, fără dregătorie, erau prea legați de Arbure ca să nu fie alături de el. Pârcălabii de la Neamț, Costea și Condrea, s-au sfătuit cu Toma Cățelan comisul care era prieten cu Săcuian ceașnicul. Prin Săcuian s-a ajuns la Trotușan logofăt și Ieremia vistier. Strâns legat de marele logofăt era Ivanco, logofăt al doilea, iar de Ieremia, Sima vistiernicul. Și primul om din Sfat, pan Isac, boier bătrân fără dregătorie, s-au alăturat lui Arbure. Dintre marii dregători, numai Hrană spătar, Toader, cel de al doilea pârcălab de la Roman și pan Negrilă, care nu avea dregătorie, s-au vădit credincioși domnului. Nu se știa ce gândește stolnicul Stârcea și cei doi pârcălabi de la Hotin, Grincovici și Talabă care nu veniseră la Suceava și nu se aflau în alaiul domnesc. Șovăitor se afla deocamdată Petrea Cărăbăț, vornicul Țării de Jos.

Din sfaturile ținute se vădea, deci că cea mai mare parte dintre marii dregători se arătau a fi foarte îngrijorați de cele întâmplate până atunci. Mai erau nemulțumiți și de faptul că domnul luase unele hotărâri fără să le ceară sfatul, așa cum s-ar fi căzut să facă un domn bun și drept.

Ștefăniță știa ca boierii săi cei mai de seamă sunt nemulțumiți. Se învățaseră să conducă fără ca cineva să le țină socoteala. Unii îmbătrâniseră în slujba lor și credeau, din pricina asta, că li se cuvine mai multă bogăție și putere. Cei tineri năzuiau să obțină drepturi pe care boierii nu le avuseseră până atunci, iar domnul, și mai tânăr decât ei, vroia să domnească după bunul lui plac. Unsul lui Dumnezeu, el era deasupra celorlalți pământeni care se aflau sub oblăduirea lui. Zvonul că Arbure ar avea legături cu Cosma Șarpe l-au mâniat cumplit pe tânărul domn. I-a chemat pe cei doi dregători în care avea mai multă încredere, pe spătarul Hrană și pe Petrică, noul portar al Sucevei, hatman al oastei Moldovei. Se vedea că este tare

nemulțumit și că-l frământă uneltirile boierilor. Se plimba îngândurat în odaia cea mare a casei domnești, unde se întrunea sfatul la nevoie, când cei doi dregători i s-au închinat după cuviință.

— Ce vor boierii Moldovei? – a venit întrebarea fără ocol, care i-a surprins pe cei doi dregători.

— Să nădăjduim, Măria ta, a răspuns Hrană, că deocamdată nu vor nimic.

— De ce uneltesc împotrivă-mi?

— Maria-ta, nu avem asemenea dovezi, i-a răspuns portarul Sucevei.

— Știe Arbure că riga Lehiei m-a umilit atunci când a răspuns în doi peri soliei mele prin care-i ceream de nevastă pe una dintre prințesele din casa lui?

— Știe, măria ta, așa cum știm și noi, ceilalți boieri.

— Nu sunt eu îndreptățit să răscumpăr această umilință pustiind hotarele Poloniei? N-a făcut așa tatăl meu și dacă socotesc eu că așa este bine, ca să fie cinstit scaunul Moldovei, n-ar trebui să răspund cu foc și sabie la semeția craiului Jicmont? Și cum aș putea face eu una ca asta, când boierii mei fug în Polonia ca să-mi surpe domnia cu ajutorul craiului?

— Măria ta, mă iartă că îndrăznesc, a luat cuvântul Hrană, poate că ar fi mai bine să nu stricăm pacea cu leșii, acum când puterea lui Suliman Sultanul crește mereu, fără ca cineva să-i poată sta împotrivă.

— Nu-i nevoie să te iert, Hrană, pentru că și noi, după îndelungă chibzuință și după ce ne-am sfătuit cu boierii țării, l-am trimis pe Luca Cârje la Cracovia cu vorbe de pace și de unire între toate țările creștine, până nu va fi prea târziu. Știm și înțelegem cât de mare este primejdia otomană pentru țara noastră, dar dacă țara noastră piere, vor pieri și alții. Am dat dovadă de înțelegere, am trecut peste mândria noastră, dar de ce craiul oblăduiește în hotarele sale pe cei care m-au hiclenit? Am trimis soli ca să-i ceară pe pribegi. Nu ne-am juruit și unii și alții că nu-i vom primi nici noi pe dușmanii craiului, dar nici el pe ai noștri? Și cum s-a ținut craiul Jicmont de jurământ? Acum l-a primit, se pare bine, pe Cosma Șarpe și din câte ni se aduce la cunoștință, acest hiclean care a cunoscut numai binefacerile domniei noastre, ar dori să ridice lotrii asupra capului meu cu ajutorul craiului. Asta este împotriva legământului dintre noi și crai și mai este deșărtăciune și ușurință din partea craiului. Înțelegem și știm că leahul ar dori ca în locul unei domnii bineîntemeiate să fie țara fără căpătâi, ca s-o poată supune. Știe că n-o poate cuceri cu arma în mână, căci a fost martor la Codrul Cosminului, când a fost înfrânt fratele său Olbriht, și s-a prăpădit șleahta și de aceea năzuiește să ne surpe pe noi cu ajutorul unor bezmetici de boieri împătimiți de putere. Am trimis soli la craiul Laioș al Ungariei să-l sfătuiască pe Jicmont să

nu se atingă de țara noastră. Laioș i-a trimis soli să-i arate că țara noastră-i ca un meterez pentru creștinătate și e spre folosul tuturor ca Moldova să fie puternică. Unii sfetnici ai craiului Jicmont au fost de părere că e mai bine ca războiul să se poarte în vatra altuia și nu în hotarele regatului, să ne sprijine pe noi ca să apărăm cu brațul și cu bunurile noastre crăia lor. În loc de înțelegere, craiul dă semne de nemulțumire împotriva noastră deși nu l-am supărat cu nimic. Și acum ni se aduce la cunoștință că Arbure este în strânsă legătură cu Cosma Șarpe, dacă nu l-a trimis el în regatul vecin pentru a găsi ajutoare împotriva capului nostru.

— Măria ta, a îndrăznit Petrică hatmanul, Arbure nu poate fi învinuit fără dovezi temeinice. Aș fi cel dintâi să ridic brațul asupra lui dacă aș ști că-i hiclean. Arbure are mulți dușmani. Să nu fie vorba numai de urzeala unor pizmătăreți, nemulțumiți de prea îndelungata cinstire de care s-a bucurat fostul portar al Sucevei. Este în firea alor noștri să-l pizmuiască și să-i dorească răul celui care-i merge bine. Până acum Arbure s-a arătat chibzuit și cumpănit în toate.

— Și dacă am dovezi că-i hiclean?

— Îndreptățită-i măria ta să facă așa cum socotește că-i mai bine pentru scaunul său și pentru țară.

— Și pe cine mă pot bizui?

— Pe toată țara, măria ta.

— Ce spune marele spătar?

— Cred ce crede și portarul Sucevei.

Domnul s-a arătat mulțumit de sfatul avut cu cei doi boieri.

A doua zi, vestea năprasnică s-a răspândit ca fulgerul în târgul Hârlăului. În zori de zi, domnul dăduse poruncă armașului să-l ridice pe Arbure și fără nicio judecată, fără să se sfătuiască cu cineva, a poruncit să i se reteze capul. Știrea i-a năucit pe marii dregători. Nu înțelegeau cum este cu putință ca să-l iei pe un om ca Arbure și să-l dai pe mâna gâdelui ca pe un răufăcător oarecare? Timp să se sfătuiască între ei n-au avut, deoarece au primit porunca să vină devreme la sfatul domnesc. S-au adunat cu toții și în afară de pârcălabii Hotinului și de vornicul Țării de Jos, Petrea Cărăbăț, nu lipsea niciun mare dregător.

Ștefăniță și-a făcut apariția de îndată ce i s-a adus la cunoștință că-s cu toții de față. După paloarea care acoperea chipul domnului se putea citi neodihna și tulburarea care pusese stăpânire pe el. Privirea lui nu s-a oprit asupra niciunuia dintre cei de față. A pășit măsurat și sigur, s-a așezat în jilțul domnesc. Dintr-o privire a ghicit că-s mai toți marii boieri de față. L-a zărit și pe Luca Cârje, cel ce fusese în Polonia, nu demult, om cu darul vorbirii cum puțini se aflau în Țara Moldovei. Știa latinește și leșește. Vorbele-i picurau din gură și se-nlănțuiau cu atâta măiestrie, încât nu era om să nu se lase furat de vraja pe care-o

țesea din cuvinte boierul Luca. Se arătase cumpătat în judecata faptelor care se petreceau în jurul hotarelor noastre, dar și în judecata oamenilor. Era înalt, frumos, o frumusețe bărbătească, în toată alcătuirea lui trupească deslușindu-se puterea. Domnul se întreba de partea cui va fi Cârje și fratele său. Se va alătura domniei sau va trece de partea celor nemulțumiți? Iar pe aceștia din urmă avea să-i dovedească în această adunare, dacă vor avea curaj să-l înfrunte pe el, nepotul marelui domn al cărui nume-l purta și pe care dorea să-l urce sus, alături de cel Mare, prin vrednicie, prin fapte.

Și-a început cuvântul încercând să stăpânească furtuna dezlănțuită înlăuntrul ființei sale, să nu răzbată în vorbele lui nicio patimă. A arătat motivele care l-au făcut să ia o hotărâre atât de năprasnică, repetând cam aceleași lucruri pe care le spusese mai înainte lui Petrică și Hrană. Când a terminat, i-a cerut fostului vornic Isac, ca cel mai bătrân din sfat, să spună care este părerea boierilor în legătură cu cele întâmplate.

— Măria ta, a început să grăiască cu o voce limpede fostul vornic, nu am căderea să judec faptele stăpânului meu. Datoria mea era aceea de a da un sfat, dacă mi se cerea; or, nimeni nu m-a întrebat nimic. Poate unde sunt și prea bătrân și n-o mai fi nevoie de un hârb ca mine. Ce cred ceilalți boieri s-o spună singuri. Nu m-am sfătuit cu nici unul dintre ei, așa că nu știu ce gânduri au.

Isac se dovedea, în felul chibzuit în care gândea, că bătrânețea lui nu era o povară sau o piedică, dimpotrivă. Ștefăniță a înțeles, din vorba potolită a bătrânului boier, că Isac nu vrea decât să alunece pe lângă fapte. Nu era pentru cele hotărâte de domn, dar nici împotriva lor. A avut totuși tăria să-i aducă aminte stăpânului că cele înfăptuite de el s-au făcut fără sfatul celor chemați să-l deie.

— Un domn poate să hotărască ceva fără să mai aștepte părerea altora? a căzut, neted, întrebarea lui Ștefăniță.

— Măria ta, un domn poate să hotărască tot ce poftește el.

— Atunci, de ce nu spui pane Isac, dacă ceea ce am făptuit eu e bine sau nu?

— Pentru că, măria ta, eu n-am, așa cum am mai spus-o, căderea să judec faptele stăpânului meu.

— Și dacă-ți cer să ai această cădere, care este părerea ta, pane Isac?

— Măria ta, fiind vorba de viața și de sufletul unui om, pe care l-am cunoscut și prețuit mai înainte ca domnia ta să te fi născut, ar trebui să spun că-mi pare rău pentru o întâmplare atât de năprasnică și dacă aș fi fost întrebat la timp, te-aș fi sfătuit să nu iei o hotărâre atât de aspră, fără o cercetare mai cu de-amănuntul a celor făptuite de Luca Arbure. Lucrurile s-au întâmplat însă altfel. Eu nu pot să spun nimic, pentru că eu nu pot să fiu judecătorul faptelor stăpânului meu.

Pentru asta este un judecător mai mare, o știe și domnia ta, și în fața lui ai să arăți măria ta îndreptările pe care le ai și vei cere îndurare, de va fi nevoie.

— Pui la îndoială dreptatea mea?

— Nu pun la îndoială nimic, măria ta. Mi-ai cerut să vorbesc, fără ca eu să doresc acest lucru. Știe măria ta că i-am fost prieten mortului. Îndură-te, iartă-mă și nu mă mai chinui măria ta cu îndoielile care te frământă.

— Ți-e milă și-ți pare rău după un hiclean?

— Moartea unui semen nu mă poate lăsa nepăsător. Iar când moartea lovește orbește se sparie gândul și mă cutremur, pentru că o silnicie poate să aducă după sine o alta și mai mare și atunci, care este rostul nostru pe pământul ăsta? Să trăim ca niște nemernici cu spaima-n suflet și să așteptăm ca soarta să-și împlinească voia fără să crâcnim? Să ne plecăm fruntea-n țărână ca niște netrebnici și să ne închinăm gâdelui? Eu cer măriei tale îndurare pentru supușii săi, și fapta să n-o ia înaintea gândului bine cumpănit, iar judecata dreaptă să se nască din sfatul celor aleși pentru a fi stâlparea domniei.

— Ți-e frică de moarte, pane Isac?

Boierul a simțit răutatea și batjocura din mlădierea vocii domnului. Și-a ridicat privirea cuminte și curată spre stăpânul său și i-a răspuns scurt.

— Nu-mi este, doamne.

— Ești alături de mine, sau împotriva mea? a răcnit Ștefăniță.

— Măria ta, cine mai are nevoie de brațul nevolnic al unui bătrân?

Ștefăniță a clătinat din cap, l-a măsurat pe bătrân cu privirea într-o liniște de mormânt, după care l-a întrebat cu voce domoală.

— Ce-ai de gând să faci?

— Cu îngăduința măriei tale, aș dori să plec la curțile mele din Săpoteni, ca să-mi pregătesc cele de cuviință pentru ultimul drum și să petrec liniștit zilele ce le mai am, îngrijindu-mă și de cele sufletești.

— Ți se îngăduie.

Boierii și-au ridicat, nedumeriți, bărbile. Domnul i-a privit pe rând. Timpul parcă încremenise. Unul dintre ei îi părăsise tocmai acum. Domnul se considera și el un părăsit. Nu-i dăduse niciodată nicio însemnătate lui Isac. Îl știa în sfat și l-a lăsat la locul lui. Când era copil, unii îi intrau în voie, umilindu-se, oameni în toată firea, în fața unui copil, alții îndrăzneau să-l certe, cu supunere în glas, așa cum se cuvenea cu un domn nevârstnic. Isac a ocolit orice înfruntare, a stat cuminte la locul său. În sfat a vorbit de puține ori, n-a strălucit ca Arbure, ca Luca Cârje sau ca Ieremia vistier, care-l vrăjeau cu vorbe pe domnul încă un puiandru. Și acum Isac se dovedea a fi un bătrân înțelept, care nu se lăsa prins în nicio cursă. Aruncând vina pe bătrânețe, se spăla pe mâini și domnul n-avea decât să se răfuiască așa

cum dorea cu ceilalți și nu cu el, care vroia liniște pentru reculegerea de pe urmă, după tipic. Numai de n-ar fi un vicleșug ca să scape la larg și să poată pribegi, dacă ar fi fost nemulțumit. Dar nu asta vroia domnul de la boierii lui. El vroia să știe ce gândeau, pentru ce unii erau nemulțumiți. Greșise el, greșeau ei? Gândul lui era acela de a spune răspicat cum crede el că trebuie să domnească și ce vrea de la boierii lui. Deocamdată tăceau, era o tăcere încordată și domnul s-a silit să vorbească, deși o făcea împotriva voinței sale:

— Cinstite fețe boierești, v-am chemat ca să vă aduc la cunoștință împlinirea unei pedepse și să aflu de la voi dacă am făcut bine sau nu. Sau dacă vreți voi, aș dori să știu dacă fapta mea supără pe careva dintre voi. Ce spune marele nostru vistier?

Ieremia s-a ridicat din jețul său, a pășit doi pași spre mijlocul încăperii și i-a răspuns domnului:

— Măria ta, să nu te superi pentru cele ce am să spun aici. Arbure, dacă era vinovat, trebuia să piară. Chiar dacă ne-ai fi cerut sfatul nouă. Măria ta avea să hotărască până la urmă. Nu despre moartea lui Arbure vreau să vorbesc, ci despre noi, ceștelalți mari boieri. Domnul Moldovei se sprijină pentru cârmuirea țării, pe umerii marilor boieri. Ei sunt datori domnului lor cu sfatul și cu fapta. E nevoie să pună mâna pe sabie, când amenință cineva sau ne calcă dușmanul moșia, boierii sunt cei dintâi care-și pun capetele pentru apărarea scaunului domnului lor și a țării pe care o stăpânește.

— Și restul țării, pane Ieremia?

— Țara suntem noi, măria ta, noi, cei puternici.

— Dar boierimea măruntă și răzășimea?

— Măria ta, decât o turmă oarecare, oricât ar fi de numeroasă, mai bine o haită puternică și netemătoare.

— Și ce crezi că-i de făcut?

— Dacă boierii sunt cei care duc greul cârmuirii și apărării țării, cred, măria ta, că li s-ar cuveni nu mai multă cinstire din partea domnului lor, ci mai multă putere.

— Nu au boierii țării destulă putere?

— Au și nu au, măria ta. Orice nemernic se poate ridica cu plângere la domnie împotriva unui mare boier, pentru orice lucru de nimic. Nu se cade ca un stăpân de pământuri să stea alături cu un om de rând la judecata domnească.

— Ăsta-i obiceiul pământului, Ieremia! Să-l schimbăm acuma?

— Ar trebui schimbat, măria ta, astfel de rușine nu o încearcă nici un alt stăpân de moșie din țările care ne înconjoară. O poate mărturisi oricare dintre noi.

— Așa este, măria ta, s-a repezit de la locul lui pârcălabul Costea, de la Neamț.

— Și tu, Costea, ai dori schimbarea de care vorbea Ieremia?

— Și eu, măria ta. Noi slujim cu credință stăpânului nostru și pentru credința noastră am merita să fim tari.

— Și dreptatea cine s-o împartă?

— Noi! au izbucnit în cor mai mulți boieri.

Deci asta era. Vroiau mai multă putere. Câtă avuseseră până atunci nu era de-ajuns. Lacomi. Nu se gândeau decât la ei și cum să-i strivească pe cei mai mici. Lor li s-ar cuveni să asuprească, să ucidă dacă vroiau, dar lui, domnului nu-i era îngăduit s-o facă. El trebuia să fie sprijin pentru silniciile pe care aveau să le făptuiască, rostul lui era să consfințească abuzul. Ei să-i judece pe alții, dar pe ei cine să-i judece?

— Să se facă lege, măria ta, s-a pomenit răcnind comisul Cățelan.

— Pentru cine și ce lege, Cățelane?

— Boierii să nu mai fie căsăpiți ca berbecii, măria ta. Să avem scutiri, așa cum e în toată lumea, pentru că ne punem capetele ca să apărăm moșia.

— Cum ar trebui să fie scutirile, Cățelane?

— Domnul să aibă grija noastră, să ne ocrotească, să nu ne mai ia averile din te miri ce, iar cel care a greșit să fie judecat de sfatul boieresc.

— Și să fie iertat?

— Dacă așa se va găsi că e bine.

— Măria ta, a luat cuvântul vistiernicul Ieremia, necazul nostru, al tuturor boierilor, e că pe lângă neajunsurile pomenite, stăpânim și nu stăpânim pământul.

— A intrat cineva în satele tale, Ieremia?

— Nu doamne, n-a intrat. Nu despre asta-i vorba. Mie mi se pare și să-mi fie iertat că îndrăznesc să vorbesc astfel, că nu este firesc ca cineva care moștenește din moși-strămoși sate câștigate pentru slujbă făcută cu dreaptă credință, față de primii domni, de la întemeierea țării, să nu fie stăpân deplin pe moșiile sale.

— Și cine-l împiedică să fie stăpân, Ieremie?

— Faptul că nu avem legi, măria ta. Aceste moșii pot fi luate oricând.

— Nu oricând, Ieremie, ci numai într-o singură împrejurare: trădarea față de domn, trădarea țării.

— Hicleanul trebuie pedepsit, măria ta, dar să nu i se ia pământul.

— Ce să i se ia, atunci?

— Capul, măria ta! A greșit, s-a dovedit că a greșit, să i se ia capul.

— Ce să facă domnul cu hârca unui hiclean, Ieremie? Domnul are nevoie de pământul lui, ca să-l poată răsplăti pe cel care-l slujește cu credință.

— Domnia are din ce răsplăti, măria ta!

— Din ce?

— Din satele pe care le are domnia.

— Pământul este al domnului, Ieremie. Domnul este stăpânul întregii țări. Trebuie să-ți amintesc eu asta? Cum poate domnul să se bucure de credința supușilor săi dacă nu prin pământ? Domnul întărește moșia celui care-l slujește cu dreaptă credință, domnul îl miluiește pe cel vrednic tot cu pământ. Puterea domnului stă în pământul acestei țări. Dacă ne-am lipsi de această putere cum ne-am îndeplini noi datoria față de țara noastră?

— Măria ta, a cuvântat cumpănit logofătul Trotușan, sunt crăii mai mari și mai puternice ca țara noastră și acolo nemeșii sunt stăpâni pe moșia lor, nimeni nu le poate clinti un drept pe care strămunii lor l-au dobândit cu prețul sângelui. Nemeșii îl cinstesc pe rege, iar regele păzește legea prin care înaintașii lor s-au juruit să nu încalce scutirile date stăpânilor de pământ. Și eu cred, măria ta, că este bine să fie așa. Puterea unul rege se poate sprijini pe dragostea supușilor săi care-i datorează supunere și ascultare stăpânului lor tocmai pentru că-l știu drept, blând și bun așa cum este matca față de roiul ei. Pilda acestor gâze nu-i de lepădat, mai ales că alcătuirea noastră, a oamenilor, a fost făcută și lăsată de la Dumnezeu.

Ștefăniță își asculta logofătul cu încordare. Prin dregătoria lui, logofătul era om cu carte, se presupunea că trebuie să fie mai deștept decât un bătăuș, cum era Cârstea pârcălabul. Trotușan era primejdios, tocmai pentru că era dator să gândească mai mult ca alții. Era și mai primejdios acum, când gândurile puteau sluji altora pentru a le deschide o cale ca să ceară ceea ce n-ar fi îndrăznit s-o facă, dacă nu li se lumina acea cale. Trotușan era împotriva puterii domnești. Era limpede și acest lucru se vădea din spusele sale, că boierii ar fi dorit peste capetele lor un domn care să nu domnească, să nu fie în stare să ia nicio hotărâre fără voia lor, scutirile lor să fie garanția puterii lor neîngrădite.

Ștefăniță simțea cum îl cuprinde o ușoară amețeală, palmele-i nădușeau ușor. Se stăpânea cu mare greutate să nu izbucnească împotriva tuturor, să nu-l cheme pe armaș, să nu se arunce ca un leu cu sabia în mână împotriva uneltitorilor. Nu se putea să nu se fi sfătuit unii dintre ei, prea s-au înțeles corbii cum să sfâșie prada. L-au crezut tânăr, fără experiență și poate și fricos. Au socotit că acum le-a venit vremea. Dar, răbdare și stăpânire. Să deosebim neghina de grâu și după aceea trebuie lovit. În spatele lor vor fi și alții. Câți? Simțea cum îl trec fiorii în fața acestui necunoscut. Stăpânire, deci. Să-i învăț ce-i dragostea de țară, de patrie? Să le arăt că știu ce-i în lume, că nu-s un pui cu cașul la gură, neînstare să se-nalțe? Plăcută dar grea slujbă-i domnia. Trebuie să mă arăt lor, hiclenilor, câți or fi, că sunt un stăpân.

Domnul s-a ridicat, a pășit îngândurat în fața jețului domnesc, și-a

aruncat ochii spre adunare și toți i-au privit chipul în nădejdea că vor ghici cu o clipă mai devreme cum se va încheia această înfruntare. Niciun boier nu îndrăznise până acum să-i spună vreunui domn, din șirul domnilor care stăpâniseră Moldova, ceea ce îndrăzniseră să spună ei tânărului din fața lor.

— Te-am ascultat, Trotușene, l-am ascultat pe Ieremia și pe Cățelan și am înțeles ce vreți de la mine. Mi-ați adus pilde cu gâze și cu crăii mari și puternice. Vreți să fiți puternici și domnia slabă (murmure și foială). O să vă bateți cu pumnul în piept și o să spuneți că nu-i adevărat. Acum. Iar după ce vi s-a împlinit dorința, cine-a mai putea să stea de vorbă cu voi? Cei de jos nu, pentru că nu vor avea cui să se plângă, domnia nu, pentru că va fi slabă și neputincioasă. Vreau să vă spun și să țineți minte: așa ceva în Țara Moldovei nu se va întâmpla.

Trăsnetul să fi căzut și n-ar fi produs încremenirea de o clipă urmată de un freamăt care a cuprins întreaga adunare. Unii aveau fețele încordate, li se citea mânia în ochii care se roteau amenințători deasupra bărbilor înfiorate parcă de vânt, pe fețele altora se citea numai o mare îngrijorare. Murmure, strigăte se învălmășeau nedeslușit. Ștefăniță le-a întors spatele a urcat cele câteva trepte și s-a așezat în jețul domnesc. A făcut semn cu mâna, că vrea să vorbească și turburarea care cuprinsese adunarea s-a topit treptat.

— Ai vorbit, Trotușene, de crăii puternice. Știu unde-ți era gândul și mulți boieri privesc în grădina vecinului și spun că florile lui sunt mai bălțate ca ale noastre. Ai vorbit de putere, Trotușene, dar n-ai pomenit nimic de slăbiciune. Le este bine nemeșilor acolo, dar ce putere are craiul lor? N-a trecut prea mult timp de atunci, și martori am fost cu toții la neputința unui crai. Când s-a pornit Suliman sultan cu toată urdia asupra Bălgradului, unde a fost credința acelor nemeși și dragostea pentru craiul lor? E cineva aici, în adunarea asta, ca să nu știe că nemeșii l-au părăsit pe crai și el n-a putut să facă nimic. Ați uitat voi cum a căzut cetatea care închidea osmanlâilor drumul spre inima creștinătății? S-a zbătut craiul în dreapta și-n stânga și n-a izbutit să-i urnească pe nemeși. Era lege care le apăra privilegiul lor care fusese dobândit cu sute de ani în urmă prin sângele unui viteaz. Dar ce-a făcut stră-stră-nepotul viteazului de-acum câteva veacuri? A stat la adăpostul legii, n-a ridicat un deget ca să apere crăia, a căzut Bălgradul și dacă Suliman sultan, sau urmașul lui, va porni iarăși împotriva acelei crăii, ce se va alege de ea și de creștinătate? Vreți să ne primejduim țara pentru că sunt unii care vor putere, nu se mai satură cu putere? Noi suntem o țară mică și dacă domnul nu-i are pe oamenii acestei țări în mână, ori de câte ori va fi nevoie, vom fi șterși de pe fața pământului. Am rămas neclintiți până acum pentru că toți oamenii țării Moldovei sunt datori să asculte de domnul lor. Voi sunteți fruntea țării prin bogăție, prin îndemânarea în ale războiului,

dar numai voi singuri nu sunteți în stare să înfruntați pe toți dușmanii acestei țări. Aveți tot ce vă trebuie, de ce să năzuiți la mai mult, încălcând obiceiurile țării. Nu ce fac alții trebuie să fie îndreptarul nostru. Ei sunt mari, au pământuri nesfârșite, dar nu se știe dacă alcătuirea lor, care vi se pare vouă dreaptă, nu-i va duce până la urmă la pierzanie. Luându-ne după ei, noi avem tot temeiul să pierim și mai devreme. Aveți bogății, aveți tot ce vă trebuie, ceea ce vă lipsește acum este credința către domnul vostru.

— Măria ta, izbucnesc voci din adunare și Ștefăniță îi vede numai pe Negrilă și pe frații Cârjă cum nu vor să primească o asemenea umilință. Domnul simte că nu-i părăsit de toți și îl măgulește gândul că spusele lui dezvăluiau destoinicie și înțelepciune.

— Nu acum, și-a reluat cuvântul, mult mai stăpân pe el, vă voi învăța eu care vă sunt îndatoririle. Nici nu amenințe pe nimeni, dar așa cum n-am șovăit să-l pierd pe cel mai de seamă dintre voi, nu voi pregeta s-o fac și cu alții.

— Nu ne amenința, doamne, a urlat Condrea, pârcălabul de Neamț.

— Nu amenințe, vă arăt doar că nu voi îngădui nimănui să încalce îndatoririle obicinuite față de domnie. Ca domnul să fie bun și cu milă față de supușii săi, trebuie ca slugile sale să-i fie cu credință neclintită. Credință vă cer și eu vouă. Cât privește legile, să ne ținem de ce-am moștenit. Până acum țara aceasta a Moldovei n-a stat de izbeliște, a trăit după legi pe care le-au făcut moșii și strămoșii noștri. Să ținem de aceste legi și cum n-a fost rău nimănui până acum, n-o să-i fie nici de acum încolo. Poruncesc pârcălabilor aflați de față să pornească spre cetățile lor. Condrea și Costea la Neamț, Toader la Roman. În locul lui Petrică, îl numim pe Grozav. Și Dumnezeu să vă ție sănătoși.

Boierii n-au mai avut timp nici să răspundă nici să facă plecăciunea cuvenită, pentru că domnul a zvâcnit de pe jețul său și, ca o furtună, a ieșit din sală.

Hatmanul l-a însoțit spre odăile domnești.

Din mers și cu glas în care se simțea îngrijorare, l-a întrebat pe hatman:

— Câți oameni aveau boierii, Petrică?

— Mai mulți decât slujitorii noștri, doamne.

Ștefăniță a răsuflat ușurat în semn că era mulțumit: câștigase o primă și mare biruință.

VI

Caii mergeau în trap mărunt, iar ploaia se cernea nemiloasă de parcă s-ar fi așternut toamna peste lume și nu era luna florilor. Nori negri coborau dinspre munte, se târâiau ca niște arătări negre și despletite, alungându-se din urma unele pe altele, gata să atingă dealurile care mărgineau valea Cracăului. Însoțitorii lui Ion se înfășuraseră în dulame și nu se citea niciun chef pe fața lor. Lui Ion i se părea că vremea este minunată. Îi plăcea ploaia rece care-i șfichiuia obrajii, îi venea să ridice fața în sus și să râdă de bucurie. I-ar fi plăcut să dea pinteni calului și să pornească peste văi și dealuri ca o nălucă, dar făcea sforțări mari să stea cuminte în șa și să ducă la îndeplinire, ca un om în toată firea, poruncile primite de la Hudești. De împlinirea lor țineau toate celelalte. Uneori îi venea să se răzvrătească împotriva acestor porunci. Nu înțelegea cum de puteau oamenii mari să pună în cumpănă niște pietre de ceară, lâna oilor și capetele vitelor cu bucuria pe care o trăia pentru întâia oară în viața lui. Cu un simțământ atât de mare și de copleșitor nu te poți întâlni decât o dată în viață, gândea și credea feciorul lui Cosma Movilă. N-ar fi fost firesc ca în fața unei asemenea minuni toate celelalte să pălească? N-or fi putut Nicoară, sau oricare altă slugă, să-și frângă oasele până în Țara de Jos și să numere pietrele de ceară, să pornească spre Suceava și Galați cele rânduite vânzării, iar el să fi stat la Neamț, să asculte cum picură, argint, glasul celei mai frumoase fete din Țara Moldovei? din lume, dragă mămucă – să-i simtă căldura mâinii, care numai mână de pământean nu putea fi așa de gingașă și de micuță de parc-ar fi fost meșteșugită de cel mai mare orfăurar din lume.

E clădită strâmb lumea asta, gândea Ion. Dumnezeu când a făcut-o se vede că a ținut sfat numai cu cei bătrâni nu și cu cei tineri. Cum să pricepi ce se întâmplă în lume când începe să-ți înghețe sângele în vine? Lumea ar fi trebuit alcătuită cu sfatul nostru, pentru că noi avem atâtea de cerut și de împlinit. În loc să se bucure de lumina unor ochi, cum nu s-au mai văzut alții, aleargă prin ploaie după pietre de ceară, după tălăngi de mioare și dumane ca și cum mioarele și dumanele nu puteau paște și rumega în pace fără ca să le vadă el. Asta-i lumea alcătuită cum se cuvine? Când își aducea aminte de gura fetei simțea cum ceva fierbinte îi săgetează toată ființa, ar fi vrut să strige în gura mare bucuria pe care o trăise, dar cui s-o strigi? Norilor, știme spurcate și întunecate care puseseră zăbranic cerului, sau tovarășilor lui de drum? Nicoară s-ar fi prefăcut că înțelege ceva, dar matahala asta ar fi stat ca un zid, ca un deal, ca un munte peste care trec toate și el rămâne același, mereu neschimbat, iar cel mic și subțire ar fi chicotit mirat și l-ar fi îmbiat să-i descânte sau să-i dea niște ierburi ca să-l dezlege de legăturile pe care numai muierile blestemate știau să le

scornească spre nenorocirea bărbaților. Cum poate un om să spună așa ceva, se mira Ion, care-l ascultase nu odată pe Cârstea cum le blestema pe femei, socotite de el pricina tuturor necazurilor care dau peste sărmanii de bărbați. După judecata lui Cârstea, omul era slab, iar femeia puternică, pentru că ea se putea lega oricând cu Ducă-se pe pustii – Ion nu înțelegea și-i cerea să-i deslușească cum vine asta, iară Cârstea îi arăta că atunci când vrea o femeie să pună stăpânire pe un bărbat, apăi atunci, ferească sfântul, face ea ce face și-l vezi pe voinic cum se topește ca ceara și ajunge un nevolnic, pe care-l mlădiază femeia cum dorește ea. Și cum se poate întâmpla una ca asta dacă nu cu farmece. Bine, îl întreba Ion, dar o femeie nu poate să se prăpădească după un bărbat? Pentru Cârstea așa ceva nu se întâmpla niciodată. Chiar dacă se mărturisea vreuna dintre ele că s-ar topi de dorul unui flăcău, nu era decât prefăcătorie, ca să-l prindă-n laț, ca pe vânat, și după aceea să-i pună jugul pe grumaz. L-au privit vreodată pe Cârstea, gândea Ion, ochii unei femei cum l-au privit pe el fata lui Condrea pârcălab în seara deniilor? Și când asemenea priviri curate și cinstite se anină de privirea ta, poate fi ceva necurat la mijloc? Cârstea vorbește-n dodii, cine știe ce rană este pecetluită în sufletul său, de nu le mai poate suferi pe femei. Iar dacă ar fi cum spune el, la urma urmelor ce rău poate să fie atunci când un bărbat se lasă robit farmecelor unei femei? Sunt farmece și farmece. Rele sunt numai cele care-ți iau mințile, făcute de vrăjitoare din ierburi și părți din lighioane înrudite cu Necuratul și strecurate în băutură și mâncare. Altfel, ce bucurie mai mare poate să fie decât să te lași fermecat de o făptură minunată, așa cum mi s-a întâmplat mie?

De la Roznov, au răzbit iarăși peste dealuri în valea Tazlăului. A ieșit soarele, străluceau poenile, grâul începea să-și ridice un colț spre lumină, talângile turmelor de oi sau de vite măsurau zările împreună cu sunetul de bucium sau de corn. Aburii învăluiau munții sinilii care abia se ghiceau spre soare-apune. Ion răbda cu greu chinul drumului care-l ducea departe de dorurile lui și de n-ar fi fost cei trei din spate ar fi întors calul și ar fi făcut cale întoarsă. Au ajuns pe Milcov și au cercetat pe rând prisăcile, seliștile, turmele. A lăsat poruncă așa cum hotărâse Cosma Movilă. După aceea în mare grabă au trecut Siretul cu podul umblător. Apele erau umflate și era cu primejdie să treci altfel. Și așa s-a pierdut o zi nesfârșit de lungă. Au mas la Ivești și au urcat pe apa Bârladului până la gura Tutovei și de aici au luat-o pe Tutova în sus spre satele pe care le stăpâneau Movileștii. Au rânduit și aici cele de cuviință, după care au trecut dealul la Colonești pe Zeletin și de la izvoarele Zeletinului au răzbit la Secuteni de unde au coborât în valea Siretului. De ziua sfinților împărați Constantin și Elena erau la Roman. Au trebuit să dea seama în fața oamenilor pârcălăbiei cine sunt, de unde vin și încotro merg. Ion n-a luat în seamă privirile

crunte ale oamenilor domnești și nici stăruința lor de a afla tot soiul de lucruri. Când l-au întrebat dacă jupân Cosma Movilă este credincios domniei a zâmbit, spre mânia căpeteniei, care s-a mai domolit în clipa în care Ion l-a lămurit că Hudicești, adică ei, Movilești, au fost întotdeauna alături de domn, lucru pe care-l știa toată țara Moldovei. Au mâncat bine, au dormit toți buștean. Erau de aproape două săptămâni în șa, străbătuseră țara de la miazănoapte la miazăzi, purtați de nebunia celui mai tânăr dintre ei. Nicoară, Cârstea și Pătru își aruncau din când în când priviri posomorâte, făceau cu capul semn spre omul din față, săltau din umeri, își strâmbau fețele și mergeau fără să crâcnească. De data asta, îl dovedise oboseala și pe cârlanul lor. A doua zi, spre seară, erau la Tupilați, iar în cea de-a treia, intrau în Târgul Neamțului. Au tras la același han și Ion s-a grăbit să spele pulberea de pe el, a lepădat hainele de drum și și-a pus altele mai scumpe. Ars de soare și bătut de vânturile primăverii, cu ochii în flăcări, cuprins de neliniștea de dinaintea clipelor de cumpănă, Ion era frumos și Nicoară și-a dat seama întâia oară că stăpânul lui nu mai este un copil, chiar dacă unele trăsături aveau să mai fie schimbate de timp. Au pornit împreună spre casele pârcălabului Condrea. Ion simțea cum crește neliniștea din el și-l sugrumă. Își închipuise, pe drumul lung făcut în zilele trecute, în fel și chip cum va fi prima întâlnire cu Măgdălina. Schimba mereu locul și mai ales vorbele pe care aveau să și le spună. Era nemulțumit de fiecare dată și cu o bucurie copilărească o lua iarăși de la capăt cu alcătuirea chipului în care avea să se desfășoare această primă întâlnire. Acum nu-l mai despărțeau decât câțiva pași de clipa pe care o visase și o dorise. Au bătut în poartă. N-a răspuns nimeni. A bătut cu mai multă putere și mai îndelung. Să nu fie Condrea cu ai săi acasă? l-a fulgerat pe Ion un gând pe care n-a vrut să-l primească. S-au auzit pași dincolo de porți și o voce groasă a întrebat cine este și pe cine caută.

— Deschide, omul lui Dumnezeu, că doar n-o să te mâncăm, l-a zorit Ion.

Omul a deschis poarta cea mică și i-a întrebat din nou pe cine caută.

— Pe pârcălabul Condrea, pe cine-ai vrea tu să caut? s-a răstit Ion.

Omul a holbat ochii, nevenindu-i să-și creadă urechilor, a întins gâtul, a plecat capul într-o parte și și-a mijit ochii ca să poată vedea mai bine, lăsând să-i scape vorbele rar și răspicat.

— Pe cinee?

Ion a simțit că-l apucă turbarea. A dus mâna la coapsă, a apucat mânerul sabiei și a șuierat printre dinți:

— Ascultă mișelule, dacă ai chef să-ți bați joc de mine îți întind mațele pe gard.

— Ferească Dumnezeu, stai boierule, de ce te superi?

— Eu te-ntreb de pârcălabul Condrea și tu, nemernicule, te faci că nu știi despre cine este vorba. Nu-i asta batjocură?

— Ba eu zic, boierule, că dumneata îți bați joc de mine.

— ?

— Iartă-mă, boierule, dar domnia ta pe ce lume trăiești? N-ai aflat ce se-ntâmplă în țara asta?

— Vorbește omule odată, dacă vrei să scapi cu zile.

— Asta și fac, numai că nu mă lași domnia ta și dacă n-aș fi vorbit până acum, cred că m-ai fi ucis de câteva ori.

— Unde-i pârcălabul Condrea te-ntreb, și Ion i-a pus vârful sabiei în furca pieptului.

— Nu știu, măria ta.

— Cum nu știi?

— Dar, boierule, cum îți închipui că pârcălabul Condrea s-ar fi sfătuit cu mine încotro s-apuce? Judecă boierule și apăi supără-te și ia-mi zilele dacă ai chef.

Ion a simțit că pământul, din tare și drept cum îl știa, începe să se clatine. A lăsat mâna în care se afla sabia în jos, semn că începe să-l cuprindă o mare neputință.

— Omule nu mă chinui și răspunde-mi numai la atâta: unde-s boierii?

— Au plecat, nu-s aice.

— Când au plecat?

— De unde să știu eu, boierule.

— Când au plecat?

— Să fie, poate, două săptămâni.

— De ce-au plecat?

— Nu pot spune, că nu știu. Au venit niște călăreți – erau călărețiii cu care Ion se întâlnise când părăseau Neamțul și pe care nu-i băgase în seamă – s-au sfătuit ce s-or fi sfătuit și după două zile pârcălabul Condrea a suit pe cai mai multe cufere și a plecat pe drumul Sucevei. Zicea că se duce cu treburi la domnie. Peste altă zi a plecat și pârcălabul Costea, tot într-acolo, dar fără să mai spună nimănui nimic.

— Și nu știe nimeni de ce au plecat și încotro au apucat-o?

— Nu știu, boierule. Au umblat vorbe după aceea, dar cine poate ști ce-a fost?

— Ce vorbe?

— Că s-au sfădit, la Hârlău, boierii cu vodă.

— Cum s-au sfădit boierii cu vodă?

— Mă întrebi domnia ta de parcă eu aș fi dregător mare și vin acum de la Hârlău, a rânjit omul, dar privindu-l pe Ion și-a dat seama că e mai bine pentru ființa lui să fie cuminte și supus.

— Și ce se mai spune?

— Că au început să pribegească unii dintre ei.

Ion a pălit Din senin, atunci când se aștepta mai puțin, o mare nenorocire se abătea asupra capului său, pe care l-a rezemat de gâtul calului și a șoptit numai pentru el, cutremurându-se:

— Doamne, ce-am făcut? De ce-ți bați joc de mine?

Și-a adunat puterile și l-a întrebat iarăși pe omul din poartă:

— Cine-i la cetate?

— Au picat zilele astea alți pârcălabi.

— Care?

— Boierii Costea Cârje și Scripcă.

Ion a încălecat greoi, ca un om bătrân. Era vlăguit. Nu mai înțelegea nimic, simțea numai cum crește în el o durere nemărginită. La pas, cu Nicoară după el, s-au îndreptat spre han. S-a închis în odaia lui, s-a aruncat pe pat și a început să plângă. Un tremur făcea să i se zguduie întreg trupul într-o zbatere de parcă era apucat de Ducă-se-pe-pustie. Tot ce visase el într-o lună de zile se destrăma ca un abur, nu rămânea decât drojdia amară din el și-o deznădejde care-l făcea să creadă că rostul lui pe lumea asta s-a încheiat. Îi venea în minte chipul Măgdălinei și gândul că s-ar putea să n-o mai vadă niciodată îi golea capul, simțea cum i se întunecă mintea. Ar fi vrut să urle, să se repeadă și să sfarme, să surpe, să rupă, să frângă și să dărâme tot ce-i ieșea în cale. Își blestema soarta care-l amăgise și-l făcuse să creadă că nu-i om mai norocos și mai fericit ca el, ca după aceea să-l lipsească de toate bucuriile care-l și făcuseră să trăiască beat de fericire.

S-a zbătut o vreme, după care l-a strigat pe Nicoară. Sluga boierească s-a înfățișat numaidecât și-a cerut poruncă. Înțelesese și el că ceva neobișnuit se întâmplă cu feciorul de boieri și umbla pe lângă el cu mare grijă.

— Nicoară, spune-le oamenilor să se pregătească de drum.

— Stăpâne, vom face cum spui, dar prăpădim caii.

— Caii spui? s-a uitat Ion la slugă, de parcă venea spre lume din afară, de undeva, din mari depărtări, de pe alte tărâmuri. Caii o să țină până la Suceava. Rău e de oameni, Nicoară, și iar s-a depărtat și s-a înstrăinat.

— Stăpâne, a încercat Nicoară să-l readucă pe pământ, ne va apuca noaptea pe drum. Sunt păduri și e primejdie. Ne putem pune capetele.

Ion a dat din cap că pricepe ceva, dar că ce spune Nicoară nu-l privește pe el.

Nicoară a înțeles că nu mai are ce face. L-a rugat pe Ion să-l îngăduie o vreme, până vor da să mănânce niște orz și vor adăpa caii. Se va îngriji el de toate, să n-aibă nicio teamă și în clipa potrivită avea să-l cheme să încalece. L-a mai întrebat dacă vrea să mănânce ceva, dar părerea de om din față a făcut un semn moale cu mâna de parcă s-ar fi ferit de ceva. A coborât la cei doi oameni care se tolăniseră pe niște lemne din curtea hanului. Mâncaseră, sorbiseră câte o oală de

vin bun și erau mulțumiți întru totul. Nicoară le povestise ce pățise cu boierul, dar povestea asta nu-i mișcase. Era treaba boierului și a fetei.

— Oameni buni, le-a spus Nicoară, trebuie să ne sfătuim. Boierului cel mic încep să-i rătăcească mințile-n cap din pricina fetei.

— Când i-am spus eu că femeia-i lucru dracului, a mormăit cu glas gros Cârstea.

— Nu-i de șagă, Cârsteo, și când ți-oi spune ce te-așteaptă ai să înțelegi mai bine.

— Adică?

— Adică, trebuie să ne ridicăm cât mai grabnic și s-o pornim spre Suceava.

— Cum adică, Nicoară, a început pe glasul lui nefiresc și Pătru, n-are omul drept să răsufle și el o noapte? Călărim ca niște năluci de aproape o lună de zile pentru că au început să-i ardă călcâiele cocoșelului lui Cosma Movilă…

— Lasă, Pătrule, ce fierbe-n vinele boiernașului nostru, este una, și alta este povestea pentru care vreau să ne sfătuim. Boierul cel bătrân, când am plecat de la Hudești, m-a chemat la dânsul și mi-a arătat ce avem de făcut pe unde ne-om duce. Se vede că știa, sau bănuia mai multe decât pricepem noi, pentru că mi-a spus să am mare grijă de feciorul lui, să mă țin scai de el, să nu-mi scape nimic din ce spune, sau din purtările lui. Și mi-a mai zis, întărindu-și spusele a doua oară, să i-l aduc acasă de bunăvoie sau cu sila. N-am înțeles ce vrea boierul și i-am spus că nu se cuvine unei slugi să-și asuprească stăpânul. Boierul Cosma a apăsat pe cuvinte ca să mi le întipăresc bine în minte: Nicoară, tu în fața mea răspunzi de fecior cu capul. Acum, mi se pare mie sau nu, cred că încep să pricep câte ceva și începe să-mi fie teamă.

— Prostii, i-a retezat-o Pătru, uitându-se cu milă la el. Ce teamă, bre? Și de cine?

— Asta e, că nici eu nu știu. Nu mă gândesc la drumul de la noapte. Am făcut atâtea că unul peste e ca și cum n-ar fi. Mă tem de băiet. A dat năpasta tinereții peste el și e în stare de orice.

— Ce-ar putea face? s-a arătat Pătru nedumerit.

— N-avem cum să ghicim noi ce-a să facă. Eu vă cer și vouă să fiți cu ochii în patru și trag nădejdea că la Suceava au să se dezlege mai multe și s-a alege și ce trebuie să facem noi. Am poruncă strașnică să-l duc acasă. Boierii se răzvrătesc, cât înțeleg eu, printre ei se numără și Condrea, tatăl fetei. Dacă-i la Suceava și feciorul nostru-și bagă-n plug cu el, îl luăm pe sus și-l ducem la Hudești. Dacă-i pribeag, atunci om vede ce gânduri are băietul nostru. Fără ajutorul vostru n-am să mă descurc. Voi să fiți alături de mine, orice-ar spune Ion. Noi trăim din mila boierului Cosma și nu din a feciorului. Suntem datori să-l slujim pe boierul cel bătrân, și dac-a ieși cu supărare, n-au decât să se judece între ei.

— Hm! a făcut gros Cârstea, și fața lui arăta că nu-i place ce aude și petrece. Pătru a spus – Bine! – s-a scuturat de parcă vorbele lui Nicoară i se aninaseră de haine și s-a dus să vadă ce fac caii. Pe chindie, cei patru călăreți părăseau Neamțul pe șleaul Sucevei. În frunte călărea feciorul de boieri și pe chipul lui se citea că se află în clipe de mare tulburare. Văzându-l, Cârstea gândea că toate muierile ar trebui stârpite. Pătru, în schimb, nu pricepea ce l-a apucat pe bietul fecioraș, când lumea-i plină de fuste. Cum avea avere, n-avea decât să întindă mâna și să culeagă, iar el, în loc să facă așa, cum ar face oricare om înțelept, dă de ceasul morții după o sfrijită, de n-o fi și bolnavă, cu ochi de iarbă. Și lui Pătru i se părea că lumea-i alcătuită strâmb, ca și cum ziditorul ei fusese cu gândurile duse, când a clădit-o.

Au călărit în tăcere. Era lună, aerul limpede și vântul s-a ostoit cu totul odată cu căderea serii. Prin pădurile prin care au trecut cântau privighetorile cuprinse de-o patimă neînțeleasă de Cârstea. Nu pricepea de unde au atâta putere și atâta har.

Când au trecut prin făgetul de la Boroia lui Nicoară i s-a părut că umbre se strecoară prin pădure, în lături, odată cu ei. Au îndemnat caii, și ieșind la larg, nu s-a mai zărit nicio mișcare sub lumina albă a lunii. Au ajuns în Suceava după miezul nopții. Au tras la han, au mâncat puțină pită cu caș și a căzut care pe unde a putut. Erau frânți. Ion n-avea somn și nu era chip să se liniștească. Mai avea o nădejde: în Suceava să dea de urma Condreștilor. Poate că n-au pribegit, și se află undeva, în țară, nemernicul de la Neamț neavând de unde să știe, cum singur a mărturisit-o, care sunt gândurile și căile bătute de un mare dregător. Nu-i venea să creadă că toată povestea lui de dragoste, care începuse așa de frumos, în calea căreia nu se ivise nicio piedică, s-ar sfârși atât de năprasnic. De unde atâta nenoroc și de ce tocmai lui să i se întâmple o astfel de năpastă? S-a chinuit cu tot felul de întrebări și de prepusuri până s-a luminat de ziuă. Nu știa ce va face, dar nădăjduia să întâlnească în cetatea de scaun pe unul dintre feciorii de boieri pe care-i cunoștea și, de la ei, sau cu ajutorul lor, să ispitească pe dregătorii târgului sau ai cetății ca să afle urma Condreștilor. S-a ridicat devreme din așternutul care arăta jalnic, și-a frecat obrazul cu apă rece, și-a potrivit niște haine mai arătoase, a încălecat și a pornit-o dis-de-dimineață fără să-i mai trezească pe ceilalți. L-a simțit Nicoară dar i-a făcut semn să stea liniștit și omul, ostenit, s-a prăbușit mulțumit că mai poate fura câteva clipe de somn. A luat-o, la întâmplare, pe ulițele târgului care începea să se dezmorțească. A trebuit să aștepte o bucată de timp până s-a mai săltat soarele pe cer, ca ulițele să se umple de lume și de larma obișnuită. S-au ivit mai întâi slugile după cumpărături ce priveau cuhniile celor avuți, apoi și-au arătat fețele boieri și boieroaice care se aflau în Suceava cu treburi la domnie și se bucurau de acest prilej ca

să cumpere și lucruri scumpe, spițerii și mirodenii aduse de negustori moldoveni și levantini, lucruri scumpe de îmbrăcăminte europenești sau din Constantinopol sau și mai de departe, din țările răsăritului. Printre asemenea cumpărători iscodea Ion și căutarea nu i-a fost zadarnică. Pe la trei ceasuri din zi l-a zărit pe feciorul vornicului Huhulea. N-a trecut multă vreme până să afle Niculăeș despre ce este vorba, nu înainte de a se lega cu strașnice jurăminte că de-l va arde și cu fierul roșu și el n-a să spuie nimănui, nici celor din casă, din cele ce i-a destăinuit feciorul lui Cosma Movilă. Niculăeș se afla de mai multe zile în Suceava și avusese timp să cunoască ce se petrece în cetatea de scaun, unde sosise și domnul, și ce se petrece în țara Moldovei. Ascultându-l, Ion înțelegea acum o sumă de lucruri al căror rost îi scăpase nu cu multă vreme în urmă. Străin de tot ce se petrecea în jurul său și cu gândurile adunate toate într-un singur loc, n-a presimțit nenorocirile care aveau să se abată asupra lui și a țării. Abia cu o lună în urmă, aici în cetatea de scaun se porneau toate sub zodia blândă și luminoasă a unei primăveri care făgăduia belșug pe șesurile, pe dealurile și munții Moldovei și bunăvoință între oameni. Sub o asemenea zodie nu și-a închipuit că în loc de pace între oameni s-a așezat dezbinarea și în loc să se bucure de ceea ce făgăduiește cerul sunt bântuiți de ură și gata să se sfâșie ca lupii între ei. Acum s-au ridicat împotriva domnului și stăpânului lor. Și-au părăsit curțile și averile agonisite neam de neam cu multă trudă și au luat drumul pribegiei presărat cu nenumărate necazuri și umilințe. Trufia le-a întunecat judecata, i-a împins să fugă în țările din preajmă, de unde au să unelteasă împotriva țării și a domnului. Acum înțelegea Ion tâlcul poruncilor date de Cosma Movilă și pe care el le-a dus slugilor din Țara de Jos și tâlcul unor povețe pe care i le-a dat ca părinte pentru a-l feri de rele. Dar lui Ion nu-i păsa nici de țară, nici de domn. El n-avea nimic nici cu țara, nici cu domnul. Țara era mare și surdă la necazurile lui, iar domnul se afla între ziduri de cetate puternică și ce-i păsa lui de nenorocirile care se abat asupra unor supuși ai lui? El vedea că din pricina nebuniei unor boieri au fost spulberate cele mai frumoase visuri pe care le-a făurit un om, că peste el, feciorul lui Cosma, s-a prăbușit cerul și dacă soarele strălucea pe cer, el nu-i mai vedea strălucirea, nu-i mai simțea nici căldura și nu-l mai mișca nici frumusețea zăvoaielor și pădurilor înverzite, a livezilor de pomi înfloriți, toate-i erau străine și reci pentru că sufletul lui neprihănit era acum pustiit. Oho, de i-ar fi putut strânge și beli pe toți acești nemernici! Dar ce să se facă el, când printre ei se afla și fostul pârcălab al Neamțului? Și nu de pârcălab îi era lui, i-ar fi smuls barba fir cu fir, i-ar fi strivit țeasta pentru rătăcirea care-i sfărâma lui inima, ci de fata pârcălabului. Și se înverșuna împotriva lui Condrea, care ajunsese mare dregător, avea tot ce-i trebuie, nimeni nu i-ar fi stat

împotrivă, dacă ar fi dorit să-și sporească satele stăpânite, sta cu cinste în sfatul domnesc, ce mai dorea acum nebunul și mișelul de Condrea? Să ajungă domn? Nu putea sta cuminte în țară? Când se gândea că tot rostul vieții lui a depins de hotărârea pe care a luat-o într-o clipă un nebun, Ion simțea cum i se golește capul și rămânea năuc și străin de toate.

Niculăeș nu știa nimic despre Condrea și ai săi. Se afla atunci în Suceava și Petre, fiul lui Albotă, care fusese chemat acum ca să facă parte din sfatul domnesc. Fiind prieteni, avea să se ducă neîntârziat la el și fără să-i spună pentru cine și de ce, avea să-l ispitească și nu se putea ca Petre să nu știe unele lucruri. Au hotărât ca de îndată ce va afla ceva să-l caute la hanul lui. Dacă nu era el, să lase om care știa unde se află stăpânul său ca să-l ducă fără întârziere la Ion.

Abia se despărțiră cei doi și Nicoară, pe a cărei față se citea cu ușurință supărarea amestecată cu mare îngrijorare, se alătura de stăpânul său pe care-l așteptase o vreme și văzând că zăbovește i-a pornit și pe ceilalți doi să bată ulițele târgului și să ia urma stăpânului până nu se întâmpla cine știe ce poveste. Ion n-a văzut, n-a simțit nimic. S-a îndreptat spre han, închis în el și încercând cu desperarea omului care se îneacă, să găsească un pai care să-l ajute să iasă la un liman oarecare. Până să i se aducă ceva de mâncare, deși se împotrivise dar primise în cele din urmă ca să scape de cicăleala oamenilor – între timp sosiseră la han și Cârstea cu Pătru – s-a aruncat pe pat, simțindu-se sfârșit și trupește și sufletește. A ațipit fără să-și dea seama și în puținele clipe în care a dormit i s-a arătat Măgdălina. Venea de afară, învăluită în lumină și pătrundea în camera în care era el, uitându-se în ochii lui. Părea că plutește și zâmbea ușor. Chipul ei arăta multă bucurie și Ion o aștepta și știa că peste câteva clipe ea i se va arunca în brațe. O bucurie nesfârșită i-a cuprins ființa și fără ca ochii lui să-i părăsească pe ai fetei, s-a ridicat într-o mână ca s-o primească. Încercarea de a se desprinde de pat l-a făcut să zvâcnească și să se întoarcă la starea de veghe. A înțeles că a fost vorba de o amăgire, a gemut ca o vită rănită, ar fi dat orice ca să cadă iarăși în somn și să refacă vraja visului ce se topise.

Când a apărut Nicoară i-a spus să-i lase talgerele cu mâncare acolo și să plece. Era răvășit, avea chipul unuia bolnav, fapt care l-a îngrijorat pe omul său de încredere. Cârstea era de părere că feciorul lui Cosma Movilă e vrăjit, nu mai este stăpân pe mintea și pe trupul lui. Știe el bine ce-nseamnă asta pentru că i s-a întâmplat și lui cândva, demult, ceva asemuitor și de atunci s-a lecuit de femei. Din starea asta a lui, numai o blestemată de vrăjitoare mai tare ca fata boierului l-ar putea dezlega.

Pătru s-a arătat scârbit de toate câte se petreceau de o zi încoace. O chelfăneală, stropită bine cu apă rece ca să-i scadă harmăsărașului

căldurile, o vânătoare în munți de mai multe zile, până i-o frânge trupul și o altă muiere, erau, după mintea lui, cele mai bune leacuri.

Nicoară s-a uitat cu milă la amândoi, i-a înjurat în gând și după o vreme s-a dus la stăpân, chipurile să ia porunci, dar de fapt să vadă ce face. Ion nu se atinsese de mâncare, zăcea aproape fără suflare întins pe pat. A încercat să-l aducă pe lume, l-a îndemnat să mănânce, nu de alta, dar nu se știe ce drumuri și ce necazuri vor avea de înfruntat. Lihnit de foame și cu mintea bolnavă nu poți să faci nimic, te biruie și un nevolnic, nu poți sa iei o hotărâre ca lumea. Ion s-a uitat la el în dușmănie amestecată cu silă, a încercat să îmbuce ceva, dar merindele erau amare și i se încleiau în gură. A băut apă și n-a primit altă băutură. A tresărit când s-au apropiat pași hotărâți de ușa lui și și-a auzit numele strigat. Era Niculăeș.

A încercat să ghicească de pe fața prietenului dacă-i aduce veste bună sau rea. I s-a strâns inima când Niculăeș a început să vorbească despre căldura de afară, despre ce vede înăuntru. Nu era a bună. L-a răbdat un timp după care i-a curmat vorbăria spusă pe un glas care voia să fie voios, întrebându-l de-a dreptul:

— Ce-ai aflat despre Condrești?

— Petre l-a iscodit pe tatăl său, iar Albotă, când a auzit de Condrea, l-a suduit rău, ca pe un nemernic care a luat calea pribegiei, în Lehia, unde se află hicleanul de Cosma Șarpe.

— Lehia! a bolborosit Ion, și s-a repezit afară.

VII

După ce au părăsit casa domnească din Hârlău, unii dintre marii dregători erau îngrijorați, alții mânioși și strigau în gura mare ce aveau pe suflet, fără nicio sfială. Despărțirea în două tabere s-a făcut de la sine. De partea domnului se arătau a fi, pe față, Hrană spătarul, Petrică hatmanul, cel care fusese numit în locul lui Arbure, cei doi frați Cârjă și Negrilă, boier în sfat, fără dregătorie. Isac se scosese el singur din orice socoteală, dar știa cineva ce se află în sufletul bătrânului boier? Nu se știa bine către cine se apleacă Stârcea stolnicul. Ceilalți, Petru vornic, pârcălabii de la Neamț Costea și Condrea, Toader pârcălabul de la Roman, Ieremia vistier, Trotușan logofăt, Săcuian ceașnic și comisul Cățelan erau împotriva domnului. Alături de ei erau și alți mari boieri, o știau dinainte, pentru că înfruntarea dintre ei și domn se prevăzuse de mai multă vreme. Cosma Șarpe nu fugise fără să fi avut mai înainte întâlniri tainice cu câțiva dintre ei și, mai ales, cu Arbure. Doreau cu toții înlocuirea unui domn care-și arăta colții de fiară tânără, lacomă și nemiloasă. Aveau nevoie de un om vrednic în Lehia ca să capete încuviințarea regelui pentru fapta lor. Cosma Șarpe avea să-i arate craiului lășesc că ridicarea lor împotriva lui Ștefăniță este spre binele creștinătății. Ei erau gata și Cosma Șarpe era împuternicit s-o facă în numele lor, să se supună craiului odată cu țara Moldovei, amenințată ca niciodată de puterea otomană ce se înstăpânise pe vestita și puternica cetate a Belgradului. Sultanul Suliman avea de ales două căi pentru a pătrunde spre inima Europei: să pornească cu toată puterea lui fie asupra Budei, fie asupra Moldovei. Nimeni nu avea cum să ghicească ce alegere va face sultanul și de aceea ei, ca oameni prevăzători, vroiau să se pună la adăpost prin legături strânse și trainice cu craiul Jicmont.

Numai să-i sprijine craiul ca să scape țara și pe ei de acest domn tânăr, schimbător, care dă semne că va fi un mare tiran. Prin uciderea lui Arbure dovedea că nu-i pasă de viața celor mai de seamă oameni ai țării și se adeverea presupunerea lor în legătură cu sufletul însetat de sânge al călăului.

S-au adunat cu toții la gazda unde trăsese Ieremia vistier. Pe lângă mari dregători mai erau și alți boieri de seamă, printre aceștia numărându-se și Gavrilă vistiernic, Maxin Udrea, Gheorghe de la Frătăuți, Ivanco logofăt și alții.

— Fraților, a cuvântat primul Ieremia, vistierul cel mare, suntem mulți și suntem tari, toată fruntea marii boierimi moldovene, afară de câțiva nevolnici care și-au trădat cinul pentru o dregătorie la acest Iuda, dușman al neamului boieresc, este alături de noi. Trebuie să facem ceva pentru a scăpa de un domn însetat de sângele boieresc.

— Să ne ridicăm cu putere asupra lui, a fost de părere pârcălabul

Condrea de la Neamț.

— Așa e, au strigat într-un glas ceilalți doi pârcălabi, Costea și Toader.

— Ca să ne ridicăm cu putere asupra domnului, trebuie să avem alt domn, a cuvântat logofătul cel mare Trotușan. Dacă nu avem un domn, nu ne vor urma boiernașii și nici păcătoasa de răzășime.

— Pretendenți sunt destui, a spus Săcuian, paharnicul.

— Pe care-l alegem? s-a mirat Costea de la Neamț.

— Pe Petru Pribeagul, a luat cuvântul Cățelan, comisul. El se află în Polonia, acolo este și Cosma Șarpe și putem nădăjdui și la ajutor de la leși. Chiar dacă Jicmont ar fi împotrivă și nu văd de ce ar fi. Sunt voievozii podoleni, de-o lege cu noi care, pentru câștig, s-ar putea să-și pună capetele alături de noi.

— Eu zic, fraților, a cuvântat din nou Ieremia vistier să nu ne ducem așa departe. Îl avem aici pe fratele mai mic al domnului, pe Petru. Ispitit de careva dintre noi, s-ar putea să-i placă dulceața scaunului domnesc. Dacă el este cu noi, atunci avem toată nădejdea că vom izbândi.

— Dar cine să-l ademenească pe Petru? a întrebat unul dintre boieri.

— Eu zic, a fost de părere același Ieremia, să încerce unul dintre fiii lui Arbure, Nichita sau Toader. Ei au crescut împreună cu feciorii lui Bogdan Vodă, îl cunosc bine deci pe Petru așa că nici n-ar bate la ochi întâlnirea dintre ei.

— Numai de-ar primi să facă una ca asta.

— Moartea tatălui a turnat venin destul în vinele lor împotriva domnului hain.

— Dar cine va vorbi cu feciorii lui Arbure?

— Am să încerc eu, s-a oferit Vasco, cel care-i fusese prieten fostului portar al Sucevei.

— E de trebuință să mai facem ceva fără nicio zăbavă. Să le aducem la cunoștință și celorlalți boieri ca să stea gata. Dacă noi cei puțini nu izbutim să-l înlăturăm pe Ștefăniță cu Petru, s-ar putea să fie nevoie de ridicarea grabnică a tuturor pentru a-l doborî cu armele. Locul cel mai bun unde ar urma să lovim ar fi Hârlăul sau oricare altă curte domnească, pentru că tiranul va fi lipsit de multe slugi. Dacă ne scapă vom fi siliți să așteptăm ridicarea tuturor boierilor ca să-l înfruntăm cu sorți de izbândă. Trebuie să lucrăm repede și dacă se poate fără veste. Dacă nu izbutim, avem nevoie de cetatea Hotinului unde să ne adăpostim. Între zidurile ei îi putem primi și pe alți pribegi și de acolo, cu ajutorul leșilor, om porni cu multă ușurință asupra tiranului. Nu știu care este gândul celor doi pârcălabi de acolo. Talabă, mai înțelept, ar putea să fie cu noi. Barbovschi, pe care l-a pus astă-iarnă în locul lui Grincovici, este prea tânăr ca să te încrezi în el,

așa că poate cu ușurință să fie cu noi, dar și împotriva noastră. Maxin Udrea care-i de față și care-l știe bine pe Talabă, pentru că stăpânesc sate vecine, se cade să meargă degrabă la Hotin. Să se oprească și la curțile lui Grincovici de la Frățileni și să-l ispitească pe Cosma Movilă, la Hudești, ca să se alăture și ei nouă. De la Hudești la Prut nu-i decât un pas, iar de la Prut la Hotin nicio zi, dacă ai un cal bun. Taina celor chibzuite de noi este chezășia izbânzii. Am încredere în toți, dar să nu se supere nimeni dacă cer în numele vostru și în folosul nostru ca să jure fiecare, pe sufletul lui și al copiilor lui, cu mâna pe Evanghelie, că nu vor destăinui cele vorbite aici decât celor care se cuvine și în care avem credința că vor fi alături de noi.

După ce s-a împlinit și această cerere a marelui vistier, au pornit-o fiecare la gazdele lor. În aceeași zi, Maxin Udrea pornea în sus spre Botoșani ca să ajungă la Dorohoi și apoi la Hudești, iar alți patru gonaci se repezeau spre celelalte colțuri ale Moldovei ca să-i vestească pe boierii știuți să se pregătească și să-i aducă de partea lor și pe cei care nu cunoșteau taina lor. Se punea mare nădejde în Petrea Cărăbăț, vornicul Țării de Jos, la a cărui chemare s-ar fi strâns multă călărime cu bună faimă de luptători. Câștigarea lui însemna câștigarea unei jumătăți de țară. Câțiva dintre marii dregători fuseseră și mai prevăzători: de mai multe zile ei își chemaseră oamenii de încredere și dintr-o clipă-ntr-alta se așteptau ca cei chemați să se ivească pe ulițele Hârlăului.

Boierul Vasco s-a repezit la feciorii lui Arbure care se pregăteau să ridice trupul tatălui lor ca să-l astruce în gropnița din satul care purta numele neamului. Vasco a stat de vorbă cu Toader și Nichita, i-a pus să juruie că nu vor destăinui nimic nimănui din cele ce vor afla. Nichita n-a vrut să primească dorința boierilor. O socotea că este cu mare primejdie pentru el și frățâne-său. Toader, mai nestăpânit din fire, și plin de ură față de ucigașul tatălui său, i-a făgăduit lui Vasco, în ciuda împotrivirii lui Nichita, că va lua legătura cu Petru, fratele domnului, mai înainte de a porni sicriul tatălui său din Hârlău. Prilej ca să-l vadă pe Petru s-a ivit abia mâne-zi, spre nămiezi.

Petru era un tânăr firav la trup, cu o sănătate șubredă, despre care nu se știa prea mare lucru în afara curții domnești. Ștefăniță îi purta grija ca un frate nici prea bun, nici prea rău. Greutățile domniei și mai ales dorința tânărului domn de a fi stăpânul cu adevărat al țării, nu-i mai lăsa timp pentru cei din casa lui, mai ales în ultimele luni, când în fața sa se ridicaseră atâtea greutăți. Petru se simțea stingher și nu știa ce să facă pentru a nu-l încurca pe fratele său și nici pe ceilalți. Ar fi dorit să stea într-un loc unde era mai multă liniște. În jurul lui Ștefăniță era prea mare vânzoleală și, deși nu era dornic să afle ce se unelțește în jurul domnului, ceva tot înțelesese că se petrece, iar osânda lui Arbure, pe care îl prețuise și la care ținuse ca la un părinte,

îi arăta că în Moldova se pot întâmpla multe nenorociri. Când i s-a spus că Toader, fiul lui Arbure, dorește să-l vadă, s-a întristat. Nu știa cum să se poarte într-o împrejurare ca asta, îi era cu neputință să înșire vorbe care nu cuprindeau tot ce simte și cum să-i arate el feciorului de boier cât de mult îl lovise moartea bătrânului. Nu pricepea nici rostul dorinței lui Toader de a-i vorbi. L-a primit cu inima strânsă. Când i s-a spus că boierii ar vrea să-l aleagă domn în locul lui Ștefăniță, un val de căldură i-a străbătut tot corpul din tălpi și până în creștet. Toader l-a văzut cum i se îmbujorează fața. A vrut să se apere de o cinste la care nu râvnise niciodată, dar Arbure cel tânăr a stăruit încercând să-i arate toată dulceața pe care ți-o dă puterea neîngrădită de nimeni. Petru i-a cerut prietenului să-i dea răgaz. Trebuia să chibzuiască bine. Va da un răspuns cât mai grabnic. În caz că primește, îi va trimite vorbă că va merge la vânătoare, iar de nu – că-i mulțămește dar nu poate merge.

Cu acest răspuns s-a dus Vasco la Ieremia vistier. Era și Trotușan logofătul, Costea pârcălabul și Cățelan, comisul. Nehotărârea lui Petru nu le-a plăcut. Dacă s-ar fi arătat lacom de domnie, atunci ar fi fost bine, ar fi avut în el îndreptățirea faptei lor. Dacă nu primea? Boierii s-au sfătuit îndelung și până la urmă au hotărât să încerce să-l înlăture pe Ștefăniță și să-l proclame domn pe Petru fie că acesta vrea, fie că nu. Odată scăpați de leul cel tânăr, dacă era nevoie aveau să se lipsească și de neîmplinitul de frate-său cu mult mai multă ușurință, alegând pe cel ce se va arăta gata să le împlinească dorințele. Să zorească fiecare în parte ca în cât mai scurt timp slugile lor să le fie în preajmă și împreună cu alți boieri, chemați și ei pentru aceeași mare răfuială, să-l răstoarne pe Ștefăniță. Hotărârea lor era nestrămutată.

A urmat o noapte în care unii au dormit puțin, alții deloc. Petru simțea că-i cuprinde tot trupul un fel de sfârșeală, nădușea ca după aceea mâinile de la coate în jos și picioarele mai în jos de genunchi să i se răcească. Blestema clipa în care-l primise pe fiul lui Arbure. Intrase la mare osândă. Se chinuia pentru că nu știa ce să facă. I-ar fi plăcut ca tot ce se petrecea cu el să nu fie decât un vis urât, pe care lumina zorilor să-l șteargă și să-i aducă împăcarea cu el însuși. Încerca să se liniștească și să doarmă, dar nu era chip. Zvâcnea, săgetat în inimă când își amintea cele vorbite și de faptul că trebuia să ia el, cu de la sine putere, o hotărâre atât de mare. Uneori îi venea să arunce ceva pe el în grabă și să se repeadă la odăile domnești, să se spovedească și să scape de chinul care căzuse pe el. Asta însemna moartea prietenului său. Nu era de-ajuns că fusese ucis tatăl. Acum fiul, prin tot ce-i spusese lui, era un hiclean față de Ștefăniță. Dar el însuși, Petru, devenea un hiclean față de fratele și de domnul țării, dacă tăinuia cele aflate de la Toader Arbure. Se ruga pentru gândul cel bun, pentru liniștea sufletului său, dar nu era chip să le afle. Într-un

singur fel și-ar fi scăpat prietenul: să ia domnia, pentru o vreme, pe Ștefăniță să-l bage la mănăstire și după un timp, când se vor liniști lucrurile, să-i redea coroana fratelui. Nu i-a fost greu să priceapă că un astfel de gând e o mare gogomănie. Ridicarea lui în scaunul țării însemna moartea lui Ștefăniță. E drept că domnul se arătase cumplit, dar boierii care-l dușmăneau s-ar fi arătat mai îngăduitori cu cel pe care doreau să-l doboare? Și nu l-ar fi sfârtecat numai ca să se știe că sunt la adăpost de orice spaimă, că le rămân capetele pe umeri? Ce să facă el cu Toader? Să-l vestească în taină ca să ia drumul pribegiei? Se cădea lui, fecior și frate de domn, să fie părtaș la o hiclenie? Cum de s-a lăsat băiatul ăsta amăgit?

Durerea nu poate să fie un sfetnic bun, dar nici n-o îndepărtezi dacă îți pui capul în joc.

Zorii l-au găsit pe Petru sleit de o zbatere zadarnică, fără nicio ieșire. Palid, a ieșit în ceardacul casei domnești, așteptându-și fratele să se trezească. Cerul era ușor însângerat spre răsărit, semn că va fi o zi caldă și frumoasă. Adică o zi cu soare, pentru că numai frumoasă nu era pentru el. Oștenii de strajă se mișcau agale la intrările curților domnești. Răcoarea de dimineață îi făcea bine. Și mai bine ar fi fost să se afle în clipa aceea departe, cât mai departe de aceste curți. I se vorbise de putere neîngrădită. Nu-l ademenea. Ș-apoi i-ar fi lăsat lui o asemenea putere când câștigarea ei stătuse în brațul altora? Și la urma urmelor, lui nu-i trebuie putere. Auzise de la bătrânul Arbure că puterea îl strică pe om. Mic fiind, își închipuise că-l strică așa cum s-ar strica o fructă, sau un stârv. A înțeles mai târziu că nu despre trup e vorba, dar puterea nu l-a îmbiat, n-a râvnit-o niciodată, nu avea nevoie de ea, nu-i făcea trebuință. Să-i fi cerut lui Toader să plece și să nu mai pomenească în veci vorbele pe care i le spusese lui? Iar își da seama că încearcă să se amăgească zadarnic. Toader se prinsese din prostie într-o horă al cărei sfârșit nu era altul decât butucul. Odată ajuns în ea n-avea cum să mai scape. O horă a morții! Simțea că-l ia cu frig și iar slăbiciunea asta nenorocită, cu puțină amețeală și umezirea palmelor, a tâmplelor… Soarele s-a ridicat peste vârful copacilor de pe dealul din față, și lumina lui orbitoare a făcut ca lumea să intre sub puterea lui.

În sfârșit, se simte mișcare și spre odăile domnești. Copleșit și gâtuit de tot ce avea pe suflet i-a cerut vătafului de copii, care slujea la odăi, să-l vestească pe domn. Are să-i vorbească grabnic, fără nicio întârziere. Peste câteva clipe, vătaful îl poftea să intre în odaia domnului. Ștefăniță nici nu se dezmorțise dintr-un somn care-l cuprinsese abia spre ziuă.

— Ce-i cu tine, ce s-a întâmplat? l-a întrebat moale pe Petru, stăpânindu-se cu greu să nu facă zgomot la un căscat care făcuse să-i pârâie fălcile și să-i pornească două boabe de sărătură de la colțul

ochilor. Nu-și închipuia că frate-său îi va aduce o veste deosebită. N-o făcuse niciodată, acum cine știe ce lucru neînsemnat îl aducea cu noaptea-n cap. S-a șters cu dosul palmelor și l-a privit. O fi bolnav, l-a fulgerat gândul pe Ștefăniță, când l-a văzut în ce hal arată.

— E vorba de tine.

— De mine? s-a mirat Ștefăniță.

— De scaunul tău și al țării.

Ștefăniță a zvâcnit din pat, s-a apropiat de frate-său, l-a privit în ochi, l-a părăsit și s-a îndreptat spre fereastră, s-a întors iarăși cu fața spre el și i-a spus pe un ton potolit, așa cum se cere când unul mai mare îi dă un sfat celui mai mic:

— Pătrule, nu te amesteca – adică nu-i de tine, dar nu și-a sfârșit vorba, pentru că Pătru i-a luat-o din gură.

— Vor să mă amestece alții.

— Cuuum!?

— Boierii ar vrea să mă pună pe mine domn.

— Care boieri și când? l-a întrebat Ștefăniță uluit.

— Toader Arbure a fost la mine.

— Când?

— Aseară.

— Și ce-ai așteptat până acum? Sau te pomenești că ți-ar surâde.

— Nu-mi surâde nimic, dar trebuie să mă înțelegi. Am vrut să găsesc ceva…

— Tu?

— Nu te supăra…

— Lasă supărarea. Ce ți-a spus Toader?

— Că boierii ar dori să mă aibă pe mine ca domn.

— Ce i-ai răspuns?

— Că nu vreau, dar el a stăruit încercând să-mi arate cât e de dulce domnia…

— Și ce-ai hotărât?

— Că mă voi gândi și i-oi da cât mai grabnic răspuns.

— Stai jos, nu te mai bâlțăi că mă scoți din țâțâni, și nu ieși din odaia asta. Dacă nu-ți place, atunci îți poruncesc să nu te clintești de aici. Bine că nu te-ai trezit mai târziu că ți-aș fi rupt oasele. În timp ce vorbea, Ștefăniță se îmbrăca în mare grabă, fără să mai aștepte ajutorul altora, cerând cu mare putere în glas să i se aducă lucrurile de care avea trebuință. A strigat să vină armașul.

— Repede, să mi-i aduci pe Petrică hatmanul, pe Hrană spătarul, pe Cârjă. Tu, s-a întors iarăși spre Petru, să mănânci ceva. Să ți se aducă aici. Dac-o mai fi timp.

Și timp n-a mai fost. Dregătorii chemați au venit în cea mai mare grabă. Ștefăniță l-a luat pe Petru cu el. Vroia ca fratele să știe ce se petrece în țară, să judece și el cu mintea lui cine-s vinovați și cine nu.

În puține cuvinte, Ștefăniță le-a arătat dregătorilor cele aflate de la Petru. Din felul cum vorbea și cum se mișca se vedea cât de mare îi este mânia și cât l-a tulburat această nouă uneltire. Ticăloșii vroiau să-i intre în casă, să-l atâțe pe frate împotriva fratelui și unul dintre ei să-și mânjească mâinile cu sângele celuilalt.

— Sunt fiare, nu oameni – a strigat cu mare mânie domnul. Am crezut că-i voi speria retezându-le capul. M-am înșelat. Bătrânul era un nume, l-au împins sub securea gâdelui pentru că ei sunt hotărâți să devină stăpâni în țara Moldovei, să asuprească, să împileze, să devină mai bogați, jecmănindu-i pe alții, să-i îngenunche și să-i strivească după bunul lor plac, fără ca cineva să le mai ceară socoteală. Pe ăștia nu-i satură decât pământul și-i voi băga în pământ. Să trimitem armașul și să-i ridice fără veste.

— Măria ta, nu se poate.

— De ce să nu se poată, Hrană?

— Măria ta, sunt mulți și mai puternici decât noi.

— Vor îndrăzni să se împotrivească?

— Se vor împotrivi, măria ta.

— Nu vreau să-mi scape feciorii lui Arbure.

— Lasă-i să plece, măria ta, altfel le vor sări toți ceilalți în sprijin.

— Cum Hrană, vrei să spui că eu, stăpânul acestei țări, nu pot să-i pedepsesc când vreau pe niște hicleni?

— Măria ta, îi vei pedepsi, dar nu acum. Trebuie răbdare și chibzuință, altfel ne vom pierde cu toții capetele în Hârlău. Nu uita, măria ta, că sunt îndârjiți, sunt bine înarmați, au multe slugi cu ei. Cât privește pe copiii lui Arbure, ei se vor îndrepta spre satul părintelui lor. Să-i lăsăm să plece. Fiind cu sicriul mortului nu vor merge prea repede. Măria ta slobozi din timp pe cineva la Suceava cu poruncă la pârcălabul cetății ca să repeadă oșteni îndeajuns de mulți care să-i ridice fie în drumul spre Arbure, fie după ce l-au astrucat pe bătrân în locul de veci. N-au cum scăpa. Greul este cu ceștelalți boieri. Trebuie să chibzuim bine ce trebuie să facem.

— Cârjă, Petrică, voi ce ziceți?

— Măria ta, vorbi Cârjă, eu cred că este înțelept să urmăm sfatul lui Hrană.

Nu-și terminase bine vorba Cârjă și vătaful de aprozi pătrunsese în încăpere și se strecurase până lângă domn căruia-i spunea ceva în șoaptă. Pe măsură ce asculta, chipul lui Ștefăniță se făcea tot mai palid. Petru, fratele domnului, simțea cum îl ia iarăși cu frig. Când vătaful a terminat ce-avea de zis, Ștefăniță l-a întrebat pe Petrică hatmanul cine a pus oameni care să pândească drumurile spre Hârlău.

— Eu, măria ta, i-a răspuns hatmanul, s-a întâmplat ceva?

— Ești o slugă credincioasă, Petrică, și asta n-am s-o uit. Slugile noastre vestesc că în Hârlău au început să intre oameni bine înarmați

care s-au îndreptat pe la gazdele unor dregători. Se pare că asemenea oaspeți vor mai veni în ziua de astăzi.

— Măria ta, văzându-i ieri atât de îndârjiți, m-am temut. Curajul lor se răzima pe ceva. Mai întâi am socotit iscusința lor ca luptători, apoi numărul lor și al slugilor care-i însoțesc și mi-am zis că s-ar putea să mai fie și altceva. Am trimis de cu seară oameni pe drumurile care vin la Hârlău, să ia urma boierilor sau unor slugi boierești care vin într-acoace, chiar dacă își ascund armele și se arată ca niște călători oarecari. Prepusul meu s-a adeverit. Înseamnă că sunt hotărâți să treacă la fapte. Măria ta se află acum în mare primejdie. Hârlăul este pentru noi o capcană.

— Doamne, a spus Cârjă, primul lucru ce trebuie făcut e să-i vestim pe marii dregători că măria ta este bolnav și astăzi nu vom ține sfat. Ei așteaptă un răspuns de la fratele domniei-tale. Așteptarea lor este un răgaz bun pentru noi. Trebuie să te părăsim și noi ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat, îndreptându-ne cât mai nepăsători spre gazdele noastre. Ne întoarcem pe la nămiezi. Oștenii din curtea măriei tale să fie cu toții de față atunci când vom veni noi. Atunci vom hotărî cum e mai bine.

Răzvrătiții aveau toate motivele să fie mulțumiți. După credința lui Ieremia vistier, timpul lucra pentru ei. Dacă feciorul domnesc va primi să fie domn, va fi bine, dacă nu, puterea lor va crește în fiecare zi și avea tot temeiul s-o creadă, deoarece o parte dintre cei chemați sosiseră, iar acum i se adusese la cunoștință că au început să sosească slugi boierești și câțiva boieri care erau alături de ei. În curând Hârlăul se va dovedi neîncăpător pentru câți vor fi împotriva lui Ștefăniță, iar acesta, cu oamenii pe care-i avea va fi stropșit fără mare greutate. Un oștean nu făcea cât un boier și numai boierii vor fi mai numeroși decât oștenii, bașca slugile boierești ce nu erau mai prejos decât slujitorii domniei.

Când aprodul domnesc a adus vestea că în ziua aceea nu se va ține sfat, măria-sa nefiind în apele ei, mulți i-au dorit să-l vadă pe năsălie și s-au bucurat că leul cel mic nu va fi în stare să-și strunească oamenii și să-i ducă la luptă. O oarecare îngrijorare a fost pentru ei tăcerea lui Petru. Firesc era să le fi trimis vorbă feciorilor lui Arbure. Aceștia nu aveau cum să întârzie în Hârlău, sicriul cu trupul fostului portar al Sucevei trebuia pornit de iznoavă spre lăcașul de veci. Logofătul Trotușan a fost de părere că Toader, care vorbise cu Pătru, să rămână până noaptea, iar ceilalți copii și neamurile lui Arbure să părăsească Hârlăul cât mai repede. Toader îi putea ajunge cu ușurință din urmă a doua zi. Sfatul a fost primit și Toader a rămas până seara târziu, dar nicio mișcare dinspre curțile domnești. Era limpede și cu toții au fost de aceeași părere că feciorul mai mic al lui Bogdan nu trece de partea lor. Ceea ce nu se știa și-i îngrijora pe boieri e dacă Petru a păstrat

tăcerea asupra celor vorbite cu Toader Arbure, sau i-a mărturisit lui Ștefăniță totul. Dacă i-a mărturisit însemna că domnul știa că ei s-au hotărât să-l înlăture. Cățelan a fost de părere să mai aștepte până a doua zi, când întâlnirea lor cu domnul avea să-i lămurească dacă știe sau nu. Nestăpânit cum îl știau, Ștefăniță nu era în stare să ascundă o nemulțumire atât de mare cum era aceea stârnită de răzvrătirea lor împotriva puterii domnești.

Trotușan credea că e mai bine să pornească chiar atunci asupra curții domnești. Cei mai mulți n-au primit sfatul logofătului. Mai bine să aștepte până a doua zi și atunci se vor limpezi toate. Oricum era bine, așa cum spunea Trotușan, ca să fie pregătiți de luptă în orice clipă. S-a hotărât să se odihnească numai în câteva case apropiate, pentru a se ajuta unul pe altul la nevoie. Se temeau de un atac al oamenilor lui Ștefăniță, de o încercare a acestuia de a-i prinde pe unii dintre ei. S-au tocmit străji și s-a dormit cu grijă. În zori erau pregătiți să lovească curțile domnești. Mai înainte însă de asta au trimis iscoade să vadă ce se întâmplă înlăuntrul acestora. Urma ca o parte dintre marii dregători să se prezinte ca și cum ar fi vrut să afle care era starea sănătății domnului. Sub mantiile obișnuite trebuiau să fie înarmați ca pentru luptă. Știau acum că Petrică hatmanul, Hrană spătarul și frații Cârjă se aflau la curtea domnească, din ziua trecută unde pătrunseseră pe rând spre nămiezi, fără să-i mai vadă cineva ieșind și nici la gazdele lor nu se mai întorseseră. Iscoadele trimise la curtea domnească s-au întors arătând că la curțile domnești este liniște. Oștenii de pază se află la porți. După toate semnele s-ar părea că totul se desfășoară după tipicul obișnuit.

Să nu fi aflat Ștefăniță de la fratele său ce-au pus la cale boierii?

S-au sfătuit iarăși între ei și l-au trimis pe Trotușan și pe paharnicul Săcuian, să cerce să pătrundă la domn, iar ceilalți s-au pregătit de luptă. După uciderea lui Ștefăniță – boierii nici nu se gândeau că ar putea pierde această luptă – îl vor ridica cu sila pe Petru în scaunul țării și dacă vor vedea că nu se înțeleg cu el cum se cuvine, atunci avea să-l cheme pe Petru Pribeagul din Polonia.

Ajunși la porțile curții domnești, Trotușan și Săcuian au cerut cu cel mai firesc glas să meargă după porunci la domnul lor. Oștenii le-au răspuns că au poruncă strașnică, dată de domn, ca să nu îngăduie nimănui să intre. S-a stropșit Trotușan la nemernici amenințându-i că-i va juca sub copitele calului dacă nu se dau în lături, dar oștenii nu s-au arătat înfricoșați. Ei se aflau în slujba domnului, a apăsat căpetenia lor care sosise tocmai atunci, din pricina larmei.

Trotușan și paharnicul au întors caii, au pornit-o în grabă spre locul unde se afla Ieremia și cei trei pârcălabi câți se aflau atunci la Hârlău. După un sfat scurt au hotărât să lovească, grosul la porțile din față, o altă parte urmând să treacă zidul din spate al curților, care nu era nici

prea înalt și nici într-o stare bună.

Cei care erau hotărâți să lovească în față s-au rânduit pe ulița cea mai însemnată a Hârlăului care ducea la curtea domnească și au pornit-o la pas pentru a da răgaz celorlalți să facă ocolul cuvenit pentru a ajunge în spatele curților. Din foișorul acestora se zărea limpede și îngrijorător de aproape această ceată înarmată care părea mult mai numeroasă și amenințătoare din pricina strâmtimii locului.

Căpetenia străjilor a făcut un semn și a strigat o poruncă pentru cei care nu-l vedeau și oștenii s-au repezit cu toții la caii care așteptau înșăuați și au pornit-o în mare grabă pe una din porțile aflate într-o latură a curții.

La semnalul convenit, între cele două cete s-a pornit iureșul. Cei care au atacat în față, au rămas mirați că nu-i întâmpină ploaia de săgeți, obișnuită în asemenea împrejurări. Porțile s-au deschis de la prima încercare și când au năvălit în curte, pustietate, nici țipenie de om. S-au repezit și au deschis cu putere ușile zăvorâte ale casei domnești. Toate erau la locul lor, numai oameni nu se aflau. Cei care trebuiau să lovească din spate trecând pe lângă gârliciul pivnițelor domnești, au auzit sunete înăbușite. O slugă boierească a spart cu toporul una din uși și dinlăuntru au năhoit spre lumină o lae de femei și bărbați care slujeau la curte, spre marea nedumerire a boierilor hicleni.

Când s-au strecurat la curtea domnească Petrică Hatmanul, Cârje și Hrană vistier, Ștefăniță a ținut iarăși un sfat aprig cu ei. Domnul vroia să-și arate puterea pe care i-o da domnia și să-i prindă pe boieri unul câte unul.

— Așa ceva nu se mai poate, măria ta, i-a spus Hrană. Le-au venit și sosesc alte întăriri, iar noi nu le putem face față. Se așteaptă la o lovitură din partea măriei tale din care pricină sunt pregătiți de luptă și stau mai mulți la un loc. Ar porni asupra noastră din toate laturile și oricât de tari am fi noi, până la urmă ne vor dovedi cu numărul și cu puterea.

— Și atunci ce să facem? Să-i așteptăm aici. Va fi și mai rău, decât dacă i-am lua fără veste.

— Măria ta, a cuvântat Cârje, nu avem decât o singură scăpare.

— Care? s-a repezit domnul.

— E noapte fără lună. Când se lasă întunericul ne putem strecura prin spatele sau pe latura curților, nu toți, căci s-ar face larmă mare, ci câte puțini ca să nu dăm de bănuit.

— Feciorul lui Bogdan care a avut curajul să înfigă lancea în porțile Liovului și nepotul marelui Ștefan să fugă?

Era în glasul domnului tristețe și dezgust.

— Vă întreb pe voi, boieri credincioși, e mai bine să fugi cu rușine sau să mori cu cinste?

— Doamne, depinde pentru ce-o faci, fie pe una, fie pe alta, i-a răspuns Hrană.

— Șiretlicul, măria ta, căruia elenii cei vechi și vestiți îi spuneau stratagemata, nu-i o rușine. Nu spunea craiul Jicmont, când să pornească asupra Moldovei, când măria ta n-aveai nici zece ani, că se va ține de îndreptările și învățămintele lui Iulie Chezarul, ca să nu mai fie bătut, ca frățâne-său Olbricht, de șiretlicurile noastre? Față de puterea de acum a boierilor să ne folosim de un șiretlic ca să-ți scăpăm viața, și după, om vedea. La larg și cu adevărat stăpân pe țară să vă vedem și nu pe năsălie, pentru că pe un mort nimeni nu mai dă nici doi bani, oricât de mare domn ar fi fost.

— N-au să afle c-am fugit, măria ta, i-a răspuns Hrană.

— Cum n-au să afle când sunt atâtea suflete la curte? Pe soldați îi luăm cu noi, dar pe ceilalți?

— În seara asta nu va părăsi nicio pasăre curtea domnească, a spus Petrică. Vor fi băgați la beci cu toții. Cu binișorul și ca să fie cinstiți. Să li se dea să bea până or cădea pe jos. Unul din slujitori, spre ziuă, să-i închidă și să fugă și el. Alții să păzească toate intrările și zidurile. În noaptea asta nu va pune geană pe geană niciun slujitor.

— Și dacă ne iau totuși urma, dacă ne prind și ne căsăpesc ca pe niște fugari?

— O să ne punem noi toți, ceștelalți capetele, de va fi nevoie, i-a răspuns Petrică, hatmanul. Domnia ta, numai o grijă trebuie să ai: cât mai grabnic să ajungi la Suceava. Noi te vom urma. Între zidurile cetății va fi cu mult mai bine. În drum vom chema și pe alți boieri pe care-i știm că-s cu credință să vină fără întârziere la Suceava. Măria ta sa n-ai nicio teamă. Ce va mai fi de trebuință, ne vom îngriji noi.

Pe la trei ceasuri din noapte, când încă nu cântaseră cocoșii întâia oară, Ștefăniță însoțit de fratele său Petru, de Petrică hatmanul și de Hrană părăsea curtea domnească, pe poarta din latura dinspre miazănoapte. La porțile din față se schimbau străjile cu mare larmă. La puțină vreme o altă ceată de slujitori sub mâna lui Cârjă și a marelui armaș, duceau cu ei și câteva lăzi cu lucrurile de preț ale domnului. Curtea s-a golit, treptat, de slujitorii domnești, afară de cei care făceau de strajă la porțile mari. O parte dintre aceștia din urmă au izbutit să fugă, alții au fost prinși și hăcuiți de boieri.

Pe domn nu mai puteau să-l prindă, iar cât privește Suceava – numai un nebun s-ar fi gândit să pornească asupra ei.

Boierii și-au dat întâlnire la Neamț unde erau pârcălabi Condrea și Costea. Acolo trebuiau să se strângă cu toții, pregătiți de luptă sau să pribegească. Dacă Petrea Cărăbăț nu li se alătura și cel din Hotin nu trecea de partea lor, aveau nevoie de ajutor din afară.

Peste câteva zile, la Neamț soseau călăreți dinspre miazăzi și miazănoapte. Veștile aduse de ei erau rele: Petrea Cărăbăț nu era

hotărât să treacă de partea lor, iar Maxin Udrea trecuse în Lehia.

Cei doi pârcălabi au urcat pe cai sculele de preț și au pornit-o pe sub munte ca să treacă și ei în Lehia, iar de vor fi încolțiți de oamenii domniei, să ia calea Bistriței.

În ochii lor, norocul trecuse de partea tiranului.

VIII

Când Ion a strigat Lehia și s-a repezit înspre grajdurile hanului, Nicoară a înțeles că feciorului de boier i s-a întunecat mintea și este în stare să facă mari nebunii pe care el va trebui să le lecuiască. Dar cu ce și cum? Avea el priceperea cerută de împrejurări? Putea să iasă din încurcăturile în care avea să-l vâre Ion, fără ca să-l supere nici pe el nici pe tătâne-său, pe boierul Cosma Movilă? Toate astea s-au vălmășit ca într-o fulgerare în mintea lui Nicoară și s-a trezit într-aceeași clipă strigând cu mare îngrijorare la Pătru și la Cârstea:

— Lucrurile și pe cai! Fără zăbavă!

Pătru a pufnit cu năduf și s-a pus în mișcare așa de repede, încât oricine ar fi rămas uluit de sprinteneala arătată de matahală. Cârstea era iute din fire ca un țipar, așa că n-a fost nevoie de prea multă vreme și cei doi puseseră tot ce era de trebuință pe cai și erau gata să se ridice în șa ca să-i ție tovărășie tânărului lor stăpân până și „dincolo”, pe tărâmul celălalt, dac-ar fi nevoie să ajungă și pe acolo, mormăia cu glas gros Cârstea, așa fel încât să nu fie auzit decât de Pătru Manciul. Ce nu înțelegea Pătru și Cârstea era supărarea și îngrijorarea arătată de Nicoară. Le părea rău de el să-l știe în suferință pentru o nimica toată. Mânzul ăsta al Hudiceștilor o să-și încure el căldurile o vreme și o să se astâmpere. Arăta întunecat la față și dus parcă pe altă lume de atâta nesomn și zbucium. Așa-s copiii, deși, Pătru avea dreptate să spună că ce se întâmplă cu stăpânul lor era prea de tot. Vrăjile, frățioare, îl lămurea Cârstea, dar orice boală-și are leac și boala lui Ion era dintre cele care se vindecă mai ales cu vremea, chiar dacă nu i-or da femeile fierturi și nu l-or descânta. Rău este că nu scoate nicio vorbă și nimeni nu izbutea să-l smulgă din mutenia în care se închisese. Ce înțelegeau cu toții e că mergeau spre miazănoapte, spre hotarul leșăsc. Dacă ar fi luat-o la dreapta, spre soare-răsare și-ar fi trecut apa Sucevei și mai apoi și apa Siretului, ar fi fost limpede ca lumina zilei că se duc spre Hudești.

Porniră pe chindie din Suceava și acum, când soarele cernea pulberi de lumină peste obcină, intrau în Rădăuți. Ion ar fi vrut să meargă mai departe, dar Nicoară i-a cerut să zăbovească cât să mănânce oamenii și să mai ia cu ei și ceva în desagă, pentru că în drum nu se știe dacă vor da sau nu peste un han. Ion a primit în silă spusele lui Nicoară și s-a supus, nici el nu știa de ce. De fapt, slugile îl stinghereau în toate și mai ales îi puneau plumb în picioare atunci când el ar fi vrut să călărească în neștire, până avea să se ostoiască nebunia din el și știa că așa ceva n-avea să se întâmple, decât dacă o găsește pe fata ticălosului de Condrea. Îi venea să-și zdrobească țeasta când înțelegea cât de netrebnic fusese. În timp ce se împăuna, crezând că el este buricul pământului și nu-și mai încăpea în piele când și cei

de la Hudești și Condreștii i-au dat ascultare și nu l-au descurajat în niciun fel. Acum înțelegea că tată-său avea în gând, mai întâi, pietrile de ceară, lâna oilor, capetele de vite care trebuiau alese în toamnă pentru a fi pornite spre iarmaroacele Europei și puțin îi păsa lui de arșița care-l topea pe fecioru-său, iar Condrea trebuie să-l fi privit ca pe un bezmetic încurcă-lume de care era bine să scape lăsându-l în apele lui. L-a lăsat să-i vorbească despre nuntă, iar el avea în minte grija avutului și a capului său pe care trebuia să-l scape pribegind cu ai săi. Om în toată firea și fără minte. Ce-i trebuia lui răzvrătire? Nu putea să stea în bună pace la Neamț? Și acest besmetic și-a râs în barbă de el și asta îl făcea pe Ion să se rușineze și să se simtă umilit. Scrâșnea din măsele și de s-ar fi ivit pârcălabul, l-ar fi hăcuit ca pe un lotru. Dar ticălosul avea noroc, pentru că de ucis nu-l putea ucide. Cum să-i iei fata dacă l-ai omorât? S-ar mai fi uitat ea la dânsul, ucigașul părintelui ei? Firește că nu. Va trebui să se arate în fața lui supus până i-a da fata și după aceea… Dar cum să-i dea fata când el, Ion, nu știe nici măcar unde se află boierul pribeag? Nu se dumirea nici el cum de i se puteau învălmăși gândurile în așa chip încât nu mai putea nici el să le dea de capăt.

Se mânia atunci când, după socoteala lui, ajungea la încheierea că toți își bătuseră joc de el, i se topea această mânie când chipul fetei curat și nevinovat i se înfățișa așa cum a văzut-o el la Neamț, în puținele clipe cât au fost singuri împreună. Ce preț puteau să aibă socotelile de vătaf ale lui Cosma Movilă și fala deșartă a lui Condrea când alături de el se afla ființa aceea plăpândă și neîntinată? Îi înlătura pe toți cu îngăduință și își lăsa închipuirea să zburde fără frâu în jurul dragostei lui, ca până la urmă să se trezească îndurerat de faptul că toate nu erau decât plăsmuiri ale minții lui bolnave care-i sporeau și mai mult dorul după fată și-l îmboldeau să nu cunoască pace și liniște până nu va da de urmele ei.

A gustat și el din bucatele pe care i le-a pus în față hangiul, mai mult în silă și pentru că, măcar într-o anumită privință îi da dreptate lui Nicoară: pentru împlinirea planurilor sale avea nevoie de putere și nu de slăbiciunea trupului. E adevărat că trupul lui nu vroia să primească hrană, dar era bine ca să mănânce. Nimeni n-avea nevoie numai de oasele și de pielea lui, după câte băgase sluga de seamă, postul negru cere închiderea între zidurile unei chilii, pe când el se afla în șa de atâta vreme și nu se știe câte zile va trebui să îndure nu numai greutățile drumului, dar și alte primejdii nebănuite.

Nicoară s-a bucurat, fără s-o arate, când a văzut că îndemnurile lui începeau să fie urmate de tânărul său stăpân. Până acum se ferise să-l ispitească prea mult pe Ion, îl lăsa în pace și-l urma supus. Vroia să-i câștige încrederea și când va socoti că este potrivit, atunci o să încerce să-l sfătuiască și în alte privințe. L-a îndemnat pe Ion să guste o ulcică

de vin și a stăruit până ce feciorul lui Cosma a băut una. Vinul i-a strecurat căldură-n măruntaie și atunci nu s-au mai răzvrătit nici ele împotriva hranei și mâncarea ceva mai multă a îngăduit și o a doua ulcică de vin.

— Ia stăpâne și-a să fie bine, îl îndemna Nicoară. Ce faci domnia ta nu e firesc. Vrei să te prăpădești înainte de a fi făcut ceva? Fata, stăpâne, e bine și sănătoasă, de furat n-o s-o fure nimeni, de așteptat o să te aștepte măcar o vreme, pentru că pribegia-i boală cu cântec, pâinea-n țară străină n-are gustul celei de-acasă și printre oameni de alt neam nu mai ai nici fala și nici puterea pe care ai avut-o în Moldova.

Căldura vinului și vorbele lui Nicoară trezeau nădejdi în sufletul zbuciumat al tânărului, iar nădejdile îl cuprindeau ca o ușoară amețeală și puținul curaj căpătat îi sporea încrederea că truda și zbuciumul lui n-aveau să fie zadarnice. Hăul care se deschisese în fața minții lui nu mai era așa de adânc, răul nu i se mai părea atât de mare, el se putea schimba în bine, asta era credința nestrămutată a lui Nicoară. Pe lume se pot întâmpla multe nenorociri. Lui încă nu i se întâmplase niciuna. Fata n-a murit. Asta ar fi fost cea mai mare nenorocire pe care n-o mai putea îndrepta nimeni. El este întreg, sănătos, chipeș, în stare să răsucească nu numai gâtul fetei lui Condrea, dar și altora mai dihai decât jupânița asta. Ion n-a primit un asemenea gând. Fată ca Măgdălina nu mai poate fi cât îi lumea de mare și Nicoară n-a mai tăgăduit. A lăudat-o și el și înduioșat peste măsură, Ion a mai sorbit, pe îndelete, încă o ulcică de vin. După ce i-a descoperit fundul, întunericul care zăcuse până atunci peste lume a început să se mai destrame. S-au ivit și spărturi care lăsau să se vadă lumină și bucurie, ceva mai depărtate, dar ele nu mai erau închipuiri cu neputință de înfăptuit ea până acum. Nicoară avea credința că un viteaz ca stăpânul lui nu se afla în lumea toată. Nu s-a ivit prilejul ca să-și arate iscusința și îndemânarea, dar nu era nicio grabă, căci timp era berechet, oamenii de aia au fost făcuți, ca să se sugrume unul pe altul.

După ce-a mai sorbit o ulcică, Nicoară l-a asemuit cu Alicsandru Machidon, viteaz fără pereche-n lume. Așa că fătuca lui Condrea nu se poate să nu plângă acum după el și să ofteze așteptându-l. Pentru că, unde-o să mai găsească ea un tânăr ca feciorul lui Cosma Movilă? Păcat că este acum la leși, dar asta numai pentru un timp. Leșii nu-i pot face ei nimică, și nici nouă, iar de vor îndrăzni ceva, musai mergem asupra lor și va fi amar de ei. Ion a încercat să spună că acum e clipa, dar nici picioarele și nici trupul nu-l mai ascultau. Câteva ulcele de vin îl dovediseră din pricina nemâncării, a zbuciumului și veghei. Simțea cum alunecă toate de sub el și în jurul lui. Nicoară l-a domolit, arătându-i că în clipa aceea nu se poate face nimic. De ce?

Pentru că e întuneric și n-ai cum să-i stropșești pe leși. Mâine o să se poată. Cum se crapă de ziuă, ei trei cu Machidonul lor în frunte au să treacă hotarul Lehiei și prăpăd va fi, de nu se vor pleca și nu-i vor aduce pe fata lui Condrea. L-a sprijinit pe fecior și l-a urcat într-o odaie, așezându-l cu mare trudă pe pat. S-a întors apoi la tovarășii săi, care înduioșați de soarta prietenului lor, băuseră zdravăn, se îndârjiseră, ar mai fi băut și aveau chef de bătaie. Amorțiseră de când călăreau și iarăși călăreau fără ca în ăst timp să mai facă și altceva. Nicoară i-a liniștit cu mare greutate. Cu el nu se puteau bate așa că până la urmă au înțeles că trebuie să se hodinească, pentru că a doua zi va fi o zi cum n-a mai fost alta. Nu s-au lămurit prea bine de ce o să fie o zi deosebită. Abia la ziuă când i-a trezit Nicoară și le-a arătat ce au de făcut și să fie cu mare băgare de seamă, au priceput de ce trebuiau să fie nevătămați și cu mintea limpede.

S-a trezit destul de devreme și Ion. Simțea o mică greutate în ceafă, dar apa rece l-a mai limpezit. A înghițit cu mare lăcomie un sfert de ciutură pentru a potoli fierbințeala dinlăuntru și și-a turnat ce rămăsese pe cap pufnind și stropind, pentru a-și astâmpăra fierbințeala pe care o simțea la tâmple. Niște caș cu ceapă și pâine proaspătă și încă o ulcică de vin aveau să așeze toate lucrurile la locurile lor. Au înșăuat și au pornit-o iarăși la drum când soarele se ridicase cât un stat de om. Ion se înviora pe măsură ce se apropia de hotar. Au trecut Siretul prin vad și s-au apropiat de Cernăuți. Ziua aceea avea să fie pentru Nicoară una dintre cele mai chinuitoare și mai grele. Mai întâi trebuia să-l ispitească pe Ion ce are de gând să facă și să-i arate primejdiile pe care avea să le întâmpine. Dar când și cum să deschidă vorba? Au făcut un popas ca să adape și să mai răsufle caii, chiar pe malul Siretului. Pătru și Cârstea s-au îngrijit de cai. Rămânând cu Ion, Nicoară l-a întrebat:

— Stăpâne până unde mergem și ce-ai de gând să faci?

— Știi bine ce caut. Am așteptat cu mare silă să mă întrebi așa cum ai făcut-o acum. Nu vreau să-mi steie nimeni în cale, chiar dacă ce fac eu este o nebunie.

— Stăpâne, eu nu-ți stau în cale. Faci cum crezi, dar sunt dator să-ți arăt că ceea ce vrei să faci este cu mare primejdie.

— Știu, dar nu pot face altfel.

— Nu e vorba nici de ce este în sufletul domniei tale, nici de fata după care alergi. Dacă nu s-ar fi întâmplat nimic în Țara Moldovei, erai liber să alergi după năluca ta, dar acum, trecerea hotarului înseamnă hiclenie.

— Nu hiclenesc pe nimeni, eu mă duc după norocul meu.

— Ușor de zis, dar norocul tău se numește Măgdălina, și ea este fata lui Condrea, un hiclean. O să-ți dea Condrea fata fără să-ți ceară să stai alături de el?

— Nicoară, omule, eu nu-ți cer să vii cu mine. Ești slobod să pleci unde vrei. Te duci la Hudești sau în altă parte, cum este voia ta, lasă-mă pe mine să-mi văd de drumul meu.

— Stăpâne, eu te las să faci ce vrei, nu mă pot împotrivi dacă ții cu tot dinadinsul să-ți pierzi capul. Dar iarăși sunt dator să-ți arăt că până atunci îți va fi foarte greu. Când iau drumul pribegiei boierii duc cu ei galbeni, scule de aur, haine scumpe pe care le pot schimba pe bani ca să poată să-și ducă traiul de pe o zi pe alta. Domnia ta nu știu dacă mai ai în pungă doi zloți. Cu ei ai să fii o povară și pentru Condrea care a avut grijă să-și ia cu el cât s-a putut lua, dar care nu-i poate ajunge o veșnicie.

— Mă descurc eu.

— Ai să poți să trăiești, dar n-ai să poți să ajungi acolo unde-ai vrea să ajungi. Nu e zadarnic tot ce faci? Te vei face vinovat de hiclenie ca să-ți spună Condrea că nu-și dă fata după un sărăntoc?

— Și dacă boierii sunt ajutați de crai și vor izbândi?

— Pentru o vorbă ca asta pot cădea capete în Moldova în clipa de față.

— Când scapătă soarele voi fi dincolo.

— Stăpâne, ascultă-mă, nu face un asemenea pas. Așteaptă o vreme până se limpezesc apele. Vezi ce face și părintele tău. Noi nu știm către cine înclină boierul cel bătrân. E de partea domnului sau de partea boierilor pribegi? Nu e mai bine să mergi la Hudești să vezi ce este acolo, mai întâi?

— Ca să nu mai pot ieși? Nu, Nicoară. Duceți-vă voi la Hudești. Eu tot nu am cu ce să vă țin, iar pan Cosma Movilă abia așteaptă să afle ce-i fac oile, vitele, pietrele de ceară…

— Stăpâne, mi-e greu să mă despart de tine. Îngăduie-ne să te însoțim până la hotar, iar de vrei, vom merge și mai departe. Eu stărui, totuși, să mai ai răbdare.

— Nu pot să am pentru că nu mă pot stăpâni. Dacă nu alerg acum după ea, mai bine mă prăpădesc. Știu că e cu primejdie, dar, cum îmi va fi norocul! Întâi s-o văd. După aceea poate mă voi liniști. Fără ea viața mea n-are niciun rost. Că pier acum sau mai târziu nu-mi mai pasă. Dacă am fost blestemat să mă ridic împotriva domnului și a alor mei, din pricina unei fete, asta-i soarta mea. N-am dorit rău nimănui, n-am făcut rău altora și nici n-aș vrea să sufere cineva din pricina mea. Dar nici eu nu pot să-mi bat joc de mine și de dragul altora să nu mă bucur de ceea ce norocul mi-a scos în cale.

Pătru și Cârstea s-au apropiat de cei doi și destăinuirea feciorului de boier s-a încheiat aici. Nicoară a înțeles că nu se poate face nimic pentru a-l scăpa pe Ion. De lăsat nu-l putea lăsa singur și de-ar fi fost numai atât ar fi hălăduit cu nebunia lui până s-ar fi ales într-un anume fel. Dar în seara în care a părăsit Hudeștii, în sfatul cu boierul Cosma

el a primit o poruncă strașnică să nu-l lase pe Ion să se vâre în vreo încurcătură. L-a și lămurit despre ce este vorba, cerându-i să-i pecetluiască gura. Ion să se întoarcă acasă și acolo avea să hotărască el, boierul Cosma, cum este bine. Nimănui nu-i trecuse atunci prin minte că va fi vorba și de pribegia cuiva. Rămânea, așadar, porunca boierului cel bătrân ca să se facă în așa chip, încât feciorul lui să ajungă bun și nevătămat la Hudești, iar ei se aflau acum pe drumul Cernăuților, iar de acolo până la Prut nu mai era decât o aruncătură de băț.

La sfatul lui Nicoară s-au oprit în Cernăuți ca să mănânce și să ia și ceva merinde pentru drumul lung pe care-l aveau de făcut. L-a îmbiat pe Ion să soarbă și puțin vin. Zadarnic. Nici gândul c-ar putea fi ultima petrecanie și nici îndemnul să bea pentru izbânda călătoriei nu l-au făcut pe tânăr să se atingă de băutură. Hotărârea pe care o luase îl apăsa. Știa că până nu va da fata lui Condrea nu va cunoaște liniștea, își da seama, însă, de grozăvia faptei sale și de urmările pe care aceasta le-ar fi avut. Avea nevoie să cântărească până în ultima clipă, cu mintea limpede, tot ce face. Era în el o încordare pe care nu voia s-o alunge cu băutura. Iar Nicoară își pusese nădejdea în vin. Câteva ulcele l-ar fi muiat pe fecioraș și s-ar fi putut umbla ușor cu el, dar ce să te faci cu un nebun stăpân pe brațele lui? Le-a făcut semn lui Cârstea și Pătru să iasă. A cerut apoi și el îngăduința pentru a cerceta cum stau caii, ce trebuie luat pentru hrana acestora. După ce toate s-au tocmit cum se cuvine cu ajutorul lui Pătru și Cârstea, Nicoară s-a sfătuit cu cei doi ce-i de făcut. Să-l însoțească toți dincolo de hotar sau să meargă numai el, Nicoară, urmând ca ceilalți doi să se întoarcă la Hudești și să dea veste despre cele întâmplate. Cârstea și Pătru au fost de părere că este mai bine să meargă tustrei. Nicoară le-a arătat că Ion, după bănuiala lui, nu are bani pentru un drum lung ca să îndestuleze atâtea guri. Cârstea și Pătru aveau fiecare câte ceva la ei și la nevoie se puteau întrajutora. Era bine să se cumpere încă din țară ceva merinde și mai cu seamă niște pastramă de oaie și de capră. Nu mai rămânea de cumpărat decât pâinea, iar apă, slavă domnului, se afla pretutindeni din belșug și fără nicio cheltuială. Ion a primit cele ce hotărâseră cei trei, era bucuros că-l vor însoți, le era recunoscător fără s-o arate cu nădejdea că se va ivi prilejul pentru a-și dovedi această recunoștință.

Era aproape de mijlocul zilei când au părăsit târgul și s-au îndreptat spre Prut. Au coborât la marginea apei așteptându-l pe podar. La munte plouase și apele Prutului erau mâloase și amenințător de mari. De la Cozmeni au luat-o în sus spre Davidești. Au hotărât că este mult mai bine și cu fereală să nu treacă hotarul în dreptul Sniatynului, unde s-ar fi putut întâlni la tot pasul cu oameni ai căpitanului cetății, care străjuiau hotarul în acele locuri, ci să urce, în

sus, spre Malitineți sau Șiscăuți. Ei trebuiau să se îndrepte cu cea mai mare grabă spre Colomeea, loc pe unde treceau cei ce pribegeau din Moldova și dacă nu reușeau să-i afle pe Condrești în acele locuri, să le ia măcar urma spre marele târg al Liovului, unde se aflau, fără nicio îndoială, mulți dintre pribegi. Totul s-a desfășurat așa cum plănuiseră până la Colomeea. Acolo au fost întrebați de oamenii căpitanului cetății cine sunt, de unde vin, încotro merg și să înfățișeze cartea de liberă trecere. Ei n-aveau o asemenea carte, nici de la căpitanii și starostii de hotar leși, nici de la pârcălabii sau de la domnul Moldovei. N-aveau pentru că nimeni în Moldova nu le-ar fi dat o asemenea carte, îl lămurea Nicoară, care rupea rutenește, pe cel ce părea a fi căpetenia gărzii. Ei erau fugari, pentru că s-a ridicat stăpânul lor (și-l privea pe Ion, care n-avea nimic falnic în felul în care se arăta așa cum ar fi trebuit să fie un mare boier român), împotriva domnului țării care este un tiran cum nu s-a mai văzut altul pe fața pământului. S-a ridicat odată cu alți boieri care au pribegit și ei, fugind în țara craiului Jicmont. Căpetenia trebuia să cunoască una ca asta și-l ruga fierbinte să le spună unde pot fi găsiți ceilalți boieri, pentru ca stăpânul să se sfătuiască cu ei. Se pare că lămuririle date de Nicoară nu l-au mulțumit pe oștean care le-a cerut să-l însoțească. I-a dus la mai marele cetății, au fost și aici întrebați ce gânduri au și până la urmă s-a hotărât să rămână acolo până vor găsi pe unul dintre boierii cunoscuți și în care aveau ei încredere. Ion era ca pe jăratec. Era nerăbdător să scape cu bine de leși dar era nerăbdător să dea ochi și cu un boier de-ai săi în nădejdea că va afla ceva. Dintre marii boieri ai Moldovei care pribegiseră în Lehia, Săcuian ceașnicul se afla atunci în Colomeea. Din pricina unor necazuri rămăsese câteva zile în cetatea care nu era departe de hotarul Moldovei, urmând ca după aceea să-i găsească pe ceilalți boieri la Liov. Nicoară se străduise să-i facă pe oamenii cetății să vadă în Ion un mare boier moldovean. Spre norocul tânărului Movilă, Săcuian avea un sat pe Bașeu, numit Balița, nu departe de Hudești, așa că-l cunoștea pe Cosma Movilă a cărui dregătorie, de altfel, o luase cu mulți ani în urmă. Când au aflat că Săcuian este în Colomeea, Ion a cerut să meargă la el, cu cineva dintre oamenii căpitanului cetății, ceea ce s-a și făcut. N-a fost greu să-i arate lui Săcuian cine este și marele boier s-a bucurat că Hudiceștii merg alături de răzvrătiți. A garantat cu numele său că Ion este feciorul unui mare boier și i s-a dat o carte de liberă trecere în Lehia și dreptul de a se așeza la Liov. Despre Condrea, însă, Săcuian nu știa nimic. Dar asta nu spunea mare lucru, pentru că, deocamdată, încă nu se știa bine cine și încotro a pribegit. De altfel, nici fiul nu știa ce a făcut părintele, cum era cazul lui Ion, și părintele ce-i fac urmașii. De abia de acum încolo aveau să se lămurească unele lucruri, se vor face legături între toți pribegii ca să poată lucra împreună spre folosul lor,

al tuturor. Așa că Ion să meargă la Liov unde se vor strânge cei mai mulți pribegi și poate că acolo va afla ceva. Săcuian, pe lângă treburile sale de care trebuia să îngrijească, avea să stea de vorbă cu șleahticii de hotar pentru a încerca să-i atragă de partea celor fugiți ca să-i ajute cu bani și cu oameni pentru înlăturarea lui Ștefăniță. Despăgubirea urma să se facă, cu dobânda cuvenită, atunci când ei vor fi stăpânii țării. Era lucru cu primejdie, o știau și șleahticii dar și pofta de câștig a unora nu cunoștea margini, încât Săcuian trăgea nădejde să facă o afacere bună. Ion a plecat în cea mai mare grabă la Liov. Îl mâna dorința de a o regăsi pe Măgdălina, dar și lipsa banilor. Trebuia lucrat cât mai repede și cum nu se mai ferea de nimeni, pentru că avea la mână toate îndreptările, în scurt timp intra cu cei trei oameni ai săi pe porțile Liovului. I-au găsit cu destulă greutate pe unii pribegi, dar niciunul n-a știut să-i spună ce s-a întâmplat cu pârcălabii de la Neamț. Cel mai bun lucru, îl sfătuiau unii pe feciorul lui Cosma Movilă, e să mai aștepte în Liov. Se prea putea ca cei doi pârcălabi să fi zăbovit pe undeva și cum zilnic creștea numărul fugarilor, nu era deloc nepotrivit să nădăjduiești ca într-o zi-două să se ivească și Condrea cu ai săi. Așteptarea îl mistuia pe Ion. Făcând prostia de a trece fără încuviințarea nimănui în țară străină credea că această nebunie a lui îl va duce la limanul suferințelor, dar iată că timpul trecea și nici gând să găsească pe Condrești. A răscolit tot Liovul, a stat de vorbă aproape cu toți pribegii și nimeni nu-l văzuse pe Condrea. Pe măsură ce trecea timpul, se vădea limpede că pârcălabul de la Neamț, chiar dacă a pornit-o pe drumul Sucevei când a plecat în pribegie, el nu s-a îndreptat spre Lehia. Câțiva dintre foștii dregători se aflau în Liov și ei ar fi trebuit să aibă o veste de la Condrea și oricum, până în vremea aceea el ar fi fost printre ei dacă fugise în Lehia. Ion și cu ai săi dormeau și mâncau prost, pentru că puținii bani care-i aveau se topeau treptat și fără mare greutate, Nicoară a îndrăznit să-l sfătuiască pe stăpânul său arătându-i că este cu mare primejdie să mai rămână în țară străină. N-are încuviințarea părintelui său, nu o are nici pe cea a domnului, oricând îl poate socoti oricine că este un hiclean. Și nu se cuvine să pată atâtea în zadar. S-au repezit și la curțile a doi șleahtici unde se bănuia că s-ar fi oploșit careva dintre boierii pribegi, dar truda lor a fost zadarnică. Ion arăta ca o umbră. Slăbise și mai mult, fața îi era suptă, numai ochii străluceau în găvanele care se lărgeau de nemâncare, de veghe și de suferință. Nicoară și ceilalți doi tovarăși erau îngrijorați și le era teamă să nu se îmbolnăvească. Cum atârnau straele pe el părea că vine din altă lume. Trăia în mijlocul închipuirilor lui, rareori aflându-se în atingere cu lumea cea adevărată din jurul său. A priceput că nu-și află niciun rost șederea lui în Lehia și cu o mare strângere de inimă s-a hotărât să se întoarcă în țară. Ca să-i caute pe Condrești în altă parte era o

nesăbuință, socotea Nicoară, arătându-i stăpânului că numai cu ce au ei n-o să poată cutreiera toate țările vecine Moldovei și vor fi lipsiți, în scurtă vreme, să intre în slujba vreunui boier de prin acele țări ca să-și țină zilele. Cuminte era să se întoarcă acasă și acolo se va vedea ce se mai poate face. Până la Sniatyn au mers pe șleaul cel mare al negustătorilor pe care ar mai fi putut întâlni pribegi. Se opriseră iarăși la Colomeea, fără niciun folos, prin cetatea asta neaflându-se niciun pârcălab. De la Sniatyn au luat-o la stânga, pentru a găsi un loc potrivit de trecere, departe de drumul cel mare, în nădejdea că nu vor da peste străjile moldovenești. Trebuiau să se strecoare ca niște tâlhari și Cârstea a fost acela care a pornit-o în față, în fapt de noapte, iar ceilalți l-au urmat cu caii de dârlogi, gata la cel mai mic semn să încalece și să o pornească în cea mai mare goană a cailor. Zorii i-au prins însă la o bucată bună de drum de hotar. Urme n-au lăsat pentru că pământul era tare. S-au odihnit câteva ceasuri ca să mai prindă putere și ca să se hrănească și caii, după care au purces întins la drum. Noaptea i-a aflat pe celălalt mal al Prutului, la câteva ceasuri de Hudești. Cu toate că locurile le erau cunoscute, pentru că le bătuseră de nenumărate ori după vânat toamnele și iernile, n-au cutezat să treacă apa pe întuneric așa că au mai trecut o noapte sub cerul limpede, spuzit de stele, care s-a răsucit încet pe osia lui, așa de încet încât lui Pătru Manciul, hămesit de foame, i se părea că n-o să mai apuce să vadă niciodată soarele răsărind. Pe Ion l-a cotropit un somn greu, de plumb, care n-a durat mult, dar l-a făcut să, mai capete puțină putere. În zori au pornit-o iarăși la drum, au căutat un vad și-au trecut apa, iar când erau trei ceasuri din zi, cei patru călăreți pătrundeau în curțile boierului Cosma Movilă din Hudești. Când și-a văzut jupâneasa Teodosia feciorul a înmărmurit. A dat să țipe dar a apucat-o o slăbiciune de inimă și n-a putut. A izbutit să bolborosească doar atât:

— Ioane, băietul mamii, tu ești bolnav rău. Spune-mi ce ai, ce te doare, te-a tăiat cineva?

— N-am nimic mămucă, a răspuns Ion, încercând să zâmbească, pentru a întări cele spuse și pentru a-și liniști mama.

— Cum n-ai, feciorul mamii, ce eu n-am ochi să văd?

S-a uitat bănuitoare la Ion și l-a iscodit. Trebuie să afle numaidecât despre ce-i vorba ca să-i poată veni în ajutor. Când a înțeles jupâneasa din bâiguielile feciorului ei că toate i se trag de la jupânița lui Condrea pe care n-o mai găsea, a răsuflat ușurată. Pentru așa ceva avea dumneaei leac. Privindu-și odrasla cea mare i s-au înmuiat privirile: arăta, bietul de el, de parcă i-ar sta moartea în preajmă.

— Scorpiile, a șoptit printre dinți jupâneasa Teodosia, au vrut să-mi ucidă feciorul. Feciorul mamii prost și neajutorat. O să vedem noi cine este mai tare.

IX

După sfatul cel mare pe care l-a avut la Suceava, Ștefăniță căpătase o mare încredere în puterile sale: o parte dintre marii boieri erau alături de el, boierii cei mici au fost întotdeauna credincioși domniei pentru că ea era aceea care-i apăra de lăcomia celor mari, iar răzășimea, care se socotea ca făcând parte din tagma boierească, pentru că răzășii erau oameni liberi, stăpâni de pământ, nu găsea îndurare și înțelegere decât tot la stăpânul țării. Prostimea din târguri și vecinii de pe pământurile boierești, domnești sau bisericești, datorau ascultare domniei.

Cei mai mulți boieri pribegiseră în Lehia, câțiva fugiseră în cealaltă țară românească, și o mică parte dintre ei se oploșise în Transilvania. De temut erau cei din țara leșască. Domnul a hotărât, după ce s-a sfătuit cu ceilalți dregători, să le ceară bistrițenilor să-i dea prinși pe pribegii de acolo, cei mai de seamă dintre ei fiind Gavrilă vistiernic, Costea și Gheorghe.

O solie a fost repezită la craiul Jicmont ca să-i ceară pe trădători, în temeiul înțelegerii dintre cele două țări din 1517. Bistrițenii au ținut să-l anunțe pe domn că boierii ceruți de domn nu se mai află la ei ci fugiseră cu puțin timp înainte de a veni solia lui, îndreptându-se spre țara leșească. Mințeau, pentru că boierii au fugit după sosirea soliei lui Ștefăniță la Bistrița. Se adunau așadar cu toții în Lehia. Ștefăniță mărturisea că nu pricepe ce-l face pe craiul Jicmont să ia asupra capului său o primejdie așa de mare. Turcii, în Bugeac, împreună cu niște tătari se mișcau dincolo de Nistru, năzuind spre hotarul ținuturilor stăpânite de rege. S-ar fi putut uni cu ei și ar fi pustiit, așa cum făcuse Bogdan tatăl său, când a ars până la Liov, dar nu-l îndemna inima spre o faptă ca aceasta, tocmai acum când otomanii se străduiau să cucerească insula Rodului și prin Mahmet-beg de la Dunăre să se înstăpânească dincolo de Milcov. Boierii erau de părere că atât ei cât și celelalte țări creștine ar trebui să fie cu mare băgare de seamă, altfel cu ușurință ar fi ajuns cu toții sub jugul păgânului. Nu înțelegea craiul Jicmont ce se petrece în jurul său?

De la hotar, un om al pârcălabului de la Hotin îi aducea domnului vestea că o mare solie leșască, în frunte cu Laurentius Miedzilieski, episcopul Cameniței, se și îndrepta spre Suceava. Ce vroia regele? Să-i ia ochii cu o solie mare, sau să se ajungă cu adevărat la o înțelegere? Se apropia sfârșitul lui iulie când episcopul și însoțitorii săi au intrat în Suceava. Primit cu toată cinstirea ce i se cuvenea, preasfințitul a dovedit de la primirea lui că, de fapt, el vine numai cu sfaturi din partea regelui. I se aducea iarăși aminte domnului că întreaga creștinătate se află în mare primejdie, ca și cum domnul n-ar fi știut și nu i-ar fi arătat, prin Luca Cârje, cu un an mai devreme, cât de

adevărată și de mare era această primejdie. Ștefăniță îl asculta pe episcop și spumega. Își băteau joc de el, se purtau cu el cum te-ai pur ța cu un copil neajutorat. Era sfătuit de rege – spunea preasfinția sa – ca să-i ierte pe sfetnicii săi, chiar dacă i-au greșit, să le redea dregătoriile și rangul pe care-l avuseseră și să le asculte sfatul lor așa cum a făcut-o și părintele lui și să nu uite că tot ei l-au crescut pe el. Domnului nu-i venea să creadă, îl asculta pe episcop și se minuna cum acest om al lui Dumnezeu nu roșește, nu-i plesnește obrazul de rușine! Să-i fi cerut iertare pentru trădători era una, dar să i se ceară ca să-i primească și să intre de bunăvoie, numai așa, că voia regele, sub ascultarea unor nemernici al căror loc ar fi fost în țeapă, iată la ce nu se așteptase Ștefăniță. Ar fi vrut să-i reteze vorba și să-l umilească pentru îndrăzneala lui pe episcop, dar Cârje, Petrică, portarul Sucevei, și ceilalți boieri, credincioși lui, îl priveau în așa chip, încât a înțeles că trebuie să se stăpânească. Preasfinția sa a priceput că vorbele lui îl turbură pe domn, dar și-a continuat vorbirea. Spunea preasfinția sa că fugarii, după cum socotea măria sa craiul, erau oameni versați în politică, aveau o mare experiență, de aceea, în folosul domnului, al țării sale și al creștinătății era recomandabil să-i primească și să-i cinstească după meritele lor. Vorbe frumoase, rostite într-o latinească elegantă, asta era zestrea misiunii episcopului de Camenița. Hiclenii erau deștepți, știau ce trebuie și ce nu trebuie, fără ei nici domnul și nici țara nu puteau ființa. Era limpede că Jicmont îl lua pe Ștefăniță drept un copil pe care trebuie să-l dădăcești. Mai era limpede încă un fapt: craiul nici nu se gândea să păzească cele hotărâte în tratatul din 1517. Ștefăniță a reușit să se stăpânească, l-a lăsat pe episcop să-și rostească solia, i-a răspuns cuviincios la închinăciunile acestuia și i-a cerut solului să aștepte hotărârea sa și a sfatului său.

— Măritului rege, a spus Ștefăniță, rămas numai cu sfetnicii săi, ar trebui să i se taie din unghii. Vrea să ne umilească fără să-și dea seama în ce horă primejdioasă ar putea să intre. Turcii jefuiesc acum nestingheriți Podolia, și în loc să ne cinstească și să se sprijine pe noi pentru a lupta cu câștig împotriva dușmanului care ne amenință pe toți, deopotrivă, ne învață cum să ne chivernisim țara, el care nu și-o prea poate chivernisi pe-a lui. Ne îndeamnă să ne supunem boierilor care ne-au trădat și să-i ascultăm, cam așa cum trebuie să asculte el de seimul lui. Dacă i se pare rânduiala din casa lui bună, de ce să ni se pară și nouă? Pentru ce vrea să se amestece în treburile noastre, când l-am făcut să înțeleagă, nu odată, că nu-i vom îngădui nici lui și nici altora s-o facă? Să i-o mai spunem încă o dată?

— Măria ta, a fost de părere Cârje, să așteptăm să vină solia noastră de la Cracovia și atunci ne vom gândi cum este mai bine să facem.

— Până atunci, să se îngrijească de buna găzduire a episcopului.

— Asta înseamnă să nu i se îngăduie să se întoarcă în țara lui? – a

întrebat Negrilă.

— Întocmai.

— Măria ta, încălcăm dreptul de care trebuie să se bucure solii, drept care trebuie să-l respecte orice stăpân de popoare.

— Și craiul Jicmont face același lucru când nu ni-i dă pe trădători.

— Măria ta, totuși solii nu sunt niște trădători.

— Cu atât mai mult. Asta este voința mea și sunt încredințat că episcopului o să-i meargă bine în țara Moldovei.

Când i s-a adus la cunoștință episcopului că este dorința domnului că să mai rămână și când i s-a spus, la împotrivirea acestuia, că nu este bine să-l supere pe domn, Laurentius Miedzilieski a cerut, indignat, să fie primit de domn.

Întâlnirea dintre domn și episcop a fost furtunoasă, așa cum avea să relateze Miedzilieski regelui, și la argumentele episcopului că domnul încalcă prin purtarea sa dreptul ginților, Ștefăniță i-a răspuns mai întâi ironic, după aceea a ridicat tonul la preasfinția sa, insultându-l pe craiul Jicmont că nu este în stare nici să-și apere regatul, nici să respecte tratatele. N-a fost chip să oprească torentul de vorbe al tânărului domn care se revărsa nestăvilit, precum apele umflate, care coboară pantele abrupte ale munților, rupând și distrugând totul în cale, fără să țină seama de nimic.

Solia venită din Lehia i-a adus domnului vestea că regele nu-i va da pe cei ce pribegiseră în hotarele crăiei sale. Drept răspuns, domnul l-a ținut în Moldova ca zălog pe episcop și pe însoțitorii săi și nu le-a dat drumul decât atunci când craiul Ungariei l-a rugat pe domn, în numele alianței dintre ei, să-i dea libertatea cuvenită solului episcop.

Purtarea domnului l-a mâniat pe craiul Jicmont și l-a întărit în credința lui că acest domn tânăr și turbulent trebuie înlăturat din scaunul Moldovei. Singur însă nu putea să facă nimic pentru că nu avea mijloacele trebuitoare pentru întocmirea unei oști și pentru strângerea banilor în vederea năimirii oștenilor. Ar fi fost de dorit să se amestece și nepotul măriei sale, craiul Ungariei, pentru că ceea ce urmărea Jicmont era o treabă în folosul ambelor crăii: restabilirea liniștei în Moldova.

De aceea, măria sa craiul Jicmont a scris nepotului și după ce a amintit cât de rău și cu câtă obrăznicie s-a purtat Ștefăniță cu solii săi, i-a arătat craiului Laioș că „tirania și insolența principelui Moldovei nu mai poate fi suferită de supușii aceluia, socotindu-l ca pe o ciumă”. Regele nu se îndoia „că acest principe va da odată socoteală în fața supușilor săi de toate crimele sale”. Încercând să-l convingă pe Laioș că acest lucru se va întâmpla oricum, el era de părere ca totuși pedeapsa să vină cât mai repede, căci vipera tulburată din cuibul său, spunea regele polon, devine periculoasă și poate produce mult rău.

Craiul Ungariei n-a mușcat din nada întinsă de Jicmont. Moldova

putea să fie ca o fortăreață pentru cele două regate, spunea Laioș, și n-ar fi bine ca, ridicându-se împotriva lui Ștefăniță, să-l facă pe acesta să se arunce în brațele sultanului spre cea mai mare pagubă pentru ei. Și ceea ce nu-i mărturisea Laioș, era că nu-i convenea ca puterea lui Jicmont să crească și mai mult prin ridicarea în scaunul Moldovei a unui domn care i s-ar fi arătat supus și recunoscător.

Pribegii au stăruit și ei pe lângă cei doi crai ca să nu-i părăsească ci să-i sprijine, cei din Lehia făgăduindu-i supunere lui Jicmont, iar cei din Ungaria făgăduind același lucru craiului Laioș. Ca să-i facă pe cei doi crai să-i ajute, ei au amenințat că vor merge la Țarigrad și se vor închina cu toții Turcului. La craiul Jicmont a mers mai întâi o solie a boierilor de pe la sfârșitul lui iulie, iar Cosma Șarpe s-a înfățișat și el craiului în luna august. Marele boier era socotit de toți pribegii și de către crai ca adevărata căpetenie a celor care-l dușmăneau pe Ștefăniță. Cosma Șarpe era încredințat că vor izbândi, mai ales după ce craiul a primit niște cărți de la episcopul Cameniței din care se vădea că mai sunt și alți boieri potrivnici domnului, care abia-i așteaptă pe pribegi pentru a li se alătura.

Dintre boierii rămași în țară îl îngrijora pe Cosma Șarpe, vornicul Țării de Jos, Petrea Cărăbăț. Se dovedise iscusit oștean în luptele cu tătarii și avea mare trecere față de boiernașii și răzășii din Țara de Jos. Trebuia câștigat de partea pribegilor și la stăruințele lui Cosma Șarpe, craiul Jicmont a făcut niște cărți către Petrea Cărăbăț pe care avea să i le ducă diacul Dumșa, om de încredere al lui Cosma. Nu se știa, de asemenea, ce face Trotușan logofătul care rămăsese în Transilvania și nu mai da niciun semn de viață. În schimb, sosiseră Condrea și Costea, foștii pârcălabi de la Cetatea Neamțului și cu ei alți boieri care doreau o schimbare de domn, unii pentru că sperau să se petreacă ceva, un soi de minune care să-i facă să intre în stăpânirea unei ocine cât de mici, sau să aibă parte de o altfel de răsplată, cum ar fi numirea într-o dregătorie mai însemnată. Fel de fel de oameni, fel și chip de socoteli de înavuțire.

Pribegii s-au hotărât să-l aleagă domn pe Petru Pribeagul. Acesta nu se trăgea din neamul lui Ștefan cel Mare și izbutise să câștige bunăvoința craiului. Primise o sumă de bani din vistieria regală, cam secătuită, îi mai împrumutaseră niște șleahtici în nădejdea câștigului, încât Petru Pribeagul și-a putut încropi un pâlc destul de însemnat de mercenari tocmiți din provinciile așezate la marginea de miazăzi și răsărit a regatului unde se găseau destui oameni fără căpătâi, gata să slujească pe oricine în schimbul unei simbrii. Mai era și nădejdea ca să pună mâna pe o pradă bună: un cal de rasă, hainele de preț și armura unui mare boier român, jefuirea unor târguri sau sate. La război niciodată nu știi de unde sare iepurele, din care pricină oamenii erau gata să-și cerce norocul. Spre sfârșitul lunii lui august, se adunaseră în

Rutenia mai multe mii gata să năvălească în Moldova. Cosma Șarpe s-a bucurat peste măsură când în aceeași vreme sosea printre pribegii aflați la Colomeea și Petrea Cărăbăț. Era un mare câștig pentru ei și un semn bun că toate li se vor împlini așa după cum visau ei.

La sfatul care s-a ținut în legătură cu purtarea războiului au fost cu toții de părere că Petrea Cărăbăț are dreptate când spune că ei nu trebuie să pătrundă din Pocuția în Moldova, ci printr-unul din pasurile munților care despart Moldova de Transilvania. În felul acesta, mai puteau culege niscaiva mercenari și din Transilvania, iar odată ajunși în țară, s-ar fi aflat în legătură nemijlocită cu Țara de Jos de unde Petrea Cărăbăț nădăjduia să strângă mulțime de răzeși și de norod. Cât privește pe craiul Laioș al II-lea, n-aveau a se teme; măria sa va fi cu cine câștigă, iar ei, îndată după izbândă, vor trimite soli ca să-l întărească în credința că Moldova va fi alături de țările creștine, gata să se ridice împotriva puterii lui Suliman sultanul. După ce s-a înfățișat craiului Jicmont, Cosma Șarpe a venit la Colomeea aducând încuviințarea craiului pentru fapta lor. Prin pasurile munților, în cete mici, pribegii și mercenarii lui Petru Pribeagul au început să se strecoare în Transilvania. Locul de adunare era în dreptul trecătorii de la Ghimeș Palanca. Fuseseră repeziți olăcari la pribegii din Transilvania și Țara Românească pentru a-i îndemna să li se alăture și ei cu oamenii lor. În primele zile ale lunii septembrie din anul 1523, se începea trecerea Carpaților.

*

La Hudești se părea că toate se desfășoară neschimbat după legile firii. Asta li se părea unora, dar nu și lui Ion, care nu se dumirea ce-i cu el, cum de s-au putut întâmpla atâtea fapte într-un timp atât de scurt. Se străduia să le găsească un rost, dar străduințele lui erau zadarnice. Ajungea și la curțile boierești din când în când câte un zvon despre cele ce se petrec în țară, despre o solie de la craiul Lehiei care l-ar fi amenințat pe domn și Ștefăniță i-a vârât la beci spre învățătură de minte, că s-ar fi amestecat, în hora asta în care intrase Moldova, și craiul Ungariei fără să se știe lămurit de partea cui mai era și acesta. Hiclenie, pribegi, crai și domni de prin prejur se vălmășeau în mintea lui Ion și nu pricepea cum de soarta lui a trebuit să fie legată de niște lucruri cu care el nu avea nici în clin nici în mânecă. Norocul și bucuriile lui au trebuit să se risipească fără ca el să fi putut mișca un deget. Era un gând care-l înnebunea. Adică, se gândea el, omul nu-și poate face și singur norocul? Și atunci, care-i rostul omului pe pământ? Bine, primea el, pe părinți trebuie să-i asculți și să li te supui, pentru că te-au făcut și te-au crescut, dar ce am eu cu craiul Jicmont și cu craiul Laioș, sau mai bine spus, ce au ei cu mine? Vor ei să se amestece în treburile Moldovei, dar de ce prima lui mare bucurie să

fie strivită pentru că ei vor să se amestece în această țară? Pentru că de n-ar fi fost craii aceștia, s-ar mai fi ridicat ei, boierii, împotriva domnului? Ar fi fost stropșiți de cum încercau să-și clatine bărbile a nesupunere. Pe când așa? Având unde să se oploșească s-au ițit ticăloșii și, neizbândind cu puterea lor, au fugit ca niște nemernici, la adăpostul altora mai mari și mai puternici. Și iată cum pe el, feciorul boierului din Hudești, l-a părăsit norocul. Toate-i merseseră bine până într-un loc, așa cum nu s-ar fi așteptat, de parcă trăise un vis frumos în care toate se leagă și se dezleagă de la sine, ca să ți se îngăduie să treci lin de la o bucurie la altă bucurie. Și, dintr-odată, prăpădul de pe lume. Tot ce-a făcut nu s-a împlinit, de parcă ar fi fost blestemat. Nu pricepea cum de s-a petrecut această schimbare. Cine a întors roata norocului care se învârtise până atunci atât de bine? Se chinuia să găsească o dezlegare pentru nenorocirea lui și nu izbutea. Zvonul ajuns și la Hudești, că pribegii se pregătesc să năvălească asupra domnului, a făcut să se nască în sufletul lui un strop de nădejde. Dacă-i așa cum se zvonește, gândea Ion, apăi atunci nu va trece multă vreme și pribegii or să vină peste Ștefăniță. Dacă ei câștigă, înseamnă că și Condreștii se vor întoarce cu toții după izbândă. Dar dacă ieșea biruitor domnul? Atunci slabă nădejde s-o mai vadă pe Măgdălina. S-o caute? Nu i-ar fi îngăduit boierul Cosma Movilă să se însoare cu ea, ar fi însemnat să-l supere pe domn și supărându-l pe domn, l-ar fi supărat și mai tare pe tatăl său. Ce frumos s-au deschis toate drumurile odată și ce bine sau ferecat după aceea!

Jupâneasa Teodosia, după ce a căzut la mare îngrijorare, dar numai pentru puțină vreme, când și-a văzut feciorul cu sufletul atât de cătrănit, a și început să se agite. Mai întâi i-a descântat de deochi stingându-i cărbuni în apă pe care a probăluit-o Rafira, țiganca cea bătrână, care știa să și ghicească și i-au dat să bea apa, dar n-a ajutat la nimic. I-au mai dat niște fierturi de ierburi despre care Rafira spunea că nu se poate să nu-i ajute, dar nici buruienile nu i-au ajutat. S-a mai gândit dumneaei, jupâneasa Teodosia, și la o vrăjitorie care să-i vină de hac celui sau celei care-i supără băiatul, dar s-a spăriat și s-a temut să nu facă un rău atât de mare cuiva care nu o fi chiar așa de vinovat și până a face un asemenea păcat, a lăsat să mai treacă vreme. Mai era și Cârstina din Mlenăuți, muiere tânără, dar vrăjitoare, căreia i se dusese numele în șapte sate. Se spunea despre ea că este în stare să-l scoată și pe Necuratul din om și lumea se temea de o asemenea putere care înseamnă că ea, vrăjitoarea, are legături tainice cu Ducă-se pe pustii. Popa Năftănăilă spunea despre ea că ar trebui arsă, așa cum a auzit el că se întâmplă în alte părți de lume, dar norodul ăsta prost al românilor nu era în stare de o faptă așa de cruntă. Le era și frică, dar oamenii se mai gândeau și la folosul lor: Cârstina era în stare să vindece orice rană. Era și asta o putere care sta

sub bănuiala tuturor, dar decât să-l vezi pe cineva drag cum se topește sub ochii tăi, mai bine să-l vezi viu și înzdrăvenit de leacurile vrăjitoarei care nu-ți cerea în schimb să-ți vinzi sufletul lui Ucigă-l toaca. Numai dacă ar fi făcut una ca asta ar fi fost pricină, dar așa, omul vindecat de ea se putea duce la biserică de Paști și de Crăciun, se putea spovedi și bea grijanie, semn că nu sălășluiau în el duhurile necurate. Și-apoi vrăjitoarea asta ferea satul de strigoi la nevoie, păzea vitele să nu le ia laptele puterile nevăzute, și câte alte. Jupâneasa Teodosia aflase multe despre ea, bărbatul ei lucra pe pământul boierului, pentru că Mlenăuții era satul Movileștilor, dar niciodată nu s-a gândit la ea, iar acum, dacă-i venise în minte, parcă o încerca un fior de teamă și a socotit dumneaei că e mai bine să mai aștepte un timp.

Boier Cosma Movilă de cum l-a văzut pe feciorul lui cel mare cât de netrebnic se purtase și ce nebunie fusese în stare să facă, s-a scârbit și o vreme nu i-a mai tihnit nimic. Pentru ce să faci copii, spunea boierul, îl crești, te muncești cu el să-l aduci în rândul lumii și când să-ți pui nădejdea în el, îi fug mințile după o arătare. Nici n-a mai dorit să-l bage în seamă, căci nu putea să sufere să vadă cum un om în toată firea poate să se piardă mai rău ca o femeie.

Norocul lui Ion a fost, în parte, Cârstea. Cum nu putea să le sufere pe femei, Cârstea și-a pus în cap să-l scoată pe boierul cel tânăr din starea de lâncezeală în care se afla și, ca și cum nu s-ar fi întâmplat nimic, l-a îmbiat pe Ion să călărească, să umble cu eretele în pădure și să-l învețe să asculte de unele porunci. Boierul cel mare l-ar fi trimis la munte, să colinde după ciobani și turmele de vite, să se înfrunte cu ursul și cu alte jivine, dar se temea să nu o ia razna, purtat de nebunia lui, mai ales că hotarul era aproape. Cârstea și-a zis că ce-ar fi putut face la munte, se poate face și aici și în pădurile de la răsărit de satele Hudiceștilor de pe Viliia, care semănau cu niște mari pustietăți, pentru că până să dai de alte sate era cale lungă. De aici n-avea unde să se ducă, decât în alte pustietăți și mai mari, și mai primejdioase, în care te pândea săgeata tătarului de oriunde.

Zile de trudă trupească petrecute în silă, la început, când nici mâncarea nu-i plăcea, când nu găsea în tot ce făcea nicio bucurie. Dar cu încetul, firea a început să-și spună cuvântul. Osteneala de fiecare zi l-a făcut să nu i se mai pară mâncarea atât de rea cum i se păruse până atunci. Cârstea se pricepea de minune să pregătească vânatul sau peștele, iar foamea l-a împins să-și facă datoria obișnuită față de pântece. Erau toată ziua în șa, toată vremea în mișcare neostoită, iar nopțile îi prindeau prin păduri, departe de orice așezare omenească. La început i se lipea greu geană de geană și orice gând sau vis legat de Măgdălina îi da o strângere de inimă, îi pierea somnul și punea stăpânire pe el o stare ascuțită de trezie, zorile găsindu-l și mai trudit

de cum se culcase. Cârstea îl simțea cum se zbuciumă, blestema în minte neamul păcătos al femeilor, și-i da pace. Își da seama că e zadarnică orice încercare de a-l aduce pe pământ. Și a durat starea asta mai multe zile, până când a simțit cum pătrunde os prin os de atâta călărie și zbucium și osteneala trupului a început să biruie tăria sufletului, doborându-l treptat, până când într-o seară a simțit cum se prăbușește, capul fiindu-i gol de orice gând. Cârstea s-a bucurat și mai mult când l-a văzut cum doarme buștean după aproape două luni de zbucium.

Odată cu somnul și cu hrana s-a născut și o mare nădejde în sufletul tânărului boier: de ce să nu se ivească prilejul să-și vadă visul odată împlinit? S-au văzut pribegi care au fost primiți și iertați de domnul lor. De ce să nu-i ierte și Ștefăniță pe cei fugiți acum? Și dacă lucrurile se mai împăcau i se putea lua urma lui Condrea în Transilvania sau în Polonia, prin oamenii care se duceau cu cirezile spre vânzare, până dincolo de Lipsca. La Bistrița, peste munte, se putea repezi oricând cu încuviințarea lui Cosma Movilă. Trebuia să aibă răbdare, asta era tot. De ce să creadă că a venit sfârșitul pământului odată cu fuga fetii?

— Lasă, boierule, îi spunea Cârstea, să vezi domnia ta ce nuntă o să-ți facem, dacă ții cu tot deadinsul să te nenorocești, de o să se ducă vestea în șapte hotare. Numai să ai răbdare și să te îndrepți la trup că așa cum arăți domnia ta acum, ești bun să te vâre pan Cosma la o mănăstire. Și nu cred eu că jupânița aceea cu ochi verzi te-ar lua dacă te-ar vedea prăpădit și sălbăticit cum ești. Pune domnia ta mâna și ia de mănâncă zdravăn ca să capeți puteri, căci știi domnia ta cum e, războiul și muierea nu dorește decât putere și os tânăr, că-i mai ușor de rontăit și-i mai bezmetic și mai nestăpânit, din care pricină cade pradă cu mai multă ușurință.

Cârstea avea dreptate și feciorul lui Cosma Movilă, deși nu-și găsise liniștea deplină, devenea, odată cu trecerea timpului, mai încrezător în soarta lui. Fata și așa n-avea niciun zor să se mărite, pentru că nimănui din neamul ei nu i-ar fi ars acum de nuntă. Pricină să nu-l dorească nu avea, doar s-au despărțit juruind unul altuia credință pe vecie. Și atunci? Avea dreptate Cârstea. Numai că pârdalnica de inimă nu prea ascultă și nu se supune omului cum vrea el, pentru că își are și ea legile ei. Trebuia s-o stăpânească și ca să ajungă acolo, era nevoie să-și adune gândurile de pe drumuri, să privească mai cu grijă la toate câte sunt în preajmă, ființe sau lucruri, și să nu-și risipească zadarnic zilele. Odată cu somnul și mâncarea a început să-i crească iarăși puterea, și, odată cu ea, plăcerea pe care o simțea când își muncea trupul, până credea că n-o să mai fie în stare să se țină pe picioare, ca a doua zi să se trezească cu o durere domolită în oase și carne, semn că este viu și sănătos, că puterea se adaugă din această durere. I se

desfăceau greu încheieturile și pe măsură ce sporea truda nu mai simțea nimic până când se scufunda iarăși într-un somn adânc și binefăcător. În două săptămâni, din clipa când a simțit gustul mâncării și binefacerea somnului, s-a făcut la trup aproape așa cum arătase mai înainte de a-l năpădi necazurile. Cârstea a socotit că este vremea să se repeadă pentru câteva zile măcar, la curțile de la Hudești. Era bine să afle ce mai este în lume și să cunoască voia stăpânului în legătură cu atâtea treburi câte se adunau acum spre sfârșitul verii. Ion nu s-a împotrivit, deși nu i-ar fi plăcut să dea ochi cu tatăl său. Îi era rușine pentru slăbiciunea arătată și-l zădăra faptul că tatăl său nu arătase nicio înțelegere față de suferința feciorului său. Jupâneasa Teodosia, în schimb, a suferit alături de el, a căutat să-l aline și Ion simțea că i se face dor de ființa asta care era numai suflet și dragoste. Au ajuns la Hudești când zilele scăzuseră bine, iar în timpul nopții izvora din necunoscut o undă de răcoare care făcea să se înfioare frunzele copacilor, prevestind schimbarea timpului și a firii.

Când și-a văzut feciorul, jupâneasa Teodosia s-a stăpânit cu greu să nu verse lacrimi de bucurie: Ion era frumos ca mai înainte, iar o umbră de tristețe care-i întuneca ușor chipul îl făcea și mai frumos. Pan Cosma n-a spus nimic, dar din felul în care se purta se vedea că i-a trecut pornirea împotriva păcatelor săvârșite de fiul său. N-au avut însă vreme nici ca să se bucure nici ca să se supere de cele ce s-au petrecut în casa lor. Spre sfârșitul lunii august trimișii domniei în toate colțurile pământului Moldovei au strigat ridicarea la oaste a țării. Staroștii și pârcălabii credincioși lui Ștefăniță vodă și-au trimis oamenii în sate ca să-i cheme pe toți bărbații în stare să poarte o armă, la oaste. Domnul și țara erau primejduite de hicleni care veneau cu putere peste capul tuturor.

Boierul Cosma Movilă și-a chemat grabnic slugile din satele aflate în Țara de Sus, a poruncit ca oamenii din satele sale să se înfățișeze unde-și aveau locul fiștecare sub steagul starostiilor și pârcălabilor. Boierul ar fi dorit să-l aibă alături și pe cel de-al doilea fecior, dar lacrimile jupânesei Teodosia l-au înduplecat așa că a părăsit Hudeștii numai cu Ion și cu celelalte slugi, îndreptându-se spre Todireni, acolo unde hotărâse să-i vină, în caz de primejdie, și slugile din Țara de Jos. Vroia să se înfățișeze cu cât mai multă putere și să stea alături de domn cu toată credința așa cum au făcut și înaintașii săi. Drumul pe Jijia s-a făcut cu mare repeziciune. Întâlneau în drum pâlcuri de oameni călări, unii pe cai frumoși de rasă moldovenească, cei de rând pe gloabele pământului în stare să rabde de foame și de frig, să se hrănească cu te miri ce. Acestor dobitoace, când li se schimba părul, primăvara, până să biruiască cel nou, neted și lucios, smocuri din cel vechi, murdar și spălăcit, stăruiau peste tot locul încât păreau că atunci ieșiseră hărtănite din colțul fiarelor. Cu căciuli înalte pe cap,

deși încă nu se făcuse frig, dar se apropia toamna și nimeni nu știa când avea să se încheie socoteala cu pribegii, cu haine de dimie aruncate pe umeri, și dulamele strânse și legate în spatele șeii, păreau umbre pământii care se scurgeau pâlcuri, pâlcuri pe sate, pe stărostii, mergând la trap mărunt, cu rare opriri, înotând împotriva timpului și a distanțelor, în tropot mărunt, cu stăruință și vrednicie. Boierii cei mari și cu gânduri strâmbe îi priveau pe acești țărănoi cu ură și pufneau pe nări, la pretenția acestor sărăntoci de a se socoti tot boieri.

Erau mândri de libertatea lor și era o cinste pentru ei ca să se bată pentru moșia cea mare care era țara, pentru domnul lor, în fața căruia se duceau fără sfială ca să se plângă împotriva celor mari, atunci când aceștia năzuiau să-și întindă moșia lor și peste ocinile lor prăpădite. Niște nevoiași și nemernici care nu-și cunoșteau interesul. În loc să intre sub aripa ocrotitoare a unor mari boieri ca să scape de dăbilari și alți trimeși ai domniei și să fie datori numai cu dijma față de stăpân, ei se puneau în coarne, își scoteau sulițele, săbiile, ghioagele și ce mai aveau și porneau război împotriva oricui, chiar și a domnului, dacă nu le păzea drepturile, ca să apere, ce? – niște curele de pământ de pe care strângeau atât cât să nu moară de foame. Pas de te pune cu asemenea nebuni în stare să-și pună capetele pentru nimica toată. Acuma călăreau cu sârg, cu traista la șold, în care se afla pâine și brânză, tain pentru câteva zile, cât să-și țină sufletul, fără să le pese de nimeni.

Și dacă ar fi fost numai ei. Dar până și nemernicii de pe moșiile boierești sau mănăstirești se ridicaseră. Era dreptul lor și nimeni nu-i putea împiedica să o pornească la chemarea domnului, când se făcea strigare să-i vină țara-n ajutor. În loc să stea țintuiți pe pământurile pe care le munceau așa cum se întâmpla în toate țările pe care le cunoșteau ei, cei umblați și avuți, își îngăduiau să nu mai asculte de nimeni în asemenea împrejurări, în afară de oamenii domniei. Veneau și ei tot călări, care cu ce putea: ghioagă, arc făcut de mâna lor, coasa înfiptă în sus în coporâie, o porneau cu căciulile trase până-n ochi, gata să se schimbe în fiare dacă cineva s-ar fi legat de ei. Nu era bine să-i ia cineva în derâdere pentru că îndrăzneala lor nu cunoștea margini și din niște „vecini” prăpădiți te trezeai cu niște bătăuși care nu mai cunoșteau nici frica și nici cinstea ce se cuvenea celor mari.

Lui jupân Cosma Movilă-i creștea inima când vedea că țara se ridică cu mic cu mare pentru domnul ei. Nu că i-ar fi plăcut domniei sale faptul că vecinii și-au părăsit moșiile pe care se hrăneau, dar nici nu prea-l supăra o asemenea apucătură, dacă așa s-a pomenit în țara asta românească. Țară mică, țară care scăpase din toate năcazurile ce se abătuseră asupra ei tocmai pentru că tot omul era dator s-o apere, așa cum grăise și măria sa Ștefăniță cu multă înțelepciune la adunarea de la Suceava, de la începutul verii. Mai știa pan Cosma că este așa și

din cele trăite de domnia sa în anii când s-a luptat și l-a slujit cu credință pe măria sa Ștefan vodă cel Bătrân. Câți n-au vrut să ne cotropească țara? A venit han-tătar și Mahmet sultanul cu toată puterea lor, și-a încercat norocul și Matiaș craiul. Pe toți aceștia nu i-a apucat pan Cosma, pentru că ori abia se născuse, ori era prea mic ca să pună mâna pe o armă. Era însă în toată puterea, când a venit Olbricht, craiul leșesc, cu toată puterea, cât era oaste de nu i se cunoștea numărul. Ce s-ar fi făcut marele domn dacă s-ar fi bizuit numai pe boieri? Ar fi făcut el față puhoiului numai cu câteva mii de oameni călări câți erau ei, boierii Moldovei?

Pesemne, gândea boierul de la Hudești, așa i-a fost dată țării ceștia să aibă o alcătuire osebită tocmai pentru a scăpa de toate răutățile care o pândeau de peste tot locul. Iar acum, de parcă n-ar fi fost de-ajuns câți îi râvneau pământul, s-a împietrit și inima celor mari și se ridică fără nicio sfială împotriva domnului și a vechilor orânduieli, aducând și străini cu ei pe capul bietei țări.

Seara, la popasuri, în jurul focurilor, oamenii se întrebau și încercau să ghicească cu ce putere vine dușmanul. Nu era încă prea frig ca să facă focul, dar așa-i obiceiul românului, când a găsit loc de mas peste noapte, adună câteva găteje și încropește un foc, chiar și când nu-i de trebuință. Focul înseamnă vatră, adică legătura cu pământul pe care te afli și lumina lui poate să-i apere pe oameni de multe rele, el curățește și sfințește locul unde a fost făcut și oamenii știau sau simțeau că este așa, din care pricină se și sfiau să spurce un asemenea loc, ferindu-l la nevoie. Mai întâi că alunga întunericul, care se află sub puterea Celui Rău, iar întunericul câte n-ascunde? Răpuși de oboseală, oamenii cădeau roată în jurul focului, după ce puseseră piedici cailor și când se crăpa de ziuă își adunau lucrurile, le urcau pe cai și porneau iarăși neosteniți la drum. Pan Cosma întâlnise nenumărate pâlcuri de orheieni, soroceni, iar slugile sale, pe care i-a întâlnit la Todireni, i-au spus că lăpușnenii și tighecenii, cu toată Țara de Jos, se îndreaptă spre Cetatea Nouă a Romanului unde pusese domnul beleag, adică tabăra unde urma să se adune cei ce rămăseseră credincioși domniei.

De la Todireni, pan Cosma Movilă cu ceata lui a trecut peste culmile domoale dintre Jijia și Miletin, după care a luat-o spre Hârlău și de aici la Târgu Frumos, coborând apoi pe apa Siretului până aproape de Roman, unde se afla beleagul. Ștefăniță alesese acest loc pentru că de aici el s-ar fi putut repezi în calea dușmanului ori de unde s-ar ivi acesta. Față de pasurile care duceau dincolo de munte el se afla la mijloc, iar de Lehia, de unde ar fi putut năvăli pribegii, la o depărtare care să-i îngăduie răgazul să strângă o oaste cât mai numeroasă.

Primul lucru pe care l-a făcut Cosma Movilă a fost acela de a se

înfățișa domnului cu ceata lui. Ca mare boier, se cuvenea să facă acest lucru și Ștefăniță l-a primit cu mare bucurie. Alături de bătrânul boier sta feciorul lui cel mare. Umblaseră unele zvonuri în legătură cu unele fapte ale acestui fecior, dar nu mai era timp acum de deslușit vorbele care umblau în toată țara, nu numai despre Ion Movilă dar și despre alții. El era acum alături de tatăl său, purta o platoșă de oțel după moda leșească, frumos lucrată care primea și întorcea lumina soarelui în fulgere scurte. În spatele celor doi boieri erau rânduiți treizeci de slugi, bărbați aleși, unul și unul, cu cămăși grele de zale peste îmbrăcăminte și coifuri de oțel, pe cai puternici și iuți. Cetele unor asemenea boieri erau floarea oastei moldovene și multe asemenea cete se aflau acum sub puterea vrăjmașilor domnului. Ștefăniță i-a mulțumit lui pan Cosma pentru credința lui. A doua oară într-un an, faptă care l-a bucurat pe bătrânul boier și l-a făcut pe Ion să se simtă stingher și vinovat. Era acum sănătos trupește, dar icoana fetei pârcălabului Condrea nu se șterse din inima lui. L-a ascultat pe tatăl său și a pornit chiar cu bucurie la oaste. Nădăjduia că înfruntarea dintre pribegi și domn ar fi putut să-i aducă și mântuirea lui. Nu știa cum ar fi putut să-i vină această mântuire și nici nu vroia să pună în cumpănă credința față de domn și soarta dragostei lui. Spera într-o minune, pe care minune n-o vedea nici el prea lămurit. Poate că norocul lui cel bun avea să-l slujească de data aceasta și să-i aducă alinarea de care avea atâta nevoie. Acum sta în fața stăpânului țării care se bucura de credința tătânelui său, deci și de credința lui. A simțit cum îl scutură fiorii, pentru că pe fața nevăzută a sufletului său biruise uneori nădejdea împlinirii dorințelor lui în pofida celor vroite și nădăjduite de domn. Și nici acum inima lui nu-i da ghes să făgăduiască, măcar în închipuirea sa, credință cuiva care era cu puțin mai în vârstă ca el, dar care știa să întruchipeze toată măreția cuvenită unui domn pe deplin stăpân pe el și stăpân pe alții. Îl zăpăcea credința nestrămutată a tatălui său. Puterea și bogăția îl îndrituiau să facă parte din sfatul domnesc și iaca, trecuseră zece ani de când nimeni nu s-a gândit la una ca asta. Și, în loc să fie supărat, pan Cosma se purta ca și cum ar fi fost omul căruia i se arătase numai cinstire din partea domniei. I se părea că neamului lui i se făcuse o nedreptate. Cu toate că avea multe pe inimă, pentru a nu-l privi cu dragoste pe domnul său, Ion nu înțelegea de ce stăruia în el un simțământ de supunere și de credință față de acesta atunci când se afla în preajma domnului. Nu mai înțelegea nici el bine ce ar trebui să facă pentru a fi cu sufletul curat față de cei cărora le era îndatorat cu o asemenea stare. N-a primit cu bucurie poftirea domnului făcută tatălui său de a lua parte la sfatul ce avea să se țină în cortul măriei sale sau în Cetatea cea Nouă a Romanului. I s-a părut firesc să fie așa. Ceea ce-l turbura pe feciorul de boier era războiul în sine. Era pentru

prima dată când avea să ia parte la o înfruntare pe viață și pe moarte între oameni. Această înfruntare era înfricoșătoare pentru că oamenii de același neam și aceeași lege urmau să se ucidă cu încrâncenare unii pe alții. Era ca și o luptă între frați. Pentru prima dată în viața lui avea să ia parte la o bătălie. Va trebui să ucidă ca să nu fie ucis, avea să stea față-n față cu moartea. Nu-i era frică, în starea în care se afla, dar nici nu se gândea cu nepăsare la ea și-l tulbura și mai mult gândul că n-a avut norocul ca această primă și cea mai de seamă încercare din viața unui bărbat să se fi petrecut cu un dușman de altă limbă și altă lege. I-ar fi fost ușor să știe că se bate pentru moșia lor, pentru marea moșie care era țara, că se bate pentru libertate, pentru credință, pentru neamul și urmașii neamului său. Pe când așa? Unii boieri l-au hiclenit pe domn, dar sunt numai câțiva? Nu s-a aflat, în drum spre Roman, că și alți boieri, care nu pribegiseră, au trecut de partea celor care s-au ridicat împotriva lui Ștefăniță? Greșește unul, doi, dar să greșească atâția! Nu cumva or avea și ei o dreptate a lor pe care n-o înțelege el? Îi era teamă să-i destăinuiască lui pan Cosma asemenea gânduri, pentru că-l vedea prea strâns legat de credința lui față de domnie, iar cu alți boieri, pe care-i întâlniseră în drum și cu care tatăl său stătuse în mai multe rânduri la sfat, iar nu intrase în vorbă din sfială dar și dintr-o nelămurită teamă față de pan Cosma. Îi cășunase atâta necaz tatălui și când a înțeles cât ar fi însemnat pentru pan Cosma hiclenirea lui, a crezut că e mai bine să fie ascultător și cuminte pentru o vreme, nu ca să-i intre lui în voie, dar ca să n-o supere pe jupâneasa de la Hudești, s-o știe liniștită și mai ales să n-adaoge la grijile ei și alte necazuri pe care le-ar fi adus el pe capul neamului său.

Erau zile pline de lumină, o lumină blândă de toamnă, iar dimineața în răsăritul soarelui erau asemenea limpezimi că se vedeau strălucind Ceahlăul și mai spre miazăzi, culmile domoale ale Tarcăului. Tabăra se întocmea de pe o zi pe alta, pe măsură ce veneau oamenii altor ținuturi. În timp ce iscoadele aduceau vești despre mișcările pribegilor, la beleagul de lângă Roman se putea vedea acum că de partea domnului era cea mai mare parte a țării. Domnia se bucura de credința celor mulți și Ștefăniță înțelegea și mai bine, în asemenea împrejurări, că datoria unui domn drept este aceea de a-i apăra pe cei slabi împotriva celor puternici. Tăria domnului și tăria țării nu sta numai în boierii cei mari și nici măcar în toți boierii. Răzășimea era o parte de nădejde din oastea țării și nici ceilalți oameni de rând nu erau de lepădat. Pe toți aceștia nu trebuia să-i uite un domn care dorea să fie atotputernic. Erau buni să plătească birul, dar iată-i acum venind să-și pună capetele pentru domnul lor. De data aceasta era vorba nu de soarta țarii, ci de scaunul lui Ștefăniță și după câte înțelegeau ei cu mintea lor, era vorba și de o soartă ceva mai rea

pe care pribegii ar fi dorit să le-o croiască pentru vremurile viitoare.

În primele zile ale lunii septembrie, din șirurile aduse de iscoade se vedea limpede că cea mai mare parte a pribegilor venea din Transilvania prin pasul Ghimeș-Palanca. Laioș craiul nu-i putuse opri, pentru că nu avea nicio putere în aceste părți, iar domnii locului nu-i priveau cu ochi răi pe pribegi, îngăduindu-le să treacă nestingheriți peste moșiile lor și să tocmească oameni în leafă ori în dobândă atât cât credeau de cuviință și-i țineau băierile pungilor. În loc să ajungă la Roman, unii dintre boieri au ținut drumul înainte spre soare-apune în întâmpinarea pribegilor. La trei septembrie cetele pribegilor răzbeau la Bacău, unde rămâneau o zi ca să aștepte întăriri din Țara de Jos. În următoarele două zile au început să urce pe îndelete pe valea Siretului spre Roman. Petre Cărăbăț nu era mulțumit de câți oameni veniseră la chemarea lui și trăgea nădejdea că mulți alții îl vor ajunge din urmă. În șase septembrie pe seară, pribegii ajungeau la Chelărești. Dincolo de apa Moldovei se vedea cetatea ridicată de Ștefan Vodă cel Bătrân și târgul Romanului. Știau că Ștefăniță este cu oastea acolo, dar în afara unor pâlcuri de călăreți care se trăgeau repede îndărăt, nu-și dădeau seama câtă oaste este în fața lor. La sfatul ținut la Trifești, unde a înnoptat oastea pribegilor, s-a hotărât să rămână pe loc până află ce putere le stă împotrivă. Nu trebuia să se grăbească și să atace ei mai întâi. Ei trebuiau să aștepte pe malul drept al Moldovei. Dacă Ștefăniță Vroia să-i atace, atunci să treacă el apa, pe malul pe care se aflau ei. De nu, era dată poruncă strașnică să nu se clintească niciun pâlc de oaste înainte. Conducătorul cu numele era Petru Pribeagul, în fapt cel care avea însărcinarea să-i ducă, pe oameni la luptă era Petrea Cărăbăț. Pâlcurile de boieri și de mercenari pedeștri și călări, tocmiți în Polonia și Transilvania erau conduse de pârcălabii Condrea și Costea, Cosma Șarpe trebuia să stea în preajma viitorului domn. Trotușan logofătul și Săcuian ceașnicul, deși se lipiseră de la început de boierii care se ridicaseră împotriva lui Ștefăniță, rămăseseră în Transilvania spre marea mânie și nemulțumire a lui Cosma Șarpe și a lui Petrea Cărăbăț.

X

În aceeași seară, în tabăra de la Roman, Ștefăniță ținea sfat cu toți boierii. Domnul avea să conducă oastea. Petrică hatmanul avea să fie în fața domnului cu cetele boierilor. Pe partea stângă, peste răzășimea călare era numit Grozav, pârcălabul Romanului. Hurul spătar și Barbovschi aveau să conducă pe partea dreaptă, unde se aflau boiernașii și lefegiii. Gloatele pedestre aveau să stea în spatele domnului împărțite în mai multe pâlcuri aflate sub conducerea postelnicului Liciu, Comisului Hârsu și a pârcălabilor Vlad și Scripcă. Ceilalți boieri din sfat, cu cetele lor trebuiau să stea în preajma domnului. Același lucru i s-a cerut lui Cosma Movilă. Lui Ion nu i-a plăcut o asemenea cinste. Ar fi vrut să fie în față, lângă boierii aflați sub conducerea lui Petrică hatmanul. Dar voia era la alții și el a trebuit să se supună.

În zorii zilei de șapte septembrie, când primele raze de soare făceau să răsară din umbre crestele Ceahlăului, oastea domnească s-a pus în mișcare în luncile Moldovei unde nu se făcuse încă lumină deplină. Cete de călăreți trecuseră mai înainte apa și înaintaseră spre Trifești. Oastea a trecut cu tocmeală peste Moldova, după care s-a rânduit așa cum fusese hotărât în Sfatul ținut decuseară. Totul s-a făptuit fără sunet de tobe sau trâmbiță. Se auzeau numai glasurile căpeteniilor poruncind scurt și era o minune să-i vezi pe oamenii rupți de pe ogoarele lor cum se mișcau și se orânduiau de parcă oastea le era meșteșugul de căpetenie.

Străjile pribegilor cum au simțit că oastea lui Ștefăniță se mișcă au dat de veste căpeteniilor lor. Oamenii și-au pregătit cele de trebuință pentru luptă cu mare grabă și întreaga tabără aștepta poruncile celor mari. Cosma Șarpe, Petrea Cărăbăț, Condrea și Costea au grăbit spre buza dealului pentru a se dumeri în legătură cu puterea oastei lui Ștefăniță. Erau însoțiți și de căpitanii mercenarilor aduși din Polonia și din Transilvania. Nu le-a fost greu să-și dea seama că în fața lor se afla o oaste numeroasă, mai numeroasă decât aceea pe care izbutiseră s-o ridice ei. Deși numărul boierilor care se alipiseră pribegilor, de cum trecuseră munții în Moldova, era destul de mare, se vădea în dimineața zilei de șapte septembrie că rămăseseră încă mulți din cinul lor alături de Ștefăniță.

— Gloatele sunt împotriva noastră, a mârâit în barbă Petrea Cărăbăț. Toți momârlanii și netrebnicii, toată pleava care-ar trebui să stea cu fruntea în țărână, iată că s-au ridicat la oaste, mândră oaste, bună de păzit turmele și de mânat porcii la jir.

Vorbele fostului vornic de Țara de Jos n-au fost luate în seamă de tovarășii săi care priveau îngânduraţi felul cum se buluceau și se orânduia pâlc după pâlc călărimea și pedestrimea lui Ștefăniță. Erau ei

netrebnici și nu oșteni adevărați, dar erau mulți. La așa ceva nu se așteptaseră. Ei își închipuiseră că vor avea de luptat cu puțini lefegii din jurul domnului, cu cetele câtorva boieri rămași credincioși acestuia, poate și cu boiernașii cu care marii boieri aveau din ce în ce mai numeroase pricini, dar în socotelile lor nu intraseră oamenii pământului, nu crezuseră că îi va sări toată țara într-ajutor. Era prostime multă sub steagurile domnului, care nu se putea măsura ca îndemânare și nici ca vitejie cu ei, care erau boieri mari și n-avuseseră în viața lor altă grijă decât aceea de a deprinde din fragedă tinerețe mânuirea paloșului, a lancei, a arcului. Mai erau și răzeșii, unii pedestriți, alții călări și nu era greu să-i deosebești de oastea boierească. Îmbrăcămintea lor era de culoarea pământului, erau mai bine înarmați și nu cunoșteau ce-i frica. Nici moartea nu-i speria pe neamul acesta de oameni al dracului de îndărătnic, mergeau la luptă ca la nuntă, fără fereală, încredințat fiind fiecare că de-i va fi să moară, se va întâmpla oricum, iar de-i va fi să scape, va scăpa și din iad. Cum ți-o fi scris, spuneau ei, și nu le mai păsa de nimeni, lepădau orice grijă și porneau la luptă cu inima ușoară, ca la orice altă muncă ce se cerea să fie făcută temeinic și la timp. Scoteau strigăte înfricoșate când porneau la luptă, iscându-se o hărmălaie că nu se mai înțelegea ce se petrece nici în cer nici pe pământ, știau să se sprijine unii pe alții, erau sprinteni și aveau vână tare, stau dârji ceasuri în șir, fără șovăire, fără să simtă slăbiciunea brațului de-atâta trudă. Erau niște mișei, niște sărăntoci. Cea mai mare parte dintre ei veneau la oaste cu sumanele de nuntă, care erau acum păstrate pentru moarte, pentru că altele și de mai aveau, erau soarbe și nu se cuvenea să se înfățișeze domnului cu nădragii rupți în părțile rușinoase. Trebuiau să arate bine la nuntă și la înmormântare, iar războiul era un soi de nuntă cu multe înmormântări, înmormântare încă cu fală, pentru că moartea nu-l doborâse pe om ca pe un netrebnic din pricina bătrâneții sau a vreunei slăbiciuni trupești, ci ca pe un viteaz, în plină putere și în folosul tuturor. Când toată oastea lui Ștefăniță s-a orânduit în valea Moldovei, o parte din călărime urcând coasta mai în sus de Trifești, căpeteniile pribegilor au hotărât ce trebuie făcut într-o asemenea împrejurare. Deși își dădeau seama că în fața lor stă multă oaste a cărei putere nu trebuia luată în derâdere, au fost toți de părere că este potrivit ca să se primească lupta. Fuseseră făcute prea multe sforțări ca să adune atâta oaste și era păcat să nu-și cerce norocul acum. Numai că orânduiala făcută decuseară trebuia lăsată de o parte și lupta avea să se desfășoare după un alt tipic. Oastea pribegilor era alcătuită din călărime. Era o oaste aleasă și ca oameni și ca arme. Ca să biruie, s-a hotărât ca să atace, în rânduri strânse și într-o singură alcătuire. Îi aveau în față pe boierii credincioși lui Ștefăniță, călărime răzășească și lefegii, floarea oastei domnului. Dacă această oaste era

ruptă de o izbitură puternică, atunci bătălia era ca și câștigată. Iureșul trebuia să se prelungească și peste pedestrimea din spate, pentru ca izbânda să fie deplină.

S-au format pâlcurile ce trebuiau să meargă unul alături de celălalt și au coborât pe îndelete în lunca Moldovei, loc larg și neted numai bun pentru desfășurarea unei oști de călăreți.

Soarele se înălța pe boltă înecând în lumină întreaga vale a Moldovei. Nu era nici cald nici frig, o vreme numai bună pentru o treabă ca aceea pentru care se afla atâta mulțime de oameni în lunca Moldovei nici că se putea. Pe măsură ce se apropia clipa când va sta față-n față cu un om pe care nu-l cunoștea, dar pe care trebuia să-l supună pentru a nu fi răpus, Ion simțea cum îl cuprinde o stare de neliniște și parcă de slăbiciune. Cercându-și armele pentru a le ști la locul lor, a rămas descumpănit. Sabia dreaptă, cu două tăișuri, i se părea o jucărie, atât era de ușoară. Îi era teamă că nu va putea cu o sculă așa de bicisnică să poată vătăma pe vrăjmașul necunoscut pe care-l vedea ca pe un uriaș gata să se prăvale asupra lui și să-l strivească. S-a uitat la tătâne-său și boierul Cosma Movilă nu arăta nicio îngrijorare. Sta în șa neclintit, nu-i păsa cine se află în față nici cu ce putere avea să se înfrunte el și ai lui. Ion s-a uitat în spate și pe fețele slugilor lui pan Cosma se citea aceeași liniște. I-a întâlnit privirea lui Nicoară, și acesta a făcut un semn din ochi și cu capul, ceea ce-nsemna că toate au să fie așa cum trebuie. În clipa aceea s-au auzit chiuituri în depărtare, apoi ropotul surd al copitelor izbind pământul și valul de călăreți care se aflau în față s-au mișcat, punând repede caii la trap. A urmat izbitura dintre cele două valuri de călăreți și lupta s-a purtat o vreme, fără să încline nici de o parte nici de alta. Când pe partea lui Hurul și Barbovschi s-a simțit o oarecare slăbire, apoi când și inima oastei și pe partea lui Grozav s-au ivit semne că pribegii sunt gata să-i cotropească pe oamenii domnului, Ștefăniță a ridicat spada domnească tăind văzduhul cu ea și, în clipa aceea, cu domnul în frunte s-au prăvălit înainte cetele boierești, urmate la pas domol de pedestrime care trebuia să sprijine mai întâi cele două aripi aflate în nevoie și după aceea să se repeadă acolo unde era de trebuință vrednicia celor mulți.

Ion s-a folosit mai întâi de lance și lovitura a fost atât de puternică, încât n-a mai putut-o desprinde din trupul celui ce să prăvălea. Era ametit, toate i se învăluiau în față, nu izbutea să deslușească decât locul unde trebuia să izbească. Scutul sau sabia înlăturau lovituri pe care le ghicea mai degrabă. Alături îi simțea pe oamenii lui pan Cosma cum lucrau cu multă sârguință și îndârjire. Pe măsură ce trecea timpul, clipele nu mai erau nemăsurate, cât un veac, lucrurile începeau să se retragă în matca lor, iar mișcările deveneau mai limpezi. Ion a început să deslușească ce-i cu el și ce este în jurul său. O

mișcare spre dreapta și roibul asculta și lua parte la luptă ajutându-și stăpânul, de parcă ar fi fost o ființă cugetătoare, o împunsătură dibace urmată de descumpănirea și apoi de prăbușirea celui atins. O namilă-n față, pregătindu-se să-l zdrobească cu o lovitură năprasnică de ghioagă, dar săgeata țintită fără greș de Cârstea l-a făcut să se holbeze mai întâi și apoi să se frângă-n două peste oblâncul șeii. După aceea s-a petrecut un lucru pe care el nu l-a înțeles: În față, falnic, cu sabia pătată de sânge, neînduplecat în priviri i-a apărut Condrea pârcălabul. Pentru o clipă, Ion a rămas descumpănit, și până să se dumirească ce se-ntâmplă cu el, a simțit cum îl săgetează ceva fierbinte. A încercat să-și sprijine bine picioarele în scările de la șa, dar o negură ca o aripă uriașă de pasăre i-a acoperit treptat ochii și atât a putut să-și dea seama că este pierdut și n-a mai simțit și n-a mai știut nimic din cele ce se petreceau în jurul lui.

XI

S-au vălmășit în minte-i chipuri cunoscute și neștiute, apăreau împărecheri stranii, se topeau ca să facă loc altora ca, la rândul lor, și ele să dispară, alunecând de parcă n-ar fi avut trupuri din carne și oase care să le pună în legătură trainică cu pământul. Această fugă halucinantă a fețelor era însoțită de un vuiet nemaipomenit. Strigăte și țipete, izvorâte nu se știe de unde, făceau să fie înfricoșătoare această vedenie. Chiar și atunci când pe chipurile ce se prindeau într-o neostenită mișcare se vădea o mare veselie, nu era vorba de o bucurie pământească, ochii lor aveau o sticlire de gheață care făcea ca râsul să se preschimbe-n rânjet. Și din această vălmășeală a răsărit chipul bărbos al lui Condrea, pe fața căruia se vedea un zâmbet drăcesc, și creștea matahala acoperind toată zarea, se apropia amenințând cu o ghioagă uriașă, bucurându-se dinainte că nu-i va scăpa prada care avea să fie strivită într-o clipă. Ion a încercat să se ferească, să fugă, dar picioarele nu i se puteau desprinde de pământ, și l-a cuprins o groază fără margini. După care toate au fost supte de o putere năprasnică spre una dintre laturile zării și nori vineți au acoperit iarăși firea. S-au așternut și câteva clipe de mare liniște, clipe care au durat cât un veac, pe care le-ar fi dorit fără de sfârșit, când i s-a arătat chipul Măgdălinei. Venea și ea pe trâmbe de lumină care o purtau pe deasupra unor pajiști ce se întindeau la nesfârșit, sta cu capul puțin aplecat într-o parte și se citea pe chipul ei o tristețe nemărginită. L-a privit fără ură, fără bucurie sau fără milă, ca și cum l-ar fi privit un străin pe care nu-l văzuse niciodată. Era un gând al ei pe care el îl înțelegea fără ca ea să rostească o vorbă. A întins mâinile spre ea și a strigat-o cu un glas în care el vroia să fie și dragoste și disperare, dar fata luneca încet fără să ia aminte la nimic. Și atunci, aceeași pasăre neagră ce și-a întins aripile peste mintea și lumina ochilor lui, s-a repezit cu ghiarele ca niște cângi de oțel ca s-o prindă pe fată și s-o ducă pe alte tărâmuri și Ion a strigat înnebunit că o pierde iarăși fără ca măcar să-i fi auzit glasul, a vrut să se repeadă spre fată, dar n-a izbutit să-și urnească trupul care era țintuit de pământ și s-au topit iarăși și s-au vălmășit toate rămânând stăruitoare țipetele de mai înainte care izbucniseră, însoțite de izbituri de fiare ce sunau ascuțit prefăcându-se în șuierături nefiresc de puternice care făceau să-i țiuie urechile și tot capul. Și negura a cuprins iarăși toată ființa lui Ion și flăcăul a simțit nevoia să vâslească în sus, spre înălțimi ca să descopere un fir cât de mic de lumină. Hăuri se căscau deasupra altor hăuri și el încerca să se smulgă din întunericul care-l trăgea în jos, lipindu-se de el ca o smoală fierbinte, năclăindu-i trupul și sufletul, aburi se vălătuceau în sus învăluindu-l și încordarea lui a crescut, dorul și năzuința spre lumină au fost și mai puternice. Și atunci s-a

împlinit minunea: întunericul și fumul aburilor s-au vârtejit, alungându-se cerc după cerc până când s-a făcut o spărtură prin care a răzbit lumina și albastrul cerului. A clipit nedumerit pentru că n-a înțeles ce se întâmplase cu el. Lumina și culoarea cerului au fost rupte de trupuri de oameni, adică părți de trupuri pe care le putea zări el și de copite sau crupe de cai care se împingeau cu mare strigare și se sprijineau unii pe alții. Încet, încet Ion și-a dat seama ce s-a întâmplat cu el. Trăia deci și lupta se purta mai departe. A încercat să privească locul unde se afla căzut dar n-a putut să-și miște în voie capul. A zărit spre dreapta, nu departe de umărul lui, cum atârna capul unui țăran, asta se vedea după căciulă, frânt parcă din grumaz. I se prelinsese o dâră de sânge la colțul gurii și rămăsese cu capul ridicat într-o parte, cu ochii deschiși, privind neclintit în tina cu care trupul lui se înfrățise iarăși pentru veșnicie. Ion a încercat să-și miște o mână ca să se sprijine în ea, dar o durere ascuțită l-a săgetat iarăși. Aceeași aburi, ca un fum alb s-au învălătucit acoperindu-i ochii și ființa lui a lunecat iarăși în întunericul care l-a sorbit fără să i se mai poată împotrivi.

Când a pornit la atac măria sa Ștefăniță Vodă, cu cetele de boieri care stătuseră în preajma lui și cu lefegiii pe care-i ținea domnia, s-a urnit și gloata pedestră ca să sprijine strădania celor din față.

Năvala pribegilor a fost oprită, zadarnic s-a vârtejit în mai multe rânduri ca să poată frânge puterea din fața lor, că n-a fost chip: Cetele lor s-au tălăzuit fără să poată trece peste digul de care se izbeau, lupta s-a încins temeinic pe toată linia de bătaie și asta însemna pieirea lor, pentru că puterea cea mare și multă se afla de partea domnului. Petrea Cărăbăț, bătrânul Cosma Șarpe și alte căpetenii ale pribegilor au cercat să-și ducă cu multă vitejie cetele la luptă, fără să se cruțe, îmbărbătându-i pe ceilalți cu curajul lor. Ci nimica nu au folosit pentru că în inima pribegilor a început să-și facă loc frica și spaima. Știindu-și moartea de-a pururea înaintea ochilor și că nici loc de odihnă nu se află pentru ei, nu le-a mai stat inima la război. Au picat mulți dintre ei. Condrea pârcălabul, după ce l-a împuns pe Ion, a încercat să sprijine o lovitură dintr-o latură pe care se grăbea să i-o dea lui Nicoară, care venise în ajutorul stăpânului său, dar n-a mai avut timp să-l întâmpine pe Pătru Manciu care l-a izbit cu sete peste coiful de oțel, după care l-a împuns de pe cal și i-a pus juvățul de gât. A fost prins și cel de-al doilea pârcălab de la Neamț. Aceeași soartă au avut și alții, fiind cotropiți pribegii de numărul cel mare al oamenilor domniei. Alții au fost hăcuiți și nu se putea aștepta nimeni la nicio îndurare. Acum nu mai era vorba de o luptă oarecare, avea loc o răfuială între cei de rând și boierii care nu mai cunoșteau nicio îngrădire în pofta lor de a avea pământ și putere.

După o vreme pribegii și-au dat seama că vor pieri cu toții, căci nu pot izbândi pe un domn căruia i-a sărit țara într-ajutor. Și atunci, în

frunte cu Petrea Cărăbăț, cu Cosma Șarpe și cu pretendentul Petru Pribeagul au năzuit în jos, spre Bacău, ca să apuce calea munților și să scape în Transilvania.

N-au putut să rupă lupta cu tocmeală, ci s-a rășchirat oastea lor fugind care încotro au văzut cu ochii. Cei ce-au izbutit să-i urmeze pe căpeteniile lor au scăpat cu bine, fără prea mare sminteală, cei care s-au răsfirat însă în cete mici, au fost urmăriți prin păduri și pe potecile de munte, unii fiind prinși, mulți dintre ei fiind măcelăriți.

Ștefăniță, mulțumit de izbândă, a trimis numai o mică parte din călărimea sa ca să ia urma pribegilor, pe ceilalți i-a mai oprit o zi pe loc, după care i-a slobozit la cășile lor. În ziua aceea, când au rămas cu toții în preajma domniei a avut loc și o judecată a pribegilor prinși. Domnul a hotărât să li se taie capetile ca mari trădători ce erau și atunci au pierit Condrea, Costea pârcălab, Sima vistiernicul, Ivanco logofătul și mulți alții, că osteniseră călăii de atâta muncă. Pe alții, domnul i-a răsplătit cum se cuvine și mulți inși au fost dăruiți și multora li s-a făcut cinstea de a fi numiți viteji de către domn.

S-au grijit apoi fiecare de morții și de răniții lor. Bătrânului Cosma Movilă, Ștefăniță i-a mulțumit pentru credința arătată și l-a chemat pe doftorul măriei sale ca să-i dea îngrijire feciorului de boier. Slugile lui Cosma au tocmit un soi de împletitură pe doi pari care au fost legați de doi cai și pe împletitură au așternut pocladă și straie după care l-au pus peste ele pe Ion. Tânărul a izbutit să mai deschidă ochii odată când au pornit la drum, de la Târgul Romanului spre Hudești și a înțeles că viața lui este în mare primejdie. Încurajările celor din jur porneau din inimă, dar prea erau rostite cu un ce, în glas, care l-au făcut să priceapă că norocul lui cel bun de până atunci l-a părăsit. Simțea o durere ascuțită lângă umărul drept dar nu-și da seama ce s-a întâmplat. Ghicea că nu este bine ce se petrecea cu el. Dacă ar fi fost ceva ușor nu și-ar fi pierdut firea de atâtea ori și nici n-ar fi zăcut în neștire. Dar nu apuca să revină printre cei vii și iarăși se afunda în neștiință și întuneric. Boierul cel bătrân știa că fiului său i-ar fi prins mai bine să stea nemișcat, dar nu avea nicio curte pe aproape și nici nu putea s-o lase pe jupâneasa lui să se prăpădească de grijă. Poruncise să meargă la Hudești pentru că acolo feciorul avea să fie bine îngrijit. Printre oamenii săi se afla și unul priceput în oblojitul rănilor, Avram din Balasănești, vornic al curților boierești de dincolo de Prut.

Au călătorit greu, pentru că se mișcau cu multă îngrijire ca să nu-i dăuneze feciorului lui Cosma Movilă. Avram avea mână ușoară, era în stare să pună la loc orice os rupt sau numai sărit din încheietură, dintr-o singură mișcare, și fără prea multă durere. Cel oblojit de el simțea o junghietură mare și când se holba de durere și încerca să sloboadă un răcnet, simțea cum se alină și se ostoia durerea de parcă

era luată cu mâna. Avram era slab în descântece. Asta era o treabă a muierilor, nu a bărbaților. Cunoștea însă puterea multor buruieni și știa cum să se folosească de ele pentru a vindeca răni diferite. I-a mărturisit stăpânului că rana lui Ion este cu mare primejdie. Va putea să scape dacă îl va ajuta tinerețea și puterea lui.

După o săptămână de drum, boierul Cosma cu slugile pe care le avea în Țara de Sus își făcea intrarea în curțile de pe apa Bașeului. Jupâneasa Teodosia, care stătuse de veghe în ultimele zile când la Hudești începuseră să vină vești despre ciocnirile și lupta cu pribegii, vești amestecate din care nu puteai lămuri mare lucru, cerceta ba bobii, ba visele avute, cu o țigancă bătrână și priceputâ, în nădejdea că va desluși ceva din ceea ce se petrecea departe de casa ei. Nici unele, nici altele nu i-au dezvăluit nicio taină și iată acum, pe porțile curților domniei sale pătrundea ceata de oameni care-i slujeau pe ei, pe urmașii Hudicești lor și pe fețele lor nu se citea bucuria întoarcerii la vatră. Un semn rău și ochii jupânesei au căutat pricina acestui rău, l-a zărit pe pan Cosma, nu l-a zărit însă pe Ion și printre călărești a văzut targa purtată de cai și a înțeles că nenorocirea s-a abătut asupra casei lor. A dat un țipăt ascuțit, s-a clătinat o clipă și slugile i-au sărit în ajutor, după care a strigat cu glas mare și a cerut să i se spună dacă feciorul ei trăiește sau nu. Pan Cosma a grăbit, s-a aflat repede lângă ea și i-a strigat și el, la rândul său, că Ion trăiește.

Jupâneasa Teodosia s-a întors spre femei, a cerut să vină Rafira, țiganca pe care toată lumea o socotea a fi un vraci neîntrecut, a poruncit să i se fiarbă apă și să se pregătească odaia cea de lângă cuhnie pentru Ion. După care le-a cerut oamenilor să coboare cât mai repede pe fecior. Acesta începuse să aibă și o ușoară fierbințeală. Avram spunea că asta nu e bine deloc. Jupâneasa și-a privit feciorul care zăcea alb și neputincios și iar a simțit o mare slăbiciune în trupul său după care, însoțindu-l, mărturisea cu o voce abia stăpânită, printre lacrimi, toată dragostea și durerea pe care le trăia dumneaei în acele clipe. Era o jelanie, ca la mort, și asta l-a mâniat pe pan Cosma, care și-a văzut de ale sale și ale slugilor. Viața trebuia să intre iarăși pe făgașul ei firesc, după această turburare pe care o stârnise nebunia marilor boieri ai țării. Armele trebuiau curățate și îngrijite ca niște lucruri de preț ce erau. Cât îl privește pe fiu-său, dracu să mai înțeleagă, păgubos ca ăsta rar să mai vezi pe cineva. Când să te aștepți la mari foloase din partea lui, căpiază după o muierușcă și bate hotarele ca s-o găsească, iar la război, să-i plângi de milă nu alta. Pan Cosma nu-și putea închipui cum un tânăr cu îndemânarea lui Ion s-a lăsat răpus, de un războinic bun ce-i drept, dar feciorul său nu era singur, slugi vrednice, a căror vitejie a fost dovedită în atâtea rânduri, erau alături de el, îl putea deci dovedi el pe Condrea. Nicoară spune că a fost ceva acolo, nici el nu știe bine ce, numai Ion de se va

înzdrăveni va putea să lămurească, dar la război nu-ți este îngăduit să ai clipe de șovăială sau de nebăgare de seamă. Dacă nu omori tu, te omoară dușmanul pe tine. Să nu ție minte o învățătură atât de simplă! Pe ce lume și-o fi închipuit că trăiește băiatul asta? O mângâiere avea pan Cosma: ceilalți feciori, deși mai mici, se arătau a fi cu picioarele pe pământ, nu cum era zăludul ăl mare. Era cu inima cătrănită boier Cosma și pornit rău împotriva prostiei altora, de aceea a lăsat-o pe jupâneasa Teodosia să se descurce cum o știi și cum o putea.

Erau clipe de alinare, când fierbințeala părea că este în scădere. Faptul că sta nemișcat și că scăpase de hurducătura care-l chinuise zile în șir, îl făceau să-și vină în fire, pentru scurtă vreme. Era ca o desprindere de ceva greu, nedeslușit, care-l trăgeau în jos, iar revenirea printre cei vii și sănătoși era ca o limpezire, ca o plutire ușoară. Îi vedea chipul Teodosiei cum îl privește. În ochii ei îndureraţi era și milă și dragoste nesfârșită. Se bucura că-i poate spune câteva vorbe și că el o ascultă și o înțelege dar bucuria ei izvora dintr-o mare deznădejde.

Când creștea iarăși fierbințeala, simțea cum se pierde și orice încercare de a se păstra cu mintea întreagă în lumea Hudeștilor pe care o cunoștea în toată alcătuirea ei, fiind în stare să spună în ce vreme a anului se află numai după cântatul unui cocoș și cârâitul găinilor, sau după zbaterea pomilor, sau puterea vântului și a ploii, toată această strădanie a lui era zadarnică. Toate se topeau în timp ce ființa lui luneca într-o scufundare, care era ca o curgere fără oprire. Uneori, această lunecare se prefăcea într-o prăbușire în neguri fără fund. Ceea ce-l îngrozea era faptul că hăul care se deschidea sub el era brăzdat de pânze uriașe de metal, subțiri ca niște pânze de joagăr, fără zimți, cu dunga de sus ascuțită ca o lamă de brici, iar el se prăbușea printre aceste lame, înțelegând că orice atingere ar fi însemnat despicarea lui. Era o repede prăbușire, amețitoare, cu zvâcniri într-o parte și alta pentru a se feri de primejdie și nu pricepea cum de se înfăptuia minunea și scăpa teafăr. Creștea însă groaza odată cu această nălucire care nu părea să se mai sfârșească odată, iar cei din jurul lui nu înțelegeau de ce uneori geme și tresare cu fața schimonosită. Le puneau pe toate pe seama durerii și îngrijorarea jupânesei Teodosia era mare și cu temei. Cocea locul rănii și dacă nu se oprea această coacere, copilul ei avea să se prăpădească. Înțelegea lucrul ăsta și își chinuia mintea ca să găsească leacul care să-i scape feciorul. Rafira, țiganca, își pusese tot meșteșugul ei la încercare. Fierturile și oblojelile ei nu dovedeau că schimbă cu ceva starea lui Ion. Și, deși n-ar fi vrut, gândurile ei începeau să se adune și nădejdile ei să se reazime într-o singură ființă de care-i era puțin teamă: Cârstina din Mlenăuți. Până într-o zi, când l-a chemat pe Nicoară și i-a cerut să încalece și s-o aducă pe vrăjitoarea din satul aflat peste pârău. Rafira s-a împotrivit

cu îndârjire. Puterea și tainele în stăpânirea cărora se afla nu trebuiau puse în cumpănă. Pan Cosma a pufnit, în semn că nu-i face plăcere o asemenea dezlegare. Dorința jupânesei Teodosia de a-și scăpa odrasla era însă mai tare decât voința altora și a treia zi după Sântă Măria Mică, pe chindie, Cârstina și-a făcut intrarea în curțile de la Hudești. Era așteptată cu nădejde amestecată cu teamă. O vrăjitoare trebuie să arate ca și Ucigă-l-toaca cu care era însoțită. Chiar dacă nu i se văd cornițele de sub testemel și nici codița de sub catrință, nasul trebuia să fie musai coroiat și ascuțit, ochii sfredelitori, scăldându-se în ape murdare și urdori, gura pungită și fața numai o încrețitură, gârbovită gata să încalece pe un țap spurcat sau pe un măturoi și să străbată văzduhul ca și gândul. Cei care știau că vine și o așteptau, nu le-a venit să-și creadă ochilor când au văzut pătrunzând pe poarta cea mică, o nevastă tânără și frumoasă, cum rar se află printre oamenii de rând și necăjiți, în al căror trup se vădea întipărită truda de zi cu zi. Și iată că din acești robi ai pământului răsărise, ca prin minune, o floare aleasă în care toate se îmbinau într-o fericită alcătuire care nu poate trece fără să stârnească o mare turburare între bărbați și multă nemulțumire între femei.

Femeia nu arăta nici îndrăzneală, dar nici sfială. S-a purtat cu multă bună-cuviință în fața jupânesei Teodosia care s-a arătat mirată că o ființă atât de tânără a avut răgazul să pătrundă în taina atâtor lucruri încât să i se ducă faima dincolo de hotarul satului în care văzuse lumina soarelui. A întrebat-o dacă a adus cele trebuitoare pentru un bolnav cum era feciorul ei și Cârstina a mărturisit că-l ispitise pe Nicoară despre cele ce se petreceau la curtea boierească, așa că a venit cu toate câte credea ea că-i vor fi de folos. Învelită în cârpe curate de in, se aflau în straița țesută din lână, cu baeră frumos înflorată, rădăcini, frunze și flori, al căror rost îl știa numai ea. A cerut să-l vadă pe bolnav. Ion zăcea dus, cuprins iarăși de o mare fierbințeală. I-a pus mâna pe frunte și a priceput că nu-i de șagă. Avea o mână cu degete lungi, de parcă neam din neamul ei nu pusese mâna pe sapă sau pe seceră. Erau mâini arse de soare, dar nu bătucite de muncă. L-a mângâiat pe bolnav pe frunte și pe păr și mai mult șoptit îi curgeau vorbele din gură, împerechindu-se în stihuri, într-un descântec pe care cei din jur nu-l înțelegeau. Mâna rece și mângâierea ei l-au smuls pe Ion din starea lui, a clipit cu greu și a încercat să înțeleagă ce se petrece cu el. Erau femei în jurul lui, a zărit-o pe jupâneasa Teodosia căreia a vrut să-i zâmbească, mai mult o schimonoseală al cărei tâlc a fost înțeles de mamă. Una dintre ele, necunoscută, i-a cerut îngăduința să-i vadă rana. A încuviințat din ochi, s-a lăsat în seama unor mâini care lucrau ușor, aproape fără să le simtă. După ce i-a cercetat rana, Cârstina a rugat-o pe jupâneasa Teodosia să-i dea voie să treacă la cuhnie și acolo a cerut slugilor să i

se dea anumite vase și să fie lăsată singură.

— Crezi Cârstina că poate scăpa? a întrebat-o jupâneasa Teodosia cu îndoială în glas.

— Stăpână, datoria noastră este să încercăm. Nu pot să făgăduiesc nimic. Dacă l-aș fi îngrijit de la început n-aș fi avut nicio îndoială. Acum e cam târziu. Mi-e frică să nu biruie coptura ce se poate întinde, dar am să încerc să-i vin de hac. Făgăduiesc să fac tot ce pot. Sunt însă puteri și mai mari decât noi. Se întâmplă să izbândesc uneori acolo unde, alteori, trebuie să mă dau bătută. Am cu mine tot ce-mi trebuie: ierburi bune de pus pe rană, dar și ierburi pentru fierturi care să-l întărească. Numai un lucru doresc, stăpână, dacă este cu putință. Să fiu lăsată în pace, de acum încolo să nu se mai amestece nimeni, în niciun chip.

— Și dacă-i cu primejdie? s-a temut jupâneasa.

Cârstina a zâmbit. Știa că oamenii au nevoie de ea, doresc ajutorul ei, dar că se și tem de ea.

— Eu nu-i voi face niciun rău, stăpână. Numai că taina pe care o păstrez eu, trebuie să nu o cunoască nimeni, altfel își pierde puterea tot ce făptuiesc. M-am legat cu strașnic jurământ să nu spun nimic, până la moarte, când o să încredințez tot ce știu unei alte ființe. Dar numai una trebuie să afle, nu mai multe. E un legământ pe care trebuie să-l țiu. Să nu vă fie frică. Se spun multe despre noi, dar puține sunt adevărate. Ceea ce este adevărat și vă pot spune, e că fiecare boală își are leacul ei, numai că trebuie să știi care este buruiana aia lăsată de Dumnezeu, când trebuie culeasă și cum trebuie luată. Sunt și părți de la păsări și de la animale bune pentru leac. Iar pentru fiecare boală sunt vorbe care trebuiesc rostite numai într-un fel și într-o anumită vreme, când se pregătește băutura sau unsoarea. Eu, stăpână, nu sunt vrăjitoare, deși lumea crede altfel. Nu m-am încumetat și nici nu mă încumet să trec dincolo de cele lumești, pentru că mă tem pentru sufletul și pentru viața mea.

— Fă-ți datoria fără grijă și te-oi răsplăti cum se cuvine. Spune părintele Naftanailă că numai prin rugăciune și credință se poate tămădui cineva, pentru că orice tămăduială vine de la Dumnezeu.

— Părintele Naftanailă are dreptate, stăpână, dar vezi domnia ta că toate câte sunt sub cer și pe pământ sunt tot de la Dumnezeu lăsate. Și buruiana, și vietatea de care mă folosesc eu, ca și darul pe care-l am de a vindeca, sunt tot de la Dumnezeu.

Toate astea au fost spuse cât Cârstina își căuta și împărțea semințele, frunzele, florile pe care le scotea rând pe rând din straiță și când s-a oprit, semn că vrea să-și vadă singură de meșteșugul ei, jupâneasa Teodosia a ieșit, împăcată oarecum de vorbele femeii, vorbe cuminți și așezate, rostite cu frică de Dumnezeu, ceea ce însemna că nu are nimic cu Necuratul și jupâneasa și-a făcut cruce și s-a stuchit în

sân.

Aceeași femeie, al cărei chip nu-l cunoștea, l-a silit pe Ion să soarbă o bătură amară, când întunericul se lăsa peste curțile de la Hudești. Îi era mai greu când se lăsa noaptea. A sorbit cu mare scârbă băutura dată cu multă îndemânare, după care o țigancă împreună cu femeia aceea l-au lăsat ușor între perine. A urmat apoi desfăcutul rănii. Fesele desprinse împrăștiau un miros greu. Aceleași mâini care-l cercetaseră spre seară, aproape pe nesimțite, au spălat rana cu o fiertură anume făcută, după care a pus unsoare și peste unsoare frunza lată a unei plante pe care n-o luase în seamă până atunci. I-a fost greu și durerea l-a săgetat în mai multe rânduri. Vorbele femeii curgeau mereu, fără nicio noimă pentru el, căci n-avea putere să le pătrundă înțelesul și femeia știa asta, din care pricină își vedea liniștită de treburile ei. La lumina opaițului, oblojeala a mai fost schimbată odată în timpul nopții. La ziuă, Ion a fost silit să bea iarăși fiertura amară și iar s-a schimbat oblojeala. Rana era curățată de patru ori pe zi și odată noaptea, băutura aceea amară a trebuit să o soarbă de trei ori pe zi. Bolnavul zăcea pierdut mai toată ziua și Cârstina îl vedea cum se zbuciumă în somnul lui primejdios, care-i muncea și mai mult trupul și sufletul. Sta mereu în preajma lui de parcă s-ar fi bătut și ea cu boala, când îl scutura rău fierbințeala, îi cuprindea fruntea cu palma și rostea vorbe numai de ea știute. Fura câteva ceasuri de somn, într-o odaie a slugilor, în care mai văcuia o bătrână, după care iarăși venea lângă patul lui Ion. Știa că boierii din Hudești au un flăcău, și-l zărise de câteva ori de departe, dar niciodată nu-l privise pe Ion de aproape ca acum. Privindu-l și grijindu-l toată vremea, în sufletul ei și-a făcut loc o mare părere de rău la gândul că un asemenea fecior, puternic și frumos, ar fi putut să închidă ochii pe vecie. Când rămânea numai ea cu Ion și acesta era cuprins iarăși de fierbințeală, îi mângâia fruntea și pletele, sufla peste fața lui rostind cu mare încordare vorbe care să-i aducă alinare. Când Ion își venea în fire și deschidea ochii, ea se așeza cuminte pe un scaun, nu departe de patul bolnavului și aștepta. I-ar fi părut nespus de rău ca un flăcău ca Ion să se prăpădească, dar gândurile ei erau curate și toată ființa ei trăia într-o mare încordare, străduindu-se cu toată puterea darului ei să-i vină în ajutor feciorului care se afla între viață și moarte. A mai adăugat încă o fiertură pe care Ion a trebuit s-o înghită cu anevoie și după trei zile de zbucium și de înfruntare, a apărut primul semn că boala ar putea să fie biruită. Ion a rămas treaz mai multă vreme. Avea mintea limpede și pentru prima dată de când fusese rănit pe câmpul de luptă, era stăpân pe gândurile sale, în stare să înțeleagă ce s-a întâmplat cu el, cât de mare a fost și era încă primejdia care-i amenința viața. Cârstina s-a strecurat pe ușă și a chemat-o pe jupâneasa Teodosia ca să-și vadă fiul în stare de veghe. Chipul mamei, pe care se citea durerea dar și fiorul primei

nădejdi, vorbele ei în care se simțea cât de mare îi era îngrijorarea, l-au mișcat pe Ion. S-a bucurat pentru bucuria și căldura cu care-l învăluia singura ființă pe lume care nu-i cerea nimic în schimbul simțămintelor ei. Pricepea acum că trebuie să dai ca să ți se dea, că nu există nicio împrejurare în viață în care să fii unicul părtaș al unor mari bucurii sau dureri, cu excepția acestei ființe care se apleca asupra lui stăpânindu-și cu greu șuvoiul de lacrimi ce sta să zbucnească nestăvilit – de durere dar și de bucurie – atunci când era vorba de soarta vlăstarului ei. S-a întristat pentru nevolnicia omului și mai cu seamă pentru starea lui de atunci care-i arătă cât de firavă și de neputincioasă este ființa omenească. Se socotise tare, de nebiruit și iată că acum zăcea ca un netrebnic, puterea lui sufletească n-avea niciun preț, iar slăbiciunea lui trupească-l umilea. N-a dat glas gândurilor sale pentru că n-a vrut să-și supere mama. Jupâneasa Teodosia nu l-ar fi înțeles și s-ar fi întristat și mai mult. Îi cășunase și așa destule griji, n-avea de ce să le sporească cu nemulțumirea care zăcea în sufletul său. Zvonul de glasuri și mișcarea pe care a simțit-o în casa și curțile de la Hudești nu i-au spus nimic. Prăbușirea aceea nesfârșită în hăul plin de capcane care-i bântuia mereu mintea cuprinsă de fierbințeală, poate că ar fi dus până la urmă la o scufundare lină în neființă și o asemenea încheiere i se părea că ar fi fost mai potrivită. Mintea și sufletul lui erau turburi nu numai din pricina suferințelor trupești. Acestea se adăogaseră altora, mult mai adânci, într-un moment în care nădăjduise o dezlegare pentru chinurile care-i pustiiseră inima din primăvară și până în toamnă. Și ce s-a ales din toate nădejdile sale? Acest gând i-a răvășit întreaga ființă, l-a cuprins iarăși o mare slăbiciune și a închis ochii. Cei ai casei l-au părăsit pentru a nu-i spori cu prezența lor neodihna. S-a așternut iarăși liniștea în odaia lui.

Când a deschis ochii, în lumina potolită care umplea încăperea, a deslușit, de data aceasta și mai bine, chipul acela de țărancă ce se amesteca mereu în vedeniile lui. Era deci o ființă din carne și oase, care-l veghea pe el, o ființă pe care n-o cunoscuse până atunci și al cărei rost nu-l înțelegea. A privit-o îndelung, așa cum o făcea fără să-și dea seama și în alte dăți, cu alte lucruri din casă, până ce ele se vălmășeau împletindu-se cu altele pe care le năștea mintea lui înfierbântată. De data aceasta, însă, a rămas treaz și femeia tânără, din fața lui, s-a păstrat ea însăși neclintită, într-o așteptare al cărei tâlc îi scăpa. Nu era în stare să înțeleagă dacă-i frumoasă sau nu, pentru că mintea lui nici nu putea să cuprindă asemenea gânduri, dar o simțea ca pe ceva care-i făcea bine, cum ar fi o apă care-ți potolește cu răcoarea ei arșița ce-ți chinuie trupul. O stare ciudată a sufletului său, nelămurită, pe care o primea așa cum venea, fără să-i caute rostul.

Într-un târziu a izbutit s-o întrebe, cu un glas în care se vădea

slăbiciunea lui, cine este, de unde vine și ce caută ea acolo.

Iar ființa asta, care stăruia în același loc, s-a dovedit că are glas, deci nu era nicicum o închipuire, iar glasul ei era plăcut, învăluind vorbele ce izvorau fără nicio opreliște cu un sunet care avea în el mari limpezimi, și această înlănțuire era ca o vrajă, ca un leac menit să-i strecoare pe nesimțite liniștea de care întreaga lui ființă avea nevoie.

XII

Părinții Cârstinei se născuseră vecini pe pământurile care țineau de moșia străveche a Hudiceștilor de la Hudești și Mlenăuți. Ultimul sat era așezat spre soare-apune față de Hudești și dintre casele lui se înfiripa un izvor care se vărsa în Bașeu. De pe coastele printre care se scurgea pârâul se puteau zări curțile, morile și helăștaele boierești de pe Bașeu. Mlenăuții nu era un sat mare, abia douăzeci și cinci de gospodării. Case mărunte și prăpădite, care se înălțau cu greu deasupra pământului, se pierdeau între grădinile cu pomi și salcâmi printre care erau risipite știubee cu albine.

Coste Streșină moștenise gospodăria părintească ce se afla chiar pe locul de unde izvora pârâul iar casa lui, cu cele ce se cuprindeau în ea, nu se deosebeau prea mult de celelalte gospodării din sat. Nici viața mlenăuțenilor nu se deosebea prea mult una de a altuia, bucuriile și nenorocirile fiind asemănătoare pentru ei toți, pentru că și unele și altele veneau, îndeobște, de sus.

Când se arătau semnele că primăvara se va statornici în Țara de Sus, pe vremuri, venea vornicul curților boierești de la Hudești, se aduna toată obștea satului și se împărțeau delnițele din moșia boierească, fiecare delniță cuprinzând loc destul de sămănat mei și grâu cât să ajungă celor din casă și să se dea și zeciuiala cuvenită boierului. Pășunea era în folosința obștii și deoarece făcea parte tot din trupul moșiei boierești, oamenii erau datori să-i dea boierului un miel în săptămâna Paștilor, și tot a zecea parte din brânza și din lâna oilor. Pentru vitele mari, fiecăruia i se da, după numărul capetelor de vite, câtă fâneață era dator să cosească pentru boieri, câte zile să facă la pădure, pentru curățatul ei dar și pentru a nu lipsi curțile din Hudești de lemnele de care aveau nevoie în timpul iernii.

După ce se făcea această împărțeală, rămânea în grija cerului ca oamenii să se bucure sau nu în anul acela. De ploua și da căldură la timp, era belșug din toate și viața părea că are un rost pe pământ. Când era secetă, cât se usca totul pe câmp și pe coaste, iar de ploua mult și putrezeau toate sub tină, încât omul nu avea cu ce s-o scoată la capăt până la culesul din anul următor, era un chin și pentru ființele omenești dar și pentru vite. De aceea, cerul era privit când cu bucurie, când cu dușmănie, deși pentru simțământul din urmă popa satului le spunea că era mare păcat, ca și cum ar fi fost o ființă vie, apropiată sau străină, binevoitoare ori potrivnică, după împrejurări.

De la o vreme, delnițele se moșteneau de urmași, nu mai era nevoie de împărțirea lor primăvara, fiecare știind ce are de făcut. Pământ era destul și dacă era nevoie, se putea curăța o parte de pădure, sau se putea ara și sămăna mai multe prăjini din fâneață. Dar numărul oamenilor nu creștea, pentru că mulți copii să prăpădeau înainte de a

se înălța pe picioare, iar de se întâmpla ca toate să se scurgă în folosul omului, ani de zile în șir, veneau molimele care dijmuiau strașnic viața omului, fără alegere, tineri și bătrâni, femei și bărbați prăpădindu-se pe capete, încât multe case rămâneau pustii. Când moartea era biruită, gospodăriile se întemeiau cu greu, în timp, din care pricină Hudiceștii se purtau cu mare grijă pentru supușii lor, pentru că buna lor stare depindea de numărul de suflete care se aflau pe moșiile lor. Mai erau și războaiele care-și cereau și ele partea de viață, iar domnia măriei sale Ștefan Vodă fusese cu belșug în această privință. Spre sfârșitul zilelor marelui domn, s-au pornit iarăși războaie cu păgânul care se înstăpânise peste cetățile din latura de miazăzi a țării, vornicul Boldur se repezise ca un leu cu oaste de călăreți, izbise noaptea, prădase și arsese răspândind moarte și groază peste tot, dar fără să poată pune mâna pe una din cetăți. Creștinii care făgăduiseră că-și vor uni cu toții puterile pentru a-l izgoni pe dușmanul comun dincolo de strâmtori și după aceea spre pustiurile de unde venise, nu s-au ținut de cuvânt și, furios, domnul s-a ridicat împotriva leahului, pentru o pricină mai veche, moștenită de pe vremea străbunicului său. Au urmat prădăciuni de o parte și de alta, cete de călăreți au pătruns în regat și au pustiit în mai multe rânduri spre Camenița și Liov, iar boierii leși au ridicat și ei oaste de călăreți care a trecut hotarele Moldovei prădând ținuturile de margine. Hudeștii și Mlenăuții scăpaseră cu bine, o vreme, dar când Cârstina se ridicase numai cu o șchioapă peste genunchii maică-sii s-a prăvălit din senin nenorocirea peste casa și satul lui. O ceată de călăreți tocmiți de un șleahtic de margine, ca să meargă în dobândă, în Moldova, s-a desprins de grosul oștirii și a năvălit asupra curților Hudiceștilor. Nădăjduiau să pună mâna pe o parte din neamul boieresc și pe casa acestora, unde bănuiau că se află mari averi. Printre oamenii șleahticului se afla și un tâlhar care-și avea sălașurile lui pe Nistru, la Bacuta și Studenica și cunoștea o parte din Țara de Sus, unde dăduse mai multe lovituri. Era pe jumătate rutean, pe jumătate moldovean așa că bântuia Podolia și când i se lua urma acolo, pentru o vreme hălduia prin pădurile de dincoace de hotarul Moldovei. El era călăuza năvălitorilor. Coste Streșină se afla cu nevastă-sa, Anița, cu treburi, spre Bașeu, unde erau niște helăștae ale Hudiceștilor, nu departe de Suharău, când au fost loviți de călărețiі leși. N-au avut timp să-și dea seama cine sunt acești călăreți și nici să fugă. Au încercat să se ferească din calea lor, când au înțeles că nu sunt oamenii țării, au fost însă ajunși și hăcuiți, din fuga calului. S-au prăbușit, despicați, în pulberea drumului, au fost călcați sub copita cailor, sângele și trupurile lor amestecându-se cu țărâna. Satul a fost răvășit în câteva clipe, focul a cuprins casele și clăile cu fân, cei care n-au avut timp să se ascundă au fost măcelăriți fără milă și fără deosebire. Cârstina care

nu avea decât patru ani a privit cu groază cum peste buna ei după mamă s-au prăbușit grinzile care țineau acoperișul și bătrâna, lovită în moalele capului, a căzut și a ars odată cu casa. Cum de a scăpat copilul, a fost o minune! După ce a trecut primejdia și s-a potolit pojarul, cei ce scăpaseră au găsit-o pe fetiță sleită de groază și de plânset. Părinții ei au fost aduși după aceea și înmormântați în țintirimul satului. Neamuri care s-o ocrotească n-au mai rămas; oamenii au privit-o încurcați, căci nu știau ce să facă cu acest copil într-o vreme în care toți erau năuciți de nenorocirea ce se abătuse din senin peste satul lor. Numai baba Maria, vrăjitoarea satului, scăpase neatinsă din acest necaz. Locuința ei, mai mult un bordei, pe jumătate în pământ, jumătate afară, așezat la marginea satului dinspre Hudești, rămăsese întreagă. Împinsă de dorința de a ști ce li s-a întâmplat altora, o pornise agale pe ulița satului și încerca să facă socoteala morților și a celor rămași în viață, ispitindu-i pe cei care erau în stare să-i spună câte ceva. Așa a descoperit-o pe Cârstina, încă îngrozită, cu privirea rătăcită, singură și pustiită.

Cercetându-i pe vecini și înțelegând că fetița nu mai are pe nimeni pe lume, babei Maria i s-a părut ca o firească împlinire a soartei s-o ia cu ea, deși ea însăși își ducea cu greu traiul de pe o zi pe alta. Nu mai avea putere trupească să poată munci pământul. Mai ajuta din când în când pe unul sau pe altul, când era vorba de munci mai ușoare, dar ajutorul ei nu era primit cu bucurie și oamenii, de frică, îi dădeau răsplată mult mai mult decât i se cuvenea pentru cât făptuise. Decât un blestem de la o asemenea ființă, mai bine o vorbă bună, chiar dacă n-ar fi ajutat la nimic. Câștigul babei era însă altul. Veneau la ea mai ales femeile și nu numai din Mlenăuți, dar și din satele vecine, pentru felurite descântece și farmece, unele știute, altele rămase o taină între vrăjitoare și cele care ceruseră lucruri socotite de mulți mai presus decât firea.

Cârstina nu și-a dat seama, la început, ce se petrece în casa bătrânei. Era mult prea mică pentru a înțelege ceva. S-a obișnuit cu tot ce era în locuința ei, mai puțin niște lucruri păstrate cu grijă lângă hornul casei. Pe corlata care mărginea hornul și mai ales, în partea dinspre peretele potrivnic ușii, unde era întuneric, își avea baba Maria uneltele și cutiile sale cu fel de fel de lucruri pe care nu dorea să le arate nimănui. Îi ceruse și Cârstinei să nu umble acolo și atunci când copila, cățărată pe un scăunaș, încerca să vadă ce se află în partea cea mai luminată, baba s-a oțărât la ea, a amenințat-o cu joarda și i-a strigat să n-o mai prindă că o ucide. Avea baba în privire o lucire care o făcea strașnică la vedere și Cârstina s-a temut. Credea că cea care o culesese de pe drum este în stare de o asemenea faptă.

Crescând, ea și-a dat seama, în joaca cu ceilalți copii, că este privită cu o anume sfială, parcă altfel decât se priveau între ei ceilalți tovarăși

de joacă. După aceea, a înțeles care este motivul pentru care este privită astfel. O fetiță, mai îndrăzneață decât ceilalți, împinsă și de o mare dorință de a ști ceea ce era oprit să se știe, a întrebat-o în mare taină pe Cârstina, dacă este adevărat că în casa babei Maria trăiesc jivine blestemate sau aducătoare de mari necazuri și, mai ales, dacă este adevărat că la anumite ceasuri și în anumite nopți, baba stă de vorbă cu Ducă-se-pe-pustie. Cârstina a înmărmurit.

Vorbele spuse în șoaptă, privirile îngrijorate ale femeilor și încordarea care se citea pe fața lor atunci când se aflau în casa lor, acopereau deci o mare taină și de aceea fusese alungată, fără nicio îngăduință, atunci când vroise să se apropie pentru a asculta și ea cele ce se vorbeau în asemenea împrejurări.

Până în clipa aceea, tot ce văzuse în locuința în care-și petrecea copilăria, i se păruse firesc. De atunci încolo, însă, o oarecare teamă s-a strecurat în sufletul ei și și-a pus în minte ca să afle câte ceva din cele ce făptuia baba Maria.

Baba nu lipsea însă decât rareori din casă, încât cercetarea ungherelor în care se ascundeau acele lucruri de care se ajuta în farmecele sale, nu se putea face decât cu mari riscuri. Se mai adăuga și teama: acolo puteau sălășlui puteri nevăzute, în stare să te pocească, să rămâi fără grai, sau să-ți pierzi mințile, ori să rămâi beteag de o mână sau de un picior și câte altele. Sau, dacă erau într-adevăr și jivine primejdioase? O buhă îți poate scoate ochii cu ghiara sau cu clonțul, o năpârcă te poate ucide cu o mușcătură și atunci cum să te apropii de primejdii atât de mari?

*

Era întuneric beznă în toată locuința și era timpul greu și plin de primejdii din crucea nopții. Simțea, știa acest lucru și de aceea, când pe ferăstruica ce da spre tindă, așezată în dreapta ușii, a zărit un licăr de lumină, a început să-l cuprindă o mare spaimă. Lumina aceea era nefirească, pentru că niciodată nu fusese o asemenea lumină în acel loc. Și când spaima din el creștea odată cu convingerea că în tindă se afla o putere neomenească, a răului, a avut dovada în ușa care a început să se deschidă încet, lunecând ușor împinsă de puterea razei de lumină care izvora de dincolo. Groaza a pus stăpânire pe el atunci când în cadrul ușii a apărut și purtătorul luminii: era El, Necuratul, cu picioare de țap, cu corpul păros, cu cap de om și coarne tot de țap, alături de care urechi ascuțite, de pisică, stăteau țepoase în sus. Era roșcat, ca și lumina din juru-i, pășea rar și apropierea lui era ca o amenințare de moarte. S-a zvârcolit, încercând să se smulgă din pat și să fugă, deși știa că n-o să poată să scape, a gemut, s-a ridicat în coate, a simțit cum toată groaza se adună în ochi, și ochii-i creșteau în cap gata să iasă din găvanele lor, și parcă puterea aceea l-a prins de mână

și când a dat să urle a văzut, de data asta treaz fiind, că ușa spre care se uita cu adevărat, era închisă, iar pe brațul lui se afla mâna Cârstinei, iar pe chipul ei care se deslușea în lumina palidă a lumânării se vădea îngrijorare.

— Ce s-a întâmplat, stăpâne, l-a întrebat ea mai mult în șoaptă, ți-e rău, cumva? Nu ți-a crescut nici fierbințeala, și spunea asta în timp ce-i apăsa ușor dosul palmei pe frunte, ce rău poate fi?

Ion i-a povestit visul și ea și-a dat seama că toate câte fuseseră închipuite porniseră de la cele ce i se petrecuseră în copilărie, erau în legătură cu povestirile ei.

— Dar, stăpâne, eu nu ți-am vorbit niciodată despre așa ceva și nici nu cutez a-i spune numele. Nu știu nici acum dacă era adevărat ce se spunea despre baba Maria, pentru că ea n-a apucat să-mi dezvăluie toate tainele. Mi-am început ucenicia la ea cu buruienile de leac. Ea spunea că nu este nimic mai de preț pe pământ decât sănătatea omului. Din pricina păcatelor lui, sau pentru că așa i-a fost dat, omul este însă pradă ușoară multor boli, unele firești, altele și le face el cu mâna lui, așa cum ți s-a întâmplat și domniei tale. Țin minte o vorbă a ei și anume că nu este boală să nu-și aibă leacul. Leacul este în buruieni, dar trebuie să știi care buruiană se potrivește bolii pe care vrei s-o tămăduiești, când trebuie adunată și cum trebuie dată bolnavului. Asta m-a învățat. Despre vrăjitorie și câte altele era în stare să facă ea n-a mai apucat să mi le împărtășească, pentru că s-a prăpădit. A apucat-o o slăbiciune trupească și s-a topit ca o lumânare. Și ea, care i-a tămăduit pe atâția, n-a fost în stare să se tămăduiască. Când o întrebam ce-i trebuie, spunea că n-are nevoie de nimic, că știe bine că n-o mai poate ajuta nimeni și că s-a împlinit sorocul să meargă acolo unde-i este orânduit fiecăruia dintre noi să se ducă. Mi-a părut rău că nu sunt în stare să-i dau niciun ajutor, am plâns-o cum aș fi plâns-o, poate, pe maică-mea, am astrucat-o în cimitir și m-am întors la necazurile mele. Eram o fată mare acum, în stare să muncesc și să-mi agonisesc hrana, dar eram singură pe lume. Am umblat atunci în toate câte au rămas de la ea, am cercetat toate ungherele. Am găsit și unele lucruri care-mi vădeau că bătrâna fusese și vrăjitoare. Mi-am mai dat seama că a fost așa și de la unele femei care veneau la mine și-mi cereau să fac ceea ce nu știam, pentru că nu învățasem. Dacă ar fi trăit, poate că mi-ar fi arătat pe rând și lucruri care pentru mine au rămas o taină.

Visul domniei tale a fost numai o spaimă născută din închipuire, iar spaimele închipuirii noastre trec cu mult, uneori, peste ceea ce noi credem că se întâmplă aievea, sau peste ceea ce știm noi. Mulți sunt în stare să pună mâna-n foc că ei l-au văzut pe cel visat de domnia-ta, dar nu-mi vine să cred c-ar fi adevărate spusele lor. De frică, închipuirea noastră o ia razna. Eu am colindat după buruienile mele

poieni aflate în mare singurătate, pentru că așa o cere tipicul lor. A trebuit să merg noaptea singură, neștiută și nevăzută, pentru că altfel s-ar fi rupt vraja și ceea ce făptuiam eu n-ar mai fi avut nicio putere. Uneori mi-a fost frică și atunci mi s-a părut că văd tot felul de lucruri cumplite. Încremeneam de spaimă, vroiam să țip, câteodată, dar nu mai aveam nici glas; aș fi vrut să fug dar picioarele nu mă mai ascultau și din marea mea slăbiciune se năștea iarăși puterea de a privi și atunci vedeam că totul nu fusese decât închipuire, tufele sau ramurile mișcate de adierea vântului nu se urneau din loc, zbaterea lor nu era deloc primejdioasă și numai închipuirea mea le dăduse un rost pe care nu-l aveau. Când m-am obișnuit și mai mult cu pădurea și i-am cunoscut mai toate tainele, nu mi s-a mai arătat nimic. În întunericul aproape de nepătruns din codru, până-n răsăritul lunii, știam cine stârnește frunzele uscate de pe jos, ce păsări și ce jivine se pot mișca. Asta nu înseamnă că nu mi-a mai fost teamă, dar ea a scăzut pe măsură ce drumurile mele îmi arătau că nu mi se poate întâmpla ceva rău dacă mă strecuram cu grijă. Baba care m-a crescut m-a învățat că sunt multe puteri nevăzute și neștiute omului și că de ce ți-e scris nu scapi, vorbe care pot să-ți dea curaj, dar și să te pună pe gânduri. Cum pot fi cunoscute asemenea puteri și cum te poți feri de ele nu mi-a mai arătat.

Istovit din pricina bolii, Ion o asculta pe femeia tânără care-l străjuia și-l grijea până ce-l fura somnul, sau slăbiciunea prea mare îl făcea să zacă și atunci iarăși se înstrăina de cele ce se aflau în juru-i, căzând pradă somnului sau lunecând într-o lume în care legăturile dintre lucruri urmau altă noimă decât cea obișnuită. Se trezea atunci când trebuia să soarbă fierturile făcute de Cârstina sau când îi schimba oblojelile. Îi simțea mâinile cum se mișcă cu deosebită îndemânare, îi auzea iarăși glasul plăcut și vorbele ei îl învăluiau și-l purtau într-o lume al cărei rost abia acum începea să-l afle. De la o vreme, a început să-i placă nu numai sunetul pe care îl avea vocea ei, dar și felul în care era îmbrăcată. Se înfățișa mereu cu straie curate, fapt pe care nu-l luase în seamă până acum la alte ființe omenești, aceste straie curate aveau un miros de ierburi, de sulfină și de busuioc. Când îl oblojea, trebuia să se plece asupra lui și atunci simțea cum pătrund în odaia lui toate câmpurile și dealurile pe care le bătuse în copilăria și tinerețea lui. Era un iz de sănătate care-i trezea simțurile și dorul de a se mișca iarăși ca o sălbătăciune printre ierburile înalte și prin codrii de pe dealurile care mărgineau Bașeul și Prutul. Dar va mai apuce el asemenea clipe?

Ciudată-i ființa omenească. Niște straie simple din in și din lână, cu puține podoabe care răsăreau din țesătură îi trezea stări de suflet și cugetări asupra cărora mintea lui buimacă de până atunci nu stăruise. Cârstina era o femeie ca oricare alta și totuși atât de deosebită numai

pentru simplul fapt că știa să-și poarte de grijă. Îi plăcea ei să fie curată și straiele să-i vină bine pe trup, spre deosebire de alte femei de seama ei, care se lăsau biruite de trudă și de sărăcie și uitau că trebuie să arate în așa fel încât să stârnească plăcerea celor din jur. Se părea că asemenea gânduri nu trebuie să se învârtă decât în căpșorul jupâneselor tinere ca și Cârstina, dar bogate și care mai aveau pe deasupra și răgazul ca să se îngrijească numai de făptura lor.

O privea câteodată când era în stare să rămână cu gândurile treze. Erau clipe de mare liniște, încât se auzea cum zvâcnește inima. Cârstina sta cuminte și nemișcată pe scăueșul ei, părea încremenită acolo și nu o ființă vie. Numai zbaterea genelor lungi peste lumina ochilor era o dovadă că e un om viu. Avea sprâncene groase, negre, arcuite frumos și ochii ei erau mari și negri ca păcura. Era uneori atâta lumină în acești ochi, încât culoarea lor nu se mai putea desluși cu ușurință. Tresărea când își dădea seama că el este treaz și o privește, se mișca repede și abia simțit, îl întreba dacă are nevoie de ceva și când el îi spunea să stea liniștită, pe fața ei se citea un fel de bucurie pe care el n-o înțelegea. Cârstina își da seama că rana lui merge spre vindecare, nu numai din felul cum arăta, dar și din felul cum se purta feciorul de boieri. Faptul că momentele de liniște și trezire se prelungeau era un semn bun. Dacă el vroia ca ea să vorbească de una sau de alta, o făcea cu plăcere. Biruia meșteșugul ei și această biruință îi stârnea bucuria al cărei înțeles nu-l deslușea Ion.

Statul la curtea boierească îi prilejuise aflarea multor fapte din câte se petreceau acolo și lui Ion îi plăcea să asculte felul în care-i povestea Cârstina înfruntările dintre jupâneasa Teodosia și jupân Cosma, clevetirile slugilor mai însemnate de care-l legau atâtea întâmplări și petreceri, ciocnirile dintre cei doi frați mai mici, răbufnirile Rafirei, țiganca cea bătrână care o privea cu mare dușmănie pe Cârstina. Le povestea pe toate fără patimă. La fel cum își povestise sau povestea întâmplări din viața ei.

Se măritase la 18 ani cu un om venit din lume și care se oploșise, așa cum avea să se vădească, numai pentru puțină vreme la Mlenăuți. Era un muntean înalt și bălan, domol în mișcări și la vorbă, cu ochii albaștri. De cum a văzut-o pe Cârstina a început să se ațină pe urmele ei. Nu i-a fost greu fetei să ghicească ce-i în sufletul lui Minea ciobanul, cum i se spunea în sat omului de pripas, și l-a îngăduit ispitindu-l să vadă ce se ascunde în sufletul și mintea lui. Minea i-a vorbit de munți, de pajiștile înflorate pe care le întâlnești numai acolo sus, aproape de cer, unde toate-s mai limpezi, mai curate, de parcă ar ști că-s mai aproape de Dumnezeu, i-a înfățișat viața grea a ciobanilor, grea nu numai din pricina sălbăticiunilor care se întâlnesc la tot pasul, dar și pentru că cere multă muncă, multă răbdare și mai ales tărie trupească de a înfrunta vântul, ploaia și zăpada care acolo sunt mult

mai iuți și mai aprige și în același timp schimbătoare. Fusese cioban în munții Călimanilor, în partea de moșie a Arbureștilor. Nu știa nici el de ce a plecat de acolo. L-a apucat un dor de ducă, vroia să vadă și să trăiască în locuri mai desfăcute și mai domoale în alcătuirea lor. Era puternic și îndemânatic, deși nu-l arăta înfățișarea lui mătăhăloasă. I-a cerut învoire boierului Cosma Movilă să se așeze în Mlenăuți și l-a cercetat și pe conducătorul obștii dacă-l primesc oamenii cu voie bună. I s-a răspuns că dacă l-a primit boierul, îl primesc și oamenii, numai să fie de treabă și să-și vadă de ale lui. Și-a ridicat un fel de colibă și s-a pus pe muncă și obștea l-a privit cu ochi buni. După ce s-a destăinuit Cârstinei, a întrebat-o dacă-l vrea de bărbat, legându-se că o va cinsti cum n-a cinstit alt bărbat vreodată pe nevasta lui. S-a lăsat biruită de stăruința și de cumințenia lui. Și totul a mers bine un an de zile, după care Minea ciobanul n-a mai avut stare. Tânjea după munte. L-a simțit și l-a silit să-și lămurească întâi lui ce vrea și să-i spună și ei ce-a hotărât. Când Minea a înțeles că trebuie să meargă la munte, a încercat s-o înduplece pe nevastă ca să-l însoțească. Cârstina n-a vrut. Atunci s-au înțeles ca să ia în grijă o turmă de oi a boierului din Hudești, pe care-ar fi putut-o duce la iernat în bălțile Prutului, ceea ce i-ar fi îngăduit să se vadă și să stea împreună tot timpul iernilor. Doi ani s-au petrecut după cum chibzuiseră ei, în al treilea Minea n-a mai coborî din munte, nici vorbă n-a trimis și nici n-a venit nimeni cu vreo veste de la el. Ce se știa e că a lăsat turma în grija altora și el s-a făcut nevăzut.

Oamenii se bucură și suferă la fel, de-i boier sau de-i țăran, s-a trezit Ion cugetând la cele spuse de femeia care-l tămăduia. Erau acum semne limpezi că merge spre bine, nu era nevoie să i-o spună altul. În purtarea Cârstinei era mai multă siguranță, se vedea pe fața ei că a reușit să stăpânească răul. Șederea ei la Hudești era aproape de sfârșit. Se bucura pentru biruința ei, îi făcea plăcere gândul că se va întoarce la ale sale, avea însă și o părere de rău pentru curțile de la Hudești. Lumea se purtase frumos cu ea, i se dăduse cinstirea ce se cuvenea celui care aduce alinare. Se bucura pentru boierul cel tânăr care în câteva zile nu va mai avea nevoie de ajutorul ei. De acum încolo îl putea îngriji oricine, iar tinerețea lui avea să fie vraciul neîntrecut.

Stăpân acum pe gândurile sale, Ion a încercat să se lămurească pe el însuși în legătură cu simțămintele lui față de fata lui Condrea. Își da seama că după cele petrecute era greu să mai ajungă la inima Măgdălinei, chiar dacă ar fi găsit-o. Că era să moară de mâna celui pe care și-l dorise socru, nu-i păsa, dragostea lui pentru odrasla acestuia era mai mare decât ura pentru cel care era gata să-l arunce în groapă. De altfel, dacă se gândea bine, nici nu avea pricină să-l urască pe Condrea. Războiul nu-i o joacă. La război trebuie să ai ochiul ager și mâna să nu-ți tremure. Asta se-nvață pe pielea fiecăruia, iar Condrea

știa ce are de făcut. A plătit apoi cu capul, deci unui mort nu mai ai ce să-i ceri. Dar pieirea lui Condrea s-a datorat Hudiceștilor și acest lucru se știa. Vestea morții trebuie să fi ajuns la nevastă și la fiică și odată cu ea nu se poate să nu se fi aflat și împrejurările în care a pierit. L-ar fi iertat jupâneasa Nastasia, ea care și mai înainte, când toate erau la locul lor, nu-l putea suferi în preajmă-i? I-ar fi dat Măgdălina mâna unui pețitor care era ucigașul tatălui ei?

De căutat avea să o mai caute atunci când se va face sănătos și de va fi cu putință are să-și încerce norocul care se dovedise până atunci că nu-i de partea lui. Dar cu ce nădejde? Simțea cum se prăbușește ceva înlăuntrul ființei lui, i se înăsprea privirea și fața i se crispa și atunci țăranca asta tămăduitoare îl privea cu îngrijorare, gata să-i vină în ajutor, ca să-i aline durerea, fără să bănuiască însă care este rostul acestei zbateri. Simțea în nări iarăși mirosul de sulfină și de busuioc, acel iz de proaspăt și de curat și acum, de când se îndrepta văzând cu ochii, nu s-a putut să nu bage de seamă, cum sânii rotunzi și bogați ai Cârstinei împungeau iia de in, iar bundița, care abia-i mai cuprindea în copci, trebuia să stea desfăcută arcuindu-se pe rotundul lor. Când i se schimbau oblojelile, simțea uneori cum umărul sau brațul lui striveau asemenea alcătuire delicată și, cum nu gândea cu păcat, simțea un soi de sfială care te cuprinde de obicei în fața unor lucruri neîngăduite.

Iar când a venit ziua în care Cârstina a părăsit curțile de la Hudești, tânăra nevastă i-a urat sănătate și-n ochii ei i s-a părut că vede cum joacă lumini de bucurie dar și de părere de rău și plecarea ei a însemnat pentru Ion o însingurare. Se obișnuise s-o vadă acolo, nu departe de patul lui, s-o asculte și, acum, îi lipsea. Cârstina fusese nu numai un bun vraci, dar prezența ei însemnase liniște, cu bunul ei simț înnăscut crease o bună cumpănire atât de dorită și de necesară sufletului lui.

Treptat, la Hudești, toate intrau în matca lor obișnuită. Jupâneasa Teodosia nu mai încăpea de bucuria pe care i-a adus-o însănătoșirea feciorului ei cel mare, pan Cosma a început să-l privească pe Ion cu mai multă îngăduință, Văscan și Gavrilă, frații lui mai mici se bucurau în nădejdea că-i va lua cu el la vânătoare în toiul iernii, prin pădurile din preajma curților, iar slugile legate de el așteptau clipele când își vor dezmorți oasele și se vor porni petrecerile din toiul iernii.

Când s-a urcat pentru prima oară în șa, un vânt subțire se iscase dinspre răsărit, învolburând fulgi de nea care se porneau din norii grei ce se învălmășeau năzuind să cuprindă tot cerul spre soare-apune. Copitele calului mușcau din zăpada mult prea albă pentru ochii lui învățați cu lumina potolită din casă, șfichiul vântului îi ardea obrajii, trebuia să încline capul pentru a scutura fulgii aninați în gene, picioarele s-au încordat în scară pentru a stăpâni cu pulpele mișcările

calului, și-i era greu să-și stăpânească o anumită mulțumire care creștea în el. Biruise moartea și era o mare biruință și toate ar fi fost minunate dacă întâmplările cumplite din acel an nu ar fi curmat cea mai mare bucurie a vieții lui. Chipul fecioarei de la Neamț avea să rămână tăinuit în inima lui și în clipe de mare singurătate avea să-l reînvie cu ochii minții, chiar dacă o ceață ușoară începea să-l învăluie. Icoană de neînlocuit a unor vremuri de vrajă și de bucurii neîmplinite, icoană a unei triste izvorâtă din părerea de rău pentru tot ce nu mai poate fi reînviat și se înmormântează odată cu clipele care hotărnicesc trecerea noastră prin viață.

XIII

Iarna care s-a înstăpânit asupra Țării de Sus a fost foarte aspră în acel an, cu zăpezi mari și geruri năprasnice, cu viscole care troieneau omătul peste sate, oamenii trebuind să trudească din greu pentru a ieși la lumină și pentru a lua legătură unii cu alții. Lemne se aflau îndestul în pădurile care se întindeau peste tot locul, dar căratul lor era anevoios, mai ales pentru o nevastă singură cum era Cârstina, sau pentru alți nevoiași, slăbiți de vârstă sau de vreo boală, care cu greu puteau să răzbească prin omătul înalt. Mai erau și haitele de lupi, care nu se sfiau să pătrundă pe ulițele satelor urlând înfricoșător, încât ieșitul afară din casă, mai ales în vreme de noapte, era cu mare primejdie.

Pentru Ion, această iarnă s-a scurs anevoios. La vânătoare nu se prea putea ieși, iar în curțile de la Hudești se simțea ca într-o cușcă. Nu-și aflase nici liniștea și bucuria de a trăi, de altă dată. Biruind moartea i se părea că acum se născuse pentru a doua oară într-o lume nouă, pe care o privea cu alți ochi, parcă dinafară, mirându-se pentru multe laturi pe care le descoperea abia acum. Dacă mai înainte toate fuseseră create pentru a se bucura de ele din plin, acum între el și lumea din jur se trăsese un hotar despărțitor, nevăzut, dar pe care el îl simțea la fiecare pas. Între el și lume, sau între el cel de azi și cel de dinainte? Abia acum își dădea seama că alături de bucurie este multă suferință, că inima omului nu se deschide dintr-odată, iar prietenia și dragostea erau lucruri scumpe pe care nu le întâlnești pe orice cărare. Lumea nu fusese făcută numai pentru el, ea era un dar al tuturor, numai că unii izbuteau să se înfrupte și din partea altora cărora nu le mai rămânea decât nevoia, umilința, din care pricină se ticăloșeau și se îndușmăneau cu totul. Sluga sau robul îți surâdea în față, dar te-ar fi înjunghiat pe la spate dacă n-ar fi fost frica de pedeapsă. Popa propovăduia fericire în lumea de dincolo, dar raiul, oricât de ademenitor ar fi fost, n-o făcea nici pe cea mai păcătoasă și urgisită ființă omenească să se despartă de viața asta nenorocită de pe pământ de care ținea cu dinții și pe care nu voia s-o piardă oricât de atrăgătoare și de frumoase erau făgăduințele privitoare la lumea de dincolo.

A mai înțeles că averea înseamnă putere, iar puterea era aceea care-i face pe oameni să ți se plece. Privea la curcanul din curte cum se înfoaie, cum se uită țanțoș într-o parte și alta, zvâcnind din aripi, războindu-se cu văzduhul sau cu închipuirile care-i bântuiau numai mintea lui. Fusese și el uneori aidoma acestei paseri bicisnice și gândindu-se la unele fapte ale sale se rușina de propria-i îngâmfare. Se amăgise cu gândul că numai înfățișarea lui falnică și frumoasă – la acest din urmă cuvânt se rușinase și mai înainte – era menită să

stârnească mirare amestecată cu bucurie. Dacă ar fi fost un om de rând s-ar mai fi uitat fetele și nevestele tinere cu aceeași plăcere la el? Și puterea, care-ți poate aduce multe mulțumiri, cât poate să dureze? O veșnicie? Iată-l pe bietul Botea, fost vornic al curților din Hudești, om bine alcătuit, voinic și puternic, de frica lui tremurând mai multe sate, cum zace acum fără putere, fără mărire, așteptându-și un sfârșit care nu mai vine să-l mântuie odată. Și țiganul cel mai prăpădit se uită cu milă sau cu scârbă la pielea și oasele care întârzie să se amestece cu țărâna. Pricepea acum că multe-s deșertăciune, înțelegea târziu că sfaturile părinților, ale celor mai vârstnici aveau un miez, dar adevărul și puterea lor nu izbutise s-o cunoască decât pe pielea lui.

Crezuse că și ceilalți oameni sunt plămădiți din același aluat ca și el, erau doar făpturile lui Dumnezeu, înzestrate la fel, cu ochi și cu minte ca să vadă și să pătrundă taina lumii, nu se puteau deosebi de el, ca să-și dea seama că fiecare, în parte, are o altă fire și că sufletul celor mai mulți era plin de ascunzișuri, surâsul acoperea pizma, iar bunăvoința – ura cea mai adâncă. Răul și ura își aveau uneori o îndreptățire, dar de cele mai multe ori ele nu aveau nicio noimă.

Într-o vară și în puține clipe înțelesese mai multe taine decât în cei 18 ani cât petrecuse din viață. Aceste descoperiri îl speriau, se simțea însingurat și părăsit într-o lume care se dovedea că nu este croită pe măsura lui.

Trebuia deci să-și deschidă mai bine ochii minții, să asculte mai mult și să vorbească mai puțin, să se stăpânească pentru a nu-i nemulțumi pe alții față de care firea se dovedise mult mai zgârcită. Una din marile lui plăceri fusese aceea de a străluci printre ceilalți de seama lui nu numai prin bogăția straielor dar și prin vorbele de duh, prin răspunsurile aspre, tăioase câteodată, cum e buza briciului, umilindu-l pe cel din fața lui pentru a triumfa plin de încântare față de alții. Asta însemna să-ți aduni dușmani din pricina unor vorbe-n vânt, numai de dragul de a-i face pe câțiva netoți să-și descrețească fața. Va trebui să se înfrâneze, mai ales față de cei mai slabi decât el. Prostul nu te iartă niciodată dacă l-ai făcut prost, adică dacă i-ai spus adevărul. Adevărul are și el mai multe fețe, și alegerea uneia sau alteia cere o pricepere care nu se-nvață nicăieri. Să se înfrâneze, să renunțe la parte din propria lui bucurie de a se mișca și de a trăi. Va fi greu, foarte greu. Se va arăta în stare să împlinească o asemenea cerință pentru ca drumul în viață să-i fie mai neted?

Semne de trecere a iernii erau ieșirea la larg și amețeala care-l cuprindea, ca o stare de ușoară beție, pe care primăvara i-o strecura ca pe o dulce otravă în toată ființa. Ieșirea la lumină și la o nouă viață nu se poate face fără chin și fără ca rana din inimă să nu sângereze iarăși.

Odată cu păsările au început să sosească în singurătatea de la Hudești și vești din lume, o lume în care se afla și dragostea lui, foarte

depărtată, mai nedesluşită. Amintirea ei îl cotropea ca o nesfârşită tristeţă, licările de nădejdi se stingeau repede, pentru că numai o minune ar fi putut îndrepta totul, iar minunea n-avea de unde să vină.

După înfrângerea de lângă cetatea cea nouă a Romanului, boierii hicleni s-au pripăşit în ţările vecine Moldovei, încercând mai ales prin Petrea Cărăbăţ să obţină ajutoare de la principii străini ca să-l răstoarne pe domnul lor. Zbatere zadarnică, pentru că nici sultanul, nici tătarii, nici craiul Jicmont al Lehiei nu aveau răgaz şi nici nu-şi puteau îngădui să cheltuie mari sume de bani ca să strângă oşti pentru a porni împotriva Moldovei, acum când se făcuse toamnă şi se apropia iarna. A trecut şi iarna şi în primăvara care a urmat iarăşi n-au găsit sprijin la nimeni. Craiul Jicmont ar fi dorit să întreprindă ceva împotriva unui domn semeţ cum era Ştefăniţă, dar, odată cu venirea primăverii, umblau zvonuri tot mai stăruitoare că Suliman sultan şi-ar strânge oştile pentru a porni împotriva Ungariei. Sangeacii de la hotare şi porniseră hărţurile, semn că nici în acel an nu va fi linişte pentru creştinătate. Ceea ce-l îngrijora pe craiul Lehiei erau veştile pe care i le aduceau iscoadele sale: la Cetatea-Albă şi la Chilia păgânul trimitea oşti proaspete, însoţite de puşti mari în stare să bată ziduri de cetate. Tătarii se mişcau şi ei spre soare-apune. Vroiau otomanii să atace Moldova sau regatul? Greu de ghicit. Şi care avea să fie purtarea tânărului şi prea îndrăzneţului domn al Ţării Româneşti din hotarul Lehiei? Ţinând seama de cele petrecute în anul trecut, Ştefăniţă nu putea fi decât duşmanul craiului. El s-ar fi putut întovărăşi cu turcul şi cu tătarul ca să pustiască Lehia, dacă pronia cerească nu le-ar fi îndreptat paşii acestora asupra Moldovei. Iscoadele din această Valahie arătau că domnul face şi el mari pregătiri. O parte din oastea cea mică a boierilor şi altor stăpâni de pământ primise poruncă să se strângă în Ţara de Jos. Starostii şi pârcălabii de la hotarul de răsărit al ţării primiseră porunci straşnice să stea neclintit de veghe, să trimită mereu iscoade în stepele de dincolo de Nistru pentru a lua urma ceambulurilor tătăreşti, ca nu cumva acestea să se reverse fără veste peste pământurile ţării.

S-ar putea să nu fie o înţelegere între domnul român şi păgâni, dar craiul era de părere că e mai potrivit pentru interesele sale să se răspândească zvonuri că lucrurile stăteau astfel. În cazul în care i-ar fi mers toate cu noroc, atunci s-ar fi putut gândi la boierii pribegi şi un amestec în Moldova ar fi părut în ochii tuturor ca o justificată răzbunare a cerului împotriva atâtor păcate săvârşite de un principe care nu se sfieşte să unelteaască împotriva creştinătăţii. Pentru a preîntâmpina atacul tătarilor, al turcilor şi poate şi pe acela al românilor, craiul a poruncit tuturor căpitanilor de margine, palatinilor şi castelanilor ca să se pregătească grabnic. Au fost tocmiţi mercenari, s-a strâns oastea şleahtei din Rusia, Podolia şi Volhinia, încât pe la

mijlocul lunii aprilie craiul se putea considera mulțumit. Sub flamurile sale se adunaseră 30-40.000 de oameni și conducătorii acestei oști îl asigurau că vor fi în stare să respingă orice dușman, oricât de tare s-ar fi dovedit.

Tassa Bassa, pașa care primise înalta porunca a Porții ca să conducă expediția oștilor strânse la gurile Dunării, i-a cerut hanului tătar să-și îndrepte hoarda spre Podolia. De Carabogdan nu trebuiau să se atingă. Dacă Allah va fi de partea oștilor purtătoare de biruințe, atunci flamura verde a Profetului se va înălța deasupra zidurilor Cameniței, cea mai de seamă cetate a craiului Poloniei în fața oștilor tătaro-otomane. După aceea, lui Carabogdan, împrejmuit din toate laturile de oștile prea puternicului împărat, nu-i rămânea decât să se închine, așa cum o va face și beiul celeilalte țări românești, în vara acelui an.

Oastea otomană s-a mișcat pe câmpii de pe stânga Nistrului și nu departe de hotarul leșesc, tătarii au venit în tabăra lui Tassa Bassa. Iscoadele lor arătau că leșii au strâns o mare oaste și nu s-au lăsat surprinși ca altădată. În asemenea împrejurări nu era potrivit să se împotmolească urdia sub zidurile unei cetăți puternice cum era Camenița. Căpeteniile oștilor tătaro-otomane au hotărât să pustiască provinciile de margine ale regatului. Au lăsat puștile pe loc sub bună pază și numai călărețiii au pornit-o în iureș peste Podolia și Rusia.

Au fost jefuite și arse sate și târguri, iar oamenii și vitele care au putut fi prinse au fost trimise în mare grabă spre răsărit. Oștile craiului Jicmont s-au mișcat încet. Căpitanii lor se așteptau la o campanie îndelungată, în care aveau să-și arate iscusința lor de strategi, cu mișcări de trupe bine gândite. Această năvală nebunească i-a surprins și deși s-au grăbit să-i ajungă pe păgâni n-au reușit să înfăptuiască nimic.

Maria sa Ștefăniță voievod nu s-a lăsat înșelat de mișcările oștilor de dincolo de hotar. El a urcat cam în același timp cu ele, spre miazănoapte, poruncind tuturor locuitorilor din Țara de Sus să se strângă pe apa Prutului, în dreptul cetății Hotinului care primise întăriri și hrană îndestul. Locul de strângere a oștilor nu era departe de Hudești și boierul Cosma Movilă își simțea măcar o parte din sate la adăpost de orice lovitură.

Toate acestea se petreceau în luna mai a anului 1524. Evenimentele nu-i îngăduiau nici de data aceasta răgazul necesar pentru a se îngriji de propriile sale treburi. Ion Movilă se afla în tabără împreună cu tatăl său, cu slugile lor, atât cele din Țara de Sus, cât și cele din Țara de Jos și cu frate-său, Văscan, care împlinise 17 ani și era acum un flăcăiaș mândru, în stare să-și măsoare priceperea și puterea în luptă. Pregătirea pentru luptă, viața de tabără i-au luat timp și i-au dat un rost. Ion nădăjduia, ca și mulți alții, că țara lor va fi ferită de primejdie. Mânuirea armelor, deprinderea celor mai puțin înzestrați

sau obișnuiți cu viața de oștean era petrecerea obișnuită în tabără. Cete de călăreți erau trimise spre hotar să cerceteze și să privegheze. Ion ceruse să facă și el parte, cu oamenii săi, dintr-o asemenea ceată și părintele său, mai întâi, și vodă, după aceea, i-au împlinit dorința. Străbăteau sate și păduri în bună rânduială și prin mișcări repezi erau când într-un loc, când într-altul. Era o viață mai aspră dar care-i priia. Trupul răspundea la toate încercările, sănătatea lui era acum întreagă. De la Camenița primiseră veste că năvălitorii s-au prelins pe sub zidurile cetății năboind spre miazănoapte. În loc ca furtuna să se abată asupra zidurilor Cameniței, înlăuntrul cărora se aflau oșteni încercați în lupte și obișnuiții cu nevoile, ea se abătea asupra satelor lipsite de apărare.

La începutul lunii mai au început să apară fugari de dincolo de Horodenca și Sniatyn. Toată Pocuția era în flăcări și câți scăpaseră fugeau înspăimântați spre munte sau spre Țara Moldovei. În primele zile ale lui iunie, se putea vedea de pe înălțimile de la hotar încotro se mișcau oștile tătaro-otomane. Fuioare de fum negru sau luminarea zării în puterea nopții, când într-un loc, când în altul, erau semne ale nenorocirilor care se abătuseră asupra regatului vecin.

Și, pe neașteptate, în ziua de 6 iunie, călăreți ai stepelor de răsărit și din sudul Dunării se apropiau în mare grabă de hotarul Moldovei. În aceeași zi, Ion și câțiva dintre oamenii săi se înfățișau domnului cu această știre. A doua zi, mânând în față robi și cirezi de vite, năvălitorii pătrundeau dincoace de hotar. Ce i-au făcut să ia o asemenea hotărâre, au lămurit-o unii fugari. Oștile regale se apropiau în mare grabă de provinciile jefuite și călărețiii ușor înarmați ai lui Tassa Bassa și-au dat seama că este timpul să iasă cu mare grabă la larg. Cei aflați în Pocuția nu aveau cum să scape de încercuire decât străbătând o parte din Moldova și răzbind dincolo de Camenița, unde nu-i mai putea ajunge nimeni.

Domnul a ținut sfat. Dacă-i lasă pe turci și pe tătari să treacă nestingheriți, atunci ei își vor face un obicei din a călca o țară neînstare să-și apere hotarele. Și mai este obicei la turci și la tătari să socotească pământ al padișahului oriunde a călcat copita calului călărit de oamenii acestuia. A-i lăsa să hălăduiască în pace ar fi cu primejdie pentru anii ce vin. Dacă-i lovesc acum s-ar putea mânia Suliman sultan, care, după căderea insulei Rodului, a amenințat că va călca toată creștinătatea. Unii sfetnici au înclinat spre cumințenie și răbdare, alții însă și-au adus aminte că bunul domnului de acum, măria sa Ștefan cel Bătrân, nu s-a sfiit într-o împrejurare ca aceasta să-l atace pe Malcoci begul. Datoria lor era aceea de a nu-l lăsa pe vrăjmaș să creadă că țara este slabă, fără apărare. Doritor de fapte mari, și pentru a-l umili pe vecinul său care răspândise zvonul că domnul Moldovei s-a alăturat dușmanului creștinătății, Ștefăniță a

hotărât să se facă pregătiri temeinice pentru luptă. Faptul că oastea care călcase hotarul era numeroasă și puternică, l-a făcut pe domn să recomande prudență. Lovitura urma să se producă pe neașteptate și dacă se putea, într-un loc bine ales. Petrică hatman și portar al Sucevei va conduce această bătălie care se va desfășura sub ochii domnului. Străji bine întocmite aveau sarcina să urmărească toate mișcările dușmanului, retrăgându-se în așa fel încât să nu se ajungă la o ciocnire cu el. Nu era potrivit să li se stârnească bănuiala că ar fi atacați Tassa Bassa și însoțitorii săi.

Odată ajunsă pe pământul Moldovei oastea de tătari și de turci s-a oprit, alcătuind o tabără nu departe de Șepeniț. Aici s-au strâns prăzile și tot aici au fost primite cetele care întârziaseră și fuseseră urmărite de oștile polone până-n hotarul românesc. După trei zile de odihnă, Tassa Bassa și-a pus în mișcare oamenii. Oastea turco-tătară înainta pe malul stâng al Prutului, pe îndelete și fără prea mare tocmeală. Avea nevoie de trei-patru zile ca să răzbească dincolo de Nistru unde s-ar fi aflat în siguranță deplină. Noaptea de 10 spre 11 iunie au pus tabără la Tărăsăuți. Vremea era bună. Spre ziuă s-au grămădit nori pe cer mânați de vântul de la miazănoapte. O ploaie repede și scurtă a căzut când se îngâna ziua cu noaptea. Când ultimii stropi se răsfirau, semn că ploaia încetase, au răsărit strigătele și țipetele străjilor aflate dincolo de Tărăsăuți, spre răsărit. Erau strigăte de luptă. Tabăra era atacată de un dușman pe care nimeni nu-l prevăzuse. Tassa Bassa nu crezuse că Ștefăniță va îndrăzni să ridice sabia împotriva Semilunii. Ghiaurul rău și spurcat era îndemnat de nebunia lui la trădare. Au sunat tobele și surlele pentru luptă. Buimăciți de somn, spahiii și achingiii au pus în grabă șeile pe cai și s-au tocmit așa cum cerea orânduiala în timpul luptei. Când se lumină bine de ziuă, căpeteniile turcilor și tătarilor au văzut cum călărețiii ghiauri se aruncă precum haitele sălbatice asupra primelor cete, cum se învălmășesc și cum drept-credincioșii sunt călcați sub copitele cailor. În sprijinul lor au pornit-o alte pâlcuri, bine tocmite. Oamenii se treziseră bine acum și își dădeau seama că pentru ei nu mai există decât o singură scăpare: să-și croiască drum spre Nistru, altfel aveau să piară cu toții. Încleștarea a ținut ceasuri în șir. Cădeau șiruri de oșteni, alții le luau locul și izbânda nu se înclina nici de o parte, nici de alta. Ștefăniță privea cu încordare cum se desfășoară cea mai de seamă bătălie la care lua parte pentru prima dată. Ar fi dorit ca oamenii lui să treacă-n iureș peste tabăra din fața lui, iar câțiva sfetnici, dintre cei care apucaseră mai multe războaie, îi cereau să aibă răbdare. Războiul cerea multă trudă, mult sânge și multă pricepere. Stăpânirea de sine era cea mai de seamă calitate a conducătorului. Mintea lui trebuia să rămână mereu limpede, ochiul ager pe care să nu-l întunece nimic din câte se petreceau în față-i, să chibzuiască și să-și folosească oamenii

acolo unde era nevoie și în clipa cea mai potrivită.

Petrică hatmanul se vedea că este nu numai o slugă credincioasă și un bun sfetnic, dar că este și un bun conducător de oști. Distrusese o parte din cetele dușmane lovind fără veste; după aceea când bătălia s-a întemeiat, și-a împins cetele acolo unde era nevoie, a sprijinit la timp orice încercare de învăluire pe care au făcut-o tătarii. Spre prânz însă, când lucrurile nu se desfășurau așa cum trebuie, acolo unde se afla temeiul luptei, el a pornit în sprijin cu un pâlc de călăreți aleși. Izbitura a fost cumplită și cetele dușmane s-au prăvălit spre spate. Petrică n-a mai apucat să se bucure de fapta lui. O săgeată i-a străpuns grumazul și hatmanul oastei românești a bătut aerul cu mâinile după care a lunecat moale, pe o parte. Una din slugile sale i-a prins calul și s-a tras înapoi cu trupul stăpânului. Atunci s-a arătat că numele pârcălabului de Roman este mai mult decât o potriveală oarecare. Grozav pârcălabul și-a împins calul în fața domnului și i-a cerut să-l lase pe el să pornească. Domnul a înclinat capul și Grozav a răcnit cât s-a auzit peste tot câmpul de bătaie, a ridicat sabia spre tăria cerului și cetele de călăreți din Țara de Jos s-au năpustit ca trăsnetul acolo unde oamenii hatmanului munceau din greu. Cădeau capetele dușmanilor ca tărtăcuțele, cetele lui Tassa Bassa erau împinse înapoi, peste tot locul, dar turcii și tătarii n-au slăbit lupta. Înapoi, în Polonia, nu puteau să se retragă, în față nu răzbiseră. O încercare de fugă spre stânga fusese oprită de orheieni, soroceni și lăpușneni, oameni obișnuiți cu felul de a se lupta al călăreților din stepele de dincolo de hotar. Nu le rămânea decât să se bată cu disperare în nădejdea că o minune îi va scăpa de la pieire.

Ion și ai lui s-au prins în luptă din zorii zilei. Când au pornit-o în trap la atac, l-a văzut pe Văscan, care mergea în stânga lui, cum îi piere sângele din obraz. Îi bătea și lui inima, dar de data aceasta era îndârjit și gândul lui era nu să scape, ci cum să doboare tot ce întâlnește în cale. Și să-l ocrotească pe țâncul ăsta de lângă el. Nicoară, Pătru, Cârstea și celelalte slugi erau alături. Bătrânul Cosma Movilă călărea voinicește alături de oamenii săi. După aceea, în minte i s-au întipărit numai fragmente: un ochi care se cască deasupra morții, un bărbos ce se răstoarnă, scrâșnetul lamei de oțel când alunecă pe os, o lovitură zdravănă primită în umărul stâng, care era gata să-l descumpănească, o împungere piezișă la subsoara turcului care și-l alesese pe Văscan, urlete, chiuituri, izbituri surde, horcăituri, nechezatul cailor înnebuniți de loviturile primite, de înaintarea înceată, dar sigură. Un atac dat de un pâlc pe latura celor care-i avea în față și pământul a fost măturat de vrăjmași. Steagul lor s-a retras pentru scurtă vreme, cât să-și tragă omul sufletul și pentru ca starostele de Dorohoi să poată chiti care-i locul unde trebuie să intre-n hora morții. Au căzut unele slugi, Cosma bătrânul a fost ușor scrijelit

pe obraz, sângele i se amestecase cu barba și arăta strașnic în mânia cu care izbea în dreapta și-n stânga. Alături de el mergea Pătru, care nu-l scăpa din ochi. A văzut cum îi sticleau ochii lui Văscan. Fiara din el începea să fie întărâtată la vederea sângelui. Lovea repede, se ferea cu mișcări de sălbăticiune, era ca un râs, sau ca un jder. Privirea încă nu-i era limpede, dar omul se învață să ucidă treptat, și cu cât dispare mai repede orice tulburare din sufletul și mintea lui, cu atât mai precise, mai sigure sunt mișcările și loviturile. Ce ucigași zac în noi?!

Pământul s-a zvântat și copitele cailor stârnesc praful ce se ridică, învăluindu-i pe luptători. Parcă-s umbrele morții. Se apropie de nămiezi și, afară de un scurt răgaz, s-a muncit pe ruptele. Simte cum începe să-l doară brațele. Semn rău. Oasele și carnea nu i s-au învățat cu truda îndelungată. Un bun războinic trebuie să reziste mai mult. Dacă va scăpa, știe ce are de făcut. Dușmanii din față cedează treptat. Sunt măcinați din toate părțile, se bat cu îndârjire, oboseala zilelor trecute nu-i iartă nici pe ei. Mai bine s-ar da prinși, dar ei nu vor să arunce armele și nici domnul n-ar vrea să hălăduiască prea mulți din câți au poposit la Tărăsăuți. Satul rămânea în urmă, în cale sticleau printre zăvoaie apele Prutului. La câțiva pași de locul în care oamenii sunt frământați cu pământul, viața se desfășoară liniștită. Păsările își văd de treburile lor, gâzele trudesc în ierburile și florile care își desfac mirezmele în căldura unui soare care strălucește indiferent pe un cer limpede spălat de apa ploii din faptul zilei.

Tătarii au început, în cete mici, să se furișeze spre larg. Nimeni nu are grija lor. Cei rămași împreună cu oamenii lui Tassa Bassa nu mai pot ține decât până spre chindie. Spătarul Hurul și Barbovschi, pârcălabul de la Hotin, își dovedesc, sub privirile domnului, priceperea în ale războiului și credința față de el. A căzut cel de-al doilea pârcălab de la Neamț și alături de el alți boieri mari, fără să se mai pună la socoteală oamenii de jos. Țăranii din satele Țării de Sus au muncit din greu. Gloatele lor au întovărășit orice năvală a călăreților și cu coase, cu sulițe, cu topoare cu coadă lungă, au tăiat vinele cailor, au tras din șa cu cârligul toporului pe spahiii și pe achingiii sălbatici. Au pierit și dintre ei mulți, trupurile lor zac amestecate cu ale dușmanilor, iar cei rămași în viață trudesc mai departe cu sârg, cu îndârjire, fără nicio sfială, de parcă s-ar duce la petrecere.

Își simte trupul năclăit de sudoare sub armura scumpă și grea, se mișcă din instinct și brațul îl ascultă deși încheieturile parcă-i amorțesc de-atâta muncă. De n-ar mai dura acest măcel care se desfășoară încet, prea încet, clipele par cât o veșnicie, ceasurile nici nu mai pot fi măsurate. Soarele a trecut de crucea cerului. La el nu te poți uita decât într-o răsucire a pâlcului care se regrupează, când altul i-a luat locul, pentru a se avânta, scară lângă scară, ca un berbec care

izbește și încearcă să pătrundă prin zidul viu de oameni și cai. Iar dușmanul dă dosul de prea multe ori, dovadă că i-a scăzut puterea. Sunt clipele cele mai spornice, pentru că, lovindu-l din spate, îi poți provoca pierderi mari și oamenii noștri simt că soarta le-a surâs lor, se nevoiesc pe întrecute pentru a scurta cât mai mult din chinul acestei zile. Când simți că va fi câștigul de partea ta, puterea-ți crește ca prin minune, te cuprinde o mare bucurie și crește hărnicia. Căpitanii de steaguri atacă rând pe rând, nelăsând nicio scăpare adversarului, n-a mai rămas de multă vreme om care să nu numere mai multe ceasuri de când se bate, dar parcă întreaga oaste a fost zguduită de o încordare nouă, izvorâtă din înțelegerea că izbânda este aproape. Pâlcurile de călăreți se aruncă unul după altul, cu disperare, linia alcătuită de dușmani începe să se destrame. Izbiturile sunt însoțite de chiuituri de parcă cei care se aruncă-n luptă abia acum ar fi poposit pe câmpul de bătaie. Caii sunt în spume și când cetele străpung liniile din față, alte pâlcuri se aruncă izbind în lături. Acum, încăierarea se desfășoară aparent fără noimă, dar este ultima încordare. Dușmanul este bulucit, înțărcuit de ziduri vii. Unii o rup la fugă. Alții pun armele jos, dar scăpare nu mai este pentru niciunul.

Și când soarele începe să lungească umbrele spre răsărit, izbânda este desăvârșită. Grupe de călăreți îi urmăresc pe fugari iar oastea țării se strânge încet, steag după steag, pentru a-și număra morții dar și pentru a-l saluta pe domnul lor în ochii căruia strălucește bucuria deplină. Se spune că au mai căzut alți doi sfetnici, dar nu se știe bine cine, câteva mii de oameni sunt morți sau zac răniți pe câmpul de lângă Tărăsăuți. Domnul le mulțumește tuturor și-i poftește pe toți de Sfântul Niculae la Suceava. Rudele își caută morții și rănițiii, vracii muncesc din greu pentru a îndrepta oase, a închide și obloji rănile.

Pleanul prins de turci și de tătari în Lehia a rămas în puterea domnului. Oamenii, erau câteva mii, au fost aduși în fața măriei-sale care a cerut tălmaci. După ce i-a mulțumi Domnului pentru marea biruință pe care oamenii săi au avut-o asupra păgânului, le-a făgăduit tuturor libertate. I-a slobozit să meargă înapoi la casele lor, iar celor care ar fi vrut să rămână în țara Moldovei le-a făgăduit pământ și scutiri cum nu cunoscuseră ei sub șleahtici. Cu toții i-au mulțămit și l-au proslăvit pe stăpânul destoinic care știe să-și ocrotească supușii și țara. Mulți au vrut să rămână în Moldova și au fost dați în grija dregătorilor, și mai mulți au năzuit să-și revadă căminul pustiit, să-și caute familiile, dacă izbutise să mai scape cineva. Au fost însoțiți spre hotar de oșteni aleși anume, după ce primiseră fiecare tain în pâine, brânză și pastramă.

A doua zi, 12 iunie, după o odihnă binemeritată și după ce s-a ridicat movila unde au fost înmormântați cei mulți și neștiuți care-și apăraseră glia cu viața lor, domnul și-a slobozit oștile. Barbovschi,

pârcălabul Hotinului și cu starostele Lăpușnei au pornit cu răzășii de dincolo de Prut ca să curețe pământul de dușman și să privegheze la hotare până ce oștile sultanului, pornite asupra Lehiei, se vor topi în stepa Bugeacului.

Jupân Cosma Movilă și-a strâns oamenii pentru sfat scurt. O parte aveau să meargă cu Barbovschi, spre satele lor, alții aveau drum lung până în Țara de Jos. Cei din satele din Țara de Sus n-aveau decât să treacă Prutul și a doua zi erau acasă. Ion și câțiva oameni să se ducă la Novăsălița, la Cobăliia și mai apoi la Broscăuți și la Hrețeni, în ținutul Dorohoiului, pentru a cerceta starea locurilor și a oamenilor, după care să se întoarne la Hudești. După o furtună ca aceasta, multe se puteau schimba, mai ales că satele din Țara de Sus se aflau, o parte, în locurile unde poposiseră oștile noastre, altă parte în locurile care fuseseră călcate în mare grabă de tătarii și turcii fugari.

Cu Văscan, acum mândru ca un păun că făcuse față, cu cinste pentru anii lui, unei zile atât de grele cum fusese ziua de 11 iunie, bătrânul Movilă avea să meargă de cea parte a Prutului, pe Viliia și apoi mai jos, până în ținutul Sorocii, unde-și avea sate. Câteva slugi erau repezite la Hudești s-o liniștească pe jupâneasa Teodosia, să grijească de curți și să vegheze ca muncile câmpului, din satele boierului, să nu sufere nicio întârziere.

Trecuseră cu toții printr-o mare primejdie și cei mai mulți erau teferi, ceea ce însemna un mare câștig pentru boier. Câțiva ruteni, dintre cei care doriseră să rămână în Moldova, i-a luat Cosma Movilă cu sine, pentru a le da pământ într-o pustie de lângă satul său Cusareul, din ținutul Hotinului. Fusese un loc pe care-l arseseră tătarii în vremea lui Ștefan cel Bătrân, ducând cu ei tot ce rămăsese în viață. Loc bun și bogat, nemuncit de mulți ani, unde s-ar fi putut întemeia nu un sat, ci două.

După încă o noapte petrecută deasupra Tărăsăuților, oamenii s-au împărțit, așa cum rânduise Cosma Movilă, și au pornit fiecare spre casele și la treburile sale. Puțin după răsăritul soarelui, Ion și cu slugile sale, căutau un vad ca să treacă Prutul. Fuioare de nor alb străluceau în înălțimi în lumina soarelui. Peste apa Prutului plutea o pâclă străvezie de aburi. Și-a lăsat oamenii în pace, pentru căutarea locului potrivit trecerii, iar el s-a dezbrăcat și a intrat în unda rece a râului. Trebuia să se curețe de toate câte-i apăsau trupul și sufletul.

XIV

Îi slobozise pe ceilalți oameni, îndemnându-i spre Hudești, iar el cu Nicoară au pornit-o de la Verbia peste dealuri, prin păduri și fânețuri, mergând agale, în voia calului, fără nicio grabă. O și vedea pe jupâneasa Teodosia cum îi sare în cale și cum îi strălucesc ochii de bucuria revederii odraslei ei. Ea era singurul om din lume care-l înduioșa, pentru că prea suferise pentru el și cu greu poate fi cuprinsă în cuvinte bucuria pe care a trăit-o atunci când au fost semne că feciorul ei se va face bine. Dacă nevasta din Mlenăuți i-ar fi cerut atunci, i-ar fi dăruit Cârstinei tot ce avea în sipetele ei mai de preț, și-ar fi dat zile din zilele ei, nicio cerință pe care să o poată împlini nu i s-ar fi părut prea mare, dacă ar fi reușit, cu sacrificiul ei, să-și scape fiul. Devotamentul unei asemenea făpturi îi făcea bine. Nedumeririle și lămuririle lui îl îndepărtau de lume, dar ele întâmpinau și un obstacol peste care nu putea trece: dragostea, mila și bucuria jupânesei Teodosia. Dacă ar fi fost numai o asemenea ființă pe pământ, și tot merita să-ți trăiești viața.

Se lăsase seara și luna strălucea pe cerul limpede. Ierburile aveau încă mirosuri tari, pe care răsuflarea pământului cald le ridica în văzduh, pădurea din față părea că se ghemuise pentru somn, tăcută și nemișcată. Au intrat pe o potecă în codru. Cântecul privighetorilor sporeau vraja locului, iar țipetele cucuvelelor arătau că există o lume a vietăților care se desfășura numai în puterea nopții. Urcau agale pe potecă spre culmea dealului. Nu simțea nevoia somnului și l-a întrebat pe Nicoară dacă este în stare să-l urmeze. Simțea cum tot trupul îi este plin de vlagă, iar în sufletul său se așternuse o mare liniște pe care n-o mai cunoscuse până atunci. Timpul se torcea pe-ndelete, pentru el, clipă de clipă, îngăduindu-i să se bucure de toate câte se desfășurau în jurul său, de parcă atunci fuseseră create atâtea minuni anume pentru desfătarea sufletului său.

Tainele codrului veneau nelămurite spre el, cotropindu-i ființa, se simțea înlănțuit de această lume nevăzută și necunoscută cu niște fire subțiri care porneau de la el și se răsfirau pentru a cuprinde întreaga fire, care-l năpădise cu vraja ei. Avea senzația stranie că trăiește în vis și nu aievea, iar când au ajuns într-o poiană, deasupra dealului, inundată de lumina lunii, a încremenit, îi venea să se frece la ochi ca în fața unei priveliști din altă lume. Aproape de mijlocul poienii, o făptură, care părea a fi femeie, îmbrăcată în alb, cu părul despletit, ridica mâinile spre cer, după ce se înclina spre pământ, spre ceva pe care nu-l putea vedea de acolo unde se afla el. Era o rugă sau un descântec pe care se sfia să-l destrame și de la care cu greu își putea întoarna privirea. Erau nopți de sânziene, înainte de Rusalii, și și-a adus aminte că asemenea nopți sunt pline de capcane, când ielele pun

stăpânire peste fire și pot să aducă și rău și bine, dar mai cu seamă rău. Și când teama a început să se înfiripe în inima lui, o mogâldeață neagră s-a desprins din pădure, într-o latură, îndreptându-se cu mișcări repezi și pe furiș către făptura înveșmântată în alb, fără ca aceasta să simtă ceva, cuprinsă fiind de puterea descântecului ei. Numai când acea mogâldeață neagră s-a aruncat asupra ei, a scos un țipăt cumplit de parcă ar fi înjunghiat-o. Ion, abia în clipa aceea, și-a dat seama că totul se petrece aievea, a înfipt pintenul în coastele calului care a zvâcnit în sus, după care a pornit ca o vijelie. Nicoară era în coasta lui. Tropotul cailor și chiuitul lui Ion l-a descumpănit pe cel care se repezise asupra femeii. S-a desprins de ea și năucit, a căutat în lături ca să vadă și să înțeleagă ce se întâmplă. Până să se dezmeticească bine, s-a simțit împins de pieptul puternic al cailor lui Ion și Nicoară.

— Pune stăpânire pe el și leagă-l, a poruncit Ion. El a sărit din șa, s-a repezit la făptura în alb care izbutise să-și culeagă niște lucruri aflate pe pământ și vroia să fugă. Câțiva pași, și a fost lângă ea, strigându-i să nu se teamă. Atunci femeia i-a făcut față și, privindu-se, nu le-a venit să-și creadă ochilor.

— Cârstina? s-a trezit Ion vorbind cu glasul pierit de surpriză și emoție.

— Stăpâne, a șoptit femeia, plecându-se și sărutându-i mâna.

Ion și-a tras mâna, parcă o pară de foc îl atinsese și cu multă nemulțumire i-a spus să nu mai facă așa ceva. Și nici el nu știe cum s-a făcut că s-a trezit cuprinzându-i umerii cu brațul drept și a lipit-o ușor de el.

— Ai pățit ceva?

— O, nu stăpâne, n-am pățit trupește nimic, dar nemernicul ăsta mi-a făcut un mare rău, mie și unei ființe care n-are nicio vină și care aștepta de la mine să-i aduc în noaptea asta alinare.

Femeia vorbea cu multă obidă-n glas și Ion nu pricepea înțelesul spuselor ei. Îi privea părul bogat, negru, cum se revărsa peste umeri până la mijloc și nu s-a stăpânit să nu-l atingă ușor cu mâna, așa cum ai mângâia un lucru de preț, pe care ți-e teamă să nu-l strici.

Ion a strigat la Nicoară să purceadă degrabă la Hudești, căci îl va ajunge el din urmă.

Femeia s-a întors și a ridicat privirea spre el. Sub lumina lunii ochii ei aveau adâncimi ametitoare, fața părea și mai frumoasă, iar gura, întredeschisă, era ca un trandafir în plină floare. Nu era liniște pe chipul ăsta frumos și asta l-a făcut pe feciorul de boier să încline capul și să-i atingă gura cu buzele lui.

— Nu, stăpâne, a gemut femeia, nu se cuvine și a vrut să se desprindă de el. Dar Ion a apucat-o bezmetic de mijloc, i-a răsturnat cu cealaltă mână capul și ca o fiară hămesită și-a înfipt dinții în așa fel

încât să nu-și mai poată mișca gura fără primejdia de a fi sfâșiată.

Femeia s-a zbătut o vreme, după care s-a lăsat copleșită de nebunia care pusese stăpânire pe feciorul de boier și gura ei i s-a supus sorbindu-i răsuflarea fierbinte și a simțit cum toată carnea ei este mistuită de arșița dragostei. S-a lăsat mângâiată, mâinile lui cercetându-i toată ființa cu înverșunare, au alunecat în iarbă și trupurile lor s-au căutat în neștire. L-a primit cu un geamăt abia auzit, mistuindu-se într-o frământare scurtă și pătimașă. A ridicat-o și i-a spus să se pregătească de drum. Femeia își acoperea trupul cu mișcări încete, ca și cum mâinile n-ar mai fi ascultat-o cum trebuie. Simțea un soi de rușine amestecată cu bucurie. Ar fi vrut să vorbească dar nici ea nu știa ce-ar putea să mai spună. Se petrecuseră toate atât de repede, încât nu reușea să se dumirească ce se petrece cu ea. Ion o privea zâmbind. Își râde de dânsa? L-ar iscodi dar îi este teamă să-l întrebe. Flăcăul n-are nicio vină, păcatul și vina erau doar ale ei. Era cu câțiva ani mai mare, deci în stare să judece mai bine, era o femeie măritată, chiar dacă ungureanul ei nu mai fusese văzut de atâta amar de vreme. Și, apoi, ea era o femeie necăjită, în timp ce bărbatul din fața ei, căruia abia acum îi dau tuleiele, era fiul unuia dintre cei mai mari boieri din țara Moldovei. Era stăpânul ei, dar nu avea dreptul s-o umilească. Dar o umilise oare? E bine să te mânii pentru asemenea clipe sau să te bucuri că ți-a dat Dumnezeu norocul să le trăiești? Și feciorul zâmbește. Asta o scoate aproape din sărite. De-ar fi un altul l-ar plesni să-i scapere ochii și când femeia simțea că-și stăpânește greu supărarea care dospea și creștea înlăuntrul ființei sale, Ion i-a întins mâna liniștit, atât de firesc și de liniștit, încât nu s-a putut stăpâni să nu i-o dea pe a ei.

— Pleci, stăpâne? a reușit Cârstina să îngâne.

— Plec Cârstina, plec cu o femeie frumoasă spre Mlenăuți.

— Nu se poate, s-a întors femeia speriată spre el, nu trebuie să te faci de râs și nu trebuie să mă nenorocești și pe mine.

— De ce să mă fac de râs, Cârstino, și de ce să te nenorocesc?

— Ne poate vedea cineva.

— Nu ne va vedea nimeni.

— Dacă vine bărbatul meu?

— Tu nu mai ai demult bărbat, Cârstino. Ai spus-o tu, în toamna trecută, la Hudești. Iar de vine, îl voi primi cum se cuvine, nu-ți fie teamă.

— Dar el are un drept, stăpâne, și nu-ți poți pune viața și obrazul în joc pentru o femeie de nimic.

— Îmi vei lămuri toate gândurile și nedumeririle tale mai târziu. Acum, Cârstino, eu voi merge să te duc acasă, și după aceea om vedea noi ce-a mai fi.

— Stăpâne…

— Nicio vorbă, Cârstino. De-ar curge apele la deal și munții ar sta cu piscurile în jos și vârfurile de brad ar împunge măruntaiele pământului spre tărâmul celălalt și nu m-ar întorna din hotărârea mea. Acum faci cum spun eu, iar mie nu-mi pasă acum de nimeni, sunt în stare să duc război c-o lume-ntreagă, decât să-mi schimb gândul. Te duc, vom vedea noi după aceea.

Cârstina a înțeles din felul hotărât în care vorbea feciorul din fața ei că nu se poate face altfel decât cum dorește el. S-a supus cu gândul că pe drum vorbele ei înțelepte și gândul cel bun îi vor schimba hotărârea.

Ion și-a adus calul, s-a urcat ușor în șa, a întins mâna și a săltat-o pe femeie în spatele lui. I-a cerut să-l cuprindă cu brațele de după mijloc și să-i spună care este drumul cel mai scurt spre Mlenăuți. Femeia și-a încolăcit brațele, și-a lipit pentru o clipă obrazul de spatele lui lat și puternic, a oftat și i-a părut rău de propria ei ființă. Îi era teamă. Dacă toate s-ar fi oprit la cele petrecute în poiana lui Călian, cum avea să afle Ion mai târziu că se cheamă poiana unde-o găsise pe Cârstina, ar fi fost toate bune și la locul lor. Dar așa? Ce se va întâmpla cu ea dacă nu izbutește să-l facă pe Ion să priceapă cât de deosebite erau rosturile lor. Era o femeie necăjită, dar nu se plângea de soarta ei. Le primise pe toate așa cum au venit ele de la Dumnezeu, fără să se bucure prea mult, dar nici să se mânie din cale-afară. Dar ce să caute în viața ei un fecior de boier mare? Nu i se părea că așa ceva ar aduce ceva bun cu sine. Nenorocitul care o urmărise în noaptea aceea era un bărbat cu câțiva ani mai mare decât ea, din Hrețeni, un sat care se afla dincolo de Mlenăuți. Rămăsese fără nevastă care i se prăpădise odată cu copilul pe care nu-l putea naște. Și de la o vreme îi cășunase să se însoare cu Cârstina. Femeia, la început, a luat spusele lui Colun, așa-l chema pe hrețean, în glumă, dar în scurtă vreme și-a dat seama că omului îi cășunase și nu era chip să-l faci să-nțeleagă nici că-i măritată, asta ca să nu-l supere, nici că nu-i arde de alt bărbat, ceea ce pe șleau înseamnă că nu-i place de el. Dar lui Colun orice i s-ar fi spus, el o ținea una și bună, că nu se lasă până nu s-o însura cu ea, chiar de și-ar pune și capul. În noaptea asta, Dumnezeu știe de unde o fi aflat că ea pleacă de acasă. Sau a pândit-o și-o mai fi făcut-o și altă dată fără ca ea să știe. O rugase o fată tocmai de la Șendriceni, de dincolo de Dorohoi, să-i facă de dragoste. Îi era drag un flăcău și acesta nu se uita la ea. Plângea ca o proastă, deși era o fată bine tocmită și deloc urâtă. Cârstinei i s-a făcut milă de ea și a pornit-o acum, în ajun de Rusalii, să culeagă pe „împărăteasa” buruienilor, în loc depărtat și neumblat, nevăzută și neauzită de nimeni. A aflat-o pe „împărăteasă” și-i descânta și o cinstea după tipic, dar toată vraja și puterea ei au fost destrămate de acest nemernic de Colun. Își pusese în cap s-o siluiască acolo, ferit de oameni, într-un loc pustiu unde nu

avea cum să-i vină cineva într-ajutor, ca după aceea s-o silească să-i devină dacă nu nevastă, cel puțin ibovnică? Atâta minte avea acest om ca să nu înțeleagă că dragoste cu sila nu se poate? Pentru asta putea să primească o pedeapsă strașnică și Ion făgăduia să fie nemilos cu un asemenea ticălos, dar Cârstina l-a înduplecat să nu fie atât de aspru. Boierul, ca stăpân, avea acum drept de viață și de moarte asupra lui pentru cele făptuite, sau putea să-l schilodească, dar cel mai bun lucru era să-l lase în pace după o bătaie care să-l răcorească puțintel. Păcat însă de fata din Șendriceni. O să-ncerce să-i dea altceva ca să-l lege pe flăcău de ea, sau să aștepte încă un an, dar se pare că-i ard călcâiele de nerăbdare ca să se vadă măritată.

După o vreme, calul n-a mai avut sprinteneala de la început, începea să simtă greutatea celor doi și călcătura lui nu mai era așa de ușoară. Ion îl îndemna deși îi era milă de el, dar isprava lui nu suferea întârziere și până-n ziuă trebuiau să fie în Mlenăuți. Când cântau cucoșii de ziuă, trecuseră Bașeul, au urcat dealul cu mare grabă și s-au strecurat spre casa Cârstinei. Se-ngâna noaptea cu ziua. I-a plăcut feciorului de boier că locuința femeii era într-o margine, ferită de priviri. A priponit calul, i-au dat niște grăunțe agonisite-n grabă de Cârstina după care Ion a coborât în încăperea cea bună, așteptând-o pe femeie să aducă în mare grabă apă de la izvorul de alături. Ion era trudit de drumurile lungi, era și prăfuit și apa rece parcă-l trezea din morți. Lucruri puține în casă, dar toate curate și puse acolo unde le ședea mai bine. Mirosea a sulfină și a busuioc și adulmecând mirezmele, gândurile lui se îndreptau spre toamna în care zăcuse între viață și moarte vegheat de această nevastă frumoasă, a cărei frumusețe n-o prea băgase-n seamă, așa cum nimic nu se putea lega de sufletul lui în acele clipe. În încăperea de alături unde era și vatra pentru pregătit mâncarea în timp de vară, se auzea o vie mișcare. Cârstina, îmbujorată de apa rece, a apărut cu un talger de lemn pe care era brânză și pâine. Ion a înfulecat în grabă, femeia abia s-a atins de o fărâmiță, n-avea poftă de nimic, pentru că nu avea liniște. Nu izbutise să-l convingă pe acest fecior să-și urmeze drumul său și să-i dea pace. Vroia să-și petreacă viața fără mari zguduiri. Făcuse o singură greșeală atunci când se însoțise cu Minea. S-a crezut mai tare ca muntele și tot ce făcuse parte din viața lui de până atunci. Ungureanul nu era însă un om ca oricare altul, el își avea ale lui, la care ținea și pe care nu le-ar fi lepădat pentru nimic în lume. I-a părut rău c-a părăsit-o? Oricărei muieri trebuie să-i pară rău atunci când o lasă bărbatul, dar pe ea n-o părăsise pentru alta, ci pentru nebunia care mocnea în el și care avea să-l biruie până la urmă. L-a așteptat, a nădăjduit că o să mai vină? Cine poate să spună ce-a fost în sufletul ei? Acum îl privește pe acest lup cum își înfige colții albi și puternici în pită, îi place încordarea obrazului când mestecă, este frumos în

orice împrejurare și despre acest lucru se dumirise încă de la Hudești, căci avea ochi să vadă și să cântărească urâtul și frumosul. Dar cum să râvnești la o asemenea comoară? S-a trântit pe pat cu fața în sus și a tras-o spre el. I-a luat capul în mâini și a privit-o îndelung în lumina ochilor. Nările-i fremătau și-i tresăreau buzele, i-a zâmbit, dar în privirea lui era atâta duioșie amestecată cu o dorință pe care nu era greu s-o citească. I-a înclinat capul pe piept și i-a cerut să stea cuminte. N-au trecut nici câteva clipe și simțind cum îi tresare mâna, și-a dat seama că a ațipit. A stat nemișcată ascultându-i răsuflarea și cum i se zbate inima. Toate se petreceau aievea și nu-i venea totuși să creadă. Și-a ridicat capul încet să nu-l trezească. Ochii i se adânciseră în găvane, fața i se supsese puțin. Așa ar fi putut să arate fără viață, dacă nu era ea. Roua nopții îi încolăcise în bucle părul care-i cădea spre tâmplă. Nu s-a putut stăpâni să nu-și apropie buzele și să-i culeagă răcoarea. Când a vrut să-l privească iar, Ion și-a deschis ochii. Lumina lor era limpede ca și cum somnul nu trecuse peste ea, i-a zâmbit, și-a strecurat mâinile prin părul ei, i-a apropiat capul și gurile lor s-au căutat lacome. Trupul ei dogorea, parcă era învăluită într-o aură de lumină și căldură, coapsele ei generoase îl primeau cu patimă. A urmat o încleștare îndelungă, simțeau cum li se destramă ființa și se topește în această nebunie și supremă bucurie și plăcere pe care ne-a dăruit-o firea. Flăcăul se dovedea a fi mai mult decât bine hărăzit de la Dumnezeu și Cârstina a înțeles că alături de el poate cunoaște o fericire de care puține femei se pot bucura. A simțit cum se scufundă dincolo de fire de mai multe ori, fără ca el să se dea biruit încă. Era și mai frumos, fața i se schimbase de parcă s-ar fi petrecut o minune, o iubea pe îndelete, statornic, storcând-o de vlagă, când îi atingea gura tresărea de parcă s-ar fi trezit din altă lume, mai avea putere să-i mângâie trupul ca până la urmă s-o încolăcească cu brațele și să se risipească într-o ultimă încercare de a se topi unul în ființa celuilalt. A rămas ca răstignită pe pat, era istovită și paloarea chipului ei o făcea dumnezeiesc de frumoasă, o frumusețe încă a ispitei și păcatului. Până atunci Ion nu cunoscuse cum se cuvine dragostea. Totul se petrecuse în grabă, fără să se gândească la ce simte și crede femeia de alături, bucurându-se de izbânda lui, de faptul că a avut curajul să fie bărbat, negândindu-se la cele ce s-ar fi putut petrece în sufletul unei femei care i se dăruia. Abia acum pricepuse ce-i dragostea. Muierea asta tânără și frumoasă de lângă el știa să se bucure cu toată ființa ei, din creștet până-n tălpi, de un dar atât de mare cum era dragostea trupească.

După o vreme de încremenire și-a adunat cuviincios straiele pe trup, a vrut să se furișeze cuminte și supusă din pat, dar Ion a prins-o de braț și a făcut-o să se așeze lângă el. Zâmbea și acum, așa cum zâmbise în pădure și Cârstina și-a dat seama că nu-și bate joc de ea.

Zâmbetul lui era un prisos al bucuriei pe care o trăia ca-n vis feciorul de boier.

— Nu spui nimic? a întrebat-o el, moale, fără s-o scape din ochi.

— Stăpâne, va trebui să pleci, și nici eu nu știu cum să faci să nu te vadă careva dintre săteni.

— Iar ți-e frică? De cine te temi, tu, Cârstino?

— Mai întâi de mine, stăpâne, după aceea de lume.

Ion o privea cu o uimire mereu crescândă pe această făptură pe care întâmplarea i-o scosese în cale atunci când aproape c-o uitase. Și, iat-o, acum, cuminte și supusă, nedorindu-și decât liniște, având tăria să păstreze numai pentru ea taina acelei nopți, fără ca să ceară nimic în schimbul bucuriei dăruite, fără ca să fie mândră de arșița pe care o stârnise în inima lui, feciorul unuia dintre cei mai bogați și mai puternici oameni ai Moldovei.

Această stăpânire de sine pe care o întâlnea acolo unde credea că ea n-are cum să se nască, îl făcea să se simtă un pic stingher. Purtarea acestei femei răsturna multe dintre prejudecățile sale. În mintea lui, oamenii erau împărțiți după o socoteală foarte simplă în câteva trepte care nu se prea puteau amesteca, nu pentru că averea ar fi fost un obstacol, ci pentru că sufletul și mintea lor aveau alcătuiri diferite care nu îngăduiau nicio comunicare. Și iată că o femeie ca vrăjitoarea din Mlenăuți se dovedea a fi altfel decât își închipuise el că ar trebui să fie. Avea mândrie, simțăminte înalte, o bună cuviință pe care n-o prea întâlnise prin casele prin care umblase și, pe deasupra tuturor, era frumoasă. Sta acum liniștită, așa cum dorise el, a simțit nevoia s-o mângâie și s-a trezit spunându-i să nu-i fie teamă cât va fi alături de el.

— Alături nu putem sta, stăpâne, i-a răspuns Cârstina zâmbind.

— Și de ce să nu se poată?

— Pentru că sunt cine sunt, iar domnia ta ești cine ești, i-a răspuns cu îndârjire Cârstina. Pentru o jumătate de noapte de drum și o dimineață petrecută împreună crezi că se pot șterge toate câte sunt între noi? Lasă-mă să fiu cuviincioasă așa cum se cade unui om de starea mea, nu-mi cere lucruri pe care nu le pot face fără să-ncalc obiceiurile străvechi și te du, domnia ta, în lumea în care te-ai născut.

— Nu-mi vorbi mie de lume, pentru că nu-mi pasă de lume.

— Stăpâne, nu-mi face rău. Era acum în genunchi, îi cuprinsese picioarele cu mâinile și-n privirea ei era atâta rugă încât nu se putea să nu i te supui. Gândește-te la viața mea. Nu-ți cer nimic, pentru că n-am niciun drept s-o fac, dar nu mă pot ridica împotriva tuturor datinilor fără să nu primesc pedeapsa ce mi se va hărăzi. Nu are niciun rost să-ți irosești timpul cu mine, te așteaptă bucurii mari și potrivite cu cinul tău, uită-mă și va fi spre binele tău și al meu.

— Spre al tău, da, Cârstino, dar să vedem cum vom sta cu binele

meu. Eu am să plec acum, nu mă va simți nimeni, voi încerca să te ascult, dar nu-mi cere să-ți făgăduiesc ceea ce nu pot ține. A ridicat-o spre el, și-a lipit fața de fața ei, a sărutat-o scurt, s-a uitat îndelung la ea și a pornit-o spre ușă, pășind de parcă i-ar fi fost teamă să nu destrame starea de vrajă pe care o trăise în căsuța umilă din Mlenăuți, a alunecat ca o sălbăticiune spre cal, a pornit-o pe pripor în sus și s-a înfundat în pădure.

Cârstina a rămas descumpănită după plecarea feciorului Movileștilor. Dintr-odată a văzut și a simțit pustiul care se întindea în jurul ei. Fusese mulțumită până atunci cu starea ei ca într-o noapte de sânziene să răsară în viața ei acest flăcăiaș ca să-i turbure viața. Bunacuviință nu i-ar fi îngăduit să se gândească cu păcat la un asemenea om și iată că el a venit spre ea, călcând datini, trecând peste cinuri, așa, dintr-odată, în fapt de noapte, cum s-abate trăsnetul din senin. N-a avut putere să i se împotrivească, pentru că nu a avut timp să se dumirească și nici nu și-a închipuit că nu se vor încheia toate acolo sus, în poiana lui Călian. Nici acum n-ar fi prea târziu, dacă el îi va da pace. A plecat fără să făgăduiască nimic. Nici că va veni, nici că nu se va mai arăta. Bine era să nu mai vină, asta o știa Cârstina, dar niciodată nu se simțise o femeie împlinită și nu cunoscuse până atunci o bucurie mai mare decât în dimineața aceea. Avea să-i fie recunoscătoare toată viața pentru cât îi dăruise în scurtul timp cât fusese împreună cu el. Știa că-i va duce dorul, că va tânji de acum încolo după nebunia din ziua aceea, dar va trebui să uite totul. Cu cât mai grabnic, cu atât mai bine. Buruienile, nevestele și fetele ei cu doruri și păsuri de vindecat și de ostoit, bărbații necăjiți care nu mai aveau timp să se gândească și la altceva decât la munca din zori și până-n noapte ce le istovea trupurile și le golea inima și mintea de orice simțire, va trebui să se simtă bine între toate acestea, iar ceea ce i-a dăruit atunci acest fecioraș bezmetic să fie dar pentru binele ce i l-a făcut.

Ion își simțea trupul și inima ușoare. Calul își recăpătase sprinteneala și mai degrabă au plutit decât au umblat până dincolo de Bașeu spre curțile părintești. Jupâneasa Teodosia i-a ieșit în întâmpinare așa cum se așteptase, s-au dat porunci să i se aducă hrană din belșug și puțină băutură ca să-i stârnească și mai mult pofta de mâncare. Când au rămas, pentru scurtă vreme, numai el singur cu jupâneasa, aceasta l-a privit și cerându-i să-i povestească cele câte i se întâmplaseră de când nu s-au văzut și cum se poartă tătâne-său și celălalt fecior, l-a ispitit în legătură cu întârzierea din dimineața aceea. Parcă n-a venit odată cu Nicoară, și sluga venise cu cineva despre care nu se știa lămurit ce-i cu el. De unde această nepotriveală și ce se petrecuse în această vreme? Ardea de nerăbdare jupâneasa să afle dacă nu s-au întâmplat lucruri noi care să-i schimbe sufletul și

gândurile care-l pustiiseră mai an. Ion a zâmbit, apoi a râs, i-a răspuns că n-a întâlnit-o încă pe Ileana Cosânzeana, să fie dumneaei liniștită, pentru că de se va întâmpla o asemenea minune va fi prima care o va afla. Jupâneasa Teodosia n-a stăruit și n-a stăruit nu de altceva, dar a simțit că inima fiului ei este altfel decât până atunci, nu i-a mai surprins în priviri tristețile care-l copleșeau altădată și-l făceau să nu cunoască bucurii depline, așa cum se cuvenea unui fecior căruia toate-i mergeau în plin sub aripa ocrotitoare a mamei lui.

Lui Colun, Ion i-a spus doar atât: să-și vâre mințile-n cap, să-și caute muiere oriunde-n Moldova sau oriunde aiurea în lume, numai la Cârstina din Mlenăuți să nu se mai gândească. Și dacă nu se va supune, el, feciorul lui Cosma Movilă, îl va ciopârți și-l va arunca în pădure, hrană sălbăticiunilor. Și să nu pomenească nimănui nimic, iar dacă va deschide gura, să i se și piardă urma.

Nicoară n-a înțeles nimic. Nici nu l-a ispitit pe stăpân. Aștepta ca timpul să lămurească o taină pe care n-o pătrundea acum.

Timp de câteva zile, Ion a încercat să-și lămurească sieși starea lui. Mai întâi era Măgdălina și dragostea lui neîmplinită care-l urmărise un an de zile. N-o mai iubea pe fata lui Condrea? Dar cum să iubești la nesfârșit pe cineva pe care nu-l mai vezi, căruia nu-i poți împărtăși dragostea care te mistuie, pe care poate că n-ai să-l mai vezi niciodată? Dacă ea-l mai iubea și poate că-l aștepta undeva, într-un colț uitat de lume? Gândind așa simțea cum i se strânge inima și chipul jupâniței i se înfățișa trist, nedumerit de păcatul pe care el îl făptuise. Dar imaginea aceasta, întrevăzută ca printr-o pâclă, se topea nu după multă vreme și nu după ce el își făgăduise să o caute în vara și toamna aceasta, în nădejdea că poate i-o da de urmă.

După aceea era Cârstina. Cu această femeie era limpede un lucru: de însurat nu se putea însura cu ea, se ridicau prea multe împotrivă. O iubea pe această țărancă? Greu de zis ceva și nici nu trebuia să-și facă din pricina ei prea multe gânduri. Îi ceruse doar ea să-i dea pace, nu-și putea reproșa nimic și poate că cel mai bun lucru era s-o asculte și să-și vadă de-ale lui. Și doar erau atâtea de făcut. Nicoară, după lupta de la Tărăsăuți, i-a spus-o în treacăt: ca să ucizi, stăpâne, îți trebuie brațe de oțel, iar pentru asta, nu ți-e îngăduit să lenevești nicio clipă. Nenorociri ca acelea se pot abate oricând și atunci ești nevoit ca să fii gata în orice clipă. L-o fi simțit că a avut momente când nu s-a simțit în largul său la Tărăsăuți? Oricum, va trebui să muncească de-acum încolo fără să pregete nicio clipă. Se zvonea că Sultanul Soliman se sfădea cu Persul și că Moldova nu-i primejduită din latura de miazăzi, dar puterea sultanului era mare, și Sangeac-beii lui de la hotar aveau cu ce să dea de furcă oricărui vecin, așa cum o făceau cu cealaltă Țară Românească și cum o făceau și cu crăia rigăi Laioș.

Va trebui să călărească iarăși pentru a cerceta satele lor după cum

va porunci pan Cosma, când se va înturna. Vânătorile se vor ține lanț și-n toamna asta vor merge în munte la urși și la mistreți. Lupta cu fiara te învață cum să te bați, mai stăpân pe tine, cu omul.

Și, deși își pusese în minte să nu se mai gândească la nevasta din Mlenăuți, după câteva zile, nici el nu știa cum se făcea că împotriva hotărârilor sale, chipul acesteia și amintirea cărnii ei care dogorea ca un jar, începeau să pună stăpânire pe ființa lui. Strădaniile lui de a o înlătura din gândurile sale se dovedeau a fi prea slabe. Noaptea-n vis îi răsărea nevasta din toamna trecută, cu mirezmele și cu mirosurile ei de strai și piele curată, o simțea cum se apleacă asupra lui să-l îngrijească, dar lucrurile se amestecau și în loc de oblojeli și unsori, Cârstina era numai ispită căreia nu-i putea face față, sau i se arăta așa cum o văzuse el în dimineața aceea stârnind în el dorinți care-l mistuiau. Într-o seară, târziu, nu s-a mai putut stăpâni. L-a trezit pe Nicoară, i-a destăinuit ce vrea să facă și sluga i-a scos calul său în așa fel încât nimeni să nu bage de seamă că feciorul boierului a părăsit curtea. În miez de noapte, Ion se furișa spre geamul de o palmă de la casa Cârstinei în care bătea lumina lunii. A ciocănit ușor și a strigat-o pe nume. Chipul femeii s-a ivit buimăcit la geam, după care s-a repezit să desfacă zăvoarele de la ușă. Era turburată. L-a întrebat dacă i s-a întâmplat ceva, dacă are vreun necaz. A liniștit-o și, deși femeia i s-a împotrivit la început, a izbutit s-o adune și s-o lipească de el. Venise pentru ea, împins parcă de o putere și de o dorință mai mare decât voința lui. Încă nu-și da seama ce-i cu el, știa că femeia are dreptate, dar a dorit-o într-atâta, încât nu s-a mai putut stăpâni. Venise ațâțat de patimă să-i prade trupul ei care-i întunecase mintea. Și Cârstina, lăsând ca soarta ei bună sau rea să hotărască ce are să se întâmple cu ea după aceea, i-a răspuns bărbatului nestăpânit cu toată arșița care zăcuse în sufletul și trupul său tânăr. Când s-a apropiat de ziuă, erau istoviți și mulțumiți. Cârstina i se supunea acum biruită de dragostea ei, pentru că ea iubea cum se poate iubi o singură dată în viață, și mai avea norocul ca această dragoste să fie împărtășită măcar într-un anume fel. Nu știa cât va ține acest noroc, poate până mâine, poate o lună… Îi era teamă să se gândească la ce avea să vină, și se mulțumea să se înfrupte cu nesaț din fericirea și bucuria pe care i-o oferea clipa de față. Se țineau înlănțuiți în umbra calului și se căutau de parcă i-ar fi despărțit o lume, flăcăul ăsta era frumos și puternic, nebănuit de puternic și lacom în dragoste și se purta de parcă sfârșitul pământului ar fi venit câteva clipe după împlinirea dorințelor lor. De altfel, aveau și unul și altul sentimentul că toată legătura lor nu poate fi decât vremelnică, din care pricină ea se desfășura sub o zodie a disperării, adunând în clipa pe care o trăiau împreună tot timpul irosit până atunci și tot ce aveau să risipească atunci când soarta va pune o stavilă între ei.

A venit după aceea aproape noapte de noapte. Cârstina nu se mai sfia acum, deși purtarea ei a rămas cuviincioasă. La stăruințele lui a trebuit să-i spună pe nume, dar asta n-avea nicio însemnătate, ceea ce o încânta peste măsură era faptul că acum își putea îngădui să-i mărturisească dorința și dragostea ei, să-l alinte, să-l iubească pendelete și mereu împătimită. Îl simțea al ei, stăpânit de arșița pe care ea o stârnea în trupul lui. Iar el nu reușea să cunoască sațiul, pentru că această muiere tânără și frumoasă, croită parcă numai pentru a fi iubită, știa să fie mereu alta, tot atât de proaspătă și de aţâţătoare ca-n primele întâlniri. Când își aducea aminte cât de cuminte, de neclintită putuse să-și petreacă zile în șir la căpătâiul lui, de parcă nu era alcătuită ca orice ființă din trup și suflet, când își scormonea mintea ca să găsească în purtarea ei de atunci cel mai mic semn care să arate că-i femeie și, ca orice femeie, nu se poate să nu se alinte sau să se sclifosească în fața unui bărbat, dar nu găsea nimic, nu pricepea cum poate stărui într-o ființă de rând atâta mândrie care să-i asigure o perfectă stăpânire de sine. Dar era Cârstina o femeie de rând? Cum se poate să fie atât de mărunt și s-o coboare în loc s-o ridice pe scara valorilor impuse de lumea lui? Era o țărancă, era săracă alături de neamul lui cel pricopsit, dar ce suflet avea femeia asta, ce minte ageră și cât de bogate-i erau gândurile! Cât de bine îi ghicea firea și unele stânjeneli ale lui și cu câtă pricepere reușea să-l facă să treacă peste ele. Se deschidea în fața lui ca o comoară nesfârșită din care el n-avea decât să prade cât dorește, fără să-i ceară nimic în schimb. Niciodată nicio învinuire, nicio cerință.

Firea lui năvalnică și vârsta l-au făcut să treacă în câteva rânduri o anume măsură. A fost îndeajuns ținuta ei liniștită, mutenia ei ca totul să intre pe făgașul cel bun. În câteva rânduri a simțit-o cum se închide în propria-i ființă, cum se depărtează și atunci i-a fost teamă să n-o supere și mai mult decât atât, i-a fost frică să n-o piardă. O iubea? Îi era teamă că da. Nu era numai o dorință trupească ce-l împingea spre ea ci și altceva, ce se dospea în el nelămurit și de care-i era puțin teamă. Glasul ei atât de plăcut care-i răsunase în urechi la Hudești, ca o alinare, se putea dezlănțui în cântece pe care nu le mai auzise, pe care i le spunea aproape șoptit, și rareori. O surprinsese odată scufundată în sine și lăsând fără să vrea să se reverse dorul și duioșia cuprinsă în vorbe măiestrit alcătuite, împletite cu sunete triste și prelungi în stare să răscolească și o inimă împietrită. Era și mai frumoasă atunci, o frumusețe stranie care-l uimea pentru că nu înțelegea cum de se poate transfigura un om într-atâta. În ochii ei scăpărau lumini pe care nu le cunoștea, iar buzele se arcuiau și cuprinse de o zbatere ușoară care mlădiau sunetele, erau și mai frumoase. Ar fi vrut atunci mai mult ca oricând, să i le acopere cu gura și să o readucă în lumea lui, să-i alunge tristețea sau bucuria pe

care o trezeau cântecele ei și care o făceau să se desprindă de el, de lumea din jur. O vroia numai a lui cu trupul și cu sufletul ei, se trezea robit de o dorință de a stăpâni cum nu mai fusese încercat până atunci.

Jupâneasa Teodosia a simțit nu după multă vreme că fiul ei bate anumite drumuri și poteci și, ca om întreg la minte, s-a bucurat. Era firesc să fie așa, dovedea feciorul ei că este un bărbat adevărat și mai ales că a priceput că trebuie să uite nălucirile care-l mistuiseră cu un an mai înainte. Fete de măritat se găseau destule în țara Moldovei, i le putea găsi și ea la nevoie, deși, după cum o pornise Ion, nu mai era nevoie de ajutorul altora pentru a se lega la cap. Prima alegere nu fusese rea și numai nenorocirea Condreștilor a făcut ca totul să se destrame spre nenorocul lui, dar nu și din vina lui.

Când a aflat încotro își îndreaptă pașii nu s-a bucurat. I-a fost chiar și un pic teamă. Să nu-i fi făcut femeia aceea ceva ce întrece firea noastră. Dar n-a zis nimic, pentru că a nădăjduit ca totul să treacă repede, până ce altă femeie îi va ieși în cale.

Ion nu gândise chiar așa de lămurit ca mama lui, pentru că nu i-o îngăduia vârsta și firea. Nevoile pe care le ridica averea întinsă a Movileștilor, l-au împins ba peste Prut, ba spre Țara de Jos. A călărit, a mers la vânătoare, și-a muncit trupul încercându-și priceperea și puterea în mânuirea armelor alături de slugile lor și de frații săi, Gavrilă, cel mai mic dintre feciorii lui Cosma Movilă, crescând și el văzând cu ochii. Revenind spre Hudești, drumul lui s-a oprit statornic la Mlenăuți. Venea și ziua, fără fereală, dar până la urmă s-au găsit ochi care să-l vadă și oamenii nu se dumireau cum de un fecior de boier se poate uita la una dintre ei, pe deasupra și femeie măritată, chiar dacă bărbatul ei nu se mai arătase de mulți ani prin acele locuri. Unele femei credeau chiar că o asemenea poveste nu poate sfârși cu bine, chiar dacă tânăra nevastă cunoștea unele lucruri neînțelese pentru omul obișnuit. N-au condamnat-o pentru că aveau nevoie de Cârstina și mai ales pentru că se temeau de ea. Respectul ce se cuvenea unui astfel de om i-a făcut să nu-și sloboadă gura, să primească, tăcut, faptele așa cum erau.

Orice lucru are un început și un sfârșit. O să vină și clipa când feciorul lui Cosma Movilă o să se sature și, punându-și cușma pe-o ureche, o să se ducă după o altă fustă, socoteau oamenii din Mlenăuți, socotea și jupâneasa Teodosia. Ba o să-i vină și sorocul să se-nsoare și cine știe peste ce jupâniță va da, una care să-i pună lațul de gât și o să stea cuminte și supus, de să-i plângi de milă pentru tinerețea lui și pentru fala și frumusețea lui.

Și-n drumurile lui multe, când lipsea cu săptămânile și chiar cu lunile, i-au ieșit și alte femei în cale și Ion nu s-a ferit. A cunoscut femei care erau bine clădite de la Dumnezeu, altele erau veștede deși

erau încă tinere, aveau gura ca iasca și trupul lor rămânea liniștit, atunci când i se supuneau și, pesemne, că ori de ar fi făcut dragoste cu el, ori de ar fi stat de vorbă cu o vecină peste gard, pentru ele ar fi fost totuna și asta-l făcea să-l apuce un fel de lehamite. Unele, după ce rămâneau încremenite atunci când trebuiau să fie zguduite de plăcere, se smiorcăiau și-i aminteau ce mare păcat au comis pentru dânsul, cerșind o vorbă frumoasă de la el ca să poată dormi, pesemne, liniștite. Erau și nebune care i se dăruiau chicotind și zbuciumându-se de parcă erau duse la goniță, încât îi venea să le întoarcă cu fața-n jos și să le croiască peste bucile lor mari și albe cu teaca de la sabie.

Cârstina nu l-a întrebat niciodată nimic, ca și cum n-ar fi existat o altă lume în afară de lumea ei. Îl primea cu aceeași dragoste statornică, cu aceeași cumpănire în gesturi și în vorbe, patima ei se împlinea după un ritual al cărei secret numai ea îl cunoștea și care-o făcea să fie cu mult deosebită de celelalte femei. I-a descoperit treptat și trupul, parte cu parte, cuprins uneori de o ușoară teamă de a nu se risipi vraja pe care o stârnea această femeie. De fiecare dată era uimit pentru că niciodată nu văzuse o alcătuire mai bine închegată. Firea nu fusese deloc zgârcită tocmai cu această țărancă oropsită. Pulpe rotunde, picioare lungi, nici subțiri, nici groase, o linie curbă pleca de la coaste adâncindu-se sau arcuindu-se peste șolduri într-o șerpuire care-l stârnea să întindă palma și să cuprindă într-o mângâiere ușoară toată această minune. Pielea era netedă și avea o culoare care bătea ușor în arămiu și numai vederea și atingerea ei îl ațâțau, îi venea să înfigă dinții ca într-un fruct plin de dulceață și de miresme, să o soarbă toată, iar sfiala ei neprefăcută îl făceau și mai lacom. Încet, încet se dumirea că între Cârstina și celelalte femei este o deosebire ca între o măgură din hotarul satului și Ceahlăul, că nu se poate lipsi de o asemenea bucurie de a o strânge în brațe, de a o mângâia, de a o iubi pe-ndelete, bucurându-se de fiecare clipă, sau de a se dezlănțui, uneori, de parcă atunci pentru prima dată în viața lui ajungea să cunoască taina dragostei. Știa că este iubit. Cârstina i-o spusese cu vorba, cu mângâierile ei, cu disperarea pe care o citea în ochii ei atunci când îi lua chipul în palme și-i cerceta fața, afundându-și privirea în ochii lui ca și cum ar fi vrut să afle înlăuntrul ființei sale răspuns la întrebările și nedumeririle ei. Dar nu spunea nimic, ofta abia simțit și, drept încheiere, îi înfiora gura cu sărutări mărunte, după care venea încleștarea de întreaga lui ființă de parcă ar fi vrut să se risipească pentru totdeauna, în clipele de mare bucurie când simțea că ființa ei se împletește într-o tainică comuniune cu firea întreagă.

Mica și neajutorata vrăjitoare din Mlenăuți îi dăruia ce nicio femeie nu izbutise să-i dăruiască până atunci, și cu cât se înverșuna uneori să găsească bucurii asemănătoare și în altă parte, de atâtea ori își dădea seama că încercarea lui este zadarnică și că fără această femeie viața

lui ar fi fost searbădă, iar după asemenea încercări se întorcea la Mlenăuți pentru a se împărtăși cu și mai multă patimă din darurile și bucuria pe care Cârstina știa să i le ofere supusă și cuminte. Nici o altă femeie din câte cunoscuse nu era în stare să împărtășească lumină și căldură tuturor lucrurilor cu care veneau în atingere, să țese în jurul ei acea stare de vrajă care-i copleșea simțurile și mintea și cu cât vroia să fie mai tare, mai stăpân, pe el, cu atât se pierdea și-și vâra fără să vrea gâtul sub un jug pe care nu-l bănuise. Ce avea să se aleagă din toată nebunia asta a lui? Nu-și da seama și până la urmă renunța la orice lămurire a lui, a ei, a legăturilor lor și se lăsa pradă dragostei acestei femei. Era în stare să se mărturisească oricui că nu este îndrăgostit, că nu iubește dar, în același timp, îi era peste putință să rabde o vreme mai îndelungată fără s-o vadă, fără să o simtă a lui, numai a lui. Era urmărit de ochii ei, de gura și de gâtul ei, de pieptul și rotunjimea coapsei ei, de tot ce ținea de ea și venea spre toate aceste minuni împins de dorință, împins și de alte porniri care se nășteau în sufletul și mintea lui și cărora nu mai vroia să le afle niciun înțeles. Se lăsa purtat de patima pe care o stârnise Cârstina în el și această patimă îl ducea neclintit pe același drum pentru a o afla în același loc de unde izvora pârâul care cobora în valea Bașeului.

XV

Când jupân Cosma Movilă a aflat că fiul său s-a încurcat cu o muiere de rând dintr-unul din satele sale, mai întâi s-a zbârlit, după care a ridicat din umeri a neputință și n-a zis nimic. Niciodată n-avusese o părere prea bună despre feciorul său, dar întâmplarea cu fata lui Condrea îi dezvăluise cât de slabă era firea feciorului său, iar ceea ce auzea acum îl lămurea definitiv că mare lucru de capul unui asemenea bărbat nu poate fi. Era Moldova plină de muieri și Ion al lui își împleticea norocul la doi pași de Hudești. Ca stăpân ar fi putut s-o pedepsească aspru pe muierea care-și înșală bărbatul, ar fi putut-o alunga din satele sale, dar și-a zis că totul e zadarnic și n-a vrut să-și încarce sufletul cu un păcat, convins fiind că nu muierea aceea era de vină ci feciorul lui netrebnic care nu-și cunoștea menirea și interesul. A întrebat-o doar atât pe jupâneasa Teodosia: l-a ademenit femeia aceea, când l-a îngrijit la Hudești? Jupâneasa i-a răspuns că așa ceva nu s-a întâmplat atunci, că mult după aceea i-a ieșit în cale… Era ceea ce bănuise, Ion era un netrebnic și dacă lui îi place să-și petreacă vremea în felul ăsta, n-are decât s-o facă. Ca părinte se simțea însă dator să se îngrijească de viitorul feciorului său. Neam mare și fruntaș al țării, trebuia ca și feciorii lui să năzuiască spre cele mai de seamă dregătorii. Dar pentru asta erau necesare niște deprinderi care se căpătau în timpul unei ucenicii pe lângă alți mari dregători; mai era nevoie și de puțin noroc pentru că și alții năzuiau să ajungă în preajma domnului, chiar dacă întâietatea o aveau cei mai puternici. Ce nădejde să ai însă în Ion, iată ce-l frământă pe boierul din Hudești. Domnul țării se dovedise, până acum, destoinic în toate, se putea vorbi de o domnie bine așezată și respectata de toți vecinii. Craiul Jicmont îl trimisese ca sol pe nobilul Nepielschi ca să-l felicite pe domn pentru izbânda de la Tărăsăuți. Ceea ce nu izbutiseră oamenii săi, împlinise domnul Moldovei, ca bun creștin, pentru creștinătate. Ștefăniță nu s-a sfiit să-i răspundă că nu s-a bătut pentru nimeni, ci numai pentru țara lui, că așa cum alții vor ajutoare așa ar dori să fie și el ajutat, numai că nimeni nu se gândește s-o facă, pentru că principii creștini nu-s în stare să se ajute pe ei înșiși. Era tânăr domnul, dar aprig ca un leu. Se bucura de o sănătate strașnică, erau semne că domnia lui va fi îndelungată spre binele țării și al oamenilor destoinici.

Craiul Laioș, al Ungariei, îi trimitea în fiecare an bani ca să-și cumpere arme, pentru că vedea în Moldova un scut al creștinătății și în domnul ei un vrednic luptător.

Craiul Jicmont și-a dat și el seama de foloasele unei bune vecinătăți cu Valahia și atunci a trimis soli ca să înlesnească schimbul de mărfuri între cele două țări și să se facă rânduială la hotare, ca să nu mai fie

nicio pricină de ceartă între cele două țări.

Putea să fie pace la hotare și dacă principii vecini țării s-ar fi înțeles între ei, nici Sultan Suliman n-ar fi îndrăznit să pornească împotriva vreunuia dintre ei.

Jupân Cosma se gândea că așa cum o arată împrejurările din acel an – al 7033-lea an de la facerea lumii – toate aveau să-i meargă în plin domnului. Era, deci, de datoria lui să câștige bunăvoința lui Ștefăniță pentru feciorii lui. În Văscan avea încredere, iar cel mic se arăta de acum viclean și uneori nestatornic, cum nu fusese mai nimeni în neamul lor. Prâslea ori va ajunge mare, ori își va frânge gâtul, după cum îl va sluji norocul lui cel bun sau cel prost.

Când s-au întâlnit în toamnă, la curtea domnească, la marea adunare poruncită de domn după Tărăsăuți, numele lor a fost pomenit cu cinste. Îl slujiseră pe Ștefăniță cu credință și domnul i-a făgăduit lui jupân Cosma că nu-l va uita. Se putea duce și cere ca feciorul lui cel mare să fie primit, dar unde, în ce slujbă? În mânuirea armelor se dovedise greu de întrecut și după străduința pe care o depunea pentru a-și spori măiestria, s-ar fi putut îndrepta spre o slujbă de oștean – Petrică hatmanul murise la Tărăsăuți, în locul lui fusese ridicat pârcălabul Barbovschi de la Hotin, unde rămăsese numai un pârcălab așa cum era și la Cetatea Nouă. Să slujească la o căpitănie de margine, la Câmpulung sau în altă parte ca să-și arate destoinicia și să capete deprinderi care se cer unui iscusit luptător? De acolo se putea urca, o pârcălăbie nu i-ar fi stricat peste câțiva ani, neamul lui și averea îl puteau împinge și-i dădeau dreptul ca de tânăr să ajungă în sfatul domnesc. Se muncea bietul pan Cosma cu gândurile, Ion își vedea de-ale lui fără să-i pese de nimeni. Cică și-ar fi pus țăranca la adăpost de treburile mai grele, cum era seceratul. Nu se istovise ea nici până atunci, pentru că erau destui proști pe lume care i-ar fi făcut orice muncă pentru o ulcică de fiertură din buruienile ei, dar acum se ivise netrebnicul ăsta s-o ocrotească el, să-i dea bani sau cine știe ce mai este în stare să facă. O să ajungă de râsul boierilor de n-o să se mai uite nici dracul la el. Poate că ar trebui să pună piciorul în prag și să-l însoare, dar dacă nebunului nu-i este de însurătoare cum să nenorocești o fată cuminte a unui boier cumsecade?

Până să se dumirească ce-i de făcut cu feciorul lui, iată că nici domnul țării nu era scutit de necazuri în privința căsătoriei. Cât fusese tânăr și asculta de sfatul celor mari, cele două țări ce se învecinau pe Milcov au fost în strânse legături de pace și prietenie. Neagoe Basarab văzând că tânărul domn se bucură de o creștere aleasă și că este înconjurat de sfetnici destoinici, s-a gândit să întărească și mai mult legătura dintre cele două țări surori și i-a făgăduit lui Ștefăniță că i-o va da pe cea de-a doua fiică a lui, pe Ruxandra, care i se potrivea ca vârstă și despre care se spunea că este foarte frumoasă. A rămas

această înțelegere până la sfârșitul acestui an, când s-a prăpădit soția lui Radu de la Afumați, domnul muntean. Neamurile lui Neagoe au stăruit la turci și la unguri ca Radu s-o ia pe una din fetele fostului domn și Radu i-a cerut craiului Laioș să-i îngăduie uneia dintre domnițe – fetele se aflau cu mama lor Despina sub aripa ocrotitoare a regelui după moartea lui Neagoe – să vină în țară. Craiul a fost de acord, dar a cerut să se respecte făgăduiala făcută lui Ștefăniță și-atunci, voievodul Transilvaniei, Ianăș Zapolia le-a scris celor doi domni români să pună soroc și loc unde se vor întâlni pentru a-și alege soția.

Alegerea a fost fixată la 14 ianuarie 1526, apoi amânată până la 17. Ștefăniță a cerut o amânare pretextând că nu-și poate părăsi țara, acum când este amenințată de tătari.

Adevărul este că umblau zvonuri din vara trecută că Suliman sultan face mari pregătiri de oști pentru a porni împotriva creștinătății. Tătarii primiseră poruncă să se miște la semnul cuvenit și după cum soseau vești în Moldova, aceștia își începuseră pregătirile și era de așteptat ca spre primăvară să-și facă apariția în hotarul Moldovei. Puteau să treacă prin Bugeac spre sudul Dunării ca să se unească cu marea urdie otomană, dar puteau să se abată asupra Moldovei dacă așa le-ar fi poruncit sultanul. În asemenea împrejurări lui Ștefăniță nu-i prea ardea de nuntă și, în afară de asta, lui i se promisese una din fete, Ruxandra, de ce mai era nevoie de atâta zbatere când toate aveau să se aranjeze la timpul potrivit, în liniște, pentru ca bucuria domnului să fie și bucuria celor mulți? Numai că Radu, împins de neamurile lui Neagoe, profită de împrejurări și își alese de soție pe cea mai frumoasă dintre fetele lui Neagoe, deci pe Ruxandra. Supărarea domnului Moldovei a fost mare. Totuși, ca să nu se strice legăturile dintre cele două țări și ca mândria lui să nu fie știrbită, i-a cerut craiului Laioș să mijlocească în așa fel încât lui să i se recunoască titlul de Mare voievod al Țării Românești (Valahiei), iar Radu să-și zică voievodul cel Mic al Țării Românești (Valahiei).

Dacă locuitorii celor două țări le numeau în așa chip încât să se știe despre care este vorba, atunci când se adresau unor străini ei numeau ambele țări cu același nume – Valahia – adică Țara Românească, iar nunțiul papal de la Buda, ca să-i lămurească pe stăpânii săi scria, referindu-se la cele ce se petreceau atunci că „aceste două provincii, Moldova și Muntenia, sunt Valahia, colonie de romani”.

Toate astea, Ion le-a aflat de la Coste, fiul marelui logofăt Toader, la Suceava, în vremea Bobotezei, când se afla cu anumite treburi trimis de pan Cosma Movilă în cetatea de scaun. Îl cunoscuse pe Coste și mai înainte, iar de data asta au tras niște chefuri strașnice, să se ducă pomina, cu care prilej l-a cunoscut pe un alt Ion, fiul lui Ivanco Moțoc.

Ion venise cu gândul să meargă la portarul Sucevei, ca să-i ceară un sfat în legătură cu ce ar trebui el să facă, numai că, în urma petrecerilor cu Coste, a crezut că n-are niciun rost să-și mai irosească timpul cu planuri de mărire. Radu, domnul muntenesc nu primise propunerea lui Ștefăniță și, după cum credea marele logofăt, care-i cunoștea bine firea domnului său, nu va trece mult și vor trebui să încalece ca să pornească spre miazăzi pentru a răzbuna umilința pe care o suferise nepotul marelui Ștefan.

Lui Ion i-a plăcut de fiul lui Moțoc. Erau cam de aceeași vârstă, iar noul său prieten era pe măsura lui: puternic trupește, minte ascuțită, bun la vorbă, vrednic la petrecere. Un lucru-i deosebea: Moțoc nu punea niciun preț pe femei. Încalecă, descalecă și pleacă era vorba și convingerea lui, de parcă ar fi fost vorba de o tabără ostășească și nu de ființe cugetătoare ca și ei, așa cum o arătau în multe privințe chiar datina și unele obiceiuri ale țării. Dar, fiecare cu ursita și apucăturile lui. În ceea ce-l privește, el avea să încalece degrabă și va îndemna spre Hudești, deși era iarnă aspră, cu destul omăt și haitele de lupi începuseră să iasă la drumul mare. A ținut drumul drept spre casă, pentru a-i spune lui pan Cosma cele aflate.

— Prostii, a pufnit boierul cel bătrân, mâniindu-se pe feciorul său care cască gura la toate prostiile în loc să-și vadă de treburile sale, crede tot ce i se spune și-n loc să-și chivernisească un loc ce i s-ar cuveni, (dar iată că nu-l merită), vine fuga acasă pentru a împrăștia niște zvonuri.

Pe Ion nu l-a mișcat supărarea tatălui său. De altfel nici nu avea răgaz ca să-și chinuie mintea cu toate nimicurile. A așteptat prilejul potrivit ca să încalece și să se furișeze dincolo de apă, peste deal, la izvorul știut de el. A găsit-o în ogradă, pe Cârstina, îmbujorată de frig, a prins-o și a răsucit-o purtând-o ca-ntr-un vârtej spre casă. Râdea și se bucura ca un nebun, iar femeia înțelegea pentru a nu știu câta oară că unui asemenea om nu i se poate împotrivi.

Câteva zile Ion și-a împărțit timpul între Hudești și Mlenăuți, și când toate păreau că îndreptățesc supărarea boierului Cosma, a picat vestea că toată țara este chemată în mare grabă în tabără la Vaslui.

Freamăt și zor mare la Hudești. Bătrânul mormăia-n barbă când se ivea-n preajmă Ion, care era pe deplin nepăsător. Dreptatea fusese de partea lui, dar nu-i păsa de această dreptate. Gândul lui era acum la tabără, aștepta cu nerăbdare întâmplările neprevăzute pe care i le va scoate-n cale soarta, se gândea la femeia tânără, parcă și mai frumoasă de la un timp, care avea să înfrunte omătul de una singură. Îl primise și-l petrecuse cu aceeași dragoste și bucurie nesfârșită, i-a urat un singur lucru: să se-ntoarcă întreg și pentru asta să-și poarte singur de grijă.

Dar n-a mai fost nevoie de nicio grijă. Ștefăniță a pătruns în Țara

Muntenească cu mare urgie, fevruarie în cinci zile și a mers până la Târgșoru fără a i se împotrivi careva. Radu vodă i-a trimis soli de pace și cu vorbe bune s-au învoit de i-au potolit semeția. S-au nevoit și ceilalți crai și împărați să-i împace, și craiul Laioș și Suliman sultan și-au trimis degrabă solii lor și până la urmă cei doi s-au împăcat, urmând ca Ștefăniță să se căsătorească cu Stana, fata cea mare a lui Neagoe, iar Radu să-i dea pe boierii pribegi câți se aflau în stăpânirea sa. Cum s-a întors în țară i-a scurtat de cap pe hicleni cu mare grabă și l-a trimis pe Oancea pârcălab la Sibiu unde se afla doamna Despina și Stana, fiica ei.

Neavând pe cine să înfrunte, Ion s-a întors cuminte, cu tatăl său în Țara de Sus, când iarna nu se ostoise și-i puse în palmă Cârstinei un inel cu matostat. În iulie mergea la nunta domnească și, ca în alte dăți, la petrecerile care s-au desfășurat la curtea din Suceava, multe jupânițe și jupânese au băgat de seamă nu numai straiele strălucitoare ale tânărului Movilă, dar și mișcările lui de sălbăticiune mlădioasă, chipul lui ars de soare și frumos, iscodind, fără să afle mare lucru, către ce față își îndreaptă el privirile și inima. Era și pan Cosma de față, cu pălăria lui cât roata carului, nădușind și necăjindu-se din pricina căldurilor prea mari; lui Ion i-ar fi plăcut să glumească pe seama necazurilor tatălui său, dar știa că bătrânul este aprig la mânie. Iar cu acest prilej, parcă pan Cosma s-a mai îmblânzit, l-a privit pe feciorul său cel mare cu mai multă îngăduință. Se vedea din patima pe care o punea în petrecere, din fața lui deschisă, neumbrită de nicio grijă, că nu-i stă gândul aninat cine știe pe unde, cum bănuise dânsul. Era vorba deci de porniri și de păcate ale tinereții care trec cu vremea și care se iartă. Îi plăcea și tovărășia lui Ion cu feciori unul și unul. Trebuia să se gândească în chip temeinic și la însurătoarea acestui fecior.

Dar timp de însurătoare nu se afla. Tătarii sosiseră în mare număr la hotarul din nord al țării gata să atace Moldova sau Polonia, iar Suliman sultan se îndrepta cu întreaga-i urdie spre inima Ungariei. Îndată după nuntă, Ștefăniță s-a mișcat cu toată curtea spre miazănoapte unde se afla tabăra. Nu avea cum să-l ajute nici pe craiul Laioș, pentru că nu-și putea părăsi țara în fața oștilor tătare, din aceeași pricină nici sultanul nu-i cerea ajutor împotriva lui Laioș. Nu s-au ridicat nici alți principi în apărarea creștinătății, care erau feriți de primejdie și aveau și mijloacele s-o facă. Și așa se face că în câmpia Măhaciului, la 29 august, oastea craiului Ungariei era spulberată, Laioș își afla moartea nu departe de câmpul de luptă și o parte din Ungaria intra în stăpânirea otomană.

Sultanul ar fi dorit ca cei doi domni români să intre și să supună Transilvania pentru sine, dar cei doi cumnați s-au gândit să-l înșele pe padișah simulând un conflict între ei și, spre toamnă, când tătarii se

topiseră în stepele dinspre răsărit, Ștefăniță intra iarăși cu oastea în țara muntenească. A mers pe unde i-a plăcut și s-a întors iarăși fără nici-o sminteală și nici de solii de pace n-a mai fost vorba, amândoi domnii plângându-se către vecini de necazurile pe care le-au avut unul cu altul. Din această „plimbare", domnul s-a ales cu o boală căreia nici vracii nu i-au dat de cap. Se părea că va fi ceva trecător și pan Cosma Movilă s-a grăbit să primească, îndată după Bobotează, pe domn la curțile sale cu toată cinstea ce i se cuvenea. Măria sa mergea la Hotin unde-l aștepta solul regelui Ferdinand, dar boala s-a înrăutățit de la o zi la alta și în 14 ianuarie se prăpădea, în floarea vârstei, unul dintre cei mai destoinici domni pe care-i avusese Moldova. Pan Cosma și Ion au fost de față și după aceea i-au însoțit trupul neînsuflețit pentru a-l astruca la Putna, lângă tatăl și bunul său, marele Ștefan.

Ca să nu se tulbure pacea țării, boierii l-au ales domn pe Petru, fiul lui Ștefan cel Mare cu Maria din Hârlău. Taina o știuse mitropolitul care se prăpădise cu câțiva ani în urmă, nu înainte de a-i spune lui Ștefăniță cine-i Petru măjarul, acest vrednic negustor de pește, iar Ștefăniță când a simțit că i-a venit sfârșitul le-a spus boierilor din jurul său pe cine să aleagă domn.

Ion se gândea la întâmplările lui trecute și își amintea cum îl certase pan Cosma, amenințându-l cu lunga domnie a lui Ștefăniță și iată că soarta nu este după cum gândește omul. Îi părea rău că nu a îndrăznit atunci mai mult decât făcuse? Nu putea spune că nu-l cuprindea un soi de duioșie atunci când se gândea la Măgdălina, dar chipul ei se arăta din ce în ce mai nelămurit, oricât s-ar fi străduit el să reînvie clipele puține pe care le petrecuseră împreună. Încercase să afle ceva despre ea, ispitind pe unii și pe alții, atunci când avuseseră loc petrecerile de la Suceava, dar zadarnic. Poate că acum, sub o nouă domnie să se ivească jupâneasa Nastasia cu fiica ei, și atunci, ce se va întâmpla cu el? Se va supune nălucirilor din anii trecuți sau o va privi pe fata lui Condrea cu alți ochi?

Cum se apropia primăvara și pan Cosma simțea că-i slăbește puterea, că nu mai are nici măcar sprinteneala pe care o avusese până atunci și se mișca mai greu decât cu un an mai înainte, și-a pus în cap să-și însoare feciorul cel mare. Dacă-i va fi ursit să se prăpădească să-l lase măcar pe Ion cu casă întemeiată și atunci va închide ochii ceva mai liniștit, așa că l-a chemat și i-a spus ce are de gând să facă. Nădăjduia ca feciorul său să arate dacă nu bucurie măcar supunere, dar mare i-a fost mirarea când la văzut cum se schimbă la față și spune nu, și după cum își cunoștea odrasla, pan Cosma a înțeles că „nu" ăsta nu poate fi schimbat, chiar de l-ai pica cu ceară pe cel care-l rostise.

— Atunci, ce vrei, măi omule, s-a răstit boierul cel bătrân, spune-mi ca să înțeleg și eu ceva.

— Nimic.

— Cum nimic, măi? s-a holbat pan Cosma.

— Nu mă însor.

— Cum să nu te-nsori, nemernicule, cum să nu te însori când omul de asta-i făcut, să se-nsoare, să facă și el copii, ca să-i fie de ajutor, cum adică, să nu te-nsori?

— Nu mă însor. Sta drept, cu capul puțin plecat într-o parte și fălcile încleștate. Pan Cosma era ispitit să-i crape țeasta și să vadă dacă poate găsi ceva acolo.

— Și n-ai să te-nsori niciodată?

— Nu știu.

— Vrei să iei tu, pe cineva, anume? l-a întrebat pan Cosma, străfulgerându-l un gând pe care ar fi vrut să-l alunge cât mai grabnic.

— Nu vreau pe nimeni.

Boierul cel bătrân s-a mai liniștit, s-a uitat încă o dată la chipul odraslei sale, pe care se citea o îndărătnicie în stare să-l scoată din țâțâni și pe cel mai cumpătat om din lume, după care l-a alungat cu mare scârbă. Cică să mai faci copii! Decât copii ca ăsta, mai bine, lipsă! Era convins bătrânul pan Cosma că de fiul lui nu se va lipi nimic, își va irosi viața fără nicio noimă.

A doua mare nedumerire a stăpânului de la Hudești a fost în toamna anului în care se urcase pe tronul Moldovei, măria sa Petru voievod, poreclit și Rareș. Ion i s-a înfățișat cu respect, dar fără să arate nici supunere și nici dragoste de fiu și i-a spus că ar vrea să-și facă ucenicia în cancelaria domnească, sub ocrotirea marelui logofăt Toader. Coste, fiul lui Toader, îi mijlocise acest lucru. Pan Cosma credea că visează el sau că fiul său aiurează. Neam de neamul lor nu făcuse pe diacul. El știa să-și recunoască doar numele pe uricele și hrisoavele domnești, avea pecete verde ca oricare mare boier cu care întărea orice hotărâre, dar să-și bată capul cu buchiile, asta i se părea o treabă mult prea rușinoasă pentru rangul lui. Că ar fi putut ajunge mare logofăt? Asta nu însemna că trebuie să știi carte. Dregătoria e una, buchiile-s alta. Dregătoria ți-o dă domnul dacă vrea, iar ca dregător n-ai decât să dai porunci, dar nu să-ți strici mintea cu tot felul de încârligături și să ți se frângă limba-n gură ca să scoți cine știe ce prostie. Asta o fac unii călugări, pentru că nu au alte treburi. Să-și bată capul ei, dar un boier nu se cade să se coboare la asemenea prostii. Și cum de a ajuns Ion al lui la o asemenea alegere, iată un lucru pe care nu-l înțelegea pan Cosma. Băiatul ăsta, se vede din tot ce face, a fost plămădit pe dos! Să mânui sabia, sulița și arcul cum o face el și să le pui în cui pentru o pană de gâscă! Mare minune!

De fapt nu se întâmplase nicio minune. Pe Ion l-au impresionat frumusețea unor hrisoave și mai cu seamă niște manuscrise ale căror miniaturi l-au fascinat. Țesătura elegantă a liniilor și culorile rafinate

au trezit în sufletul lui emoții noi, pe care nu le cunoscuse până atunci. Și a mai fost și o vorbă a marelui logofăt care i s-a înfipt în minte și anume că omul nu trebuie să trăiască numai ca un dobitoc. Dumnezeu l-a înzestrat cu o putere care l-a făcut stăpânul celorlalte ființe, iar înțelepciunea unora s-a întrupat în scris dând astfel putința ca și alții să se împărtășească din ea și nu este altă bucurie și mângâiere mai mare pentru sufletul și mintea omului decât cunoașterea acestei înțelepciuni. În fața ochilor feciorului lui pan Cosma s-a deschis dintr-odată o lume nouă, nebănuită până atunci și în sufletul lui s-a născut dorința de a pătrunde tainele acestei lumi.

Când marele logofăt a vrut să-i cerce priceperea, Ion a mărturisit că nu știe decât să deseneze literele care alcătuiau numele său. Era prea puțin, și pan Toader a râs. Asta nu i-a dezarmat, după cum n-avea s-o facă nici înfățișarea greutăților pe care avea să le întâmpine. Era vorba de răbdare, de multă trudă, de timp. Timp avea, deocamdată, cât vroia. Celelalte calități urma să le descopere după aceea.

Ca să-l lămurească pe pan Cosma că lumea s-a mai schimbat și că printre cei care-și fac ucenicia ca dieci în cancelaria domnească se află acum mai mulți feciori de boieri, nu avea niciun rost pentru că tot n-ar fi înțeles. Esențial pentru ei era faptul că i-a îngăduit „să-și facă de cap” și de data aceasta și Ion și-a început ucenicia la școala de la Curtea domnească din Suceava. S-ar fi putut duce la una din mănăstiri unde se învăța temeinic, mai ales limba slovenească, dar la Neamț nu i-ar fi plăcut, din pricine știute de inima lui, la Bistrița era prea departe de Mlenăuți, iar la Suceava ar fi putut să învețe și latineasca, atât cât să se poată înțelege cu cineva, dacă toate-i vor merge așa cum ar fi dorit-o el.

Printre ucenici, Ion era cel mai răsărit ca vârstă și ca înfățișare. Era ca un fel de măgar între oi: zdravăn, cu mustața bine împlinită, cu mersul sigur, al bărbatului care-și cunoaște puterea și este stăpân pe el. De aceea, dascălii l-au primit cu multă îndoială, pentru vârsta lui, dar și pentru deprinderile sale foarte potrivite pentru un oștean iscusit. Era și o oarecare sfială, o temere nemărturisită în fața unui bărbat în toată firea, care le-ar fi putut pune la încercare răbdarea, stăpânirea de sine și altele. Le era teamă ca nu cumva autoritatea lor față de ucenici, să fie zdruncinată de purtarea buiacă a acestui fecior de mari boieri despre care se spuneau lucruri nu tocmai de laudă. Ar fi putut deveni și un rău sfetnic al celor mai puțin vârstnici, gata să se lase dominați și să cadă în admirația acestui bărbat puternic și priceput în mânuirea armelor. El știa multe și i-ar fi putut stârni să facă cine știe ce nebunie prin cârciumile din târg și în loc să se țină de învățătura lor s-o aleagă pe aceea a omului făcut să petreacă și să fie dorit de partea femeiască. Și cum să-l stăpânești pe unul ca acesta, care este în stare să-ți cresteze pielea cu sabia cât ai clipi, fără să-i

pese de nimeni? Cât despre ce va fi în stare să deprindă el din știința lor, aici nu mai rămânea nicio îndoială. Toți erau de părere că de un om ca ăsta nu se poate lipi cartea și nădăjduiau ca după primele zile de încercare să părăsească singur gândul de a învăța scrisul, cititul și vreo limbă dintre cele ce se foloseau în cancelaria domnească. Se îndoia cel mai mult pisarul Margire Malaevici. El era un Mălai de-al nostru, dar când întocmea un act domnesc iscălea Malaevici, ca să sune mai frumos, mai bisericește. De altfel, nu-și spuneau toți marii boieri din sfatul domnesc pan Negrilă, pan Hurul, nu-și pusese în coada numelui un „schi" și pan Barbovschi, care era acum portar al Sucevei? Era pisarul Mălai un om subțire la trup, avea umerii puțin răsuciți de parcă fuseseră prost înșurubați pe trupul lui, din felul cum îi cădeau nădragii se vedea că trupul lui este făcut numai din oase și piele, că nu are rotunjimi nici măcar acolo unde le are tot omul. Mergea împungând aerul într-o parte, de parcă l-ar fi purtat un soi de vârtej. Avea un păr de culoarea cânepei însă ce era de mirare la el, era fața. Parcă cineva i-o turtise, strâmbându-i-o în fel și chip. Nasul pornea de la rădăcina sprâncenelor drept în față, ca după aceea să se frângă spre gură. Un obraz era pus într-un fel, celălalt fusese croit pentru o altă față. Purta mustață tăiată scurt peste o gură ce se deschidea ca o bortă neagră, sporind și mai mult asimetria feței. Dinții crescuseră strâmb, împingându-se unul pe altul, călcând unul peste celălalt. Se fălea Malaevici cu darul vorbirii. Îi curgeau cuvintele șuvoi și era în stare să-i turuie gura ceasuri în șir. Vorbea puțintel cam pe nas, și le știa pe toate. Psaltira pe sârbie, cum îi spunea el, era slăbiciunea sa, o știa ca pe apă și trudea să o tălmăcească în românește, dar treaba mergea foarte greu. Mai întâi că nu toate vorbele noastre se loveau cu cele slovenești, îl mâncau buricele degetelor pe pisarul Malaevici s-o întoarcă mai pe departe ca să iasă mai pe înțelesul tuturor și să curgă și vorbele mai frumos, căci era doară viers nu alta, dar se spăimânta singur când se gândea ce păcat mare poate săvârși dacă nu se ține cuvânt cu cuvânt de cartea sfântă. Căci, spunea pisarul, asemenea cuvinte n-au fost scornite din mintea omului, cum este alcătuită, de exemplu, *Alixăndria* în care se povestește viața și vitejiile împăratului Machedoniei, ci ele au venit de la Domnul prin gura profetului și nu-i chip să clintești ceva fără să păcătuiești. Ar mai fi fost o dezlegare, recunoștea Mălai, dacă ar fi știut elinește, prima limbă în care s-a tălmăcit din jidovește Cartea sfântă. Dar dânsul n-apucase să-nvețe o asemenea limbă, luat cu atâtea necazuri și treburi câte avea la cancelaria domnului, sau cu necazurile și treburile părților de sate pe care le stăpânea, unele fiind danie domnească pentru cinstita și greaua slujbă ce-o făcea cu credință nestrămutată față de domnul său. Trudea la tălmăcirea *Psaltirii* îndemnat de râvnă față de biserică dar și de neștiința popilor

noștri. Găsise el justificare pentru tălmăcirea dintr-o limbă sfântă chiar în vorbele apostolilor, dar, în vremea sa, mai că nu mai era nevoie să dai seamă pentru o asemenea faptă, căci ajunsese până la urechile sale cum un neamț Luvter s-a ridicat împotriva papistașilor și primul lucru pe care l-a făcut a fost acela de a întoarce pe limba neamului său Biblia.

Și câte nu știa diacul, că era de mirare cum de poate ține minte atâtea lucruri. Rămâneau ucenicii cu gurile căscate când se pornea el să le spună despre ce-au fost pe lume de la începutul ei și până în zilele noastre. Le depăna pe toate cu însuflețire dar și cu o tainică plăcere de a se asculta și de a se făli cu câte știa el, pentru că era convins pisarul Mălai că altul mai deștept ca el nu se află în Țara Moldovei. Când a aflat că Ion Movilă dorește să învețe la școala domnească, pisarul a rămas puțintel descumpănit: ce să caute zdrahonul ăsta aice? și-a spus Mălai și nu se dumirea ce l-o fi apucat pe omul ăsta, care n-arătase prin nimic că ar avea vreo înclinație spre buche, să se apuce, la o asemenea vreme, de învățătură.

Îndoiala și temerile dascălilor s-au topit repede, pentru că Ion avea o purtare mai mult decât cuviincioasă. Ceea ce i-a uimit însă pe dascăli, a fost ușurința cu care se descurca acesta. Mintea lui era neatinsă de umbra vreunei cunoașteri în ale cărturăriei și, deși mai săltat în ani ca ceilalți, dovedea aceeași sprinteneală în deprinderea buchilor și mai ales o ținere de minte strașnică, de care lua cunoștință și el abia acum. Ce învăța i se întipărea surprinzător de repede și temeinic, nu era silit ca alții să se zbată ceasuri multe din zi pentru a i se întipări în minte învățătura dascălilor săi.

A deprins cu ușurință buchile, și pe cele slovenești și pe cele lătinești. Apoi cuvintele câte trebuiesc pentru a întocmi un uric. Pentru o asemenea treabă nu era nevoie de prea multe pentru că se repetau de la un act la altul. Atâta vreme cât buchiile îi fuseseră interzise și se gândea la ele cu o anumită sfială, îl privise, dacă nu cu respect, cel puțin cu o ascunsă invidie, pe diacul Mălai. Acum însă, îngâmfarea aceluia i se părea ridicolă, pentru că știința lui nu era chiar atât de mare pe cât lăsa el să se înțeleagă celor care nu știau să folosească drept instrument al cunoașterii decât buricul de la degetul cel mare. Îl asculta totuși cu plăcere pe diac cum toarce firul poveștilor de parcă s-ar afla în strană, ca un țârcovnic care înadins lălăește cuvintele pe nas. Numai că diacul îți deschidea ochii minții asupra atâtor lucruri pe care nici nu le-ai fi bănuit că există pe lume, sau și de ai fi știut câte ceva, nu le-ai fi înțeles rostul. În liniștea odăii, în această zi de început de vară când căldura nu este prea supărătoare, vocea diacului pune întrebări și răspunsuri: „— Câte ape cură din raiu? 4. — Cum să chiiamă aceale 4 ape? — Fison, Gheon, Tigru, Eufrathu. — Pe unde cură acele ape? — Fison încungiură tot pământul

Evilatului (unde-o fi Evilatul? se întreabă Ion și-și ascute urechea) și pre această apă să află argint mai curat decât aurul, să află o piatră anthrax, adecă cărbune, și alte pietri verzi scumpe. Gheon, acesta încungiură toată Ethiopia, adecă țara arăpească, și în luna lui august se umflă și udă tot pământul Misirului (care este Eghipetul, gândește Ion), că ploae nu ploao într-acea parte de loc, ci din umezeala lui să fac semințile. Tigrul, acesta curge asupra Asurii, care o numesc unii Dunăre. Efrathu, acesta curge asupra Endiei și Persiei". Prin fața ochilor minții se perindă lumi necunoscute, cu fiare neștiute pământului nostru, cum erau inorogul și stratocamilul, sau se pun tot felul de întrebări al căror tâlc cere multă isteține și multe cunoștințe. Pe Ion îl încântă toate lucrurile noi pe care le deprinde la școala domnească, mintea lui se desface ca o floare care a dat de apă și de lumină și ce-i place cel mai mult este faptul că lumea începe să capete alte margini și să-i dezvăluie taine pe care nu le bănuise. Și parcă simțea și altceva, un sentiment pe care nu-l mai avusese până atunci: Ion lua cunoștință temeinică de sine, începea să se descopere, judecându-se și cântărindu-se nu în raport cu ceilalți, ci cu el însuși. Omul nu este ca un dobitoc, îi spusese marele logofăt Toader și acum pricepea tâlcul acestor vorbe. Ființă aleasă, omul se poate înălța prin cunoaștere, îi stă în putință să simtă și să prețuiască frumosul, să înțeleagă rostul și locul lui pe lume, să priceapă înlănțuirea faptelor care au trecut sau se desfășoară sub ochii lui. Ascultă, înțelege, învață și se bucură. Noile lui izbânzi îl fac să zâmbească, uneori stânjenit, de o seamă de fapte și de gesturi ale sale dintr-un trecut nu prea îndepărtat.

Cum are un pic de răgaz se repede la Mlenăuți și la Hudești. Lui pan Cosma au început să-i scârțâie toate încheieturile, deși vrea să se arate în putere și falnic, jupâneasa Teodosia a îmbătrânit și domnia sa. I se păruse până atunci că toate vor rămâne neclintite, că viața este lungă, aproape cât o veșnicie și iată că timpul se arată necruțător cu ai lui, pe care i-ar fi dorit să rămână neschimbați, pentru ca bucuria lui să nu fie stânjenită de nicio umbră. Timpul se arată însă neîndurător și cu ceilalți dar și cu el însuși. Văscan e un bărbat în toată puterea cuvântului, Gavrilă la fel, iar Ion își dă seama că timpul trece și pe lângă el destul de repede. Tot ce a agonisit ca învățătură l-a făcut să prețuiască așa cum se cuvine dragostea Cârstinei, cumințenia acestei femei (care nu pretinde nici acum nimic), și frumusețea ei de femeie aflată în plină înflorire.

Nu a primit niciun sfat din partea nimănui privind însurătoarea lui. I-au fost înșirate nume de fete de mari boieri care ar fi fost încântate să-și unească viața cu el, dar nu l-a interesat nici una. Zadarnic se plângea jupâneasa Teodosia că-i trece vremea și va rămâne un holtei pe care nici babele și apoi nici dracul n-o să-l mai poată însura. Nu-l

atingea nimic. Era ca și cum ai fi vorbit cu un lemn și jupâneasa Teodosia începuse să se teamă în mod serios de soarta fiului ei cel mare. Ar fi dorit să-l vadă la casa lui, cu rostul lui, adică însurat și cu urmași, dar îi era teamă că n-o să mai apuce o asemenea clipă. În această privință mama nu-și înțelegea nicicum feciorul, nu reușise să găsească nicio urmă care să o ducă spre inima și mintea lui pentru a desluși care este cauza acestei împotriviri statornice de a se însura. Explicația lui, sinceră de altfel, nu era suficientă.

— N-am chef, îi spunea el jupânesei Teodosia, și dânsa nu pricepea cum vine asta să n-ai chef, ca și cum o treabă serioasă cum este însurătoarea se face pe chefuri.

Cârstina era atât de ademenitoare încât orice i s-ar fi întâmplat, Ion simțea nevoia să meargă la Mlenăuți sau s-o aducă pentru o vreme la Suceava, fără ca să știe cineva despre întâlnirile lor. Avea o măsură a lucrurilor pe care nu o întâlnea la femeile de neam mare și mai ales îl impresiona demnitatea cu care se purta Cârstina în toate. Fără să o mărturisească, Ion o iubea pe mica lui vrăjitoare, cum îi plăcea s-o alinte, o dorea ca ibovnică, știa însă că nu se poate însura cu ea. Și-ar fi ridicat toată lumea în cap, lumea lui, a boierilor și curtenilor, dacă ar fi făcut un asemenea gest, ar fi supărat-o de moarte pe jupâneasa Teodosia.

Ghicindu-i gândurile, Cârstina știa să-i liniștească cugetul, iar înțelepciunea ei o făcea să-i fie și mai dragă. Uneori, îi spunea ea, trebuie să știi să te mulțumești cu ceea ce ți se dă, prea multă fericire și bucurie pot fi izvorul unor mari dureri. Să știi să te împărtășești din plin din ceea ce ai, este semnul cumințeniei, și femeia asta, al cărui trup era ca o pară de foc, croit parcă anume pentru dragoste, i se dăruia cu patimă, o patimă neostoită care-l stârnea pe bărbatul din el și care-o făcea să fie mereu alta, de parcă atunci, în clipa în care i se dăruia, ar fi ajuns pentru întâia oară să-i descopere farmecele încă necunoscute, și să simtă arome nebănuite. O lăsa să plece la Mlenăuți și timpul petrecut departe de ea îi ațâța și mai mult dorința de a o cuprinde, de a-i măsura trupul palmă cu palmă, să o simtă cum freamătă de dorință și de plăcere, cum i se precipită răsuflarea și chipul ei se schimbă devenind și mai frumos, o frumusețe stranie care răsfrângea toată arșița ce-i mistuia ființa.

Se iubeau cu înfocare, căutarea și zbuciumul lor era ca o scufundare în neștire pe tărâmuri necunoscute. Doreau ca acele clipe să rămână fără de sfârșit, iar revenirea era ca o dezlegare dintr-un cumplit și dulce blestem. O privea și nu se mai sătura privind această alcătuire minunată și toate câte țineau de ea se dovedeau a fi fără saț, în ciuda timpului și a oamenilor.

XVI

Ucenicia se face cu întreruperi, după împrejurări pe care Ion le înțelegea acum mai bine și dintr-un alt unghi de vedere decât o făcuse cu ani în urmă. Se mișca între oameni care erau în stare să cântărească faptele oamenilor și urmările lor. Până nu demult, de o parte se aflase el cu neamul lui și restul lumii de partea cealaltă. Zâmbea când se gândea că la un moment dat el, singur, se răzvrătise împotriva tuturor, deoarece prima lui mare bucurie fusese destrămată, după cum crezuse el, de toți cei care se aflau în jurul său, cu o excepție: jupâneasa Teodosia. Acum se afla atât de departe de acele clipe și, uneori, se înduioșa de propria-i neputință și copilărie. Pe jupânița lui Condrea n-o mai găsise (se pare că se măritase în Lehia, undeva, departe, spre miazănoapte, dar nimeni nu a reușit să-i deslușească exact starea ei). Războaiele la care luase parte îl învățaseră și ele multe lucruri. Înțelesese mai întâi ce înseamnă să ai în jurul tău oameni de nădejde, iar pe acei oameni nu-i poți strânge decât dacă ai putere. Deci, toate se învârteau într-un anume fel în jurul puterii, care putere izvora din moșia pe care o stăpâneai. Dar moșia asta, oricât de mare ar fi fost, nu-ți îngăduia să trăiești departe sau împotriva celorlalți. Acest lucru se vădise mai cu seamă atunci când se ridicaseră marii boieri împotriva lui Ștefăniță și nu cu multă vreme în urmă Gonța vornic, împins nu se știe de ce nebunie, își pusese nume de domn și se ridicase împotriva lui Rareș. Nu izbutise să întreprindă nimic. A fost prins de oamenii domniei și adus de grumaz în fața lui vodă. A cerșit ca un nemernic milă pentru viața lui pe care a încercat s-o răscumpere cu pământurile pe care le avea din străbuni și a avut noroc, pentru că domnul l-a iertat, în loc să-i reteze capul.

Începea să înțeleagă, de asemenea, că între oameni se stabilesc anume legături după limbă, lege și obiceiuri pe care nimeni nu le poate rupe, pentru că aceste legături au izvorât și sau întărit din nevoia de a se apăra împotriva altora de altă lege, de alt neam și de altă limbă. Erau legături care au crescut în clipele cele mai strașnice din viața omului, atunci când se înfruntă cu altul și are moartea-n față, clipe în care nu te mai poți juca cu simțămintele și te arăți tu cel adevărat, dacă nu în ochii altora măcar în propriii tăi ochi. Atunci îl simți alături de tine pe alt om, pe care nu l-ai cunoscut și nici nu-l vei mai vedea poate, cum îți stă în sprijin și cum îți risipește teama numai cu prezența lui. În asemenea clipe îi pierzi pe unii dintre prietenii sau neamurile tale și simți că tu trebuie să fii aici, de partea asta și împotriva celor ce ți-au provocat asemenea pierderi. După aceea este legătura cu pământul, nu numai pentru că-ți dă să mănânci, dar și pentru că este o altă legătură tainică, deoarece și tu ești plămădit din tina în care zac oasele unui șir necunoscut de oameni care au fost

înaintea ta și care au trăit și au murit pentru acest pământ.

Începea să înțeleagă treptat și felul în care gândea tatăl său. Boierii trebuie să se arate supuși și cu credință față de domnie. Nu se poate altfel, dacă se are în vedere alcătuirea țării și nevoile ei. Supunere înseamnă, într-un asemenea fel, unire în fața tuturor. Țara nu se poate păstra neatinsă fără această unire și credință față de domn. Era prea tânăr să înțeleagă felul în care-i certase Ștefăniță pe boieri, dar din felul în care s-au petrecut evenimentele, tânărul domn avusese dreptate cu prisosință. Craiul Laioș fusese înfrânt pe câmpia Măhaciului, unde-și aflase și moartea, din pricina dezbinării celor mari. Unii dintre aceștia n-au vrut să ia parte la luptă, zicând că apărarea coroanei este treaba regelui; Ianăș, voievodul Transilvaniei nu și-a părăsit țara lui, zicând că trebuie s-o apere de turcii care năboiseră peste Dunăre, în Țara Românească. Și iată cum, din neunirea celor mari s-a spulberat una dintre cele mai întinse și puternice crăii ale Europei, împlinindu-se proorocirea lui Ștefăniță vodă.

După nenorocirea de la Măhaci, alergau după coroana Ungariei Ferdinand, fratele împăratului Carol al Germaniei, Spaniei și Italiei, și Ianăș, voievodul, iar sultanul, stăpân până în inima țării, i-a dat-o lui Ianăș, pentru a nu crește prea mult puterea neamțului.

La Suceava a venit omul lui Ferdinand, sasul Georg Reicherstorffer, ca să-l îmbie pe domn să fie de partea lui și împotriva păgânului, a cărui putere amenința toată creștinătatea. Rareș se temea mai mult de creșterea puterii otomanicești, pentru că împărăția turcului era în coasta țării sale, iar de când tătarii ascultau acum de sultan, Moldova era sugrumată din două părți. Ca să se ridice împotriva sultanului nu se putea bizui numai pe craiul Ferdinand, ale cărui stăpâniri erau departe de Moldova. Era nevoie ca vecinul dinspre miazănoapte și răsărit, craiul Jicmont, să se ridice și el împotriva turcului, pentru ca Moldova să aibă, în felul acesta, spatele acoperit. Pentru aceasta au fost trimiși în Lehia pârcălabii Vlad și Barbovschi. Mai dorea Rareș ca să-l atragă în alianța împotriva sultanului și pe țarul Moscului. Strădaniile domnului au fost însă zădărnicite de craiul Jicmont, care nu a vrut să strice bunele relații pe care le avea cu Poarta, deoarece el se afla amenințat dinspre soare-apune și dinspre miazănoapte de puterea nemțească pe care cavalerii teutoni o chemau în sprijin, și dinspre soare-răsare de moscovit care dorea să-și întindă stăpânirea asupra pământurilor care țineau de Lituania, țară care-și unise soarta cu Lehia.

Rostul acestor legături dintre domniile mai multor țări îl aflase Ion din cele ce se vorbeau la curte și mai ales în cancelaria domnească unde se alcătuiau soliile scrise în slavonește sau latinește.

Strâns din toate părțile, măria sa a trebuit să treacă de partea

craiului Ianăș. Sultanul se pregătea încă din vara anului 1528 să pornească asupra Vienei. A i te împotrivi în asemenea împrejurări ar fi însemnat să atragă urgia asupra Moldovei. Pe de altă parte, Ianăș îi oferea domnului noi moșii peste munți în schimbul ajutorului dat. Față de făgăduielile lui Ferdinand, care erau străvezii și subțiri ca și fumul, Ianăș dăruia cetăți și sate și o înstăpânire mai temeinică în Transilvania era prea ademenitoare ca să nu-l convingă pe Rareș de partea cui trebuie să treacă. În jurul Moldovei se încingea o horă năprasnică, iar domnul trebuia să aleagă și de alegerea făcută de el depindea soarta lui, dar și soarta țării, deci a noastră a tuturor. Ion începea să pătrundă rostul pe care-l avea puterea domniei de a hotărî, în clipe de mare cumpănă, calea care putea să ducă la mântuirea țării sau la ruina ei. Deci, această latură a activității desfășurate de domn, cu ajutorul sfatului, era cea mai importantă deoarece de inteligența și talentul dovedit în fiecare clipă care solicita o hotărâre, depindea totul. Acestei activități trebuia să i se subordoneze celelalte. Să înțelegi rostul tău pe lume, este una, dar să înțelegi rostul unei țări și să știi să o călăuzești spre limanul cel bun și liniștit, era un lucru care cerea o înțelepciune și o înțelegere deosebită.

Când Malaevici își pleca pe o parte capul și împungea în dreapta și în stânga cu întrebări care să-l pună în încurcătură pe cel întrebat, lui Ion îi venea să zâmbească. „Ce proroc fu cu arepi?”, sau „Ce copaci au fost întâi pe lume?”, sau „Ce pământ au văzut soarele numai odată?” Îi luceau ochii lui Mălai și se bucura dinainte de triumful științei sale asupra neștiinței celorlalți, fără să înțeleagă însă ceea ce se petrecea cu el și cu lumea din jur, umflându-se ca o gogoașă de îngâmfare și socotindu-se mai presus altora pentru darul pe care-l avea de a scrie frumos și de a alcătui literele de la începutul unui cap cu tot felul de flori și încrângături. Era mai presus decât toate cuvântul Domnului, striga Malaevici cu gândul la versetele Psaltirei, la a cărei tălmăcire tindea, dar Ion vedea și latura cealaltă a lucrurilor care-i scăpa diacului. De pildă, riga franțujilor, un domn prea-creștin, i-a cerut sultanului să nu dea pace neamțului, iar mai mulți principi chiar din Germania s-au ridicat împotriva împăratului, căzând în erezia lui Luvter, de dragul moșiilor pe care le-ar fi luat de la mănăstirile care se aflau în țările lor. Iar pentru că Secuii n-au fost cuminți și au ucis niște negustori români și nici nu sunt hotărâți de partea cui să treacă, de a lui Ianăș sau Ferdinand, domnul a poruncit ca oastea cea mică să se strângă pe Trotuș. Era la mijlocul lunii ianuarie 1529, când Ion se îndrepta spre Hudești și Mlenăuți pentru o scurtă petrecere și pentru a-și lua în mare grabă unele lucruri și câteva slugi, după care s-a îndreptat cu mare sârg în tabăra domnului. Munții au fost trecuți cu repeziciune, și oastea împărțită în două, a cuprins ca într-un clește, scaunele secuiești, abătându-se cu mare urgie asupra satelor și

târgurilor aflate pe valea Oltului. Cinci scaune se supun domnului și-i jură credință iar după ce a așezat pârcălabul la Sânzieni și la Brețcu, domnul s-a întors cu pace în scaunul său. Pace care nu ține decât până în mai când se strânge oastea iarăși pentru treburile ardelenești. Suliman sultanul pornise cu urdia spre Viena. Rareș le cerea brașovenilor să fie cuminți și să se supună lui Ianăș, dar în Transilvania lumea era împărțită în două și craiul, care se bucura de sprijinul sultanului, îl vrea și pe acela al lui Rareș, făgăduindu-i cetățile Ungurașului, Rodnei și Bistriței pe lângă Ciceul și Cetatea de Baltă pe care le stăpânea domnul român. Cu satele care se aflau în jurul lor, cu cele cinci scaune secuiești care recunoșteau autoritatea domnului Moldovei, o bună parte din Transilvania de răsărit s-ar fi aflat sub stăpânirea lui Rareș. Bucuria acestuia n-a fost însă deplină, pentru că și cei mari sunt supuși sorții ca și cei mici și în această privință Mălai avea dreptate. Doamna lui Rareș a căzut la pat și domnul, deși ar fi dorit să treacă munții în fruntea oștilor sale, a crezut că este de datoria lui să rămână lângă femeia care-i dăruise patru copii. L-a mai mâniat pe domn și vestea uciderii pârcălabului său, Toma de la Ciceu, de către oamenii lui Ianăș craiul. Era o uneltire a craiului sau oamenii acestuia trecuseră dincolo de îndatoririle lor pentru a pune mâna pe cetatea Ciceului?

În asemenea împrejurări, domnul a trimis porunci dregătorilor să treacă munții prin două locuri: o parte din oaste, sub ascultarea lui Danciul Hurul, pârcălabul Romanului, să apuce calea Câmpulungului și a Dornei și să facă în așa fel încât să aducă cetatea Ciceului în stăpânirea domnului său; cea de a doua oaste, sub marele vornic Grozav să treacă pe la Oituz și să-i amenințe pe brașoveni și pe sighișoreni ca să se supună lui Ianăș.

Ion se afla cu grosul oastei în părțile Brașovului. Secuii s-au ridicat și ei la porunca domnească, încât Grozav avea oaste destulă ca să aducă la ascultare o cetate ca aceea a Brașovului. După ce zăbovise în secuime câteva zile, Nicoară Grozav își poartă trupele spre Brașov și la 20 iunie începe atacul. Ion ia parte la asaltul unui fort de lemn pe care brașovenii îl ridicaseră, ca și pe altele, în afara zidurilor cetății. Aici erau așezate tunurile cu batere lungă și cea mai bună oaste a cetății. După ce tunurile moldovene bat o vreme bastioanele cășunând pierderi și mari necazuri celor din forturi, s-a dezlănțuit atacul general. După o luptă scurtă și îndârjită, forturile erau în mâna alor noștri. Ion se bătuse ca un oștean deosebit, sporind fala numelui și a neamului său prin laudele pe care i le-a adus chiar marele vornic. După o asemenea ispravă, cei din cetate au ridicat steaguri albe, semn că se supun, numai că marele vornic nu a avut răgazul să se bucure de izbânda sa, deoarece oștile ferdinandiste se aflau la Feldioara. A doua zi de dimineață, oastea lui Grozav s-a pus în mișcare și când soarele se

urcase bine pe cer, se aflau lângă Feldioara. Balint Turcul, Ștefan Maelat, castelanul Făgărașului și cu Pempflinger sasul au socotit că oastea lui Grozav nu este atât de tare și au ieșit din cetate, să deie lupta în câmp deschis, punându-i în față pe secuii lui Marton-Frențiu, din scaunele ce nu ascultau de Rareș. Aceștia se retrag de la prima ciocnire, sașii se cred trădați, dar Marton își duce oamenii deoparte și lupta se dă până la căderea nopții. Și în această zi Ion a fost ca un leu. Și-a purtat oamenii cu mare vitejie și îndemânare, avea mâna puternică și ochiul sigur, n-a șovăit nicio clipă, s-a avântat mereu acolo unde se purta greul luptei, învățătura lui Mălai nu-i slăbise puterea trupului, îi ascuțise însă agerimea minții. El cu ceata lui și cu ceata lui Ion Moțoc, cu care iarăși se întâlnea ca bun prieten, cu Glăvan pisarul, ginerele lui Dragotă Săcuian, fostul ceașnic, care se hiclenise în vremea lui Ștefăniță, au pus mâna pe tunurile cele mari ale ferdinandiștilor. Nicoară Grozav iarăși s-a dovedit a fi un mare căpitan care știe să-și ducă oștile la izbândă, oastea partizanilor craiului de la Viena fiind spulberată în noaptea de 21-22 iunie. Plină de prăzi, culegând multe tunuri din tabăra ferdinandistă, oastea condusă de Nicoară Grozav se întorcea în țară. Vestea marilor izbânzi obținute de vornicul său îi aducea o ușoară mângâiere domnului, a cărui soție se prăpădise între timp.

Ion avea iarăși un scurt răgaz pentru treburile lui. Pan Cosma, deși supărat pe un fecior care nu vroia să-și croiască un rost, ca să închidă ochii liniștit după ce-și va fi mângâiat primul nepot, se bucura pe ascuns că Ion se dovedise și acum a fi unul dintre cei mai de seamă oșteni ai țării. Credea bătrânul boier că a venit clipa să i se încredințeze feciorului său o slujbă cât mai însemnată, socotind că ucenicia lui Ion la cancelaria domnească fusese numai o toană a unui tânăr bezmetic. Feciorul nu și-a contrazis tatăl pentru că, cel puțin în vara și toamna aceea, nimănui nu-i ardea de scris, țara era mereu în fierbere, oștenii poposeau pentru scurtă vreme pe la casele lor, după care erau iarăși chemați în tabără. Până acum să dăduseră lupte pentru a supune Transilvania craiului Ianăș, soarta creștinătății avea să se decidă abia de acum încolo. Marea urdie otomană se revărsa în valuri nenumărate spre câmpiile dintre Dunăre și Tisa. La 19 august, Ianăș, craiul Ungariei, se prezenta în fața sultanului pe același câmp al Măhaciului și punea genunchiul pe pământ în fața sultanului, semn de supunere și ascultare, peste câteva zile intrau în Buda, unde un pașă avea să-i poarte grija craiului, după care sultanul pornea spre Viena. Principii creștini nu crezuseră că turcii vor ajunge cu atâta ușurință în inima Europei și deși mulți doriseră scăderea puterii Habsburgilor, acum se temeau pentru soarta cetății de pe Dunăre și doreau cu toții ca zidurile ei să fie mai tari decât oastea otomană. Sultanul ajunsese sub zidurile Vienei, fără hrana trebuincioasă, deoarece o parte din

cămilele folosite pentru așa ceva s-au prăpădit în cea mai mare parte pe drum. Nici tunurile de care ar fi avut nevoie sultanul n-au putut fi aduse sau turnate decât într-un mic număr și când au început ploile și frigul în octombrie, Suliman sultan s-a văzut nevoit să ridice cortul și să se tragă pe îndelete în josul Dunării.

În Transilvania, însă, lucrurile nu se limpeziseră și mai înainte ca sultanul să ridice asediul Vienei, ferdinandiștii ridicau capul și încercau să-i smulgă lui Ianăș craiul cea mai mare parte a țării. Petru Rareș care-și avea oastea strânsă pentru a fi aproape de cele ce se petreceau dincolo de munți, văzând că nici Ianăș nu se-ndeamnă să-i dea cetățile promise, a pătruns din nou prin pasul Oituzului spre Brașov. Tot neamul Movileștilor era de față, de la pan Cosma până la Gavrilă, cel mai mic dintre feciori, acum copt și el pentru trebile războiului. Luptele s-au dat mai ales sub zidurile Brașovului și sub ochii lui vodă. Ion și ceata lui se arăta iarăși vrednic de toată lauda pentru destoinicia și vitejia lui. Fusese un an numai de lupte și de petrecut în tabără, cu scurte răgazuri pentru ca oștenii să-și vadă casele și să aducă ceva hrană pentru o nouă campanie. Ion se simțea în largul său; se știa acum stăpân pe el în orice împrejurare, oricât de grea ar fi fost, oamenii îl urmau orbește pentru că acum credeau în steaua lui cea bună. Domnului i-a plăcut purtarea Movileștilor, dar nu și-a arătat mulțumirea în niciun fel spre marea dezamăgire a lui pan Cosma. Ion râdea de supărarea boierului bătrân, care nu înțelegea pricina pentru care se bucură feciorul său. De fapt nu dorea pentru el nimic în chip deosebit. Era mulțumit cu ceea ce avea și îi arăta tatălui său că ei, cu averea lor, n-au de ce să râvnească la mila sau pomana cuiva. Era puternic și se bucura de puterea și sănătatea lui, era vesel dar nu peste fire, avea însă un prost obicei, după chibzuiala lui pan Cosma: îi plăcea să ia în șfichiul vorbii pe unul sau pe altul, atunci când nu te așteptai; era o plăcere a lui pe care boierul cel bătrân n-o înțelegea, mai ales că o asemenea plăcere putea să-i cășuneze multe necazuri. Nu toți primeau cu inima deschisă glumele lui, ba pe unii îi vedea cum se schimbă la față, chiar dacă prin viu grai nu arătau ce simt. Ce era și mai rău, era că Ion nu-i cruța nici pe cei mari, adică pe cei mai vârstnici și în mari dregătorii. Unii îl prețuiau pentru firea lui deschisă, alții vedeau în purtarea lui obrăznicia marelui boier de viță veche, în stare să nu se încline în fața nimănui. Unii dintre tineri i se alăturau voioși, pentru a se bucura de prietenia unui bărbat puternic, cu minte ascuțită, alții îl pizmuiau pentru atâtea daruri cu care-l înzestrase firea, dar lui nu-i păsa nici de unii, nici de alții. Îi plăcea tovărășia celor de seamă cu el, îi îngăduia pe cei mai tineri, se bucura însă atunci când era prețuit de un boier ca marele vornic Grozav, un om dintr-o bucată, care nu se sfia să-și arate în fața oricui gândurile și judecățile sale.

— Cu o asemenea fire și cu o limbă ca a ta n-ai să ajungi departe, îi spunea pan Cosma.

Ion își privea amuzat tatăl și-i răspundea cu un aer plin de nevinovăție:

— De ce să n-ajung, domnia ta? Dacă mi-a fi voia și oi avea îngăduința domniei tale pot ajunge și la Țarigrad și la Mosc și la Râm și oriunde mi s-ar năzări.

Boierul cel bătrân avea însă dreptate și Ion și-a dat seama nu peste multă vreme de acest lucru. În anul 1529, an plin de războaie, nimeni n-avusese vreme de scris, în afară de sfinția sa, episcopul Macarie care se străduia să izvodească un letopiseț pentru a nu se pierde șirul faptelor ce se petreceau sub ochii săi. Chiar și diacul Malaevici a trebuit să-și lase sculele și Psaltirea pentru a însoți curtea la Huși, la Roman și până la Brașov, în toamna când a mers și măria sa. De cum au început războaiele nici oamenii n-au mai avut timp de judecăți, nici urice nu s-au mai întocmit, pentru că nimănui nu i-a mai ars de vândut, de cumpărat sau de schimbat moșii.

După ce a căzut turnul cel mare de la Brașov și-ai noștri au luat tunurile și tot ce se găsea în el, târgoveții iar s-au supus domnului, plătindu-i și o sumă mare de bani ca să-i ierte, făgăduind să arate supunere deplină acelora dintre crai pe care-i va arăta domnul. Sighișorenii, când au aflat cele petrecute în Țara Bârsei, i-au trimis domnului daruri și i s-au închinat; la fel au făcut și făgărășenii pe care-i tot stârnea unul din neamul lor, Ștefan Maelat, să se ridice pentru craiul Ferdinand. Era oștean viteaz, priceput și neostenit și Petru Rareș l-ar fi dorit alături de el, și unul și altul fiind de aceeași lege și de aceeași limbă, dar, se vede că acest Ștefan dorea mărirea pentru el și încerca să-și aleagă un stăpân mai depărtat, cum era Ferdinand, pentru a fi el însuși stăpân deplin în țara Ardealului al cărui domn năzuia să ajungă. Și iată cum această dorință de mărire avea să-i învrăjbească mereu pe cei doi voievozi români, în loc să-i unească în folosul neamului lor.

Cu tunurile luate de la ferdinandiști sporise mult puterea oastei moldovenești. Faptul că o parte din Transilvania asculta de poruncile sale l-au făcut pe măria sa Petru Rareș să se sumețească peste măsură.

Ion a stăruit în dorința lui de a-și însuși cunoștințe noi și temeinice pe lângă cancelaria domnească. Slovenește învățase atât cât era necesar pentru întocmirea unui uric. Ca să meargă mai departe, cum îl îndemna cam cu inima îndoită Malaevici, nu găsea niciun rost. Nu avea de gând să se călugărească, iar cărțile sfinte cereau multă muncă al cărui rost nu-l vedea, ca mirean. De aceea, a depus strădanie în deprinderea limbii latinești, folositoare nu numai pentru întocmirea unor scrisori domnești către principii vecini Moldovei, dar și pentru a îndeplini unele solii, iar de asemenea oameni avea nevoie domnia. În

Transilvania știau românește mai marii țării, dar la Buda, la Cracovia sau în țara talienilor era nevoie să știi lătinește. Nu era prea ușor, dar lui Ion i se părea că poate să învețe și o asemenea limbă.

Deși se împotrivea oricărei învățături, pan Cosma nu putea în sinea lui să nu se mire de o minte ca aceea a feciorului său, așa că n-a mai spus nimic. Îl necăjea însă purtarea domnului, care se arătase nerecunoscător față de faptele unui neam cum era acela al Movileștilor, dar și față de alți mari dregători pe a căror credință și vrednicie urcase el atât de sus. Ion încerca să înțeleagă și să-l lămurească și pe pan Cosma, când mergea pentru câteva zile la Hudești, pentru că boierul cel bătrân nu mai vroia să coboare spre Suceava, Hârlău sau unde se afla curtea domnească, în legătură cu cele ce se petreceau și rostul acelor fapte ale domnului care stârneau mirare și nemulțumire pentru unii. În luptele din anul care trecuse, Grozav, marele vornic și Barbovschi, portarul Sucevei, se întrecuseră în a-l sluji cu credință și au dovedit o mare iscusință în tot ce au făptuit. Și iată că cei doi mari dregători erau înlocuiți, Grozav cu Efrem Hurul, al cărui frate, Danciu, ajungea pârcălab de Neamț, iar Barbovschi cu Mihul, arbănaș, după cum credeau cei mai mulți, pe care domnul îl urcase în cele mai mari dregătorii, trecând peste atâția mari boieri ai țării.

Ce l-a îndemnat pe domn să facă asemenea schimbări? De ce, în loc să-i răsplătească pe Grozav și pe Barbovschi, îi înlătura din sfat, punând pe un venetic, cum era Mihul, portar al Sucevei, deci o dregătorie care presupunea încrederea deplină a domnului, portarul fiind unul dintre cei mai apropiați slujitori ai voievodului? L-a schimbat pe Felea paharnicul cu Popăscul, dar Popăscu ca Popăscu, acesta n-avea merite deosebite, nici nu făcuse vreun rău cuiva, dar de ce l-a pus, cu un an în urmă ca vistier pe Dumșa, care pribegise odată cu ceilalți hicleni, în vremea lui Ștefăniță? Iar acum, Dumnezeu să-l mai înțeleagă pe Pătru Vodă, pe Dumșa l-a schimbat cu Glăvan, fostul pisar. S-a arătat vrednic el la Feldioara, dar era ginerele lui Săcuian, fostul ceașnic, cel care se ridicase împotriva nepotului său de frate. Mă rog, a fost Săcuianu generele Tăutului logofăt, dar asta nu înseamnă să-ți vinzi sufletul și să-ți pui nădejdea în oameni care-s schimbători ca apa și ca vântul. L-a mai iertat și pe Trotușan căruia i-a întărit prin uric toate satele pe care le avea în Moldova. Noi, boierii credincioși, care am stat statornic alături de domn, nu ne-am ales cu nimic, iar hiclenii hălăduiesc în bună pace în țara Moldovei și se bucură de toată prețuirea stăpânului ei.

Ion încerca să-l liniștească pe bătrân. Timp avea în față destul ca să ajungă lângă scaunul domnesc, dar pan Cosma îi răspundea, cu semeție, că la vârsta lui, el era în Sfatul lui Ștefan cel Mare, domn cum n-a mai fost și n-o să mai fie altul în Moldova. Și Ion, în sinea lui, îi da

dreptate tatălui, căci orb de-ar fi fost și tot și-ar fi dat seama că acest domn, Petru Rareș, om aprig din fire, nu l-a prea băgat în seamă, așa cum s-ar fi cuvenit, pentru faptele sale de vitejie. Simțea și el că ceva nu merge cum trebuie. Era primit și privit îndeobște cu multă plăcere, iar asta se vedea pe fața oamenilor, oriunde s-ar fi dus sau s-ar fi aflat, i se adresau numai vorbe frumoase, iar jupânițele și multe jupânese îl priveau în așa fel, că adormit să fi fost și tot înțelegea că le este plăcut, uneori mai mult decât s-ar fi cuvenit s-o arate ele. Unde apărea se înseninau fețele, oamenii așteptau de la el vorbe de duh, povestea întâmplări pline de haz și, fără niciun efort, îi făcea pe cei din jur să-și hlizească gurile, arătând unii sau unele dinți mai frumoși sau mai urâți, după cum fusese dăruit de bunul Dumnezeu. Știa să-și păstreze cinul, dar un gest sau schițarea numai a unor mișcări prin care sugera felul de a fi al cuiva, stârneau hohote de râs. Tovărășia lui era căutată, semn că nu putea să fie urât de nimeni pentru că se știa curat în cugetul său. Nu făcuse rău și nici n-ar fi dorit să supere pe cineva. Încât, făcându-și el socotelile, reieșea că în chip firesc ar fi trebuit să fi fost mai mult decât era el în acea clipă. Și atunci? O asemenea încheiere l-a pus pe gânduri. Și s-a întrebat el singur dacă nu cumva tot ceea ce vede și simte și crede despre sine sunt numai aparențe și, fără să se lepede de firea lui și fără ca asta să-i strice cheful de a trăi și de a se purta așa cum îl îmboldea inima, și-a pus în gând să se uite cu mai multă grijă la cele ce se petrec în jurul său, să mai și asculte, cum îl sfătuise pan Cosma. Diacul Grigore de la care învăța lătinește, îl învățase și el o vorbă: adevărul se află în vin, ceea ce s-a și confirmat în scurtă vreme.

În timpul unei petreceri strașnice, unii dintre prietenii săi au scăpat vorbe pe care, legându-le și punându-le cap la cap, începeau să aibă un tâlc, dacă mai erau legate de anumite fapte și de anumiți oameni. Glăvan ajuns acum vistier, era de părere că odrasla Hudicești lor ar avea și niște calități, dar, și acest „dar” era foarte nelămurit, îndoielile lui împotriva lui Ion nu le trâmbița în gura mare. Le țesea în jurul lui ca o plasă de păianjăn, făcându-i și pe alții să se îndoiască de valoarea reală a acestui boier. Și era foarte ușor să-l scadă în toate pe acest bărbat tânăr și frumos, pentru că cei slabi sunt gata întotdeauna să se bucure că cel socotit de toți ca un exemplar ieșit din comun, nu este, de fapt, altceva, decât un om ca toți ceilalți, de o pildă ca și ei, pentru că de ce ar fi acest Movilă mai presus altora? Are ochi și gură și trup ca și ceilalți, iar de-i face pe alții să se hlizească, e pentru că e un măscărici. În loc să nu știu ce, și decât să facă nu știu cum, mai bine… ei, mai „binele” ăsta avea atâtea înțelesuri și justificări câte minți și suflete îl cântăreau cu un ochi întors împotriva oricărui bine. Așadar, Glăvan era unul dintre cei care-l păsteau iar el se afla acum exact acolo unde vorba lui avea mare greutate. De ce nu-l iubea glavă ăsta?

Pan Cosma avusese deci dreptate atunci când îi spunea să-și țină limba. În cel de-al doilea război din Transilvania, Ion, în glumă și fără niciun gând rău, îl împunsese cu o vorbă, iar Glăvan a părut că râde, cam strâmb și nu din toată inima, și iată că acea vorbă, împărecheată, pesemne, și cu alte motive care-i scăpau lui Ion, l-a ridicat împotrivă-i pe unul care avea să ajungă în mare grabă și spre surprinderea multora, întruna dintre cele mai mari dregătorii ale țării.

Nici Mălai, Malaievici, nu-l avea la inimă. Asta l-a mirat cel mai mult pe Ion, pentru că el n-avusese niciodată nimic cu diacul. Pentru ce l-ar fi putut pizmui diacul? I se arătase prieten și-i prețuia pentru mintea lui ascuțită, pentru ușurința cu care prindea tot ce i se spunea. E adevărat că se putea ghici și o oarecare îngăduință în ceea ce spunea Diacul, dar acesta nuanță o sesiza Ion abia acum, când judeca lucrurile dintr-un alt unghi, prevenit asupra cugetului cel adevărat al lui Mălai. Îl admirase pe diac pentru cunoștințele lui, fără nicio reținere și crezuse că între acești oameni cu minte mai subțire nu poate să încapă simțăminte mărunte, obișnuite la oamenii de rând. Diacul, cum avea să afle Ion, încetul cu încetul, îl lăuda pe Ion în așa fel încât ieșea mai scăzut în ochii celorlalți decât dacă i-ar fi arătat dușmănie pe față. Subțirimea minții era folosită pentru a lovi deci cu mai multă dibăcie și Ion își dădea seama că în Glăvan, și el om de carte, și în Mălai își aflase doi dușmani primejdioși; pentru că n-aveai cum să-i dovedești, lunecau ca apa printre degete, ei lucrau pe-ndelete, timpul fiindu-le prieten. Cum să lovești în Mălai când, de fapt, el lucra în ascuns semănând îndoială și neîncredere în mintea celor mari, arătând cea mai mare bunăvoință față de fiul lui Movilă și manifestând cea mai sinceră părere de rău că se irosește un om ca acesta, plămadă bună de altfel, din care ar fi putut să iasă ceva. Și tot gândindu-se la Mălai, l-a fulgerat un gând: odată, la o petrecere dată de diac, Ion fusese izbit de frumusețea și tinerețea nevestei acestuia. Se bucurase pentru norocul lui cel bun și se purtase mai mult decât cuviincios cu ea, deși – i se păruse lui? – din ochii, de un albastru-alburiu, foarte curați și ciudați ca culoare ai jupânesei Malaevici, se citea parcă prea multă însuflețire atunci când sta de vorbă cu el. Când au stat la masă, Ion a căzut în dreapta jupânesei Mălai (și ăsta obicei de cărturar cuminte și cumpănit în toate, pentru că, de obicei, bărbații petreceau cu bărbații, ca să poată răcni omul după pofta inimii când s-a înfierbântat de băutură, să se prăvălească sub masă, dacă a cinstit ulcele mai multe decât trebuiau și câte altele îngăduite bărbaților și de la care bunăcuviința le îndepărta pe femei). A fost o petrecere ștearsă, deoarece nu s-a chefuit cum trebuie, mulți l-au înjurat după aceea pe diac, socotindu-l un nătărău și un zgârie-brânză. Vinul bunicel, din Țara de Jos, unde-și avea Mălai o jumătate de sat cu mori și iaz și o față de deal, loc binecuvântat pentru vie. Fără să vrea, Ion a avut

prilejul să-i admire părul cânepiu al jupânesei care ieșea frumos împletit de sub o năframă dintr-un văl de mătase verde, tivită cu aur și perle. Cămașa jupânesei tot din văl, cu guler aurit și nasturi de argint, lăsa să se ghicească destul de bine ce vroia să acopere, iar rochia din belacoasă roșie era închisă cu niște sponci de argint cu smalț care porneau chiar din locul în care se îngemănau sânii și despre care Ion nu și-a putut face nicio părere, nici că-s prea mici sau că sunt potriviți. Numele ei era Erina și s-a bucurat că Ion este ca și ea din Țara de Sus. S-a purtat cu el ca și ceilalți comeseni, deși de câteva ori lui i se păruse că ochii ei spun ceva care țintesc inima lui. Și a înțeles că este așa atunci când a simțit cum o încălțare ușoară și delicată îl apasă discret pe piciorul dinspre partea jupânesei și când s-a uitat intrigat la dânsa, l-a întâmpinat cu cel mai dulce zâmbet din lume. N-a zis nimic atunci, aproape că o uitase pe jupâneasa Erina, până într-o zi când a întâlnit-o întâmplător în târg, după cumpărături. La învinuirile jupânesei că se ascunde de lume, Ion l-a uitat pe Malaevici și câte-i datora pentru învățătura agonisită de la el și mai mult în joacă, i-a spus jupânesei că din seara aceea o tot așteptase și n-a venit. — Unde? a fost întrebarea mirată a jupânesei Erina și Ion, nemaiavând încotro, i-a spus ulița și casa, iar a doua zi, dumneaei era acolo, îl iubea și-l copleșea cu sărutările și mângâierile, ca o femeie care nu cunoscuse până atunci marea bucurie de a fi stăpânită și dovedită de un bărbat atât de tânăr și frumos cum era Ion.

După câteva asemenea întâlniri pe Ion l-au apucat remușcările față de Malaevici și când a mărturisit păcatul în ochii Erinei a țâșnit, ca un străfulger, o undă de ură și de răutate, cerându-i să nu-l mai pomenească pe nemernicul acela care i-a mâncat zilele cu pilde din *Psaltire*, explicate, bineînțeles, pe-ndelete, ca să priceapă o minte mai puțin coaptă de femeie, sau cu pilde din Eclesiast.

— Cum, se mira femeia, nu ți-a spus și ție că toate-s deșertăciune, și că viața noastră pe pământ este numai, așa, ca o părere, pe când cea de dincolo, ehei! – câte bucurii și câte plăceri?

— Diacul știe mai multe ca noi, a încercat s-o înduplece Ion.

— Știe pe dracul să-l ia, a răbufnit femeia, mai bine ar fi știut și ar fi fost în stare să facă ce faci tu, pentru că atunci când l-am întrebat care-s acele plăceri din viața de dincolo, mi-a vorbit de muzici dumnezeiești, de miere și lapte, numai că eu din astea n-aveam nevoie și atunci când l-am făcut să înțeleagă ce plăceri aștept acolo, dacă nu le am aici, știi ce mi-a răspuns? – că-s o muiere destrăbălată care viețuiește ca un dobitoc oarecare și dă-i, și dă-i, că făcuse Malaevici al meu spume la gură. Și când am țipat la el că ar fi trebuit să mă lase Dumnezeului cu sărăcia și cu soarta mea, dacă mințile-i erau în catastihe și nu acolo unde trebuie, m-a amenințat, cu ochii ieșiți din găvane, că o să pună slugile să mă biciuiască ș-are să-l cheme pe omul

lui iscusit la îngrijirea dobitoacelor să mă ardă cu fierul înroșit ca pe scroafe, ca să-mi ostoiască și mie căldurile. Iar tu-mi vorbești acum de „săracul” învățător!

Ion nu și-a prea bătut el capul cu ceea ce i se întâmpla jupânesei lui Malaevici și toate s-ar fi desfășurat fără nicio dodăială, dacă n-ar fi fost în ziua aceea de mai, în care Erina a apărut pe neașteptate, iar în casă la Ion, se afla Cârstina, venita de la Mlenăuți fără ca el să fi știut că vine. Ion, încurcat, i-a cerut jupânesei să plece, dar dumneaei, în loc să înțeleagă și să-i dea pace, a simțit cum se răzvrătește ceva în măruntaiele ei și, aproape țipând, i-a spus s-o dea afară pe țăranca aceea și nu pe ea. Ion s-a schimbat la față, lucru la care Erina nu se aștepta, privirea lui era de oțel, s-a apropiat de ea și-i părea jupânesei că se desfășoară ca un uriaș, așa părea de mare și de înfricoșat în clipa aceea, a apucat-o ușor de mână, dar mâna lui a simțit-o ca pe un cerc de fier din care știa că n-are cum să se desfacă dacă ar fi încercat, și a purtat-o spre ușă și, încă o dată, pe un ton potolit dar hotărât, i-a spus să plece. A vrut să mai spună ceva însă acest bărbat, pe care-l crezuse ușor de stăpânit, s-a arătat neînduplecat și, de frică, s-a supus. Odată afară, jupâneasa Erina a simțit cum îi fuge pământul de sub picioare. Ea crezuse, în primele clipe, că femeia aceea din casa lui Ion este o slugă oarecare, venită cu treburi ale gospodăriei și când colo, înțelegea ea cu întârziere, era vorba de cu totul altceva, pentru că altcum, de ce ar fi dat-o afară pe ea? Să fie atât de umilită din pricina unei țărănci? Din clipa aceea l-a urât pe Ion cu o înverșunare pe care nu o cunoscuse până atunci. Ar fi vrut să se răzbune, dacă l-ar fi avut în puterea ei l-ar fi schingiuit mai rău decât o făceau călăii cu victimele lor în beciurile cetății, dar și-a dat seama în scurtă vreme că n-are nicio putere și că singurul fel în care îi poate dăuna acestui ticălos este să-l asmută pe Malaevici împotriva lui. Și nu i-a fost prea greu. Chiar dacă Mălai nu-l avea la inimă pe Ion, totuși nu se gândise să-i facă cine știe ce rău, dar argumentul hotărâtor al jupânesei – că Ion a vrut s-o necinstească – l-a întărâtat cumplit pe diac și de atunci și-a pus toată priceperea pentru a-i cășuna cât mai multe neajunsuri. Malaevici înțelesese, petrecându-și atâta vreme la curte, că urcușul spre marile dregătorii este din ce în ce mai greu cu cât de apropii de vârf. Ca la munte. Acolo se adună oboseala, coastele abrupte care-ți stau în cale, ploile, ninsorile sau vânturi mari. Aici, piedicile ți le ridică oamenii, cei care ca și tine țintesc să ajungă tot acolo, sus de tot. În acești concurenți pe care soarta-i scoate la iveală și-a găsit Mălai aliații. Prin ei a început munca lui de cârtiță de a-l compromite pe acest fecior al Hudicești lor, de a-l prezenta și de a le deschide și celorlalți ochii asupra felului în care trebuie să lucreze pentru a-i stăvili urcușul. De-o pildă, portarul Mihul, veneticul, era de aceeași părere cu Mălai că nu vechimea neamului și numărul satelor îl

îndrituiesc pe cineva să ajungă mare dregător, ci îndemânarea și mintea cea ascuțită pe care Dumnezeu, în marea lui milă, a hărăzit-o numai celor puțini și aleși. Pe alții era ușor să-i atâțe pe temeiul: de ce el și nu eu, fiecare considerându-se mai îndreptățit decât altul să primească mila domnească, iar vorbele bune spuse de Mălai loveau în punctul cel mai sensibil, mândria, înfumurarea care zac în noi și ne fac neîndurători cu aproapele.

Ion a priceput până la urmă că în jurul său se urzește ca o plasă, ceva care-l împiedică să ajungă acolo unde trebuia, calea spre scaunul domnesc și spre înțelegerea lui Pătru vodă fiindu-i blocată de această urzeală. După părerea lui pan Cosma ar fi trebuit să se zbată și să răzbească. Nu întotdeauna ți se dă ce ți se cuvine și atunci trebuie să dobândești acest lucru prin stăruință, prin dibăcie, pe orice cale. Ușor de spus, greu de înfăptuit pentru un om căruia îi era lehamite de toată această nimicnicie omenească, mai ales acum când pricepuse care-i sunt stavilele și cine i le ridică în față. Iar cei care l-ar fi putut ajuta, deoarece se bucura de prețuirea lor, fuseseră înlăturați din jurul domnului de acești neprieteni ai lui, buni uneltitori și gata să vândă pe oricine dacă era în joc jețul lor de mare dregător. Printre cei îndepărtați se număra și Nicoară Grozav, omul care dovedise în atâtea rânduri o pricepere în treburile ostășești pe care n-o întâlnești pe toate drumurile și de care domnul și țara ar fi avut nevoie în împrejurările grele ce avea să vină. Buruiana năpădește cu ușurință ogorul pe care stăpânul nu se pricepe să-l îngrijească la timp.

XVII

Cârstina venise la Suceava mânată de dorința de a-l vedea pe Ion. Când a văzut-o pe Erina lui Malaevici a simțit că-i fuge pământul de sub picioare, a pălit, ar fi dorit să plece cât mai repede, să alerge, dacă se putea, spre pacea și liniștea de la Mlenăuți. Nu s-a așteptat la reacția tânărului boier, așa că purtarea lui a înmărmurit-o. Până să-și dea seama ce se petrece cu ea, boieroaica cea bălană era purtată de puterea de neînțeles pe care o avea acest bărbat tânăr. Până să se întoarne Ion, ea își strânsese bocceluța, o urcase pe umăr și era gata de drum. L-a văzut mânios și încurcat și i-a părut rău de cele întâmplate, ar fi vrut să spună ceva, dar vorbele nu-i răsăreau cu ușurința pe care o știau amândoi, mai ales atunci când erau numai ei. Avea fața împietrită, ochii ei nu mai lăsau să se întrevadă nimic dincolo de lumina lor, care se transformase în hotar de netrecut spre lăuntrul ființei sale. A pășit spre prag și a îngăimat buimacă:

— Iartă-mă, domnia ta, n-am vrut să-ți cășunez niciun rău.

— Ce-ai de gând? a strigat Ion la ea, tăindu-i calea și a văzut cum ochii i se holbaseră în cap.

— Ce pot să fac, stăpâne. Mă duc acolo de unde am venit, i-a răspuns femeia.

Ion s-a repezit la ea, a prins-o în brațe, a întors-o de unde plecase, i-a spus să se așeze, că de nu, în clipa aceea se va întâmpla o mare nenorocire pentru amândoi. Avea ceva înfricoșător în glas, mâinile lui erau ca niște cângi de oțet, încât femeia a trebuit să se supună. Au stat unul în fața altuia, clipe cât un veac și în acest răstimp Cârstina a înțeles că ea este aceea care va trebui să aline mânia, rușinea și umilința care dospise în ei. Ion avea fălcile încleștate și nu era greu de ghicit că dezlegarea lor se va face cu anevoie. Și-a lăsat lucrurile deoparte, s-a apropiat de el, l-a mângâiat, abia atingându-i pletele și i-a șoptit:

— Dacă vrei, plec, dacă nu, rămân. Nu fi mânios și nici nu-ți face griji din pricina mea. N-am niciun drept asupra ta și dacă e să fim cinstiți, ești îndrituit să-ți tocmești viața potrivit cinului tău și nu să ți-o irosești.

— Cine ți-a spus ție că mi-o irosesc? a mârâit Ion printre dinți.

— Nu trebuie să-mi spună nimeni ce se cuvine și ce nu. Ceea ce ți s-ar cuveni acum este mireasa de viță mare pe care tot neamul tău o dorește și pe care ar trebui să i-o aduci.

Ion s-a aruncat pe pat cu fața în sus. Cârstina i-a cuprins o mână, iar mâna lui s-a arcuit cuprinzându-i-o pe a ei ca un clește. Simțindu-i încordarea care-l stăpânea, femeia a fost cuprinsă de un soi de duioșie pentru acest bărbat puternic ce se purta ca un copil și toată împotrivirea care crescuse în ființa ei s-a topit. De fapt, triumfase ea, o

femeie amărâtă, asupra unei boieroaice, iar el îi arătase prin tot ce făcuse că o alege pe ea. S-a surprins plină de trufie și Cârstina s-a mirat și i-a și fost puțin teamă de gândurile ei. L-a privit cât era de frumos și, gândindu-se câtă putere avea acest bărbat în toate privințele, a cuprins-o iarăși nedumerirea și nu mai înțelegea nici ea, dacă soarta o ocrotește, sau a vrut să-și bată joc de ea. Și-ar fi dat și sufletul pentru el și până să ajungă la o asemenea încercare și-a apropiat fața de a lui ca să-l poată privi mai bine, i-a mângâiat chipul, s-a prăbușit învinsă de dragoste, și-a înfipt capul în pieptul lui lat și puternic și i-a cerșit îndurare și iertare. Era atâta fervoare în vorbele care-i picurau neostoite de parcă s-ar fi aflat într-un moment de mare încordare, când își șoptea stihurile ei de farmec și de vrajă, încât Ion, uitând de toate câte se petrecuseră în ziua aceea, s-a trezit cum o cuprinde și îi mângâie capul și fața și trupul în neștire. Și dragostea ei i-a turnat iarăși dulceața aceea, pe care numai ea știa s-o stârnească în tot trupul, i-a sorbit cu lăcomie răsuflarea și i-a răspuns cu patimă dragostei ei, trăind clipe al căror sfârșit n-ar mai fi vrut să-l afle niciodată. Pentru a nu știu câta oară el își dădea seama că nimeni nu știa cum să-l domolească și nici să-i dea liniștea deplină pe care i-o dăruia această femeie. Nu era nici vrajă și nici farmec pentru că și ea era biruită și se supunea dragostei de parcă s-ar fi desprins de lumea asta și ar fi pătruns pe tărâmul fermecat din basme, de unde revenea anevoie, pe fața ei transfigurată de bucuria trăită citindu-se oboseala care-i mistuise trupul dar și o fericire pe care n-o putea cuprinde în cuvinte. Numai privind-o și simțea cum tristețile și necazurile se topeau ca prin farmec, nimic nu-l mai atingea și niciun rău nu mai avea putere asupra lui. O stare pe care n-o trăia decât alături de ea, din care pricină avea nevoie, uneori, de prezența ei, cum ai nevoie de aer și de apă. Iar acum că totul se sfârșise cu bine, nu știa cum s-o facă pe vrăjitoarea lui să uite cu desăvârșire întâmplarea cu Erina lui Mălai. Și, ca de obicei, ea a fost aceea care a știut cum să treacă peste aceste clipe greu de îndurat pentru unul și pentru celălalt. A făcut-o să rămână mai multă vreme în Suceava, ca să-i îngăduie, atunci când treburile o chemau acasă, să plece spre Mlenăuți. A încercat ca și altă dată să-i cumpere podoabe scumpe, dar femeia l-a convins să renunțe la asemenea daruri care nu i se potriveau. Nu vroia să le primească nici măcar în chip de avere care s-o pună la adăpost de necazuri. Nu-i era teamă de ce avea să vină și de aceea nu dorea să se desprindă de lumea ei pentru ca nu cumva să sufere mai mult decât se cuvenea, atunci când boierul cel tânăr avea să-și facă un rost al lui. Se obișnuise cu gândul că va veni și clipa în care el avea să o părăsească, i se părea firesc să fie așa și nu altfel, de unde și bucuria și fericirea depline pe care o trăiau alături de el, mulțumind soartei pentru tot ce i-a dăruit.

Ura pe care Erina a știut să o strecoare-n sufletul lui Malai nu l-a

afectat pe Ion, fapt care l-a întărâtat și mai mult pe diac. Ion nu avea însă grija lui. Pătrundea acum rostul schimbărilor din sfatul domnesc și pe măsură ce se lumina creștea și îngrijorarea lui. Măria sa, Pătru Voievod se sumețise peste măsură. Spusese față de unii dintre sfetnicii săi apropiați că niciodată Moldova n-a fost atât de puternică așa cum s-a aflat îndată după izbânzile din Transilvania. Acest lucru era adevărat și ar fi fost spre marea lui faimă dacă s-ar fi mulțumit cu această constatare. Numai că măria sa nutrea gânduri de mărire care puteau să ducă și la ceea ce visa el, dar să aducă și necazuri mari pe capul țării. Câștigase mare putere și înrâurire în Transilvania așa cum nu avusese nici părintele domniei sale, Ștefan cel Mare. Supusese această țară cu sabia și a dăruit-o lui Ianăș, craiul, în schimbul multor cetăți. Numai că Ianăș nu se purtase cinstit. Tărăgănase împlinirea celor făgăduite la Lipova, unde-l găsiseră solii moldoveni, când Suliman sultanul pornise asupra Vienei. Se dovedise a fi omul turcului și împotriva creștinătății. Principii din Apus se împăcaseră atunci când au văzut cât de mare este primejdia otomană, dar Ianăș era alături de sultan și acum se purta cu credință neclintită față de cel care-i dăruise coroana, din care pricină se făcuse urât de toată lumea. Alături de el nu mai rămăsese decât craiul Jicmont, care se simțea amenințat la apus de împăratul Germaniei și la răsărit de marele cneaz al Moscovei. Între împăratul de la apus și marele cneaz s-au făcut mai multe înțelegeri ca să se sprijine unul pe altul pentru a smulge coroanei leșești cât mai multe provincii; cu craiul de apus țineau cavalerii teutoni, cijacii, care doreau să stea sub ascultarea unui principe de limba lor și nu sub aceea a craiului Lehiei, iar tătarii se aflau oricând bucuroși să treacă de orice parte dacă se ivea prilejul să prade nestingherit provincii întregi. De aceea, craiul Jicmont căuta prietenia și alianța Turcului, pentru a nu avea un dușman în plus, dar și pentru a avea un aliat împotriva împăratului de la apus, al cărui frate, Ferdinand, se încoronase ca rege al Ungariei și dorea stăpânirea Transilvaniei, a Cehiei și Sileziei. Prin alianța cu sultanul, craiul Lehiei îndepărta și primejdia tătărească, hanul fiind, în vremea de față, un supus al sultanului. Apropierea de sultan făcea ca Jicmont să apară ca un dușman al creștinătății alături de aliatul său, craiul Ianăș.

Maria sa Pătru voievod, simțea însă că cea mai mare primejdie pentru țările românești era împărăția otomană. Același lucru l-au gândit cu bun temei și voievozii de mai înainte de el, iar domnia lui Ștefan arătase cât de dreaptă era această judecată. Deocamdată, Turcul fusese silit, sau așa a socotit el, că este mai bine să se bată într-un hotar sau altul al împărăției care-l despărțeau de Moldova, dar nu trebuia să se îndoiască nimeni că atunci când se va ivi prilejul, el avea să pornească asupra Moldovei ca s-o îngenunche și s-o supună puterii sale. Era o chestiune de ani. Dacă ar fi izbândit în războiul său dus

asupra Vienei, Moldovei nu-i rămânea decât să se închine de bunăvoie, pentru că n-ar fi găsit sprijin nicăieri. Singurul principe care l-ar fi putut ajuta pe măria sa ca să-și scape țara de urgie, ar fi fost craiul Jicmont. Dar, iată că acesta îi este prieten Turcului, fără să se gândească ce rău mare va fi pentru Lehia pierderea Moldovei, care era o pavăză pentru țara și provinciile coroanei. Dacă ar fi avut ajutorul lui Jicmont, măria sa i-ar fi putut opri pe otomani pe pământul Moldovei, i-ar fi atacat pe tătari când aceștia ar fi năzuit să prade Lehia. Moldova singură cu greu ar fi putut face față puterii otomane și tătărăști, dar cu un sprijin din afară, de numai câteva mii de oameni împlătoșați, s-ar fi bătut cu succes și ar fi reușit să împingă la sud de Dunăre orice încercare de cotropire. Moldova avea călărime multă și vitează, o parte a acesteia se putea pedestri, deoarece oamenii erau obișnuiți cu greul și într-un chip și într-altul și cu greu s-ar fi putut înstăpâni un străin peste această țară plină de ape și de păduri de locuri tari spre munte, bune de apărare și în care o oaste mare n-ar fi avut nici loc unde să se miște în voie sau să facă tabără pentru mai multă vreme. Se putea pustii locurile din jurul acestei tabere, l-ar fi hărțuit neîncetat pe dușman, pricinuindu-i pierderi mari zi de zi, noapte de noapte, până când l-ar fi silit să părăsească o țară atât de neprietenă celor care nu-i cunoșteau rostul.

Până în acest punct judecata măriei sale nu avea niciun cusur. Abia de aici încolo începeau nepotrivelile dintre felul cum gândea domnul și cum gândeau unii supuși de-ai săi. Oameni pricepuți în ale războiului cum se dovediseră Grozav, fostul vornic și Barbovschi, fostul portar al Sucevei, fuseseră de aceeași părere cu măria sa ca să se trimită solii în Lehia pentru a-l îndupleca pe Jicmont să-și schimbe gândurile și să sprijine Moldova azi, pentru a-și păzi propria lui coroană, mâine. Dar atunci când domnul a socotit că Jicmont trebuie atacat, în cazul în care rămâne alături de Turc, cei doi boieri și alții ca ei, s-au împotrivit. Măria sa le-a arătat că motive de învrăjbire sunt: craii Lehiei nu au plătit nici până acum banii pe care i-au împrumutat de la stră-străbunicul lui, un alt Petru voievod, bani pentru care zălogiseră Pocuția. Pentru această datorie neplătită, măria sa are tot dreptul să ceară ceea ce i se cuvenea și să ia cu puterea, în cazul în care craiul ar fi refuzat să-i dea provincia. Deci nu era vorba de încălcarea păcii, ci de o dreptate care ar fi trebuit să i se facă Moldovei. O altă pricină ar fi fost neînțelegerile dintre staroștii și castelanii de la hotarul dintre cele două țări. Zadarnic ceruse domnul să se întrunească oamenii craiului cu oamenii săi pentru a judeca acele neînțelegeri, s-au hotărât chiar și soroace, dar leșii nu s-au prezentat niciodată.

Grozav și Barbovschi au încercat să-i arate domnului că Pocuția nu merită prețul păcii cu Jicmont. Este adevărat că acest crai are pace cu

Turcul, dar nu a arătat până acum nicio dușmănie față de Moldova. Acum când a dispărut crăia Ungariei, de la care domnii Moldovei ar fi putut nădăjdui un ajutor, și când crăia lui Ferdinand nu s-a întemeiat, Moldova este singură în fața puterii otomane. Nu se știe dacă în caz de primejdie craiul Jicmont ar lăsa să piară o țară care este ca o pavăză pentru țara sa, dar, chiar dacă n-ar sprijini Moldova cu nimic și tot este în câștigul acesteia de a nu avea doi dușmani laolaltă. Părintele măriei sale, Ștefan vodă cel Bun niciodată nu s-a certat cu doi vecini, și de aceea, de fiecare dată când a fost nevoie, el s-a bătut numai cu un singur dușman. Cât privește pricinile de hotar, pentru ele nu poate fi învinuit craiul, cât mai ales Oto de Ciodecia, starostele Haliciului, Colomeii, Sniatinului, Liovului și Lubaciovului, care dușmănea Moldova din motive pe care ei nu le înțelegeau. Acest sfat al celor doi mari dregători nu i-a plăcut măriei sale și deoarece unele vorbe ale lor au fost spuse față și de alți dregători, Pătru voievod le-a socotit ca o ofensă adusă în chip public unui stăpân care se așteaptă la supunere deplină din partea supușilor săi. Așa au crezut și alți boieri, ca Mihul pârcălabul, Trotușan, fost mare logofăt, Popăscul, paharnic, care arătau mare însuflețire față de orice plan al măriei sale. N-apuca măria sa să spună ceva că ei se și grăbeau să-i dea dreptate și mai mult decât atât, să laude fără nicio rușine, față cu ceilalți dregători, marea înțelepciune și prevedere de care da dovadă feciorul marelui Ștefan. Încât, măria sa n-a stat mult pe gânduri și i-a îndepărtat pe neprieteni din sfat – așa-i socotea el pe Grozav și pe Barbovschi – și l-a pus pe Mihul portar al Sucevei și mare hatman peste oștirea Moldovei.

Toate acestea i le-a deslușit lui Ion grămăticul Grigore, dascălul său de lătinie, care nu era altul decât sasul din Transilvania care se numea pe limba lui Gregorius Rosenberger. La rândul său, Ion încerca să-l dumirească pe pan Cosma, când trecea pe la Hudești, cu destulă greutate, mai ales că-n ultima vreme îi scăzuse auzul. Pan Cosma era de părere că domnul de acum dă dovadă de trufie și nu e bine. Ion, la rândul lui, socotea că un asemenea om cu greu va câștiga dragostea și credința oamenilor drepți și de bună-credință. Îndepărtarea lui Grozav și Barbovschi o considera și el ca și alții ca un act de tiranie. Un domn înțelept și drept este dator să asculte sfatul celor chemați să-l dea, fără supărare. Alegerea îi revenea lui, dar datoria de a-i asculta pe sfetnicii săi nu trebuia încălcată, pentru că în felul acesta oamenii se puteau feri să mai spună ceea ce gândesc cu adevărat. Cu mare ușurință se pot găsi din aceia care sunt în stare să vorbească în așa fel numai pentru a-i face plăcere domnului și pentru a păstra jețul de mare dregător, dar cu mare greutate îl vei găsi pe omul cinstit și drept.

Ion simțea cum crește depărtarea dintre el și domnul pe care trebuia să-l asculte și să-l cinstească. Îl judeca din ce în ce mai aspru pe Rareș, considerându-l incapabil să-și judece oamenii pe care-i avea

sub îndemână și de slujba cărora ar fi putut profita și el și țara. Din pricina unui asemenea domn, el, feciorul unei familii atât de mare, era ținut deoparte. Se încredința, pe măsură ce trecea timpul, că numai prin lingușire se putea ajunge sus, iar el nu-și descoperea în niciun chip o asemenea însușire și nici nu întrevedea vreo posibilitate mai apropiată pentru a rupe urzeala țesută de alții cu dibăcie în jurul numelui și al faptelor sale. Vinovat pentru toate acestea era tot domnul și simțea cum în sufletul lui încolțește nu numai un sentiment de nemulțumire împotriva lui Pătru voievod, ci ceva mai mult, și-i era chiar teamă de acest sentiment care putea dospi, transformându-se în ură.

— Când ai să fii prea mare, a răspuns Cârstina îndoielilor sale, atunci n-o să mai ai timp și pentru mine.

Era ca o alintare pe care nu și-o îngăduise niciodată și Ion a fost surprins de pretențiile micii vrăjitoare, femeie în floarea vârstei acum, a cărei frumusețe crescuse și odată cu ea și dorința și priceperea de a iubi cu o dibăcie pe care nu ți-o pot da decât anii. Într-un fel el a fost de părere că dreptatea este de partea femeii. O dregătorie i-ar fi adus niște venituri în plus, și nu era rău, dar la puterea și bogăția neamului său n-ar fi însemnat prea mult. Punând în cumpănă această creștere a averii și dragostea Cârstinei, Ion era de părere că un judecător cinstit avea să-i dea dreptate femeii. Bucuriile trăite alături de ea prețuiau ele însele mai mult decât o mare avere, pentru că nu toți pot avea norocul pe care-l avusese el de a întâlni o ființă așa cum era mlenățeanca lui.

Și când erau toate nădejdile că Moldova se poate bucura de liniște și pace pe cel puțin câțiva ani, măria sa Pătru voievod a socotit că a sosit momentul să se răfuiască cu craiul Jicmont. Îl ajutase pe Vlad să ia scaunul celeilalte Țări Românești în acel an, 1530, și-i promisese drept soție pe Ana, una din fiicele sale din căsătoria cu răposata Maria. Reluase legăturile cu marele cneaz al Moscovei, Vasile, și solul român îi prezentase moscovitului un plan comun de acțiune împotriva Lehiei: Vasile să atace Chievul în timp ce oastea românească va ocupa Sniatynul, Colomeea și Haliciul.

În aceeași vară, domnul își luase mireasă nouă, pe Elena-Ecaterina Brancovici, fiica fostului despot sârb Iovan Brancovici. Sora acesteia, Despina, fusese căsătorită cu Neagoe al Munteniei, iar o altă soră, Magdalena, era soția cneazului polon Ian Vijnovițchi, iar vara primară a doamnei se căsătorise cu Vasile al III-lea, marele cneaz al Moscovei. Prin nevastă, Rareș se înrudea cu marile familii domnitoare câte fuseseră în răsăritul Europei, de la Țarigrad la Mosc.

Pe de altă parte, socotea să prezinte conflictul cu Jicmont ca unul între Poartă și Lehia, el, Rareș, luptând ca vasal al sultanului. Dacă Suliman ar fi primit cu plăcere o asemenea acțiune, iar Jicmont ar fi crezut că domnul Moldovei se bate pentru sultan, atunci ar fi izbutit

să-i învrăjbească pe cei doi vecini ai săi, creându-și sieși posibilitatea de a alege, la momentul oportun, de partea cui trebuie să treacă. Planuri îndrăznețe, planuri demne de cele mai ascuțite minți politice ale timpului, considerau Mihul, Trotușan și ceilalți, cădelnițari de pe lângă tronul domnesc. Altfel le-au privit alții, și nu puțini, când s-a aflat că în luna lui august, o solie mergea la Lehia să-i ceară craiului Jicmont ca să-i cedeze domnului țara Pocuției ce i se cuvenea din vechime. S-a mâniat craiul și le-a arătat solilor că în privința acestei provincii de margine a încheiat tratate pe care au jurat și el și fratele măriei sale, Bogdan voievod, că nu se va mai ridica o asemenea pricină între ei și același lucru l-a recunoscut și nepotul măriei sale, Ștefăniță voievod. În afară de asta, ar fi spre cea mai mare rușine pentru un mare crai, cum era Jicmont, să cedeze o parte din provinciile supuse coroanei sale, fără niciun motiv.

Acest răspuns nu l-a mulțumit pe Petru Rareș. Domnul a trimis grabnice porunci spre sfârșitul lui noiembrie curtenilor și slujitorilor ca să se strângă lângă Prut, în fața Cernăuților. La începutul lui decembrie deci, într-o vreme în care nu se purtau lupte, pentru că aprovizionarea oastei era aproape imposibilă, oastea domnului a pătruns pe neașteptate în Pocuția pe care a cuprins-o în numai câteva zile. Cele câteva garnizoane din târgurile mai însemnate ale acestei provincii s-au retras cu mare repeziciune înlăuntrul regatului. După ce au fost puse garnizoane românești în cele 12 târguri, grosul oastei s-a întors, înainte de Crăciun, în țară.

Maria sa s-a bucurat peste măsură de această nouă izbândă. Ion s-a bucurat de întoarcerea grabnică la Hudești, unde a poposit de sărbători. Pan Cosma era de părere că ceea ce s-a făcut nu va fi spre binele nimănui. Nu trebuia turburată pacea cu Lehia, oricâte păcate ar fi avut craiul Jicmont. Niciodată nu poți să prevezi care va fi sfârșitul unui război și atunci, nu este mai înțelept să nu-l faci, dacă nimeni nu te-a supărat cu nimic? Toate socotelile măriei sale or fi bune, dar nu era și mai bine să fi așteptat ca să-i încurce dracu pe cei mari și puternici? De ce să creadă măria sa că poate descurca ițele atât de încâlcite ale politicii europene, împingându-l pe crai să facă un pas necugetat? Și dacă Jicmont nu-l va face? Ospețele cu megieșii întrerupeau asemenea gânduri ale bătrânului boier, iar Ion se folosea de orice prilej pentru a-și îmboldi calul până dincolo de Bașeu, unde-l aștepta mirosul de busuioc și de sulfină, un vin bun pe care îl alesese el anume și-l trimisese Cârstinei. Era o căldură plăcută în căsuța pe care femeia nu vrusese s-o schimbe pe o casă mai mare, și nu se deosebea de căsuța pe care el o cunoscuse pentru prima oară, decât prin lucrurile noi și frumoase pe care le agonisise în anii din urmă, unele dintre ele daruri ale tânărului boier. Poposind aici simțea că intră într-o altă lume, de tihnă, și de bucurie, de care se bucura pe

îndelete. Se întorcea la zarva petrecerilor de la curtea boierească și n-ar fi zis că nu-i place să închine un pahar de vin cu ceilalți boieri, cu frații lui. Îi făcea plăcere să se știe privit și dorit de femeile tinere, unele dintre ele strălucind de sănătate și frumusețe în straiele lor bogate, surprindea priviri ce se plecau rușinate și oricât de stăpân se socotea pe sufletul și inima sa, această pândă nevinovată sau cu înțelesuri îl făcea să se simtă puternic, partea cea mai slabă a ființei sale era măgulită. Această putere n-o folosea spre răul nimănui și zâmbea când îi auzea pe ceilalți bărbătuși cum se laudă cu biruințe reale sau imaginare. Dacă dădeau dovadă de această slăbiciune care te împinge să destăinui în gura mare fapte petrecute în umbră, acolo unde să nu te știe și nici să te vadă alții, însemna că nu era mare lucru de capul lor. Lauda de sine înseamnă dorința de a depăși praguri peste care nu poți trece. Îi privea însă pe toți cu îngăduință, nu era în stare să turbure plăcerea altora, după cum nu suferea ca să-i stea cineva împotrivă. Îi îndemna pe cei din jur să petreacă cu și mai mare chef și când picau toți în juru-i de oboseală și de băutură, se strecura sub cerul adânc, spuzit de stele, dincolo de pârău, înviorându-se sub șfichiul gerului care-i ardea fața, fiind întâmpinat statornic cu o nesfârșită bucurie pe care o deslușea în luminile care-i aprindeau apele limpezi ale ochilor ei mari și frumoși. Descoperea mereu alte fețe ale acestei făpturi pe care credea că o cunoscuse bine și nu-i mai poate ascunde nimic și se împărtășea cu aceeași poftă neostoită ca-n primele dăți, din căldura trupului a cărui alcătuire desăvârșită îl chema ca un blestem peste care nu putea trece.

A urmat apoi drumurile curții domnești spre Hârlău, Iași și Vaslui, de la una din ele pornind o solie spre seimul de la Piotrkow, ca să-l lămurească pe craiul Jicmont că acea țară pe care a cuprins-o oastea moldovenească va fi apărată cu cea mai mare strășnicie și, de va fi nevoie, vor fi chemate oști din Transilvania și Ungaria, sau oști de la tătari și din sudul Dunării. Craiul i-a scris domnului să-i înapoieze ce i-a luat cu sila și să nu strice pacea, dar s-a văzut că mai marii crăiei erau îngrijorați. Nu se știa la curtea craiului cât este sau nu adevărat din cele spuse în legătură cu îngăduința pe care sultanul i-ar fi dat-o domnului Valahiei ca să atace regatul. Până la deslușirea acestei taine s-a hotărât ca nimeni să nu-i atace pe români și a fost trimis, prin Transilvania, sol la Poartă pentru a iscodi și lămuri care este cugetul sultanului și vizirilor săi. Așa că primăvara anului 1531 a fost liniștită, nu s-au petrecut fapte deosebite care să turbure liniștea oamenilor, în afara vânzolelilor dinlăuntru, obișnuite, pentru că se iviseră încă înainte de întemeierea țării și aveau să dureze veacuri al căror sfârșit nu-l putea prooroci nimeni în vara acelui an, când măria sa a chemat toată călărimea să se strângă la fel ca-n iarnă, în apropierea Cernăuților. Leșii aflaseră că sultanul nu aprobă purtarea domnului

român. Mai mult, Suliman îi cerea lui Rareș să părăsească Pocuția și să păstreze pacea la hotare, amenințându-l cu pierderea capului dacă va face altfel. Sultanul începuse pregătirile pentru o altă expediție spre Viena, pe care dorea s-o cucerească în anul următor. De aceea, păstrarea păcii cu Polonia era, în ochii acestuia, chezășia succesului. Dar „Barbarul", cum îl numeau leșii pe Rareș, nu i-a păsat nici de socotelile și nici de amenințările lui Suliman.

Ion a purces din vreme spre Țara de Sus. Primise îngăduință să meargă la oaste cu steagul Movileștilor și nu printre slujitorii care se rânduiau în chip firesc sub steagul marelui logofăt Toader. Până să se strângă oastea în tabăra ce se afla nu prea departe de curțile de la Hudești, Ion și-a petrecut o parte din timp cu pregătitul celor necesare pentru luptă, iar altă parte cu Cârstina. Mica vrăjitoare era neliniștită. Stăruia în sufletul ei o teamă nelămurită, pe care Ion o simțea uneori în mângâierile ei. I se dăruia cu o disperare pe care nu i-o cunoscuse, alteori era abătută și cu greu alunga o tristețe pe care nu și-o lămurea. Se bucura pentru răgazul pe care tânărul boier și-l îngăduia înainte de a începe nebunia războiului. Ion încerca s-o liniștească, îl bucurau temerile ei și-l îngrijora încăpățânarea tatălui care ținea morțiș să meargă la oaste. Rugile jupânesei Teodosia, stăruințele lui și ale celorlalți feciori n-au reușit să-l înduplece. Bătrânețea și slăbiciunea trupului nu-l speriau. Un om ca el trebuia să fie acolo unde are țara nevoie, striga pan Cosma, iar jupâneasa Teodosia era de părere că mintea i s-a dus odată cu anii cei mulți pe care i-a trăit. Înainte cu câteva zile de Sântă Măria Mare tabăra era tocmită, iar la o zi după această sărbătoare, pârcălabii Barnovschi și Vlad erau repeziți în Pocuția pentru a recuceri târgurile din care garnizoanele moldovene fuseseră alungate de Nicolae Sieniavschi care venise cu un pâlc de călăreți al căror număr nu se ridica nici la două mii de oameni. Ion a cerut îngăduință să facă parte din acest detașament de avangardă, iar cererea i-a fost împlinită, deoarece el făcea parte din acei luptători care aveau armuri și se puteau măsura cu șleahticii poloni înarmați după moda apuseană. Și-a luat cu el mai multe slugi, și ele bine echipate și s-a așezat sub comanda pârcălabului Vlad.

Înaintarea s-a făcut repede. Era cald, dar o căldură în care începea să se simtă, mai ales noaptea, că se apropie toamna. În seara zilei de 18 august, straja repezită în față se retrăgea grabnic pentru a-i vesti pe cei doi conducători că au întâlnit oșteni de-ai regelui și au zărit o tabără, nu departe de cetatea Gwozdziec pe care Vlad și Barnovschi vroiau s-o recucerească. Au înnoptat pe loc și în zori, cei șase mii de călăreți moldoveni s-au apropiat de tabăra lui Sieniavschi, pregătiți fiind să se orânduiască în orice clipă, în linie de bătaie. Cei doi pârcălabi au socotit că pot porni la atac, părându-li-se că oastea din față nu este prea puternică. În orice caz, numărul leșilor era mic, chiar

foarte mic și acest lucru provoca mirarea lui Vlad și Barnovschi. Într-o asemenea situație, prudent ar fi fost pentru căpitanul leah să se fi retras din timp din fața unui adversar mult mai numeros. Cât îi privește pe ei, porunca domnului era limpede: să învingă și să-i alunge pe leși din Pocuția. N-aveau altă alternativă, încât oastea a fost rânduită pe steaguri și pâlcuri și la patru ceasuri din zi, cetele din fața porneau în trap mărunt, și pe măsură ce se apropiau de oastea leșască, oamenii au început să îmboldească caii cu pintenii, strigătele de luptă au izbucnit și s-au prăvălit asupra dușmanului. Mai întâi, ai noștri n-au înțeles de ce călărimea lui Sieniavschi rămâne neclintită și nu iese în întâmpinare, după obicei. Când s-au apropiat de tabără, a urmat desprinderea călăreților din față care au pornit-o la dreapta și la stânga, rămânând în prima linie câteva rânduri de pedestrași. Era o manevră pe care n-o mai întâlniseră în nicio luptă la câte luaseră parte până atunci cei mai în vârstă dintre oștenii români, iar această mișcare a oastei leșești li s-a părut o nebunie. Călărețul trebuie să-l întâmpine pe călăreț, altfel pedestrașul lăsat de izbeliște în fața călărețului, este o victimă sigură. Toate aceste gânduri s-au vălmășit în mintea alor noștri îi numai câteva clipe. Când s-au apropiat la câțiva pași de dușmani – mai erau numai câteva salturi – atunci au înțeles rostul celor ce se petreceau în față. Au bubuit câteva tunuri câte avea Sieniavschi cu el și în aceiași timp au trăsnit puștile pedestrașilor, după care aceștia au dat dosul retrăgându-se printre rândurile de călăreți care porniseră la trap în întâmpinarea alor noștri. Acea descărcătură de foc de la începutul luptei a frânt sau a desfăcut rândurile călărimii moldave. Cei rămași în șa s-au izbit fără niciun folos de călărimea leșască. Erau călăreți îmbrăcați în platoșe, încât săgețile trimise de la distanță n-au făcut nicio pagubă, iar lănciile și săbiile se izbeau de fier și lunecau în lături, din care pricină puține dintre loviturile date au izbutit să răstoarne și să trimită pe lumea cealaltă pe dușman. În schimb, ai noștri au pierdut mulți oameni și au fost împinși cu destulă ușurință înapoi. Vlad și Barnovschi au înțeles de la această primă izbitură că ziua aceea va fi foarte grea. Și-au împins caii în față și au cerut oamenilor să nu se descurajeze, căci izbânda va fi oricum de partea lor. Au pornit în fruntea pâlcurilor și în fața lor s-a mișcat aproape toată tabăra leșască. A urmat o învălmășeală care a ținut o bună bucată de vreme. Leșii luptau în șiruri strânse, care alcătuiau un fel de fortăreață vie, mișcătoare. Ion și oamenii săi munceau cu râvnă, dar sforțările lor erau zadarnice, pentru că se izbeau de fierul în care erau îmbrăcați cei din față. Vitejia devenea neputincioasă în fața metalului și oamenii piereau într-o încleștare oarbă, fără niciun spor. Iscusința era singura salvare. Să-l provoci pe leah și după aceea să nu-i primești lovitura, să-ncerci să-l surprinzi și să-l răstorni de pe cal, sau să-i lovești calul din fugă, să-l

zăpăcești cu mișcări iuți pe care el nu le poate face, fiind prea greu. Oamenii lui au înțeles din răcnetele lui Ion, ce dorește stăpânul lor, au priceput și alții care luptau în aceeași ceată, dar lupta se prelungea și mulți oșteni cădeau fără ca leșii să poată fi răpuși. Spre mijlocul zilei, după multă osteneală și după multe pierderi, dușmanul începuse să dea semne de slăbiciune. Au fost clipe când cei doi pârcălabi și mulți dintre ai noștri au simțit că izbânda nu le mai poate scăpa. Și-au refăcut rândurile și au pornit iarăși la atac din față și de pe lături. Sieniavschi a început să se retragă și când să izbucnească strigătele de izbândă, pe latura pădurii din spatele taberei leșești, și-au făcut apariția noi cete de călăreți care zoreau spre câmpul de luptă. Nu era vorba de o ceată două, ci de o oaste în toată puterea cuvântului. Așa cum aveau să se deslușească lucrurile mai târziu, Tarnowschi venea cu toată puterea aflată sub comanda sa în sprijinul căpitanului aflat la mare strâmtoare. Barnovschi și Vlad n-au mai avut vremea ca să-și retragă oamenii, să-i regrupeze și să atace sau să se topească de pe câmpul de luptă. Ca număr, oastea leșască o întrecea cu mult pe cea românească. Izbitura noilor sosiți pe câmpul de luptă a fost năprasnică, călăreții noștri au trebuit să scape din încleștare pentru a nu pieri cu toții în ziua aceea, năzuind spre larg. Acum totul nu mai depindea decât de sprinteneala cailor. Barnovschi și Vlad s-au străduit să-i dea o noimă acestei fugi, câteva cete rămase încă în bună tocmeală au pornit la atac, nu pentru a obține izbânda care se dusese odată cu întăriturile pe care le primea mereu Sieniavschi, ci pentru a-i obliga pe adversari să se orânduiască de luptă și să primească această ultimă mișcare ofensivă a oastei românești. Ion cu oamenii săi, unii dintre ei sângerând, se afla alături de Vlad. A urmat o cumplită vânzoleală. Vlad a fost rănit sub ochii lui Movilă care i-a sărit în sprijin reușind să-l scape, iar când au simțit că vor fi striviți de numărul și de puterea dușmanului, s-a dat semnul retragerii. Fiecare s-a desprins cum a putut de un adversar care se simțea biruitor și căuta să pună mâna pe o pradă cât mai bogată. Platoșele și armele lor cele grele nu le-au fost însă spre folos în această împrejurare. Caii moldovenești de rasă și chiar cei care nu erau de soi, se mișcau cu repeziciune și nu puteau fi ajunși încât, spre seară, urmăriții reușiseră să se desprindă de urmăritori. Căutau acum cu toții să ajungă la șleaul cel mare care ducea prin Sniatyn în Moldova. Erau acoperiți de colbul iscat în timpul luptei, aveau toți fețele pământii, unii sângerau și mai mult din fugă încercau să-și oblojească ranele. O asemenea rușine n-o mai pățiseră de când se știau. Erau înfrânți și nu izbuteau să dea de rostul acestei nenorociri care se abătuse asupra lor. Își făcuseră datoria din plin, nimeni n-a șovăit în timpul luptei. Mai mult de o treime dintre ei căzuseră pe câmpul de luptă, câțiva fuseseră prinși, alții încă rătăceau prin pădurile Pocuției năzuind spre hotarul țării lor, urmăriți

și hăituiți fiind nu numai de cetele de călăreți pornite pe urmele lor dar și de oamenii de prin sate, care se arătaseră atât de binevoitori cu ei numai cu o zi mai înainte. Erau de o lege și acest fapt înlesnea apropierea între ei și localnici, dar nădejdea câștigului îl face pe om să uite multe. Vlad și Barnovschi erau striviți sub povara răspunderii pe care o purtau pentru înfrângerea suferită. Se îndreptau cu inima cernită spre țara lor, știind că dincolo de hotar, unde ar fi trebuit să se simtă în siguranță, vor fi nevoiți să dea seamă de tot ce s-a întâmplat în fața domnului și stăpânului lor. Ion se afla în preajma lor, și era primit cu bunăvoință de cei doi pârcălabi. Fusese un viteaz printre viteji, Dumnezeu știe cum a scăpat un om ca el; și-a făcut mai mult decât datoria și, mai ales, n-a precupețit nimic pentru a-l salva pe pârcălabul Vlad. Era de față la toată frământarea sufletească ce pusese stăpânire pe ei și încerca, păstrând toată cuviința ce se cuvenea într-o asemenea împrejurare, să-i liniștească. Ceea ce urmărea fiecare în parte, era aflarea rostului celor petrecute, cum de fusese cu putință să nu câștige lupta până în clipa în care i-au venit lui Sieniavschi ajutoare proaspete. Sau a fost o greșeală însuși faptul că au atacat? Să fi păstrat o distanță între oastea lor și cea a dușmanului, până se lămureau câtă putere aveau în față? Poate că ar fi fost mai înțelept să procedeze în felul acesta, dar cum timpul nu mai putea fi întors, toate aceste socoteli nu-și mai aveau niciun sens. Gândul de a se prezenta în fața domnului după o asemenea umilință pe care o încercaseră în fața Gwozdziecului era de nesuferit.

Petru Rareș își mișcase și el tabăra după plecarea lui Vlad, Barnovschi și a lui Neagoe care se afla în fruntea unei alte străji. Fugarii de la Gwozdziec l-au întâlnit pe voievod când acesta trecuse hotarul țării și pătrunsese cu toată puterea în Pocuția. Vestea înfrângerii celor doi pârcălabi a căzut ca un trăsnet. Nimeni nu se aștepta la așa ceva și Pătru voievod nu înțelegea cum de a fost cu putință ca o oaste, cel puțin egală cu aceea a lui Tarnowschi, era înfrântă numai de căpitanul acestuia. Din cele povestite de fugari nu se desprindea lămurit cum s-a desfășurat lupta și domnul a poruncit să înainteze grabnic pentru a-i întâlni pe cei doi pârcălabi, dar și pentru a spăla rușinea suferită de oastea sa printr-o izbândă asupra leșilor.

În noaptea de 20 spre 21, Toma Barnovschi și Vlad soseau în tabăra domnului. Rușinea și durerea care se citeau pe fețele lor nu l-au impresionat nicidecum pe stăpân. Când cei doi au pus genunchiul pe pământ în fața lui, Petru voievod a răcnit ca un leu poruncind ca cei doi trădători să fie aruncați în lanțuri. La lumina făcliilor nu s-a văzut paloarea care s-a așternut pe fețele celor doi, în schimb, ochii acestora aveau în ei lumini și se ascunseră parcă în găvane încât vedenia lor a rămas multă vreme în amintirea celor de față ca semnul unei mari dureri și a unei mari deznădejdi. Ceilalți boieri, câți se aflaseră acolo,

au rămas descumpăniți. Niciodată, după câte-și aduceau aminte, niște mari dregători n-au fost umiliți și batjocoriți așa cum a făcut-o domnul cu Vlad și Barnovschi. Era, de fapt, o rușine pentru tot cinul lor. Ion a simțit cum se răsucește totul în el de neputință și de revoltă. În acea clipă l-a urât pe Rareș. Vedea în el un tiran, un stăpân care nu-și cinstește oamenii, ceea ce însemna că nici pe sine nu se cinstește. Era adevărat că nu i se putea cere ca să-i primească pe cei doi cu surle și trâmbiți, dar era de datoria lui să-i asculte, să afle din gura lor cum s-au petrecut faptele, să-i cerceteze și pe alții, și dacă ar fi reieșit că erau vinovați, atunci n-avea decât să-i arunce în lanțuri. Dar așa? S-a retras cu obidă în suflet căutându-i pe ai săi. N-a avut timp să stea cu ei de vorbă pe-ndelete. Erau osteniți de drum, pentru că au călărit întins toată ziua care trecuse și nici nu li s-a dat pace de către slugile Mihului, portarul, și ale lui Trotușan. Îl căutau pe Ion și i-au cerut să meargă degrabă la cortul portarului Sucevei. Asemenea cinste n-o mai cunoscuse Ion din partea acestor boieri pe care-i știa mai mult ca neprieteni decât ca prieteni. S-a dumirit repede în legătură cu ceea ce doreau câțiva dintre marii boieri, de față fiind și alți mari dregători. Vroiau să știe din gura cuiva care luptase la Gwozdziec, alături de cei doi pârcălabi, cum s-au petrecut lucrurile pentru a-i cere domnului, în cunoștință de cauză, iertarea lui Barnovschi și Vlad. După ce l-au ascultat pe Ion, toți au convenit că fiul lui pan Cosma Movilă era cel mai potrivit să-i înfățișeze domnului felul în care s-a desfășurat acea luptă nefericită. Ion s-a împotrivit zadarnic. N-ar fi vrut să dea ochii cu Rareș pentru că nu-l suferea pe acest om ale cărui judecăți erau năprasnice și nedrepte. Vroia să-și facă datoria ca oricare alt oștean, dar cât mai departe de cel de la care nici el și nici neamul lui nu cunoscuseră până atunci niciun semn de milă. Până la urmă a trebuit să se încline. Erau prea stăruitoare rugămințile acestor oameni mai în vârstă și mai mult de rușine a acceptat ca, a doua zi, atunci când vor socoti ei de cuviință, să se înfățișeze domnului. În zorii zilei de 21 august domnul afla de la iscoadele sale că Tarnowschi cu toată oastea lui se află lângă Obertyn. A ținut sfat cu câțiva dintre marii dregători în legătură cu cele ce urma să facă. Portarul Mihu l-a rugat pe voievod să-i îngăduie unuia dintre cei care au fost la Gwozdziec ca să-i povestească ce s-a petrecut acolo.

— S-ar putea ca din spusele lui, măria ta să tragă unele învățăminte și foloase, a mai adăugat portarul Sucevei și domnul a îngăduit cererea lor.

— Măria ta, a început să vorbească Ion, după ce atinsese pământul cu genunchiul drept, îmi este greu să povestesc cu de-amănuntul toate câte s-au petrecut acum două zile și am încercat în răstimpul care s-a scurs de atunci până în clipa de față să deslușesc cum de-am pățit noi toți care am fost la Gwozdziec o asemenea rușine. Nu se poate spune

că a lipsit vitejia. De trei ori s-au refăcut cetele boierilor noștri și au atacat cu toată puterea și îndemânarea lor, dar n-a fost chip să smulgem biruința unui dușman care s-a dovedit puternic și care a primit ajutoare atunci când se părea că nouă nu ne mai poate scăpa izbânda.

— Atunci de ce ați fost bătuți? l-a întrebat domnul, în glasul căruia se simțea o mare scârbă pentru cei care au fost la Gwozdziec.

— Doamne, a cuvântat Ion, din câte am aflat de la cei care i-au mai înfruntat pe leși și în alte rânduri, niciodată aceștia n-au fost mai bine pregătiți de război ca acum. Am avut în față o oaste puternică, bine tocmită, cu căpitani pricepuți și mai cu seamă o oaste bine echipată, cum n-am văzut până acum.

— Am să văd eu armata aceea bine echipată, a pufnit domnul.

— Măria ta, au multe tunuri și mulți pixidari, oameni pedeștri, cu pușți, iar mare parte din călărimea lor este alcătuită din luptători care au platoșe groase, greu de străpuns, par a fi îmbrăcați în fier din creștet până-n tălpi și li se spune, după cum am aflat, catafracți.

— O să-i vedem noi pe acești înfierați cum o să se miște când i-om lega cu funiile pe care le-am pregătit înadins pentru această luptă în care-i vom strivi.

— Măria ta, noi dorim cu toții ca să câștigăm.

— S-a văzut din ce-ați făcut la Gwozdziec, a răspuns Rareș privindu-l pe Ion cu dispreț.

— Să-mi îngăduie măria ta să merg la steagul meu, a îngăimat Ion cu obrajii în flăcări și la semnul făcut cu mâna de domn, s-a înclinat și a ieșit fierbând de mânie și de revoltă împotriva unui stăpân care nu știe să asculte, dar știe să insulte. Când a ajuns între ai săi, era pământiu la față și n-a fost chip să se vorbească atunci cu el, pentru că sufletul lui era plin de ură, o ură pe care n-o putea mărturisi.

XVIII

La rugămințile marilor dregători, în frunte cu portarul Mihu, măria sa i-a scos din lanțuri pe Barnovschi și pe Vlad. Alți boieri care fuseseră la Gwozdziec mărturiseau că niciunul dintre ei nu s-au gândit o clipă că ar putea pierde acea luptă, iar dovada că s-au bătut vitejește era aceea că au pierit dintre ei mulțime mare, cât piereau altă dată într-o bătălie la care lua parte toată oastea țării. I-a iertat măria sa pe cei doi de hatârul sfetnicilor săi credincioși, dar nicio clipă nu s-a îndoit de vinovăția lor. Dacă s-au bătut cu vitejie, se poate, dar să lupți orbește, fără nicio iscusință, este alta. A poruncit să pornească toată oștea în mare grabă, iar în față a fost trimis portarul Mihu cu zece mii de oameni. Avea drept misiune să-l ajungă pe dușman și să-l constrângă să steie pe loc și să primească lupta când va sosi și măria sa cu partea de oaste rămasă în urmă. Să se străduiască să înconjoare tabăra lui Tarnowschi, pentru că acesta nu avea ca număr, oastea ce se afla sub comanda lui Mihu.

S-a mers fără odihnă în ziua aceea. Se stârneau nori de praf și pâlcurile de călăreți se desfăceau unul de altul ca oamenii și dobitoacele să poată răsufla în voie. Spre nămiezi căldura devenise înăbușitoare sub un cer vânăt și fără nicio adiere. Înaintau luptând cu dogoarea neclintită, curgea apa chiar și de pe călărețul aflat în șa, ca să nu mai pomenim chinul dobitoacelor. Spre seară, portarul Sucevei a ajuns în fața taberei lui Tarnowschi, care se afla dincolo de Obertyn. Căpitanul leah își retrăsese oastea de lângă sat, la o bătaie de tun pe un deal care se înălța spre miazănoapte și scăpătat. În spatele taberei la mică distanță, începea pădurea, cât vedeai cu ochii.

Portarul Sucevei s-a mulțumit să-și așeze tabăra la poalele dealului, la câteva sute de pași de tabăra lui Tarnowschi, în așteptarea domnului său. Pan Cosma Movilă i-a amintit portarului că vodă le-a poruncit să împresoare pe leși dacă-i prind din urmă, dar Mihu a mârâit în barba lui cea neagră: „Nu te-amesteca, domnia ta, căci știm și noi ce avem de făcut”, răspuns care nu l-a mulțumit pe bătrânul boier. Lui pan Cosma i se părea că arbănașul, sau ce Dumnezeu va fi fiind, nu se prea pricepe în treburile ostășești, și nu s-a sfiit să mărturisească și celor din jur ceea ce gândea.

În timp ce ai noștri se odihneau în așteptarea domnului care trebuia să sosească cu oastea ce rămăsese în urmă, în tabăra leșască toată noaptea au luminat făcliile și se auzeau zvon de glasuri, de parcă leșii n-ar fi avut nevoie de odihnă.

La puțin timp după miezul nopții a sosit și măria sa. Mihu i-a ieșit în întâmpinare pentru a-i arăta cum stau lucrurile și timp de câteva ceasuri a fost liniște. Spre ziuă au fost trimise câteva pâlcuri de călăreți ca să pună mâna pe caii leșilor aflați la păscut în afara taberei,

dar fără mare izbândă. Dușmanul se așteptase la una ca asta și străjile au dat de veste la timp celor care păzeau caii și aceștia s-au topit îndată la adăpostul taberei.

Când s-a luminat bine de ziuă, măria sa Petru Rareș, însoțit de câteva sute de călărești, a urcat puțin spre stânga, cum se ieșea din tabăra oastei sale, pentru a cerceta tabăra leșilor. Acum se lămurea și zvonul de glasuri care nu încetase toată noaptea: Tarnowschi își întărise tabăra cu șanțuri pe toate laturile, tunurile fuseseră așezate spre vale, de unde trebuia să vină adversarul; dincolo de șanțuri, pe creasta de pământ erau legate carele de provizii, sub care erau așezați pedestrașii cu arme de foc, iar înlăuntrul taberei călărimea era împărțită în două: o parte spre intrarea din față și alta cu fața spre intrarea din spatele taberei.

Domnul a dat poruncă să se împingă la deal, în dreptul intrării din față cele 50 de tunuri câte avea oastea sa, în spatele tunurilor să stea un steag de călărești, iar celelalte steaguri să se desfășoare spre stânga și spre dreapta pentru a împresura tabăra leșască. Sigur de izbândă, măria sa era preocupat de un singur lucru: cum să facă pentru a nu scăpa niciun leah.

Tarnowschi și-a adunat și el căpeteniile la sfat în zorii zilei. După cum avea să lase mărturie scrisă a celor plănuite atunci, Martin Bielski, cronicarul ce se afla în tabără, multe căpetenii au fost de părere că ar trebui să se retragă la adăpostul pădurii: Valahul avea oaste numeroasă, căreia nu i se puteau împotrivi multă vreme. Ajutoare n-aveau de unde să aștepte, proviziile se puteau termina repede, iar după câteva zile de împotrivire, măcinați de nevoi și de numărul cel mare al adversarului, ar fi fost siliți să se predea. Tarnowschi i-a ascultat pe toți și le-a dat, în parte, dreptate, dar le-a arătat că o retragere în momentul acela ar fi dus la pierderea tuturor tunurilor, ceea ce ar fi însemnat o pagubă mult prea mare pentru regat. Se cheltuiseră mulți bani pentru alcătuirea acestei oști, una dintre cele mai puternice pe care craiul le putea ridica în părțile de miazăzi și răsărit ale regatului. I-a mai fost apoi hatmanului rușine să dea dosul fără să se bată și s-a gândit apoi la rușinea unchiului său, cancelarul Sidlovieț chi, care stăruise pe lângă rege să se înceapă războiul cu Valahul și să i se dea nepotului său comanda oastei care se strângea pentru a pătrunde în Pocuția. În ochii celor care se sfătuiau în clipa aceea, o izbândă era privită ca o minune dumnezeiască. S-a rămas totuși la hotărârea hatmanului de a se bate; tabăra era ca o cetate pe care o oaste de călărești n-o putea cuceri cu ușurință, oastea leșască avea pușt i cum n-aveau moldovenii, iar de vor vedea că nu mai pot continua lupta, spre seară vor porni-o cu tabără legată înlăuntrul regatului. Hatmanul le-a cerut tuturor să nu iasă din cuvântul său. Să se apere cu strășnicie dar să nu atace nimeni, chiar de

ar fi vorba de un singur oștean, fără îngăduința sa.

Când s-au apropiat de tabăra leșască, ai noștri au fost întâmpinați de focul tunurilor, care n-au făcut cine știe ce pagubă. Tunarii domnului și-au așezat piesele și au început și ei să tragă, în timp ce steagurile de călăreți înaintau pe laturile taberei leșești. Rareș și-a dat seama că tunurile sale bat anapoda și nu unde trebuie. S-a repezit la popa papistaș, care conducea tragerea, l-a acoperit de sudalme și l-a amenințat că-l spintecă pe loc dacă nu trage acolo unde trebuie.

Cât au amuțit tunurile, pentru că leșii nu se mișcau din tabără, un tânăr moldovean s-a apropiat și i-a batjocorit cerându-le să iasă careva dintre ei și să se înfrunte cu el, în luptă dreaptă, în câmp deschis. N-a apucat să sfârșească vorbele, a lucit de sub care o flăcăruie, s-a auzit o detunătură și tânărul s-a prăbușit fără suflare de pe cal.

Când tunurile noastre au început să bată, se vedea că leșilor nu le merge bine, pentru că unele ghiulele loveau în oameni dar și în căruțe stricând și răsturnând pe unele din ele.

Temându-se pentru viața hatmanului, căpeteniile leșilor l-au rugat pe Tarnowschi să facă o ieșire cu călărimea grea și să părăsească în felul acesta tabăra. Considerau cu toții că moartea acestuia sau prinderea lui de către români ar fi fost o mare rușine pentru regat, dar hatmanul a rămas neclintit în hotărârea lui de a conduce singur această bătălie. Cunoștea arta războiului, avea experiență și miza mai cu seamă pe armele de foc ce-și făceau atunci loc în oștile europene. Carol al V-lea îl biruise pe Francisc I în câmpiile Italiei nu datorită vitejiei oștilor sale, ci tunurilor și infanteriștilor care aveau arme de foc. Știa prin spionii săi că Rareș, în afara tunurilor, nu mai are și alte arme moderne. Era convins de vitejia moldovenilor, dar mai era convins și de faptul că această vitejie este neputincioasă în fața glontelui și a armurei moderne, lucrată în chip special pentru a-l proteja pe luptător împotriva armelor de foc. Nu era sigur de victorie, pentru că o luptă nu poate fi considerată câștigată decât la terminarea ei, dar vroia, avea ambiția să-și dovedească lui și altora calitățile de strateg și de tactician, să arate că nu obținuse titlul de hatman numai pentru că era nepotul cancelarului regatului. Fără să-și cruțe viața, hatmanul a călărit pe toate laturile taberei încurajându-și oamenii, arătându-le, prin prezența lui, acolo unde era greul că nu se teme și deci nici ei nu trebuie să se teamă.

Ion călărea cu steagul care asculta de porunca marelui vornic, Efrem Hurul. Își îndemna oamenii și, cu îngăduința căpeteniei steagului, le arată și celorlalți ce trebuie făcut în lupta cu călărimea leșască: să nu atace și să nu primească lupta din față, om la om, să folosească ușurința cu care se putea mișca pentru a evita lovitura adversarului și să încerce să-l răstoarne pe acesta, fie săgetându-i calul, fie agățându-l, din latură, cu cârligul de la cotorul lancei. Să

alunece pe lângă leah și să-l izbească atunci când nu mai luptau om lângă om, pentru că nu se putea trece, nici nu se putea rezista zidului de fiare.

Mulțumit de rezultatul obținut de artileria sa, Rareș a trimis poruncă steagurilor să împingă oamenii până în spatele taberei leșești, pentru a o încercui. Se temea măria sa să nu-i scape careva din mână și grăbea oamenii ca să-i împlinească planurile. Când călărețul i-a adus lui Efrem Hurul porunca domnească, Ion i-a strigat marelui vornic că așa ceva nu trebuia să se facă.

— Cine ești tu ca să pui în cumpănă poruncile domnului, s-a răstit cu mânie marele vornic.

— Nu te supăra, domnia ta, dar leșii nici n-au fost bătuți, nici nu dau semne că ar vrea să fugă. Ar trebui lucrat cu mare băgare de seamă. Privește și domnia ta! Asta nu-i luptă așa cum știm noi că trebuie să se poarte. Aici este vorba de meșteșug, de foc, de viclenie. Suntem mai mulți, dar nu avem tăria lor în arme. Ei sunt la adăpost, noi în câmp deschis. Cred că ar fi bine să păstrăm rândurile strânse, la tăria lor să răspundem cu vicleșugurile pe care le știm și noi. Să avem mereu într-un singur loc mai mulți oameni ca ei, unii să primească atacul, alții să atace când ei nu mai pot păstra o bună rânduială, iar o altă parte să aștepte și să se amestece în luptă la vremea potrivită pentru a o câștiga.

— Să dai aceste sfaturi și să te ții de ele când te vei afla tu în fruntea oastei, i-a strigat marele vornic. Noi avem aici datoria să ascultăm de o poruncă, nu să facem pe deștepții.

— Domnia ta, iartă-mi stăruința, dar măria sa poate fi sfătuit până nu-i prea târziu.

— Ce te sperie, Movilă?

— Dea Domnul să fie bine pentru noi și sufletele noastre, a răcnit Ion, îndârjit și umilit de vorbele marelui vornic, a înfipt pintenii în coastele calului și și-a luat locul în ceata lui. Nu-i era frică, dar văzuse ce se poate întâmpla la Gwozdziec, dacă nu se ține seama de dușmanul pe care-l aveau în față. Măria sa se grăbește să-i prindă pe leși înainte de a-i fi bătut. Asta înseamnă să pui căruța înaintea cailor. Dacă leșii ar fi părăsit tabăra, ar fi fost spre folosul alor noștri, pentru că i-ar fi urmărit pas cu pas, i-ar fi hăituit și împiedicat să agonisească hrana și apa pentru ei și vite și în puține zile, oastea aceasta falnică și tare s-ar fi topit treptat, fără mari pagube pentru noi. Dar ce se poate face împotriva voinței unui om care dă dovadă că nu se pricepe în treburile ostășești și pe care soarta l-a pus stăpân pe viețile multora, vieți ce se pot prăpădi fără nicio noimă?

Steagurile s-au despărțit în pâlcuri, pâlcurile în cete pentru a acoperi din toate părțile tabăra lui Tarnowschi. Iar leahul sta neclintit. Nicio mișcare. Se purta ca și cum în jurul lui ar fi fost tihnă și pace.

Era un motiv temeinic de îngrijorare. Ce-l scotea din țâțâni pe Ion era indiferența arătată de toți cei care nu fuseseră la Gwozdziec. Cei mai în vârstă nu pricepeau de ce se frământă atâta, ei erau mai mulți, nu se temeau de nimeni. Și chiar de ar fi fost să moară, nu se făcea gaură nici în cer și nici în pământ dacă aveau să piară Sima Turluianu sau Jurja Căcărează. Doar de aceea-i război ca unii să biruie și să se bucure de biruință, iar alții să-și dea sufletul și să se ducă acolo unde le este rânduit, că doar avea cine să le poarte de grijă, pe urmă, cu pomeni și tot ce se cuvine într-o asemenea împrejurare. Ion s-ar fi bucurat din toată inima să aibă ei dreptate deși nu credea că tot ce gândea este o urmare a sperieturii de la Gwozdziec, despre care unii aduceau vorba de departe ca să nu-l supere prea tare.

Când a fost acoperită și poarta din spate, tabăra leșilor era pe deplin înconjurată, fără ca Tarnowschi să facă ceva. Câteva cete de călăreți, prinzând curaj, au încercat să se strecoare în tabără prin acest loc, dinspre pădure. Tunurile nu încetaseră să bată nicio clipă la poarta din față, iar primele ciocniri între călărimea noastră și cea leșască s-au produs acum, din nerăbdarea alor noștri de a-l înfrunta pe dușman. Căpeteniile leșilor, Troianovschi, Balițchi și alți rotmistri erau pregătiți să primească acest atac. S-a luptat o vreme, cu vitejie, de amândouă părțile, și călărimea noastră s-a dovedit a fi vrednică de laudă. În ciuda faptului că românii nu aveau platoșele și armurile leșilor, se luptau cu multă pricepere și mai ales cu un curaj nebunesc. Izbânda a stat în cumpănă multă vreme în acest loc. Tarnowschi i-a îndemnat pe căpeteniile tunarilor și pedestrașilor aflați la poarta din față să facă tot ce le stă în putință pentru a-i împiedica pe români să pătrundă în tabără prin partea aceea, a lăsat o parte din catafracți să sprijine strădania acestora și să atace numai dacă va fi nevoie să respingă pe adversar, în cazul în care acesta pătrundea în tabără, iar restul călărimii a trimis-o la poarta din spate. Hatmanul urmărea să-i respingă pe români și să rupă încercuirea, de era cu putință. Mișcarea lui a fost încununată de succes. Călărimea noastră a fost silită să se retragă, împinsă de zidul de fier.

Maria sa, Petru voievod, urmărea desfășurarea luptei de pe o ridicătură care-i îngăduia să îmbrățișeze cu privirea tot câmpul de bătaie. Manevra lui Tarnowschi a fost interpretata de domn ca o încercare disperată a hatmanului leah de a fugi din tabără. Și ca să nu-i scape prada, măria sa a poruncit ca o mare parte din călărimea care se afla în spatele tunurilor să se îndrepte grabnic spre ieșirea dinspre pădure pentru a-i închide calea fugarului. Rămâneau ca să apere tunurile numai câteva cete de călăreți sub conducerea paharnicului Popăscul. Mihul, portarul Sucevei, călărea acum în fruntea celor câteva mii de călăreți ce se îndreptau spre pădure.

Când a văzut Tarnowschi că Românul își lasă tunurile fără o pază

strașnică, i-a chemat pe rotmistrii catafracților și le-a cerut să-și aducă oamenii cât mai repede cu putință, în ordine de luptă, spre poarta din față. Câteva sute de pușcași care se aflau în acea parte au fost rânduiți cum se cuvine pentru a sprijini atacul călărimii.

Și-atunci s-a produs minunea dorită de Martin Bielski și alți tovarăși de ai săi. Izbitura catafracților n-a putut fi oprită numai de călărimea pe care o avea sub mână paharnicul. Zadarnic s-a vânzolit Popăscul și oamenii săi: aveau în față o putere ce nu putea fi frântă cu ușurință. După ce au atacat, roatele de catafracți s-au întors pentru a se alcătui iarăși în linie de bătaie. Paharnicul a vrut să-i lovească din spate, numai că în fața lui au răsărit pedeștrii și când s-au pregătit călăreții noștri să-i culce cu săbiile și lăncile, s-au pomenit trăsniți de focul acestora; mulți au căzut, caii s-au speriat, iar printre șirurile pedeștrilor veneau la trap mărunt escadroanele de catafracți; mișcarea lor era înceată, dar se cutremura pământul sub greutatea lor. Paharnicul și-a îndemnat oamenii, a urmat iarăși o încleștare oarbă după care ai noștri au trebuit să dea înapoi. Paharnicul și-a dat seama că o retragere în clipele acelea însemna pierderea celor mai multe tunuri și, ca turbat, fără să mai precupețească nimic, s-a aruncat cu oamenii ce-i rămăsese, hotărât să moară dar să nu părăsească acel loc. Câteva roate de catafracți i-au izbit pe ai noștri din lături, spărgându-le orice tocmeală, și pentru a nu muri ca niște nemernici, striviți de numărul și armele acestor vedenii care păreau că nu pot fi răpuse, cei care au rămas teferi au încercat să scape la larg. Paharnicul a fost rănit de mai multe ori și împins din toate laturile, slăbit de sângele pierdut, nu s-a mai putut împotrivi atunci când i-au aruncat juvățul și l-au aruncat de pe cal. Tunurile noastre erau acum în mâna leșilor, iar oastea ruptă în două.

Domnul privea uluit această întorsătură a lucrurilor și când s-a dumirit că hatmanul leah nu are de gând să fugă cu orice preț, a tras sabia din teacă, s-a repezit în calea fugarilor încercând să-i îmbărbăteze și să-i ducă din nou la luptă. Atunci s-a produs însă un lucru pe care nu l-a înțeles nici domnul și nici alți oșteni care au fost la Obertyn. Vestea că inima oastei, unde se aflau tunurile, a fost străpunsă de leși și tunurile luate, a luat mințile oamenilor. Mihul, portarul Sucevei și-a pierdut cumpătul și în loc să atace spre poarta taberei dinspre pădure, a șovăit o vreme ca, în cele din urmă, să se hotărască să vină în sprijinul domnului său. Cetele s-au răsucit într-o parte și alta, iar oamenii au gândit că cele petrecute la poarta din fața taberei leșești nu e un semn bun. Ceva n-a mers, a trădat careva, n-a fost lucru curat și cum nu aveau putința de a desluși a cui a fost vina, s-au descurajat. Efrem Hurul, marele vornic, care luptase cu oamenii săi la intrarea dinspre pădure și-a văzut oamenii împuținați și mai ales descurajați de cele ce se petrecuseră de partea cealaltă a taberei. Cum

se afla în locul cel mai nepotrivit pentru a duce lupta, rupt de ai săi și cu spatele la pădurea care ducea înlăuntrul regatului, s-a străduit să-și ducă oamenii spre răsărit pe culmea dealului, ca să poată veni, mai apoi, în sprijinul domnului.

Aceste mișcări descusute ale căpeteniilor noastre i-au îngăduit lui Tarnowschi să lovească acolo unde i se părea că rezistența este mai slabă, să dezorganizeze orice încercare de regrupare a tuturor forțelor adversarilor, să stârnească panică.

Movileștii pierduseră câteva slugi și s-a întâmplat așa mai mult din vina boierului celui bătrân, căruia mereu trebuia să-i stea în ajutor alții pentru a-i străjui neputința. Văscan și Gavrilă erau luptători iscusiți și se descurcau bine. În timp ce alții își râdeau de fratele lor mai mare, pe care-l credeau speriat de vedenii ce stăruiau încă în mintea lui, ei nu s-au îndoit nicio clipă de vrednicia și dreptatea lui Ion și în ziua aceea se dovedise că acesta știa ce vorbește. Au ajuns în preajma domnului când cetele care nu se risipiseră porneau la atac în nădejdea că fapta lor le va insufla bărbăție celor care se gândeau acum cum să-și scape pielea. S-au rânduit alături de oamenii domnului și au pornit-o cu nădejde și fără nicio teamă de luptă. Ion era ca un demon, căruia nu-i păsa de nimeni și de nimic, se mișca iute și lovea cu iscusință, para lovitura adversarului după care își împingea calul într-o lături și lovea sau împungea, căuta mai degrabă grumazul calului decât pe al călărețului, pe care n-avea cum să-l nimerească printre cercurile de metal. Până la urmă au fost împinși în spate de roatele de catafracți care atacau după o rânduială pe care ai noștri n-o mai cunoscuseră până atunci. S-au vârtejit pentru a-și reface rândurile, iar Rareș a trimis în locul lor, pentru a-i opri pe leși, alte cete de călăreți care se rânduiseră sub flamura lui. A urmat al doilea atac și în timpul încăierării, pan Cosma a fost izbit între ochi de lancea unui catafract, prăbușindu-se, fără să mai aibă timpul să scoată măcar un geamăt. Ion i-a strigat lui Pătru Manciu să-l scoată și să plece de acolo cu leșul bătrânului, s-a repezit cu ceata lui și a reușit să-l protejeze atât cât a fost nevoie ca trupul lui pan Cosma să fie cules și aruncat pe cal.

Când s-a istovit și acest atac, au bătut înapoi și atunci Ion l-a zărit pe Rareș însângerat și încolțit de catafracți. Nici el nu și-a dat seama ce se petrece în sufletul lui, dar în clipa aceea i s-a părut că pieirea domnului înseamnă pieirea întregii oști și cu puteri care izvorau nici el nu știa de unde, s-a repezit cu ceata sa în sprijinul voievodului. Acesta nu da semne că ar fi înfricoșat, deși sângera, se bătea strașnic și acest lucru l-a impresionat pe tânărul boier. Au reușit să se retragă și după ce au gonit o bucată de drum spre satul Obertyn, domnul s-a oprit și, răcnind ca un leu, s-a străduit să-i întoarcă la luptă pe oștenii săi care fugeau în neorânduială. S-au tocmit iarăși cetele și domnul și-a încercat iarăși norocul, mergând el însuși în fruntea alor săi, dar

toată zbaterea a fost zadarnică. Pedestrașii au detunat răsturnând pe mulți călăreți din primele rânduri, iar catafracții au stat ca un zid neclintit. S-au zbătut ai noștri în jurul acestei gadine de fier, s-au străduit să-i spargă rândurile, domnul era rănit pentru a doua oară și înconjurat de curtenii săi cei mai credincioși, a izbutit să iasă la larg.

Când a privit în juru-i, măriei sale i s-a întunecat și mai mult chipul. A înțeles că nu mai are nicio putere asupra oamenilor săi care fugeau în neorânduială. Cei mai mulți trecuseră dincolo de Obertyn, iar soarele își întorcea fața de la una dintre cele mai triste zile din istoria țării pe care o cârmuia, scufundându-se peste vârfurile copacilor de pe dealul de dincolo de pârâul pe marginea căruia resturile oastei sale îl însoțeau credincioase spre Moldova.

Ion cu ceata lui făcea parte din oștenii care rămăseseră alături de domn. Leșii nu s-au încumetat să-i urmărească. Treptat, fugarii se regrupau pe drumurile care duceau spre Moldova, și când au ajuns la apa Prutului, mare parte din oaste se rânduia sub ascultarea domnului. Se încerca să se facă o socoteală a pierderilor dar era greu de știut câți au murit și câți au fost prinși. Ion îl repezise pe Pătru Manciul și alte câteva slugi să aducă degrabă leșul bătrânului Movilă la Hudești. Va sosi și el de i se va îngădui, de nu, să-l înmormânteze și să-l caute. Era îndurerat de moartea tatălui, dar și mai mare și apăsătoare era tristețea care-l cuprinsese după lupta nenorocită de la Obertyn. Era o rușine a lui, o umilință a lui, dar era o umilință mai greu de îndurat, aceea a țării, a neamului său. Domnul se arăta mișcat de pierderea atâtor vieți omenești, dar cel mai tare îl nemulțumea pierderea tunurilor. Oamenii se nasc, cresc, înlocuindu-l unul pe celălalt, dar pentru apărarea țării era nevoie și de arme, de tunuri pe care nu le poți agonisi într-un timp scurt, deoarece trebuiesc meșteri iscusiți și mai cu seamă bani mulți. Nu se temea domnul și nici oamenii, care se adunau neîncetat în jurul său, de leși. Aceștia nu aveau puterea să-l atace dincolo de hotarul regatului. Gândurile măriei sale băteau mai departe. Toată zbaterea lui de a ieși din cercul care se închidea în jurul țării sale prin aliații sultanului se năruise într-o singură zi. Va trebui să renunțe la gândul de a rezolva cu forța raporturile dintre Moldova și regatul polon. Diplomația va trebui să ia locul armelor. Era nevoie pentru a salva și faima lui ca și pentru tăria țării, să-și recapete prizonierii făcuți de leși la Obertyn și mai ales să-și recapete tunurile.

Marii dregători erau striviți sub povara rușinii suferite, numai Barnovschi și pârcălabul Vlad, care se purtaseră și acolo cu mare vitejie, amândoi fiind ușor răniți, găseau o lămurire pentru înfrângerea de la Gwozdziec.

Unii, și printre ei se număra cel mai mare dintre Movilești, îl considerau pe domn vinovat de toate nenorocirile. Fire aprigă, n-a

avut răbdarea care se cere unei căpetenii în timpul luptei. Într-un război, soarta poate să încline când spre o parte, când spre alta, niciodată nu poți cunoaște dinainte cine va fi câștigătorul. Petru voievod s-a socotit dinainte câștigător și în loc să fie prudent și să se străduiască să ghicească gândurile adversarului, pentru a preîntâmpina loviturile acestuia, el nu s-a gândit decât la felul în care poate culege toate roadele unei victorii. N-a avut nici sfetnici pe măsura împrejurărilor. Mihul s-a dovedit că este un nepriceput în ale războiului, iar acum nu știe cum să-l lingușească pe domn ca să uite rușinea pățită. Alții n-au știut, sau n-au avut curajul să-i arate ce e rău și ce este bine. Abia acum se vădea de câtă ușurință dăduse dovadă măria sa când îi îndepărtase pe Grozav și Barbovschi. Cei doi foști dregători luptaseră cu cetele lor alături de vornicul Efrem Hurul, își făcuseră datoria cu credință, iar acum tăceau și își vedeau de necazurile lor, nu luau parte la niciun sfat, așteptau slobozirea oștii pentru a se retrage la curțile lor, iar cumințenia lor izvora din înțelepciune și nu din teamă. Dacă domnul s-a încrezut unor venetici, sau le-a dat cinstire unor oameni de mijloc, să culeagă roadele pe care le-a semănat! Păcat de țară, dar împotriva prostiei sau a oamenilor cu multe fețe, care-și găseau un ocrotitor în Petru voievod, nu se putea lupta și nici nu vroiau să se zbată, din pricina unei mândrii pe care mulți n-o găseau justificată. Datoria tuturor, ziceau aceștia, e ca să-ți pui toată credința și virtutea în slujba domnului și a țării, slujbă care nu este ferită uneori de primejdii. Trebuie să ai tăria să înfrunți uneltirile ce se țes împotriva ta, pentru că adevărul tot va izbândi până la urmă.

Vorbe, gânduri și multă tristețe care acopereau oastea ce se întorcea spre țară. La hotar, nu departe de Sniatyn, se puteau face socotelile. Pierderile fuseseră foarte mici în oameni, ceea ce sporea și mai mult nedumerirea unora în legătură cu felul în care se încheiase lupta de la Obertyn.

Ion asculta mai mult decât vorbea și se străduia și el, ca și alții, să înțeleagă ce s-a petrecut în ziua de 22 august. Din povestirile unuia și altuia se închega, treptat, o imagine mai limpede a faptelor, dar nici această înțelegere nu aducea vreo alinare. Mai cu folos ar fi fost să se știe ce învățătură s-a tras din cele petrecute și ce se poate face de acum încolo.

Se gândea la pan Cosma, la străduințele depuse de toți ca să rămână la Hudești și erau clipe când îl cuprindea mânia împotriva nesăbuinței unui bătrân care nu vrea să înțeleagă nimic. Supărarea se topea însă repede și, deși nu se înțelesese prea bine cu tatăl său, era greu să lupte cu slăbiciunea ce-l cuprindea atunci când avea răgazul să se gândească mai mult la el. Vinovat pentru neînțelegerile dintre ei doi nu fusese bătrânul. El îi căsunase multe necazuri prin purtarea lui

nesăbuită din tinerețe, sau prin încăpățânarea cu care respingea orice sfat menit să-l facă să intre și el în rândul lumii, agonisindu-și un rost așa cum o face orice tânăr de rangul lui. Bătrânul avusese dreptate și moartea lui, trebuia s-o recunoască, era o moarte de oștean, de viteaz. A venit așa cum și-a dorit-o bătrânul, pe câmpul de luptă. Pan Cosma fusese stăpânit de un gând statornic: să îndeplinească slujbă credincioasă față de domnie și de țară, faima lui să crească prin faptele sale și s-o păstreze neîntinată până la moarte. A izbutit, spre cinstea și lauda lui, să păzească această rânduială pe care și-a făcut-o singur. Era un noroc că oasele lui n-au înălbit câmpul de luptă ci se vor orândui alături de ale străbunilor. Îi părea acum rău pentru necazurile pe care i le făcuse bătrânului, îi părea rău că n-a fost în stare să-i aducă mulțumirea dorită. Văscan se arătase mai vrednic și făcuse nuntă cu un an mai înainte, așa cum rânduise și dorise pan Cosma. Au fost petreceri mari la Hudești, în toamnă, iar bucuria tuturor n-ar fi cunoscut margini dacă și el și-ar fi ascultat părinții. Era stânjenitor ca cel mai mare dintre feciorii lui pan Cosma să rămână holtei, deși puțini bărbați se puteau întrece cu el la făptură și purtare, fapt pentru care multe jupânițe oftau și-și roteau ochii în nădejdea că-l vor face să descopere frumusețea și farmecele pe care ți le dă vârsta, bogăția. El se purta prevenitor cu ele, ca unul mai bătrân care înțelege, dar se și ferește să treacă de un anumit prag. Erau măgulite de purtarea lui blândă și curtenitoare, dar când se convingeau că între ele și el rămâne ceva peste care nu se poate trece, pe sufletul lor punea stăpânire obida, iar dacă vreuna se înverșuna și ținea cu orice chip să izbândească asupra acestui om care se purta atât de firesc și trebuia, deci, să se supună acelorași mișcări sufletești ca oricare alt om, până la urmă obida se transforma în ură. Ion le privea cu egală îngăduință și se străduia să nu stârnească pojaruri pe care nu le putea stinge. Asta, atunci când era vorba de jupânițe, dovedindu-se însă ceva mai slab față de nevestele care-i cereau numai prețul unei iubiri scurte și tăinuite, cu toate că după aceea, cele ce izbutiseră să-l cunoască, multă vreme nu-l mai uitau.

Când au trecut hotarul țării și domnul a rămas pentru o zi în târgul Cernăuților, Ion s-a trezit cu marele armaș care-l caută pentru a-l duce în fața măriei sale. Pentru ce? l-a întrebat Ion, dar acela nu știa nimic, așa că s-a înfățișat plin de nedumerire și îndoială în fața domnului său.

— Movilă, l-a întâmpinat Petru Rareș, un domn drept trebuie să arate milă și recunoștință față de slugile sale credincioase.

Vorbele stăpânului l-au uluit pe Ion și Rareș a înțeles acest lucru, așa că și-a urmat vorba.

— Te-ai purtat cu vitejie, așa mărturisesc cei care te-au văzut cum te-ai luptat, și o poate mărturisi și domnia mea. Ai fost cu credință și

ți-ai pus capul ca să-l aperi pe al nostru. Am arătat îndoială față de tine și de alții, iar îndoiala noastră a fost răsplătită cu credința ta. N-ai dorit nimic în schimbul acestei credințe și te-ai ținut deoparte. O asemenea purtare a câștigat toată încrederea noastră. Te lăsăm, acum, căpetenie a unuia dintre steagurile pe care le orânduim spre paza hotarului, iar când timpul o va îngădui, să te înfățișezi la curtea noastră pentru a te milui cum se cuvine.

Ion s-a închinat cu supunere și a vrut să grăiască, dar domnul nu l-a lăsat.

— Știu că s-a prăpădit tatăl tău, unul dintre cei mai de seamă și mai destoinici boieri. Ți se îngăduie să te repezi pentru îngropăciunea lui, să te întorci însă grabnic pentru a priveghea la hotare.

Movilă a înțeles că în afară de semnul care arată ascultare și recunoștință nu mai este nimic altceva de făcut. S-a supus cu greu acestei îndatoriri. Era nedumerit de schimbarea domnului față de el și abia mai târziu avea să afle că Rareș dorise cu orice chip să afle care a fost viteazul care l-a scăpat într-un moment de mare cumpănă. Se ivise, așadar, o împrejurare în care valoarea lui a ieșit la lumină fără ca pizmătăreții și clevetitorii care roiau în jurul stăpânului s-o mai poată coborî și anula.

I se încredința o primă slujbă și se bucura în sinea lui că este o slujbă ostășească. Oricât preț punea pe învățătura câștigată până atunci i se părea, ca și altora de o seamă cu el și oameni ai timpului lor, că adevărata bărbăție se vădește atunci când trebuie să stai în fața morții, iar faima câștigată pe câmpul de luptă este cea mai curată și cea mai demnă de laudă. Dascălii îi arătaseră că cei mai de seamă stihuitori din toate timpurile proslăviseră pe eroi, pe cei care nu și-au prețuit viața ca să treacă dincolo de tot ce-l leagă pe om de acest pământ. Era adevărat că amintirea faptelor de vitejie s-ar fi pierdut în negura vremii, dacă nu ar fi fost stihuitorii, oameni înzestrați cu har pe care l-au sporit cu multă trudă și învățătură, dar de ce și-au ales stihuitorii tocmai asemenea oameni și fapte? Pentru că ele au plăcut mai mult celor care ascultau stihurile sau pentru că așa au simțit ei?

Spre seară, târziu, Ion intra în curțile de la Hudești, prilej pentru jupâneasa Teodosia să verse iarăși lacrimi și să-l jelească pe bărbatul ei încăpățânat care zăcea acum înțepenit, în loc s-o asculte și să-și isprăvească zilele în tihnă. A doua zi, lespedea de piatră înflorată frumos cu mulți ani în urmă se așeza peste sicriul marelui boier din Țara de Sus. Cârstina se afla printre ceilalți oameni din satele așezate în jurul Hudeștilor. Nu era nici clipa potrivită și nici prilej n-a avut să-i vorbească. S-a așternut masă mare, cu pomană boierească, sfințită de preoți, s-a petrecut cuviincios, după datină, deși unora începuseră să le joace ochii în cap de câtă băutură istoviseră pentru sufletul mortului. Încă nu se număraseră toți morții și jalea care cuprinsese

țara la vestea celor întâmplate dincolo de hotar, cerea măcar câteva clipe de uitare cum se prilejise acum cu înmormântarea boierului. Băutura și mâncarea bună îl face pe om să mai uite din necazuri, sau să le primească mai împăcat cu soarta, căci altfel s-ar fi prăpădit oamenii cu firea.

Noaptea, când răsărea cloșca cu pui, Ion pornea spre hotar. Drumurile erau înțesate de oșteni și din câte a aflat de la unii dintre ei, domnul slobozise cea mai mare parte a oastei, rămânând numai câteva steaguri de pază la hotar, o parte sub ascultarea starostelui de Cernăuți, Barnovschi, altă parte sub ascultarea pârcălabului Vlad de la Hotin. Steagul lui Ion făcea parte din oastea comandată de Barnovschi. Zi și noapte, cete de călăreți făceau de strajă pândind mișcarea dușmanului. Prin iscoade se știa că mai multe roate de călăreți leși se aflau între Sniatyn, Colomeea și Horodenca, dar încă nu se cunoșteau planurile căpeteniilor acestora. Abia la începutul lunii septembrie s-a aflat că oștenii de dincolo de hotar se strâng la un loc. Era semn că vor să întreprindă ceva, dar unde vor lovi și când – iată ce nu știau căpeteniile steagurilor noastre și Barnovschi. Vlad era înștiințat de aceste mișcări și i se cerea să trimită ajutoare în cazul în care, în hotarul său, nu se întâmplă nimic. Ion își împărțise oamenii în așa fel încât acopereau hotarul de la Cernăuți la Nistru. Fiind împărțiți în cete mici, acestea nu puteau opri pătrunderea unui adversar numeros, de aceea, fiecare dintre căpeteniile cetelor avea poruncă să nu primească lupta ci să se retragă și să dea de veste celor din jur unde se află dușmanul și încotro se îndreaptă.

În ajunul Sfintei-Mariei-mici, leșii pătrundeau mai sus de Cernăuți. Călărind în mare grabă, oamenii lui Ion s-au strâns la Coțmani, gata să treacă Prutul pentru a primi ajutoare. O parte dintre oamenii lăsați pârcălabului Vlad veniseră și ei în sprijin. A treia zi, Barnovschi socotea că este clipa potrivită pentru a-i lovi pe năvălitori lângă apa Prutului. Mulți dintre ei au fost uciși, puțini au reușit să scape cu fuga, fără pradă, unii dintre ei – cea mai mare parte – fiind răniți. Un semn pentru cei care visau prăzi obținute fără nicio greutate, că țara este pregătită să se apere.

Măria sa trimisese soli în toate părțile ca să obțină sprijinul craiului Ferdinand, sau al lui Ianăș în vederea încheierii păcii în condiții care să nu-l umilească. Adică dorea măria sa să i se întoarcă prinșii și tunurile și să se încheie socoteala hotarelor dintre Moldova și Polonia. Era trimis sol la sultan pentru a justifica faptele domnului. În același timp se făceau pregătiri. Pisarii primiseră poruncă să primească în leafă luptători buni, indiferent de neam și de lege. Bistrițenii, cetățile sale din Transilvania și ruda măriei sale, episcopul Ioan Statilius, aveau să depună toate străduințele pentru obținerea fierului, oțelului și plumbului necesare turnării tunurilor, lucratul săbiilor și a altor

arme.

Craiul Ianăș a depus cele mai mari strădanii ca să-l împace pe domn cu craiul Jicmont. Solii săi au mers la Suceava și la Cracovia, apoi de la Cracovia la Suceava și de la Suceava la Cracovia fără să facă mare ispravă. Căpeteniile leșilor nu credeau în sinceritatea domnului. Se temeau ca acesta să nu lovească iarăși regatul și nu vroiau să primească niciuna din cererile lui Rareș fără încheierea unei păci trainice pe care s-o garanteze nu numai craiul Ianăș, dar și sultanul. Multe căpetenii erau împotriva păcii. Biruiseră la Obertyn, socoteau că este potrivit să răzbune toate relele care se abătuseră asupra regatului din pricina vecinului de acum, a tatălui său și a tuturor strămoșilor lui.

După isprava de la începutul lunii septembrie, numărul oștenilor din hotarul Moldovei a scăzut treptat, încât se părea că zbaterea soliilor avea să aducă pacea. Au fost slobozite la începutul lunii octombrie și steagurile care fuseseră lăsate de strajă sub ascultarea pârcălabilor Barnovschi și Vlad.

Înainte de a se înfățișa domnului, așa cum fusese hotărât la încheierea campaniei din Pocuția, Ion a mers pentru câteva zile la Hudești. El era acum stăpânul averilor Hudiceștilor; fiind cel mai mare dintre frați, devenea un soi de părinte al familiei, trebuia să poarte de grijă întregului neam. Un neam puțin numeros față de moșiile pe care le stăpânea. Surorile lui pan Cosma muriseră fără să lase urmași, așa că întreaga avere risipită de la hotarul de miazănoapte al țării și până în marginea ei de miazăzi, revenea feciorilor lui pan Cosma. Era bine, pentru că se înfruptau din ea puțini oameni, dar asta numai la prima vedere. Movileștii erau siliți să țină un mare număr de slugi și nu slugi oarecare, ci slugi de ispravă, bine înarmate, ca să facă față oricărei primejdii. Unele sate ar fi vrut să scape de stăpânirea boierească, trupuri de moșie erau râvnite de megieși și dacă nu aveai oameni cu care să frângi orice împotrivire, averea se fărâmița. Trebuia să poarte grija uricelor prin care domnii de mai înainte întăriseră satele pe care le stăpâneau ei acum. Câte judecăți n-avuseseră loc în fața domnului pentru satul Dumbrăveni, de pe Siret! Uricul arsese când venise Mahmet sultanul cu toată puterea lui asupra lui Ștefan voievod cel Bătrân și satul căzuse în stăpânirea domnească, după care fusese dăruit unuia și altuia, pentru că nici Iațco Hudici și nici pan Cosma n-aveau cu ce să justifice dreptatea lor. Nici el nu va trebui să renunțe la acel sat. Se va strădui să afle la momentul potrivit chipul cum ar fi putut să intre iarăși în stăpânirea lui. Până acum nu se bucurase de mila domnească, era chemat la curte, dar poți să știi dinainte cum va fi drămuită această milă? Nu prea avea încredere în domnul țării, pentru că până în clipa aceea nu-și plecase ochii asupra lui și asupra

neamului său. Purta grija mai degrabă a celor mai puțin avuți ca să se poată folosi mai ușor de ei, dar el, ca urmaș al unei mari și bogate familii boierești, se îndoia de foloasele unei asemenea alegeri. Războiul pornit în vara aceea arăta pripeală și necunoaștere sau nerespectarea unui străvechi obicei: acela de a nu te bate pe pământ străin. O incursiune de pradă se putea face, ba se puteau face și mai multe, pentru că ai noștri se mișcă repede ca și vecinii lor din răsărit, tătarii. Dar nu era în obiceiul țării ca să-ți duci oastea și să faci război cu un dușman care-și avea oastea bine întocmită, pe pământ străin. Erau de aceeași părere și alți boieri și acest lucru se vădise atunci când încercaseră să deslușească înfrângerea suferită. N-avea decât să-l lase pe hatmanul leșesc să stea o lună, două, trei, că venea toamna și oastea lui tot s-ar fi risipit și atunci n-aveau decât să pătrundă călărețiii noștri și să facă tot ce le era voia.

Toamnă cu lumină și căldură blândă revărsată peste pădurile care acopereau dealurile din preajma Bașeului. Începuse să rugineasc frunza, peștele nu mai despica oglinda de apă a helești eelor, era vremea bună de vânat, acum când holdele fuseseră strânse și puse la adăpost. Un an bun în grâu și mei, iarbă fusese din belșug și părul vitelor lucea în soare. Trebuiau pornite turme spre Transilvania și de aici spre Viena, în împărăția neamțului. Războiul, oricât de dorit era de unii, pentru că aducea schimbări neprevăzute și prin moartea unora se nădăjduia izbăvirea altora, se dovedea în această împrejurare că nu este priincios negoțului. Drumul cel mai scurt spre Lipsca era prin Liov, iar acest drum era acum închis, spre paguba tuturor.

Frații săi, Văscan și Gavrilă, sunt acum oameni în toată firea: unul are 24 de ani, celălalt 23. Văscan este mai ascultător sau se înțeleg ei mai bine între ei. Gavrilă este mai greu de înțeles și de stăpânit, îți alunecă printre degete ca un țipar. Iscusit la minte, știe să-și ascundă starea sufletească cea adevărată și nu-ți dai seama dacă, atunci când îți zâmbește, o face din toată inima. Va trebui să i se găsească și lui o mireasă, dar cum să aduci vorba despre așa ceva când toată lumea așteaptă mai întâi însurătoarea lui, ca cel mai vârstnic?

Cârstina îi dă aceeași liniște ca întotdeauna, și totuși, parcă este ceva nou în privirea și în purtarea ei, al cărui rost nu-l poate pricepe. Merge la Mlenăuți fără să-i mai pese de nimeni. Tot nu mai are ce ascunde. Se miră acum mai mult decât înainte, de ascuțimea minții acestei femei și de bogăția sufletului ei. Ce-nseamnă să știi însuți mai multe, se îngâmfă ei și se amuză. Și, totuși, ce se petrece în sufletul ei, ce se ascunde într-unul din ungherele acestuia? O privește cum se mișcă, i se pare că nu mai are sprinteneala de altă dată și simte cum îl năpădește o stranie senzație de duioșie. Cât de ciudată este soarta noastră! Făptura asta mică și neajutorată ar fi putut să nu se afle, în

miez de noapte, într-o poiană năpădită de lumina lunii, și atunci, viața lui ar fi avut altă curgere? Cine poate să spună dacă ar fi fost cu totul altfel, pentru că, îi vine să zâmbească, este cu putință ca vrăjitoarea asta mică să-i fi înrâurit în mare măsură viața lui? A fost slobod să facă ce vrea, ea singură nepretinzându-i niciodată să pună stăpânire deplină pe sufletul lui. S-a mulțumit cu puțin, n-a cerut nimic, sau tocmai în această slăbiciune a ei a stat puterea cu care l-a ținut până atunci alături de ea? Nu crede că este așa și, de altfel, ce importanță are acum ce-a fost sau cum ar fi trebuit să fie? Iat-o că se așază cuminte pe laviță ca să-l privească cum îmbucă ceva și soarbe un strop de vin. Strânge totul și stă apoi cuminte cu mâinile împreunate în poală. O întreabă totuși ce se petrece cu ea. I se pare că se îmbujorează și este puțin stânjenită, deci este ceva la mijloc. O îndeamnă, blând, să i se destăinuie. Trebuie să stăruiască pentru că mica vrăjitoare se codește să-i spună ceva. Încearcă să se ferească, făcându-l să creadă că nu-i nicio primejdie, dar el stăruie, pentru că simte că este într-adevăr ceva și, curios din fire, vrea să știe ce gânduri sau ce necazuri s-ar fi putut abate peste această femeie, încă tânără și frumoasă, deși se apropie, dacă nu i-o fi împlinit, de treizeci de ani. Până la urmă femeia nu se mai poate feri, ar însemna să-l supere și asta nu s-a întâmplat de când se știu împreună și chiar dacă a fost câteodată ceva, nu din pricina ei. Nu știe cum să-i spună, mai degrabă n-ar fi dorit să-i spună nimic, pentru că se teme, nici ea nu știe precis de ce anume, dar parcă se petrece ceva pe care numai ea-l poate simți, care nu poate să aducă nimic bun. Nu știe de unde să înceapă, ce vorbe ar fi cele mai potrivite într-o asemenea împrejurare. Încurcată, îi destăinuie boierului și stăpânului ei că toate fierturile pe care le știe să le facă și pe care le-a luat n-au ajutat-o cu nimic.

— La ce să te ajute?

— Astă-vară, când ai trecut pe aici, atunci s-a întâmplat.

— Ce s-a întâmplat? o întreabă el enervat și mirat în același timp, înțelegând că ceea ce s-a întâmplat e și din vina lui.

— Copilul, a răspuns femeia și a tăcut, privind într-o lături.

— Așa, se trezește boierul răcnind și zvâcnind în sus, de parc-ar fi gata să treacă prin tavan și să revină pe culmea acoperișului, iar femeia nu a înțeles dacă trebuie să se înspăimânte sau să i se ostoiască gândurile și grijile care au hărțuit-o în ultima vreme.

Nici nu îndrăznește să-l privească. Îl simte că se apropie și o mână grea îi cuprinde umărul. Degetele nemiloase și puternice o apasă, din încleștarea lor nu te poți desface și, de fapt, nici nu mai are puterea să se zbată. Ce bine ar fi fost ca el să fie departe acum, să nu fi venit cu întrebările lui, iscodind-o până ce, ca o femeie lipsită de putere, s-a pomenit vorbind tocmai despre ceea ce ar fi trebuit să fie o taină a ei. Mâinile puternice au cuprins-o de amândoi umerii, cângile se strâng

dureros pe oasele rotunde și mici, forțând-o să se ridice. Îi vine să plângă de neputință, ca într-o clipită să crească în ea o putere de împotrivire pe care n-o bănuia și care-i îngăduie să-l privească, gata să-l înfrunte. Îi întâlnește privirea și nu-și dă seama ce se petrece în sufletul lui, pentru că fața lui nu spune nimic. Ar vrea să se desprindă, dar o putere cu mult mai mare decât a ei o împinge spre el și înțelege când îl aude grăindu-i potolit:

— Acesta-i primul vlăstar al Movileștilor!

Cârstina, uluită, nu pricepe dacă Ion glumește sau nu și când își ridică iarăși fața spre ei, bărbatul i-o cuprinde-n palme și buzele lui ating buzele ei, ca și cum ar fi fost vorba de o binecuvântare.

Acum zâmbește ea, gândindu-se la prostiile care i-au trecut prin minte. Cum să poți tăinui faptul că ai să dai naștere unei alte vieți? Boierul nu este supărat, numai că se-ntrece cu gluma atunci când îi da numele lui, al neamului. Așa ceva este cu neputință. Pe lângă toate câte-i despart, n-au fost și nici nu pot fi legiuit soț și soție, așa că fată sau băiat, va fi numai copilul ei. Dar bărbatul din fața ei se împotrivește. Nu este pentru prima dată când tatăl sau neamul își recunosc urmașul și nici nu-i împotriva firii să fie așa. Temerile ei n-au niciun rost, doar s-au întâmplat asemenea lucruri chiar și unor case ceva mai de soi ca a Movileștilor. Domnul care se află acum în scaun, nu este feciorul lui Ștefan cel Mare și Bun? Și cine știa despre acest lucru până acum patru ani, când toți îl credeau feciorul Rareșoaiei din Hârlău, și iată că nimeni nu s-a supărat, nici bortă-n cer nu s-a făcut, atunci când însuși mitropolitul țării și nepotul său, răposatul Ștefăniță voievod, aduceau la cunoștința țării că-i os domnesc și i se cuvine scaunul Moldovei. De ce să nu fie copilul ei os din osul Movileștilor? Că-i va sta lui în cale atunci când va vroi să-și afle o nevastă? Dar cine spune că el o să-și caute o nevastă? Și dacă va fi așa, de ce să-i stea în cale? Cine-l va lua, să-l ia așa cum este, cu toate câte sunt ale lui, averi, haine, turme de vite dar și un copil. Iar ceilalți frați nu se pot supăra pentru că nu au niciun drept asupra vieții lui și chiar dacă i s-ar pune toată lumea împotrivă, nu-i poate cumpăra el, Movilă, un sat feciorului său, ca nimeni să nu-i mai poată spune nimic? Ce nu-i stă în putere bărbatului din fața ei? Și-l lasă să-i vorbească despre ea și copilul ei și nici ea nu mai înțelege ce-o fi aflând la ea acest boier care nu și-a făcut nici el un rost până acum și nici ei nu i-a îngăduit să-și vadă de necazurile sale. Nu-l poate învinui, căci i-a fost drag peste măsură și bucuriile pe care i le-a dăruit el cu greu le-ar fi găsit în altă parte. Legătura lor nu intră, totuși, în ordinea firească a lucrurilor și zadarnic încearcă să-i arate acest fapt, pentru că lui nu-i pasă de nimeni și de nimic, este omul care face numai ce-i place deși, la anii săi, ar fi trebuit să înțeleagă și el că, împotriva voinței noastre, sunt lucruri îngăduite și unele mai puțin îngăduite. Ea ar fi dorit ca să nu

facă acest copil, temându-se de câte necazuri s-ar fi putut ivi în viitor. Din bucuria lui Ion înțelege însă că va fi la adăpost de orice necaz, făgăduielile lui nu-i dau însă liniștea pe care râvnește, deși ar fi dorit-o ca pe o izbăvire.

Măria sa se afla la curțile domnești din Hârlău și Ion a călărit cu sârg într-acolo, fără prea multă nădejde-n suflet. De fapt, nici nu știa ce i-ar fi putut cere domnului în cazul în care acesta ar fi vrut să-și arate mila față de credința lui. O credință pe care atâtea îndoieli o puseseră în cumpănă, dar măria sa n-avea de unde să cunoască aceste îndoieli, o credință care s-a vădit atunci când a fost nevoie, fără niciun efort din partea lui, părându-i-se firesc să facă așa și nu altfel, deși, dacă era cinstit cu el însuși, nu se poate spune că nu l-a trecut și un fior nelămurit care i-a fost imbold, atunci când l-a văzut în mare primejdie pe stăpânul țării. Era pace în sufletul său și această stare îl făcea să se simtă stăpân pe el, pe soarta lui, îi da tihna necesară ca să se bucure de toate câte firea ți le scoate în întâmpinare. O mică petrecere în târgul Sucevei cu alți boieri i-a dat prilejul să afle câte se petrec în lume. Mergeau solii de pace dintr-o parte într-alta, iar ei trăgeau nădejdea că până la urmă toate se vor așeza în matca lor, deși unora le-ar fi plăcut zâzania, războiul și toate câte-l însoțesc, de dragul războiului dar și dorința de a răzbuna înfrângerea suferită în vară, o înfrângere ale cărei cauze nu le înțelegeau. Ion îi asculta cu îngăduință. Cât îl privește pe el, dacă soarta lumii ar fi depins de voința lui, atunci ar fi fost pace, nu pentru că s-ar fi temut pentru viața lui, dar omorul de dragul omorului îi părea ceva lipsit de noimă. Un gând pe care se sfia să-l mărturisească, deoarece n-ar fi fost înțeles și, în cel mai bun caz, ar fi trecut în ochii altora un om lipsit de curaj. Cei mai mulți dintre oamenii de seama lui visau o faimă care să le ducă numele cât mai departe cu putință, iar această faimă nu se putea câștiga decât pe câmpul de luptă, cu arma în mână. Cântecele pe care le ascultau îi proslăveau pe eroi, inimile lor tinere se înflăcărau și în acele clipe nu visau altceva decât războaie și felul în care ei se acopereau de glorie și de faimă în zăngănitul și în strălucirea armelor. Nu se temeau de moarte, în nădejdea că-i va ocoli pe ei, pe fiecare-n parte și de era să se întâmple una ca asta erau de părere că mai bine să te plângă lumea pentru tinerețele tale, decât să fii privit cu îngăduință pentru neputința și slăbiciunea bătrânețelor. Le da dreptate, pentru a nu supăra pe nimeni. Știa că nu este un fricos, dimpotrivă, și mai știa că are darul de a vedea, în timpul luptei, cu mare limpezime ce trebuie făcut clipă cu clipă, hotărârea venea spontan și alegerea făcută de el se dovedise de fiecare dată că este cea mai bună. Îi fusese lăudate vitejia și priceperea de care a dat dovadă în toate războaiele la care luase parte. Chiar dacă erau unii care-l

pizmuiau pentru îndemânarea și talentul lui de a duce oamenii la luptă, faptele erau prea grăitoare ele însele. Glăvan, Mihul, Trotușan încercaseră să-i scadă meritele, dar Efrem Hurul era prea cinstit ca să nu-l laude pentru acțiunile pe care le inițiase și condusese în timpul luptei de la Obertyn, iar domnul văzuse el însuși, cu ochii săi și spre norocul său, că Ion Movilă este un mare viteaz și un războinic ce dă dovadă de înțelepciune. Lucruri pe care le afla din gura unuia și altuia, dar Ion nu punea mare preț nici pe laude, nici pe clevetiri.

Cugetase și el îndelung asupra celor petrecute în vară și gândurile lui se întorceau deseori spre acele clipe. Participase la două lupte pe care partea lui le pierduse, deși ar fi putut să le și câștige. Cel puțin în ultima luptă aveau o superioritate numerică ce ar fi trebuit să ne aducă izbânda și n-a fost să fie așa. Îl urmărea imaginea tânărului ieșit din rânduri ca să-i provoace pe leși la luptă dreaptă, cavalerească și curajului acestuia i se răspunsese cu foc, de la adăpost, dinapoia carelor. Așa ceva nu se mai văzuse până atunci, iar dacă socotea bine, orice încercare făcută de călărețiii noștri de a se apropia de tabăra leșască era primită cu foc. Se speriau caii, cădeau, răpuși de plumb, călărețiii. Tunurile nu lipsiseră din nicio luptă la care luase parte, și ele începeau să fie din ce în ce mai numeroase, iar căpeteniile oștilor erau nevoite acum să țină seama de bătaia lor, din ce în ce mai puternică, în stare să oprească un atac. Dar iată că noile pușți, cu mult mai mici, apăruseră și se-nmulțiseră, iar la Obertyn ele au fost partea tare a oastei lui Tarnowschi. Pe laturile taberei pe care erau așezați pușcașii și tunurile nu se putea pătrunde în iureșul cailor. Era nevoie de altceva, de răbdare, de tunuri care să bată până la destrămarea unei părți pe unde ar fi putut pătrunde călărimea. Călărimea leșască se schimbase și ea, mulți călărești erau îmbrăcați în fier care-i ferea de gloanțele pușții și pe care nu-i puteai întâmpina în față decât dacă ai fi fost încătărămat ca și ei. Toate aceste constatări constituiau motive de îngrijorare, nu pentru clipa de față, ci pentru ce urma să vină. Domnul avea de ce să se zbată pentru tunuri, dar numai tunurile nu mai erau de ajuns. Ca să învingi era nevoie de acești pixidari, cum aflase că le spune purtătorilor de arme de foc, ca și de catafracți. Pentru asemenea scule era nevoie de bani mulți, puțini erau cei cărora le da mâna să-și procure asemenea arme, iar cei mai mulți dintre ei deveniseră niște meseriași iscusiți în mânuirea acestora și își vindeau priceperea cui plătea mai bine. Boierii noștri, cei mai avuți și-ar fi putut face rost de armuri mai potrivite cu nevoile de atunci, dar restul oastei, răzeșii sau gloata săracă, de unde sau pe ce să ia banii? Erau galbeni în vistieria domnului care să-i îngăduie să tocmească mercenari peste hotare?

Ion își da seama că din anul acela începea o lume nouă. Vremea cavalerilor, a vitejiei și a bărbăției, a înfruntării față în față cu cel cu care trebuia să lupți, s-a dus. De acum încolo locul vitejiei era luat de

viclenie, de fier, de distanța la care bătea pușca.

Mulți dintre cei care luptaseră în vara aceea blestemau timpurile ticăloase pe care le-au apucat, erau indignați împotriva acestor arme diavolești care-i anulau luptătorului toate calitățile care constituiseră până atunci motive de faimă, de glorie. Unii considerau, constrânși de realitate, că și în asemenea situație destoinicia, curajul aveau încă posibilitatea să strălucească pe câmpul de luptă. Cu puțin noroc, însă, altul decât cel nădăjduit de luptător până atunci.

La curtea de la Hârlău, Ion s-a înfățișat domnului și acesta i-a cerut să-și aleagă o dregătorie, în al doilea rang, pe care ar fi dorit-o. Alegerea l-a pus în încurcătură. Să aleagă logofeția pentru care se pregătise, nu-i plăcea din pricina unora dintre oamenii care se aflau pe lângă marele logofăt. Cu acesta din urmă nu avea nimic, nici în bine nici în rău, dar Malaievici și alții ca el nu-l puteau suferi. La visterie se afla Glăvan, despre care știa că nu-l privește cu ochi buni. I-ar fi plăcut să capete o slujbă de oștean, dar nici cu arbănașul de Mihu nu s-ar fi înțeles. A stat de vorbă cu marele vornic Efrem Hurul și acesta s-a arătat gata să-l primească dacă asta era voia lui și a domnului. Știa să scrie, deci putea să judece și să întocmească acte, era un oștean priceput, așa că o dregătorie ca aceasta era numai potrivită. Deoarece în Țara de Sus erau multe pricini de judecat, iar paza hotarului dinspre țara leșească cerea întărirea acelei părți de țară, era potrivit să meargă acolo. Dorohoiul se afla nu departe de curțile boierești ale Movileștilor, iar acest târg urma să devină locul statornic al vornicului Țării de Sus. Cum nu fusese numit un asemenea dregător, Ion avea să-i țină locul. Nu se simțea însă în largul său într-o dregătorie la care nu se gândise și nici n-o dorise. De aceea i-a cerut lui Efrem Hurul să-l îngăduie pe lângă el pentru a deprinde o parte din meșteșugul pe care-l cerea dregătoria încredințată și cum măria sa a îngăduit cererea celor doi boieri, Ion s-a așternut pe lucru cu râvnă, dornic fiind să învețe cât mai repede, măcar acele date esențiale care să-i îngăduie să se descurce în situațiile ceva mai delicate.

Iarna l-a prins lucrând în preajma marelui vornic. Plecarea lui la Dorohoi nu era grăbită de nimeni, toată lumea nădăjduia că va fi, pentru mai multă vreme, pace și liniște la hotare. Se știa prin iscoade că cea mai mare parte a mercenarilor recrutați de Tarnowschi se împrăștiaseră în cele patru colțuri ale lumii în căutarea unor principi care să aibă nevoie de meșteșugul lor. Solii măriei sale merseseră la Țarigrad să se plângă împotriva craiului Jicmont. Acolo se aflau și solii leșilor care cereau sultanului ca semeția domnului să fie pedepsită, dar nu obținuseră deocamdată nimic. Chiar dacă sultanul se arătase împotriva acțiunilor întreprinse de Rareș împotriva Lehiei, el nu dorea ca Moldova să ajungă în puterea craiului Jicmont, din care pricină marele vizir îi sfătuia și pe unii și pe alții să păstreze pacea la

hotare. Craiul Ianăș nu mai ostenea cu stăruințele să-i împace pe cei doi adversari și se vorbea de încheierea, deocamdată, a unui armistițiu pe câteva luni, în timpul căruia s-ar fi purtat discuțiile în vederea stabilirii unei păci trainice între cele două părți. Motive de îngrijorare nu erau așa că Ion avea răgazul să deprindă din tainele dregătoriei pe care urma să o îndeplinească.

Era o iarnă cu ger aspru și puțină zăpadă. Se putea străbate țara cu mare ușurință dintr-o parte într-alta; peste ape, firea durase poduri de gheață, șleaurile nu mai erau înfundate de noroaie. O asemenea vreme ar fi fost prielnică numai unei incursiuni tătărăști, dar hanul se afla acum sub ascultarea sultanului care nu avea nicio pricină ca Moldova să fie prădată. Planurile sale pentru anul ce urma să vină nu erau cunoscute nimănui. Se știa doar că se fac pregătiri pentru strângerea unei mari oști. Unde avea să se strângă această oaste și încotro avea să pornească era o întrebare căreia nimeni nu-i afla răspuns, sultanul nedestăinuindu-i nici măcar marelui vizir gândurile sale. Marii dregători ai Porții îndeplineau cu sârg poruncile primite și se fereau să afle mai mult decât li se îngăduia să știe. O curiozitate mai ascuțită se putea plăti cu capul iar asupra lor nici banul și nici alte daruri de preț n-aveau nicio putere, deoarece padișahul, în prea înalta-i înțelepciune, avusese grijă, prin taina care învăluia toate gândurile sale, să-i ferească pe prea plecații și credincioșii dregători de a cădea în păcat.

În această vreme în care nu exista nicio teamă din nicio parte, după sărbătorile de iarnă, șleahticii din provinciile de margine ale regatului, vecine cu Moldova, s-au hotărât să se strângă pentru a pătrunde și a prăda Țara de Sus. Nu aveau îngăduința nimănui și nici nu se gândeau s-o ceară. Nu-i îngrijora cele petrecute la începutul toamnei anului trecut, când oastea leșască ce pătrunsese în Moldova a fost risipită cu mari pierderi pentru ai lor. Gândeau că o asemenea acțiune era sortită eșecului de la început, deoarece oastea românească nu fusese slobozită în întregime, parte din ea se afla la hotar, la pândă, pe când acum oamenii se aflau la casele lor, nimeni nu se gândea la război, deci n-avea cine să-i întâmpine, succesul părându-li-se ca și asigurat. Era numai călărime. Planul lor era să pătrundă fără veste, să răzbească cât mai adânc și să prade tot ce întâlnesc în cale. Succesele din vara trecută îi amețise și după câte înțelegeau ei, măria sa regele n-ar fi condamnat o asemenea acțiune, deoarece el însuși ar fi dorit continuarea ostilităților, din care pricină se opunea încheierii oricărei înțelegeri cu „Valahul”. Jicmont fusese martor la dezastrul din Codrul Cosminului, știa câte lupte se duseseră la hotarul Moldovei cu Ștefan cel Mare, cu fiul acestuia, pe care nu reușise să-l biruie. Victoria de la Obertyn era privită ca o mare faptă de arme, se organizaseră triumfuri lui Tarnowschi, i se închinaseră versuri de laudă, acest succes fusese

trâmbițat până în cele mai depărtate colțuri ale Europei. Sosise poate momentul unei răfuieli hotărâtoare, era o speranță nutrită de mulți nobili din anturajul regelui. Ceea ce-l reținea pe Jicmont era poziția sultanului în cadrul acestui conflict. Dacă nu-l ocrotea pe domnul Valahiei, atunci războiul s-ar fi putut continua. În caz contrar, era recomandată prudența pentru a nu avea un nou focar de lupte, jafuri și nenorociri în hotarul de miazăzi și răsărit al regatului. Șleahticii cunoșteau șovăiala regelui, de aceea s-au hotărât să atace fără să mai ceară încuviințarea acestuia. În felul acesta, regele s-ar fi putut disculpa, la nevoie, că nu este vinovat de cele petrecute, nobilii de la hotar încălcând dispozițiile și acționând împotriva voinței sale.

La sfârșitul lunii ianuarie, într-o vreme în care oamenii își vedeau de treburile lor, a picat vestea că leșii trec hotarul. S-au aprins fumurile pe dealuri și oamenii, înmărmuriți, priveau cum călărețiii duc vestea spre cetatea de scaun și la dregătorii ținuturilor ca să se pregătească de luptă. O năvală a dușmanului în vreme de iarnă era privită ca o mare nenorocire. Vara, oamenii se puteau ascunde cu ușurință-n codru, dar pe gerul din zilele acelea cum să stai în codru, când nici acesta nu era de mare ajutor, nu numai pentru că nu era înfrunzit și se puteau zări la mare distanță îngrămădirile de oameni și de vite, dar și pentru că fumul de la focurile absolut necesare ar fi fost o călăuză pentru străin. În cotloanele mai ascunse au fost bulucite vitele, oamenii pândind ceasul în care era potrivit să te ferești din calea năvălitorilor. Aceștia au năzuit spre apa Prutului, evitând locurile întărite de om sau de natură, cu gândul să ajungă spre Dorohoi și Botoșani. Curțile boierești și târgurile erau căutate în nădejdea prăzilor bogate, satele erau arse, iar cei întâlniți în cale uciși fără nicio milă și fără alegere. Nu se uitau că-i bărbat, femeie, bătrân sau copil. În urma lor rămânea scrumul, moartea și jalea. Nici păgânii nu s-ar fi purtat cu o asemenea cruzime cum o făceau acești închinători ai lui Cristos. Jefuiau și odoarele bisericilor, fără nicio rușine și fără frică.

Știrea pătrunderii leșilor în Moldova l-a prins pe domn la curțile din Hârlău. Mânia lui Rareș n-a mai cunoscut margini. Chiar dacă nu o spunea, își da seama că sămânța acestui pojar fusese semeția lui. Trebuiau luate măsuri grabnice pentru a-l alunga pe dușman. În apropierea Sucevei se strânseseră deja o parte din oaste, când domnul a pătruns în cetate cu curtea sa, iar călărețiii trimiși de domn îi îndrumau spre tabăra ce se înjgheba cu repeziciune pe oștenii care veneau din ținuturile primejduite. Văscan, Gavrilă, jupâneasa Teodosia și slugile Movileștilor din satele aflate în Țara de Sus l-au găsit pe Ion la Suceava. Efrem Hurul, marele vornic, primise porunca domnească să conducă oastea împotriva leșilor. Marele vornic i-a cerut pârcălabului de Hotin să fie pregătit cu cât mai mulți oameni

pentru a se îndrepta spre locul pe care avea să i-l arate la timpul potrivit. Ion, ca dregător aflat sub ascultarea lui Hurul și ca oștean a cărui pricepere fusese dovedită nu odată, era numit căpitanul primelor cete care se strânseseră în apropiere de Suceava. Avea sub mână cam 1.500 de oameni, luptători de mare valoare, o parte mai bine înarmată formată din boierii din Țara de Sus, iar alta parte era alcătuită din câmpulungeni. Cu acești oameni trebuia să se îndrepte cu mare grijă spre Botoșani, să-i întâmpine pe leși, dacă era cu putință să angajeze lupta cu cetele desfăcute de grosul oștii dușmane, să-i pipăie puterea și să lovească ori de câte ori va socoti el de cuviință. Pe urmele lui vor fi trimise întăriri pe măsură ce se vor aduna oștenii. Era o vânătoare a oamenilor, în toiul iernii, cum de puține ori se întâmplase în istoria acestei țări. Câteva pâlcuri de călărești fuseseră trimise spre Siret. În cazul în care leșii apăreau pe acest drum, Ion era obligat să se miște cu mare prudentă pentru a nu-i cădea dușmanul în spate. Greu de crezut una ca asta, deoarece, după socoteala lui, dacă năvălitorii au ajuns la Dorohoi, nu îndrăzneau să înainteze spre Suceava, iar din cele ce știa, ei au apucat drumul cel mai ușor și ferit care trecea prin Vălculești, sau dacă au pornit-o cu toții pe valea Jijiei, atunci ei nu se puteau desprinde de ea decât la jumătatea drumului dintre Dorohoi și Ungureni, sau undeva în împrejurimile acestui din urmă sat. Presupunerile lui Ion s-au adeverit. După ce a trecut Siretul, călărești care mergeau cu vești spre Suceava îl anunțau că leșii au ajuns pe Sihna, mai sus de Botoșani. Nu știau ce s-a întâmplat pe pământurile străbătute de călărești leși, umblau însă zvonuri care făceau să ți se ridice părul măciucă în cap. Starostele de Dorohoi o pornise cu ce oameni avea spre Suceava, ce gândeau și ce făceau botoșănenii, greu de spus. Băjenarii umpluseră potecile și drumurile. Fugeau înspăimântați, în ochii lor, oastea dușmanului apărea ca o hidră cu multe capete, care se răschirase cuprinzând tot pământul. Cât era de mare? Părerile înclinau spre cifre enorme, dar spusele lor se bizuiau pe zvonuri. Ion trebuia să acționeze împotriva unui adversar despre care nu știa mai nimic: nici ce forță are, nici unde se află exact. A trimis străji pe toate drumurile spre miazănoapte și răsărit. Oamenii din partea locului s-au grăbit să-i ajute. Prezența unei oști pământene le da curaj, bărbații începeau să se grupeze din satele din jur sub porunca lui Ion, pe potecile cunoscute de ei prin păduri și peste dealuri se putea înainta cu fereală. A doua zi de la plecarea din Suceava, Ion se afla în fața Botoșanilor. Când oamenii săi urcau dealul dinspre miazănoapte de târg, o strajă venea să-i dea de veste că leșii nu erau departe. Nu puteau spune câți oameni erau. Ion și-a luat o ceată și a pornit în întâmpinarea acestora. Veneau pe valea Sihnei și nu erau mulți. Le-a poruncit oamenilor să stea la adăpostul pădurii și să atace la semnul lui. Avusese vreme să le arate cum trebuie să

lucreze. Dacă nu-i împrăștiau din prima izbitură, trebuiau să se retragă în mare grabă spre pădure, să descalece și să primească lupta pedestru dacă erau urmăriți, sau să se strângă sub steagul său. Leșii nu s-au așteptat să întâmpine rezistență, au încercat să oprească atacul alor noștri, dar n-au izbutit. Erau prea puțini, fuseseră acoperiți de pretutindeni și cu rândurile strânse au încercat să-și croiască drum spre miazănoapte. Oamenii lui Ion i-au hărțuit mereu, lovind și săgetând din fugă, până când leșii n-au mai putut suferi să piară pe-ndelete, unul câte unul, și au fugit spre larg. Puțini însă au putut să scape. Cădea seara și prinșii, duși lângă focuri și îmboldiți cum se cuvine de ai noștri, au mărturisit în cele din urmă câți sunt și unde se află ceilalți. Fugarii aveau să le dea de veste că în fața lor se afla oaste bine tocmită, ceea ce însemna că vor începe să se tragă îndărăt. Mișcările lor erau însă stânjenite de armamentul care-l aveau și mai cu seamă de prăzile adunate. Ion repezea oamenii spre Suceava ca să i se trimită ajutoare, prin târgul Siretului pe Prut, în zona Cosminului, alții trebuiau să se strecoare dincolo de Prut și să-i zorească pe oameni să ajungă degrabă în apropiere de Hotin, pentru a supraveghea trecerea peste Prut. El însuși cu oștenii săi s-a îndreptat spre miazănoapte. Nu trebuia să-i turbure pe leși până nu avea suficiente forțe. Aceștia trebuiau să se retragă prin locuri pe care le prădaseră și abia acum Ion vedea cât rău făcuseră. Arseseră totul, iar morții zăceau înghețați pe drumuri, întregi sau resturi rămase, pentru că pe urmele năvălitorilor apăruseră haitele de lupi și cârdurile de corbi. Acest dezastru era semnul unei oarbe înverșunări, năvălitorii dăduseră dovadă de o cruzime rar văzută. Dincolo de Dorohoi se afla înaintea leșilor. Vornicul Hurul venea pe urmele lor; peste Prut, pârcălabul Vlad avea și el mai multe cete de călărești. Cu un pâlc de călărești s-a repezit să vadă dacă a mai rămas ceva din satele lor și din curțile de la Hudești. Ruine și morți. Și-a împins oamenii mai întâi spre Mlenăuți. Nu se vedea nimeni. Parcă era pustiu. Satul fusese ars. S-a desprins de oamenii săi și a căutat casa Cârstinei. Arsese și aici. Izbutise să scape? Îi zvâcneau tâmplele, încerca să caute sub grinzile arse, să găsească o urmă. Ar fi putut să scape fugind din calea leșilor. Dar a aflat la timp? Dintre ai lui nimeni nu se gândea la ea, pentru că legătura lui cu această femeie nu era privită cu ochi buni nici de frați, nici de slugi, nici de săteni. Pe unii îi înțelegea, pe alții nu. Căuta cu îndârjire peste tot, spre izvor, pe coasta dimpotrivă și pe măsură ce nu găsea niciun semn, creștea nădejdea că ea reușise să scape. A întors morții întâlniți în cale, nu era. A ajuns în țintirim și printre crucile de lemn câteva mogâldețe negre, acoperite de un strat subțire de zăpadă – fusese numai o slabă fulguială în ultimele zile – zăceau fără suflare. Le-a luat pe rând. După îmbrăcăminte și-a dat seama că o femeie zăcea cu fața în jos. S-a aplecat și s-a străduit s-o întoarcă cu fața în sus. Ghiața îi

prinsese carnea de pământ și când a reușit să-i vadă fața, a rămas îngrozit. S-a cutremurat toată ființa lui, ar fi vrut să scoată un strigăt mare de durere, dar era ca și paralizat. Era ea, cu ochii holbați de groaza morții. O șuviță de sânge i se prelinsese din gură spre bărbie, și nu era greu să se vadă că fusese străpunsă cu paloșul deasupra sânului stâng. Nu mai avea mult și trebuia să nască. Și acum încremenise și ea și copilul care încă nu văzuse lumina zilei. Oamenii săi l-au găsit cu privirile rătăcite. Încerca să curețe chipul și părul moartei de gheață. Nu auzea și nu înțelegea nimic, era ca și cum căpetenia lor nu se mai afla pe această lume. Nu-și da seama nici dacă este frig și nici ce lumină revarsă cerul în jurul lui.

Au încercat să-i vorbească și nu auzea ce i se spune. Pătru Manciul a cerut să se aducă uneltele de trebuință și în scurtă vreme a fost săpată o groapă și alcătuită o cruce de lemn. L-au ridicat de lângă ea. I se supsese fața și privirile îi erau rătăcite. Pentru el se prăbușise cer și pământ, nu-și mai avea rost nimic din câte ne-nconjoară și de care ne bucurăm, sau luăm măcar cunoștință de ele. În fața ochilor și a minții lui fusese trasă parcă o pânză albă care-l împiedica să vadă sau să simtă ceva. Când pământul a început să acopere trupul femeii, din ochi au țâșnit două pâraie de lacrimi. Oamenii îl priveau nedumeriți și cei care nu-i cunoșteau povestea nu pricepeau ce are boierul cu această țărancă, ce sminteală a putut să-l cuprindă așa, dintr-odată, când pe drumul lor întâlniseră și văzuseră atâția morți.

A încălecat greu, de parcă trupul îi era de plumb. L-au sprijinit slugile ca pe un moșneag și cu anevoie și-a putut desprinde privirea de cele două cioturi de lemn încrucișate. A călărit spre Hudești dar și aici erau toate arse și risipite. Căpetenia lor a privit și n-a spus nimic. Au rămas o vreme acolo, slugile străduindu-se să afle ceva de mâncare, iar boierul a stat în acest răstimp neclintit, parcă era o stană de piatră și nu un om. Când soarele cobora spre culmea dealului și dincolo de Bașeu, a tresărit ca și cum s-ar fi trezit dintr-un vis, i-a văzut pe oșteni și a cerut să vină Nicoară. I-a întrebat dacă-s pregătiți de drum, dacă pot merge. Acolo nu se putea sta.

Un călăreț care cunoștea locurile a fost repezit spre Cosmin să-i vestească pe oșteni ca să stea pregătiți de luptă. Înfruntarea cu năvălitorii putea să aibă loc în orice clipă. Cu ceilalți călăreți a coborât spre miazăzi, pe urmele leșilor. Începea vânătoarea cea mare. Nu era o acțiune cugetată și nici nu i s-ar fi îngăduit să procedeze așa, dacă mai marii lui ar fi fost de față. Dar lui Movilă nu-i mai păsa de nimeni. Singurul lucru care-l obseda era răzbunarea. Să stingă lumina vieții din trupul celui care-i ucisese femeia și copilul. Cum nu avea să afle niciodată care dintre năvălitori era ucigașul, atunci, singura socoteală era pieirea tuturor. Numai în felul acesta era sigur că acel tâlhar n-a scăpat de pedeapsă. Avea toate simțurile treze, era în el o

încordare pe care n-o cunoscuse niciodată. Le-a cerut oamenilor să se miște cu grijă și să aibă încredere. Rostul lor era acela de a hărțui și de a ucide pe orice leah căzut în mână. S-au strecurat ca niște umbre pe potecile pădurilor până dincolo de Dorohoi, când au dat de grosul oastei dușmane. I-au pândit până în seară, s-au apropiat ca lupii, lunecând pe zăpadă ca niște umbre, a urmat un scurt iureș care a aruncat spaima și neorânduiala între năvălitori. Au fost și câțiva morți. Căpeteniile și-au adunat oamenii și i-au așezat în ordine de bătaie, dar pe români îi înghițise pământul. Vegheatul și nesiguranța îi storceau pe leși de vlagă, gerul aspru îi făcea pe unii să nu-și mai simtă trupul. Retragerea începea să devină chinuitoare. Fiind obligați să ia toate măsurile pentru a nu fi surprinși, vremea se scurgea fără niciun folos pentru ei. Aveau nevoie de nutreț și de lemne de foc, dar orice desprindere de grosul oștii însemna moarte. Neliniștea îi cuprinsese pe toți. Se știau urmăriți, își dădeau seama că orice mișcare a lor este pândită, dacă încercau să rămână într-un sat, acesta era ars noaptea. Era de-ajuns să se aprindă o casă ca focul să le cuprindă și pe celelalte. Vedeau cetele de călăreți, uneori, cum se mișcau la margine de pădure ca să dispară, de parcă-i sorbea văzduhul. La loc strâmt se trezeau loviți din spate, sau în față și când rândurile se formau pentru a primi lupta, așteptau în neclintire o vreme, până ce se dumireau că dușmanul s-a făcut nevăzut. Era un dușman viclean și necruțător, împotriva căruia armele și vitejia lor nu foloseau la nimic. Le lipsea hrana și nu și-o puteau procura. Ar fi fost nimerit să grăbească spre hotar, dar orice încercare de a rupe o anumită rânduială era folosită de căpetenia românilor ca să-i lovească. Incursiunea lor, pe care cei mai mulți o văzuseră ca o petrecere, le apărea acum ca o încercare de care ar fi dorit să scape ca de un coșmar, dar omul care-i urmărea se dovedea iscusit și viclean.

Ion se bucura de fiecare pierdere pe care i-o putea provoca adversarului. Trăia pentru a pândi, pentru a lovi și ucide. Oamenii lui îl ascultau, îi împlineau poruncile, dar se și temeau de un om care se transformase în fiară. Nu aveau somn, nici odihnă, nu-i păsa de mănâncă sau nu, grija lui era aceea de a nu-i lăsa să-i scape niciun prilej pentru a măcina pe șleahticii care-ar fi vrut să scape la larg. Când s-au apropiat de Prut, a trimis om să-i aducă de dincolo de apă, la Șipeniț, pe oștenii aflați la Cosmin. Călăreți erau trimiși să-l vestească pe pârcălabul Vlad unde se află. Să grăbească și domnia sa să vină acolo, iar dacă leșii se aflau pe marginea Prutului, atunci să-i lase să-l treacă și să le ia urma, dacă aveau oameni îndestul. În seara zilei de 1 februarie, leșii se aflau pe dreapta Prutului, iar pârcălabul Vlad le pândea, cu o mie de călăreți, trecerea. Ion le-a cerut oamenilor să încalece și să pornească spre Tărăsăuți.

Satul se afla în fața taberei leșești. Focurile aprinse în tabără se

vedeau de pe malul cestălalt al apei. La miezul nopții, oamenii lui Movilă zăreau luminile care când răsăreau, când păreau că le înghite întunericul ca să se ridice iarăși pentru o clipă. Ion le-a cerut oștenilor să descalece și să-și afle adăpost. Să nu se aprindă niciun foc și în zori să fie pe cai. Când s-a crăpat de ziuă, peste valea Prutului plutea o pâclă străvezie. Ion a trecut prin fața cetelor. Avea privirea întunecată. A dat o singură poruncă:

— Oameni buni, niciunul din cei din fața voastră nu trebuie să scape cu viață. Numai atât vă cer! – O asemenea poruncă nu se mai pomenise.

Când s-a luminat bine de ziuă, s-a auzit larmă peste apa înghețata și nu după multă vreme, călărimea leșască, bine tocmită, rând după rând, trecea pe gheață și aștepta să vină și rândurile celelalte. Când toată oastea se afla pe malul cestălalt, a pornit să urce coasta care mărginea lunca Prutului. Când primii călăreți au ajuns sus, din direcția în care se afla țara lor a apărut călărimea românească. Șleahticii n-au mai avut vreme să se rânduiască așa cum se cuvine și lupta s-a dezlănțuit. Ion se afla în fruntea unui pâlc și cu paloșul ridicat le arăta celorlalte pâlcuri cum să atace: din față, de pe laturi. Parcă era un demon dezlănțuit. O singură vorbă a scos în timpul primului atac, atunci când, ferind lovitura unui leah, s-a ridicat, a strigat, „ucigașule…!” și l-a împuns cu atâta sete încât celălalt n-a mai avut vreme nici să geamă. Cetele noastre s-au desprins după primul iureș, au pornit-o cu mare iuțime, de parcă ar fi vrut să fugă de pe câmpul de luptă și s-au întors ca la un semn repezindu-se iarăși ca un uliu asupra prăzii. Când s-a istovit și acest al doilea iureș, leșii au căutat să profite de cele câteva clipe de răgaz ca să se adune și să se tragă înapoi, spre sat, dar în clipa aceea, oamenii pârcălabului Vlad năboiau pe ulițele Tărăsăuților. Prinși ca într-un clește, șleahticii au încercat să țină lupta o vreme, dar au fost până la urmă cotropiți de numărul și de înverșunarea românilor. Au încercat unii să ceară îndurare, strigându-și numele în speranța că o bună răsplată le va mântui viața, dar n-a fost nicio iertare. Cei care au vrut să scape cu fuga au fost repede prinși și hăcuiți. Spre mijlocul zilei de două februarie 1532, din cei peste două mii de șleahtici câți trecuseră hotarul Moldovei, nu mai rămase niciunul în viață. Ion arăta groaznic la înfățișare. Privirea-i era cruntă, armele pline de sânge. Când a ajuns și vornicul Hurul la Tărăsăuți, în seara acelei zile, a aflat că totul s-a încheiat. A dorit să-l vadă pe Ion Movilă, iar când l-a avut în față și-a dat seama că s-a întâmplat ceva deosebit cu tânărul boier și l-a slobozit să-și vadă de ale sale. Le puneau toate pe pagubele suferite de Movilești, ale căror sate din Țara de Sus fuseseră arse.

În noaptea aceea, cerul s-a acoperit de nori, iar a doua zi, când Ion și-a luat slugile și s-a îndreptat spre Hudești, era o ceață groasă și

gerul slăbise simțitor. În mintea lui stăruia un singur gând: să părăsească aceste locuri așezate în calea primejdiei cât mai repede.

XIX

Curțile de la Hudești au fost refăcute datorită stăruințelor jupânesei Teodosia, care ținea să-și petreacă ultimele zile, acolo unde cunoscuse bucurii și dureri. În ochii săi, Hudeștii erau rostul unui neam și al vieții ei. Ion s-a supus, deși lui i-ar fi plăcut să stea undeva mai spre munte și până la alegerea unui asemenea loc, întreaga familie s-ar fi putut așeza la Suceava. Jupâneasa vroia însă liniște și spațiu, se simțea bine între dealurile și pădurile de deasupra Bașeului, iar de năvălitori nu-i păsa. Au venit, or să mai vină, dar pentru un asemenea fleac n-avea de ce să renunțe la lumea ei și nu înțelegea ce l-a apucat pe feciorul ei să se lepede, cu atâta ușurință și fără vreo pricină deosebită, de vatra strămoșească a Hudicești.

Nici Văscan nu dorea să se despartă de vechile curți. Cât îi privește pe mezin, acesta înclina să-i dea dreptate lui Ion. Era nerăbdător să ajungă sus, iar pentru asta era de părere că trebuie să te afli pe lângă scaunul domnesc, să te vadă stăpânul cel mare, să te zbați, să dai din coate dovedind pricepere și vrednicie. Dacă-ți petreci viața între codri și în tovărășia dobitoacelor, te vor cunoaște copacii și-ți vor lua frica sălbăticiunile, dar nimeni n-o să le întrebe pe acestea cât ești de destoinic și de harnic. Darurile cu care te-ai născut, iscusința pe care ai căpătat-o nu se pot prețui decât de cei care au nevoie de ele și acolo unde se află prețuitori. E adevărat că se duce faima, dar ochii care nu se văd…

După lupta de la Tărăsăuți, unii au crezut ca Ion Movilă și-a surpat singur trecerea căpătată pe lângă domn când cu lupta de la Obertyn. Prea se arătase crunt și neîndurător și cum domnul dorea încheierea păcii, poate că ar fi fost bine ca în afara celor căzuți în timpul luptei să fi căutat să-i prindă pe ceilalți, din două motive: unul, șleahticii cărora li se ierta vina de a fi încălcat hotarul ar fi putut mijloci împăcarea prin însăși îndurarea arătată de domn; al doilea, prinșii noștri puteau fi răscumpărați cu prizonierii leși. Deci, oricum ai fi socotit, era în folosul nostru să arătăm îndurare. Or, Movilă a fost ca o fiară, prinșii aduși în fața lui, până în ziua luptei de la Tărăsăuți, erau înjunghiați ca niște vite, fără nicio milă.

Când i s-a arătat măriei sale de către marele vornic Efrem Hurul cum s-au petrecut lucrurile, Rareș a zvâcnit din jețul domnesc și pe fața lui s-a citit bucurie. Inima lui fusese însetată de ură, umilința suferită ar fi dorit-o răzbunată într-un fel; or, iată că prin vrednicia boierilor săi și mai cu seamă a acestui Movilă, li se plătea leșilor peste măsură.

— Le-am cerut pace, a strigat măria sa, în schimbul oamenilor și al tunurilor și n-au vrut să audă. S-au crezut atotputernici și că pot să ne stropșească sub copita calului. Acum iată-i că au pierdut aproape tot

atâția oameni cât am pierdut eu la Obertyn. Numai că printre morții mei se numărau și oameni de jos, pe când acum Țara de Sus a fost înălbită numai de oasele unor șleahtici. Îngâmfarea craiului și a celor din jurul său, după izbânda din vara trecută, va fi spulberată de jalea care va cuprinde și va îndolia familiile nobililor din provinciile de margine, clopotele care bătuseră în semn de sărbătorire a unui mare triumf își vor preschimba sunetele în dangăt de jale, bucuria prea mare trâmbițată în toată lumea va fi umbrită de durerea provocată de pierderile suferite acum. Umilința este răsplata trufiei fără margini.

Greșise?

Se poate, dar pedeapsa care a căzut pe capul său a stat nu numai în puterea oamenilor, ci și în a Celui de sus care, pesemne, își întorsese fața de la el lăsând ca norocul să fie de partea cealaltă.

În loc de înțelegere, craiul arătase dispreț și înverșunare. În fond, ce dorea măria sa și sfetnicii din juru-i? Ca Moldova să fie îngenuncheată? În folosul cui? Nu era limpede pentru oricine că pieirea acestei țări va fi cu mare primejdie pentru vecinii săi creștini? Când va ajunge sultanul în hotarul Lehiei și se va ivi prilejul să lovească într-acolo, se va împiedica de dorința craiului de a păstra prietenia cu Poarta?

Până acum măria sa dorise pacea în mod sincer și în nădejdea că până la urmă se va ajunge nu numai la o bună vecinătate, dar și la o întrajutorare care să fie în folosul tuturor. Acum însă, nu va mai fi așa. Să ceară craiul pacea și o va obține numai dacă el, domnul Valahiei, va fi mulțumit.

Când s-a înfățișat Ion în fața domnului, ochii stăpânului străluceau de bucurie și de mulțumire și pentru prima dată mila acestuia s-a revărsat asupra casei Movileștilor. I s-a dăruit satul Cobâle, pe care-l ținuse vornicul Goanță și pe care-l pierduse pentru hiclenie. Ion i-a arătat măriei sale că nu-i place Dorohoiul și măria sa a încuviințat să-și aleagă o altă dregătorie.

Domnul îl ridicase pe Glăvan, ginerele lui Săcuian ceașnicul, în marea dregătorie de vistier, dar din câte află, credința acestuia față de scaun era șovăielnică. Așchia nu sare departe de trunchi, iar neamul acestora se vădise a fi mereu potrivnic unor rânduieli statornice în țara Moldovei. De aceea, Glăvan a fost îndepărtat și în locul său a fost ales Mateiaș, bărbat destoinic și învățat. Ion îl cunoștea pe Mateiaș și s-a bucurat de alegerea făcută de domn, și când i-a cerut lui Mateiaș să-l primească alături de el, acesta s-a înfățișat domnului și măria sa fost fericit că-și poate arăta încă o dată mulțumirea față de Movilă.

Faptul că Rareș aprobase felul în care se purtase Ion în timpul luptei cu leșii i-a surprins pe mulți. Ion însuși se schimba și își da seama că în ceea ce-l privește, au fost încheiate socotelile cu o parte din viața lui. Privind în urmă, avea sentimentul că-și irosise cei mai

frumoși ani căutând bucurii acolo unde nu le-a găsit sau unde n-ar fi trebuit să le caute. Nu-i părea rău de legăturile lui cu Cârstina, iar moartea acesteia a însemnat pentru el clipa în care în sufletul lui s-au făcut schimbări neprevăzute. Nu se putea plânge că ar fi avut noroc. Soarta fusese aspră sau numai nedreaptă, nu căuta să dezlege tainele vieții, ceea ce înțelegea, după o simplă socoteală, era că în două rânduri fusese lovit peste măsură. Bucuria lui de a trăi se transformase în amărăciune. Nimic nu se rânduise pe măsura firii sale, marile bucurii pe care le visase și care se puteau împlini cu ușurință îl ocoliseră, deși avea tot ce i-ar fi trebuit unui om să fie fericit și să-i facă și pe alții fericiți. Înflăcărarea și încrederea în oameni îi scăzuse simțitor. Prea aveau grija unul altuia ca să-și mai vadă de propriile lor necazuri, nu era numai o constatare, deoarece își dovedise în ultimul timp că poate să trăiască fără a mai fi nevoie să le arate altora câte calități are el și câtă înțelepciune a dobândit. Era reținut acum în relațiile cu ceilalți; unii, care-l cunoscuseră mai înainte ca om de petreceri, bun de glume și ghidușii, credeau că s-a țicnit după cele petrecute în timpul luptelor din iarnă, săltau din umeri și-l lăsau în pace. Își impusese să fie cumpătat în vorbe și fapte, se purta ca un om cu mult mai în vârstă decât anii pe care-i avea, spre mulțumirea unora dintre prietenii tatălui său, acum mari vatagi sau staroști ai unor ținuturi. Dregătoria dobândită cerea multă chibzuială și pricepere și căuta să-l mulțumească pe Mateiaș, marele vistier și pe vodă, în prejma și sub privirea căruia se afla acum mai toată vremea.

Spre sfârșitul iernii, domnul și curtea sa coborau în Țara de Jos. Veneau vești de la Țarigrad că favoritul marelui vizir și al sultanului, Aloisio Gritti, fiul natural al dogelui Veneției Andrea Gritti, era trimis la nord de Dunăre pentru a rezolva treburile de cea mai mare însemnătate privind soarta mai multor țări. Un papistaș în slujba păgânului! Dracu să mai înțeleagă ce se petrece pe lumea asta! Papa de la Rain vorbește de lupta sfântă pentru cruce, de unitatea lumii creștine față de primejdia comună și fiul căpeteniei statului care a suferit și avea să sufere vreme îndelungată din pricina puterii otomane, devenea sluga credincioasă a sultanului, își punea toată iscusința la încercare pentru a-l sluji cât mai bine.

Oastea strânsă de sultan avea să se îndrepte spre Europa. Locul de strângere al acesteia era Adrianopolul. Acest Aloisio venea în numele sultanului pentru a-i asigura colaborarea domnilor țărilor românești și din câte aflaseră iscoadele noastre, să-l împace pe măria sa Petru Voievod cu leșii. Având asigurat sprijinul țărilor românești și liniștea Poloniei, Suliman sultanul avea posibilitatea să acționeze spre inima Europei, fără ca cineva să-i stânjenească mișcările. Numai că măria sa nu dorea împăcarea cu regele Jicmont. Cel puțin deocamdată. Mai întâi să pornească urdia otomană și să se vadă limpede împotriva cui

se ridică sultanul. După aceea, să se vadă urmările acestei campanii. Ca să se ajungă aici, trebuia ca acest papistaș să fie împiedicat, să nu-și poată împlini planurile. De aceea, câteva mii de călăreți trebuia să se strângă în mare grabă și în cea mai mare taină, ca să-l întâmpine la hotar și să-i facă de petrecanie. Printre cei care s-au străduit să execute poruncile domnești a fost și Ion Movilă. Iscoadele au urmărit drumul pe care l-a făcut Aloisio Gritti de la Adrianopole la Dunăre și de aici la Târgoviște, unde i-a ieșit în întâmpinare domnul, cu boierii și mitropolitul țării. Era îmbrăcat venețianul numai în haine cu fir, damascuri și purta șalvari din catifea neagră înflorată cu aur. Călărea un cal de mare preț, iar pintenii și frâiele erau bătute în aur și argint. Sultanul îl numise guvernator al Ungariei, ceea ce însemna că era al doilea om după craiul Ianăș.

După ce a stat câteva zile la Târgoviște, a pornit-o spre hotarul Valahiei Superioare, cum îi spunea el Moldovei, dar după două-trei zile de mers, straja l-a vestit că trecerea hotarului dintre cele două țări românești va fi cu mare primejdie, deoarece sunt așteptați cu arma în mâna de cincisprezece mii de oameni. Frica sporise numărul oștenilor care păndeau sosirea înaltului oaspe și acesta, prudent, a făcut cale întoarsă.

Cine i-a vestit pe turcii papistașului despre cele ce se urzeau la curtea lui Rareș, nu s-a aflat. Guvernatorul era însă mânios peste măsură, când a sosit la Târgoviște. Una din misiunile diplomatice care-i fusese încredințată de sultan, și anume împăcarea lui Rareș cu Sigismund, regele Poloniei, eșuase din pricina celui dintâi.

La puțină vreme după intrarea lui în Târgoviște, soseau solii domnului Moldovei cu daruri de mare preț, pe care le înmânau guvernatorului cu multe cuvinte de laudă însoțite și de părerea de rău a domnului lor că nu l-a cinstit cu prezența propriei sale persoane. Dacă pe domnia sa l-au împiedicat treburi mult mai importante ca să vină la curtea lui Rareș, acesta-i făgăduia, pentru stima și considerația ce i-o purta, să-i vină în ajutor cu toate puterile sale, de va fi nevoie. Guvernatorul și-a înghițit supărarea, a zâmbit puțin cam strâmb, și-a exprimat regretul de a nu-l fi văzut pe domnul Moldovei și i-a trimis porunca padișahului să stea pregătit cu oastea sa și la momentul potrivit să se deplaseze acolo unde i se va porunci. Îi făgăduia, în gând, o răsplată pe măsură.

Domnului i-a părut rău că i-a scăpat o pradă atât de strălucită, și-a slobozit oamenii, dar a trimis porunci staroștilor de ținut și pârcălabilor să fie pregătiți și mai cu seamă să fie bine vegheat hotarul dinspre răsărit. Tătarii ar fi putut face multe răutăți țării, în mișcarea lor pentru a veni în ajutorul oastei otomane.

Din luna mai se știa că sultanul va porni spre Ungaria și în lunile care au urmat, întreaga urdie sub comanda lui Soliman s-a mișcat pe-

ndelete până sub zidurile Vienei. Măria sa, Petru Voievod nu s-a clintit din țară, deși i-au venit porunci să trimită cât mai mulți oșteni călare pentru a se uni, în câmpia de lângă Buda, cu urdia otomană. I-a trimis sultanului soli, plângându-se că nu-i poate face pe voie, deoarece se teme de craiul Jicmont, care uneltește împotrivă-i și o dovadă a sentimentelor pe care craiul le nutrește față de padișah o constituie numărul mare de șleahtici care luptă sub flamura craiului Ferdinand, pentru apărarea Vienei. Faptă care s-a adeverit cu mare ușurință provocând mânia sultanului. Măria sa dorea cu orice chip să-i asmută pe turci împotriva leșilor, să strice relațiile bune dintre cele două țări pentru a produce cât mai mult rău craiului de la miazănoapte, care nu vroia să înțeleagă câtuși de puțin că răul tuturor vine din sudul Dunării.

Ion urmărea cu încordare felul în care se desfășurau evenimentele, străduințele întreprinse de domn pentru a pune Moldova la adăpost, și înțelegea, din cele ce le discuta cu Mateiaș, nelipsit din sfaturile de taină ale lui Rareș, că soarta lor va depinde de modul în care se va încheia această luptă diplomatică ce se va duce pe malurile Bosforului, unde se-ntorcea, în toamnă, sultanul, fără să fi făcut nicio ispravă sub zidurile Vienei.

Șleahticii și mai marii regatului erau împărțiți în două: unii ar fi dorit o împăcare cu Rareș, și-l sfătuiau pe rege să ducă tratative în acest sens, iar alții, și printre ei vicecancelarul Petru Tomițchi, credeau că trebuie trimisă o solie la sultan ca să încheie pace pe cât mai mulți ani și, în același timp, să-l acuze pe domnul Valahiei că împrăștie zvonuri false în legătură cu maiestatea sa, fapt pentru care ar merita să fie pedepsit. Craiul a împărtășit sfatul vicecancelarului său și, la începutul lunii octombrie, era trimis ca sol la Poartă, Petre Opalinschi, castelanul de Lodz și magistru al curții fiului regelui. Pentru mai multă siguranță, drumul solului trebuia să treacă prin Buda, unde avea să-l informeze pe craiul Ianăș despre cele plănuite, dar și pentru a se feri de cursele pe care Rareș le-ar fi întins dacă ar fi străbătut Transilvania. Opalinschi trebuia să-l caute pe Gritti și să obțină sprijinul acestuia împotriva voievodului. Prezentându-se sultanului, solul leah a mărturisit dorința craiului său de a păstra bunele relații cu padișahul în timpul domniei sale, a fiului său și, dacă era cu putință, atât cât vor dăinui cele două puteri pe fața pământului. Motivul de discordie îl constituie domnul Valahiei. Dacă era înlăturat acesta, atunci pacea n-ar mai fi fost turburată vecie. Cât îi privește pe leșii aflați în tabăra lui Ferdinand, Valahul le-a exagerat numărul. Craiului îi pare rău că s-a întâmplat ca supuși de-ai săi să meargă împotriva sultanului, dat acest lucru s-a făcut fără știrea lui. Lui Gritti i se arăta că în Polonia, șleahticii se bucură de toată libertatea și regelui îi este greu să-i țină în frâu. Oricum, numărul mic al

răzvrătiților nu trebuie luat în seamă, deoarece întregul regat a respectat înțelegerile avute cu sultanul.

Darurile lui Opalinschi dar și purtarea Valahului l-au făcut pe Gritti să lucreze pe lângă sultan în favoarea leșilor. Solii domnului n-au izbutit să stânjenească, prin plângerile lor, încheierea unei păci perpetue între Polonia și Poartă. Sultanul a înclinat spre această soluție deoarece plănuia o mare campanie împotriva șahului Persiei, care încălcase hotarul împărăției încă din vara anului care trecuse. De aceea, nu i-a fost greu lui Gritti să demonstreze vina domnului român pentru toate tulburările începute în anul 1530, continuate în anii următori, ca și atitudinea semeață a acestuia atunci când a încălcat toate poruncile padișahului privind păstrarea păcii cu leșii, dar și încălcarea poruncilor pe care le primise de a se prezenta cu oastea lui în tabăra sultanului. Prin neastâmpărul și neodihna lui, Karabogdanul era un răzvrătit, care merita să fie pedepsit, nu să se bucure de îngăduința și bunăvoința stăpânului lumii.

La începutul anului 1533 se încheia pacea perpetuă între Înalta Poartă și regatul polon. Toată zbaterea domnului de a destrăma alianța polono-otomană se dovedise zadarnică. Îi mai rămânea lui Rareș un licăr de speranță: să-l prindă pe solul leah, să-i ia pergamentele cu turaua sultanului și să amâne cât se putea tratativele dintre cei doi vecini ai săi.

Trimitea oameni să-i întindă curse solului leah încă de la trecerea munților din sudul Dunării; în taină, îi cerea noului domn al celeilalte țări românești să i-l dea prins în schimbul unor mari daruri și al sprijinului său (din păcate, ginerele său, Vlad, fostul domn, se înecase în Argeș, ca un netrebnic, în timpul unei vânători, iar locul lui era luat de un alt Vlad, numit și Vintilă).

Opalinschi, protejat de o gardă turcească numeroasă, a fost petrecut până la Dunăre, iar Vlad-Vintilă l-a primit în al doilea ceas al nopții și i-a arătat scrisorile lui Rareș. Vroia să se pună bine cu craiul Lehiei pentru a-l sprijini pe lângă sultan ca să-l întărească în domnie. Îi era mai drag scaunul decât interesele creștinătății și proiectele îndrăznețe ale domnului de peste Milcov îl făceau să-l cuprindă un soi de amețeală. De aceea, s-a îndreptat către cei care-l puteau ajuta pe lângă Poartă, ferindu-se de orice act care i-ar fi supărat pe cei mari din Țarigrad.

La Brașov, orășenii l-au avertizat pe Opalinschi că Rareș le-a poruncit secuilor să-l prindă. Să meargă deci cu mare fereală. Călăreți de-ai domnului, din cetățile aflate în Transilvania, îi pândeau de asemenea drumul. A ajuns cu greu la Mediaș, dar aici a trebuit să stea închis între zidurile cetății, deoarece românii îl pândeau. Nu s-a mișcat până nu i-a venit în ajutor Emeric Balassa, omul lui Gritti, cu 500 de călăreți; s-au mai adăugat și două sute de orășeni înarmați și

așa, păzit de aceștia dar și de alți oșteni veniți de la Cluj, a reușit să ajungă în acest oraș și de aici la Gilău, unde-l lua în primire episcopul Transilvaniei.

Cu bani mulți, unul din viziri le arăta solilor lui Rareș că sultanul și-a întors fața de la domnul lor, ceea ce însemna că la prima ocazie padișahul va face tot ce-i stă în putință ca să-l înlocuiască pe Rareș. Gritti se străduise să-l aducă pe sultan la această hotărâre.

Dar, deocamdată, sultanul plecase spre Persia. Poate că norocul lui cel prost să-i aducă o mare înfrângere sau o boleșniță, ceva care să-l facă să ajungă în lumea celor drepți cât mai repede cu putință. Peste un an începea războiul dintre Lehia și moscovit. Deși duceau tratative pentru a se ajunge la o împăcare, domnul nu vroia pacea decât în schimbul Pocuției. De ce se încăpățâna măria sa în această hotărâre, era un lucru pe care Ion nu reușea să-l înțeleagă. Țara își văzuse de nevoile ei până atunci și fără cele câteva sate de ruteni; se putea descurca și de acum încolo fără ele, dar Rareș prefera să transforme acest pământ în pustiu decât să renunțe la el.

Ce-i căsunase domnului această vrăjmășie pe care n-o putea stinge nimic?

Împotriva leșilor nu se putea merge, chiar dacă erau încurcați în războiul cu moscoviții, deoarece o nouă primejdie se anunța în sudul Dunării: papistașul de Gritti. Acesta se pregătea să treacă iarăși prin țările noastre. Umblau zvonuri că ar dori să-i ia locul craiului Ianăș, iar pe cei doi feciori ai săi să-i facă domni în Valahia Superioară și în Valahia Inferioară, adică în Moldova și Muntenia. Mai mult, în Lehia, Gritti l-ar fi vrut crai pe Laschi, mare șleahtic, care se amestecase în toate apele politicești ale vremii.

Pentru a afla cât adevăr cuprind aceste zvonuri, Rareș l-a trimis pe fratele său vitreg, Toader Bubuiog, în cealaltă țară românească. Oamenii săi de încredere, și printre aceștia se afla și Mateiaș vistierul, erau trimiși peste munte ca să arate craiului Ianăș, lui Ștefan Maelat și sașilor din marile cetăți de unde vine primejdia pentru toți.

Brașovenii nu i-au deschis porțile iscusitului venețian, iar uciderea episcopului Czibak, în urma uneltirilor și a poruncilor lui Gritti, i-a făcut și pe cei mai șovăitori să se ridice împotriva omului care urmărea să-i supună pe toți, Porții. Maelat și Bubuiog i-au luat urma spre Mediaș, iar Efrem Hurul le venea degrabă în sprijin cu alte 12.000 de călăreți.

Gritti a înțeles prea târziu că îndrăzneala lui depășise anumite limite. Crezuse că autoritatea sultanului era suficientă pentru a îngenunchea cu ușurință mai mulți domni și principi, dar se înșelase amarnic. S-a închis în cetatea Mediașului în așteptarea ajutoarelor pe care le-a cerut pașalelor de la Dunăre, fără să știe că oamenii trimiși pentru o asemenea treabă n-aveau să vadă apele marelui fluviu. Când

oștile lui Maelat și Bubuiog au început să bată zidurile Mediașului, orășenii, de teamă să nu le fie arsă și prădată cetatea, l-au silit pe venețian să iasă și acesta și-a încredințat viața oamenilor lui Rareș, care n-au vrut să-l primească, trimițându-l lui Maelat. Acesta l-a dat pe mâna lui Chendi Frențiu care i-a retezat capul, faptă care i-a adus dregătoria de vicevoievod al Transilvaniei. Cei doi copii ai lui Gritti au fost duși de Hurul în Moldova, iar de acolo Rareș i-a trimis în Transilvania. Au pierit pe drum, în secuime. Unii vorbeau că uciderea lor s-a făcut la porunca domnului, alții că la aceea a voievodului Transilvaniei. Oricine a fost, rar s-a văzut o cădere atât de năprasnică așa cum s-a întâmplat cu casa lui Gritti. S-a întors în țărână în numai câteva zile unul dintre cei mai puternici oameni ai vremii.

Craiul Ianăș a trimis solie către marele vizir care se afla la Țarigrad arătând că vinovat de toate este „Românul”, iar Rareș deplângea, prin oamenii săi, pieirea unui asemenea om, cum fusese guvernatorul, din pricina unor răi, care se oploșiseră la curtea craiului.

Teama tuturor era însă mare. Uciderea lui Gritti era semn de răzvrătire împotriva autorității Porții. De aceea, au ajuns la încheierea că numai o strânsă alianță îi poate salva. Craiul Ferdinand, mulțumindu-se deocamdată numai cu Ungaria de Sus, a intrat și el în această alianță. Inima acestei alianțe erau cei trei voievozi români, iar Rareș depusese cele mai mari străduințe pentru realizarea ei.

Ion Movilă urmărea cu pasiune aceste schimbări, începuse să-l prindă acest joc al mișcărilor politice. Înțelegea acum că cea mai grea și mai plină de răspundere activitate pe care o poate desfășura un om este activitatea politică. Ea cere o încordare a tuturor darurilor pe care le avea un principe, fie că le căpătase de la natură, fie că le agonisise prin învățătură. Un principe trebuie să cunoască bine legile și obiceiurile unei țări, iar acestea sunt așa de multe încât cu greu pot fi cuprinse de mintea unui singur om. El trebuie să-și cunoască supușii ca să-i poată utiliza în folosul său și al țării, iar oamenii sunt atât de diferiți ca fire și înțelepciune! I se cere să întrevadă cum se vor desfășura evenimentele, or această putere de pătrundere este întâmpinată de greutăți aproape de netrecut. Faptele sunt atât de multe și de încâlcite și, pe deasupra, cursul lor poate fi schimbat de întâmplări neprevăzute, încât numai o minte deosebită și un simț pe care puțini îl au, îl pot călăuzi în acest hățiș.

Îi era limpede că meseria de domn era de departe cea mai grea, iar dacă cineva a izbutit s-o facă așa cum se cuvine, numele lui a câștigat o faimă nepieritoare, așa cum s-a întâmplat cu Ștefan cel Mare. Stând mai mult în prejma domnului și bucurându-se de încrederea acestuia, Ion înțelegea cât de complicate erau îndatoririle unui principe și își da seama că îl judecase greșit până atunci, numai în lumina câtorva fapte pe care le cunoștea el. Ca oricare alt om, domnul era supus greșelilor,

iar ca stăpân avea infinit mai multe șanse de a greși în felul în care-i judeca pe unii oameni, sau în alegerea politică făcută la un moment dat. Chiar înfrângerea de la Obertyn n-o mai punea numai pe seama domnului, așa cum o făcuse îndată după luptă.

O ploaie repede, în ajun, desfundase drumurile și potecile, Dornele se umflaseră și surpaseră totul în cale, încât ceata mare de călăreți care năzuiau dincolo de munte, peste Bârgău, spre Năsăud, trebuia să meargă cu mare băgare de seama și numai unul în spatele celuilalt. Ar fi fost mai nimerit, pentru că drumul era mai bun, s-o apuce spre Bistrița, dar de un an de zile intrase dihonia între transilvăneni și bistrițeni; iarăși nu mai vroiau să asculte de măria sa, Petru Rareș. Craiul Ianăș dovedise de data aceasta, fără să mai ascundă nimic, că nu-i place amestecul domnului de peste munți în Transilvania. Prea era mare puterea acestuia și cu primejdie. Locuitorii din țara Lăpușului se alipiseră, fără să ceară îngăduința nimănui, de cetatea Ciceului unde se afla pârcălabul lui Rareș, pentru că erau de aceeași lege și vorbeau aceeași limbă ca și noul lor stăpân. Tot colțul de miazănoapte și răsărit al țării se afla acum în puterea domnului Moldovei. Dacă maramureșenii ar fi fost cuprinși de aceeași nebunie, însemna că jumătate din țară ar fi intrat sub stăpânirea lui Rareș.

De aceea, craiul Ianăș l-a numit pe Ștefan Maelat voievod, știindu-l vrednic și ambițios. Ca să ajungă cât mai sus, acest valah se lepădase de legea lui și se făcuse papistaș. Craiul nu numai că i-a îngăduit, dar i-a cerut ca stăpânirea lui să se întindă asupra țării întregi. Ceea ce însemna că avea mână liberă ca să-i lichideze pe ferdinandiști, care încă erau puternici la Sibiu și abia așteptau clipa potrivită pentru a se întări la Brașov, Sighișoara, Mediaș și alte locuri, dar și asupra secuilor care ascultau de Rareș. Cât privește cetățile acestuia din Transilvania, se puteau găsi, cu timpul, căi pentru a ajunge și în stăpânirea lor.

În loc să-i fie recunoscător, deoarece domnul român îl făcuse pe Ianăș crai în Transilvania, acesta se ridica împotriva fostului său aliat. Dar Rareș nu înțelegea să piardă orice stăpânire și influență în această țară.

Marele vistier Mateiaș, cel care conducea ceata de călăreți ce se îndrepta spre Năsăud, îi explica lui Ion Movilă, care-l însoțea, că, pentru domn, Transilvania reprezenta cheia oricărui succes în lupta împotriva puterii otomane. Cele două Valahii din afara Carpaților aveau oșteni buni și numeroși, dar nu se găseau nicăieri ca în Transilvania locuri tari pentru a te apăra.

— Pentru asta, era de părere Movilă, ar trebui ca toate cele trei țări să-și dea mâna și să-și unească puterile.

— O treabă care întâmpină multe greutăți…

— Fiind trei domnii deosebite…

— Nu-i vorba numai de domnii, ci de alte greutăți și mai mari. Măria sa știe că sultanului îi e teamă de puterea celor trei țări, dacă ar fi unite, și de aceea s-ar ridica împotriva oricui ar încerca să devină singur stăpânitor al lor. Acest lucru nu-i convine nici craiului Ferdinand.

— Din câte înțeleg, craiul de la Viena caută prietenia domnului nostru.

— O caută, pentru că ar vrea să devină stăpân și el în Transilvania, dar cu ajutorul măriei sale.

— Atunci cum o să putem noi împăca dorința domnului cu năzuința craiului?

— Mai întâi că noi nu trebuie să-i arătăm solului acestuia care sunt adevăratele gânduri ale măriei sale. Sultanul, din câte se știe, i-a biruit pe perși și se-ntoarce la Țarigrad. Ochii și poftele lui s-au și îndreptat iarăși spre Europa. Ceaușul care a venit la curtea domnului nostru, i-a cerut măriei sale să pornească cu 6.000 de călăreți, prin Maramureș, pentru a pune stăpânire, cu ajutorul a 3.000 de transilvăneni și 4.000 de munteni, pe ținuturile care se întind din Dunăre și până în munții care despart Lehia de împărăția neamțului. Pentru o ispravă ca asta, sultanul i-a făgăduit domnului că va stărui pe lângă craiul Jigmont ca să-i dea Pocuția și, pe deasupra, vor fi uitate toate câte s-au petrecut în legătură cu Gritti.

— Făgăduieli cum nu se mai poate de ademenitoare!

— E adevărat, numai că măria sa nu se încrede în ele.

— Are temeiuri pentru asta?

— Are. Și de nu le-ar avea, este doamna care să i le înfățișeze. Să nu uiți că această femeie are o minte deosebită, o mare ambiție, că se trage din neam de despoți, neam care s-a prăpădit în lupta cu Semiluna. Se pricepe să facă copii, ca orice muiere, dar mai mult știe ce se petrece pe lume, cunoaște bine faptele care s-au întâmplat nu cu multă vreme în urmă și caută să le găsească un rost în felul în care ele s-au desfășurat. De la ea, și din hrisoavele pe care le are, domnul a desprins bine istoria grecilor și cum împărăția împăratului Constantin s-a prăbușit fiind cotropită de puterea otomană.

— Ce legătură are căderea împărăției grecești cu cele făgăduite de sultan, domnului?

— Pentru cine privește lucrurile numai pe deasupra, nu are. Dar doamna Elena-Ecaterina, povestind cum au căzut toate crăiile din sudul Dunării sub stăpânirea otomană, arată ca făgăduiala de astăzi făcută de sultan nu trebuie ținută mâine, oricum nu trebuie ținută de urmașul său, dacă nu este spre folosul împărăției lor. Un lucru este limpede din cele spuse de doamna noastră: Turcul a jurat și are legământ cu Allah ca să întindă credința acestuia pe toată fața pământului. În ochii lui, această credință este cea mai bună, cea mai

dreaptă și cea mai folositoare omului, de aceea ea trebuie răspândită prin orice mijloace.

— Chiar dacă cei de altă lege se împotrivesc?

— Cu atât mai mult. Omul, ființă slabă și șovăitoare nu-și dă seama, spun ei, care este calea cea dreaptă spre izbăvire. Este uneori, nevoie să-l faci să înțeleagă…

— Adică să-i bagi în suflet și în minte, cu parul sau cu ascuțișul săbiei ceea ce unora li se pare că este bine…

— Cam așa…

— Și cine chezășuiește că ceea ce ei văd că e bine și drept este cu adevărat așa?

— Credința lor.

— Dar și ceilalți au o credință. Și este atât de greu să încapă pe lumea asta două credințe sau chiar mai multe?

— Se vede că-i foarte greu. Cei care au puterea năzuiesc spre mai multă putere, lăcomia crește din lăcomie și iată că mereu se ivesc oameni cărora nu le ajunge pământul și ca să-l poată cuprinde au nevoie de un imbold, iar acest imbold este credința…

— Biată ființă umană, și nu se gândesc nicio clipă că fiecare în parte, când se întoarce în țărână, n-are nevoie de mai mult pământ decât cel pe care-l cuprinde umbra lui de amiază?

— Puterea este cea mai primejdioasă amăgire care cuprinde mintea omenească și în numele ei orice crimă se schimbă în fapt de binefacere sau mântuire.

— Și cum își închipuie măria sa că poate lupta împotriva unei asemenea hidre?

— Tot prin credință. Este convingerea lui și a doamnei că numai astfel poate fi salvată țara noastră și creștinătatea răsăriteană. În ultima vreme zidarii, pietrarii și zugravii noștri au mai mult de lucru așa cum n-au avut poate niciodată. Repară, ridică din nou și așternpe pereții de dinafară și pe cei dinlăuntru cele mai frumoase zugrăveli pe care le poate închipui darul și priceperea lor. Celor veniți de la Athos li se dau bani dar și hrană ca să poată menține, la rândul lor, flacăra vie a credinței neamurilor aflate sub puterea islamului printre care se află și neamul doamnei. Doamna nu ostenește și îndeamnă și pe celelalte femei care se află în preajmă-i ca să brodeze aere, epitafuri și alte lucruri de podoabă care să dea strălucirea cuvenită lăcașului în care credința este împărtășită oamenilor. Pe ascuns, prin monahi, se trimit bani la Liov spre ajutorarea celor de acolo.

— Nu sunt prea apăsătoare pentru o țară mică, așa cum este Moldova, atâtea cheltuieli care-i depășesc hotarele?

— Măria sa nădăjduiește că și alții se vor ridica în apărarea credinței.

— Leșii nu vor să ridice un deget, nemții se ceartă și sunt dezbinați

tocmai din pricina credinței, unde să găsești sprijin într-o lume sfâșiată de propria-i neputință?

— Privirile domnului se-ndreaptă spre Mosc. Poate că l-ai cunoscut pe Vasca Merțalov, rusul ce se află-n slujba măriei sale. De la el a încercat să afle ce se petrece în țara de la miazănoapte și multe nădejdi se leagă de ea.

— Este adevărat că fără credință, fără o anumită credință, nicio putere nu poate sta în picioare. Dar credința nu este de-ajuns, pe lângă ea se cere și altceva.

— N-ai nicio grijă. Domnul se gândește la toate. Sunt și alte pârghii pe care se sprijină puterea unui principe. Una dintre ele este dreapta cârmuire.

— Care nu-i prea dreaptă la noi…

— Judeci lucrurile numai ca mare boier. Cunosc gândurile și năzuințele voastre spre mai multă putere. În acest loc este nepotrivirea dintre îndatoririle unui domn drept și dorința celor mari care urmăresc să devină mai puternici decât domnul.

— Nu crezi, domnia ta, că domnul își pleacă privirile prea mult asupra celor mărunți și nevoiași?

— Este adevărat, dar n-o face nedreptățindu-i pe cei puternici. Domnul trebuie să fie neclintit în împărțirea dreptății, pentru că dreptatea este aceeași și pentru cel bogat ca și pentru cel sărac. Nu se cuvine unui principe să încline balanța dreptății în favoarea cuiva numai pentru că este bogat, deoarece atunci nu mai este nicio dreptate.

Ion își da seama că Mateiaș are dreptate și, totuși, după părerea lui, domnul trebuie să se sprijine pe cei puternici, mila lui trebuie să se reverse mai întâi asupra acestora.

— Măria sa, spuse marele vistier, nu gândește așa și nici nu poate s-o facă, fiind pe deplin încredințat că cei mari și puternici sunt o primejdie nu numai pentru scaunul domnesc, așa cum s-a vădit când cu ridicarea boierilor împotriva nepotului său, Ștefăniță voievod. Tot cei bogați și puternici au pierdut împărăția Țarigradului. Măria sa spune că stă scris cum că nobilii greci au trădat și au vândut împărăția, cu judecățile lor nedrepte și asuprirea creștinilor. Bogăția înseamnă lenevie, pentru că cel bogat caută să se bucure de averea lui și nu se mai îngrijește și de alte nevoi ale țării. Așa și grecii, s-au lenevit și l-au îndepărtat pe împărat de la treburile ostășești prin vrăjile și ereziile lor. Din pricina lor, împărăția grecească, credința creștină și frumusețea bisericilor au ajuns toate sub stăpânirea păgânului. Din trufași cum erau au ajuns robi din pricina netrebniciei lor. Iată de ce măria sa este împotriva celor avuți.

— Eu nu știu cum a pierit împărăția grecească, dar știu un lucru: în țara asta a noastră, cei care au dus greul luptelor de când s-a pomenit

ea, au fost boierii.

— Îi uiți pe răzeși și chiar gloatele.

— Nu-i uit, dar la orice chemare a răspuns mai întâi oastea de curteni, oastea cea mică a boierilor. Știi și domnia ta care-i alcătuirea noastră ostășească, nu-i nevoie s-o înfățișez eu acum. Gloatele au mers numai atunci când era mare nevoie. Deci, mila domnului se cuvine să se reverse întâi asupra celor care și-au pus capetele și averea pentru domnie.

— Dar tot aceștia s-au ridicat, au uneltit și vor unelti împotriva domniei.

— Eu și domnia ta am uneltit noi ceva împotriva unuia dintre domnii noștri? Și nu înțeleg, a continuat Ion abia stăpânindu-și mânia, domnia ta te ridici împotriva cinului din care faci parte?

— Eu nu mă ridic împotriva nimănui, îți spuneam doar ce gândește domnul. Măria sa vede că numai judecata cea dreaptă poate să mântuiască o împărăție, sau o țară. Judecățile strâmbe ale grecilor au dus la prăbușirea Țarigradului, în schimb puterea otomanicească crește necontenit fiindcă Mahmed sultanul a fost un împărat înțelept și drept, măcar că este păgân, iar sultanul de acum, după câte se spune, este un vrednic urmaș al aceluia. Sub stăpânirea lui a crescut și mai mult puterea împărăției, s-a lățit în toate părțile și sultanul însuși se îngrijește ca legiuirile să fie drepte și bune.

— Și numai cu judecățile drepte se ține și crește puterea unei împărății?

— Nu numai cu ele. Măria sa știe că puterea unui stăpân stă și în oștenii pe care-i are și în vistieria lui. Judecățile să fie făcute drept și de oamenii domnului, iar nu de boieri, așa cum li se pare lor că trebuie făcute. Banii din judecăți să meargă în vistieria domnului ca și celelalte venituri ale țării. Cu cât vistieria este mai bogată cu atât este mai mare puterea domnului. Având bani, domnul îi poate răsplăti pe oșteni pentru destoinicia și credința lor. Căci, spune măria sa, „să-l ții pe oștean cum crești un șoim și întotdeauna să-i veselești inima și să nu-i îngădui să fie supărat cu nimic”.

— Dacă nu greșesc, în urma celor trăite de noi toți în ultimii ani, și în privința oștilor au loc mari prefaceri.

— La ce te gândești?

— La pixidari, la puștile lor și la felul lor de a fi. Ei nu mai sunt așa cum erau vechii oșteni, au devenit niște meseriași care se tocmesc și merg cu cine-i plătește mai bine. De unde să-i luăm noi pe pixidari și, mai ales, de unde atâția bani ca să-i tocmești?

— Să știi că măria sa s-a gândit și la asta. El își pune nădejde în lupta împotriva puterii sultanului, în împărăția Moscului. Crede măria sa că țarul este în stare să ridice 20.000 de oameni cu puști, iar o asemenea oaste este mai tare ca una de 100.000 de oameni fără. Mai

trage nădejde că și craiul Ferdinand poate face multe în această privință și rostul drumului pe care-l facem tocmai ăsta este.

Chiar dacă nu-i erau pe plac toate ce le spunea marele vistier, Ion Movilă se dumirea în legătură cu multe purtări ale domnului, al căror înțeles îi scăpaseră până acum. S-au oprit la Ciceu pentru odihnă dar și pentru a lăsa pârcălabului poruncile măriei sale. Au pornit-o după aceea spre Oradea unde au ajuns la timpul potrivit ca să-l întâlnească pe trimisul împăratului Sfântului imperiu romano-germanic, Carol al V-lea. Era pentru prima dată când Ion făcea parte dintr-o solie. Și nu era o solie obișnuită. Mateiaș împlinise de mai multe ori asemenea misiuni, dar cea de acum presupunea taină și credință mai mult ca oricând. Măria sa dorea să afle care sunt gândurile craiului Ferdinand în legătură cu lupta împotriva Semilunei, ce putere are și cât se poate sprijini pe fratele său, împăratul Carol al V-lea.

Ca să pornească împotriva Porții, domnul îi ceruse craiului prin Petre Gerendi să-i dea 5.000 de oameni ca să pună stăpânire temeinică pe cetățile Bistrița și Brașov. Domnul nu-și mărturisise față de nimeni adevăratele sale gânduri, dar Mateiaș știa că ceea ce dorea măria sa ar fi fost stăpânirea asupra Transilvaniei, firește, în numele craiului. De altfel, domnul se arătase gata să recunoască suzeranitatea craiului și să fie socotit principe al împărăției. Stăpân peste cea mai mare parte a Transilvaniei, el ar fi avut o putere și mai mare decât cea pe care o avea acum și cum țara lui se afla departe de inima împărăției, era limpede că libertatea lui nu ar fi fost știrbită cu nimic. Principii nemți care se aflau înlăuntrul împărăției îndrăzneau să se ridice împotriva împăratului, ceea ce însemna că puterea acestuia nu era chiar atât de mare și nicidecum apăsătoare nici măcar în Germania. Cu atât mai mult împăratul n-ar fi avut cum să-l facă pe domnul Moldovei să-i fie supus, decât în măsura în care acesta îi recunoștea, atunci când vroia, suzeranitatea. În schimbul acesteia, împăratul s-ar fi simțit îndatorat să-l sprijine pe principele său împotriva oricărui dușman.

Solul împăratului, episcopul Lund, era un om subțire la trup, înalt, cu fața puțin ascuțită. Avea ochi sfredelitori și din felul cum își alegea vorbele, se vedea că este stăpânul unei mari înțelepciuni.

Ion a fost nelipsit de la întâlnirile dintre episcop și Mateiaș. Preasfinția sa a arătat mare interes pentru Moldova și domnul acesteia, dorind să afle cât mai multe lucruri. Vroia să știe care este puterea domnului asupra supușilor și a fost mulțumit când i s-a spus că puterea domnului nu este mărginită de nimeni. Mateiaș vistierul i-a arătat apoi că oastea țării este foarte numeroasă și oamenii sunt viteji din fire, lucru pe care episcopul îl știa și din altă parte. Țara Moldovei era îmbelșugată și în pământul și pe pământul acesteia se aflau tot felul de bogății. Așezarea țării era potrivită pentru a porni de aici, pe drumul cel mai scurt, împotriva Țarigradului.

Domnul nu avea nevoie de bani. Era un lucru bun, deoarece, se înțelegea din spusele preasfinției sale, banii se găseau greu, foarte greu. Măria sa avea nevoie de câteva mii de oameni: cinci, chiar și patru dar să fie oșteni cu puști. Episcopul îl asigura pe marele vistier că dorința cea mai fierbinte și grija statornică a împăratului era aceea de a scăpa creștinătatea de primejdia păgână și de a instaura pe cuprinsul ei dreapta credință.

Marele vistier a lăudat în cuvinte adeseori foarte frumoase această năzuință a preaînălțatului împărat și era convins că domnul său va primi cu mare bucurie o asemenea veste.

Au fost descusute toate legăturile dintre țările Europei și marele vistier a dovedit o cunoaștere exactă a acestora și o mare pătrundere a treburilor politicești. Și atunci când i s-a părut că este momentul potrivit, a adus iarăși vorba de acele mii de pixidari de care ar fi avut nevoie domnul său pentru a apăra cu succes creștinătatea.

Episcopul l-a încredințat că-i va prezenta împăratului această dorință a domnului. Numai că vroia să știe ce planuri avea măria sa în legătură cu dușmanul care-i amenința deopotrivă pe toți și mai ales stăpânirile împăratului din Mediterana: Italia și Spania.

Mateiaș i-a arătat episcopului că domnul său făgăduiește și poate să vină în ajutorul împăratului cu 40.000 de moldoveni, cu 20.000 de transilvăneni și 25.000 de munteni. Cu cei 15.000 de oameni pe care i-ar trimite craiul Ferdinand, s-ar putea merge chiar și asupra Țarigradului.

Preasfinția sa a căzut pe gânduri și, după câteva clipe de chibzuință, l-a întrebat pe Mateiaș în ce calitate poate domnul său să ridice pe oștenii care nu erau din Moldova.

— Ca principe creștin care recunoaște puterea fără margini a împăratului, a răspuns pe loc marele vistier.

S-au despărțit cu făgăduiala că fiecare va înfățișa stăpânului său cele discutate și cu nădejdea că în cele din urmă, creștinătatea, măcinată dinlăuntru de eretici și amenințată din afară de o putere care creștea mereu, năzuind să cuprindă toată lumea, își va găsi unitatea de credință ca să poată înfrunta orice primejdie.

Scriindu-i împăratului, episcopul nota, referindu-se la marele vistier: „Am încheiat cu omul acesta mare prietenie și am hotărât să ne scriem unul altuia. În adevăr, e un om foarte modest, foarte bun și, pe lângă aceasta, foarte prudent și destul de cumpănit în afacerile sale, așa cum n-aș putea găsi altul în acest regat”.

În timp ce călărea în drum spre casă, marele vistier s-a întors la un moment dat către Ion și i-a spus, zâmbind:

— Ai văzut câtă grijă purta episcopul, Transilvaniei?

XX

Din prima solie la care a luat parte, Ion a înțeles că nu numai credința îi împinge pe anumiți principi ca să pornească împotriva Turcului. Deși față bisericească, episcopul de Lund avea în vedere, în primul rând, soarta Transilvaniei pe care o dorea craiul din Viena pentru sine.

Cu niciunul dintre boierii cu care a discutat nu s-a putut lămuri încăpățânarea domnului de a câștiga cu orice preț Pocuția. Sultanul începuse pregătiri de război și nu era de mirare să pornească cu toată urdia împotriva Moldovei. Craiul Ferdinand se străduia să facă pace între Jicmont și Rareș, iar ultimul primea propunerile craiului cu condiția să i se dea Pocuția. Nicio amenințare nu l-a putut clinti din această hotărâre. Uneori, gândea Ion, oamenii aleargă în întâmpinarea propriei lor pierzanii.

Când solii craiului Ferdinand i-au arătat că Jicmont mai degrabă va ridica 70.000 de oameni ca să zdrobească Moldova decât să cedeze o provincie din regat, măria sa a râs și l-a întrebat pe marele vistier:

— Mateiaș, câți galbeni încap într-o oală?

— O mie, măria ta.

— Când o avea craiul Jicmont șaptezeci de oale cu bani, a grăit domnul solilor nemți, atunci va avea și șaptezeci de mii de oșteni. Și nu mă tem de puterea craiului, pentru că de va da Dumnezeu să fiu înfrânt, aceasta se va întâmpla fiindcă m-am luptat cu un crai puternic și mare, iar de voi câștiga eu, cu atât mai mare va fi rușinea măriei sale pentru că a fost bătut de domnul unei țări mici, cum este țara mea.

În luna lui aprilie 1537, oastea de curteni trecu în Lehia și jefui nestingherită ținuturile de margine. Ion își da seama că în inima lui n-a mai rămas nicio umbră din drojdia răzbunării care-l stăpânise o vreme după moartea Cârstinei. Dacă i s-ar fi ivit atunci un prilej ca să pătrundă în țara vecină, ar fi fost în stare să pârjolească totul, deoarece în ochii săi Lehia toată nu făcea cât o dragoste. Ura și pasiunile lui s-au tocit însă cu timpul. N-o uitase și nici n-avea cum s-o uite, clipele petrecute cu ea și ceea ce-i dăruise nu se mai puteau întâlni și căpăta de aiurea. Se dusese o parte din el ce nu se mai putea împlini. Visând-o, se trezea uneori și când își dădea seama că nu se mai pot întoarce unele lucruri simțea cum îl zdrobește neputința și durerea. Dar ființa noastră netrebnică are putința de a trece peste orice încercare, chiar dacă toată viața o vei purta în suflet ca pe o povară care nu-ți va mai îngădui niciodată să fii fericit pe deplin. Acum nu mai vroia moarte pentru moarte, își făcea datoria mergând acolo unde-l trimitea domnul său.

Încercările de împăcare n-au avut succes și în luna noiembrie a

aceluiași an, câteva mii de leși prădau o parte din Țara de Sus. Drept răspuns la începutul lunii ianuarie, din anul următor, oastea domnească trecea iarăși hotarul. Au hălăduit ai noștri pe unde au vrut, fără nicio sminteală și când se întorceau spre casele lor, la sfârșitul lunii, înainte ca oastea să fie slobozită, venea vestea că leșii, gătindu-se de război, le-au luat urma și se apropiau de apa Siretului. La 1 februarie, chiar pe malul Siretului, cele două oști se aflau față-n față. Ai noștri au atacat cu atâta vitejie și așa i-au strâns pe leși, încât la două ceasuri de când începuse lupta, acestora nu le mai era gândul la arme, ci la fugă. Și dând în Siret, mulți s-au înecat, mulți au fost tăiați și împunși, încât au pierit mai mult de două mii într-acel război, fără a mai pune la socoteală pe cei robiți sau răniți. Au pierit atunci șleahtici de seamă ca Venghischii, Pileț chii, iar pe Vlodec l-au prins viu ca și pe mult alții mai puțin cunoscuți.

Odată cu venirea primăverii, iscoadele îl informau pe domn că pe câmpia Adrianopolului se strânge o mare oaste și din cele culese de ei ar reieși că sultanul va porni cu toată puterea asupra Moldovei.

Din stepele răsăritului veneau vești că tătarii de la Crâm sunt în fierbere. Ion era copleșit de câte treburi i le arunca pe umeri domnul sau marele vistier. Trebuia aduse arme, silitră și sârmă pentru zale din Transilvania. Se purtau solii cu toți vecinii pentru a-i convinge să trimită ajutoare grabnice. Primejdia se ridica amenințătoare din toate hotarele. După luptele din iarnă, craiul Jicmont ceruse adunări șleahticilor să voteze ridicarea unei mari oști. Craiul dorea să încheie pentru totdeauna socotelile cu acest dușman care-i sta ca un spin în coastă. Odată cu veștile, unele mai rele ca altele, creștea și îngrijorarea oamenilor.

Ion îi asculta pe unii, încerca să-i îmbărbăteze pe cei mai slabi, să le arate că domnul nu este singur cum s-ar crede, deoarece cei doi crai, Ianăș și Ferdinand, căzuseră la învoială și se împăcaseră, teama de Turc fiind mai mare decât lăcomia lor. Îi era la îndemână să stea de taină cu boiernașii sau chiar cu oamenii de rând, pentru că aceștia spuneau deschis ce aveau pe inimă, fără sfială, în nădejdea că o mântuire pentru țară tot se va afla.

Mult mai neplăcut era schimbul de vorbe cu unii mari dregători. Marele logofăt Toader, marele vornic Hurul erau oameni credincioși față de domn și nu se temeau de nimic. De va fi să piară pentru moșie aveau s-o facă fără să crâcnească. Nici nu puneau în cumpănă faptele domnului. Mai erau și alții ca ei, dar printre cei mari se aflau și unii a căror credință era șovăitoare. Nu o spuneau deschis, se fereau de cei pe care-i știau cu credință statornică față de domn, dar Ion înțelegea că ei începuseră să urzească ceva împotriva domnului. Hâra chelariul și Ion Moțoc, pe care domnul îl făcuse sluger, începuseră să descurce

niște fire. Ion se bucurase de faptul că prietenul său din tinerețe se afla acum în preajma domnului și se puteau vedea în voie. Anii nu-i îndepărtaseră. Gândurile lor de bărbați aflați în floarea vârstei, îi apropia pentru că se potriveau în judecata faptelor, rareori deosebindu-se în ceva. De la Moțoc aflase Ion că Mihul, hatmanul și portarul Sucevei, pe care domnul îl ridicase din țărână la cele mai de seamă dregătorii, șovăia ca și Trotușan, aflat în sfatul domnesc în loc să-l fi scurtat gâdea de câte ticăloșii făptuise. Ca și ei erau Crasnășș, și Ion s-a întristat când a aflat că și Gliga, feciorul portarului Arbure, gândește în același chip.

— Acești boieri, îi spunea Moțoc, cred că domnul este de vină pentru tot ce se-ntâmplă. L-a stârnit pe sultan împotrivă-i în mai multe rânduri, s-a ridicat împotriva craiului Jicmont, acum stă rău și cu craiul Ianăș. Țara este înconjurată numai de dușmani și toate aceste necazuri care or să se abată asupra capetelor noastre i se datorează numai domnului.

— Nu le este frică să cârtească, înseamnă că uneltirile au mers departe.

— Nu știu dacă este adevărat și nu avem nicio dovadă ca să-i poată trage cineva la răspundere.

Trădarea dospea chiar lângă scaunul domnesc. După Ion, o asemenea încheiere era firească. În loc să se-ncreadă în cei mai de seamă oameni ai țării, domnul crezuse că-și poate afla slugi credincioase între oamenii de neam prost, iar acum culegea ce a semănat. Ca să-i pedepsească pe cei bănuiți fără a avea dovezile hicleniei ar fi fost primejdios în asemenea împrejurări. Era părerea marelui vistier și Ion credea și el că puterea domnului sta acum în credința marilor boieri.

Primejdia răsărea și creștea de pretutindeni, și din afară și dinlăuntru. Cercul nenorocirilor ce aveau să se abată asupra țării se strângea din zi în zi și din ce în ce mai amenințător. Lui Ion nu-i păsa de propria lui viață și, la fel cu el, gândeau mulți. Soarta fiecăruia era hotărâtă de mai înainte. De va fi să moară acum, el nu se putea împotrivi. Dar nu de soarta lui îi era grijă. Ceea ce-l frământa pe el și pe alții era ce-o să se întâmple cu țara. În fața atâtor dușmani va reuși să scape fără a fi supusă de sultan sau sfâșiată și împărțită între craiul Jicmont și Sultan? Va mai rămâne aici o domnie de-sine-stătătoare, cu sfat boieresc, cu oaste și întreaga ei alcătuire de până acum, sau pământurile vor fi luate și împărțite timarioților de oamenii lui Suliman?

În asemenea împrejurări era de dorit ca toți să stea cu credință alături de domn, să încerce prin jertfa lor să salveze ce se mai putea salva. Domnul nu prea punea temei pe făgăduielile făcute de vecinii

săi. Aflase de înțelegerea tăinuită dintre craiul Ianăș și Sultan. Ianăș trebuia să facă în așa fel încât să-i închidă domnului toate trecerile spre Transilvania, iar de va încerca să fugă într-acolo, să-l prindă și să i-l trimită viu la Țarigrad. O nădejde își punea domnul în Jeronim Laschi, șleahticul cel mare, cel ce izbutise cu zece ani mai înainte să obțină coroana lui Ianăș de la sultan. Acum Laschi trecuse de partea lui Ferdinand și aduna oaste ca să-i vină lui Rareș într-ajutor. Trimisese vorbă ca domnul să se tragă cu oastea spre munte, dacă nu se putea împotrivi sultanului și să treacă spre Maramureș, pe unde avea să-l întâmpine el cu întăriturile. Era un sfat bun și se părea că va fi un aliat de nădejde, spre deosebire de cei doi crai, Ianăș și Ferdinand. Aceștia îl sfătuiau pe Rareș să se retragă în Transilvania, la nevoie și aici fiind locuri tari, putea rezista până se adunau oști îndestul ca să-și recapete țara.

Domnul știa însă că nu poate avea încredere în Ianăș, iar pe deasupra, supușii săi erau învățați să lupte pentru moșia lor, în locurile cunoscute de ei. Nu erau mercenari pe care să-i poți plimba prin lume după voința stăpânului care-i plătea.

Cele câteva mii de pușcași ceruți lui Ferdinand se îndreptau spre Buda, nu spre Moldova. Țara se afla, ca niciodată în trecutul său, singură, fără niciun sprijin de nicăieri.

Veștile cele mai îngrijorătoare veneau din sudul Dunării. La Țarigrad, în mare taină, era proclamat „Războiul sfânt” pentru Moldova și, pentru a opta oară de când se urcase pe tronul împărăției, sultanul Suliman lua conducerea marii urdii care se adunase la Adrianopol. La 8 iulie sultanul părăsea capitala, iar la 25 urdia se punea în mișcare. Drumul pe care porneau achingiii, spahiii, arzapii și ienicerii arăta limpede că țelul acestei mari mișcări de oameni era Moldova. În câteva zile, această uriașă armată ajungea în sudul Dobrogei.

Aflând care este hotărârea sultanului, Rareș a ținut sfat în tabăra de la Roman, unde se afla strânsă oastea cea mică. S-a hotărât să fie trimis sol în tabăra turcească, cu daruri pentru sultan și rugămintea ca să nu atace Moldova.

La 8 august, solul ajungea la Provadia unde-și așezase tabăra oastea otomană. Sultanul l-a primit într-un cort alb cu un fel de încrengături de culoare verde și ciucuri de aur, așezat pe perne din mătăsuri cusute cu sârmă de aur și argint, iar pe jos și pe laturi erau numai covoare persienești și din Anadol, lucrate în culori care-ți luau ochii. Nici nu a clipit când i s-au pus darurile la picioare. Semn rău, vădit îndată când a pus să-i tălmăcească solului că odată pornită, urdia nu se mai poate întoarce decât cu o singură condiție: necredinciosul de Karabogdan să vină el însuși și să se închine la picioarele milostivirii prea înalte.

A poruncit apoi ca împreună cu solul Karabogdanului sa plece și

Sinan Celebi, un român renegat, ca să întărească el, cu gura lui, porunca sultanului. După ce i-a înfățișat lui Rareș care este voința padișahului, acesta a ținut iarăși sfat cu boierii de frunte. Le-a arătat ce vrea Turcul și le-a cerut să-și arate gândul și judecata.

S-a ridicat mai întâi marele vornic Efrem Hurul, și în puține cuvinte a mărturisit că judecata lui este aceea a domnului, ce va hotărî măria sa că este bine, el se va supune fără crâcnire acelei hotărâri. Hâra chelariul s-a alăturat celor spuse de Efrem Hurul, la fel a făcut Danciu, fratele acestuia și Colun stolnic.

S-a ridicat și Mihul, și nu putea să nu-și rostească părerea unul dintre cei mai de seamă dregători ai țării.

— Eu, măria ta, a grăit cu glas stăpânit portarul Sucevei, socotesc că trebuie arătată multă chibzuire și cumpătare în clipele de față. Solul nostru și Sinan Celebi au vorbit de mulțimea nesfârșită a oștilor sultanului. N-or fi ele cât valurile mării sau cât stelele de pe cer, cum zice turcul, dar din cele aflate de noi, Suliman are sub mâna lui două sute de mii de oameni și două sute cincizeci de tunuri. Mai sunt și tătarii care-i vin în ajutor, iar noi, doamne, suntem puțini și nu ne putem bizui nici pe ajutorul altora. Mă voi supune hotărârii măriei tale, dar cred că, ceea ce trebuie să facem îndată este să ne plecăm în fața acestei puteri, să îndepărtăm prin supunerea noastră nenorocirile ce se pot abate asupra caselor noastre și a familiilor noastre. Închinându-ne acum, cât țara este întreagă, o putem păstra neatinsă, pe când altfel, de vom fi înfrânți, niciunul dintre noi nu se va mai bucura de bunurile pe care le-a agonisit, pentru că sultanul este hotărât să-și așeze oamenii lui aici și în locul clopotelor se va auzi glasul hogei, iar bisericile și mănăstirile noastre vor fi prefăcute în meceturi.

— Mihule, și dacă mergând în tabăra sultanului or să-mi arunce juvățul de gât?

— Măria ta, Sinan Celebi a vorbit numai de închinare!

— Și-l crezi pe frumosul de Sinan?

— El a venit din porunca sultanului ca să ne aducă hotărârea acestuia, și nu văd de ce sultanul nu și-ar cinsti cuvântul.

— Mai sunt și alți boieri care cred că este bine să facem așa cum spune hatmanul și pârcălabul Sucevei?

— Măria ta, a cuvântat Ion, comisul, mulți dintre boieri cred că este în folosul țării și al nostru ca să ne supunem. Suntem împresurați de dușmani și niciodată n-a pornit împotriva noastră o putere așa de mare ca cea de acum.

— Ceea ce gândiți voi, i-a luat domnul vorba comisului, este o părere greșită și o nădejde deșartă. Puneți mai presus de toate mărirea și avuția voastră. Unii doresc ca-n liniște să se bucure de averea pe care au agonisit-o, fără să se gândească atât cât trebuie ca să înțeleagă

un lucru și anume că mărirea și avuția nu se pot câștiga și nici nu pot fi păstrate prin lene și nepăsare. Ne plecăm grumazul acum și s-ar putea ca să fim lăsați în pace. Dar nu vă întrebați pentru cât timp și în ce condiții? Credeți că iertarea sultanului va veni pe degeaba? Dacă ar avea nevoie numai de capul meu, atunci aș primi îndemnul sultanului. Sunt încredințat însă că el va arunca după aceea noi dări pe seama țării. Ar primi țara cu bucurie aceste dări?

— Măria ta, a grăit Mihul, bani se mai pot scoate, birul este mic și poate spori, din pricina asta nu trebuie să ne punem cu toții capetele.

— Ai întrebat, Mihule, țara dacă vrea să primească aceste dări? Țara se strânge acum și-i putem întreba pe toți cei care dau bir dacă sunt de aceeași părere cu tine.

— Măria ta, oamenii de rând, prostimea de aia este lăsată de Dumnezeu ca să muncească și să dea cele cuvenite stăpânului, dar nu să stea la sfat cu el.

— Nu este vorba de sfat, Mihule, ci de avuția țării care se va scurge în vistierii străine ca să ajute la mărirea și creșterea puterii altora. Știu că nu va fi ușor. Cunosc bine primejdia ce ne pândește, cât este de puternic dușmanul, dar cunosc și tăria acestei țări. Nu trebuie să ne vindem țara cu gândul că vom scăpa noi, căci ne vindem pe noi și dreptul de a ne bucura nestânjeniți de ceea ce ne-a hărăzit dumnezeu și norocul nostru. Nu trebuie să ne înspăimânte nici mulțimea ce vine împotrivă-ne; ea poate fi spulberată în cele patru vânturi dacă vrea Dumnezeu. Avem oaste numeroasă și oamenii noștri nu sunt făcuți să tremure în fața vreunei primejdii. Codrii, dealurile, apele și munții sunt alături de noi și împotriva dușmanului. Nu șovăiți gândind numai la binele vostru, puneți mâna pe sabie și folosiți-o în așa fel încât să se mire și dumnezeul războiului și de la vitejia voastră să ia pildă vântul și focul trecător. Cât mă privește, mă leg în fața tuturor să nu precupețesc nici sânge, nici avere pentru a ieși biruitor din această încercare. Să cerem sultanului să ne deie pace, iar de nu va vroi, atunci să-l întâmpinăm cum se cuvine. Trebuie să ne batem și la nevoie să ne dăm viața pentru libertatea de a face ceea ce dorim și năzuim în țara noastră. Ca sclavi ai altora, nu mai poate fi vorba de viață. Numai dobitocul din noi va viețui atunci și numai pentru nevoile sale, iar sufletul și credința noastră vor fi înmormântate odată cu ticăloșia și slăbiciunea de care am dat dovadă o singură dată.

Inima domnului era mare, iar măreția lui se putea măsura acum, în mijlocul atâtor primejdii. Cea mai mare parte a boierilor s-au ridicat și au strigat din adâncul sufletului lor că sunt alături de domnul lor, dar nu i-a fost greu lui Ion și prietenilor săi, care erau hotărâți să se bată până la ultima picătură de sânge, să observe că sunt printre ei mulți care nu mai au nicio încredere. Cei bănuiți de trădare nu s-au sfiit să-

și arate pe față nemulțumirea, dar, fie că domnul s-a prefăcut că nu-i vede, fie că boierii credincioși au socotit că este mai bine să tacă pentru a nu stârni zâzania între supușii domnului, s-a hotărât să se trimită sultanului răspunsul dorit de Rareș.

De Sântămăria mare, la Roman, se aflau patruzeci de mii de oameni, luptători pe a căror pricepere și vitejie se putea încrede. Se mai puteau strânge încă vreo câteva mii de oameni în Țara de Sus. Ion simțea încordarea tuturor: așteptau vești, iar acestea nu încetau să vină și toate erau rele. După felul cum erau privite, tabăra se putea împărți în două: o parte dintre boierii cei mari, ca și alții mai mărunți se frământau de grija zilei de mâine. Se gândeau la familiile lor dar și la averile lăsate în urmă. Erau chinuiți de multe gânduri. Nu știau dacă este bine ca femeile și copiii lor să rămână în țară sau să ia calea pribegiei cu ce avere putea fi purtată pe spatele dobitoacelor. Domnul le ceruse celor bogați să-și trimită familiile în locurile tari din apropierea muntelui, dar aceste locuri nu li se mai păreau în siguranță și se gândeau acum că era mult mai bine să repeadă slugi care să le îndrume dincolo de hotar. Cealaltă parte, și era cea mai mare, rămânea aproape liniștită. Erau răzeșii și vecinii, aceștia din urmă trăind și muncind pe moșiile domnești, boierești sau mănăstirești. Cei dinspre munte nu se temeau de nimeni și de nimic. Cei din Țara de Jos sau din locurile pe unde năvăleau tătarii își puneau nădejdea în Cel de Sus și în norocul fiecăruia. Cine trebuia să piară va trece dincolo oricum, cine va trăi n-are decât să se bucure, dacă unii dintre ei aveau de ce. Erau și oameni mai tari la suflet. Nu se pierdeau cu firea decât cu multă greutate. O înțelepciune înnăscută îi făcea să primească răul și binele cu egală îngăduință.

Nu se închegase bine tabăra de la Roman și călărеții trimiși de pârcălabii de la Hotin aduceau vestea că leșii încep să treacă hotarul. Sub conducerea hatmanului Tarnowschi se adunaseră douăzeci de mii de oameni, șleahtici și lefegii. În tabăra acestuia, se aflau tunuri mari pentru zidurile cetăților.

— Craiul, a rostit Rareș la aflarea acestei vești, încearcă să răzbune tot răul pe care i l-am făcut. Nu se gândește că nu din pricina noastră s-a pornit zâzania și nici nu dorește să priceapă că răul pe care ni-l face acum se va întoarce împotriva coroanei sale, dacă nu acum, în orice caz nu peste multă vreme.

Craiul, de fapt, nutrea gândul unei revanșe pentru cele petrecute în 1497, dar dorea și doborârea unui domn care nu-l cinstise cum s-ar fi cuvenit ca rigă al unei mari crăii, ba, dimpotrivă, cășunase regatului său numai necazuri. De aceea, hotărâse ca această campanie să se desfășoare într-alt chip decât cea din 1497. Atunci unele căpetenii sfătuiseră pe Olbricht să cucerească mai întâi Hotinul, pentru a pune temeinic piciorul în Moldova și abia după aceea să înceapă cucerirea

țării. În afara acestei rațiuni, sultanul îi propusese regelui acea cetate dacă-i va închide drumurile domnului spre Polonia și-l va trimite prins la Poarta sa.

Domnul a hotărât ca spătarul Drăgșan să coboare cu o mie de oameni spre Dunăre ca să privegheze mișcările pe care le face oastea otomană, să-i întârzie trecerea fluviului și să-i urmărească drumul făcut pe pământul țării. Toate acestea trebuiau aduse la cunoștința domnului zi cu zi.

Când Mihul, Trotușan și soții lor au aflat că leșii atacă Moldova, au ținut sfat de taină și au hotărât să trimită grabnic om cu scrisori în tabăra sultanului. Ei închinau țara Moldovei care nu era vinovată cu nimic față de Poarta fericirii, numai Rareș cu firea și semeția lui fiind sămânța tuturor relelor. De aceea, cereau îndurare padișahului, să-i ierte pe ei și țara lor, ca unor drepți și credincioși supuși și pentru ca prea înaltul stăpân să fie încredințat de devotamentul lor, iată că ei i se aruncau la picioare și-l rugau să vină cu putere pentru a-i scăpa de tiran. Și când oștile neînvinse ale islamului vor trece Dunărea, ei îi vor ieși în întâmpinare ca să cerșească pacea și liniștea de la înaltul prag al fericirii.

Hâra chelariul cumpărase pe o slugă a Mihului și când acesta i-a dezvăluit cele puse la cale de acei boieri care-l hicleneau pe domn, Hâra l-a vestit pe domn. Strădaniile de a-l prinde pe cel care ducea scrisoarea boierilor trădători în tabăra sultanului s-au dovedit zadarnice. Chemați în fața domnului, Mihul, Trotușan, Cozma, al doilea logofăt, Crăsnaș, vistierul, Pătrașcu, ginerele Mihului și Găneascu n-au recunoscut nimic. Domnul i-a pus totuși la popreală, în cetatea Romanului, urmând ca după încheierea luptelor să se culeagă dovezi, să fie aduși martori și să-i judece după faptele lor.

Rareș pornea cu toată oastea spre miazănoapte și la 28 august își așeza tabăra nu departe de aceea a leahului. Steaguri de călăreți erau trimise să taie drumurile pe care ar fi putut veni hrană și întăriri lui Tarnowschi din regat. Cetele care s-ar fi despărțit de tabără în căutarea hranei, trebuiau distruse. Zidurile cetății rezistaseră timp de zece zile, puteau să țină încă.

În seara în care ajungea în apropierea Hotinului venea omul lui Drăgșan care aducea la cunoștință domnului că urdia otomană a început să treacă Dunărea cu două zile mai înainte. Acum era absolut necesar ca să se încheie o înțelegere cu leahul. Solii lui Ferdinand și ai lui Ianăș craiul se aflau de mai multe zile la curtea lui Jicmont. Cei doi crai îi cereau, în numele creștinătății, să nu fie el unealta care va transforma această țară românească în provincie turcească. Nemeșii unguri, cei mai de seamă din câți se aflau în vremea aceea, i-au scris și ei lui Jicmont rugându-l să-l lase pe Rareș în scaun, pentru că era de preferat un domn ca el într-o țară liberă, stăpânirii turcești în hotarul

Transilvaniei și al Poloniei.

Ca să nu apară în fața creștinătății ca om al sultanului, dar temându-se ca prin strădania lui să-i aducă pe turci în hotarul regatului, ceea ce ar fi însemnat o mare primejdie, craiul Jicmont a acceptat propunerea celor doi crai cu condiția ca domnul român să renunțe pentru totdeauna la Pocuția, urmând ca celelalte chestiuni să fie tratate după aceea. Solii celor doi crai i-au adus domnului aceste propuneri și Rareș le-a primit.

Încheierea păcii cu craiul i-a bucurat pe toți, în cercul de fier care înconjura Moldova apăruse o spărtură și odată cu ea mijeau nădejdi. Ion călărea cu Moțoc în fruntea unor cete care supravegheau tabăra leșească când au aflat această mare bucurie. Numai Moțoc s-a pomenit întrebând depărtările în care se pierdeau privirile:

— De ce n-a făcut vodă una ca asta cu opt ani mai devreme? Câți voinici ar fi fost acum în jurul domnului și tunurile și banii aruncați fără niciun folos.

— Nicio părere de rău și nicio dreaptă judecată nu mai poate întoarce din drum greșelile făcute, i-a răspuns Movilă. Vorba e, ce facem de-acum încolo?

Ajunși în tabără, Mateiaș îi destăinuia lui Movilă că domnul a cerut craiului Jicmont să-i dea, dacă nu toată oastea din fața Hotinului, măcar o parte din pixidari, pe cheltuiala lui, sau câteva roate de catafracți. Ion a rămas năuc. Numai la una ca asta nu se așteptase. Era el nebun sau domnul său trăiește într-o altă lume? Mateiaș a zâmbit. Era greu de risipit o asemenea nedumerire, deoarece gândirea politică a lui Rareș era structurată cu totul altfel decât a unuia mai puțin obișnuit cu o activitate atât de subtilă. Rareș punea pe primul plan credința și primejdia comună care îi amenința. În fața acesteia trebuiau să cadă toate prejudecățile și să acționeze solidar, lăsând pe plan secundar orice alt considerent. Ion se străduia să priceapă un asemenea sistem, dar gândirea lui pornea de la cele mai firești sentimente pe care le poate trăi un om obișnuit, încât cu greu ar fi acceptat schimbările atât de bruște ale domnului.

— Cu o parte din oastea leșească, îl lămurea Mateiaș, domnul este sigur că poate câștiga o mare biruință asupra sultanului spre lauda și faima lui și a craiului și mai cu seamă spre uimirea și recunoștința întregii creștinătăți.

Un principe care visează, gândește Ion, e adevărat că visează lucruri mari care s-ar putea realiza dacă toate s-ar desfășura după voința și gândurile sale, numai că lumea asta este mult mai încâlcit alcătuită și scripeții pe care se mișcă ea sunt mai numeroși și greu de ghicit în tainica lor mișcare.

Până una alta, fumurile se aprind iarăși pe culmi, venind de la hotarul din răsărit spre soare-apune. De douăzeci de ani n-au cutezat

hoardele să ne calce pământul, și iată-i pe tătari răspândind groaza și jalea până în Țara de Sus. Fără pic de zăbavă cele patruzeci de mii de călăreți coboară spre apa Prutului și, urmând lunca râului, o apucă spre miazăzi. Olăcarii repeziți de spătarul Drăgșan arată că marea urdie turcească a trecut apa Prutului la Fălciu. Câteva mii de țărani sunt trimiși spre Botoșani, sub poruncile lui Toader Bubuiog, fratele domnului, ca să aleagă loc potrivit pentru a-l întâmpina pe sultan.

În apropiere de Ștefănești străjile trimise înainte îi zăresc pe tătari cum zoresc să treacă Prutul. Nu este vorba de o oaste numeroasă, ci de o trâmbă care s-a desprins de hoardă și a pornit ca mânată de dorința unor mărzaci de a agonisi pradă cât mai bogată, să prade cât mai adânc înlăuntrul țării, acolo unde nimeni nu se aștepta să le vadă ciuful împletit din creștetul capului, sau căciulile în formă de ceaun ascuțit, tivite cu blană de jder, de vidră sau alte animale, după putința și bogăția fiecăruia.

Era pentru prima dată când Ion îi înfrunta pe temuții călăreți ai stepei. A fost însă o treabă ușoară pentru ai noștri: i-au acoperit din toate părțile, și după ce au frământat pe loc pământul, năzuind să facă o spărtură pentru a ieși la larg, tătarii au trebuit să se închine, puțini dintre ei, câți au reușit să scape, cerșind iertare în fața domnului.

După această izbândă de la începutul lunii septembrie, domnul s-a tras cu întreaga oaste în sus, spre Drăgșani, unde Bubuiog lucra și la lumina făcliilor pentru alcătuirea unor întărituri menite să stăvilească înaintarea urdiei sultanului.

Când s-au fost izvodit toate relele asupra țării în vara acelui an, domnul a hotărât ca familia lui să se ducă și să se închidă în cetatea Sucevei, până ce aveau să se limpezească într-un fel lucrurile. Scăpat de leși și aflându-se în fața puhoiului de oaste otoman și tătar, Rareș s-a gândit că este mai bine pentru soața și fiii săi să se închidă într-un loc mult mai ferit cum era cetatea Ciceului. În Transilvania îi rămăseseră credincioși bistrițenii, tocmai oamenii care i se împotriviseră ani de zile în șir, așa că se putea trece peste munți în siguranță. În drum spre Drăgșani, un aprod îl cheamă pe Ion Movilă la domn. Boierul se gândea că va fi vorba de o sarcină ostășească, dar ajuns în fața domnului, a fost descumpănit de cele ce-i spunea stăpânul țării.

— Te-am chemat pentru o treabă foarte gingașă, care cere încredere deplină și o prețuire deosebită. Este vorba de doamna mea, de cuconi și de jupânițele mele. Doresc să meargă la Ciceu, iar până acolo e drum lung și greu, nu ferit de primejdii.

— Măria ta, a îndrăznit Ion, după câte știu avem legături trainice de pace și întrajutorare cu craiul Ianăș.

— Așa se pare, Movilă, dar știu de la oameni care nu mă pot înșela că Maelat și Ianăș nu-mi vor binele și au înțelegere tainică cu sultanul

să mă vândă. Nu te mira. Mă pizmuiesc pentru ce mi-au dat de bunăvoie, dar mai ales pentru puterea căpătată peste munți. De aceea drumul spre Ciceu poate fi și cu primejdie și am nevoie de oameni destoinici și pricepuți. Vreau să-ți încredințez ție familia și o parte din averea mea ca să le treci munții și să le duci cu bine la Ciceu.

— Măria ta este o cinste mult prea mare, între oamenii domniei sunt alții mai vrednici și, în afara de asta, în împrejurările de față mi-ar place să fiu în preajma stăpânului țării.

— Lasă vorbele frumoase deoparte, nu te gândi la faptele de vitejie pe care ai putea să le faci. Nu uita că s-ar putea să ai și nenorocul să cazi la prima ciocnire la care iei parte, deci nici glorie, nici faimă. Vei fi mult mai folositor, chiar dacă nu se vede, dacă-mi vei da liniștea de care am nevoie ca să mă îngrijesc de apărarea țării. Werner, judele Bistriței, mi-a trimis vorbă că lefegiii săi vin în întâmpinarea doamnei și a cuconilor prin Câmpulung. Ia-ți degrabă slugile, și oștenii de care crezi că ai nevoie, ai cartea de liberă trecere la logofătul Toader și zorește spre Suceava și de aici la Câmpulung.

Ion s-a închinat și a ieșit. I-a chemat pe Văscan și Gavrilă. Văscan fusese făcut cu un an în urmă mare vatag al ținutului Dorohoi, mezinul era și el jitnicer și se căsătorise nu de multă vreme cu fiica lui Coste Albotă. Cei doi frați hotărâseră să-și trimită familiile în Transilvania cu toate sculele de preț pe care le agonisiseră. Ion le-a cerut să-i trimită vești în legătură cu ei și ai lor. De găsit aveau să-i găsească la Ciceu, unde, la nevoie, se puteau refugia și ei.

A luat cu el șase slugi și i-a cerut marelui vornic Efrem Hurul să-i dea cincisprezece oșteni dintre cei mai buni. Ajuns la hotar, avea să-i sloboadă sau poate și mai înainte, când se va întâlni cu oamenii lui Werner. În dimineața zilei de opt septembrie Ion pornea spre Suceava unde ajungea în seara aceleiași zile, plin de colb și hămesit de foame. Călătorise printr-o țară pustie. Nici tu oameni, nici vite, toate intraseră în pământ. Dacă nu cunoșteai rosturile, te-ai fi crezut într-un loc sălbatic, necălcat de picior de om. Numai păsările cerului și sălbăticiunile își duceau viața așa cum le învățase firea, fără nicio schimbare. Fusese o zi frumoasă și destul de călduroasă pentru începutul acelei luni.

Cum a intrat în cetate a cerut să-i fie înfățișat de iznoavă doamnei. Cu toate că-și petrecuse multă vreme în apropierea curții domnești, Ion nu avusese până atunci prilejul să stea de vorbă cu Elena-Ecaterina Brancovici. Nici nu căutase acest lucru, părându-i-se prea semeață, prea încremenită în înfățișarea ei de „despotovna” sau „autocratorisa”, cum îi plăcea să se numească. Era în purtările ei ceva din măreția împărătească sau, cel puțin, așa i se părea lui. De data aceasta i s-a înfățișat o femeie pe al cărui chip se citea oboseala. După cum avea să-și dea seama, doamna își chinuia trupul cu ceasuri lungi

de veghe. Era îngrijorată nu de soarta ei, ci de soarta țării care o primise drept stăpână și, mai ales, de soarta creștinătății. Cu cât creștea puterea otomană, cu atâta scădeau șansele ca țările stăpânite de moșii și strămoșii săi să-și recapete libertatea.

Purta o rochie dintr-o stofă fină de culoare stacojie, cu talia sus, de unde porneau cute mărunte și regulate, cu răscroială prin care ieșeau mâinile, lăsând să se vadă mânecile ei simple, din mătase, pe care o împodobeau numai câțiva fluturi de aur. Umerii îi erau acoperiți de o mantie din catifea venețiană, de culoarea castanei, pe cap un testemel tot din mătase. Deși nu avea podoabe strălucite, ținuta ei îi arătau neamul și rangul.

Ion i-a înfățișat dorința domnului.

— Sunt împrejurări atât de nenorocite, l-a întrebat Elena doamna, încât este neapărată nevoie să ne părăsim țara?

— Stăpână… i-a răspuns Ion, în fața unor puteri ca cele care s-au ridicat asupra noastră, este greu să prevezi ce va să fie. Din prevedere, domnul vrea să vă știe cât mai departe. Marea urdie otomană s-ar putea să acopere cea mai mare parte a țării, luptele se pot prelungi până târziu, la începutul iernii. Cu ajutorul altor crai și cu norocul nostru putem să-i alungăm pe cotropitori, dar până atunci domnul dorește să vă știe ferită de orice primejdie.

— Și când crezi că este bine să pornim la drum?

— Cât mai repede stăpână, dacă se poate mâine, în zorii zilei.

— Sunt și copii mici și domnia ta are nevoie de hrană, de odihnă.

— Nu trebuie să-mi purtați nicio grijă. Eu sunt gata oricând, măria ta va hotărî clipa plecării. Dorința domnului și îndatorirea mea este aceea de a vă ruga să pornim cât se poate de repede.

S-au dat porunci la cuhnii ca Ion și oamenii lui să fie hrăniți și să li se pregătească loc de dormit. Doamna și-a chemat slugile și pe șușotitele au început să fie chitite în lăzi din lemn de stejar, prevăzute cu cercuri de fier și lacăte iscusite, sculele de preț, hainele și galbenii, toate acestea urcate în câteva care. În ciuda celor încărcate în acea noapte, rămâneau în tainițele cetății averi a căror valoare n-o cunoșteau decât foarte puțini oameni. Pregătirile erau încheiate abia a doua zi la prânz. Doamna arăta un chip și mai obosit. Reușise să fure puține clipe de somn în noaptea aceea. În afara lucrurilor de preț erau copiii, fiecare trebuia să-și ia hainele de trebuință pentru drum, drum lung, iar vremea se putea schimba de cum intrau în munte.

Era Ana, cea mai mare fată a domnului, care fusese căsătorită cu domnul muntean Vlad înecatul, apoi sora bună a acesteia, Maria, apoi Chiajna, fiica doamnei Maria care răposase în 1529, și, în fine, copiii doamnei de acum: Iliaș de șapte ani, Ștefan de șase ani și Ruxandra care împlinise abia un an.

În zori, Ion a pornit carele cu lăzile în care se adăpostea averea

domnească. Le însoțeau oștenii veniți cu el și slugile sale în care avea deplină încredere, și alți zece oșteni pe care-i ceruse pârcălabului cetății de scaun, cu înțelegerea ca aceștia să se întoarne în cât mai puține zile. Doamna călătorea cu copiii cei mici într-un rădvan, la care erau înhămați trei perechi de cai. Fetele mai mari, Ana, Maria și Chiajna, hotărâseră să meargă mare parte din drum călare. Cu această orânduială se pornea pe porțile cetății în ziua de nouă septembrie. Aproape de Humor erau ajunse carele, iar seara se opreau în satul unde apa Moldoviței se vărsa în Moldova.

Doamna a fost adăpostită, împreună cu copiii, în cea mai arătoasă casă a satului. Dimineața în zori, porneau spre Câmpulung. Oamenii trimiși înainte pregătiseră cele necesare pentru un prânz îmbelșugat. În satele Câmpulungului nu mai rămăseseră decât bătrânii, femeile și copiii. Erau dornici să afle știri de la bărbații care plecaseră cu toții, sub conducerea lui Spancioc, căpitanul lor. Aici s-au întâlnit cu lefegiii lui Werner și Ion i-a slobozit pe toți oștenii care-l însoțiseră.

Trecând peste Mestecăniș, seara poposeau la valea Dornelor, iar a doua zi pe seară ajungeau în cetatea Bistriței. Judele și conducerea orașului i-au ieșit întru întâmpinare doamnei care a fost găzduită într-una din cele mai frumoase case ale cetății.

Tot drumul, Ion călărise în apropierea rădvanului în care se afla doamna pentru a-i îndeplini la timp poruncile sau pentru a da unele scurte lămuriri în legătură cu locurile și oamenii pe unde treceau.

Cele trei fete călăreau și ele în apropierea rădvanului și Ion a avut răgazul să le privească și să le cunoască unele priviri. Cea mare, Ana, parcă ar fi fost o călugăriță și așa avea să-și sfârșească până la urmă zilele. Părea resemnată, nu mai avea putere nici să trăiască marile bucurii și nici să îndure mari dureri. Maria, să fi avut 25-26 de ani, era o fată bătrână de acum. Plătea starea ei de fiică a domnului țării spre care nu îndrăzneau mulți ochi să se ridice, dar era de vină și cumințenia ei prea mare. Neînstare să-și supere tatăl, om aprig din fire, se ferea parcă de lume, lăsa impresia că la inima și sufletul ei cu greu se poate ajunge, fapt care i-a descurajat pe tinerii boieri care nutriseră gândul să se apropie de scaunul domnesc prin pețirea mâinii acestei odrasle de domn. E adevărat că nu era nici prea frumoasă, dar nici urâtă nu se putea spune că este.

Chiajna era aprigă din fire. Se vedea din felul în care i se mișcau ochii în cap, după purtările ei, gata la cea mai mică împunsătură să-și scoată gheruțele și să sfâșie. Îi plăcea să domine, cu greu accepta să se supună voinței altuia, oricine ar fi fost. La frăgezimea obrazului ei, pe care nu-l poate da decât o anumită vârstă, era o fetișcană frumoasă. Ochii de culoare-nchisă nu erau lipsiți de farmec mai ales în rarele clipe de liniște care-i cuprindea rareori întreaga ei făptură. Avea cincisprezece ani. Împlinită la trup, cu mintea-i ageră își putea da,

atunci când vroia să se grozăvească, unul sau doi ani mai mult decât avea în realitate.

Ion s-a purtat cuviincios cu fiecare în parte, sărindu-le în sprijin ori de câte ori era nevoie, cu o bunăvoință egală față de cele trei fete mai mari ale domnului, poate cu un strop de respect în plus față de domnița Ana.

În prima seară în care au poposit la Bistrița, Chiajna nu s-a putut stăpâni să nu-i șoptească Mariei că însoțitorul lor era un bărbat frumos, fapt care a făcut să-i crească ochii celei mai mari de mirare și să-i lucească într-un anumit chip celei mici. Maria era copleșită de grija pe care o cereau împrejurările cumplite din acea clipă; boierul care le purta de grijă și călărea alături de ele, era voinic, bine legat și chipul lui era mai mult decât plăcut la vedere, dar cui îi putea sta mintea la asemenea lucruri, într-o vreme ca aceea, decât unei fetițe lipsite de minte cum era Chiajna.

După o noapte de odihnă cum se cuvine, Ion s-a înfățișat a doua zi doamnei lui Rareș pentru a hotărî împreună cât timp vor sta în Bistrița și ziua în care se vor îndrepta spre Ciceu. Judele Werner a venit în persoană ca să primească poruncile înaltei oaspete și cu toate că el îi arăta, în numele orașului, că poate sta acolo cât poftește, a rămas stabilit că a treia zi dimineața, doamna și suita ei împreună cu treizeci de oșteni ai orașului, vor porni-o spre Ciceu. Până atunci, orașul se va îngriji de hrana tuturor celor care o însoțeau pe doamnă și vor fi pregătite și merindele pentru drum. N-aveau să fie uitați nici fagurii de miere pentru cuconii domnești. Din Moldova nu sosiseră vești. Se știa doar că oastea otomană se îndreaptă cu mare grijă spre Țara de Sus unde se afla domnul cu întreaga lui oaste, căruia toți îi doreau și îi urau izbândă asupra celui mai temut dușman al creștinătății.

La masa oferită din partea conducerii cetății, Ion i-a surprins privirile Chiajnei ațintite asupra lui și abia s-a stăpânit să nu zâmbească atunci când s-a dumirit că drăcușorul ăsta era în stare să-l privească în ochi fără să se turbure și fără să se rușineze. Un copil, gândea Ion, dar un copil care făgăduia multe. Era un joc primejdios pentru oricare altă fată sau femeie, nu și pentru o făptură ca aceasta în care toate pornirile se supuneau fără șovăire minții, în ciuda anilor puțini pe care-i avea domnița.

Pentru Maria, purtarea Chiajnei însemna necuviință. Nu se cade să-ți uiți rangul niciodată, în nicio împrejurare și, în afară de aceasta, nu se cuvine unei fecioare care n-a ieșit încă în lume, să-și îngăduie nici vorbe și nici gesturi care nu-s pe măsura ei. În seara acelei zile, când a izbutit să fie numai ea față în față cu sora mai mică, nu s-a putut stăpâni să n-o mustre. Chiajna și-a plecat capul și a privit-o cu obrăznicie dintr-o parte, după care și-a mijit ochii și i-a sâsâit printre dinți:

— În loc de predici, mai bine te-ai fi măritat. Mă îndoiesc însă că minunea asta se va împlini cândva, după care a întors spatele și s-a mestecat printre ceilalți din casă ca să nu mai fie nevoită să dea vreo socoteală pentru vorbele ei a căror gravitate o înțelegea pe deplin.

Maria a simțit cum o cuprinde un val de căldură, avea senzația că se află pe un rug în flăcări și fără să vrea a simțit cum o cuprinde un soi de ură față de toți anii tinereții ei pe care o știa irosită zadarnic, și în același timp punea stăpânire pe ea o disperare oarbă, deoarece în fața ei nu vedea venind de nicăieri o izbăvire care să-i îngăduie să-și trăiască viața în chipul cel mai firesc cu putință. Își dorise un bărbat și copii, iar în anumite clipe când o străfulgera gândul că s-ar putea să rămână pentru toată viața o fată bătrână, dorea stârnirea unor mari nenorociri în vârtejul cărora să fie cuprinse neamuri întregi, și în mijlocul acestor dezastre să cunoască măcar o singură dată sentimentul că a devenit femeie, după care se puteau prăbuși toate împreună cu făptura ei părăsită și neajutorată. Dorise să fie iubită și să iubească, iar anii trecuseră peste ea fără să se ivească prilejul râvnit atât de mult, iar vorbele sorei mai mici, copilă rea și fără minte, o loveau în punctul cel mai slab al ființei sale, făcând-o să sufere și să-și aducă aminte, cu și mai multă înverșunare, că viața ei de până atunci se scursese sub semnul celei mai desăvârșite zădărnicii. Ar fi vrut să plângă, dar lacrimile nu vroiau să se reverse din matca lor, își simțea sufletul uscat, se vedea searbădă, iar viața ei n-avea nicio noimă. În timp ce cei din jurul ei trăiau momente de mare încordare, dorind și rugându-se pentru izbăvirea lor, a domnului, părintele, soțul și stăpânul lor și, odată cu acestea, mântuirea țării pentru a se putea întoarce la viața lor liniștită și înconjurată de prețuirea tuturor, Maria era aproape străină de toată această zbatere, alt prilej de nemulțumire întrucât își da seama ca simțămintele ei nu sunt firești, găsindu-se vinovată numai pe ea însăși de toate nemulțumirile ei.

După ultima cină luată în cetatea Bistriței i-a fost dat să surprindă un zâmbet păcătos care i-a luminat fața Chiajnei atunci când Ion Movilă s-a înclinat în fața lor, după care boierul a făcut față doamnei și stăpânei sale pentru a primi ultimele porunci în legătură cu drumul ce trebuiau să-l facă a doua zi spre Ciceu. Încă o necuviință a mezinei care-i stârnea o mare turburare, cu toate că hotărâse, nu cu multă vreme mai înainte, să nu mai ia în seamă purtarea acesteia.

A fost un drum anevoios pe o ploaie măruntă, cernută din niște nori care se buluceau de la răsărit spre apus, târându-se peste văi, izbindu-se de pădurile care acopereau dealurile ce mărgineau lunca Șieului, zdrențuindu-se și lăsând scame și fuioare ce se răsuceau besmetice spre înălțime de parcă ar fi vrut să smulgă după ele brazii și fagii în ale căror vârfuri se împleticiseră.

Pe seară, după arătarea scrisorilor domnești, pârcălabul Simion a

poruncit să se lase podul greu pe scripeți peste șanțul cu apă care înconjura cetatea, a pus genunchiul jos în fața doamnei și i-a urat ca șederea în acea cetate să fie prilej numai de bucurie.

Peste un ceas, când încă nu se ostoiseră căratul și orânduirea celor aduse de Elena-Ecaterina doamna, un muntean din părțile Bălaielor, folosit ca olăcar de bistrițeni pentru treburile de dincolo de munți, îi aducea la cunoștință pârcălabului cetății, alături de care se afla Movilă, că până acum zvonurile în legătură cu cele ce se petreceau în Moldova se băteau cap în cap. Unii spuneau că domnul ar fi obținut o mare izbândă asupra păgânului, iar alții, dimpotrivă, ziceau că Rareș s-a retras din fața sultanului, năzuind spre munții din partea de miazănoapte a țării unde vroia să reziste până la venirea iernii și a ajutoarelor promise lui de principii creștini.

XXI

Timpul se scurgea cu mare încetineală pentru cei ce se refugiaseră la Ciceu. Vremea era schimbătoare, când senin, când se lăsau norii peste dealurile dinspre răsărit și miazănoapte, dar nu de vreme le păsa oamenilor. Toate gândurile erau spre țară și așteptau cu înfrigurare știri în legătură cu cele ce se petreceau acolo. În a treia zi de la sosirea lor, pe seară, veni un bistrițean ca să le arate că totul s-a sfârșit spre nenorocirea Moldovei. Mateiaș vistierul, sosise în ziua aceea la Bistrița unde se afla, de două zile și familia lui. Cele spuse de el nu mai puteau fi puse la îndoială. Fusese martor la trădarea boierilor. Îl părăsiseră cu toții, împrăștiindu-se care încotro. A fost printre ultimii dintre cei care rămăseseră alături de Rareș, dar, văzând că nu mai este oaste, că nu se mai poate încropi nicio apărare împotriva armatei otomane, fugise spre Transilvania împreună cu Pătrașcu comis, Toma logofăt, Nicoară medelnicerul, Bălțatul ușer, Sturza postelnicul și Plaxa, cel care se însurase cu una din fiicele lui Luca Arbure.

Nu știa ce s-a întâmplat cu fostul său stăpân. Era în viață, a pierit – erau întrebări cărora nu putea să le dea un răspuns. La auzul acestora, a pierit sângele din obrazul doamnei care s-a îndreptat spre paraclisul cetății unde a vegheat ceasuri în șir, rugându-se pentru viața și sufletul domnescului ei soț. Băieții erau prea mici să înțeleagă bine despre ce este vorba; pricepeau Iliaș și Ștefan că s-a întâmplat totuși un mare rău tatălui lor. Cele două fete mai mari s-au retras în odaia lor în timp ce Chiajna ar fi dorit să afle cu de-amănuntul cum de-au îndrăznit ticăloșii de boieri să-și părăsească stăpânul. Îi scăpărau ochii de mânie și trupul care nu avea astâmpăr arăta frământarea lăuntrică a acestei copile care-l uimea pe Ion.

În zilele următoare alte vești arătau că turcii, Zapolia și leșii luaseră măsuri ca să închidă hotarul Moldovei pentru a nu le scăpa omul de a cărui energie și zbatere se temuseră cu toții. Turcii tăbărâseră lângă Brețcu, Maelat aștepta la Oituz și înspre Bicaz, Werner primise poruncă de la Ianăș craiul să pândească la Rodna. Singurul care venea în sprijinul lui Rareș era Laschi, care pornise spre Hustul Maramureșului în ziua de 19 septembrie. Craiul Ferdinand ceruse de la începutul lunii supușilor săi să-i vină în ajutor domnului, ca și cum aceștia ar fi știut exact cine este domnul Moldovei, care erau cerințele lui și ce rost avea țara sa în context politic și militar european. Împăratul, fratele craiului, făcea și el promisiuni, pentru care nu se găsea acum nici cine să-i mulțumească, pentru că nimeni nu știa ce s-a petrecut cu Rareș.

Zilele se scurgeau una după alta și toți câți se aflau la Ciceu trăiau clipe fără de sfârșit de chinuitoare așteptare. Era limpede că domnia fusese pierdută. Sosiseră vești că cei mai mulți boieri au făcut act de

supunere, iar padișahul i-a iertat pe ei și, odată cu aceasta, a părăsit gândul să mai transforme țara în provincie otomană. Trotușan care izbutise să fugă la Brașov, venise la Suceava ca, împreună cu Mihul și oamenii lor, să trateze cu sultanul. Prezentau trădarea lor ca singura posibilitate de a salva Moldova de la pieire.

Domn era acum un oarecare Ștefan. Se socotea urmaș al marelui Ștefan dar, din câte se zvoneau, el trecuse demult la legea turcească, fiind omul de credință al lui Suliman.

Răzbătuse până la Ciceu un zvon în legătură cu o luptă, ultima pe care Rareș o dăduse cu oștile otomane, în timpul căreia pierise vitejește, cu sabia în mână. Doamna nu știa ce să mai facă, să se roage, să-și pună haine cernite sau să mai aștepte câteva zile, când alte zvonuri arătau că Rareș scăpase și fugise la țarul Moscului, sau chiar la Sahib Ghirai, hanul tătarului din Crâm.

O mângâiere prin credință adusese Vlădica Atanasie de la Vad care se oploșise la Ciceu, în nădejdea că măria sa Petru voievod va izbuti să biruie pe necredincios. Doamna Elena îl primise cu mare bucurie și nădăjduia ca rugile preasfinției sale să înduplece mila Celui de Sus ca să-și îndrepte privirile asupra neamului și casei sale.

Ana, fiica cea mai mare, era pe deplin resemnată, Maria nu mai nădăjduia nimic. Cât se bucurase de mărire la curtea domnească nimeni nu se învrednicise să-i ceară mâna. Acum începeau ani de pribegie și câte necazuri îi puteau aștepta printre străini. Chiajna se stăpânea și nu părea afectată de cele ce se petreceau cu ea, în adâncul sufletului ei nu simțea nicio îngrijorare, schimbările, oricât de dramatice ar fi fost, erau un prilej de a schimba locul, de a vedea alți oameni și cunoaște lucruri noi. Oricum, disciplina impusă de mama vitregă nu avea cum să mai fie respectată în noile împrejurări. Viitorul îi părea întunecat, era ceva nelămurit în care se putea sădi și binele și răul, după fire, la alegere.

Ion se afla acum la cheremul acestei familii domnești pe care n-o putea părăsi în aceste momente de mare îngrijorare și întristare: își părăsise familia și țara, noul domn îl putea considera pribeag și hiclean, nu avusese răgazul să-și agonisească o parte din avere. A încercat să sloboadă patru din cele cinci slugi, dar oamenii nu s-au grăbit să-l părăsească, iar când i-a împărtășit doamnei gândurile, aceasta a socotit că este mai înțelept să-i păstreze lângă el atâta vreme cât socotește că vor sta cu credință în slujba sa. Ea nu-i cere și nici nu-i poate porunci să rămână alături de familia sa, e liber să plece când și unde dorește să meargă, dar pentru dânsa ar fi o mare ușurare să se știe sub paza unui boier care a dat dovadă constantă de credință față de domn și de casa acestuia. Nu i-a cerut să ia o hotărâre pe loc. I-a lăsat timp de gândire, știind că ceea ce-i cerea dânsa nu era ușor de împlinit și ar fi dorit ca rămânerea lui la Ciceu, dacă avea să aleagă

această cale, să nu fie ceva apăsător, deoarece avea nevoie, acum mai mult ca oricând, de oameni de nădejde și de încredere.

În glasul Elenei Brancovici nu era nicio șovăire. Știa să se stăpânească perfect și să-și păstreze demnitatea și în aceste împrejurări potrivnice.

— Voi rămâne aici, stăpână, a grăit Ion cu un glas care nu însemna nici resemnare, dar nici entuziasm.

— Vreau să înțelegi, domnia ta, i-a răspuns doamna Elena-Ecaterina, că nu am nevoie de milă, ci de prieteni.

— Voi fi sluga credincioasă a măriei tale, dar nu din milă. O fac pe răspunderea mea, nu doresc nici răsplată, nici recunoștință, nu voi pretinde niciodată nimic. Numai că, mărită doamnă, eu și oamenii mei nu avem nicio avere…

— Nici nu este nevoie. Slugile vor sta alături de slugile noastre, iar domnia ta vei fi alături de noi, la bine și la rău, ca sfetnic, ca prieten de-ți va fi voia.

Lui Ion îi venea să zâmbească. Prieten cu Elena Brancovici! Și-a plecat grumazul în semn de supunere și acceptare a celor spuse și dorite de această femeie deosebită.

Sâmbătă, 28 septembrie, când se lumina de ziuă, Ion, care nu dormise în noaptea aceea prea bine, nici el nu știa de ce, ieși în curtea cetății. Răcoarea dimineții l-a trezit și i-a limpezit mintea și pentru că tot n-avea ce face, a urcat în turnul cel mare ca să vadă cum își petrec timpul străjerii. Era un cer curat și de un albastru adânc a cărui puritate și tărie erau subliniate de culorile toamnei care pusese stăpânire pe pădurile din preajma Ciceului. Când razele soarelui au răzbit peste crestele pădurii de fag ce acopereau dealul dinspre răsărit, a simțit nevoia să-și ocrotească lumina ochilor cu mâna, și s-a hotărât să coboare, căutând în același timp un rost pentru ziua care venea. N-ajunsese bine la capătul scărilor, când straja a strigat că vede călăreți îndreptându-se spre Cetate. Veneau vești noi și era nerăbdător să afle ce s-a petrecut în țară, ce s-a întâmplat cu domnul său.

Aerul limpede îngăduia privirilor să ajungă, hăt, până departe, spre valea Someșului. Se vedea bine că este vorba de mai mulți călăreți și pe măsură ce aceștia se apropiau, s-au deosebit călăreții de mai mulți cai care nu purtau nimic pe spatele lor. De ce erau acei cai fără călăreți era greu de ghicit. Abia când au ajuns atât de aproape încât să se poată desluși rostul acestora, străjerii, pârcălabul Simion, care se într-armase între timp și venise la porțile cetății, și Ion au văzut că cei șase cai purtau un leagăn în care se afla un om. Această rânduială i-a mirat și mai mult pe oștenii de la Ciceu. Nu departe, în urma acestora, zărea o ceată de călăreți ceva mai numeroasă și nu era greu de ghicit că cei din față zoreau să scape de cei din spate și să ajungă grabnic la cetate. Pârcălabul Simeon a poruncit oștenilor săi să se pregătească,

Ion și-a chemat slugile, iar podul a fost lăsat peste șanțul de apărare.

S-au dat porunci ca ceata de călăreți din față să fie lăsată să intre, după care podul să se ridice de îndată. În curtea cetății au fost rânduiți oșteni în așa fel încât cei ce aveau să vină să poată fi înconjurați din toate părțile.

Încercările lui Ion de a deslușI cine este omul din leagăn, au rămas fără rezultat. Chiar și atunci când era la numai două sute de picioare de cetate, cușma și straiele secuiești puneau la îndoială asemuirile unei fețe care i se părea cunoscută.

Ropotul copitelor a sunat sec pe podina de lemn, roțile au scârțâit și lanțurile au început să scâncească pe scripeții de fier în timp ce caii se înălțau pe picioarele din spate sau se ogoiau pentru a-și afla liniștea cerută de zmucitul sălbatec al zăbalelor. Grija călăreților era îndreptată spre boiarinul din leagăn și oștenii cetății au înțeles că n-au venit cu dușmănie, iar când a fost să-l coboare pe stăpânul lor, atunci Ion a înțeles că-l are în față pe domnul și stăpânul său, care nu rătăcise nici la Crâm, nici la Mosc și apărea ca prin minune la Ciceu, când toți pierduseră aproape orice nădejde că-l vor mai vedea vreodată.

Oștenii din afara zidurilor s-au vânzolit o vreme, au strigat la cei de pe ziduri amenințându-i și când și-au dat seama că rămânerea lor acolo este zadarnică, au pornit-o iarăși la vale, spre apa Someșului.

Doamna Elena-Ecaterina s-a ivit la una din ferestrele ce dădeau în curte, turburată de zarva ce se iscase și al cărei rost nu-l pricepea. În clipa în care a vrut să facă semn pentru a cere lămuriri, l-a zărit pe domnescul ei soț și a rămas pentru o clipă înmărmurită.

Când și-a văzut doamna și copiii, cunoscând că sunt teferi și sănătoși, măria sa nu s-a mai putut stăpâni și a dat curs lacrimilor și a suspinat de durere pentru toate câte le pierduse într-un atât de scurt timp și s-a bucurat în același timp că și-a găsit doamna și rodul inimii lui. Era veselie amestecată cu tristețe și abia când s-au liniștit cu toții a reușit să le povestească cele ce a pățit din cincisprezece ale lunii și până în răsăritul soarelui din ziua aceea.

Când l-au părăsit boierii și țara la paisprezece septembrie, măria sa a năzuit cu 150 de oșteni spre cetatea Hotinului, dar noul pârcălab pe care-l hotărâseră boierii, nu i-a deschis porțile. Și atunci a luat-o în jos, pe malul Nistrului, mergând mai mult noaptea, până a ajuns în dreptul Iașilor. Bănuind că urdia sultanului și tătarii s-au îndreptat spre Suceava, a pornit spre soare-apune, a trecut Prutul și, strecurându-se printre dealuri, a ajuns la Piatra lui Crăciun în șaptesprezece zile ale lui septembrie, unde a fost primit cu dușmănie de oamenii pârcălabului de acolo, încât a trebuit să meargă în grabă spre munte și ajungând la mănăstirea Bistriței, a poposit noaptea acolo. Intrând în biserică „am căzut la pământ înaintea sfintelor

icoane și mult am plâns, așișderea și egumenul și tot soborul plângea, împreună cu mine, cu fierbinți lacrimi. Și am dat făgăduința că, de mă voi întoarce iarăși la scaunul meu cu bine și biruitoriu", atunci voi face ziduri noi și-i voi milui pe cei ce m-au primit cu dragoste.

În zorii zilei de optsprezece, când s-a uitat spre muntele de deasupra mănăstirii, și-a dat seama că dușmanii lui ca un roi, de pretutindeni înconjurară mănăstirea, ca să-l poată prinde. Și-a rânduit oștenii și copiii de casă, care erau în număr de douăzeci și cinci, și-a pus lucrurile de preț pe un cal, iar pe altul, dar al lui Gritti, l-a încălecat și au pornit-o cu toții în galop spre munte, izbutind să treacă printre urmăritorii lor. După aceea, s-au împrăștiat cu toții, așa cum le fusese vorba, iar domnul cu câțiva copii de casă ce să încăpățânau să-l urmeze, au intrat în munte. După o zi de mers, spre seară, în timp ce străbăteau un loc strâmt, au izbucnit chiuituri din față și asupra lor au năvălit mai mulți oameni. Erau tâlhari de codru, iar îndrăzneala lor a fost plătită scump: s-au luptat și domnul a trebuit să muncească din greu, ca-n tinerețe, ca să le dea de cap. Copiii, îmbărbătați de stăpânul lor, s-au bătut cu inimă, unul dintre ei a fost ucis, doi răniți, iar domnul, după ce-i așternuse pe tâlhari la pământ, a simțit o fierbințeală la șold. Fusese străpuns de sabie dar tăietura nu era adâncă. Au rămas noaptea în acel loc, după care copiilor le-a poruncit să facă drum întors, miluindu-i pe fiecare și, singur, cu calul de povară după el, a urcat pe potecă de munte și prin codrii neumblați, ținând mereu spre soare-apune. După două zile de mers în locuri necunoscute, frânt de oboseală, a ațipit în șa și nu s-a trezit decât atunci când a simțit o zmucitură. S-a speriat, crezând că-l lovește cineva pe neașteptate, dar și-a venit repede în fire când a înțeles că se oprise calul de povară, nu și-a dat seama din ce pricină, și că o pornise la goană, înapoi, după care a alunecat pe un pripor și nu l-a mai văzut. Pierduse și bruma de avere care-i mai rămăsese, merinde mai avea puține, rana din șold îl supăra. După o noapte petrecută pe cetină sub niște brazi, mergând după soarele a cărei față se întrezărea din când în când după trâmbele de nori ce alunecau, spre soare-răsare, și-a dat seama că numai trecând dincolo, peste culmea ce se ridica în față-i, ar fi răzbit spre Transilvania. Calul nemaiputând urca pe clina priporoasă a muntelui, a trebuit să-i dea drumul și cu ce reușise să ia cu el, s-a străduit după ceasuri de luptă cu oboseala, nemâncarea și durerea, să treacă pe partea cealaltă. Acolo, sus, pe înălțimi, n-a dat de niciun izvor de apă și a trebuit, împins de sete, să se lase la vale în căutarea unui pârâu. Nu mai avea nici merinde. Când a dat de apă, a înțeles că aceasta curge spre Transilvania. Urmând cursul ei, în după-amiaza zilei de douăzeci și patru a auzit zvon de glasuri omenești. Ar fi vrut să se ascundă, dar nici el nu știa cum se învăluise în josul apei încât s-a trezit, atunci când credea că este departe, în fața unor pescari

și s-a înfricoșat tare.

Iar pescarii luându-i seama, l-au primit cu bucurie și cu jurământ s-au jurat înaintea lui, cum că-i vor fi cu dreptate și să n-aibe nicio teamă. Dăruindu-le șaptezeci de galbeni, aceștia au rămas uluiți, nu le venea să creadă că a dat peste ei un asemenea noroc și l-au dus la otacul lor de l-au ospătat cu pâine și cu pește fript, ospăț pescăresc, de ce au avut și ei. Și dacă s-a înserat, l-au îmbrăcat în haine proaste de-ale lor și cu comănac în cap și l-au scos la Ardeal. Și fiind oaste ungurească tocmită de strajă, la margine, i-au întrebat pe dânșii: „Ce oameni sunteți?" Ei au zis: „Suntem păscari". Și așa au trecut prin straja ungurească și niminea nu l-au cunoscut.

Ajungând în secuime l-au dus la casa lui Tămaș Chiopeci, judele din Târgul Secuiesc, iar acasă era numai jupâneasa și i-au spus pescarii pe taină că Petru vodă se află cu ei și jupâneasa l-a primit cu dragoste în casa ei și i-au făcut ospăț. Aici l-a ajuns pe domn un voinic, care-l căutase pe domn prin munte, până a dat de pescarii care erau cu domnul și cunoscându-l pe domnul său a căzut de i-a sărutat picioarele. Și s-a bucurat domnul de credința acestei slugi și l-a luat cu sine. Jupâneasa lui Chiopeci i-a pregătit lui Petru Vodă, cât au ațipit, leagăn cu cai și doisprezece voinici într-armați și pornind și mergând cu fereală pe poteci cunoscute numai de ei, au ajuns la casa nemeșului Tamaș Barabaș din Ciuc. L-a primit și acesta cu mare bucurie, l-a ospătat și i-a gătit grabnic leagăn cu șase cai și i-a dat și voinici să-l însoțească și i-a pornit îndată la drum, căci loc de a zăbovi nu era, că dindărăt, prinzând de veste straja ungurească cum că a trecut Petru vodă, s-a pornit după dânsul în nădejdea că-l va putea prinde. Ocrotit de Cel de Sus, domnul și însoțitorii săi au izbutit să meargă două zile și două nopți, aproape fără odihnă, și așa s-au mântuit între zidurile Ciceului, când nu mai era loc de scăpare.

Petru vodă i-a mulțumit lui Movilă pentru credința lui și s-a legat cu jurământ că de va izbuti să câștige vreodată ceea ce pierduse în anul acela, atunci îl va răsplăti pe el și neamul lui pentru slujba pe care i-a făcut-o.

Au urmat câteva zile liniștite. Cei din Ciceu primeau de la Rodna și Bistrița cele de trebuință pentru hrană, doamna Elena deși era mâhnită pentru toate câte fuseseră pierdute, era acum resemnată. Copiii își vedeau de joacă, iar fetele cele mari nu arătau nici bucurie nici întristare, afară de Chiajna care-și recăpătase vioiciunea de mai înainte. În clipele de răgaz și când vremea a îngăduit-o, s-au făcut mici plimbări călare pe dealul Ciceului, nu departe de cetate. Ion, însoțit de slugile sale, veghea să nu se întâmple ceva odraslelor domnești, gata oricând să se îndrepte spre cetate la știutul semn de corn. Chiajna și-a dat seama că boierul o privește ca pe un copil. Joaca ei nu mai avea deci niciun rost și s-a liniștit.

Greul a început după ce s-a încheiat prima săptămână a lunii octombrie. Oșteni călări au poposit în preajma cetății sub comanda voievodului Balașa și a vistierului craiului Ianăș, fratele Martinuzzi. Cei doi i-au cerut lui Petru să se predea de bunăvoie și să renunțe la toate drepturile moștenite asupra cetății Ciceului și asupra Cetății de Baltă cu toate câte țineau de acestea. În schimb, i se promitea libertatea între hotarele Transilvaniei și ale regatului.

Tratativele dintre împresurați și asediatori au fost duse prin vlădica Atanasie. Acesta s-a purtat cu credință până la sosirea, în tabăra lui Martinuzzi, a unui sol de la Ștefan Lăcustă, care cerea să i se dăruiască lui, cetățile stăpânite de înaintașii săi pe scaunul Moldovei. Solul, om de încredere al lui Ștefan Lăcustă, avea însă și o misiune secretă, al cărei rost nu fusese simțit de călugăr și nici de cei din cetate.

Într-una din seri, vlădica i-a făcut semn pârcălabului Simion că ar dori să aibă sfat de taină și cei doi au ales, pentru mai multă siguranță, foișorul turnului din stânga porții de la intrare. Tocmai se schimba straja când au urcat cei doi, iar pârcălabul a poruncit noului străjer să aștepte și să păzească ușa până ce va ieși cu vlădica. În grabă, vlădica i-a arătat pârcălabului ce dorește noul domn de la el: capul lui Petru în schimbul întăririi în slujbele pe care le aveau și a unei mari răsplăți în scule sau galbeni peșin. Judecând împrejurările, cei doi au fost de părere că Petru nu mai are nicio scăpare. În țară se afla acum un domn care se bucura de sprijinul sultanului. Acesta-i făgăduise lui Ștefan, noul voievod, că va trimite un ceauș la craiul Ianăș ca să-i dea cetățile din Transilvania, ceea ce însemna că până la urmă acestea tot aveau să încapă în mâinile stăpânului de acum al Moldovei. Slujindu-l pe Ștefan domnul, se ajutau pe ei. Partea slabă a pârcălabului era lăcomia și, cu toate că în urma celor auzite de la Atanasie nu mai avea nicio încredere într-o față bisericească ce și-a trădat stăpânul, a căzut la înțelegere cu el pentru a găsi un mijloc care să-l poarte pe Petru voievod în lumea celor drepți. Trebuiau să izbândească acolo unde se împotmoliseră capete încoronate în frunte cu Suliman sultanul.

În ziua care a urmat acestui sfat, Petru voievod l-a ispitit pe Vlădică în legătură cu soroacele împărtășaniei, pe motiv că-n urma atâtor necazuri poate că era bine să i se facă slujbe care să-l curețe de toate păcatele. S-a mirat vlădica de neștiința fostului domn în cele bisericești și, chibzuind bine, i-a spus că este cu putință o asemenea treabă, dar numai sâmbăta sau și mai bine duminica în timpul unei slujbe anume orânduite pentru așa ceva. Dorința domnului venea la timp și dacă până la data aceea pârcălabul Simion n-ar fi găsit o cale mai potrivită pentru a-i curma zilele lui Petru Rareș, atunci sfânta împărtășanie slujită de Atanasie avea să mijlocească trecerea acolo unde nu este nici întristare și nici suspin, spre lauda celui prea înalt.

Miercuri 16 octombrie, Petru l-a slobozit pe Atanasie să meargă în tabăra lui Balașa și Martinuzzi ca să le arate acestora îndreptările pe care le avea asupra cetăților din Transilvania. Vlădica s-a întors cu noi amenințări: dacă domnul nu ajunge la înțelegere cu fratele George, cum îi plăcea lui Martinuzzi să-și spună cu o prefăcută modestie, atunci craiul îi poate recunoaște lui Ștefan drepturile cerute de acesta asupra Ciceului. Între mai multe rele, lui Petru Rareș îi rămânea, dacă asculta un sfat părintesc și prietenesc, să închine craiului Ianăș cetățile și nu se va pierde nici sânge zadarnic, iar fostul domn se va bucura de ocrotirea craiului.

Chemându-l pe pârcălabul Simion, Rareș i-a destăinuit că nu are prea mare încredere în vlădica Atanasie. De aceea, l-a rugat să-l însoțească a doua zi, joi, șaptesprezece octombrie, pe Atanasie în tabăra lui Martinuzzi. Pârcălabul a primit din toată inima, încrederea domnului fiind o dovadă că cele plănuite de el cu vlădica nu ajunseseră la cunoștința nici a celor mai buni prieteni.

La sorocul hotărât, cei doi au ieșit pe poarta cetății și s-au îndreptat spre cortul lui Martinuzzi. După o vreme, preț de un ceas și jumătate, pârcălabul și vlădica s-au întors și ajunși în fața porții, au cerut să li se deschidă. S-a deschis o fereastră de deasupra porții și Ion Movilă le-a cerut celor doi să plece unde știu și să-i poarte recunoștință lui Petru voievod care le-a iertat capetele pentru trădarea lor.

Trăsnetul de-ar fi căzut între cei doi și n-ar fi produs atâta turburare. Vlădica s-a trezit blestemând cu degetele rășchirate spre cer, iar pârcălabul amenința cu pumnii. Când o săgeată țintită de Ion a șuierat pe lângă urechea vlădicii, abia atunci au priceput cei doi ce primejdie îi așteaptă, au zmucit caii și au rupt-o la fugă spre tabăra lui Martinuzzi. Niciodată n-aveau să afle că una din slugile lui Movilă, surprinsă în foișorul unde avuseseră sfatul de taină, s-a ascuns acolo și a auzit toată urzeala pusă de cei doi la cale.

Balașa și Martinuzzi începeau să-și piardă răbdarea. Se aflau de aproape două săptămâni sub zidurile Ciceului și nu rezolvaseră nimic. Nu înțelegeau de ce fostul domn se încăpățânează să reziste când este limpede că aducerea unor noi ajutoare cu tunuri potrivite aveau să hotărască soarta cetății și a celor dinlăuntru.

Acest lucru îl știa și Petru voievod, numai că el avea nevoie de răgaz pentru a-și tăinui aici, la Ciceu, partea de avere ce-i mai rămăsese după nenorocirile din vara și toamna acelui an. Vistieria domnească fusese prădată la Hârlău de Mateiaș, al treilea vistier, fiul lui Cozmin. Trădând, el și frații săi au spart carele și au furat ca niște tâlhari de rând pe domnul lor. Averile ascunse în cetatea Sucevei, au fost și ele descoperite la porunca sultanului după căutări îndârjite de câteva zile și în fața atâtor bogății, turcii au rămas uluiți, iar Suliman sultanul s-a bucurat și i-a miluit pe vrednicii săi slujitori cum se

cuvine. Îi rămăsese domnului numai averea pe care o trimisese cu doamna și copiii săi la Ciceu. Aceasta trebuia păstrată cu orice chip.

— Am scăpat teafăr, Movilă, și acesta este lucrul cel mai de seamă. Fiind eu în viață, niciunul din dușmanii mei nu va avea liniște deplină. Și mă jur pe lumina ochilor că mă voi strădui din toate puterile ca să-mi recapăt scaunul și atunci vor plăti cu toții, așa cum se cuvine, fiecare după fapta sa. M-au trădat ca niște nemernici, oamenii pe care i-am ridicat și pe umerii cărora credeam că-mi pot rezema domnia. I-am umplut de averi, i-am făcut să nu se simtă mai prejos decât voi, boierii cei mai vechi și mai bogați din țara Moldovei. Iar ei, drept recunoștință, n-au știut cum să mă vândă și să scape cât mai repede cu putință de omul de la care nu cunoscuseră decât binefacere. M-ai slujit tu și încă alții, puțini la număr, deși nu v-am făcut niciun bine, au stat alături de mine niște copii, cu inima curată. Erau prea tineri ca-n sufletul lor să se încuibe ticăloșia. Vreau să-mi recapăt scaunul cu orice chip și să le plătesc de data aceasta rău cu rău. Merită să trăiești pentru asemenea clipe și de aceea cred că lucrul cel mai de preț pe care l-am putut mântui a fost viața mea, iar acum trebuie să scap banii și sculele ce mi-au rămas ca să cumpăr în dreapta și-n stânga oamenii de care am nevoie pentru a-mi recâștiga coroana.

— Iartă-mă, măria ta, a grăit Movilă, poate greșesc când cred, creștinește, că răului nu trebuie să i se plătească cu rău și, fără să-i acopăr pe boieri, s-ar putea ca unii să se fi gândit la binele țării.

— Gândești la fel cu ei deși te-ai purtat tocmai pe dos decât au făcut-o. Pentru orice trădare se găsește și o lămurire menită să ne facă să credem că nu este așa. Te-nșeli, Movilă. N-au făcut-o nici spre binele lor, nici spre binele țării. Nu sunt de părere, cum ai înclina să gândești, că aș fi fost fericit dacă s-ar fi lăsat căsăpiți și stropșiți de puterea cea mare a Turcului, numai de dragul unei faime neștirbite pe care s-o laude cei ce vor veni după noi. Un mort nu prețuiește cât un om viu, oricât de frumos ar fi murit. Sunt însă clipe când trebuie să primești jertfa, pentru binele tău și al altora, pentru faima și gloria care o vor împodobi, și o asemenea clipă era și aceasta când trebuia să-l înfruntăm pe sultan și nu să ne plecăm lui. Cu un asemenea preț aș fi putut opri oștile otomane pe țărmurii Dunării, dar n-am făcut-o deoarece am ținut seama de binele țării și nu de binele meu. Îți spun eu, Movilă, din septembrie anul acesta, Moldova nu va mai fi ce a fost până acum.

— Doamne, norocul este schimbător ca și omul și nu se știe ce poate aduce ziua de mâine.

— Sunt praguri la care odată ajuns nu te mai poți întoarce. Așa și acum. Oricât am încerca să dăm timpul înapoi, nu vom izbuti niciodată așa ceva.

Movilă nu dorise acest schimb de vorbe care l-au amărât. Îl necăjea

faptul că fostul domn nu s-ar fi gândit nicio clipă că o parte din vină ar fi avut-o și el în toată această dramă uriașă care se desfășurase în vara și toamna anului 1538. Cu mai multă iscusință, primejdia care pândea Moldova putea fi întârziată dacă nu înlăturată pentru totdeauna. Domnul a ascultat numai de îndemnurile inimii lui, n-a ascultat părerea unor sfetnici încercați, a căror înțelepciune era cunoscută tuturor; s-a mulțumit numai cu părerea celor pe care-i ridicase el și care, din lingușire sau din prostie, nu i s-au împotrivit niciodată, pentru a nu-l supăra pe acela de care atârna bunăstarea lor.

Când s-a încredințat domnul că averile lui sunt la adăpost, și când a mai aflat că și Maelat umblă să-i ia cetățile pe seama lui, așa cum se străduise s-o facă și în anii trecuți, atunci s-a hotărât să trateze cu Martinuzzi și a fost de acord să închine cetatea regelui în schimbul protecției acestuia. Martinuzzi lăsa o garnizoană de lăncieri unguri sub porunca lui Petru, care se bucura în continuare de sprijinul bistrițenilor și al rodnenilor. Așa se face că la 17 decembrie meșteri zugravi din Bistrița veneau la Ciceu și, în frunte cu zugravul Ieronim, zugrăveau capela cetății și încăperile în care locuia domnul cu ai săi. În așteptarea unor vremuri mai bune, domnul se pleca, deocamdată, împrejurărilor.

Ion era nelipsit de la masa domnului său, ca unul dintre cei mai apropiați sfetnici și prieteni. Avea timp să cunoască pe îndelete familia acestuia, făcându-și o părere despre fiecare în parte după felul în care se purtau și vorbeau. Și atunci când se socotea lămurit pe deplin în această privință, la o cină, din primele zile ale lui ianuarie 1539, în timp ce-și plimba ochii de la unul la altul, fără nicio noimă, sub privirile sale a ajuns și chipul Mariei. Ca și cum ceva dinlăuntru ar fi avertizat-o că este privită, aceasta și-a ridicat capul și ochii ei au întâlnit, lumină în lumină, ochii lui Ion. Pleoapele i s-au zbătut speriate, și-a plecat iarăși privirile în taler, dar n-a putut să stăpânească zbaterea lăuntrică și a simțit cum sângele-i năvălește-n obraz. S-a supărat pe ea însăși din pricina acestor întâmplări neprevăzute pe care nu avusese puterea să le stăpânească. Îi era teamă, pe de altă parte, ca acest boier să nu creadă despre ea că este, și nici ea nu-și da seama exact ce-ar fi putut fi. Pe măsură ce se gândea mai mult la această întâmplare, lipsită de orice însemnătate în realitate, dar care luase proporții în sufletul și mintea ei obsedată de ideea că soarta a fost mai mult decât nedreaptă cu ea, condamnând-o să rămână fată bătrână, cu toate că-și dorise din adâncul ființei să fie femeie și mamă, se necăjea împotrivă-i din pricina stângăciei în purtarea ei, pentru că nu știuse cum să primească această uitătură și să deslușească dacă avusese vreun înțeles pentru ea, sau era numai o întâmplare. Nu-i venea să creadă că boierul ar fi putut-o privi într-un chip anume, deși ar fi dorit-o din toată inima, nefiindu-i greu să vadă

că Ion Movilă este un bărbat în floarea vârstei, puternic și frumos. Credința arătată de el, în împrejurările grele prin care trecuse familia ei, era de natură să-l ridice și mai mult în ochii rareșeștilor și în fața tuturor oamenilor care mai cred în cinste și omenie. Dar cum să faci pentru a ști dacă un asemenea om și-ar fi plecat ochii asupra unei fete ca ea?

Ion și-a dat seama care este rostul frământării acestei fiice de domn, i-a văzut roșața ce-i acoperă obrajii și nu i-a scăpat amănuntul că această turburare o prinde bine pe Maria. Urâtă nu era, dar ce-i lipsea să fie ispititoare? Timpul care trecuse peste ea o înăcrise, pentru că sufletul ei era gol și pustiit, iar pustiul dinlăuntru se răsfrângea pe chipul și trupul ei care-și pierdeau frăgezimea, strălucirea pe care ți-o dă numai tinerețea și mlădierea ce poartă-n ea, uneori în chip inconștient, ispite și chemări ce duc la împlinirea rostului unei femei pe pământ.

Când s-au dus spre odăile lor ca să se culce, Chiajna s-a apropiat de urechea sorei mai mari și a întrebat-o cu cea mai mare nevinovăție:

— De ce-ai roșit la masă, Maria?

Câtă otravă poate să zacă în fetișcana asta! A fost o noapte rea, cu vise chinuitoare. S-a zbuciumat tot timpul, iar în zori, când s-a trezit de-a binelea, își făcea socoteală că toată zbaterea ei n-avea niciun rost. Trebuie să se stăpânească și să lase viața să se scurgă pe vechiul făgaș, fără bucurii și fără mari dureri. Îi rămăsese o strângere de inimă în legătură cu felul în care va trebui să se poarte față de Ion Movilă. Era nevoie să se arate în așa chip, încât boierul să nu ghicească nimic.

Alegerea lui Petru Rareș se dovedise a fi cea mai bună soluție. Martinuzzi era lacom și dorea să stoarcă de pretutindeni cât mai mulți bani spre folosul lui. A pus mâna pe venitul minelor de la Rodna, i-a supus pe bistrițeni unor mari dări în bani peșin, se grăbise să cuprindă Cetatea de Baltă în nădejdea că averile fostului domn erau ascunse acolo, luându-se după un zvon pe care Rareș însuși îl făcuse să se răspândească. Craiul Ianăș cerea și el, printr-un om al său sosit la Ciceu a doua zi de Crăciun, ca Rareș să renunțe la taxele de război pe care le ridica de la sașii din nord-estul Transilvaniei. În schimbul acestei renunțări, regele îi recunoștea fostului domn deplina stăpânire asupra domeniului Ciceiului, cu drepturi pe care le avea oricare mare magnat al regatului. Domnul i-a cerut craiului să-i dea 3.000 de oșteni ca să-și recapete tronul, fiind informat de partizanii săi că domnia lui Ștefan, omul turcilor, îi nemulțumește pe toți supușii săi.

Zmulgându-i domnului cetățile, minele de la Rodna, însemna de fapt că i-a luat lui Rareș orice putere în Transilvania, din care pricină craiului Ianăș îi convenea acum ca să rămână în starea la care-l aduseseră oamenii săi. Îi era teamă ca acesta să nu ajungă iarăși în scaunul Moldovei și să nu devină o primejdie pentru el personal,

datorită prestigiului și simpatiei de care se bucura Rareș în miazănoapte, acum când își făurea planuri mari în legătură cu moștenirea sa. În ciuda înțelegerii din anul trecut dintre el și Ferdinand, în urma căreia Transilvania i-ar fi revenit craiului de la Viena după moartea lui Ianăș, acesta se răzgândise; între timp o pețise pe fiica craiului Jicmont și acuma se afla în dârdora pregătirilor de nuntă.

Nici de la craiul Ferdinand nu se aștepta să-l sprijine și, aflând că Ștefan, domnul Moldovei, trimite soli și la Ianăș și la Ferdinand, Rareș și-a dat seama din cele petrecute până atunci că cei doi crai nu-l vor băga în seamă o vreme și vor duce tratative cu domnul aflat în scaun pentru a obține de la acesta mai mult decât avuseseră de la el. Rareș devenise, ca orice pribeag, un obiect de șantaj în mâna celor doi crai. Gândurile sale aveau să fie confirmate de hatmanul Petru Vartic, pe care Ștefan, devenit „Lăcustă" pentru nenorocirea pe care o aduseseră gâzele cu acest nume asupra Moldovei, îl trimisese în solie la Viena ca să încheie o alianță cu Ferdinand. Printr-un om de taină, Vartic îi aducea la cunoștință care este starea sufletească a locuitorilor Moldovei față de domnul pus de sultan și ce planuri își făurea acesta.

Toate acestea-l făceau pe Rareș să-și dea seama că, pentru o vreme, el era osândit să-și petreacă viața la Ciceu, ca un mare boier oarecare. Trebuia să încerce altceva și în sfaturile pe care le ținea cu doamna sa, la unele dintre ele fiind chemat și Ion, s-a ajuns la încheierea, care l-a uluit pe Movilă, că numai sultanul i-ar putea reda scaunul. Laudele pe care vistierul Mateiaș le adusese cândva doamnei erau mai mult decât întemeiate: minte ascuțită și o mare îndrăzneală izvorâtă dintr-o voință de fier.

— Măria ta, s-a pomenit Ion vorbind aproape fără să vrea, mie mi se pare cu mare primejdie ceea ce se pune la cale. Nu te poți încrede în sultan pentru că niciodată nu i se cunosc gândurile și e tiran la suflet. Nu a pregetat să-și ucidă fiul pentru că greșise și i-a luat capul și marelui vizir, Ibrahim, ginerele și cel mai credincios sfetnic al său, deoarece făcuse legături cu craiul Ferdinand pentru încheierea unei păci care să nu fie prea umilitoare pentru neamț. Într-un om atât de aprig ca Suliman nu poți avea încredere.

— Ai dreptate Movilă, numai că tu nu cunoști și o altă latură a firii sultanului, și îndeobște a turcului. El este totdeauna prea bucuros să-l primească pe oricare principe ce i se supune, mai ales când acesta nu vine cu mâna goală.

— Se poate măria ta să fie, și sunt încredințat că este așa, și-a luat seama Ion, dar sultanul ți-a luat comorile din cetatea Sucevei, ce altă nevoie de bani ar avea el acum?

— Movilă, s-ar putea să nu aibă nevoie de bani, deși la o împărăție mare întotdeauna este nevoie de bani mulți, dar craiul Ianăș i-a

făgăduit 300.000 de galbeni ungurești ca sultanul să se retragă cu urdia sa în bună pace în sudul Dunării, după ce supusese Moldova, iar craiul n-a avut de unde să-i dea banii. Așa se face că Suliman este supărat pe Ianăș, iar ce nu poate împlini craiul, pot face eu.

Socoteli pe care Movilă nu le cunoscuse și care-l uimeau descoperind la domnul său o pătrundere a oamenilor și a lucrurilor cu mult deasupra celor știute de el până în clipa ceea. Avea totuși o îndoială în legătură cu Ștefan Lăcustă. Nu fusese el pus în scaun de sultan și nu se bucura de toată încrederea acestuia?

— Lăcustă n-are o vistierie, Movilă, și unui domn fără vistierie i se clatină jețul de sub el, oricât de domnesc ar fi acesta.

„Și știind carte sârbească, Elena, doamnă-sa, au scris la împăratul cu mare jalobă și plângere, poftind ca să să milostivească, să-i iarte". Scrisoarea era trimisă printr-un sârb, o slugă credincioasă a doamnei, căruia i se arătase că trebuie să meargă cu mare fereală până ajungea în împărăția turcului, ca să nu cadă acea scrisoare în mâinile craiului Ianăș.

La Ciceu era acum liniște. Lăncierii, lăsați de Martinuzzi, plecaseră, garnizoana cetății fiind alcătuită din românii satelor care aparțineau cetății. Fostul pârcălab, Simion, plecase, undeva într-un sat pe Someș, iar Atanasie trebuise să se refugieze ca simplu călugăr la Putna. Ion izbutise să ia legătură cu frații săi, care fugiseră în Polonia, după intrarea lui Suliman sultan în Suceava. Aceștia, însă, izbutiseră în iarna anului 1538-1540 să se întoarcă la ocinele lor din Moldova. În taină, ei îi trimiseseră la Ciceu bani și o parte din hainele de preț încât putea acum să se prezinte ca un curtean de vază în straiele-i strălucite, sau să-și tocmească arme și cele de trebuință la Bistrița. Pentru unele cheltuieli făcute, Rareș l-a certat strașnic. Era adevărat că nu se mai afla în scaun, dar nu se cuvenea să-l jignească, socotindu-l atât de neajutorat încât să nu-și poată omeni o slugă căreia îi datora atât de multe.

Se putea mișca în voie, la Bistrița sau la Rodna, uneori ieșeau la vânătoare prin pădurile din preajma Ciceului în care mișunau sălbăticiunile.

Teama Mariei se dovedise mai mult o închipuire a minții ei. Boierul se purta ca de obicei, cu bună-cuviință, fără să arate că între ei s-a petrecut ceva, cum, de fapt, nici nu se întâmplase. Judecând liniștită lucrurile, își da seama că nu fusese vorba decât de o întâmplare, căreia ea-i dăduse un înțeles pe care nu-l avea, înțeles ce dospise și crescuse nemăsurat în mintea ei. Această constatare stârnea în sufletul ei aceeași neliniște și nemărginită nemulțumire pe care i-o da sentimentul neîmplinirii ca femeie. Înțelegea că acest boier este un om ca oricare altul, din carne și oase pe care o femeie nu l-ar fi lăsat

nepăsător. Dar pentru asta se cerea să știi să te porți ca o femeie și, deși își pusese în minte să fie mai blândă și surâzătoare, sau să dea dovadă de oarecare gingășie atunci când se afla în preajma lui, când apărea Ion, simțea cum îngheață și încremenesc toate gândurile și pornirile ei firești. Noroc cu acest boier care nu înțelegea, sau se prefăcea că nu înțelege, ce se petrece în sufletul ei, purtându-se mereu egal și cuviincios.

Să se ducă la mănăstire cum o sfătuise sora ei mai mare? Să afle mântuirea zbuciumului care-i răvășea ființa prin credință? Nu s-ar fi dat în lături și ar fi primit și o asemenea dezlegare, dar simțea în străfundul ființei sale că niciodată nu se va împăca cu un asemenea gând.

Ieșiseră afară din cetate, copiii alergau prin fânețurile ce crescuseră înalte, iar fetele mai mari se răzlețiseră în căutarea celor mai frumoase flori. Maria simțea cum zvâcnește inima cu mai multă putere, miresmele îndumnezeiseră întreaga vale, soarele revărsa lumină din belșug, câteva scame de nori, ce păreau suspendate între tăria albastră și pământ, lunecau agale. Totul mustea de viață; privea năucită această desfășurare de energii și i-ar fi venit să țipe de bucurie și de fericire dacă soarta ar fi fost numai în foarte mică măsură darnică cu ea. De fapt, era așa de puțin ce dorea și acest puțin ridica între ea și restul lumii stavila care o împiedica să se împărtășească din ceea ce firea și natura ne-a hărăzit tuturor. Era aproape de poalele pădurii când a simțit mișcare și nu departe de ea a răsărit Movilă. Calul boierului mergea la pas, semn că nu se grăbea, și când a zărit-o și-a îmboldit șargul spre ea. Și-a înclinat capul în chip de binețe, l-a auzit că vorbește, făcând să răsară de sub mustața-i neagră cununa albă a dinților, i-a răspuns, nici ea nu știa exact ce, pentru că o asemenea înfruntare venise cu totul pe neașteptate.

Ion a înțeles tulburarea fetei, a spus ceva și a râs, iar pe fața lui era atâta lumină și bucurie liniștită încât Maria a simțit cum se topește tulburarea care pusese stăpânire pe ea. Privind-o de sus pe această fată de domn, Ion a găsit că nu este chiar așa de searbădă cum părea de obicei. Vântul făcuse să i se lipească rochia de trup, lăsând să se ghicească picioarele bine zidite, cu pulpa frumos arcuită. Avea sâni nu prea mari, iar fața îmbujorată de soare și de vânt nu era deloc urâtă. E adevărat că măsura după care fusese croită era cam mare, dar nu lipsită de un anumit farmec, atunci când da semne că întreaga ei făptură este străbătută de un strop din bucuria vieții. A descălecat și i-a cerut îngăduința s-o însoțească. Cererea a turburat-o, făcând-o să se aprindă și mai mult la față. Stângăcia ei l-a amuzat pe boier și acesta s-a uitat de data aceasta în ochii fetei fără sfială. Îndrăzneala lui avea un tâlc, pe care mintea ei a refuzat să-l priceapă, iar când stăruința lui de a se face înțeles i-a învins orice îndoială, a simțit cum se pierde și o

cuprinde o ușoară amețeală. Boierul i-a prins mâna stângă deasupra cotului, ca și cum ar fi vrut s-o sprijine și la atingerea acestei mâini, lacrimile au năvălit șuvoi. A încercat să le stăvilească, dar n-a fost în stare. Fața ei nu arăta suferință și Ion, după ce și-a făcut ochii roată ca să se știe la adăpost de orice privire, s-a aplecat și i-a atins buzele ușor cu gura lui, după care i-a șters fața ca unui copil. Și era într-adevăr neajutorată, clipele trăite atunci o sleiseră. S-a depărtat puțin de boier, și privind împrejurimile a căror frumusețe i se păreau de basm, s-a simțit pentru prima dată după mulți ani de îndoieli și chinuri sufletești, că este fericită, că lumea este într-adevăr frumoasă, iar viața merită să ți-o trăiești. Când și-a întors fața spre boier, ochilor acestuia i s-a înfățișat parcă o altă ființă care era cu adevărat plină de farmec. Și atunci i-a întins gura și s-a lipit toată de el, să simtă cum trupul ei se înfășoară pentru prima dată de trupul unui bărbat, iar când i-a simțit tăria brațului care o cuprinsese și o strângea cu plăcere dar și cu grijă, Maria s-a lăsat cotropită de acea dulceață care nu se poate spune în cuvinte și pe care numai dragostea știe să ți-o picure în trup și suflet.

Când s-a desprins de Ion, îi era parcă rușine de îndrăzneala ei, dar clipele acelea pe care le așteptase de ani de zile ca pe o mare izbăvire, erau prea frumoase și pentru ele merita să încâlci sfieli și opreliști pe care numai sufletul ei le ridica în juru-i ca pavăză aducătoare numai de suferințe.

Când a sosit scrisoarea lui Rareș la Înalta Poartă a fericirii, acolo unde popoarele își găsesc alinarea și beii acestei lumi coroanele lor, marele vizir și-a prefirat firele rare din barbă cu mâna și a șoptit îngândurat:

— Acest ghiaur a înnebunit!

Fusese și el creștin și își ajuta și acum mama să îngrijească de bisericile din satele acelei părți a împărăției în care se născuse. Nu l-ar fi trădat în niciun chip pe stăpânul său de acum și nici legea în care fusese crescut, dar nu se putea stăpâni să arate uneori o tăinuită înțelegere pentru oamenii care împărtășeau credința mamei lui. Se gândea acum dacă este bine să arate sau nu o asemenea scrisoare prea strălucitului padișah. Îi era teamă să nu-i turbure liniștea și să-i stârnească mânia. Rareș cășunase atâtea necazuri împărăției încât era peste putință ca sultanul să-l privească vreodată cu îngăduință. Dacă n-o arăta, iar nebunul de ghiaur reușea să-i strecoare pe altă cale o altă scrisoare, pica rău marele vizir, așa că nici el nu știa ce să facă, dar, până la urmă, și-a zis că tot mai bine este să i-o arate padișahului.

Înalt prea fericirea sa a ridicat din sprâncene când a auzit despre ce este vorba, dar numai pentru o clipă, a căzut apoi pe gânduri preț de două-trei clipe, după care a râs, iar râsul sultanului l-a descumpănit pe

marele vizir.

— Mi-ar fi plăcut, a grăit sultanul, să-l văd atârnat în cângi deasupra Bosforului și să văd cum păsările cerului îi sfârtecă trupul cu clonțul, dar un om care dă dovadă de atâta îndrăzneală merită să i se ierte viața și dacă se poate, chiar și păcatele. Să i se trimită poruncă craiului Ianăș ca să-i dea liberă trecere spre Poarta fericirii. Mărturisesc că nu-mi face plăcere să-l văd pe un asemenea om cum sărută poala caftanului stăpânului lumii.

Era pe-nserate și vaerul stârnit de clopotele paraclisului cetății se topea în aerul limpede care stăruia deasupra văii Ciceului. Ion cugeta, la el, la fata domnului. Stârnise o mare patimă în sufletul Mariei, nici nu era nevoie să i-o mărturisească fata. Se citea mulțumirea pe fața ei, nimănui din cei ai casei nu-i scăpase schimbarea ce se petrecuse în această ființă. Trebuia făcut ceva pentru a nu supăra sau a stârni suferinți și mai mari. Fiind vorba de o fată de domn, lucrurile păreau simple: era spre cinstirea neamului său ca os din osul lui Ștefan cel Bătrân să devină o movilească. Odraslele lui ar fi putut năzui, din această pricină, cât mai sus, dar aceste gânduri, care-i veneau mai mult fără voie îl supărau. Nu fata de domn trebuia luată în seamă ci făptura ei, așa cum o zidise firea. În două rânduri cunoscuse dragostea în cele două chipuri în care aceasta ne poate cuprinde mintea, sufletul și trupul. De data aceasta nu era vorba de dragoste. Nu putea spune că Maria nu-l atrăgea într-un anume fel, dar îndoiala ce stăruia era în legătură cu ceea ce fata aștepta de la el. Era în stare s-o facă fericită? și-și punea o asemenea întrebare pentru că, din păcate, înțelesese drama pe care o trăise această ființă și gândea că merită și are tot dreptul să fie fericită. Și dacă din prea multe îndoieli se va îndepărta de ea nu cumva îi va face un rău pe care nimeni n-avea să-l mai acopere? Va fi în stare să se poarte cu ea în așa chip încât, măcar pentru o vreme, această femeie să se bucure de dragostea ei?

Îi cântărea gesturile, îi măsura din priviri alcătuirea trupului, îi încerca mintea. Zile în șir aceeași privighere tăinuită și aceeași luptă cu el însuși.

Toată lumea este plecată la Bistrița, pentru cumpărături. Judele Werner îi poftise și trimisese și rădvanele potrivite pentru o asemenea călătorie. Mai trebuiau încheiate și unele socoteli. Ion rămăsese în cetate în chip de pârcălab, iar Maria, cum se întâmpla de obicei în asemenea împrejurări, avea niște dureri, greu de localizat, dar de nesuferit, deci nu putea părăsi în niciun chip patul. Spre amiază, a cerut să-l vadă pe „pârcălab”, și când Ion a intrat în odaia fetei, aceasta i-a făcut semn slugii să se ducă.

Era puțin palidă, se vedea frământarea lăuntrică întipărită pe fața ei. Nu era bolnavă, n-avea nimic, nicio suferință nu-i măcina trupul.

Numai sufletul îi era pradă unei zbateri al cărui sfârșit l-ar fi dorit din toată inima. Și-a ridicat ochii spre el, a rugă parcă, și l-a întrebat:

— Ce ai de gând să faci cu mine?

Era în această întrebare și tristețe și o umbră de nădejde. Ion s-a apropiat de ea și a vrut să-i cuprindă cu mâinile capul, dar fata s-a ferit.

— Nu înțelegi că așa nu se mai poate, că este nevoie de o dezlegare într-un fel sau altul?

— Domniță…

— Nu-mi spune domniță, pentru că atunci când te-am strâns în brațe și mi-am aninat brațele de gâtul tău n-am făcut-o ca domniță.

Ion și-a dat seama că acele clipe sunt hotărâtoare pentru soarta ei, dar și pentru el.

— Mi-e teamă, nu pentru mine, ci pentru tine.

— De ce să-ți fie teamă?

— Dacă nu te pot face fericită? Dacă un alt bărbat, mai tânăr și mai de neam…

— Nu înțelegi că tu ești singurul bărbat pe care l-am iubit și că numai tu mă poți face fericită? Nu-mi trebuie neam, pentru că și tu ești de neam, nu-mi doresc nimic altceva decât să fiu femeia ta.

Hotărârea nestrămutată se simțea din glasul ei, dar ceea ce a topit orice împotrivire a fost această dăruire fără nicio condiție. Ion s-a apropiat de ea, a cuprins-o în brațe și a sărutat-o lung, un sărut care să-i dea liniștea sufletească, să o facă să uite de gândurile care-i măcinaseră inima. A simțit cum treptat i se topește orice rezistență, iar când gura ei a început să-l caute cu lăcomie, trupul ei s-a înfășurat pe al lui ca o viță sălbatică. Pieptul i-a tresărit sub mângâierea mâinii și și-a lăsat trupul pradă mâinilor lui, puternice și grijulii. I s-a dăruit cu spaimă amestecată cu bucurie, iar fericirea ei n-a mai cunoscut margini când trupul i-a fost mistuit pentru prima dată de adevărata dragoste.

Când s-au despărțit, l-a privit pe bărbatul pe care îl așteptase parcă o veșnicie, cu nețărmurită recunoștință, îi străluceau ochii de împlinirea care-i desăvârșise sufletul și trupul. În seara aceea, Ion a bătut la ușa ei, n-a mai știut cum e bine să facă și-atunci a cunoscut iarăși pentru întâia oară ce-nseamnă să dormi în brațele unei ființe pe care-o iubești mai mult ca orice pe lume.

Când rădvanele au poposit a doua zi spre seară la cetate, Petru voievod și-a dat seama că boierului său i s-a întâmplat ceva sau că acesta trebuie să-i mărturisească un lucru de o deosebită importanță. L-a chemat la el și după ce s-a așezat cu greutate în scaun, pentru că rămăsese cu un anume beteșug de când rătăcise prin munți, Ion Movilă a pus genunchiul la pământ, spre marea mirare a domnului, pentru că niște vești bune sau rele nu se spuneau în acest chip, și-a

ridicat privirile spre Rareș și a cuvântat:

— Măria ta, pentru slujba pe care ți-am făcut-o cu credință, milostivește-te de mine și îngăduie-mi să mă căsătoresc cu Maria, fiica măriei tale.

Mirarea a pus stăpânire pe fața lui Rareș. Nu știa dacă trebuia să râdă sau nu. Acest boier nu numai că este credincios, dar nu-și cunoaște nici interesul. Cât era domn și avea puterea să împartă bogății, bucurie și durere, nu i-a venit un asemenea gând, și iată-l acum, când toate sunt de izbeliște, că-i arde de însurătoare. Mare minune și făptura asta omenească!

— Așadar, s-a trezit vodă grăind, asta era cu Maria? Parcă simțisem o schimbare la această ființă, dar luat cu necazurile mele n-am găsit timp să aflu ce se petrece în sufletul alor mei. Și asta este dorința ta nestrămutată, Movilă?

— Asta, măria ta!

— Și fata ce zice?

— Să spună ea, măria ta, căci și de soarta ei este vorba.

Rareș a strigat să vină toată suflarea de față. Doamna Elena nu pricepea ce faptă-l făcea pe soțul ei s-o turbure acum, când abia picați de pe drum, încă nu izbutiseră să desfacă toate câte fuseseră cumpărate la Bistrița. Când i-a văzut strânși pe toți, Petru voievod a luat-o pe doamnă de mână și i-a spus:

— Se poate, mărită și scumpă doamnă, ca și în cele mai potrivnice împrejurări oamenii să-și caute fericirea și împlinirea pentru care au fost meniți. Maria, apropie-te! Așa și această fiică a noastră, slăvită doamnă, a trebuit să cunoască pribegia și să ajungă între zidurile acestei cetăți ca să-și găsească perechea. Movilă, în față! Iar acest boier și-a pus genunchiul în fața noastră și ne cere să le încuviințăm unirea. Ce are de spus doamna mea?

Elena doamna a zâmbit și a încuviințat înclinând, iar Maria plângea de fericire pentru îndurarea de care au dat dovadă părinții ei. Chiajna a șoptit mai mult pentru sine:

— A avut noroc, adormita! Să fi avut numai cu cinci ani mai mult…

În vară, Rareș afla că sultanul i-a dat dezlegare să meargă la Țarigrad, dar se împotrivește craiul Ianăș. Au fost trimiși în mare taină oameni la curtea marii împărății să se plângă împotriva craiului care-l asuprește pe fostul domn și-l ține-nchis în cetate ca pe un prins de război și câte necazuri nu-i face. Când nici la a șasea poruncă nu s-a supus craiul, s-a mâniat Suliman sultan și a trimis hochim împărătesc să-i dea cale liberă domnului, și deși craiul nu dorea în niciun chip ca Rareș să urce în scaunul Moldovei, a trebuit să se supună. La Ciceu venea omul lui Ianăș cu scrisorile de liberă trecere îndată după

sărbătorile de iarnă, iar în ziua de 25 ianuarie 1540, lăsându-și doamna și cuconii în seama ginerelui măriei sale, Rareș pornea pe drumul Țarigradului, drum semănat cu multe primejdii dar la capătul căruia se afla singura nădejde a fostului domn.

XXII

Pribegii de la Ciceu și-au petrecut iarna în cetate ca în primăvară să meargă la Rodna, pentru câteva săptămâni, apoi iar la Ciceu și din august s-au stabilit la Bistrița, în locuința pe care le-o oferise Werner. Așteptau, cum era și firesc, cu încordare știri de la Rareș. Acestea au fost bune iar la începutul verii, fostul domn scria din Țarigrad judelui și Sfatului cetății Bistrița, amintindu-l în mod special pe „bunul nostru prieten" Thomas Waldorfer. Printre altele se puteau citi și aceste cuvinte pline de nădejde: „Noi suntem la Constantinopol, bine sănătoși, slavă Domnului, și ținuți bine și în cinste de măria sa împăratul și de viziri; nu ne lipsește nimic, slavă Domnului. Dacă lucrul (adică recâștigarea domniei) zăbovește, trebuie să fiu cu răbdare… Nădăjduim în Dumnezeu că vom fi ce am fost, și mai mult decât atâta". Doamna Elena avea răbdare, dar lunile se scurgeau și fostul domn nu reușise să câștige bunăvoința sultanului, ceea ce însemna că șederea lui pe malurile Bosforului nu prea erau cu folos. Abia în ultima lună a anului împrejurările au făcut ca Rareș să se bucure de mila padișahului.

Împrejurările i-au fost prielnice pribeagului și se poate spune că dușmanii au lucrat în folosul său. Mai întâi, Ianăș craiul a izbutit ca la 53 de ani să aibă un fiu, ceea ce anula înțelegerea avută cu Ferdinand, fapt care-l face pe acesta din urmă să-și trimită trupele pentru a ataca și cuceri cetățile din Ungaria de Sus și chiar Pesta. Momentul părea potrivit deoarece Maelat și Balașa trecuseră de partea craiului din Viena, iar Ianăș se prăpădea la Sebeșul Săsesc la 22 iulie. Unul dintre cei mai de seamă adversari ai lui Rareș trecea în lumea celor drepți fără să fi avut prilejul să infirme acuzațiile pe care fostul domn i le aducea în fața sultanului.

Tulburările din Transilvania, ofensiva pornită de oștile imperiale în Ungaria de Sus l-a determinat pe Sultan să hotărască strângerea oștilor ca să-i respingă pe imperiali și să câștige Transilvania.

În Moldova, gineri și nepoți de-ai lui Cosma Șarpe Gănescu și Luca Arbure, „acei lei sălbatici și lupi încruntați" s-au ridicat împotriva domnului care-i miluise și-i primise la curtea lui și l-au ucis în miez de noapte la Suceava, în foișorul cetății. Tot ei au pornit cu război împotriva sultanului și, Suliman, ca să nu-i fie stânjenite mișcările în Ungaria, l-a numit pe Rareș domn.

La sfârșitul lunii ianuarie 1541, Petru voievod intra în țară numai cu două sute de oameni „și nu era nimeni să-i stea împotrivă". Într-o scrisoare a unui străin alcătuită în acele zile, se spune că „poporul din Moldova s-a bucurat de reîntoarcerea lui Petru, deoarece îl apăra de nedreptățile boierilor", precizând că: „Mulțimea oamenilor de tot felul a trecut de partea sa și i-a dat pe mână pe primii sfetnici și pe

dregători, care au fost puși în lanțuri”.

Mihul, Trotușan, Crasnăș vistier și Cozma al doilea logofăt, au fost dați pe mâna călăului care „cu grele munci i-au muncit, mai apoi le-au tăiat și capetele”.

Prima grijă a domnului a fost să-și aducă familia de la Bistrița și, în luna mai, ieșea în întâmpinarea alor săi cu mare alai în apropierea cetății de scaun a Sucevei și „acolo multă bucurie și veselie era la adunarea lor” după câte suferiseră în pribegie.

În vară, sultanul a pornit asupra Budei pe care a transformat-o în pașalâc, socotind că pruncul nevârstnic al craiului Ianăș nu poate să stea împotriva atâtor vrăjmășii. Intrând și Rareș în Transilvania, cu gândul să-și recapete cetățile, l-au prins cu vicleșugul pe dușmanul său Maelat pe care l-a trimis împăratului plocon la Țarigrad.

Peste un an, când Ferdinand și fratele său împăratul au strâns oaste ca să recucerească Buda, Rareș a făgăduit în mare taină să intre cu 40.000 de oameni în Transilvania, iar lui Ioachim de Brandenburg, cel care conducea oștile imperiale i-a dat cu împrumut 100.000 de galbeni, bani peșin, și 200.000 câștigați din vânzarea a 60.000 capete de vite în Polonia.

Ion s-a bucurat de mare trecere în cea de a doua domnie a lui Rareș. Sfetnic și slujitor de încredere, el i-a ținut locul lui Mateiaș, fostul vistier, făcut acum mare logofăt. Ca să-l scoată pe Maelat din cetatea Făgărașului, l-a trimis zălog pe Mateiaș și boierul avea să stea acolo mulți ani până a izbutit să fugă în Țara Românească, de unde s-a întors la domnul său.

După isprava din 1542, Rareș n-a mai încercat nimic de ispravă, înțelegând că domnii dimprejurul lui nu au nici puterea și nici inima nu-i prea îndeamnă ca să se ridice asupra puterii otomane. Iar pentru a nu stârni bănuieli sau mânia sultanului, în luna lui mai, în cincisprezece zile, l-a pornit pe feciorul său mai mare, pe Iliaș, la Țarigrad drept chezășie a credinței sale. Așa încât ultimii ani din viață i-a petrecut domnul în pace și, cum spune Ureche cronicarul de „nemică de alta nu-i era grijă, numai cu toată casa sa a petrece în ospețe și în dezmierdăciune”. A împodobit lăcașurile ridicate de el sau de înaintașii săi, cu zugrăveli care aveau să ducă faima artistică a Moldovei peste secole și peste hotare și să întărească credința locuitorilor acestei țări în rostul și dreptul lor de a fi ei înșiși. În anul în care Iliaș pleca la Țarigrad, doamna Elena da naștere unui al patrulea copil, pe numele de Constantin, în amintirea împăratului cel Mare, adeverind spusele cronicarului despre bucuria și dezmierdăciunile în care a trăit domnul și doamna lui după ce au îndurat atâtea necazuri.

Ion făcea parte acum din familia domnească și se afla mereu în preajma voievodului. Maria se bucura pentru norocul pe care l-a avut,

iar bucuria ei era umbrită doar de faptul că nu-și putea ține soțul în preajmă și numai pentru ea. Înflorise parcă și ceea ce părea greoi, mai înainte, în alcătuirea ei, se îmbina acum plăcut, bucuria lăuntrică răsfrângându-se asupra chipului și trupului său. Mișcările îi erau mai mlădioase, uitătura era plină de înțelesuri. Numai măria sa era un pic nemulțumit văzând că doi tineri nu erau în stare să aducă pe lume o a treia ființă, așa cum o făcuse el la bătrânețe. I-o spusese numai fetei, iar Maria, în timp ce-și mângâia bărbatul ei pe care-l vedea frumos și puternic, înțelept și cumpătat, mărturisea printre sărutări mărunte nedumerirea tatălui și, aproape râzând, își arăta fericirea că n-a făcut încă un copii care să-i turbure bucuria de a iubi în tihnă. O stare sufletească pe care Ion o înțelegea mai puțin, dar femeia lui, amintindu-i că timp pentru așa ceva aveau încă destul, iar tinerețea lor mai număra puțini ani, se ferea să-i arate că nu era vina ei că el n-avusese până atunci un copil și nici nu vroia să-și umbrească fericirea gândindu-se la anii pe care el i-a trăit din plin, iubind și fiind iubit. Dacă bărbatul ei n-ar fi fost încolțit de atâtea treburi, l-ar fi copleșit cu dragostea ei, își ura anii de tinerețe, ani de chinuri și de îndoieli, era în ea o îndârjire în a recâștiga măcar o parte din timpul irosit zadarnic, își da seama abia acum că ea fusese plămădită anume pentru dragoste, moștenea în sângele ei patima neamului, aceeași patimă care-l împinsese pe bunicul ei să-și sădească sămânța în toată Moldova, faptă pentru care, socotea în sinea ei fără să se rușineze, merita să fie numit cel Mare. Același sânge îl împingea și pe tătâne-său să ia nevastă după nevastă și să rodească aproape an de an, în ciuda bătrâneților. Vor face și copii, să nu-i fie lui teamă, numai o întâmplare norocoasă amâna acest soroc, să se bucure deci de răgazul pe care firea li-l îngăduia.

Iar acest răgaz a durat până în al șaselea an de când se căsătoriseră. Era anul în care Mateiaș reușise să ajungă în țară primindu-și logofeția, iar Ion era numit mare vistier. Văscan rămânea vornic al ținutului Dorohoi, în timp ce Gavrilă, fratele mai mic ajungea pârcălab la Hotin. Rareori se văzuse în sfatul Moldovei doi frați!

S-a bucurat măria sa când a aflat că va avea un nepot și a trăit și bucuria să vadă că este vorba de un băiat, căruia i-au pus numele Gheorghe, numele luptătorului al cărui chip se afla brodat cu sârmă de aur și de argint pe steagul țării.

Nu l-a născut bine pe primul copil că Maria a rămas grea cu al doilea. Numai că Petru voievod nu l-a mai apucat și pe acesta căci, așa cum scrie la cronică, „fiind bătrân de zile și căzând în boală grea, au plătit datoria sa, ce au fost dator lumii și s-au săvârșit septembrie 2, vineri, la miazănoapte (1546) și cu cinste l-au îngropat în mănăstire în Pobrata ce iaste făcută de dânsul, cu multă jale și plângere, ca după un părinte al său…”

Au fost repeziți olăcari la Țarigrad ca să ducă vestea la Poartă și să-l cheme pe Iliaș în scaunul țării, pe care-l doreau toți boierii. Și nu putea fi altfel, căci toți marii dregători fuseseră cu credință nestrămutată față de Petru voievod. Vornicul Efrem Hurul și fratele său, pârcălabul Danciu, și Petru Vartic hatmanul, Movileștii, Borcea și Sturza, pârcălabi ridicați din rândurile boierimii mărunte, ca și postelnicul Harbor și Neagoe stolnic.

Și mai era dorința și voința, aproape de bărbat, a doamnei Elena care dorea să-și vadă feciorii urcați în scaunul părintesc.

S-au bucurat cu toții și l-au primit cu dragoste, cu toate că era aproape un copil. S-a bucurat și Ion cu Maria cărora li se născtea la puține luni după aceea cel de-al doilea fecior căruia i-au dat numele de Teodor.

Bucuria tuturor a scăzut însă treptat când au înțeles care sunt apucăturile noului domn. În cei patru ani pe care i-a petrecut la curtea sultanului, copilul a căpătat deprinderi cu care ai noștri nu erau învățați și al căror rost nu-l înțelegeau în niciun chip. Pentru a-l atrage la o nouă lege și ca să-l facă să se lepede de cea veche, cei care i-au supravegheat creșterea au dat dovadă de mare iscusință. L-au înconjurat cu fast, i-au cultivat gustul pentru muzică și dansul oriental, în jurul său au fost aduși tineri frumoși, pielea trupului său s-a obișnuit cu moliciunea mătăsii sau a altor stofe scumpe, viața se deschidea în fața tânărului prinț ca o grădină a plăcerilor, din care se putea înfrupta pe ales, dacă izbutea să ajungă la mărire și putere, iar amândouă se puteau obține dacă trecea la legea islamului. Preoții noii religii erau niște înțelepți; lucrau cu tact și fără nicio grabă atunci când îi arătau superioritatea acesteia față de celelalte. O făceau cu o anumită detașare ca și cum menirea lor era numai aceea de a deschide niște căi, pe care te puteai angaja numai dacă vroiai și în cunoștință de cauză, spre deosebire de călugării noștri, pătimași, ale căror argumente erau încărcate de amenințări grave: iad, pucioasă, flăcări, chinuri neînchipuite, iar răsplata, dacă erai demn de ea, ți se oferea sub formă de lumină, lapte, miere și cântări. Altfel stăteau lucrurile dincolo: niciun efort în a demonstra existența unei puteri unice și zâmbetul superior față de cazna celorlalți de a arăta că trei fac unul. Iar la capătul drumului desfătări pe care lumea de pe pământ nu ți le putea oferi și femei superbe, croite de Cel de Sus anume pentru a-i ferici veșnic pe credincioșii săi.

Tinerii din preajmă l-au îmbiat cu dezmierdări pe care, la început, nu le-a înțeles, dar, treptat, a prins gustul unor plăceri despre care nu auzise, dar pe care Allah, în prea marea lui dragoste față de oameni, le îngăduia. Când a crescut ceva mai măricel, fete tinere și frumoase, cu o îmbrăcăminte străvezie, care mai mult scotea în evidență decât ascundea, l-au slujit ca niște roabe supuse și fericite că se află în

preajma lui, i-au încântat auzul cu cântece languroase, iar trupurile lor s-au unduit în mișcări care stârneau simțurile, îmbiindu-l și învățându-l meșteșugul dragostei, ele fiind hărăzite numai pentru această bucurie trupească din care se înfruptau doar atunci când vroia stăpânul, fără supărare și fără nicio umbră de invidie.

Când a lăsat Țarigradul pentru scaunul Moldovei, Iliaș nu s-a putut despărți de soții săi cei tineri și înțelepți și nici de roabele care știau să facă din trupurile lor grădini pline de mirezme. Doamna Elena a căutat să-l rupă pe fiul său de asemenea apucături spurcate. Strădaniile mamei, oricât de iscusite au fost, s-au dovedit zadarnice. Ziua și noaptea suferea în preajma lui numai pe acești soți cu care venise de la Țarigrad spre marea supărare a dregătorilor pe care tânărul domn nici nu-i băga în seamă. În loc să grijească de trebile țării și ale domniei, Iliaș își vedea de petrecerile sale, privindu-i cu vădită desconsiderare pe oamenii care se străduiau să-l slujească cu credință spre binele lui și al tuturor. Unii dintre marii dregători au început să murmure și cea mai mare nemulțumire o arăta hatmanul Petru Vartic. Om dintr-o bucată, acesta nu s-a sfiit să-și bată joc de apucăturile dosnice ale lui Iliaș și să-și arate scârba și mânia în fața mai multor boieri.

— Ne-au amăgit pe toți! a strigat Vartic. Geaba se arată pe dinafară pom înflorit, căci pe dinlăuntru e ca un lac împuțit. S-au depărtat de credința strămoșilor, umblă acum după legea mahmetenească numai de dragul preacurvirii cu turcoaicele ce le-a cărat până aice, de parcă s-a stins sămânța muierilor din Moldova.

Unii, cei mai mulți, au fost de partea lui Vartic, dar au fost și ticăloși care i-au șoptit la ureche lui Iliaș, cum îl batjocorește hatmanul.

Iliaș s-a mâniat cumplit la auzul acestor bârfeli și pe învățătura căpătată la Țarigrad, unde supusul trebuie să stea cu grumazul pururea plecat față de stăpân, fiind rob acestuia, a poruncit să i se taie capul hatmanului și celor ce-au fost de față când a spus acele vorbe pline de îndrăzneală, inclusiv celor care veniseră să-l pârască pe Vartic. Nimeni nu trebuia să-i poarte lui de grijă ce face cu fața sau cu spatele, iar cei care au îndrăznit să se gândească la așa ceva, să plătească cu capetele. Și în sâmbăta de după Paști din al doilea an al domniei sale, i s-a tăiat capul hatmanului în târg la Huși, iar trupul lui a fost astrucat în ctitoria lui Rareș de la Pobrata, ca să veștinicească alături de stăpânul pe care-l slujise cu dreptate și credință.

Această faptă tirănească i-a turburat pe boieri, pe care cu greu i-a putut liniști Elena doamna și Ion Movilă, cumnatul acestui tânăr zlobiv. Și nu erau numai boierii nemulțumiți, dar și țara începuse să murmure socotindu-l vinovat pentru toate nenorocirile ce se abătuseră în anii domniei acestui călcător de credință. Din pricina lui, ziceau

oamenii și-a întors și Dumnezeu fața de la noi și a lăsat atâta certare, că și copacii și pomii și viile secaseră de geruri mari.

Toate au fost răbdate până când lăcomia lui care nu mai cunoștea margini, l-a îndemnat să-i pună la bir pe boieri și mănăstiri. Mulți dintre cei mari au pribegit care încotro, unii îndrăznind să meargă chiar la Țarigrad și să se plângă împotrivă-i, că risipește țara.

Ion s-a dus la doamna Elena și i-a arătat că nemulțumirea tuturor este mare și trebuie făcut ceva pentru a înlătura primejdiile ce se pot ivi în calea domniei. Până la acea dată, cel mai mare dintre Movilești izbutise să se înțeleagă binișor cu o soacră ce nu-i era de fapt soacră, și nădăjduia că va găsi înțelegere la ea, așa cum o găsise și până atunci. Când însă Elena Brancovici a auzit că supușii lui Iliaș se pot ridica împotriva acestuia, abia atunci Ion a cunoscut o altă latură a sufletului acestei femei. S-a schimbat la față și de mânie cu greu îi ieșeau cuvintele din gură. Nici glasul nu mai era cel obișnuit, iar ochii îi scăpărau de ură. Păcatele feciorului ei i se păreau mai mici decât vina celor care îndrăzneau să se ridice împotriva domnului. Se va arăta nemiloasă, fără să țină seama de rang, de dregătorie. Iar dacă chiar Macarie, episcopul Romanului, este nemulțumit, atunci să se ducă la mănăstire și locul lui să fie luat de Mitrofan, față bisericească ce se arată supusă și nu vede nimic rău în faptele feciorului ei.

— Mărită doamnă, i-a spus Ion, veți schimba unul sau doi dregători, cei mai mulți vor rămâne la locul lor, dar nu uitați că atunci când se va ivi prilejul, toți îl vor părăsi și nu este vorba numai de câțiva mari boieri, ci de toți oamenii care au ceva de spus în țara asta.

— Vrei să spui că te vei ridica și tu împotriva noastră?

— Nu împotriva voastră doamnă, ci a unui singur om și nu eu mă voi ridica, ci alții. Pribegii din Lehia pândesc, alții li s-au adăugat după uciderea lui Vartic.

— Și ce-ai dori să facem?

— Eu nu doresc nimic pentru mine, dar țara vrea să știe că la cârmă se află un om vrednic și credincios, nu un păgân.

Nu s-au înțeles și Ion și-a dat seama că Elena Brancovici iubește puterea mai mult decât credința și că fiului ei i se poate ierta orice, numai pentru că era domn. Socoteală proastă, gândea Ion, dacă se avea în vedere firea boierilor noștri, dornici de schimbări și când trebuia și când nu.

Mama a încercat și ea la rândul său să-și sfătuiască fiul, dar Iliaș nu a arătat că înțelege, sau că ar fi împotrivă. S-a închis în el și mama lui l-a lăsat în pace. L-a supărat atâta nesupunere și a crescut scârba lui împotriva unor supuși pe care-i socotea nevrednici să-i fie robi. Sufletul lui a tânjit după liniștea și desfătările despre care-i vorbiseră învățătorii săi din Țarigrad și, sfătuindu-se cu prietenii săi turci, a ajuns la încheierea că nu te poți bucura în tihnă de toate plăcerile pe

care ți le oferă lumea, decât sub ocrotirea unui stăpân în fața căruia niciun supus nu îndrăznește să ridice capul. Un asemenea stăpân era sultanul și lui i-au fost trimise scrisori tainice, prin care Iliaș făgăduia „că dorește și cinstește și îmbrățișează legea lui Mahmet”.

Sultanul i-a poruncit să vină la Poarta fericirii, dar călătoria nu se putea face atât de ușor pe cât crezuse domnul.

S-a mâniat și a bătut din picior când Ion Movilă s-a dus la el, cu știința doamnei Elena, ca să-i înfățișeze câte primejdii va întâmpina. Boierul și cumnatul nu s-a descumpănit.

— Dacă e să pleci, i-a spus Ion, fă-o, măria ta, dar cu grijă.

— Cine crezi tu că-mi va sta împotrivă?

— Toată țara, măria ta.

— Sunt stăpân și fac ce-mi poftește inima!

— Ești stăpân cât te vrea țara, măria ta, și țara dorește acum unele lucruri.

— Ce vrei să spui? și tânărul s-a înviețit.

— Că nu vrea să te scape, doamne, pentru câte ai făcut.

— Îndrăznesc mișeii?

— O vor face, măria ta.

— Am să-i pun în lanțuri…

— Nu poți pune o țară în lanțuri și măria ta nici nu are cu cine face o ispravă atât de mare. Tovarășii și sfetnicii pe care-i ai sunt prea subțiri pentru o treabă atât de anevoioasă. Așa că, zic eu, vezi ce se poate face pentru a scăpa cu fața curată.

Mânia i-a fost mulcomită ușor. Ceea ce-i trebuia ca să huzurească erau banii și atunci slugile domnești au fost trimise să adune birul. Temei pentru o asemenea treabă erau cheltuielile de drum și mai mult decât atâta, ca să curme orice bănuială, i-a chemat pe cei mai de seamă dregători și punând mâna pe cruce s-a jurat și a spus:

— „Iubesc și cred în legea creștinească, dar mă duc la împărat să ușurez și să scad haraciul țării și al săracilor și nu, cum spun oamenii, că merg pentru turcire, iar cine face astfel de vorbe împotriva mea, va fi pedepsit cu capul”.

Aflând țara că domnul vrea să plece la Țarigrad, a alergat călărimea la Huși, unde se afla curtea și când s-a pornit spre Dunăre, mergea domnul cu marii dregători și cu câțiva lefegii în jurul său, iar țara pe de lături. Temându-se să nu fie oprit i-a rugat și i-a îndemnat pe dregători să le spună tuturor că el se va întoarce, iar drumul pe care-l face este în folosul tuturor. Și așa a mers cu mare teamă până la Galați și numai când s-a văzut dincolo de apă a răsuflat liniștit.

A fost așteptat o vreme, după făgăduiala lui, dar au venit olăcari de la Țarigrad, trimiși de boierii aflați acolo cum că Iliaș s-a turcit căpătând numele de Mahmet precum și sangeacatul Silistrei.

Atunci boierii și țara l-au ales pe celălalt fiu al lui Rareș, pe Ștefan,

doamna Elena depunând mari stăruințe pentru odrasla ei.

Începutul domniei l-a găsit pe Ion la curte; nu se arătase nici mulțumit, dar nici nemulțumit de noua alegere. Îl scârbiseră peste măsură faptele lui Iliaș. Petrecuse o vreme alături de Petru Rareș și cunoscuse înverșunarea fostului domn împotriva otomanilor și tot zbuciumul și strădaniile de a scăpa țara de sub stăpânirea străină. Și iată că fiul unui asemenea om se turcise, semn rău pentru soarta țării dar și a locuitorilor ei și mai ales a boierilor. Omul de rând ar fi putut să-și păstreze credința, atunci când turcul s-ar fi făcut stăpân la Suceava, dar, ei, boierii, nu aveau de ales. Ca să-și păstreze moșiile trebuiau să se turcească, altfel sultanul le-ar fi dăruit pământurile și satele oamenilor săi, timarioților.

La ce se putea aștepta de la cestălalt fiu ai lui Rareș? De cum s-a urcat în scaun a încercat să-mpace fețele bisericești, nedreptățindu-i pe toți cei care nu erau de legea noastră. Iată-l asuprindu-i pe armeni, iar pe alți eretici silindu-i să se întoarcă la pravoslăvie, faptă ce nu se mai petrecuse până atunci în Moldova, fiecare fiind lăsat în pace să-și păzească legea.

Puterea i-a luat mințile și da semne că nu va fi ușor nici pentru țară, nici pentru boieri cu un asemenea domn. Se vădește a fi, ca și frățâne-său, cum spune preasfințitul Macarie, copac frumos pe dinafară, dar putred pe dinlăuntru. Semne rele arătase de mic. Era un copil mereu pus pe harță. Nu-l mulțumea nimic. Când a mai crescut și a înțeles că domnia va fi a lui Iliaș, nimeni nu s-a mai putut apropia de el. Gândul că nu va domni îl chinuia. Iliaș era numai cu un an mai mare, deci nicio nădejde să urce în scaunul domnesc. Când a înțeles acest lucru și-a urât fratele și nu se sfiia atunci când închipuia prilejuri peste prilejuri în care Iliaș și-ar fi putut pierde viața ca domnia să-i revină. O vânătoare, un război, o boleșniță sau un strop de venin strecurat în băutură l-ar fi scăpat de un frate pe care nu-l putea suferi. Când s-a vădit că Iliaș își petrece cea mai mare vreme cu soții săi turci și cu țiitoarele aduse de la Țarigrad, pieirea acestuia era o faptă care ar fi scăpat țara de o mare nenorocire. Îi era teamă să mărturisească cuiva gândurile sale, fiindu-i frică de Iliaș, care, după moda turcească, l-ar fi putut sugruma oricând pe un frate nemulțumit. Se simțea la curte ca într-o închisoare, se ferea de cei care încercau să aducă vorba despre pasiunile nefirești ale fratelui său, de teamă să nu fie acuzat de hiclenie. Se arăta cât mai puțin, pentru a nu da prilej clevetitorilor. Nu vroia să stârnească în niciun chip mânia fratelui său. Ajuns domn, Ștefan și-a arătat în scurtă vreme adevărata lui față. Simțindu-se stăpân, a dat frâu liber patimilor care zăcuseră în el. Moștenise de la înaintași o înclinare deosebită spre partea femeiască și dacă până a ajunge domn se străduise să înăbușe această pornire, acum nu se mai rușina de nimeni. Și n-ar fi fost vreo mare nenorocire dacă și-ar fi

împlinit poftele cu un anume fel de muieri, care se aflau, slavă domnului, destule în țara Moldovei. Le-ar fi mulțumit pe cele doritoare să împartă așternutul domnesc, ar fi fost lăudat pentru bărbăția lui, dar Ștefan nu cunoștea nicio oprelişte, nicio rușine.

La întâiul ospăț la care au fost chemați și dregătorii cei mari cu nevestele lor, după ce s-a înfruptat cu hărnicie și a golit mai multe ulcele cu vin, când s-a pornit danțul s-a văzut din felul cum o privește, cum se învârte în jurul ei, că-i place Nastea, nevasta lui Dragotă, al doilea postelnic. Pe Dragotă părea că se prăbușise cerul, dar nu îndrăznea să-și arate mânia. Pe la miezul nopții, mai mult cu silă, dacă împotrivirea Nastei o fi fost atât de înverșunată cum părea, a împins-o spre iatacul domnesc. Dragotă a vrut să plece, dar câțiva dregători l-au sfătuit să rămână, și din clipa aceea cel de-al doilea postelnic a început să toarne oală după oală până s-a prăbușit sub masă. Nu l-a văzut nici pe domn nici pe Nastea, nu-l mai interesa nimic, în mintea lui tulburată de aburul vinului nu mesteca decât un singur gând: cum să se răzbune. O asemenea rușine, în văzul lumii, nu mai pățise niciun boier mare, iar Dragotă n-a fost primul.

O asemenea faptă l-a scârbit pe Ion și a doua zi a stat de vorbă cu doamna Elena-Ecaterina Brancovici. Purtarea domnului putea stârni nemulțumirea boierilor.

— Pentru o femeie? i-a răspuns doamna și Ion și-a dat seama că în loc de înțelegere găsește împotrivire. Ochii doamnei aveau sclipiri de ură, iar buzele i se strânseseră de mânie. Cu ce drept, i-a mai spus doamna, vii să-mi dai sfaturi și de ce fapta poate necugetata, a unui tânăr să producă nemulțumiri așa de mari?

Îl privea ținta în ochi, provocatoare, ca o jivină gata să se arunce asupra prăzii.

— Am crezut, i-a răspuns Ion, că este bine să stau de vorbă cu măria ta, ca răul să nu se întindă. Și încă ceva, măria ta, nevestele noastre nu sunt târfele domnului.

— Aha, carevasăzică ești de partea lor?

— Eu am zis că sunt de partea noastră, dar n-am niciun drept să mă socotesc așa, după cele spuse de măria ta.

Turbulența Găneștilor și Arbureștilor nu-i plăcuse lui Ion, nu din pricină că ajunsese să facă parte, oarecum, din familia domnească. În tinerețe nu știuse de partea cui să fie, judecata îi fusese influențată de sentimentele lui, iar soarta făcuse ca totul să se vălmășească, în așa fel încât cu greu ar fi putut alege binele de rău, și strâmbul de drept. Ca mare boier care dorește cât mai multă putere și cât mai multe libertăți față de domn, îl judecase pe Ștefăniță și chiar și pe Rareș cu un ochi foarte sever. Dregătoriile pe care le împlinise i-au îngăduit să cunoască mai bine rosturile domniei, legile și obiceiurile țării, felul

legăturilor dintre domn și supușii săi. În ciuda descendenței dintr-o mare casă boierească și a prejudecăților moștenite, înțelegea că dreptatea fusese de partea lui Ștefăniță care se dovedise a fi un domn priceput și înțelept. Dacă ar fi trăit, multe foloase ar fi avut țara. Recunoștea toate aceste adevăruri, iar amintirile lui din tinerețe cernute de scurgerea anilor care le îndepărta învăluindu-le într-o lumină plăcută, de basm, de parcă cele trăite nu s-ar fi petrecut aievea, nu-i mai stânjeneau judecata, simțea numai un fior pe care ți-l dă această depărtare care înseamnă de fapt trecerea noastră mult prea repede prin această lume. Acum însă, nevrednicii fii ai socrului său duceau țara de râpă. Turcitul ar fi vrut să-și întindă puterea și asupra Moldovei, iar cestălalt, în loc să privegheze asupra țării ca s-o scape de primejdiile ce o amenințau, îi învrăjbea pe cei mari împotrivă-i. Ca să-l împiedice pe Iliaș-Mahmet să-i ia scaunul, l-a cumpărat pe ceaușul turc și a mărit darea țării față de Poartă cu încă cinci mii de galbeni. Boierii murmurau, și unii, cu mare fereală, și-au strâns partea de avere pe care puteau s-o poarte cu ei și au fugit la leși, unde se afla pribeag Petre stolnicul, feciorul lui Bogdan cel Orb. Ion Moțoc care nu mai avea nicio dregătorie, îl căutase în mare taină ca să se sfătuiască cum este bine să facă. Mai toți dregătorii din vremea lui Rareș, pe care-i moștenise Iliaș, și apoi Ștefan, căutau să scape de rușine, iar Dragotă îi stârnise pe mulți să-l părăsească pe un curvar care nu mai deosebește cinstea de rușine.

— Și-apoi, spunea Moțoc, e vorba și de soarta bietei țări, a cărei grijă n-o poate avea un asemenea domn.

— Crezi că de asta s-au ridicat boierii împotriva lui?

— Cum să nu cred?

— Ascultă Moțoc, să nu umblăm cu vorbe goale. Multora nu le-a păsat de țară, ci de altceva, știi bine acest lucru.

— Este adevărat că oamenii s-au gândit mai mult la ei, și nu se poate altfel. Gândește-te că nu-i vine bine nimănui ca fecioara sau nevasta lui să fie purtată cu sila de slugile domnești în crivatul lui Ștefan și nici să-și bată joc de ei într-alt chip.

— Adică să nu-i dea în lături de la ceea ce ei cred că li se cuvine.

— E și firesc. În jurul lui roiesc numai netrebnici și cinstea o au ei și nu cei care sunt vrednici.

— Și ce crezi că-i bine să facem?

— Pentru asta am venit să te-ntreb pe domnia ta.

Ion a zâmbit. Politeța lui Moțoc însemna multe. Ce putea să-i spună? Să-l îndemne împotriva domnului, să se ridice și el? A rămas să se mai vadă și să se sfătuiască în scurtă vreme.

Ion i-a chemat pe frații săi. Vroia să știe ce gânduri au și ei. Văscan era îngrijorat și era de părere că boierii au dreptate. Gavrilă, însă, fusese chemat de la Hotin, unde era pârcălab și doamna Elena cu

Ștefan i-au arătat că l-ar fi dorit în preajma lor, în cea mai mare dregătorie. Chiar în ziua aceea se înfățișase domnului.

— Mai bine o dregătorie mai mică dată de un domn puternic, decât o mare dregătorie care vine de la unul slab, a încercat să-l lămurească Ion.

— Știu eu, a răspuns Gavrilă zâmbind, dacă ai dreptate? Știu că ești mai vârstnic și nimeni nu se poate îndoi de înțelepciunea ta, dar ceva mă îndeamnă să nu-ți dau ascultare.

— Setea de mărire este de cele mai multe ori pândită numai de primejdii.

— S-ar putea să ai dreptate, dar nu uita că domnul și-a întărit scaunul cumpărându-l pe turc.

— L-a cumpărat pe sultan, dar nu uita că în Lehia…

— Să nu-mi vorbești de leși și de pribegii de acolo. Știi bine că leșii n-au fost în stare și nici nu sunt ca să clintească din scaunul său pe un domn al Moldovei. N-a trimis Ștefan solie ca să ne ajute în cazul în care Iliaș ar veni cu noii săi supuși asupra Moldovei? Și ce-au răspuns leșii? Că ar fi în folosul celor două țări ca să facă și să dreagă, vorbărie goală, și nu i-ar fi fost greu nici unui om de rând să vadă că în afara acestor vorbe frumoase nu pot face nimic. Și acum când domnul este întărit în scaunul său de sultan crezi că leșii vor îndrăzni să facă ceea ce n-au îndrăznit până acum?

— Gavrilă, nimeni nu te îndeamnă să iei o hotărâre împotriva credinței tale. Noi ca frați trebuie, suntem datori să ne sfătuim. Fiecare va face cum crede că este mai potrivit. M-aș fi bucurat ca noi să fim toți trei la un loc și la bine și la rău. Faci cum crezi, dar să nu uiți că niciodată boierii n-au fost mai uniți și mai hotărâți ca acuma.

— Știu ce vrei să-mi spui, dar nici voi să nu uitați cum au pierit boierii cei mai mari sub Ștefăniță. Tu, bădie, erai mare și ai cunoscut cu de-amănuntul ce-a fost atunci și nici n-ai să poți să-mi arăți o dată în care boierii l-au biruit pe domn. Eu zic că ar fi bine să vă gândiți voi la cele ce vreți să faceți, să cântăriți fără grabă și mânie și să hotărâți, când veți hotărî, cu mare grijă.

În vorbele fratelui celui mic se simțea semeția. Îl ademenea puterea și ca o haită care simte sângele, vroia să se arunce asupra ei cu mintea încețoșată de patimă, fără să mai țină seama de nimic. Era în stare deci, să se rupă de ei, dorința de a ajunge cât mai sus îl îndepărta de ai săi, sângele, neamul nu mai aveau niciun rost. Ion simțea de multă vreme că mezinul este un om greu de stăpânit, dar nu-și închipuise că în împrejurările de atunci el va merge pe un drum, iar ceilalți frați pe altul.

— Nu vreau, i-a spus el lui Gavrilă, nici să te sfătuiesc, nici să te cert, nici să-ți cer să mergi împotriva firii tale. Nu mai ești un copil, îți poți hotărî singur soarta. Eu și Văscan nu vrem să-l slujim pe Ștefan.

Atât, deocamdată. Om vedea dacă va trebui să mai facem și altceva. Tu vei ști ce se petrece cu noi și de va fi să ni te alături, te vom primi cu bucurie. Aș dori să nu ne aflăm cândva față-n față ca potrivnici. Să ne ferească Dumnezeu de așa ceva, chiar dacă avem cugetul împăcat că noi nu purtăm nici-o vină.

— N-ai teamă bădie, voi ști să-mi port singur de grijă și nu cred că trebuie să vă fie milă de mine, dacă nu v-a fost milă de voi. Deși-s mai tânăr, îngăduiți-mi să vă cer încă o dată să gândiți bine ce faceți. Alături de domn vom fi puternici, cei ce se ridică împotriva lui, vor trebui să-și plece capul în țărână. Eu mi-am făcut datoria să vă spun ca frate unde-i binele și unde-i răul. Ca mare vornic aș putea să vă fiu un sprijin.

Se și vedea deasupra tuturor și înfumurarea mezinului l-a întristat pe Ion. Cu el nu mai era nimic de făcut. Rămânea ca împreună cu Văscan să hotărască soarta familiilor lor.

Moțoc i-a destăinuit lui Ion că fuge-n Lehia și se va alătura lui Petre stolnicul. Alți boieri luaseră drumul pribegiei.

Ion nu-i spusese Mariei nimic. Nu vroia să-și supere nevasta care rămăsese iarăși însărcinată după ce-i născuse până atunci patru copii, trei băieți și o fată: Gheorghe, Toader, Ieremia și Scheauca. Se mai împlinise și arăta de-a dreptul falnică la înfățișare, în mișcări și în tot ce făcea. Nu-i plăcea să-și aducă aminte de anii în care suspinase după un bărbat. Alunga orice aducere aminte care i-ar fi turburat liniștea și bucuria. Îl iubea pe Ion, știa că pusese stăpânire pe el, chiar dacă, uneori, când se afla departe de casă, bărbatul ei, acum om în vârstă, nu rămânea ușă de biserică, după cum îi șopteau unele guri păcătoase. Era un bărbat frumos și nu pricepea cum de rămăsese neînsurat până la anii când o cunoscuse pe ea și se bucura de norocul ei, mai ales că față de ea Ion se arătase întotdeauna cu mare grijă. Avea purtări alese și vorba cumpănită. Părea un om care nu știe ce este mânia, dar îl simțea cum clocotește și-i plăcea această forță care se putea stăpâni de dragul sau măcar din pricina ei. Nu i-ar fi plăcut să-l știe slab și aflase destule în legătură cu vitejia și bărbăția lui și nu putea să nu se simtă mândră că și-a legat soarta de un asemenea om. Ș-apoi un bărbat atât de vrednic, în stare să biruie orice femeie, nu putea fi decât iubit și respectat. Când Ion i-a arătat ce gânduri nutrește, Maria nu i s-a împotrivit. Ea și copiii trebuiau să meargă la Hudești, fără nicio grabă, așa cum se duce orice boier la curțile sale pentru a petrece sărbătorile de Paști. Până la venirea lui Ion și a lui Văscan, a cărui nevastă se afla la Hudești, sculele și lucrurile de preț trebuiau să fie pregătite. În seara când sătenii mergeau la Înviere, însoțiți de slugile lor, cei doi frați părăseau Hudeștii în mare grabă, treceau Prutul pe luntrii pregătite anume și a doua zi seara erau în apropierea hotarului. Oamenii pârcălabului de Cernăuți au vrut să-i oprească, dar Ion și

Văscan le-au arătat că orice împotrivire ar fi de prisos. Erau mai numeroși și mai bine înarmați, iar în timp ce avea loc acest schimb de vorbe, femeile și copiii celor doi boieri, bine străjuiți de oameni gata de luptă, treceau hotarul.

Când s-a aflat la Suceava că Movileștii au trădat, mânia doamnei Elena n-a mai cunoscut margini. Nu-l credea pe Ion în stare de o asemenea faptă. Înrudirea, credința pe care fiecare supus o datorează domnului său, i se păreau de ajuns pentru ca să-i țină alături de casa ei. Fuga altor boieri în Transilvania erau alte prilejuri de necaz. Gavrilă Movilă, marele vornic și sfetnicul de taină al domnului și mamei acestuia nu se arăta însă descurajat. Trimisese solii în Lehia și regelui Ferdinand ca să obțină alianța celor două țări, dar, în vara anului 1552, la porunca Porții, domnul a trebuit să treacă munții în Transilvania cu oastea sa, în fruntea căreia se afla marele vornic, pentru a restabili autoritatea fiului craiului Ianăș. Se spulbera, în felul acesta, orice nădejde de a câștiga pe craii creștini, în schimb, supușii domnului aveau motive să se bucure, deoarece sultanul făgăduise o scădere a haraciului cu două treimi.

Acești supuși se arătau însă a fi mai mult decât nerecunoscători. Este adevărat că domnul nu-și schimbase obiceiurile cu toate stăruințele mamei și ale sfetnicului său, marele vornic Gavrilă Movilă. Mai mult, pe învățătura fratelui său, turcitul, adusese la curtea lui țiitoare din Țarigrad, alese cu mare grijă. Erau frumoase, fuseseră crescute și pregătite pentru dragoste și știau să stârnească patima cu cântecele și danțurile lor. Nu țipau și nu se împotriveau, cum făceau boieroaicele noastre, chiar și atunci când doreau patul domnesc, aveau trupuri curate și pielea îmbălsămată, mângâierile lor nășteau dorinți pe care le împlineau pe-ndelete, sporind și mai mult desfătarea. Primise la curte și câțiva sfetnici turci, care se țineau deoparte, dar s-a aflat repede despre aceste destrăbălări tăinuite de iatacul domnesc și mulți s-au temut să nu-l urmeze în toate pe fratele său mai mare.

De teamă să nu ajungă țara pe mâna sultanului, din dorința de a-i plăti umilințele, boierii din Lehia s-au vorbit cu cei din țară să-l piardă pe Ștefan. Spre sfârșitul lunii august, domnul se afla în tabără, la Țuțora, unde se strânsese o parte din oastea mică a țării. Într-o noapte, după a doua cântare a cucoșilor, când toată tabăra era scufundată în întuneric, Dragotă, fostul postelnic al doilea, care venise în mare taină din Lehia și se sfătuise cu unii boieri din țară, se strecura, împreună cu câțiva oameni de nădejde, năimiți anume pentru o treabă ca asta, dar și cu câțiva boieri de seamă, spre cortul domnesc. Alți boieri erau la pândă cu slugile lor, iar corturile unora slujeau drept acoperire pentru oamenii lui Dragotă. Năvala a fost scurtă. Cele două străji au fost înjunghiate înainte să-și dea seama ce se petrece, iar corzile cortului au fost retezate. Pânzele s-au prăbușit peste crivatul domnesc, Dragotă

și ai lui s-au repezit și au înfipt săbiile și sulițele oriunde li s-a părut că mișcă ceva dedesubt. Totul s-a făcut în tăcere. Nu s-a auzit decât zăngănitul armelor, tropotul pașilor și la sfârșit, gemetele înăbușite și scurte ale celor înjunghiați. Marele vornic și-a dat seama că se-ntâmplă ceva, a pus mâna pe sabie și s-a repezit urmat de două slugi afară din cortul tău, a răcnit să vină straja domnească, strigătele sale au stârnit larmă mare în tabără, dar până să se dezmeticească, boierii care se împotriviseră și-i doriseră moartea domnului se rânduiau în jurul cortului domnesc. Gavrilă a înțeles că nu-i poate birui, a cerut să i se aducă grabnic calul și cu câțiva oameni a ieșit din tabără la larg. L-au urmat oștenii care făceau parte din garda domnului și o parte dintre mercenarii pe care-i tocmise Ștefan. Știa că doamna Elena se dusese la moșia ei de la Șipote și a năzuit într-acolo.

Între timp, în tabăra de la Țuțora, boierii care-l uciseseră pe Ștefan au ținut sfat cu toți care s-au aflat într-acel loc și mare parte dintre ei l-au ales, după cum se vorbise cu pribegii din Lehia, pe Petru Stolnicul ca să le fie domn. Alții, mai mult pentru că n-au vrut să se amestece, au părăsit tabăra îndreptându-se spre casele lor, iar unii, credincioși încă față de casa lui Rareș s-au îndreptat spre Șipote unde aflaseră că s-a dus marele vornic ca s-o găsească pe doamna Elena.

Niciodată țara nu se găsise împărțită între atâtea nevoi și mare turburare cuprinsese pe toți locuitorii ei. Boierimea măruntă și răzășii din Țara de Jos n-au primit cu bucurie vestea morții lui Ștefan. Era o faptă a marilor boieri care nu avea să ducă la sfârșit bun. Lor nu le păsa de muierile unora și nici de petrecerile domnești. Atâtea amestecături în țară aveau să o slăbească spre bucuria celor care doreau s-o robească.

Când marele vornic a pătruns în curțile de la Șipote, doamna Elena se afla în pridvorul casei. Ropotul cailor, numărul mare de călăreți care se îndreptau spre acel loc stârnise mirare și îngrijorare înainte de a ajunge în sat. Veneau cu prea multă grabă, ceea ce însemna că nu e lucru bun. Gavrilă a sărit de pe cal și a urcat în fugă cele câteva trepte. Doamna a pășit ușor. Se vedea pe fața marelui dregător că s-au întâmplat lucruri năprasnice.

— Măria ta, nu mi-aș fi dorit niciodată să fiu vestitorul unei nenorociri. În tabăra de la Țuțora s-a făptuit o mare nelegiuire.

— I s-a întâmplat ceva lui Ștefan?

— Măria ta, o asemenea faptă nelegiuită nu s-a întâmplat nicicând în mijlocul unei taberi.

— Au ridicat mâna asupra copilului meu?

— Din păcate, n-am avut nici când și nici cu ce să mă împotrivesc.

— Ticăloșii, a izbutit să șoptească doamna căreia i se înălbiseră și buzele. S-a rezemat de un stâlp. Gavrilă, văzându-i privirile rătăcite s-a grăbit să-i vină în ajutor. Dar doamna l-a împins ușor, și-a recăpătat

înfățișarea ei obișnuită de stăpână care știe să dea numai porunci și l-a întrebat pe marele vornic ce-i de făcut.

— Dacă au îndrăznit să facă o asemenea crimă, vor năzui și la mai mult. Am venit, măria ta, să ne sfătuim și să vedem dacă răul poate fi curmat înainte de a cuprinde toată țara.

— Pe ce oameni ne putem bizui?

— Cred, măria ta, că țara va fi alături de noi. Am lăsat oameni ca să-i îndrume pe toți cei care vă păstrează credință să se strângă aici.

— În numele cui?

— Asta este stăpână, trebuie să hotărâm ceva.

— Constantin, fiul cel mic, se află la Țarigrad.

— Nu cred că mai avem timp să trimitem vești până acolo și nici prietenii măriei tale nu vor avea când să ne vină în sprijin. Dacă nu l-ar fi surghiunit sultanul pe Iliaș…

— Nu trebuie să-i crezi niciodată păgânului.

— Hiclenii au legături în Lehia și ne putem aștepta la o năvală a pribegilor. Până la Țarigrad îi trebuie unui vestitor cel puțin șapte-opt zile, pe când pribegii în trei zile sunt la Suceava.

— Nu ne rămâne decât să alegem un alt domn.

— Un străin de casa domnească?

— N-o să fie un străin. Ruxandra a împlinit cincisprezece ani. Ne trebuie un mire pe care să-l ungem domn și după aceea om vedea ce trebuie să facem.

— Cine să fie mirele, măria ta?

— Trebuie găsit printre boierii care ne-au rămas credincioși. Caută-l vornice, și de vom izbuti și de data asta, nu te vom uita, cu toate că și așa îți suntem atât de îndatorați.

În sfatul pe care l-a ținut cu oamenii care-i rămăseseră, Gavrilă, marele vornic, le-a arătat care este singura cale pentru a pune stavilă uneltirilor hiclenilor. În asemenea împrejurări nimănui nu-i ardea de nuntă, dar Gavrilă stăruia, fiind convins că numai soluția oferită de Elena doamna îi poate mântui pe toți. Faptul că spre Șipote veneau cete de călăreți pentru a se alătura doamnei lui Rareș îi da curaj lui Gavrilă. Cum nimeni nu se hotăra, atunci marele boier, după ce i-a cercetat pe cei mai de seamă boieri din câți se aflau la curtea doamnei Elena, i s-a părut că Joldea, mare vatag în ținutul Lăpușnei, ar fi potrivit pentru o treabă ca aceea pe care o plănuise el cu măria sa. Joldea era un om la treizeci și cinci de ani, chipeș, însă blând din fire și neînstare de fapte neobișnuite. Când marele vornic i-a spus ce vrea de la el, bietului boier i s-a părut că visează, apoi s-a scuturat ca și cum ar fi dorit să scape de o grea povară și s-a împotrivit cu toată puterea. Gavrilă l-a simțit că este slab și că nu i se poate împotrivi multă vreme și până la urmă, mai mult cu sila, l-a dus în fața doamnei. Se făcuse stacojiu când a dat cu ochii de Elena, îl stânjeneau

mai cu seamă mâinile, vorbele îi ieșeau cu greu din gură și nici nu izbutea să le împerecheze cum trebuie. Când i-a fost înfățișată mireasa care i se hărăzise, s-a pierdut cu totul. Îi era milă de biata copilă, îi era milă de el și nici n-a băgat de seamă privirile furișe ale Ruxandrei care-l cântăreau fără sfială. A cerut, bâlbâindu-se, să i se lase măcar timpul cât să-și adune mințile și firea și i s-a îngăduit să iasă afară, sub cerul liber. A sorbit cu nesaț aerul și singura lui dorință, în clipa aceea, a fost să încalece și să nu se mai oprească decât în satul său, departe de toate câte se năpustiseră pe capul său, lucruri la care nici cu gândul nu gândise.

Domn al Moldovei, el care nu era os domnesc! Sau să i se arunce în brațe o copilă la care n-ar fi îndrăznit să-și ridice ochii, necum s-o dorească drept soție. Erau clipe în care nu știa de-i treaz ori visează, atât de nefiresc era tot ce i se întâmpla. Singur găsea curajul să se împotrivească, dar, fire slabă, când Gavrilă Movilă începea să-i vorbească sau când o vedea pe doamna Elena privindu-l când rugătoare, când amenințătoare, nu mai avea puterea să se împotrivească. Îi era teamă că vor face până la urmă ce vor cu el. Dacă l-ar fi întrebat cineva, nici el n-ar fi știut să spună de ce anume îi este teamă. Prea erau toate în afara oricărei rânduieli și se îmbulzeau împinse de o putere al cărui rost nu-l înțelegea. Soseau mereu oșteni la Șipote, dar umblau și zvonuri neliniștitoare. Nu i se părea nimic temeinic din ceea ce punea la cale și în care el era amestecat împotriva voinței sale. Se spunea că pribegii vor să pătrundă în țară, de n-or fi și pătruns, iar unii credeau ca și el că Rareșoaia nu se va lăsa până nu-l va vedea pe feciorul ei, aflat acum la Țarigrad, în scaunul țării.

Dar, cum se-ntâmplă în asemenea vremuri de mare amestecătură, mai mulți boieri, ce năzuiau spre marile dregătorii s-au și strâns în jurul lui Gavrilă Movilă și la îndemnurile acestuia s-au adăugat ale lor, încât Joldea n-a mai știut ce să spună și n-a mai aflat nicio putere de împotrivire. În fața acestora, Rareșoaia i-a făgăduit mâna fiicei sale și cu toții l-au proclamat domn, iar ca să înlăture îndoiala și șovăirea din inimele celor care veniseră la Șipote, au trimis să-l caute grabnic pe episcopul de Roman ca să slujească la nunta domnească.

În noua domnie, Gavrilă Movilă și doamna Elena făceau și desfăceau totul, iar Joldea, necunoscător în treburile și obiceiurile de la curte se lăsa în voia lor, fiindu-le de altfel recunoscător pentru sfaturile și ajutorul celor doi.

În ziua de nouă septembrie, Joldea călca alături de domnița Ruxandra în alaiul destul de sărac, format mai mult din oșteni, spre altarul bisericuței din satul Șipote. Aici avea să poarte cununa de mire. O privea cu fereală pe viitoarea lui soție care pășea țeapănă, cu fața împietrită. Nu arăta nici bucurie, nici tristețe. Era ca și cum tot ce

se desfășura în ziua aceea n-o privea pe ea. S-au rânduit după cuviință, iar episcopul și cei trei preoți care-l însoțeau au început slujba. Când episcopul rostea îndreptările din carte, potrivit cărora soția trebuie să-și urmeze soțul, tropotul cailor ce crescuse până când s-a ostoit în ușa bisericii, a fost urmat de năvala câtorva oșteni care au pătruns în lăcaș și au strigat cu mare înfricoșare.

— Vin pribegii!

Gavrilă Movilă care șezuse până atunci lângă doamna Elena și se arăta falnic la înfățișare, așa cum se cuvenea unui mare boier care ajunsese să facă domni, a pălit, i-a făcut semn doamnei să fie liniștită, după care a grăit cu glas mare:

— Preasfinte, să lăsăm nunta până ce-i vom risipi pe hicleni. Măria ta, i s-a adresat apoi lui Joldea, trebuie să încălecăm grabnic și să rânduim oastea, după care a părăsit grabnic biserica, lăsând-o pe Rareșoaia să-și mângâie și să-și ocrotească fecioara.

Strigăte, mare vânzoleală, oșteni încălecând și orânduindu-se pe pâlcuri și pe steaguri, boierii îmbrăcându-și armurile ajutați de slugile lor și îndreptându-se spre câmpul ce se întindea în marginea satului. Era și timpul, deoarece în zare se ridicau pulberi care vesteau un mare număr de călăreți.

În vremea prânzului, fostul stolnic care purtase numele de Petru, iar acum, ca domn ales de pribegi, îl luase pe acela de Alexandru, călărea în fruntea a câtorva mii de oameni. Lângă el se aflau cei doi frați Movilă, Ion Moțoc, Tomșa, mai tinerii Spancioc și Veveriță și mulți alții, nemulțumiți de felul cum domniseră feciorii lui Rareș. Se deslușea în oastea lui Alexandru un pâlc de mercenari care purtau pușți și un pâlc de șleahtici. Pe măsură ce se apropiau, pâlcurile de călăreți se desfășurau treptat în ordine de bătaie. Când au ajuns la cinci sute de pași s-au oprit și din fruntea acestei oști s-au desprins trei călăreți. Aveau semn că vor să spună ceva. La jumătatea drumului dintre cele două oști, au lăsat caii la pas, au mai mers preț de o sută de pași după care, călărețul care purta o armură strălucitoare, l-a strigat pe Gavrilă Movilă. Acesta a recunoscut glasul fratelui său mai mare, i-a făcut semn lui Joldea și acesta a încuviințat înclinând capul și a ieșit în întâmpinarea lui Ion.

Nimeni n-a auzit ce-au vorbit cei doi frați. Gavrilă s-a întors spre ai săi și le-a strigat să se gătească de luptă. În caz de izbândă, doamna făgăduise răsplată mare fiecăruia dintre cei care luptau pentru neamul ei.

Când soarele se afla în crucea cerului, cele două oști s-au învăluit și după mai multe ceasuri de luptă încrâncenată, timp în care s-a amestecat în țărână sângele aceluiași neam, s-a văzut că biruința este de partea pribegilor. Boierii cei mai de frunte din preajma lui Joldea zăceau răpuși, printre trupurile acestora aflându-se și marele vornic

Gavrilă. Joldea a fost prins, iar doamna Elena n-a mai aflat vremea să fugă. Seara, în curțile ei de la Șipote intrau căpeteniile învingătorilor în frunte cu Alexandru Lăpușneanul. S-a ținut sfat, alături de domnul învingător aflându-se Ion Movilă, marele logofăt, Giurgea marele vornic, Văscan Movilă…

În fața lor a fost adus Joldea, care arăta groaznic la înfățișare. Se luptase știind că numai izbânda îl poate scăpa, hainele îi erau stropite cu sânge, fuse de două ori scrijelit numai de tăișul săbiei și cu greu izbutiseră să-l dovedească, prinzându-l cu lațurile din mai multe părți.

Când i s-a cerut socoteala, și-a plimbat privirile rătăcite peste fețele celor care-l judecau după care și-a plecat capul și n-a fost chip să-l facă cineva să rostească o vorbă, nici atunci când unul dintre sfetnicii lui Alexandru a cerut să fie dat pe mâna călăului. Atunci s-a împotrivit doamna Elena arătându-le că ea l-a ales domn, dăruindu-i mâna Ruxandrei. Lăpușneanul s-a arătat îngăduitor și i-a lăsat viața, a cerut, în schimb, să fie însemnat la nas și dus la o mănăstire.

— Și acuma doamnă, a grăit noul voievod, ca să punem capăt tuturor relelor ce s-au abătut asupra țării, pentru pacea și liniștea tuturor, dorim să câștigăm și bunăvoință domniei tale, față de care vrem să arătăm dragoste și supunere.

Vorbele Lăpușneanului au stârnit mirarea tuturor, nimeni nebănuind ce dorește și unde bat gândurile sale. Așa se face c-au rămas uluiți cu toții și mai ales doamna Elena, atunci când acesta a spus doar atât:

— Dacă soarta scaunului țării atârnă de o nuntă, atunci această nuntă se va face mâine cu voia măriei tale. Iară noi, ca un ginere prea plecat, vom avea grijă ca nici fiica măriei tale și nimeni altul să nu sufere vreo sminteală.

Domnița Ruxandra l-a privit cu mare ură pe omul care-i hotăra soarta în chip atât de nefiresc și n-a înțeles de ce boierii au ales domn pe un bicisnic ca acest lăpușnean și de ce se-ngăduie ca viața ei să fie călcată-n picioare fără ca nimeni să se-mpotrivească. Numai doamna Elena, ca o adevărată stăpână, s-a bucurat că puterea va sălășlui și de atunci încolo în casa ei și a primit cererea noului stăpân al Moldovei.

Ion și Văscan au cerut încuviințarea să se grijească de cele de cuviință pentru îngropăciunea fratelui lor, al cărui trup pornea în aceeași noapte pentru a fi așezat alături de osemintele părinților săi, în biserica de la Hudești.

XXIII

Pribegii l-au ales ca domn pe Petre Stolnicul deoarece era os domnesc, fiul lui Bogdan cel Orb și al unei boieroaice de mâna a doua din Lăpușna. Fugise în Lehia de frica lui Rareș, îndemnat fiind și de Văscan Gănescu. Fapta a regretat-o ani de zile în șir și numai fuga boierilor, la începutul domniei lui Ștefan Rareș, l-a făcut să creadă că norocul nu l-a părăsit cu totul. A primit propunerea lor de a fi domn, deși nu-i plăcea. Ei îl alegeau crezându-l slab și ușor de îndrumat. Le-a făgăduit că nu va asupri pe nimeni, dar nu această făgăduială îl supăra, ci faptul că accepta ideea suprimării unui domn de către boieri.

Acest gând nu l-a mărturisit nimănui; a primit pentru că nu avea altă alegere, în nădejdea că totul se va sfârși spre binele tuturor.

Ridicându-se împotriva unui domn aflat în scaun cu încuviințarea sultanului, trebuia să se sprijine pe cineva. Pribegii au dus tratative cu voievozii, cnezii, castelanii și căpitanii leși din ținuturile de margine. Le-au făgăduit închinarea Moldovei, faptă de necrezut, dacă se avea în vedere că de o sută de ani craiul leah a pierdut atâta lume și bănet ca să supună această țară românească. Și acum, fără să piardă un om și fără să cheltuiască un singur zlot, românii i se supuneau de bunăvoie.

Va primi craiul această închinare?

Șleahticii au fost de părere că înscăunarea lui Petre Stolnicul odată împlinită cu ajutorul lor, craiul va trebui să accepte. De se va supăra sultanul, vina poate fi aruncată pe umerii lor, iar supărarea acestuia putea fi cumpărată cu bani și cu făgăduielile craiului că toate vor rămâne așa cum au fost. Așa se face că la 5 septembrie 1552, la Bacuta, pe Nistru, noul domn, care-și luase numele de Alexandru, jura credință craiului Jicmont August în fața sfetnicilor acestuia urmând ca la timpul potrivit să se închine și în fața craiului.

Ajuns domn, Alexandru, căruia i s-a zis și Lăpușneanul, a căutat să obțină alianța craiului de la Viena, dar fără nicio izbândă, iar în dieta crăiei leșești, care s-a ținut în iarnă, mai marii regatului erau împărțiți: unii aprobau cele ce se înfăptuiseră de către șleahticii de margine în Valahia, alții erau împotrivă, iar craiul nu știa nici el cum este mai bine de făcut. Alexandru și sfetnicii săi, între care Ion Movilă, ca mare logofăt și cumnat al doamnei, se arăta a fi cel mai de seamă dregător, au socotit că este nimerit să fie câștigată bunăvoința sultanului. Solii trimiși la Poartă au întâmpinat greutăți din partea nevârstnicului și ultimului fecior al lui Rareș, Constantin. Acesta făgăduise că va urca haraciul țării și-i cumpăra cu bani grei pe sfetnicii sultanului, bani pe care-i lua cu împrumut de la o evreică din Țarigrad, care-i dăduse bani și lui Rareș cu treisprezece ani în urmă. Oamenii Lăpușneanului au mai aflat că în spatele acestor urzeli s-ar

afla doamna Elena și unii dintre marii boieri.

Ion a încercat s-o facă pe doamna Elena să renunțe la planurile ei. Boierii nu-l vroiau ca domn pe Constantin. Asta, deocamdată. După aceea, era spre binele ei, al feciorului ei și al țării ca domnia Moldovei să nu fie tocmită ca orice marfă în bazarul țărigrădean. Odată început un asemenea obicei, lăcomia celor de la Poartă nu va mai cunoaște margini. Vorbele lui nu au fost ascultate. Ochii doamnei erau plini de ură, de ambiție, patima pentru putere era atât de mistuitoare, încât nu și-o putea ascunde și Ion a înțeles că stăruințele lui sunt zadarnice.

Movileștii și ceilalți mari dregători au fost de părere să se mărească haraciul și să fie înlăturat în felul acesta Constantin. Moțoc, căpitanul oștilor domnești, „oșteanul cel mai viteaz al Alexandrinilor (nume dat moldovenilor după numele domnului) pe care oastea îl iubește fierbinte", era trimis cu o mie de oameni în Transilvania împotriva lui Castaldo, generalul imperial, pentru a-l înscăuna pe omul sultanului, pe Ion Jicmont, fiul craiului Ianăș.

În al treilea ceas, într-una din nopțile din acel an, doamna Ecaterina a fost trezită de o mișcare pe care a simțit-o la ușa ei. A aprins grabnic o lumânare și a simțit cum o cuprinde groaza atunci când la întrebarea ei n-a primit niciun răspuns, fără ca să înceteze strădania celui – sau celor – de afară, de a deschide ușa. A încercat să strige după ajutoare, dar în clipa aceea ușa a fost aruncată în lături și trei bărbați ca niște namile s-au aruncat asupra ei. A încercat să se zbată ca să scape, sau să țipe dar gura i-a fost astupată și în jurul gâtului i-au strecurat o coardă subțire care a început să se strângă, retezându-i răsuflarea. Ochii i s-au bulbucat de groază, gata să iasă din găvane, trupul i s-a zbătut o vreme iar când limba învinețită s-a ivit printre buzele lipsite de sânge, a încremenit. Ucigașii i-au aruncat leșul pe pat și s-au furișat afară fără a fi văzuți de cineva.

Felul în care a fost ucisă doamna Ecaterina i-a nemulțumit pe dregători. Lăpușneanu arăta o latură a firii sale pe care nu i-o bănuiseră.

Doamna Ruxandra și-a plâns mama cum se cuvine unei fiice. Scârba și ura ei față de un soț bătrân și bolnăvicios au crescut și mai mult. Trebuia să i se supună în rarele dăți când venea în iatacul ei, înțelegând că orice împotrivire putea să-i aducă moartea.

Abia când au fugit în Lehia s-a aflat că împotriva domnului uneltiseră, în strânsă înțelegere cu doamna Elena, mitropolitul țării, hatmanul Simion Negrilă, Sava Capotă, fost stolnic, și alți boieri.

Lăpușneanu se temea la gândul că mulți alții ar putea să se ridice împotriva lui și acest gând i l-a mărturisit marelui logofăt, Ion Movilă.

— Ce rău le-am făcut, se plângea domnul, n-am asuprit pe nimeni, m-am străduit să țin cumpăna dreptății.

— Oamenii noștri sunt nestatornici, măria ta, și mereu dornici de

noi schimbări.

— Dar, mitropolitul? Ce i-a lipsit acestui om care era dator să-i îndemne și pe alții la supunere și ascultare? Nu se poate, Movilă, să zidești nimic pe temeliile nestatorniciei. Asta ar fi putut cel puțin să înțeleagă un cărturar ca mitropolitul și un mare dregător. Împrejurările sunt grele, știi bine câte strădanii am depus împreună ca să îndrumăm țara spre un liman liniștit, unde să fie ferită de vânturile și furtunile pe care alții le stârnesc împrejurul nostru.

— Să nu mi-o ia măria ta în nume de rău, dar se putea arăta mai multă milă față de doamna Ecaterina. Putea fi surghiunită și pusă sub pază strașnică.

— Deci, asta vă nemulțumește? Dar nu v-ați gândit la răul pe care l-a făcut această femeie?

— N-a izbutit să-ți clintească niciun fir de păr, măria ta.

— Nu este vorba de mine, Movilă, ci de năpasta pe care a adus-o asupra țării.

— Câteva mii de galbeni trimiși peste darea obișnuită la Țarigrad nu fac gaură-n cer.

— Așa crezi tu, Movilă, și așa cred și cei mari ca tine. Este ușor să te arăți îngăduitor pe seama altora, dar gândiți-vă la nenorociții care ne țin pe noi și pătimesc și așa destul de multe. Vor trebui să-și rupă tot ei de la gură și pentru ce? Pentru că doamna Ecaterina, ale cărei sipete erau înțesate cu averi greu de cântărit, vroia să-și vadă feciorul domn, ca să poată să facă ce i-ar fi fost pe plac? Putere-i trebuia? În loc să se gândească la pomnețți și cerneluri, căci i se apropia sorocul, îi ardea, la anii ei, de domnie? Dar, s-o lăsăm pe doamnă. Nu vă gândiți că eu trebuie să țin cumpăna dreptății între toți supușii mei?

— Este adevărat, măria ta, numai că asprimea față de o doamnă…

— Care asprime, Movilă! Voi vorbiți de asprime? Ș-apoi, Movilă, tu, ca mare logofăt și om de carte, cunoști mai bine decât oricare locuitor al acestei țări de câtă liniște avem nevoie acum, pentru a nu fi sfâșiați de corbii cei mari care abia așteaptă o pricină ca să se năpustească asupra noastră. Pentru atâta amar de rău pe care această femeie vroia să-l arunce asupra țării merita nu milă, ci chinuri cumplite.

Devenise de neînduplecat de când aflase cele urzite împotrivă-i și teama față de boieri creștea neîncetat. Îi simțea că sunt împotriva faptelor sale, deși se știa cu cugetul împăcat. A respectat obiceiul pământului, n-a urgisit pe nimeni. Și atunci, se gândea Lăpușneanu, ce vroiau de la el? Nu-i făcuse niciun rău mitropolitului și nici neamului acestuia. De ce s-a ridicat împotriva lui? Era o întrebare care-l chinuia, încerca să descopere în purtarea și în faptele sale acele greșeli care i-au nemulțumit pe boieri și oricâte strădanii depunea ajungea mereu la aceeași încheiere: cugetul, sufletul lui nu erau pătate. Numai firea

nestatornică a acestor boieri l-au împins să poruncească ridicarea unei vieți. Nu se poate domni lăsându-i pe alții să te calce-n picioare și prefăcându-te că n-ai văzut, căci se duce țara de râpă. Vor mereu mai multă putere și mai multă avere. Gurile lor nu pot fi umplute niciodată?

În Lehia, șleahticii au izbutit să-i ia mai toată puterea craiului. Oamenii săi de taină i-au arătat că mulți boieri de-ai noștri privesc cu ochi buni asemenea prefaceri și le-ar dori înfăptuite și în Moldova. S-a gândit mult la toate aceste mișcări și nemulțumiri și singura încheiere era că așa ceva nu se poate îngădui. Trebuie să fie un stăpân ca să fie orânduială. Așa cum este unul singur stăpân al celor văzute și nevăzute, la fel și aici pe pământ, deasupra fiecărui neam trebuie să fie un păstor. Altfel, din pricina firilor deosebite ale oamenilor, nu s-ar înțelege om cu om și ar domni neorânduiala, iar neorânduiala prilejuiește dezlănțuirea patimilor și cei răi și vicleni ar călca în picioare fără milă pe cei mai puțin tari și toată alcătuirea țării s-ar nărui. Cui folosește o asemenea stare?

Îi simte pe boieri că sunt nemulțumiți de faptul că lâncezesc la curtea domnească sau pe la curțile lor, în timp ce în jurul lor lumea se mișcă, fiecare stăpânitor căutând să sporească moștenirea primită. Nu-și dau seama că împrejurările sunt neprielnice. Nu poți porni asupra Țarigradului cu o mână de oameni. E nevoie, uneori, să stai și să aștepți o clipă potrivită, pentru că numai dorința și voința noastră nu-i de ajuns, trebuie să ai și mijloacele care să-ți îngăduie să treci la fapte de pomină.

Boierii îl cred un laș, pentru că stă liniștit și nu vrea să-și cerce norocul în nicio parte. Pentru ce sunt ei bărbați și neam de viteji, lăudați de toți cei care i-au cunoscut, ca să lâncezească și să li se ruginească armele? Sunt vorbele unuia și altuia care i-au ajuns la ureche și domnul nu înțelege cum de nu vor să vadă foloasele păcii. Lăpușneanu își dă seama că îndemnurile la înțelepciune n-au nicio putere asupra cugetului lor. Sunt gata pentru orice schimbare, o adulmecă cum adulmecă fiara prada și-s pregătiți pentru orice faptă, oricât de nechibzuită ar fi. Nestatornicia și nemulțumirea lor n-a fost stârnită de purtarea domnului față de ei, ele izvorăsc din firea lor păcătoasă.

Odată cu teama crește și ura domnului împotriva boierilor săi. Este un rău care-i cuprinde pe-ndelete, ca o otravă, toată ființa, ar vrea să se lepede de orice patimă și buna judecată să-i fie cumpănă faptelor sale, dar simte cum această otravă pune stăpânire pe mintea lui în ciuda oricărei împotriviri.

Boierii, pe de altă parte, boierii cei mari, mulți dintre cei de mijloc și chiar și dintre cei săraci sunt din ce în ce mai nemulțumiți de domnul pe care l-au ales. Este el cumsecade dar se arată slab în tot ce

făptuiește pentru că nu îndrăznește. Cuminte față de sultan, grijuliu să nu-i supere pe ceilalți vecini, mai mult muiere decât domn! El crede că prin purtările sale nu supără și nu dăunează nimănui, dar boierii noștri își dau coate, se holbează, își fac semne și după aceea clevetesc pe la colțuri: cum se poate, își zic ei, că un om în toată firea și încă și stăpânul țării, să-și piardă timpul meșterind la rotițe, lănțuguri și alte nimicuri?

Pentru că măria sa are patima ceasurilor. Îi place să le cumpere și să mestereasc la ele, atunci când i se pare lui că ceva nu se-nvârte bine. Zile-n șir se chinuie ca să dibuie unde se află stricăciunea, iar când nu izbutește, trimite să-i vină meșter de peste munți, de la Bistrița. Sau trimite ceasul să i-l dreagă acolo.

Făcutul și desfăcutul unui ceasornic nu ia numai timp, ci dăunează și ochilor. Cum nu mai este tânăr, vederea nu-l mai ajută cum se cuvine, iar strădaniile lui de a dezlega tainele din măruntaiele unei asemenea alcătuiri încâlcite și delicate i-au stricat și mai mult vederea. A trebuit să meargă oameni la Bistrița și să ceară un doftor și bistrițenii l-au trimis pe chirurgul Andrei. Doftorul a ajuns la Suceava în fapt de iarnă, l-a văzut și i-a spus că numai în luna mai înfloresc anume buruieni care-i pot fi de folos, așa că l-a trimis încărcat de daruri, iar marele logofăt a tocmit scrisoare de mulțumire către pârgari, cerându-le ca să-i îngăduie doftorului Andrei să treacă iarăși munții la timpul potrivit.

De bun gospodar, nu-i vorbă, că este și se arată că știe să scoată bani din orice. Pe seama lui și sub supravegherea sa cresc cirezi mari de vite în ocoalele și braniștele domnești. Când vine toamna, cirezi mari de vite pornesc spre iarmaroacele Europei și banii curg în sipetele domnului. Au nevoie ardelenii de slănină, căci la ei vremea este mai rece și slănina poate fi mâncată și în miez de vară. Lăpușneanu a pus să crească porci și când se apropie iarna pornesc porcarii peste munte și-i aduc galbeni cu traista.

O fi Lăpușneanu bun gospodar, ca fiecare om la casa lui, dar ca domn, ca stăpân al țării l-ar dori mai plin de viață, mai plin de vârtute și nu cum se arată el, ca o băbotenie cu ochii veșnic înlăcrimați pe care și-i șterge cu o năframă subțire, și se întreabă ei, de unde o fi luat și obiceiul ăsta pe care-l au numai muierile?

Și mai râd boierii de una: ca un țap încornorat l-a împins dracul să-și ia nevastă tânără. I-a făcut ea copii, și se poate să fi fost și el pe acolo când i-a plămădit, dar să-și pună grumazul sub papucul domniței și să se-nvârtă în jurul ei ca un mucos care încă nu știe ce-i lumea și crede că toată fericirea de pe pământ se află ascunsă sub fusta domniței, asta chiar că nu mai este de îngăduit pentru un om în toată firea și pe deasupra stăpânul lor. Numai un orb nu vede câtă greață se întipărește pe fața acestei muieruști, când îl simte pe

aproape, iar el o ia de bună și strâmbătura ei o crede izvorâtă din suferință și nu știe ce să facă, numai să-i intre în voie. Când de multă vreme a amuțit cucul, pentru că s-au trecut cireșile, domnița, la iscodirile lui, îi spune că are nu știu ce la furca pieptului ce nu poate fi ostoit decât cu cireșe. Încalecă oamenii și fuga peste munți, spre Rodna și Maramureș, unde, din pricina locului înalt, cireșele se coc târziu de tot. Și-i aduc în goana calului, pasămite, să nu se strice chiar toate, pumnul de cireșe dorit. Vrea domnița pere sau jimble de un anumit fel, la cererea Lăpușneanului bistrițenii se grăbesc să-i împlinească toate poftele. Dorința ei se transformă în porunca domnului și se pare că nu află nimic pe lume pe care Ruxandra să-l dorească și Lăpușneanu să nu-l împlinească. Ia să fi fost el bărbat în toată firea și toată puterea, spunea Spancioc, mustăcind, i-ar fi dat mâna să răcnească de i-ar fi sărit sâmburii din gură domniței și i-ar fi pierit cheful să pună lumea pe drumuri cu alintările ei…

Râdeau boierii de neputința domnului, iar Ion îi asculta pe unii și pe alții. Parcă i-ar fi dat dreptate Lăpușneanului, pentru că era chibzuit în tot ce făcea, iar metehnele pentru care-l batjocoreau supușii nu dăunau cu nimic nimănui. Dreptate se poate să fi avut și boierii, pentru că boier era și el și nu-și putea învinui cinul, numai de dragul unuia dintre ei care ajunsese pe scaunul țării. Își petrecea vremea mai mult pe lângă domn supraveghind întocmirea zapiselor sau alcătuirea soliilor, toate fiind trimise cu știrea și învățătura lui și a Lăpușneanului. Îi rămânea prea puțină vreme pentru ai săi și-i părea rău. Maria i-a făcut nouă copii, aproape anul și copilul, după care s-a oprit, fără ca el să înțeleagă de ce și nici n-a avut timp să-și cerceteze nevasta în această privință, gândul răsărindu-i în minte rareori și numai atunci când era departe de ea. Numai doi din cei nouă s-au prăpădit la naștere, ceilalți sunt teferi și cresc văzând cu ochii. Maria este acum o femeie falnică și mândră de rodul trupului ei. Băieții sunt toți vârtoși la trup și ageri la minte, Gheorghe, cel mai mare, întrecându-i pe toți în istețime, deși se spune că prâslea ar trebui să fie, în această privință, înaintea tuturor.

Ghimpele care i-a rămas împotriva Hudeștilor l-a făcut să caute alt loc, mai ferit, pentru a-și ridica alte case. Maria n-a înțeles nimic din pornirea bărbatului, ei plăcându-i curțile de pe apa Bașeului și nici lămurirea că acestea sunt prea aproape de hotar nu i s-a părut întemeiată. Atunci ce-ar trebui să facă cei care-și au averile la margine de țară? Gândul c-ar trebui să se înghesuie cu toții pe un loc care să se afle la mijloc o făcea să râdă de imaginea unei asemenea țări, dar Ion a stăruit în hotărârea lui și bucurându-se de trecerea pe care o avea la curtea Lăpușneanului, a izbutit să cumpere din ocolul domnesc al Volovățului un loc de casă la Sucevița.

De la Rădăuți pornește un drum spre soare-apune și după ce trece

de dealul Osoiului, acolo unde se mai află încă o mănăstire de maici, a Horodnicului, se ajunge la intrarea între înălțimile obcinei. Dealuri domoale și împădurite se ridică de o parte și de alta a apei și a drumului înmiresmând și dând tărie aerului. În apropiere de bisericuța satului – alcătuit din câteva căsuțe – și-a ridicat o casă și curți în stare să-i primească toată casa. Aceste curți se aflau cam departe de satele sale, dar prin grija marelui boier, toamna se porneau carele cu bucate, mălaiul de mei și făina aflându-se din belșug în orice clipă a anului. Lemne se aflau din belșug, pădurile mai că nu se prăvăleau peste sat, au fost durate staule pentru vite, iarbă aflându-se din belșug.

Vara, când căldura soarelui este prea iute, Maria și copiii vin aici la răcoare și liniște, iar băieții sunt cei mai bucuroși pentru că în râurile limpezi se găsesc păstrăvi, pădurile și poienile sunt pline de jivine și cu îngăduința brănișterilor și învățătura acestora încep să deprindă meșteșugul vânatului. Locul nu este nici prea înalt, nici prea friguros, ploile cad cu măsură, totul pare aici binecuvântat și dacă raiul ar trebui să se afle pe pământ, un loc mai nimerit ca acesta nu s-ar afla nicăieri pe pământ. Așa cred copiii, iar bucuria lor o face fericită pe Maria. Au tot ce le trebuie ca să fie mulțumiți: putere și bogăție. Înțelepciunea marelui boier îl face să înțeleagă și să se bucure de toate darurile din care se poate împărtăși. De aceea, nu l-ar bucura schimbările de niciun fel, pentru că ele aduc și tulburări iar tulburările, la rândul lor, pot aduce mari necazuri.

Ion îi îndeamnă pe unii boieri mai aprigi din fire și mai slobozi la gură, să fie răbdători și cumpăniți în tot ce fac și vorbesc. Nu i-a asuprit nimeni, iar gândurile domnului sunt gânduri de pace și de înțelegere, spre binele tuturor și al țării.

Ion Movilă se bucura de cinstirea oamenilor, fiind socotit de toți boierii ca unul dintre cei mai înțelepți oameni ai țării. Străinii la fel, prețuiesc tactul acestui mare dregător care știe să vorbească atunci când trebuie și numai atât cât se cuvine. Nu judecă faptele altor stăpâni din vecinătatea Moldovei, nici la ospețele oferite de domn, unde vinul bun și din belșug înlătură multe opreliști și dezleagă multe limbi, și nici în convorbirile de taină. Numai dacă este întrebat, el își spune părerea, în care se vădește înțelepciunea, tactul și respectul ce se cuvine capetelor încoronate.

De aceea, sfaturile lui sunt ascultate de cei mai vârstnici, iar cei tineri gândesc, ferindu-se s-o spună-n gura mare, că marele logofăt s-a vândut sufletește Lăpușneanului. Se feresc pentru că acest dregător, care știe taina scrisului și limba lui dezleagă vorbele și altor neamuri, are mâna grea și iute și mulți îl pismuiesc pentru îmbinarea aceasta mai puțin obișnuită dintre iscusința oșteanului și înțelepciunea cărturarului.

Și toate păreau să se scurgă pe un făgaș liniștit, până în al 58-lea an

al veacului, când la curtea domnului Moldovei s-a oploșit un levantin, care cutreierase țările apusului și ajunsese până în Lituania și de la curtea polonă coborâse în Transilvania ca de acolo să treacă munții în Moldova. Își zicea Iacob Heraclid Despotul, spunând că se trage din Hercules și din împărații de demult ai Țarigradului. La Brașov scosese de sub tiparniță o cărțulie în care se arăta întreaga rădăcină a neamului său. Din această cărțulie se vădea înrudirea cu doamna Ruxandra, al cărei stră-străbunic, cneazul Lazăr, avusese tată de neam grec, spiță din care se trăgea și acest Heraclide. Visa fapte mari și despre el spunea numai lucruri care-i lăsa pe-ai noștri cu gura căscată. Nu era prea mare de stat, dar vânjos la trup, avea părul negru, fața măslinie și ochii tot de culoare închisă îi sticleau în cap. Dinții erau de un alb strălucitor și când râdea părea că plesnește de sănătate și bunăvoie. Trupul său nu cunoștea astâmpărul, era ca un armăsar greu de strunit.

Lui Ion nu i-a plăcut veneticul. Prea era lăudăros și îngâmfat, sau cel puțin așa i se părea lui că este. Apoi, prea era plin de vigoare și frumos ca să nu se nască în sufletul său, deși n-ar fi dorit-o o anume împotrivire față de o asemenea ființă. Este adevărat că știe grecește, era doar samiot de neam și crescuse în insula Critului, vorbea însă și scria lătinește, deprinsese și limba franțujilor, căci urmase școlile înalte de la Montpellier, vorbea talienește și cum soarta îl purtase și prin împărăția neamțului, învățase și limba acestuia.

E drept că povestește frumos. Are darul vorbirii, iar învățătura multă pe care o agonisise prin lume, îi dă putința să se folosească de asemenea dar ca nimeni altul. Venea din lumea apusului nu numai cu știința dobândită acolo, dar și cu amintiri, pentru vârsta lui prea multe. Le depăna cu plăcere cui vroia să-l asculte și, mai cu seamă, arăta că se simte prea cinstit să povestească din „măruntele sale întâmplări”, cum îi plăcea să spună cu deosebită prefăcătorie, atunci când era de față măria sa doamna „verișoara noastră”, cum îi zicea el Ruxandrei Rareș. Iar măria sa îl asculta cu plăcere pe un om ca Despot, care părea că are pe necuratul în el. N-avea astâmpăr trupul lui, iar ochii de păcură erau sfredelitori. Nu se putea să nu fie plăcut surprinsă de faptele minunate ale „vărului nostru” și privirile lui pătrunzătoare îi dădeau uneori un început de tulburare, o tulburare pe care n-o cunoscuse până atunci.

Ion a înțeles destul de repede că nici măriei sale, Lăpușneanului, nu-i prea plăcea Levantinul, dar, pe măsură ce trecea timpul, împotrivirea marelui logofăt se topea treptat, în timp ce a domnului creștea.

Lăpușneanu simțea, nelămurit, că într-un asemenea om nu trebuie să aibă încredere. Nu-l pizmuia pentru tinerețea, mintea și puterea trupului pe care o avea Heraclide, ci se temea din alte pricini. Trebuia

să fie deci cu băgare de seamă.

Împotrivirea lui Ion Movilă față de Heraclide a început să scadă când cele spuse de acesta au fost întărite de alții. Mai întâi de doftorul Blandrata (ai noștri îi spuneau Giurgiu, de la numele cel mic, Georgio), pe care Heraclide îl întâlnise la Brașov și de aici veniseră împreună în Moldova. Și din Lehia au venit, de la oameni de încredere, vești care dovedeau că cele povestite de Heraclide nu erau numai o închipuire a minții lui bogate, ci fapte care se petrecuseră aievea.

Nu se știa de ce plecase de la Montpellier. Se pare că niște încurcături cu o femeie și niște crime nelămurite, în care Heraclide ar fi fost amestecat, l-au făcut să fugă la curtea regelui Franței. Întâmplându-se să se bată neamțul cu francezul pentru cetatea Metului, Heraclide a mers și el acolo și prin purtarea lui vitejească a căpătat multă cinstire în ochii rigăi și celor de la curtea acestuia.

Soarta lui însă i-a urzit să nu stea multă vreme într-un loc. Când se părea că toate-i vor merge din plin, la curtea francezului a poposit o veche cunoștință de-a Heraclidului. Temându-se ca acesta să nu dea în vileag cele făptuite de el la Montpellier, l-a pândit pe francez și când s-a ivit prilejul, l-a trimis pe lumea cealaltă, împungându-l cu sabia pe la spate. O asemenea faptă nu era spre cinstea lui Heraclid, prea puțini erau însă cei care o știau, iar el n-a pomenit-o niciodată. Din pricina asta, el a trebuit să fugă în împărăția neamțului.

A petrecut pe la curțile unor mari boieri din partea locului, iar când împăratul nemților, Carol, s-a bătut în anul 1554 cu riga Franței, Heraclid a mers și el în rândurile cavaleriei negre a împăratului, cel mai de seamă steag din oastea împărătească pe care o comanda Günther von Schwarzburg. Și de data aceasta s-a purtat ca un adevărat viteaz și fiind rănit rău de tot a trebuit să stea o vreme în cetatea Anversei. Și cât a zăcut el acolo, a scris, atunci când s-a mai întremat, o scriere, pe numele: *Scurtă și adevărată povestire despre luarea Terovanei și a Hesdinului, despre lupta de la Renty și despre toate cele cu schimbări de noroc petrecute între imperiali și franci până la acest an 1555*, de marchizul Iacobu Basilicu, Despota Samosului. Această carte a fost, după spusele Heraclidului, închinată lui Filip al II-lea, fiul împăratului Carol.

Iară împăratul l-a primit după ce s-a însănătoșit, cu mare cinstire. Atunci, Heraclide a pus genunchiul pe pământ în fața împăratului, și acesta l-a atins cu spada sa pe amândoi umerii, după care l-a îmbrățișat, semn că l-a făcut, pentru faptele lui de vitejie, cavaler și conte palatin, dându-i-se și privilegii în acest scop. Ion era de față când Heraclide povestea toate acestea și a văzut cu ochii lui privilegiul și pecetea împărătească. Iar dacă ar mai fi fost o îndoială în legătură cu cele spuse de levantin, aceasta era spulberată de vești venite din

Cracovia, în care se arăta că Heraclide era cu adevărat conte palatin și avea dreptul să-i încununeze pe poeți și să le dea anumite titluri, așa cum a făcut cu Ciprian de Sieradz, în cetatea de scaun a Lehiei.

Când Moțoc l-a întrebat pe Ion ce-i de făcut cu veneticul, marele logofăt și-a mângâiat mustața și i-a răspuns că acesta nu-i un om pe care să nu-l iei în seamă.

Știe marele logofăt ce-i în cugetul acestui vântură-lume? Marele logofăt nu știe, dar își dă seama că un asemenea om este sortit să nască, pe unde ajunge, mari prietenii dar și mari dușmănii. Și măria sa, Lăpușneanu, ce crede despre un asemenea om? L-a câștigat, până la urmă, și pe măria sa, știind cum să-l laude și să-i cumpere încrederea. I se adresase Lăpușneanului pe lătinie, cu titlul de „prea ilustru domn al Moldovei și Țării Românești". A învățat neașteptat de repede istoria țărilor noastre, a pătruns rostul acestora de parcă ar fi viețuit de multă vreme pe aceste meleaguri. Cunoaște legăturile dintre Lăpușneanu și cumnatul acestuia, Mircea Ciobanul, care s-a căsătorit cu Chiajna, sora doamnei Ruxandra. Chiar dacă Ciobanul a fost înlocuit de sultan cu Pătrașcu cel Bun, înlocuirea s-a făcut și cu știrea Lăpușneanului, și ea nu va dura multă vreme, căci Rareșoaicele și-au unit pungile și au pus în mișcare o întreagă lume ca să-l aducă iarăși pe Mircea în scaunul său. Oricum, întâietatea căpătată de Lăpușnean față de cealaltă țară românească, este un motiv de mândrie și Heraclid știe că lauda este cheia de aur care deschide toate ușile, oricât de ferecate ar fi acestea. Mai mult, se poartă în așa chip încât domnul să apară ca un adevărat stăpân căruia el, smeritul dar și iscusitul căpitan de oști, i se supune și este gata să-l slujească cu trupul și cu mintea împotriva tuturor dușmanilor săi, dinlăuntrul și din afara țării.

Când măria sa doamna îl ascultă pe vărul său, nu poate să nu-l prețuiască pentru toate darurile cu care l-a înzestrat firea. Simte, pe măsură ce trece timpul, că se poate stăpâni cu mare greutate ca să-i primească uitătura, scurtă dar strălucitoare ca un fulger, fără să se turbure. În afară de asta, privirea lui, când îl întâlnește întâmplător și se află de față și altă lume, are ceva tainic în ea, pare că ființa lui, în asemenea clipe, este cuprinsă de o anume tristețe, și toată se cuprinde și atârnă de lumina blândă și reculeasă a ochilor, care vine spre ea ca o rugă, tăcută și nefericită. Ce se petrece în sufletul acestui om? Viețuirea în sine pare a fi, pentru cine-i privește și-l ascultă, cea mai mare bucurie pentru un asemenea om. Dar aceste uitături descoperă o altă latură a sufletului său pe care cu greu ar ghici-o cineva. Și atunci, de ce i se destăinuie, sau ar dori să-i dezvăluie numai ei adâncimi ale firii sale necunoscute altora?

Heraclid nu a înțeles numai slăbiciunile domnului, ci și pe cele ale boierilor. Sunt oamenii noștri lesne încrezători, le plac petrecerile și ușor leagă prietenie cu cei ce se dovedesc a fi deschiși la fire. Au

arătat la început o oarecare sfială față de noul venit. Marchiz de Paros, conte palatin, despot al Samosului, numai titluri sunătoare. Apoi prietenia unor mari principi. L-a primit bine și l-a lăudat regele Franței, apoi împăratul nemților, după care, atunci când împăratul și-a lăsat scaunul de prea mare scârbă pentru câte pătimise o viață întreagă, Heraclid a fost primit cu cinste și lăudat pentru virtuțiile sale de ducele Brandemburgului, care era și mare maestru al ordinului Teutonilor, de care se legau și niște fapte ale strămoșilor noștri.

Același demon al neașezării l-a împins la curtea lui Jicmont al doilea Augustul, riga de acum al Lehiei, și s-a amestecat și acolo în războiul cu livonienii, câștigând prețuirea tuturor pentru vitejia lui. Marele duce al Lituaniei, Nicolae Radzivil, l-a primit la curtea lui unde și-a câștigat prietenia multor oameni de seamă.

Care dintre ai noștri s-ar fi putut lăuda cu atâtea fapte, când de ani de zile, din pricina unui domn lipsit de curaj, săbiile noastre trebuie să stea în teacă și să ne trecem zadarnic viața pe pământ?

Heraclid a priceput acest gând al boierilor. Le-a înflăcărat mintea cu povestirile sale. Le-a câștigat și încrederea. Nu era un om de nimic, nici un lăudăros nu se putea spune că ar fi fost. Dacă cele mai de seamă capete încoronate i-au dat scrisori în care i se laudă însușirile de războinic și de om înțelept, atunci înseamnă că așa a fost, pentru că altfel, ce interes ar fi avut împăratul și craii Franței și Lehiei să-l laude?

Pe noi ne apasă sultanul, dar Heraclid, ai cărui strămoși au avut de suferit din pricina turcilor, se arată un bun cunoscător al oștilor turcești și al felului în care trebuie dus războiul cu păgânul. Celor trei țări românești nu le lipsesc oamenii ca să-l poată înfrunta pe un dușman, oricât de puternic ar fi. El a aflat din cărți ce fel de oameni sunt românii, măcar că acum se află împărțiți sub trei stăpâniri. Au cu toții aceeași obârșie vestită, și puține neamuri se pot lăuda cu strămoși ca ai lor. Li s-a dus vestea locuitorilor acestor trei țări că au moștenit virtutea strămoșească și că sunt strașnici luptători. Dacă și-ar uni puterile și ar fi ajutați cât de puțin de unul dintre vecini, atunci s-ar putea porni cu mare putere împotriva dușmanului, iar dincolo de Dunăre, neamurile care împărtășesc credința noastră și zac sub stăpânire străină, s-ar ridica cu mic cu mare ca să pornească asupra Țarigradului unde au stăpânit, cândva, stră-străbunicii săi.

Aceste închipuiri mărețe și ademenitoare erau primite de boierii noștri așa cum primește pământul ploaia binefăcătoare după o îndelungată arșiță și uscăciune. Ion Movilă, unul dintre oamenii cei mai chibzuiți, s-a străduit să-i domolească pe cei ce se arătaseră înflăcărați de planurile Heraclidului. Nu știau ei, oare, cât de greu l-ar putea urni pe Lăpușneanu pe un asemenea făgaș?

Mă rog, și-au spus unii, dacă Lăpușneanu nu poate fi urnit pe acest

făgaș, n-ar putea fi împins pe altul care să găsească pe deplin tihna și pacea pe care le râvnește atâta?

Primejdios gând!

Sămânța oricum era aruncată, iar ogorul era pregătit mai mult ca oricând s-o primească, s-o facă să-ncolțească, să-i dea viață.

În vară, măria sa a purces cu oastea peste munți. Așteptase prea mult ca să i se facă dreptate în privința cetăților pe care toți domnii Moldovei le stăpâniseră în Transilvania. Nevrednicul și nevârstnicul de fiu al lui Ianăș craiul, Ianăș Jicmont, dus de unul și de altul, stăpân fiind mai degrabă maică-sa, sora rigăi Lehiei, nu s-a grăbit să hotărască într-un fel sau altul, deși cu sprijinul său, al Lăpușneanului, se urcase în scaun. Ba, mai mult, îi oploșise și pe unii pribegi în orașele sale, așa că domnul n-a mai putut suferi și s-a dus de și-a așezat el, cu puterea lui, pârcălabi la Ciceu, Reteag și la Cetatea de Baltă.

Venind toamna, domnul, grijuliu fiind cu sporirea averii sale, a poftit să-și vadă cirezile de vite de la Jijia și de aici să coboare spre Țara de Jos, la curțile de la Vaslui. Doamna Ruxandra, plângându-se de o anumită slăbiciune a trupului, ar fi dorit să rămână la Suceava. N-ar fi vrut să se despartă de măria sa, nici de prietenii măriei sale, pentru că mișcarea de la curte îi făcea mare plăcere, chiar și atunci când rămânea închisă, vreme îndelungată, în iatacul ei. Dar măria sa a liniștit-o arătându-i că trebuie să-și facă datoria față de casa și de supușii lui, iar pentru bucuria soției, va lăsa o parte dintre dregători la Suceava și nici măria sa nu va întârzia mai mult decât i-o cer treburile grabnice ale domniei.

Ion Movilă l-a însoțit pe domn. Scrierea zapiselor, hotărâri neașteptate pe care ar fi trebuit să le ia domnul în legătură cu vecinii țării nu se puteau face fără sfatul și priceperea sa. De la Suceava s-a mers la Botoșani, de la Botoșani au ajuns la Jijia, ca să facă un ocol spre curțile de la Hârlău de unde toată curtea a coborât la Iași. Aici, un boiernaș mărunt pe care nu l-a văzut și nici numele nu i l-a aflat, a venit de la Suceava și a fost primit de domn în mare taină. Ce-a vorbit măria sa cu boiernașul nimeni nu știa. Drept este că după aceea, Lăpușneanu l-a chemat pe Ion Movilă și după ce l-a dumirit pe marele logofăt cu tot ce dorește de la el, l-a trimis ca pe un om de încredere, la Suceava, pe lângă doamna Ruxandra ca sfetnic și ca prieten bun al casei sale.

Marele logofăt s-a bucurat că merge în cetatea de scaun, pentru că acolo se afla acum Maria cu cei șapte copii ai săi. Cât privește grijile domnului, Ion a zâmbit în sinea lui și și-a spus că orice drac își are și el stăpânul său.

Privirile lui Heraclid mărturiseau limpede, ceea ce nu putea să-i

spună verișoarei sale. Curtenitor, marchizul, contele, despotul, îi ducea mâna la gură și își apăsa buzele mai mult decât se cuvine. Erau ca jăratecul și căldura lor o străbăteau ca un fulger pe Ruxandra.

Într-o noapte, când toată suflarea de la curte era scufundată în somn, Ruxandra s-a trezit buimăcită dintr-un vis urât în care i se înfățișau niște ape tulburi, ale căror șuvoaie se înfășurau și creșteau sălbatic, amenințând totul în cale. Încerca să-și scape copiii și năzuia spre o coastă, iar răsuflarea i se tăia de atâta strădanie. S-a trezit gâfâind și, după ce s-a liniștit, a ridicat opaițul și și-a cercetat copiii. Dormeau și pacea de pe chipul lor s-a pogorât și în sufletul ei. S-a îndreptat spre odaia cea mare, unde-și uitase de cu seară o scurtă de blană și când să se întoarcă, de partea cealaltă a săliței stătea Heraclid învești mântat cu hainele de zi. Se vedea după fața-i puțin obosită că nu dormise. Și așa cum era, i s-a părut straniu de frumos. În lumina slabă a opaițului părea un demon al păcatului. Ivirea neașteptată a Heraclidului a făcut-o pe Ruxandra să tresară și și-a înăbușit cu greu un strigăt de spaimă ce răsărise fără voia ei. Heraclid a zâmbit, dar zâmbetul lui era învăluit în tristețe, aceeași pe care o citea în ochii lui când o privea numai pe ea și își uita de lumea din jur. S-a apropiat de ea, parcă aluneca și, pentru o clipă, Ruxandrei i s-a părut că totul se petrece ca într-un vis în care puterea și voința ei nu-i mai aparțineau, aflându-se sub vraja acelor priviri adânci și pline de dorinți. I-a cuprins mâinile, i-a luat opaițul și l-a așezat într-o firidă. Fața ei și toată ființa ei arătau împotrivire, dar o împotrivire care se topea în ciuda voinței sale. Iar când buzele Heraclidului i-au atins buzele ei și când trupul lui i-a învăluit trupul ei, brațele s-au încolăcit în jurul grumazului puternic al pretinsului văr, care a săltat-o și a purtat-o spre odaia ei de parcă ar fi fost o jucărie. În noaptea aceea și după aceea în fiecare noapte, la o oră tăinuită, doamna a trăit bucuria dragostei dintâi și niciun îndemn spre chibzuință n-ar fi izbutit s-o facă să se lipsească de ceasurile de patimă, pe care le-aștepta cu înfrigurare, la care se gândea tot timpul când Heraclid nu era alături de ea.

Când marele logofăt a sosit la Suceava a înțeles din cele spuse de Maria, din cele ce se puteau citi pe fața Ruxandrei că temerile domnului său aveau temeiuri sporite. Lăpușneanu fusese încredințat de acel boiernaș că s-ar urzi ceva împotriva lui și domnul se temea de unii dintre marii boieri. Lucrurile se vădeau a fi potrivit temerilor Lăpușneanului. Portarul Sucevii era de părere că țara trebuie să scape de un domn bicisnic cum era Lăpușneanu și nu se sfia s-o spună marelui logofăt în față, pentru că la fel gândeau și alți dregători, unii rămași la Suceava, alții aflându-se la Vaslui unde era domnul. Marele stolnic și marele comis, unii dintre pârcălabi și alți boieri de frunte se numărau printre aceștia. Un sfat cu Ion Moțoc, prietenul său din

tinerețe, și mare vornic al țării, i-a arătat lui Ion că mai toți boierii ar dori o înnoire a domniei. Mai mult o alegere fusese făcută. Heraclide era izvorul acestui duh nou de mărire și alături de el se afla și doamna.

Maria făcea să i se vadă dinții albi și puternici atunci când îl întreba pe Ion dacă măria sa n-a simțit cum îi cresc nu cornițe de berbecuți, ci coarne puternice cum sunt cele care împodobesc fruntea rasei de vite moldovenești, vestită în toată lumea. La nedumerirea marelui logofăt, Maria adăoga o alta și mai mare, neînțelegând cum de sora ei cea dragă a așteptat atâta vreme. Fruntea Lăpușneanului ar fi trebuit să poarte o cunună cu care nici cel mai falnic cerb nu s-ar fi putut lăuda cu o asemenea podoabă. La auzul unor asemenea vorbe, Ion a încercat să-și certe nevasta, dar Maria l-a înfruntat mânioasă. Nu i se cade fiecăruia dintre noi, i-a spus ea, să-și cunoască lungul nasului și cu ce drept poate unul ca Lăpușneanu să-și bată joc de viața Ruxandrei. El, un bătrân și un… L-a cuprins pe marele logofăt un soi de amețeală și s-a gândit pentru o clipă, dacă nu cumva și el se află vinovat față de nevastă. Mariei îi scăpărau ochii, înverșunarea ei i s-a părut nepotrivită și numai o nemulțumire a sa ar fi justificat o asemenea pornire. Chipul lui Ion s-a întunecat, așa cum nu-l văzuse Maria niciodată. S-a speriat și l-a iscodit: îi este atât de scumpă soarta Lăpușneanului? A ajuns el, marele boier, să se schimbe într-o slugă prea credincioasă și prea supusă față de un bicisnic care nu avea un drept mai mare ca el la scaunul domnesc? Ion s-a holbat. Niciodată nu se gândise la una ca asta. Îngrijorarea lui pornise din altă parte și când, încolțit de întrebări, a trebuit să arate care fusese temeiul acesteia, Maria a izbucnit în râs, s-a rușinat mai apoi și l-a privit în așa fel, încât nu mai era nevoie de nicio vorbă care să-i mărturisească toată bucuria, fericirea și mulțumirea pe care i-a adus-o el. Iar bărbatul ei era încă falnic și puternic și nici ea nu mai era o femeie tânără.

Se întâmplă uneori ca vârsta, în loc să te înăsprească, te face să te înduioșezi cu mai multă ușurință în fața aducerilor aminte, și în fața propriei tale petreceri prin această lume. Povestea cu scaunul domnesc nu este însă o vorbă aruncată-n vânt. Și dacă Ion nu s-a gândit la una ca asta și nici vreme n-ar mai fi s-o facă, apoi feciorii săi, să n-o uite, sunt os domnesc. Iar în ochii nevestii sale a răsărit mândria Rareșeștilor și a lungului șir de domni din care coborau acum și odraslele sale.

Când a fost vestită întoarcerea domnului la Suceava, Ion s-a sfătuit cu Moțoc ce trebuie să facă. Să-i spună Lăpușneanului ce mestecă boierii și ce se întâmplă în casa lui? Au ajuns la încheierea că este mai bine să stea deoparte și în clipa hotărâtoare vor vedea ce este de făcut.

Cum a ajuns la Suceava, domnul a fost cuprins de o mare fierbințeală. Cu greu se puteau înțelege cu el, oricum, au izbutit să-l liniștească în privința treburilor domniei. Fierbințeala i-a dat o mare slăbiciune a trupului și la îndemnul doamnei Ruxandra, Lăpușneanu s-a lăsat pe seama lui Blandrata, doftorul și prietenul Heraclidului, în ciuda sfatului unor căsași de ai săi.

Era într-o după-amiază. Razele soarelui pătrundeau în odaia bolnavului, dar nu mai aveau puterea să încălzească. Stăruia în toate o anumită tristețe care dăinuie uneori înainte de venirea iernii. Blandrata i-a pregătit domnului o băutură întăritoare, în care fiertura de buruieni era amestecată cu lapte pentru a fi mai ușor înghițită și pentru că așa era rostul pregătirii ei. I-a dat-o unui copil de casă și i-a cerut să i-o dea domnului cu multă îngrijire cât timp el va face o altă fiertură. Copilul s-a apropiat cu ulcica de patul bolnavului. Lăpușneanu l-a privit cu niște ochi care se scufundau în găvanele lor pe măsură ce-i creștea slăbiciunea. A înțeles și a făcut semn copilului să-l sprijine, ca să se înalțe puțin între perne. A primit apoi ulcica și a dus-o spre gură. Îi tremura puțin mâna și când buzele sale s-au apropiat de gura ulcelei, l-a cuprins o tuse însoțită de o mare slăbiciune care l-a făcut să-i scape doftoria. Vasul s-a spart și domnul l-a privit mânios pe copil. Acesta, înfricoșat, a fugit să ceară sprijinul doftorului. Mai să se prăvălească atunci când a ieșit din pricina unei mâțe care s-a strecurat în odaia domnului.

Blandrata s-a arătat cuprins de o mare tulburare. I-a spus copilului că va mesteca îndată o nouă doftorie, trimițându-l pe copil să-l cheme grabnic pe Heraclid. Acesta a pălit când i s-a spus cele întâmplate, s-a uitat la Blandrata și i-a spus doar atât în limba doftorului: Ești un cretin. Ți-am spus s-o faci singur! După care i-a spus în limba țării – Grăbește-te spre binele domnului.

Lăpușneanului nu-i plăceau mâțele. Iar stârpitura asta care-i intrase în odaie s-a și pus pe lipăit laptele amestecat cu doftorie care se strânsese într-o adâncitură a podelei. După câteva clipe a crezut că l-a cuprins iar amețeala, pentru că mâța se mișca nefiresc, după care a început să se zbată, iar zbaterea ei n-a durat multă vreme și a rămas înțepenită. Când a apărut copilul de casă, ochii Lăpușneanului crescuseră înspăimântător, o șuviță de spumă i se ivise la unul din colțurile gurii. A strigat atât cât i-a îngăduit starea lui:

— Să vină armașul! Iar copilul a fugit îngrozit.

Când Blandrata a intrat în odaia domnului cu un vas de cositor în care se afla doftoria, n-a mai avut timp să scoată nicio vorbă fiind luat pe sus de oamenii armașului.

Ca din senin, la curtea domnească s-a iscat o mare forfotă. Oameni speriați ieșeau în mare grabă, își căutau caii, încălecau și porneau într-o goană nebună spre Areni. Printre ei erau marele portar al Sucevei,

marele stolnic și marele comis, Heraclide și încă alți câțiva mari boieri.

Călărețiii porneau spre cele patru colțuri ale țării. Oamenii priveau nedumeriți și înțelegeau că ceva strașnic a trebuit să se întâmple. S-au făcut tot felul de presupuneri: dau turcii, năvălesc tătarii, s-au pornit leșii, s-a răzvrătit o parte de țară și câte alte închipuiri. Spre seară, se știa că, de fapt, viața domnului fusese în primejdie și numai o mâță a izbutit să-l scape. Cum s-a petrecut o astfel de minune, aveau s-o afle ei în noaptea aceea sau a doua zi.

Doamna Ruxandra, însoțită de copiii ei, s-a înfățișat lângă patul domnului. Arăta mare îngrijorare, așa cum o arătau și marele logofăt, Ion Movilă și marele vornic Ion Moțoc ca și alți mari boieri.

Doamna s-a juruit că nu știa nimic și Lăpușneanu, deși n-a crezut-o, a iertat-o. Ion a privit-o pe Ruxandra și fața ei era de nepătruns. Când s-a aflat singur cu cumnata sa, aceasta a șoptit mai mult pentru ea, oricum să nu fie auzită de multe urechi:

— A fugit ca un iepure! Ticălosul!

În locul celor fugiți au fost numiți, a doua zi, alți mari dregători: Dumitru, portar al Sucevei, Andreica, stolnic, Pașca, comis, Neagoe, Spancioc, Văscan Movilă rămânând la locurile lor.

Fugarii n-au fost prinși și nici ai lor. Se așteptau, ticăloșii, la una ca asta și își pregătiseră fuga din vreme. Lăpușneanu închipuia tot felul de torturi împotriva fiecăruia, și niciuna nu-l mulțumea. Pe Heraclide ar fi vrut să-l prindă. Să-l facă să ispășească prin moarte toate umilirile. Acesta însă se adăpostise în pământurile împăratului Ferdinand și de acolo se străduia să câștige bani și oameni ca să ia domnia Moldovei. Asta pândise și vânase, nemernicul!

În primăvara anului 1560, o seamă de boieri în frunte cu Lupu paharnicul se ridică, la îndemnul și cu sprijinul lui Heraclid Despotul, împotriva domnului, dar hiclenii sunt prinși și Lăpușneanu trăiește prima lui răzbunare: cei vinovați sunt uciși în fața lui, a pus să fie trași în țeapă șapte preoți, iar nouă mii de oameni sunt orbiți. Mitropolitul țării și o seamă de boieri de frunte se plângeau împăratului Ferdinand de cruzimea domnului și-i cereau ajutoare ca să-l înlăture. Erau cu toții alături de Despot și-l voiau ca domn.

Primind bani de la împărat, Despot strânge mercenari. Alături de el se afla marele șleahtic Albert Laschi care-și zălogise moșiile ca să-l poată împrumuta pe pretendent cu zece mii de galbeni. O primă încercare de a-l înlătura cu forța pe Lăpușneanu are loc în toamna anului 1560. Domnul aflase prin iscoade ce urzește Heraclid Despotul și ceruse ajutorul pașei de Silistra. Cu ajutor turcesc, Lăpușneanu izbutește să-l respingă pe Despot. Un alt pretendent, în persoana principelui rutean Dimitrie Vijnovițchi, era bătut de pașa turcesc și

silit să fugă. Acesta era strănepot după mamă al Marelui Ștefan și socotise că este îndreptățit și el să pretindă coroana Moldovei.

Un an de încordare și așteptări. Despot uneltea sub ocrotirea împăratului nemțesc, iar Lăpușneanu prin dese solii și mari făgăduieli căuta să-l facă pe riga Lehiei să nu-i îngăduie tâlharului să treacă prin crăia sa, iar pe sultan să-i trimită ajutoare la nevoie.

Prin octomvrie, una din iscoadele Lăpușneanului aducea vestea cea mare: Despot murise și iscoada mai spunea că văzuse cu ochii săi cum i-au dus coșciugul la groapă. Toate pregătirile făcute se dovediseră zadarnice, iar Albert Laschi își plângea banii aruncați în vânt.

La auzul acestor vești, Lăpușneanu s-a bucurat grozav. Scăpase și el și țara de o mare amenințare. I-a destăinuit cele aflate Ruxandrei căutând să-i citească pe față un semn care să-i întărească bănuiala pe care o hrănea ca pe o otravă în sufletul său, dar chipul doamnei a rămas neclintit.

Era la puține zile după Sânmedru, o vreme schimbătoare și vântul rece îi îndemna pe oameni să soarbă cu mare bucurie vinul nou, adus atunci de la Cotnari pentru ospățul dat de domn. Nimeni nu ghicise ce a putut să-l îndemne pe Lăpușneanu spre o asemenea risipă și nici el n-a lăsat să se înțeleagă rostul petrecerii. Știa că mulți dintre oamenii pe a căror încredere trebuie să se sprijine domnia, avuseseră legături cu Despot. Când cheful va fi în toi, le va vesti, ca și cum ar fi aflat, și el numai în clipa aceea, moartea vărului domniei sale, doamna Ruxandra. Se bucura la gândul acestei răzbunări, care va fi urmată de altele și mai mari. Nu se putea să fie altfel, pentru că aceste capete tari și seci nu vor răbda și mulți dintre ei își vor da arama pe față în puțină vreme. Se și pregătise ca să întâmpine o asemenea hiclenie.

Vestitorul care a venit în toiul ospățului nu era cel rânduit și Lăpușneanul l-a primit bănuitor. L-a ascultat și mesenii au văzut cu ușurință tulburarea ce se întipărea pe fața domnului. După care nu s-a mai stăpânit, s-a ridicat în picioare și a strigat atât de strașnic, încât toate au încremenit într-o nefirească liniște.

— Să fie luat acest nemernic și să i se reteze capul.

Omul a albit la față, s-a prăbușit în genunchi în fața domnului și i-a cerut îndurare.

— Vrei să semeni spaimă, a strigat la el domnul.

— Măria ta, eu n-am făcut altceva decât să împlinesc o poruncă.

N-a mai avut vreme să grăiască altceva pentru că armășeii l-au luat mai mult pe sus și l-au scos afară.

Domnul s-a străduit să-și stăpânească tulburarea și să arate un obraz liniștit, așa cum se cuvine unui stăpânitor. În același timp, boierii își chinuiau mintea ca să găsească o dezlegare la cele ce se petrecuseră sub ochii lor. O stânjeneală a pus stăpânire peste toți cei ce se aflau la ospățul domnesc și în loc de petrecere, boierii așteptau

clipa în care avea să se sfârșească o masă la care nimeni nu mai avea niciun chef. Vinul, oricât de bun și oricâtă căldură ar fi strecurat în trupurile lor, nu-și mai arăta puterea, vorbele se legau cu greu și sosirea unui nou olăcar a fost privită ca o mântuire.

Nici de data aceasta nu s-a știut ce spune vestitorul, Lăpușneanu a părut că se dezmeticește ca dintr-un somn adânc și când pe fața lui s-a citit deplina înțelegere a celor ce se petreceau în juru-i, s-a ridicat și, uitându-se la cei de față de parcă atunci i-ar fi văzut pentru prima dată, a rostit cu glas tare și limpede:

— Tâlharul a trecut hotarul. Vă poruncesc tuturor să vă ridicați cu mic și mare pentru a-l întâmpina cum se cuvine. Movilă, Moțoc, Dumitru, Pasca, Andreica vă poftesc la sfat. Porunci pentru strângerea oastei să pornească degrabă în toată tara.

În ziua de 16 novembrie, 1561, la Verbia, satul Movileștilor, așezat nu departe de Dorohoi, Lăpușneanu își așezase tabăra. Avea cu sine oastea mică și ceva prostime din Țara de Sus. În ziua următoare, la două ceasuri în zi, Despot își așeza tunurile în linie de bătaie. În spate erau rânduiți călăreții săi, oaste aleasă dar puțină. S-au bătut din tunuri toată ziua și niciunul nu a îndrăznit să atace. Abia în ziua de 18, domnul l-a îndemnat pe Moțoc să pornească el cu străjile sale, dar acest iscusit căpitan s-a retras îndărăt fără nicio izbândă.

S-a mâniat Lăpușneanu și le-a cerut sfetnicilor săi să dea dovadă de bărbăție. Atunci, pârcălabul de la Cetatea Nouă a Romanului și-a împins calul în față și i-a strigat domnului ca să audă câți mai mulți oșteni:

— Ai omorât pe cei mai buni dintre boieri, ca să le iei moșiile, ne-ai luat vitele de ți-ai umplut cămara ta cu galbeni, acum adă boii și trimite-i să lupte pentru tine cu dușmanul!

Mulți s-au mirat de vrednicia arătată de un om pe care bolile îl scăzuseră mult la trup și în vârtute. Lăpușneanu s-a repezit în fruntea călărimii și s-a bătut de parcă întinerise ca prin farmec. Un ungurean a izbutit să-i smulgă cu lancea gugiumanul din blană de samur și șuvițele rare de păr îi fluturau în vânt. Ion era alături de el și s-a cutremurat în fața unei atât de mari încrâncenări pentru păstrarea puterii. L-a ocolit și l-a împins înapoi. Zbaterea lui era zadarnică. Lupta fusese mai mult o închipuire. Numai două mii de oameni ai pământului așezați într-un loc bun, în viile de pe ridicăturile din dreapta câmpului de bătaie, au plătit cu viața lor acest simulacru sinistru. Căpitanii lui Despot adunați din toate țările Europei trebuiau să-și salveze onoarea anunțând o victorie din care n-a lipsit nici vărsarea de sânge. Lănciile și săbiile lor s-au înfipt și au sfârtecat trupurile nevinovate ale acestor muncitori ai pământului, care s-au înfrățit cu țărâna, numai pentru a îngădui unor semeni de-ai lor, fiare cu chip de om, dar mai răi decât fiarele, să se laude cu o izbândă pe

care Despot o câștigase de multă vreme, când, în sfaturile de taină, boierii cei mari s-au hotărât să-l părăsească pe Lăpușneanu și să treacă de partea veneticului.

Era o izbândă câștigată cu multă ușurință, al cărei rost mulți dintre străinii de față nu l-au înțeles iar pentru ușurința cu care au primit-o și au crezut în ea mulți aveau să-și piardă capetele, nu peste multă vreme.

Neputința l-a făcut pe Lăpușneanu să se închine în fața evidenței, privirile oglindeau ura care clocotea în sufletul lui, l-a întrebat pe Ion dacă-l va urma și când acesta i-a spus că rămâne la Verbia, pentru a-și ocroti satul, domnul a șoptit cu buze înălbite un „bine” prevestitor de multe rele, după care a dat pinteni calului și s-a topit în pulberile stârnite de copitele cailor slugilor domnești care aveau să-i țină tovărășie în fuga acestuia spre Țara de Jos.

XXIV

Lăpușneanul a avut răgazul să fugă la Huși unde-și trimisese nevasta și copiii ca să-i ferească de primejdie. A izbutit să strângă de iznoavă o nouă oaste, dar Despot a fost mai tare. Și era mai tare pentru că toți marii dregători ai țării se aflau acum în tabăra veneticului. Numai Andreica stolnicul, un bărbat prea frumos la înfățișare, cum îl zugrăvea un om al vremii, a rămas credincios fostului domn. Era ca și cum nu se întâmplase nimic, atunci când Despot și-a adunat primul sfat. Erau toți de față și în aceleași dregătorii: Ion Movilă, Barnovschi, Ion Moțoc, Spancioc, Văscan Movilă, Stroe vistierul și Ștefan Tomșa, om mare la trup, cu voce groasă și având o putere care-i uimea pe oameni. Poate străinii de lângă domn, căpitani tocmiți de el din îndepărtata Francie și până în Lehia vecină, arătau că totuși este vorba de o domnie nouă. Și s-a arătat Despot la început blând și cu dreptate față de toată lumea. Negustorii căpătaseră libertate de a se mișca în voie încotro doreau, boierii nu mai erau asupriți, iar mulțimea i-a fost recunoscătoare atunci când s-a aflat că n-a primit să ridice darea țării către Poartă cu 20.000 de galbeni așa cum i-a cerut-o Ferhat aga, capugiul, care i-a adus steagul de domnie.

A încercat să-l împace pe craiul Lehiei pentru încălcarea hotarului când și-a trecut călărețiii în Moldova. A trimis soli la Viena și a primit din partea împăratului Ferdinand mari făgăduieli că va fi sprijinit cu bani și cu oameni pentru a lupta împotriva necredinciosului. Nevolnicia lui Ianăș Jicmont din Transilvania l-a făcut să nutrească nădejdea că această țară o va putea trece în stăpânirea sa și le vorbea cu patimă boierilor despre planurile sale de a reface Dacia, patria cea străveche a neamului nostru. Spancioc, boier tânăr și vrednic, care se arătase înflăcărat de planurile mari ale Despotului, era trimis cu 7.000 de oameni spre trecătorile munților. Secuii, la rândul lor, repezeau soli ca să se-nchine Despotului și să-i ceară ajutor împotriva grofilor care le răpeau libertățile întărite de Matiaș craiul.

În taină, fuseseră trimise solii și dincolo de Milcov, în cealaltă țară românească. În ultima zi a lui april, la curțile domnești din Suceava au fost chemați dregătorii și marii boieri ai țării. Când s-au adunat cu toții, au coborât din casele domnești Despot, îmbrăcat în haine strălucitoare, iar în urma lui pășea solul lui Petru, domnul muntenesc. Solul s-a închinat domnului și, în puține cuvinte, a arătat rostul venirii sale, după care i-a înmânat lui Despot scrisoarea autografă a voevodului Petru. Despot, la rândul său, i-a dat scrisoarea lui Giurgea grămăticul care a citit-o cu mare glas. Cuprinsul scrisorii i-a uluit pe cei de față. Se vorbea de înfrățirea dintre cei doi domni și de legătura de sânge ce ar urma să se înfăptuiască prin căsătoria lui Despot cu

sora lui Petru. Nu era vorba de o căsătorie oarecare. Cei doi voievozi se legau ca după moartea lui Petru, Despot să moștenească și scaunul Țării Muntenești. Oamenii au simțit cum ceva cald năvălește spre inimă și din piepturile lor au izbucnit vorbe de slavă pentru domnul lor. Când s-a făcut liniște Despot s-a ridicat din jețul său, marele logofăt Ion Movilă a pășit înainte, urmat fiind apoi de domn și de ceilalți boieri și s-au făcut jurăminte strașnice pe o cruce de aur și pe sfintele Evanghelii.

A urmat apoi ospățul dat de domn și a fost mare veselie, cum rareori s-a văzut. Ion Moțoc și Avram din Bănila erau trimiși la Târgoviște ca s-o pețească pe mireasă în numele lui Despot și peste o lună cei doi se întorceau cu icoana pe care era zugrăvit chipul domniței muntenești și inelul fecioresc făcut din peruzele.

Chipul logodnicei era ademenitor și domnul a hotărât nuntă în ziua de Sântămaria mare. Ion Movilă primea poruncă să trimită solii ca să-i cheme la acea nuntă pe măria sa împăratul nemțesc, pe riga spaniol, pe craiul Maximilian și pe craiul Lehiei, pe preasfinția sa Nicolae Olahul, pe ducele Olbricht al prușilor și pe mulți alți mari nobili și șleahtici de prin țările de prin prejur.

Lui Ion i se părea că visează. Era oare cu putință să se înfăptuiască toate planurile atât de mărețe pe care le izvodea mintea neostoită a acestui Heraclid Despotul?

Îndată după întoarcerea lui Moțoc și Avram din Bănila, sosea la Suceava boierul muntenesc Socol. Aducea în dar domnului doi cai arăpești, un vestmânt de mire lucrat numai din fire de aur, o cucă plină cu pietre scumpe și un sac cu bani de aur și de argint. Acest boier îi cerea lui Despot să binevoiască să întârzie puțin nunta până la 14 ale lui octombrie, când Pătru avea să facă și el nunta cu Elena Cherepovici, fata unui mare nobil din Transilvania. Domnul Țării Muntenești ar mai fi dorit ca cele două nunți să se facă odată și în același loc, acolo unde se va socoti că este mai potrivit.

De câteva luni de zile de când Despot a luat domnia, Ion trăiește parcă ar fi purtat de o furtună. Nu mai are timp pentru sine nici pentru ai săi. Toată vremea, de dimineață până noaptea, priveghează întocmirea scrisorilor pe care solii trebuie să le ducă în Lehia, la împăratul nemțesc, la Poartă sau la riga Maximilian. Pe lângă noul domn se află acum oameni cu multă carte. Ioan Zomăr, Martin Literatul, diaconul Dimitrie (care știa atâtea limbi) se îngrijeau mai mult de școala de la Cotnari sau de întocmirea bibliotecii domnești. Erau trimise scrisori și către alți învățați din Hispania, Germania și oricare altă țară ca să vină în Moldova. Despot a socotit cu destulă înțelepciune că e bine să nu-i îndepărteze pe cei mai de seamă oameni ai țării. I-a păstrat pe toți în dregătoriile lor și Ion a înțeles că oricât de îndrăzneț era Heraclidul, tot se temea de ceea ce el, Movilă și alții

de o seamă cu el, socoteau că este temeiul țării. Atâta vreme cât toate au mers destul de bine, după făgăduielile și înțelegerile ce avuseseră loc între boieri și Despot, când acesta se afla la curtea Lăpușneanului, dar și după aceea până să ajungă domn, Despot n-a avut de ce să se teamă. Iar până la mijlocul anului 1562 toate s-au petrecut după gândurile și planurile făurite de domn spre mulțumirea tuturor.

Și mai puțin a câtorva dintre oamenii lui Lăpușneanu. Acesta plătise bine și făgăduia mari daruri celor care-l vor ucide pe venetic. Husărelul Voinea a fost prins uneltind ca și marele vameș Nicoară și împreună cu ei alți cinci boieri. Un popă a fost jupuit de viu. Prinșii au fost trimiși lui Laschi, să-i păstreze el la Hotin.

A venit după aceea rândul lui Andreica, fostul stolnic sub Lăpușneanu. Un bărbat frumos, cum puțini se văd. Îi ardea de domnie. Spunea în gura mare că i se cade lui a fi domn și nu unui venetic. Dacă tot nu mai folosește la nimic că te tragi din os domnesc, de ce n-ar fi el, Andreica, domn. De Sf. Gheorghe, Despot a cerut mitropolitului și episcopilor de Rădăuți și de Roman să-i citească molitva, după obicei. Și când a ieșit din biserică, o ceată de oameni, să fi fost ăl mult șase sute de oameni, au cerut cu glas mare să fie uciși trădătorii și uneltitorii. Cei care strigau erau târgoveți și meșteșugari oploșiți în târgul Sucevii, străini de neam și mulți dintre ei împărtășind credința eretică a Despotului. Căci mergea el la bisericile noastre, dar nu din toată inima, fiindcă în cugetul său tot eretic rămânea. Închinându-se în fața glasului mulțimii, a pus să fie uciși toți cei care se ridicaseră împotriva domniei, mai puțin pe Sima vistierul, pe care cu greu l-au scăpat marii dregători de la moarte.

Dar, socotea Ion, n-a fost domn a cărui domnie să se scurgă lin. Mereu se găsesc oameni care-și pun capetele, numai să aibe loc o schimbare, al cărui rost nici ei nu-l cunosc prea bine. Către boierii ceștilalți, Heraclid a arătat bunăvoință și s-a purtat cu grijă față de ei. I-a dăruit el însuși și chiar de puțină vreme, s-au făcut scrisori către riga Maximilian, al căror cuprins l-a aflat marele logofăt în mare taină de la Belsius, omul rigăi de legătură cu Despot, prin care se cereau niște cupe scumpe pentru el, pentru Barnovschi, Moțoc, Spancioc și vistierul Stroe, iar pentru Avram din Bănila se cerea o haină de damasc.

Iată deci, că ei, cei mai mari dregători ai țării, care-l sprijiniseră pe Despot ca să ia domnia, se bucurau de cinstire și nu aveau niciun motiv de nemulțumire. Dimpotrivă.

Țara nu era amenințată de nimeni, anul era bun și bogat în toate, iar domnul și cei din jurul său se pregăteau de nuntă. Cele mai nemulțumite dar și cele mai harnice, erau jupânesele care se plângeau că vine o asemenea clipă în care ele vor cunoaște cea mai mare umilință din viața lor: nu vor avea ce să îmbrace, cum se cere în

asemenea împrejurare, din care pricină au luat cu asalt dughenele neguțătorilor, iar aceștia, la rândul lor, ca să nu rămână de rușine, au cerut de la soții lor aflați în alte târguri, țesăturile de preț pe care le cereau cu atâta strășnicie jupânesele. Era zarvă mare și femeile nu mai pridideau cu cusutul, cu făcutul și desfăcutul cuferelor, căci toate doreau din toată inima să fie frumoase așa cum n-au fost niciodată și fiecare în parte dorea să fie mai presus decât celelalte…

Norocul omului este schimbător ca și vântul. Vorba asta i-a spus-o Ion răposatului domn Petru Rareș în cetatea Ciceului și domnul de atunci a zâmbit trist. Îi venea marelui logofăt să spună aceleași vorbe și domnului de acum, dar pentru asta ar fi trebuit să fie între ei o asemenea legătură sufletească încât ele să nu producă nicio stingherealã. Dar Ion nu-l mai simțea alături pe Heraclid. Nebunia stârnită de planurile îndrăznețe ale Despotului se destrămase în întregime. Omul era tot atât de vioi la minte, era plin de putere și trupul lui nu cunoștea o clipă astâmpărul. Neîmplinirea unor planuri făcea să se nască altele care nu erau mai puțin ademenitoare decât cele de dinainte.

Cu toate acestea, marele logofăt simțea că norocul și-a întors fața de la Despot. Dar nu era numai asta. Norocul se poate schimba, însă oamenii nu mai credeau în el. Asta o gândeau cei cinci oameni care se strânseseră în casele sale din Suceava. Erau de față Moțoc, Avram din Bănila, Spancioc, Ștefan Tomșa și călugărul Azarie. Cel din urmă venise în mare taină, din partea mitropolitului. Aveau cu toții fețele încordate. Își dădeau seama că de cele ce pun ei la cale acum, atârna în primul rând viața lor și, în al doilea rând, soarta țării.

Ion, ca cel mai în vârstă și mai cumpănit în toate, le-a cerut să gândească bine la ceea ce au de făcut. Despot avea alături de el numeroși străini care-l puteau feri de orice primejdie. De aceea, să se chibzuiască cu mare grijă fiecare faptă. Nu pe întâmplare sau pe noroc trebuie să pună temei, ci pe oameni.

— Stau și mă-ntreb, a tunat Ștefan Tomșa, un om mare la trup, vânjos, cu o față plină, ochi mici și vioi, fruntea nu prea înaltă, gură cu buze cărnoase pe care-și aruncau umbra fuioarele mustăților ale căror vârfuri treceau de linia fălcilor, cum de am ajuns aici! De ce ne-am înșelat noi în alegerea noastră! Nu era mai bine să-l fi lăsat pe Lăpușneanu în pace, sau dacă era să-l schimbăm pe acel tiran, măcar să fi ales un altul, mai așezat, un om al nostru…

— Nu depind toate numai de voința și de judecata noastră, i-a răspuns Ion. Toți ați dorit o schimbare și el v-a făgăduit-o. Am crezut în cele spuse de el și faptele au arătat, până la o vreme, că cele plănuite de el își aflau împlinirea. Când l-am ales pe Lăpușneanu, Moțoc știe că a fost de față, ne-am gândit că vom scăpa țara de turci,

legându-ne cu mare credință față de riga Lehiei. N-am izbutit nimic și se știe de ce. Cu Despot ne-am legat nădejdea de împăratul Ferdinand. El, Despotul, ne-a făgăduit că va primi tot sprijinul de care are nevoie țara noastră de la împărat. Așa i se făgăduise și lui și toate au mers pe acest făgaș până la începutul verii când între împărat și sultan s-a ajuns la înțelegerea de la Praga.

— Nu-i vorba numai de asta, a grăit Moțoc.

— Ai dreptate, i-a întors cuvântul Ion, dar de aici a pornit răul cel mare. Câtă vreme Despot s-a bucurat de sprijinul împăratului noi am fost mulțumiți.

— Nu poți să spui că pierderea Hotinului ne-a mulțumit, s-a repezit Tomșa.

— Știu că nu ne-a mulțumit, dar nici îndurerați n-am fost. Cetatea a fost zălogită pentru banii luați de la Laschi. Întorcea Despot banii, noi puneam iarăși stăpânire pe ea.

— Mă rog domniei tale, cui îi este îngăduit să pună la mezat părți din trupul țării?

— Ai dreptate, numai că atunci când a făcut-o nu s-a împotrivit nimeni. Am tăcut cu toții, iar darurile și cinstirea care ne-a dat-o ne-a făcut să stăm alături de el.

— Ne-am adunat ca să ne punem cenușă-n cap? a întrebat cu prefăcută nevinovăție Avram.

— Nu de asta, a zâmbit Ion, dar e bine să ne știm și păcatele.

— Ale ereticului sunt nesfârșite, a mormăit în barbă Azarie.

— Sunt, dar nu păcatele lui ne îngrijorează cel mai mult. Ochii călugărului au strălucit. Ion i-a făcut însă semn că nu și-a sfârșit vorba. Ceea ce trebuie să ne îngrijoreze este însă altceva și am să vă destăinui îndată. După înțelegerea dintre împărat și sultan nu s-au rupt legăturile Despotului cu riga Maximilian sau cu Ferdinand, dar prietenia lui cu nemții nu-și mai are niciun rost atâta vreme cât ea nu înseamnă încuviințarea și sprijinirea planurilor lui Despot de a ne ridica împotriva păgânului. Simțindu-l părăsit, sultanul și Lăpușneanu prin oamenii săi, încearcă să-l surpe pe Despot. Banii, sfaturile, care atunci când vin dintr-o anumită parte înseamnă poruncă, intrigile țesute cu mare meșteșug l-au făcut pe domnul muntenesc să nu-și mai dea sora după Despot.

— Cum se poate? s-a răsucit Tomșa, și pe fața lui ca și pe fețele celorlalți se vedea că știrea a produs mare mirare.

— Și Despot ce-a spus? a întrebat Avram.

— Despot n-a spus nimic. A căzut pe gânduri, a tăcut. Ce-a mestecat în capul lui, ce s-o fi sfătuit cu oamenii săi n-am aflat. Ce știu e că, la puține ceasuri de la ruperea logodnei, mi-a cerut să-i aleg sol și să-i fac cărțile de trebuință ca să fie trimis în Lehia.

— Pentru ce?

— Asta este vestea pe care vroiam să v-o aduc la cunoștință. Despot dorește să ceară mâna fiicei lui Zborovschi, castelanul Cracoviei.

— Nu se poate, a tunat Tomșa.

— Își bate joc de noi? s-a mirat Spancioc. Mireasă străină ne trebuie nouă?

— Trebuie să ne împotrivim, a fost de părere Moțoc.

— Este ușor de spus, greu de înfăptuit, a fost de părere Tomșa. Despot are cu sine călăreți și pedeștri străini care nu-l părăsesc o clipă. Nouă ne trebuie cu mult mai mult decât are el, dacă vrem să-i stăm împotrivă.

— Iertați-mă boieri că îndrăznesc să-mi spun și eu părerea. Ne-am sfătuit între noi călugării și după aceea s-au sfătuit și capii noștri. Nu este greu să ne punem de-a curmezișul planurilor acestui eretic. Prin preoți știm că toată țara este împotriva lui din două pricini mari: una că nu mai ține legea noastră și până acum nu s-a pomenit domn în Țara Moldovei care să nu împărtășească legea țării.

— Bine, cuvioase, l-a întrebat Tomșa, dar Despot merge la biserică!

— Asta numai de ochii lumii. Pentru că vedeți și domniile voastre cum a adus pe lângă el eretici și cum a făcut chemare ca asemenea oameni să vină din toată lumea aici, la noi, unde se vor bucura de ocrotirea lui. Fățărnicia lui nu mai cunoaște margini. La început s-a arătat blând și urând nedreptatea, dar n-a trecut multă vreme ca să dea pe față otrava ascunsă și rea pe care o avea în inimă. N-a trimis el la turc oameni care să se plângă de Lăpușneanu că a schingiuit și a ucis zece mii de oameni? Și, acum? Nu face și el ce-a făcut Lăpușneanu, când a văzut că nu este iubit? Și vă mai întreb, cu îngăduința domniilor voastre, cum poate un om ca ăsta să fie iubit? Ca și pe mulți alții l-a stricat și pe el lăcomia cea mare. Vrea aur și neavând de unde să-l ia, pentru că el vrea să se îmbogățească, așa, cât ai bate din palme a aruncat asupra oamenilor dări grele, cerând de la fiecare casă un galbin peste darea obișnuită. De unde să ia oamenii galbini? Și nu s-a îndurat măcar de sărăcime! N-are omul o bucată de pâine pentru copii și el cere aur. Nu s-a mulțumit numai cu atâta. Ca un al doilea Baltazar, neiubindu-i nici pe călugări și nici mănăstirile, a adunat la sine, înșelătorul, vasele de argint și de aur și pietrele scumpe și împodobite cu mărgăritare ale sfintelor icoane ca să facă bani. Pentru toate răutățile lui l-am blestemat și noi, iar țara fierbe de nemulțumire împotriva unui asemenea domn.

— Stoarce țara, a fost de părere Spancioc, și nu numai că nu-i este milă de nimeni, dar se gândește să încalce vechile datini și să ne pună și pe noi, pe boieri la dări, în rând cu mișeii!

— Prin felul în care se poartă, a cuvântat iarăși Ion, a izbutit să-i ridice pe toți locuitorii țării împotriva lui. Sunt fapte pe care le vedem, le simțim și le cunoaștem cu toții. Ce trebuie să facem, însă, noi acum

pentru a ne pune pe noi și țara la adăpost? A pierdut sprijinul împăratului nemțesc, caută acum prin însurătoare să-și găsească oameni cu greutate în Lehia ca să-l poată ajuta la nevoie. Trebuie să facem în așa chip încât puterea lui să nu crească, ci, dimpotrivă, să scadă.

— Eu cred, a spus Moțoc, că cel mai bun lucru e să-l împiedecăm s-o ia pe fata lui Zborovschi.

— Și, mă rog, cum o să facem una ca asta? a întrebat Tomșa.

— Trebuie să găsim un om de încredere pe care să-l trimitem la castelan și odată ajuns în fața acestuia, să-i arate că puterea lui Despot este numai o închipuire. Un asemenea om, și-a continuat vorbirea Moțoc, trăiește mai mult amăgindu-se. El nu vede ce se petrece în jurul său, nu-și dă seama cât rău face tuturor și urmărește împlinirea unor năluciri născute din mintea lui cea bogată, dar care n-au niciun temei și nici nu se vor împlini în fapt.

— Ce s-a spus aici, a cuvântat iarăși Azarie, sunt numai lucruri plăcute celui prea înalt. Mitropolitul se va bucura când îi voi spune tot ce s-a vorbit și trag nădejde că nu voi uita o vorbă. Numai că preasfinția sa ar dori, din câte a înțeles mintea mea cea proastă, ca să se facă mai mult decât cele hotărâte acum. Împiedecarea unei căsătorii nu va duce la izbăvirea țării. Nu uitați, domniile voastre, că nici pământul nu mai poate răbda atâta răutate, necum locuitorii obidiți ai țării acesteia.

— Cuvioase, l-a întrerupt Ion pe călugăr, a cărui înflăcărare creștea pe măsură ce vorbea, nu se pot înfăptui prea multe dintr-odată. Suntem lămuriți acum noi cei de față ce avem de făcut. Urmează ca fiecare în parte să afle care oameni împărtășesc gândurile noastre. Nu este de-ajuns că toți locuitorii țării sunt nemulțumiți. Trebuie ca nemulțumirea lor să găsească anumiți oameni care să fie în stare s-o schimbe într-o putere care să-l poată înfrunta pe Despot și pe oamenii săi. Va trebui, însă, înainte de toate, să câștigăm și bunăvoința și înțelegerea unor capete încoronate.

— N-aveți nevoie de alții, pentru că vă va sprijini țara! a îndrăznit Azarie.

— Este țara alături de noi, dar de vom pierde, vor cădea întâi capetele noastre, i-a răspuns Ion călugărului. Trebuie să câștigăm bunăvoința unui domn creștin, ca să ne ajute să scăpăm țara de păgân. Asta am dorit-o când l-am ales pe Lăpușneanu, și n-am izbutit. Am crezut în făgăduielile Despotului și el ne va duce de râpă. Trebuie să încercăm încă o dată pe lângă împărat, pe lângă craiul Lehiei. Nu se poate să nu înțeleagă până la urmă că interesul nostru este și al lor, că asupritorul nostru este dușmanul lor. Trebuie să lucrăm cu grijă dacă vrem să izbândim. Să chibzuim cu toții și Dumnezeu să ne lumineze calea pe care ar trebui să pășim pentru mântuirea noastră, a tuturor.

Boierii, cum sunt boierii, nu pricepeau mersul lucrurilor decât pe calapodul minții lor. Așa se face că după Anul Nou, 1563, când Despot a mers la Hotin ca să ia cetatea din mâna oamenilor lui Laschi ca să pună pârcălabi pe Văscan Movilă și pe Avram din Bănila, răzășii din ținuturile apropiate din Țara de Sus, care veniseră să se înfățișeze cu armele și cu caii lor, așa cum o cere obiceiul, au îndrăznit ceea ce boierii nici cu gândul nu visaseră. În timp ce Despot a purces călare prin fața rândurilor acestor oșteni ai pământului, „a fost înconjurat pe nesimțite de norodul de țărani care l-au smuls dintr-ai săi, încât se putea vedea cu mare uimire că a rămas aproape singur cu unul sau doi slujitori printre multe mii de țărani. Aceștia îl urmăreau cu strigăte supărătoare cerându-i să oprească plata neobișnuită până atunci a acelui galben de aur".

Despot, deși a simțit cum îi îngheață spinarea, nu și-a pierdut cumpătul. Vina a aruncat-o pe seama lui Barbovschi, pe care toată lumea îl credea sfetnicul de taină al domnului și pe preasfinția sa, mitropolitul țării, Grigorie Roșca. Aceștia doi l-au sfătuit să pună acea dare. Iar țăranii nu s-au sfiit să-i ceară domnului pe cei doi ca să-i judece și Despot le-a făgăduit că le va îndeplini cu mare plăcere această dorință. Numai așa l-au lăsat să plece în cetate, unde și-a revărsat mânia asupra dregătorilor și căpitanilor care l-au părăsit într-un chip atât de rușinos ca să fie umilit de o adunătură de mișei. Și nu pricepea de unde au oamenii aceștia atâta îndrăzneală!

După această întâmplare nemaipomenită, Barbovschi i-a căutat el pe cei care nu-l mai iubeau pe Despot și trecerea lui de partea acestora a însemnat un mare câștig pentru ei, dar și o mare pierdere pentru Despot.

O țară nu poate fi schimbată din temelii cu ușurința cu care schimbi un veștmânt. Oricât de bine ar fi întocmite planurile, oricât de isteață este mintea celui care le-a înfăptuit și oricâtă îndârjire ar pune acesta pentru împlinire, strădania lui va rămâne zadarnică dacă nu va avea de partea lui toată lumea. Despot îi avea pe toți împotrivă-i. Ion vedea acest lucru, nemulțumirea începuse să se arate fățiș. Oamenii nu se mai sfiau de nimeni. O primă izbândă a boierilor potrivnici a fost zădărnicirea căsătoriei lui Despot cu fata lui Zborovschi. Tot boierii au fost aceia care și-au trimis oameni la Poartă ca să-i îndemne pe viziri să-i ceară lui Despot slobozirea mercenarilor aflați în preajma lui. Au venit și asemenea cereri. Din pricina „sfaturilor" primite de la Poartă, dar și din lipsă de bani, domnul a trebuit să se lipsească de unii dintre oamenii pe care se sprijinea puterea lui. Douăzeci și cinci de asemenea oșteni cu platoșe au fost sloboziți, iar căpitanul franțuz Petru Rusel a plecat el singur când și-a dat seama că de la un asemenea stăpân nu te poți aștepta la cine știe ce pricopseală.

Laschi, la rândul său, supărat pe Despot pentru că-i luase Hotinul și nici datoria nu și-a împlinit-o, cum a venit vara, a și început să strângă oameni. Toți cei plecați de la Despot i-a luat el pe plată și tocmește oameni de nădejde în Lehia și în Ungaria de Sus. Asta nu-i bine, gândește Ion, și ca el gândeau și capii boierilor care doreau să scape de domn. Laschi, după câte aflaseră ei, năzuia să ia domnia Moldovei. Șleahticul leah înnebunise? Credea el că această domnie o poate lua oricine? Despot izbutise pentru că au fost ei, marii boieri, de partea lui. Altfel…

Despot a aflat de planurile fostului prieten și caută și el să-i câștige pe unii șleahtici care să-l poată împiedica pe Laschi să făptuiască ceva. Ion, găsindu-se în preajma domnului, a aflat la timp că acesta l-a momit pe Procopie Sieniavschi, frate cu palatinul Rusiei. I-a făgăduit șleahticului șapte mii de galbeni, dacă-l va ajuta la nevoie, iar Procopie, pentru atâta bănet s-a arătat gata să-i vină în sprijin.

Despre Dumitrașcu Vijnovițchi nu se știe prea bine ce dorește. Se spune că Laschi ar fi vrut să-l atragă de partea lui, alții spun că cneazul ar vrea să fie el domn, pentru care treabă a și început să strângă oameni.

Boierii cei mari au ținut sfat și nu s-au dumirit nici ei ce-ar trebui să facă în asemenea împrejurări. Să-l lase pe Despot în pace, nu mai era de suferit. Cum domnul vroia să trimită o solie în Lehia ca să câștige prietesugul și alianța craiului Jicmont-Augustul, au fost aleși pentru asemenea treabă Ion Moțoc, Barnovschi și Avram din Bănila. Erau cei mai de seamă boieri ai țării, iar alegerea lor fusese făcută pentru a-i arăta craiului cinstirea ce i se cuvenea. Despot nu bănuia că cei trei vor purta și o solie a lor, aparte, numai că răspunsul dat de crai solilor a fost o dezamăgire. Jicmont-Augustul le cerea boierilor să stea liniștiți. El le-a arătat că mai înainte cu doi ani îi sfătuise să nu-l alunge pe Lăpușneanu, iar ei, drept răspuns, l-au chemat pe Despot. Acum iar sunt nemulțumiți? Măria sa nu se poate amesteca pentru că are pace cu Turcul, iar Despot, alesul lor, a primit steag de la Poartă. Ar fi bine ca să se păstreze liniștea la hotare. Craiul nu va îngădui oamenilor săi să se amestece în treburile Moldovei, iar boierii ce fac, o fac pe răspunderea și pe capetele lor.

Împăratul nemțesc când i s-a arătat ce vor boierii noștri, n-a spus nici că-i bine, nici că-i rău. Când erau turburați cu toții, căci nu știau încotro s-o apuce și cum este mai bine să înceapă lucrarea lor, Ion Movilă a venit cu vestea că Pavel Săcuiul, cel pe care Despot îl pusese pârcălab la Suceava, i-a cerut domnului învoire să meargă la cășile sale din Cașovia să-și vadă nevasta și copiii. I s-a dat îngăduință, iar în locul lui, Despot l-a pus pe Pătru Divoe, ungurul. Atunci, au hotărât cu toții să-l aleagă pe Tomșa drept căpetenie. Era în puterea vârstei și om de nădejde. Viteaz neînfricat, nu se da în lături de la nimic și nu se

lăsa până nu izbândea în lucrarea pe care a început-o. Ion s-a simțit prea bătrân ca să-și ia pe cap o răspundere atât de mare, așa că alegerea făcută de el asupra Tomșii a fost încuviințată și de ceilalți boieri.

La începutul lui august, fuioare de fum s-au ridicat pe culmile de dincolo de Prut, iar călăreți trimiși de pârcălabul de la Orhei aduceau la Suceava vestea că tătarii au trecut hotarul. Când s-a ținut sfatul cu boierii, aceștia au fost de părere să se strângă în grabă oștenii din Țara de Sus, iar în sprijinul orheenilor și lăpușnenilor să se trimită grabnic ajutoare. Unii i-au cerut domnului să fie trimiși și oștenii aflați în plata domnului și Despot, după ce i-a numit pe Tomșa și pe Ilie Dârman căpetenii ale oștii, le-a dat acestora trei sute cincizeci de unguri călări și cincizeci de sârbi tot călăreți aleși. O samă de pedestrime alcătuită din nemți cu câteva tunuri a fost de asemenea pusă sub ascultarea celor doi boieri. Pătru Divoe l-a sfătuit pe Despot să nu se despartă de mercenarii săi, dar acesta a socotit că ar fi rușinos pentru el ca să-și întoarcă vorba, și în niciun chip n-ar vrea să le arate supușilor săi că i-ar fi frică sau s-ar teme de cineva. Strângându-se în grabă și câteva mii de călăreți moldoveni, Tomșa și Dârman au grăbit de au trecut Prutul și s-au îndreptat spre Nistru.

Pe măsură ce înaintau spre răsărit, creștea și îngrijorarea căpeteniilor lefegiilor. Nici urmă de sate arse și prădăciune, nicio față de tătar în cale! I-au întrebat pe Tomșa și pe Dârman ce se petrece, iar cei doi boieri i-au dus până la hotar, unde toată lumea a înțeles că năvala n-a fost decât o închipuire. Aici Tomșa, Dârman și alți boieri au stat de taină cu unele căpetenii ale lefegiilor și i-au ispitit să treacă de partea lor și să se ridice împotriva Despotului. Dar n-au isprăvit nimic pentru că lefegiii s-au arătat neîncrezători și amintind de jurământul făcut domnului, ei le-au răspuns alor noștri că nu-și pot păta numele cu o asemenea trădare. Ei trăiesc din truda brațelor lor și dacă nu arată credință față de cine-i tocmește, cine se va mai uita la ei de aici încolo?

Trăgându-se îndărăt toată oastea, după ce au trecut Prutul și-au ajuns la Ciumiceni, pe Ciuhru, au mas pentru noapte în acel loc. Tomșa și Dârman, cu sfatul celorlalți boieri, au rânduit lucrurile în așa fel încât călărețiii unguri erau despărțiți de sârbi, iar aceștia de pedeștri nemți. La al doilea cântat al cocoșilor, o casă a luat foc și până să se dumirească lefegiii despre ce este vorba, s-au trezit cu românii că dau năvală asupra lor. Buimăciți de somn oamenii au căutat să se apere și au izbutit să se tragă spre o grădină ce era înconjurată de un șanț. Până să se înțeleagă ai noștri ce se petrece, nemții și ungurii s-au înconjurat în grabă cu o îngrăditură întărită cu pământ și cu greu se putea apropia cineva de această întăritură. Când s-a luminat bine de ziuă, Tomșa a adus tunurile și le-a poruncit

tunarilor să tragă. Nemții n-au vrut să-i ucidă pe ai lor și Tomșa, văzând această împotrivire, a pus de i-a ucis pe toți, afară de un neamț, Hristofor, carele au îndreptat tunurile asupra ungurilor și așa a scăpat el cu viață.

După ce-au tras tunurile, ai noștri au năvălit cu săbiile goale și n-a scăpat din acea ciocnire niciun lefegiu în viață. Numai sârbii au fost mai norocoși. Văzându-se despărțiți de ceilalți, au intrat la bănuială. S-au culcat îmbrăcați printre cai și au lăsat oameni la pândă. Când au văzut că ai noștri vin asupra lor, au sărit pe cai și cu toate că au pierit câțiva dintre ei, cei mai mulți au fugit spre Prut de unde au năzuit la hotar și de aici s-au topit în stepa care se întinde nesfârșită către soare-răsare.

Când un călăreț l-a vestit în taină pe Ion despre cele întâmplate la Ciumiceni, acesta împreună cu Spancioc, Barbovschi și alți dregători care se aflau în Suceava, au încălecat degrabă și au pornit-o spre Baia.

De la Ciumiceni, scăpat de grija lefegiilor, Tomșa a pornit spre Cetatea Neamțului și, spre norocul său, pârcălabul acesteia, neamțul Ioachim Prudentius, nu se afla acolo. La cererea lui s-a lăsat podul și a pătruns cu oștenii săi în cetate. Până să se dumirească nemții despre ce este vorba, au fost loviți în pripă de oamenii lui Tomșa. Numai unul, care se afla în afara zidurilor, văzând cele ce se petrec înlăuntru, a fugit în calea comandantului său și Ioachim a purces de sârg la Suceava ca să-și împlinească slujba față de stăpânul care-l plătise. Veștile primite de Despot erau deci adevărate. Boierii care-l sprijiniseră să ia domnia se ridicau acum împotriva lui.

Timp să fugă era. Avea cu sine aproape o mie trei sute de lefegii. Ar fi putut trece munții spre Maramureș și de acolo spre Cașovia, la riga Maximilian unde ar fi găsit sprijin. Pătru Divoe, ungurul, a fost de părere că este bine să plece cu toții până nu se vor strânge răsculații în jurul cetății. Ioachim, fostul pârcălab de la Neamțu, credea în puterea zidurilor cetății Sucevii pe care domnul avusese grijă să le întărească. Fuseseră aduse și multe mașini de război, pentru că planurile lui Despot era să ridice o mare cetate, așa cum se aflau multe în Europa, pe care s-o clădească în așa fel, încât nicio oaste să n-o poată cuceri. Cetatea n-a avut vreme s-o ridice, dar multe din mașinile dorite de el fuseseră cumpărate și se aflau acum la Suceava.

Despot a ales sfatul lui Ioachim. Hotărându-se să rămână la Suceava, el a repezit oameni la Pavel Săcuiul ca să meargă la riga Maximilian pentru ajutoare și să facă cum va ști pentru a-i veni într-ajutor. Erau trimiși oameni și în Lehia, la Sieniavschi și la Zborovschi.

În ziua de opt august, dinspre Bosanci se apropia norul negru de călăreți ce aveau să înconjure cetatea. Peste două zile, în tabăra așezată în jurul cetății Sucevei, Tomșa era ales domn de către boierii Moldovei. La Poartă, în Lehia și la împăratul Ferdinand erau trimiși

oameni ca să vestească alegerea făcută de țară. Tomșa avea nevoie de întărirea sultanului. Dacă aceasta nu putea fi câștigată cu ușurință, atunci numai ajutoare venite de la împărat sau din Lehia aveau să-l convingă pe sultan că alegerea făcută de țară este cea bună. Va căpăta Tomșa și boierii care-l aleseseră asemenea ajutoare?

Zidurile cetății erau groase și puternice. Fără tunuri mari care să bată zi și noapte nu se putea trece peste asemenea ziduri, iar tunurile lipseau, așa că au venit negurile toamnei cu ploi și vreme rea care a pus la grea încercare răbdarea și rezistența oamenilor lui Tomșa. Știind câtă vrăjmășie a fost între Despot și Ianăș-Jicmont, craiul Ardealului, Ion l-a sfătuit pe Tomșa ca să trimită soli să-i ceară oameni cu puști. În lipsa acestora, ai noștri nu se puteau apropia prea mult de ziduri, necum să încerce să se cațere pe ele, deoarece erau primiți cu foc de cei din cetate, toți pușcași de meserie. Mai erau căușuri mari, tot din fier făcute, în care se topea smoală și ridicate pe scripeți acestea turnau șuvoaie de jăratec, iar niște mașini zvârleau bolovani și alte greutăți care striveau tot ce întâlneau în cale, ca să nu mai amintim de puștile cele mari care bubuiau de se cutremurau dealurile din jur.

Deocamdată, singura nădejde era înfometarea celor din cetate. Au fost date porunci strașnice ca toate potecile și drumurile să fie bine supravegheate.

Într-o zi de octombrie, când o ploaie măruntă se cernea fără istov din norii negri care se prăvăleau spre apa Sucevii, au sosit în tabăra lui Tomșa călăreți care-l vesteau că o oaste se apropie de cetate venind pe drumul care duce în Lehia. S-a sunat din trâmbiți și s-au bătut tobele ca să se strângă toată oastea pe dealul dinspre miazăzi. Până la primirea unor noi vești, trebuiau să se pregătească de luptă. O strajă a fost trimisă în întâmpinarea oaspetelui nepoftit și mare a fost mirarea tuturor când au aflat că nu sunt ajutoare pentru Despot, nici pentru Tomșa. Dumitrașcu Vijnovițchi l-a părăsit pe Laschi, după cum aveau să afle mai târziu Tomșa și boierii săi, și socotind că a sosit clipa ca el să pună mâna pe scaunul Moldovei, venea cu câteva mii de volinieni și podoleni. Craiul Lehiei trimisese porunci lui Laschi cerându-i acestuia să nu bage crăia în bucluc, amenințându-l cum n-a făcut el niciodată cu un șleahtic așa de puternic cum era Laschi. Cum aceste porunci nu-l priveau și pe cneazul Dumitrașcu, acesta s-a grăbit să-și strângă oamenii și să-și încerce norocul.

Tomșa a socotit că este cuminte să se tragă din fața lui Vijnovițchi și cei din cetate au privit cu uimire cum pleca un dușman și-i lua loc altul. A doua zi, cneazul l-a trimis pe Pioceschi, șleahticul pe care Laschi îl așezase pârcălab la Hotin, ca să-i propună lui Despot încheierea unei înțelegeri. Vijnovițchi îi cerea domnului asediat să-i

lase țara lui, iar dacă nu vroia, el, cneazul, s-ar fi mulțumit cu 25.000 de galbini, cât cheltuise cu ridicarea oștii și o dare anuală de 12.000 de galbini. Despot a întârziat răspunsul cât să-i dea cneazului impresia că nu ia în glumă propunerile acestuia, după care i-a trimis răspunsul că le va împlini cu sfințenie.

În timp ce se purtau aceste tratative, dincolo de Vercicani cete de călăreți veneau din ținuturile învecinate, zi și noapte. Tomșa chemase toată țara la oaste și puterea lui creștea cu fiecare clipă.

La o săptămână de la venirea sub zidurile cetății Suceava, cneazul Vijnovieț chi primea în tabăra sa doi călăreți români care atârnaseră năframe albe în vârful lăncilor. Oamenii acestor boieri rămăseseră deoparte și cneazul a trimis călăreți în întâmpinarea celor doi. Erau boierii Spancioc și Stroici și cereau cu glas mare să-l vadă pe cneaz. Era falnic la înfățișare Vijnovieț chi deși număra ani mulți. Când au ajuns boierii în fața lui i s-au închinat ca unui domn. La mirarea cneazului, Spancioc, meșter la vorbă, i-a arătat acestuia că țara-l dorește ca domn.

— Noi, toți boierii, cu mic și mare ne-am hotărât să te alegem ca domn. Ne-am săturat de străini și dorim ca pe scaunul Moldovei să se așeze un urmaș al vechilor și slăviților domni ai țării noastre. Primește măria ta hotărârea și închinarea noastră.

Cneazul s-a mirat la început, apoi s-a văzut pe fața lui bucurie amestecată cu mirare și i-a întrebat pe cei doi:

— Dar ce veți face cu Tomșa, domnul vostru?

— Mărite stăpâne, i-a răspuns Spancioc, Tomșa nu ne este domn, ci numai o căpetenie pe care am ales-o ca să scăpăm țara de străini.

— Și ce urmează să facem cu el? a întrebat iarăși cneazul.

— Ți se închină ca și noi, așa că măria ta, în prea marea bunătate a sufletului său și ca un mare viteaz ce te afli, a cărui faimă a străbătut peste tot locul, este rugată de el și de noi ca să-l primești așa cum vei primi pe toți supușii acestei țări care sunt gata să ți se închine.

După aceste vorbe, cneazul i-a poftit pe cei doi boieri în cortul sau ca să pună statornic țara la cale. A cerut multe lămuriri, iar Spancioc și Stroici s-au dovedit oameni de nădejde: cunoșteau cu de-amănuntul toată rânduiala Moldovei așa că i-au putut răspunde de îndată la oricare întrebare a cneazului.

Sfatul a urmat și în dimineața zilei următoare și când cneazul s-a crezut dumirit întru totul a dat două porunci: una, să fie prinși și uciși toți oștenii pe care Despot i-a slobozit din cetate după hrană; războiul cu veneticul va fi dus fără cruțare așa cum o dorește țara și, a doua, cinci sute dintre oștenii săi să-i însoțească pe cei doi boieri în tabăra lui Tomșa și să-i ia capul acestui răzvrătit. Rugămințile lui Spancioc și Stroici au fost zadarnice.

— A îndrăznit să-și ia nume de domn, atunci trebuie să plătească

această îndrăzneală, a încheiat cu hotărâre cneazul. El avea să iasă în întâmpinarea lor în ziua următoare.

Un șleahtic din Galiția, pe nume Martin Piasețchi a ascultat uluit hotărârile cneazului. A înnebunit Vijnovițchi? s-a întrebat el și a încercat să ajungă în cortul acestuia ca să-l roage să arate mai multă prudență, ținând seama de cugetul lunecos al valahilor. Cneazul i-a aruncat o uitătură așa de înfricoșătoare încât bietul Martin n-a știut cum să se tragă mai repede îndărăt.

Ceata de călărești volinieni, în fruntea căreia călăreau veseli și nepăsători Spancioc și Stroici, se strecura pe malul Siretului când, spre seară, dintre zăvoaie au izbucnit strigăte și până să se dumirească despre ce este vorba, volinienii au și fost acoperiți de un nor de călărești și în puțină vreme niciunul dintre ei nu mai era în viață.

Ceața acoperise totul. Negurile răsăreau parcă din pământ. Copitele cailor frământau clisa din care țâșneau trâmbe de apă noroită. În mișcarea ritmică a picioarelor se frământau mușchii puternici sub curelele care încingeau pieptul animalelor iar din pielea acestora izvorau aburi. Pe nări porneau alte fuioare albe. Platoșele călăreților și hainele de luptă păreau și mai întunecate, iar mișcarea lor era ca o plutire de umbre. Se mergea în tăcere. Nicio vorbă, niciun sunet în afara tropăitului animalelor. Tomșa părea un uriaș și lângă el călărea Ion Movilă, și fratele său Văscan, Barbovschi, Spancioc, Ilie Dârman, Stroici și cu toți foștii dregători ai Lăpușneanului și ai Despotului.

Când au ajuns la podul de la Vercicani, în lunca Siretului, ceața se făcuse și mai deasă. La adăpostul tufelor au fost așezați călărești de o parte și de altă a drumului care ducea spre Crăciunești. Tomșa cu boierii și o parte din călărime s-au depărtat de pod. Porunca a fost scurtă și limpede pentru toți: când vor suna tobele și trâmbițele dinspre Crăciunești va fi clipa în care toți vor porni la atac.

Vijnovițchi, îmbrăcat cu haine scumpe mergea în fruntea oamenilor săi. Era vesel bătrânul oștean, în ciuda unor dureri pe la încheieturi pricinuite de vremea asta păcătoasă. Nu-l supărau atât durerile cât ceața care-l lipsea de bucuria de a privi pământul țării care era acum sub stăpânirea lui și faptul că o clipă ca aceasta, în care boierii îl vor întâmpina și i se vor închina nu va fi încununată de razele soarelui care ar fi dat o altă strălucire întregii ceremonii.

Cneazul s-a mirat că trebuie să facă atâta drum pentru a-și întâlni supușii. I se păreau cam leneși și molateci. Când a ajuns la apa Siretului a ezitat o clipă între a rămâne pe malul drept sau a trece pe malul celălalt. Călăuzele sale, boieri de țară trimiși de Tomșa, i-au arătat drumul în chipul cel mai firesc cu putință. Ele știau ceea ce știa și cneazul, că boierii îl vor domn. Și dacă boierii îl vor, atunci nu mai există nicio îndoială că așa va fi. Iar Vijnovițchi i-a urmat cu încredere. Când toată oastea lui a trecut de cealaltă parte a apei s-au

auzit sunete de trâmbițe și de tobe, iar din negura din preajmă s-a revărsat prăpădul. Cneazul a înțeles că este rău și a izbit într-o latură, negurile înghițindu-l îndată.

Prinși din toate părțile, podolenii și volinienii au pus armele jos și au cerut îndurare și îngăduința să fie lăsați să plece la casele lor. N-a fost chip să fie găsit cneazul. Prinșii au fost trecuți pe dreapta Siretului. Fiind vremea namiazului, ceața s-a mai învăluit într-o parte și alta după care a început să se topească în văzduh lăsând să apară soarele din pâcla lăptoasă.

Tomșa mugea de furie. Îi scăpase vânatul cel mare și acest lucru îl mâniase cumplit. I-a privit pe prinși cu mare scârbă, iar Martin Piasețchi a înțeles din privirile acestuia și din vorbele lui că nu va fi bine. Numai un boier înalt și puternic, căruia părul îi încărunțise la tâmple, mustața rămânând în schimb neagră, i-a stat împotrivă domnului. Un podolean care știa românește îl lămurea pe Martin în legătură cu cele ce se petreceau. Împotrivirea acelui boier l-a întărâtat și mai rău pe Tomșa și abia atunci Martin a înțeles de la tovarășul lui că acest domn năprasnic dăduse poruncă să li se taie urechile. Boierul a strigat să nu facă o asemenea faptă. E un păcat ce se poate întoarce pe capetele lor, dar strigătele și împotrivirea lui au fost zadarnice.

Tomșa și-a așezat iarăși tabăra în apropierea cetății Sucevii și spre marea lui bucurie, Ianăș-Jicmont i-a trimis o mie de călăreți. Cei dinlăuntrul cetății au început să rabde de foame, iar de la un fugar s-a aflat că Pavel Săcuiul a izbutit să se strecoare în cetate odată cu venirea lui Vijnovieț chi. De la Pavel, Despot a aflat că cei doi crai cărora le-a cerut ajutor, n-au mișcat un deget. A fost la Laschi și i-a promis că Despot îi va întoarce tot ce a cerut și-i datorează și-i va da mai mult decât nădăjduiește el. Zborovschi nu i-a spus nici că-l va ajuta pe viitorul său ginere, nici că n-o va face.

În urma unui sfat ținut cu căpetenia oamenilor trimiși de Ianăș-Jicmont s-a hotărât să fie trimis un ungur în cetate. Acesta avea drept sarcină să le spună celor de un neam cu el că de vor preda cetatea căpeteniilor lui, Laslău Radec și Toma Deciu, vor fi liberi să plece unde vor, iar de doresc să intre în rândul oștenilor acestora, au să fie primiți cu mare bucurie.

Pătru Divoe, pârcălabul cetății, a oblicit că se pune ceva la cale, dar și-a zis că nu poate face nimic până nu știe temeinic despre ce este vorba. De această ezitare a profitat Martin Farcaș, o altă căpetenie a ungurilor din cetate și l-a asmuțit pe Despot împotriva pârcălabului. Despot nu știa ce să facă, iar Farcaș, prefăcându-se că l-a surprins pe Pătru Divoe în timp ce trăda, l-a ucis pe acesta. Când au aflat oștenii că le-a fost ucisă căpetenia au năvălit cu strigăte mari ca să-l răzbune. Despot le-a ieșit în întâmpinare și a luat asupra lui cele întâmplate,

deși Martin Farcaș și Pavel Săcuiul s-au împotrivit de teamă să nu pată ceva. Dar oamenii, la vederea celui care fusese cu puțină vreme în urmă un principe slăvit, s-au tras înapoi murmurând.

Martin Farcaș l-a vândut în cele din urmă. Luând legătura cu căpeteniile din afara cetății, el s-a făgăduit să deschidă porțile cetății, în schimbul vieții lui și al tovarășilor săi.

În dimineața zilei de 24 noiembrie, când domnul a cercetat zările în nădejdea că până la urmă tot are să-i vină cineva în sprijin, a simțit o mișcare deosebită înlăuntrul cetății. Oștenii unguri scoteau întăriturile de la porți, semn că vor să le deschidă dușmanului. Un fior i-a cuprins tot trupul și a înțeles că soarta lui a fost pecetluită. L-a chemat pe Martin Farcaș și pe Pavel Săcuiul, dar niciunul n-a venit. În preajma lui se aflau numai Ioachim, fostul pârcălab de la Neamțu, Martinengu, omul de aleasă învățătură și alți vreo câțiva.

A poruncit să i se aducă hainele de paradă. S-a îmbrăcat de parcă s-ar fi dus la cea mai de seamă ceremonie împărătească. A cerut să i se înșăueze calul arăpesc cu hamuri și frâie bătute în aur și argint, a luat sceptrul în mână și a ieșit în curte. A tresărit când i s-a spus că Martinengu a fost ucis lângă una din porți. Un butoi dintre cele mari umplut cu pietre s-a prăbușit peste el și n-a mai avut timp nici să icnească. Și-a amintit dictonul latinesc, învățat în tinerețele sale, despre trecerea noastră prin lume și deșertăciunea oricărei faime, a încălecat și cu alaiul cât a putut strânge a ieșit din cetate. Calul a simțit că iese la larg, dar stăpânul l-a cumințit din frâu și l-a făcut să meargă în pas. Sunt clipe în care orice exuberanță este de prisos. Demnitatea cere cumpănirea fiecărui gest. A trecut prin fața Mirăuților, apoi pe lângă Sfântul Gheorghe, după aceea s-a îndreptat spre Areni, în marginea Sucevei, unde era țara adunată. L-a întâmpinat un călăreț care i-a adus porunca de la Tomșa să coboare de pe cal. S-a supus. Mârlanul ăsta gros la trup și greu la minte ținea cu orice chip să-l umilească. S-a oprit când a ajuns în față lui și niciun mușchi nu s-a clintit de pe fața lui atunci când fostul lui dregător l-a mustrat pentru toate câte făptuise. Era și firesc să fie așa. Puterea se afla acum în mâna lui și putea să spună și să facă tot ce vroia. Cât privește faptele lui, fărădelegile cum le numea matahala din față-i, nu puteau fi judecate de un incult. El vrusese să aducă aici, la marginile Europei, oamenii cei mai aleși și să semene învățătura înaltă, dragostea de muncă și respectul față de legi. Credință liberă, nu bărboși stupizi și mărginiți, închiși ca vitele în ocol pe care-i lăuda Tomșa pentru suferințele lor.

Și-a ridicat coroana de pe cap, a făcut câțiva pași și i-a întins-o, împreună cu sceptrul, celui care-l certase spunându-i ca să audă și să înțeleagă:

— Tu care domnești acum în locul meu să ții minte: astăzi moartea

mă pândește pe mine, mâine te poate pândi pe tine. Nu-ți cer decât să mă lași să mă spovedesc.

— Ticălosule! a strigat Tomșa, și l-a izbit cu buzduganul în cap.

Despotul s-a prăbușit și câteva slugi domnești l-au tras alături de cortul domnesc. Și-a revenit destul de repede. Avea mustățile și barba pline de sânge. A cerut apă să se spele. Nu se suferea murdar.

La mijlocul nopții a auzit zarvă în apropiere și a înțeles că-i vin vești lui Tomșa. A reușit să prindă unele vorbe și din ele a dedus că Laschi, fostul lui prieten îi venise în ajutor și în seara aceea își așezase tabăra la patru mile de Suceava.

O zi de-ar fi reușit să câștige, numai o zi!

În 25 noiembrie, 1563, în al treilea ceas al zilei, Despot s-a spovedit popii sale eretic după care și-a plecat capul și călăul tătar i-a retezat grumazul dintr-o singură lovitură, bine potrivită. Au mai căzut capetele multor oameni ai lui Despot, printre cei uciși în ziua aceea fiind și Ioachim, fostul pârcălab al Neamțului.

Împăiate, capetele lui Despot și Ioachim luau drumul Țarigradului și la 10 decembrie ele erau arătate măritului padișah și divanului său.

Dintre oamenii lui Despot, Tomșa l-a ales pe neamțul Șteinbirghe, a pus călăul de l-au însemnat la nas și așa, plin de sânge, l-au încălecat pe cal și l-au trimis lui Laschi ca să-i vestească cele ce s-au petrecut la Suceava. În urma neamțului, la o anumită depărtare, veneau câteva mii de călăreți români. Laschi a înțeles că jocul de acum doi ani nu se mai poate repeta și a poruncit oamenilor săi să lege tabăra și să grăbească spre hotar.

După ce s-a scăpat de Despot și mai înainte ca Laschi să treacă hotarul, în fața domnului s-a înfățișat un popă din părțile Botoșanilor. Ținea morțiș să-i arate el însuși lui Tomșa prada pe care pusese mâna. Cum orice supus avea dreptul să ajungă în fața domnului său, i s-a îngăduit și popii și nu mică a fost uimirea când prada acestuia s-a dovedit a fi însuși cneazul Dumitrașcu Vijnovițchi. Popa povestea cu glas mare cum l-a găsit pe șleahtic ascuns într-o căpiță de fân pe care tocmai vroia s-o încarce și s-o ducă acasă. Făgăduielile cneazului n-au avut nicio putere asupra popii care s-a grăbit să-și facă datoria închinându-l pe prins stăpânului legitim al țării.

Tomșa l-a miluit cum se cuvine pe popă și l-a umplut cu laude. Sfătuindu-se ce vor face cu cneazul, au fost cu toții de părere, domn și sfetnici, ca acesta, împreună cu cumnatul său Pisatcenschi, să fie trimiși la Țarigrad, plocon sultanului, în nădejdea că Suliman, văzând vrednicia lui Tomșa și supunerea lui față de Poartă, îl va întări în scaun și astfel va scăpa țara de necazuri. Sultanul a primit darul și cei doi au fost puși în cârlige dinspre Galata și acolo s-au chinuit trei zile și trei nopți. Bătrânul oștean s-a arătat vrednic și în fața morții. Pentru a-și scurta chinurile i-a umplut pe păgâni și pe profetul lor cu sudălmi,

încât s-au întărâtat turcii și n-au mai putut răbda de l-au săgetat și astfel și-au dat sfârșitul. Multe zile trupurile celor doi au fost hrană păsărilor cerului până n-au rămas decât oasele pe care le-au înălbit ploile, vânturile și soarele.

În plină iarnă, când toate se rânduiseră la locul lor, tătarii „au năvălit asupra Moldovei ca niște câini turbați și apucând multă pradă, oameni și vite, au ars țara". Era semn rău. Sultanul nu primise închinarea lui Tomșa. Acesta n-avea de unde să știe că Suliman cel Măreț îi dăduse iarăși domnia Lăpușneanului, mai înainte ca să ajungă la Țarigrad capul lui Despot. De la Galați veneau olăcari cu vestea că Lăpușneanul a ajuns la Brăila și sunt mulți turci și tătari cu el.

Ion Movilă cum a aflat aceste vești și-a urcat toată familia în sănii și a trimis-o la Hotin unde se afla frățâne-său Văscan. Sculele de aur și nestemate, hainele de preț și lădița cu galbeni erau purtate într-o sanie în care mergea Maria.

În sfatul ținut de Tomșa, s-a ajuns, după ceasuri de zbatere, la încheierea că nu se pot împotrivi Lăpușneanului. În Țara de Jos oamenii erau gata să treacă de partea lui, pe ținuturile de dincolo de Prut, peste care trecuseră tătarii nu se puteau bizui. Trebuiau să-și scape capetele și cei mai mulți dregători în frunte cu Tomșa, Barbovschi, Spancioc, Stroici au pornit în pribegie în țara leșească, după vechiul obicei.

S-au oploșit cu toții la Liov cerând milă și îndurare craiului Jicmont-Augustul. Deși pâinea pribeagului este amară, boierii noștri erau bucuroși că și-au scăpat capetele, din țară venind vești potrivit cărora Lăpușneanul se făcuse fiară și tăia fără milă pe oricine era bănuit de hiclenie.

Se apropiau sărbătorile și Maria se zbuciuma ca de obicei. Copiii crescuseră, Gheorghe cel mai mare era acum un bărbat, Ieremia și Toader se apropiau și ei de vârsta când nu-i mai putea socoti copii. Ion se bucura la vederea flăcăilor săi. Erau puternici, mai ales Gheorghe și Toader și Ieremia. Numai Simion părea ceva mai firav, dar avea vreme să crească, în timp ce cele trei fete erau ca niște zvârlugi cu care nu se mai puteau înțelege.

Într-una din nopți, după primul cântat al cucoșilor, s-a auzit larmă în curte și lovituri puternice în ușă. Când Ion a strigat la cei de afară, aceștia i-au răspuns că sunt oamenii căpitanului Liovului. Ion le-a deschis și când a aflat pentru ce-au venit, i-a întins sabia lui Gheorghe care se afla în spatele său, a primit hainele pe care i le-a adus în grabă Maria și s-a lăsat dus. În temnițele cetății avea să-i afle pe alți nouăsprezece boieri, în frunte cu Tomșa, Moțoc, Ilie Dârman, Spancioc, Stroici și alții. Niciunul nu a înțeles în noaptea aceea pentru ce au fost ridicați. Abia a doua zi, când se înfățișau în fața lui Petru Barsi, castelanul Prjemislului și căpitan al Liovului, aflau că din

porunca craiului, toți prinșii erau învinovățiți de moartea lui Vijniovieț chi și a lui Pisatcenschi. Li se mai aducea și învinuirea de a fi sluțit câteva mii de oameni, faptă nemaiîntâlnită până atunci în părțile acelea de lume. Pentru asemenea crime, craiul îi făcea răspunzători pe toți. În ciuda sfaturilor crăiești de a nu turbura liniștea, Moldova a fost la un pas de a stârni mari pojaruri, din pricina nestatorniciei lor.

Au cerut îngăduința să fie apărați pentru a se hotărî pe baza mărturiilor vina fiecăruia în parte. Aveau nevoie și de timp. Cu bani și cu oameni, hotărârea craiului, singura de acest fel, de când se pomeniseră, putea fi schimbată.

Dar n-a fost să fie așa. S-a aflat destul de ușor că Jicmont-Augustul vrea prin moartea lor să-și scape crăia de mari necazuri. Sultanul i-a cerut capetele lor și, la șovăiala craiului, a poruncit hanului tătar și sangeacului de la Bender să pornească spre hotarele Lehiei.

În fața întâmpinărilor făcute de boieri și în temeiul mărturiilor, cei mai mulți și-au dovedit nevinovăția. Numai Tomșa, Moțoc, Ion, Spancioc au rămas de judecată. Ei l-au ademenit pe Vijniovieț chi și din pricina lor au fost omorâți sau mutilați mulți supuși ai craiului.

Au mai cerut încă o înfățișare, fără să mai nădăjduiască în ceva. Ion și-a alcătuit, ca și ceilalți, diata. Acum când se afla în pragul celei mai înfricoșătoare judecăți se simțea vinovat de toate păcatele. S-a spovedit și s-a mărturisit. L-a lăsat pe Petru Barsi ca tutore al familiei sale. Nu era înfricoșat, dar nu se putea spune că nu-i pare rău că moare tocmai acum când înflorea rodul trupului său. Sufletul său nu năzuia decât spre liniștea de care o viață întreagă n-avusese parte. Și-atunci s-a pomenit rugându-se să nu i se ia zilele ca unui nemernic, ci să i se îngăduie să-și termine zilele între zidurile unei mănăstiri. I-a mai făgăduit celui înalt că-i va închina viața fiului său cel mai mare, dacă va scăpa cu viață, după cum s-a mai legat ca neamul lui să ridice un lăcaș cum nu se află altul în țara Moldovei.

Aflându-se în târgul Liovului cu cumpărăturile ce se fac în chip obișnuit de Paști, Martin Piaseț chi a aflat că în ziua aceea are loc ultima judecată a căpeteniilor moldovenilor. Curiozitatea l-a mânat spre locul de judecată și s-a bucurat când a văzut că cei care și-au bătut joc de el și de tovarășii săi își primesc pedeapsa cuvenită. L-a recunoscut pe fostul domn și l-a izbit înfățișarea acelui boier cu tâmplele cărunte și mustața neagră și-atunci și-a adus aminte și de vorbele lui. Judecătorul i-a anunțat pe cei patru că pedeapsa cu moartea rămâne neschimbată și, după obicei, a strigat către cei de față, dacă mai are cineva vreo mărturisire de făcut.

Prin mulțime a răzbit cu greu Martin Piaseț chi strigând că are ceva de spus. Murmurele au încetat când acesta a ajuns în fața judecătorilor, cei de față fiind foarte curioși să afle ce mărturisire se

mai poate aduce în clipa aceea. Șleahticul s-a uitat cu băgare de seamă la chipul acelui boier și după aceea s-a îndreptat spre judecător și arătând cu o mână spre Ion Movilă a rostit doar atât:

— Omul ăsta n-are nicio vină. A fost singurul care s-a ridicat în apărarea noastră. Dacă l-ar fi ascultat cestălalt, și l-a arătat pe Tomșa, atunci noi n-am fi arătat cum arătăm acum. Scoțându-și cușma și ridicându-și pletele, atunci, mulțimea, aflată în acel loc, a văzut că Martin Piasețchi n-avea urechi.

În ziua de 26 aprilie, în târgul Liovului, fiind de față trimisul craiului, au căzut capetele a trei boieri moldoveni. Când a murit Lăpușneanul și când fiul acestuia a rămas prins în Lehia în căutarea unei logodnice, Ion Movilă s-a ridicat cu toți ai săi și a venit la curțile lor de la Sucevița. La puțină vreme, boierul intra în mănăstirea Putna, unde avea să fie cunoscut sub numele de Ioanichie, iar feciorul său mai mare, Gheorghe, intra și el în cinul călugăresc, la mănăstirea Neamțu.

Maria, fiica lui Rareș vodă avea să viețuiască atât cât să-și vadă feciorii în cele mai mari dregătorii: Gheorghe, mitropolitul țării, Ieremia mare dregător și apoi domn al țării. N-a mai apucat să-l vadă pe Simion în scaunul celeilalte țări românești și apoi domn al Moldovei. S-a bucurat de toate aceste împliniri și-și aducea aminte cu o umbră de tristețe vorbele pe care i le spusese omului care o făcuse fericită: „Nu uita că vlăstarele tale sunt os domnesc”.